

cesur Yürekli insanlar

Fuat Kav

Cesur yürekli insanlar

(Diyarbakır 5'nolu zindanı)

Anı-anlatı-belgesel

Fuat Kav

Weşanên Mezopotamya

*Bu kitabı; başta Mazlum Doğan, Hayri Durmuş,
Kemal Pir, Akif Yılmaz, Ali Çiçek, Ferhat Kurtay
olmak üzere tüm Diyarbakır 5 No'lu Zindanı,
Kürdistan ve dünya devrim şehitlerine, yine
inanç ve ütopyaları uğruna son nefeslerini
verirken bile zulme teslim olmayan
'cesur yürekli insanlar'a adıyorum...*

Fuat Kav

CESUR YÜREKLİ İNSANLAR

(Diyarbakır 5'nolu zindanı)

Anı-anlatı-belgesel

Cesur yürekli insanlar
Anı-anlatı-belgesel

Fuat Kav

Birinci baskı: Ağustos 2017
ISBN: 978-3-941012-95-0

Mezopotamien Verlag und Vertrieb GmbH
Gladbacher Str. 407 B
41460 Neuss/Deutschland
Tel.: +49 213 14069093
Web: <http://www.pirtuk.eu>
e-mail: mezop@hotmail.de / info@pirtuk.eu

Diyarbakır 5 No'lu Zindanı için birkaç söz...

Bakara Suresi 251. ayet der ki; “Davud Calut’u öldürdü, Allah da ona mülk ve hikmet verdi, ona dilediğinden öğretti...”

Ayete göre; Ahit Sandığı, Talut’un hükümrancılığının simgesi olduğı gibi, hadislerde bildirildiğine göre Mehdi’nin yeryüzünde kuracağı hükümrancılık da simgesi olacaktır. Yanında sandığın bulunmasıyla hükümrancılık açıkça anlaşılan Hz. Talut, Calut’un ordusu ile savaşmış ve bu savaş esnasında kutsal emanetlerin bulunduğı sandık, zalim hükümdar Calut’un eline geçmiştir. Ancak Talut, her kim ki Calut’u öldürüp Ahit Sandığı’nı geri alırsa hükümdarlığını ona bırakacağını söyler. Talut ile Calut’un ordularının karşılaştığı savaş alanında bu kez savaşacak olan, silahşörlüğüyle nam salmış Calut’un kendisi ve çelimsiz çoban Hz. Davud’tur. Kuşkusuz ‘O’, hiç kimsenin asla kendinden daha üstün bir düşman ile karşılaşmayacağını evrensel yasasını biliyordu. “Her mücadele, görünenin ötesinde daima eşittir!” Hz. Davud elinde bir sapan ile değil, ancak yüreğinde kurduğu kral olma ‘düş’ü ile Calut’u öldürmüştü.

“Düşüşte düşmanlık olmaz. Düşmanlık, sen yükselişe geçtiğinde vardır.” Düşman, sen yükselişteyken karşına çıkar ve korktuğı oranda da zalimleşir. Özgürlük derecen ve iraden ne denli yüksekse onun hareketi de o denli sinsice olur.

İşte, Diyarbakır zindan direnişi tam da böylesi bir çıkışın, yükselişin menkıbesi olduğu için karşıdaki düşman bu muhteşem çıkışı karşılayacak biçimde kendisini acımasızlıkta sınır tanımayacak şekilde dizayn etmiş ve mazlum bir halkın evlatlarına karşı korkunç bir insanlık suçu işlemiştir.

Bundan dolayı; Diyarbakır 5 No'lu Zindanı'nda TC'nin uyguladığı şiddet oranında, tutsak edilmiş Kürdistan devrimcileri direnişi yükseltmiş ve uygulanan şiddet, direniş duvarlarına çarparak parçalanmıştır. Diyarbakır zindan direnişi bir kez daha göstermiştir ki; hangi üstün donanımına sahip olursa olsun, hiçbir düşman senden daha üstün ve senden daha güçlü değildir. Tıpkı Hz. Davud'un, Calud'u alınının ortasından sapanıyla attığı tek bir taşla vurması gibi... Ölmenin dahi yasaklandığı Diyarbakır 5 No'lu Zindanı'nda; zalimler, kendilerine karşı ellerinde direnmekten ve düşlerinden başka hiçbir silahları olmayan mazlum Kürt evlatları karşısında hezimete uğramışlardır... Nihayetinde; "zafer zahiri gücü elinde bulunduranın değil, yüreğinde 'düş'ün gücünü taşıyanındı."

'Düş' gerçektir, gerçek olan 'düş'tü ve güneşe yüzünü dönenlerin 'düş'ü bir gün mutlaka gerçekleşecekti...

İşte bu kitap; Kürdistan'ın özgürlüğü için yola çıkmış, ömürlerinin baharındaki gencecik Kürt evlatlarının bu yolda ağır bedeller ödediği Diyarbakır 5 No'lu Zindanı'nda yaşanan vahşeti, birinci ağızdan anlatan belgesel bir anlatıdır...

Bu mezalimin yaşandığı yıllarda Amed; bağrından yükselen yüzlerce evladının çığlıklarını sağır olup duymamış, kör olup görmemişti. Zindanın dışı aya, içi güneşe dönmüştü yüzünü. Diyarbakır 5 No'lu Zindanı'nda yaşanan, yaşatılan vahşetin şiddeti, duyduğum uzak yakın bütün zamanlarda yüreğimde derin bir boşluk duygusu bırakmıştır.

Bir Kürt kadını olarak Diyarbakır zindan direnişçileri benim koruyabildiğim namusum, onurum ve haysiyetimdir... Kürt özgürlük mücadelesinin katettiği yol adına onlara minettarım.

Ressam Leman Şahin

Giriş için...

İnsanın toplumsallaşma süreci zaman içinde sınıflaşmaya, devletleşme ve uluslaşma temelinde gelişen çıkarların farklılaşmasına ve buna bağlı çatışmalı karakter kazanmaya doğru evrimleşti. İnsanlık tarihine damgasını vuran bu akış oldu. Bu gelişim hattı farklı düzey ve biçimler kazanarak bugüne kadar geldi. Bu hat, doğal olarak zorlu bir emek, hak, adalet ve özgürlük kavgasını da doğurdu. Bu kavgayı kazanmak, demokrasi ve özgürlük yanlıları için kutsal amaçtı. Ama karşıtları için de iktidarsal ve dolayısıyla hayati önemdeydi. Kavganın tarihi seyrine bütünlüklü bakınız; ezilenlerin hak, adalet, demokrasi ve özgürlük mücadelesi kapsam ve derinlik kazandığında, egemenlerin baskı ve sindirme yöntemleri de ağırlaşmıştır...

Tarihin farklı mekan ve zamanlarında kendisini değişik biçimlerde dışa vuran bu yöntem hiç kuşkusuz ki Türkiye’de de kendine özgü bir biçimde yaşam bulmuştur.

1923 yılında Misak-ı Milli sınırları içinde kurulan cumhuriyetin, derin bir diktatörlük olduğunu kesin bir dille söylemek mümkündür. Bu hegemonik cumhuriyetin 1980 yılında faşizmin en koyu haline dönüşmüş olduğu da kesin bir olgudur. İşte faşizmin bu en koyu biçimi olan beyaz Türk gladyosu; 1980-84 yıllarında devrimci

mücadele dalgasının ezildiği, özgürlük ve demokrasi mücadelesine öncülük eden güçlerin geriye çekildiği bu 'sessizlik' yıllarında, teslimiyet ve ihaneti bir yaşam biçimi haline getirmeyi hedefliyordu. Gerçekten de Türk faşizmi ya da aynı anlama gelebilecek olan beyaz Türk gladyosu korkunç şeyler düşünüyordu. Sadece düşünmekle kalmıyor, aynı zamanda büyük hedeflerin peşinden koşuyordu. Amacı; Türkiye ve Kürdistan'da yaşayan halkların iradesini kırmak ve her iki ulusla birlikte diğer etnik ve inanç sahibi kesimleri ehlileştirmekti.

Bunun için ne gerekiyorsa yapıyordu. Fakat ona karşı büyük bir direniş de vardı. Yani beyaz Türk gladyosunun damgasını vurduğu faşizm için meydan boş değildi. İstedikini düşünebilirdi ama düşündüğünü hayata geçirmesi sadece onun elinde değildi. 'Karşı taraf' da bir iradeydi, faşizmi kabul etmeyenlerin de bir amacı vardı; bu 'taraf'ın ve faşizmi kabul etmeyen güçlerin amacı da faşizme boyun eğmemek, insanlığın onurunu korumak ve savunmaktı. İşte bunu olmazsa olmaz bir görev olarak gören Türkiye ve Kürdistan zindanları ile Diyarbakır 5 No'lu Zindanı'ndaki devrimcilerdi.

Kürdistan Özgürlük Hareketi bu yıllarda dışarıda geri çekilmeyi yaşarken, mücadele Diyarbakır 5 No'lu önderliğinde Kürdistan zindanlarında kesintisiz olarak sürdürüldü. Her zorluğa katlanılarak, faşizmin zindanlarında siyasal anlamda zafer kazanmasına, kendi irade ve otoritesini kurumlaştırmasına izin verilmedi. Bu bir ilktir; Kürdistan tarihinde ihanet ilk kez kazanamadı ve soylu direniş tasfiye edilemedi. Kürt halkını hep arkadan hançerleyen ihanet olgusu da bu mekanda yerle bir edildi. Böylece; direnen tutsaklar şahsında Özgürlük mücadelesinin onuru korunarak, ihanete ve geleneksel kişiliğe karşı yeni insan büyük bir azimle geliştirildi...

Direniş ve eylemler silsilesi bir avuç tutsağın şahsında, bir halkın özgürlük ütopyasını yükseltebilen ve giderek insanlığı etkileyen özellikteydi. Çetin kavgalar, büyük kahramanlıklar dört duvar arasında, demir parmaklıklar gerisinde kalmadı; partiden halka, politik güçten örgütsel duruşa, eylemsel güce ve topluca da Newroz'a, buradan da özgür halk iradesine dönüştü. Sonraki her direniş yeni güçlerin kazanılmasına, her eylem yüzlerce katılıma ve yeni kanalların açılmasına vesile oldu.

Diyarbakır Zindanı, faşizmin zifiri karanlığa boğdurduğu o ‘yaman yıllar’da politik bir merkez konumuna yükselmiş, devrimsel gelişmeyi olağanüstü hızlandırmış, görkemli direnişiyle çeşitli sınıf ve ara güçleri özgürlük saflarına yönlendirebilmişti. Generallerin; “başka çareniz yok, teslim olmak zorundasınız. Şahin Dönmez ile Yıldırım Merkit’in çizgisine geleceksiniz” demelerine karşılık tutsaklar; “özgürlükten vazgeçmeyiz. Kurtuluş çizgisine inanıyoruz. Dar günde, hareketimize, halkımıza sırt çevirmeyiz” diyerek, Kürt halkını bu zeminde de hiçbir ikirciğe kapılmadan, tereddütsüz temsil etmeyi başarmışlardır. Bu yüzden halkın gözünde ve gönlünde hala bu direniş görkemli, bu mekan kutsaldır.

Kürt halkının yıllardır sürdürdüğü modern direnişi tetikleyenin, ona ruh verenin, esas olarak 14 Temmuz Büyük Ölüm Orucu, Dörtler’in Direnişi, Eylül ve Ocak İsyanı ile bir bütün olarak sürece ışık tutan Mazlum Doğan’ın Newroz’da gerçekleştirdiği büyük fedai eylem olduğu tartışılmazdır...

Diyarbakır Zindanı’nda, tutsaklar doğruyu temsil etmiş, direniş ihanet çizgisini netleştirmiş, Kürdün gerçek rengini açığa çıkartmıştır. Boyun eğdirilmeyen, diz çökmeyen, bileği bükülmeyen, iradesi kırılmayan, ruhunu satmayan, onurunun zedelenmesine izin vermeyen, cesur yürekli insanları yaratmıştır.

Diyarbakır zindan direnişi, henüz yeterince işlenmiş değildir. Ve tarihte yer edinmiş birçok olay gibi yer yer yanılgılı, yanlış değerlendirilmelere de konu olmaktadır. Çünkü daha çok dersleriyle ve pratik-güncel sonuçlarıyla ele alınmıştır Dolayısıyla tarihsel rolünün işlenmesi boyutu zayıf ve eksik kalmıştır. Bu yüzden de eylemler ve geri planı hak ettikleri yere yeterince oturtulamamış, özü genç kuşaklara iyice anlatılamamıştır. Bunda o sürecin içinde olmamanın, sadece eldeki verilerle Diyarbakır Zindanı’nı anlatmaya çalışmanın rolü hayli etkili tabii. Oysa bir tarihi en iyi tanıtan, anlatan o tarihi yaşayanlar ve tanıklarıdır.

Kitaptaki çaba, bir yere kadar bu eksiklik ve ihtiyaca yanıtıtır.

Bu çalışmanın esas amacı; Diyarbakır zindan vahşetiyle boğuşan bir avuç kahramanı, karanlık tarihimizi bedenlerini çıra yaparak aydınlatan bir avuç fedaiyi, ‘ya özgürlük ya ölüm’ diyerek elveda deme fırsatını bile bulamayan ‘Tarihin Şen Çocukları’nı bir nebze de olsa

anlatmak, onların anlatılmayan eylemlerini, bilinmeyen yanlarını insanlığa aktarabilmektir.

Şu notu da düşmek isterim: Tek bir direnişi bile bütünüyle anlatmak, eksiksiz yazıya dökmek mümkün değil. Zira Diyarbakır Zindanı anlatmakla bitmez. O güzel insanlar ve eylemleri ne kadar anlatılırsa anlatılsın yine de eksik ve yetersiz kalacaktır. Bu çalışma da hiç kuşkusuz böyledir. Dile getirdiklerimin yanında anlatılması gereken daha birçok yan mutlaka eksik kalmıştır. Ama direnişlerini, eylemlerini olduğu gibi anlatmada son derecede titiz davrandığımı ve bu noktada sadık kaldığımı söylemek isterim.

Kitapta geçen direniş, eylem ve olaylar yaşanmışlıklar arasından seçilmiştir. İki isim dışında adı geçenlerin hepsi gerçek kişilerdir. Zaman zaman kimi kurgusal anlatımların dışında, olay ve ölümler yaşanmış ve gerçekleşmiş doğrular dizisinin en yalın halleridir.

Kitabın redaktesi, daha derli toplu bir biçim ve öz kazanmasında gerekli katkı ve desteği sunan arkadaşlarım Leman Şahin, Eylem Kahraman ve Recep Nur'a, yine o dönemde yaşanan direniş ve olayları hatırlamama yardımcı olan ve belleğimde çok önemli iz bırakan ama bir araya getirmede zorlandığım konularda gerekli katkıyı sunan tüm arkadaş ve dostlarıma yine kitapta mutlaka yer alması gereken kadın duruşu ile ilgili yazı ve konuşmalarından yararlandığım ve o vahşet koşullarında insan ve kadın olma onurlarını koruyan özgür ruhlu kadın arkadaşlara teşekkürlerimi sunuyorum.

Fuat Kav

Giriş için...

Diyarbakır her zaman zindanlarıyla öne çıkan bir şehir oldu. Bu zindanlar şehre hiç yakışmıyorlardı. Silsile halindeydiler ve beş ayrı binadan meydana geliyorlardı; 1 ve 2 No'lu cezaevleri, İstihkam ve Kapalı cezaevleri, bir de ünlü 5 No'lu...

Önceleri asker yatakhaneleri olarak kullanılan İstihkam ve 2 No'lu cezaevleri birkaç koğuştan oluşuyordu. 1970'li yılların sonlarında halkın mücadelesindeki kabarmayı kırmak maksadıyla artan tutuklamalar yüzünden cezaevine dönüştürülmüştü.

1 No'lu Cezaevi 7. Kolordu Komutanlığı'na bağlı bir sahada inşa edilmişti. Tek katlı ama beş bloktan oluşuyordu ve askerlerin yönetimindeydi. Burası aynı zamanda TKP/ML önderi İbrahim Kaypak-kaya'nın katledilmeden önce tutulduğu yerd.

Kent merkezinde 'kapalı' denilen bir cezaevi daha vardı. Bu kapalı cezaevine ise daha çok adli tutuklular konuluyordu. Hepsinde de denetim ve güvenlik oldukça yoğundu ama mimari bakımdan devletin tırmandıracağı ırkçı faşist kırıma uygun değillerdi.

1 ve 2 No'lu ile İstihkam cezaevleri, 1980'li yılların başına kadar tıka basa dolmuştu. Tutuklamalar yoğun şekilde sürdüğünden her üç cezaevi de yetersiz kalıyordu. Devlet bu cezaevlerinde tutsakları teslim alıp iradelerini kırma ve ihanet ettirme politikasını hayata geçirmede zorlanıyordu. Təcrit uygulayarak direnişleri asgariye indirmeyi

öngörüyordu. Ama tecrit alanları ve hücreler yetersizdi. Üstelik askeri darbenin eli kulağındaydı, bunun için de her yönüyle uygun ‘modern’ bir mekana ihtiyaç vardı.

İşte Diyarbakır E-Tipi Cezaevi, yani 5 No’lu Zindan bu amaçla inşa edilerek sürece dahil edilmişti. Yüzlerce insanın ölümüne, korkunç olayların yaşanmasına ve sayısız trajediye sahne olan bu zindan 1980 Haziran ayında açılarak yeni tutuklananlar buraya doldurulmaya başlanmıştı. Hemen ardından da diğer üç cezaevinde bulunan tutuklular peyderpey buraya alınmışlardı. Askeri darbeden bir-iki ay sonra da Mêrdîn, Sêrt, Êlih (Batman), Riha(Urfa) gibi çevre illerle bağlı ilçe ve köylerden yeni tutuklananlar da getirilmişti. Amed pilot bölge seçildiğinden; Xarpêt (Elazığ), Dersim, Erzingan gibi illerden de çeşitli siyasi gruplara bağlı tutuklular sevk ediliyordu. Pilot bölge olarak seçilen bir cezaevi olması nedeniyle Kürdistan’da tutuklanan yeni tutsaklar da 5 No’luya alınmıştı.

5 No’lu bir kırım merkezi olarak tasarlanmıştı. Dışarıdan bakan, ayrı ayrı bloklardan oluşan bir fabrika sanırdı burayı. Gerçekten de bir fabrikaydı, çünkü ilerde her türlü işkencenin üretildiği bir mekan olacaktı. Hakikaten fazla değil, bir ay sonra her türlü yöntemin imal edildiği bir işkence fabrikası haline geldi.

Geniş bir arazinin ortasında inşa edilmiş heybetli bir yapıydı 5 No’lu. İçeriye girildiğinde bina kapısına kadar uzanan yolun sağında ve solunda büyük beton saksılara ekilmiş süs çiçekleri, çeşitli bitkiler ve ağaçlar vardı. Yüksek duvarlar ve nöbetçi kuleleri olmasa cezaevi olduğu anlaşılmazdı. Tabii iç tarafta mayınlı tarlayı andıran tel örgüler ile sağda solda lacivert-haki elbiseler içinde çalımla dolaşan askerler de gözü tırmalamasa...

Binanın giriş kapısından içeriye adım atıldığında hemen bir sızı, sıkıntı basardı insanı. Her yandan saran bir soğukluk peyda olur, ürperrirdiniz. İçeriye girer girmez insanı zindanın loşluğu karşıladı. Girişte, birinci bloğun bitiminde, hemen sol taraftaki heybetli demir kapının ardından gürültüyle kapanışı, buranın nasıl bir yer olduğunu iyi anlatırdı. Sadece zindanda ya da bir temerküz kampında değilsinizdir artık. Sanki yürümekle bitmeyecekmiş gibi uzanan maltada ölümün soğuk kollarının boynunuza dolanmış olduğunu hissedersiniz ilkin. Sonra da azrailin o artık hiç eksilmeyecek nefesini...

A, B, C, D ve E diye adlandırılmış 5 bloktan oluşan bina, 12 Eylül döneminde tam bir insan öğütme mekanı haline gelecekti, beyinleri yıkama laboratuvarı. Gençliğinin baharını süren asi Kürtleri bir daha günışığı görememesine Hades'inkinden de beter karanlığına gömmek isteyen bir yeraltı cehennemi...

İşte bu amaçla tasarlanıp yapılmıştı bu devasa mekan. Ve burası pek yakında kötülük ve zulmün durmadan, her gün, her saat, her dakika, her saniye yağdığı karanlık bir yeryüzü cehennemine dönüşecekti.

Tutsaklar ise yeraltının bu karanlık dehlizinde kendi yollarını kendileri bulacaklardı.

Direnme istemleri yoğun, kararlılıkları, karşı duruşları derin, tarihsel görev ve sorumluluklarının gereklerini yerine getirme arzuları yüksekti tutsakların. Ancak bazı tereddütler de yok değildi. Tereddüdün bireysel kaygı ve korkudan kaynaklanmadığı kesindi. Yeterince hakimiyet sağlayamamanın, direniş sürecinde ortaya çıkabilecek hesapta olmayan kimi terslikler ve bunların yaratacağı bazı olumsuzluklardan dolayıydı tereddütleri. Devletin politikasına karşı direnme kararları zaten tartışmasızdı.

Kısacası tutsaklar, iradelerini hesaba katmayan resmi zihniyete karşı duracaklardı. Yani teslim olmayacaklardı. Devletin katı, inkarcı, ezen, boyun eğdirten politikasına boyun eğmeyeceklerdi. Elleri-ayakları bağlı olsa da kendi kişilik ve inançlarından taviz verilmemesi gerektiğini bizzat yaşayarak göstereceklerdi. Politik inançlarını, dünya görüşlerini, ütopyalarını koruyacak, bunlara dönük saldırılar karşısında seslerini yükselteceklerdi... Bu belki de yeni bir tarihsel hesaplaşma olacaktı. Yenilen isyanlarda kırılan, meydanlarda asılı duran, bedenleri işkenceyle parçalanan Kürtlerin bütün bunlara karşı bir 'dur' deme duruşu olacaktı.

Tarihin tekerrür etmediği söylenir ama bu sözün Kürtler için ne kadar doğru ve geçerli olduğu her zaman tartışılır olmuştur. Zira Kürtler serhildana belki onlarca kez başvurmuş ve tümü de aynı yöntemlerle bastırılmıştı. Ancak her biri bastırılmasına ve büyük katliamlardan geçirilmelerine rağmen, Kürt halkı yine de; 'bir daha' ve 'bir daha' serhildan demekten vazgeçmemiştir.

Ama bu son isyan; gerçekten de 'son' olabilirdi. Tarihin yeniden

tekerrür etmemesi için belki de son şanslarını deniyorlardı. Kürtlerin bu son isyanına karşı en ufak bir tutum değişikliğini yaşamayan Türk devleti de tekerrürü yaşıyordu aslında. Her isyanda olduğu gibi bu isyanda da acımasızca davranıyordu. Ama bu sefer Kürtler için tarihin tekerrür etmeme ihtimali daha yüksekti.

Kürtler yeni bir düşünce yapısıyla, dünya görüşüyle ve yeni bir örgütlenme tarzıyla isyana başlamışlardı. Diğer isyanlardan dersler çıkartarak başlamışlardı bu isyana. Yeni bir kişilik, ufuk ve perspektif de koymuşlardı önlerine. Direnmeye ve tarihlerini kendileri yazmaya karar vermişlerdi. Bu karara karşın bazı dezavantajları da vardı. Örneğin; devletin kapsamlı uygulama ve planlarına rağmen tutsakların zindan deneyimleri yok denilecek kadar azdı. İlk kez cezaeviyle tanışıyorlardı. O güne kadar karşıtlarıyla hep sert temelde karşılaşmış, onlarla çatışmalı bir mücadele halinde olmuşlardı.

Kürdistan tarihinden devraldıkları miras, geçmişten o güne aktarılan ciddi bir tecrübe de yoktu. Tarihte, 'Kırk Dokuzlar' diye bilinen bir avuç Kürt aydınının cezaevi pratiği vardı yalnızca. Fakat bu da son derece sınırlı ve yetersizdi. O yüzden tutsaklar için Kürdistan zindan tarihi karanlıktaydı. Aslında tarihin kendisi de öyle değil miydi? Bu dünyanın en uzun boylu özgür kalmış coğrafyasına dayatılan sistemli ve ağır bir zindanlaşmaydı özcesi. Kürdün yaşamı ve doğası egemenler eliyle ona zindan edilmişti. Cezaevi bunun minyatürü, bu durum da Kürdün kaderiydi artık.

Yakın geçmişe bakınca görülenler ne?

Kürtler birçok kez isyan ettiği için cezaevlerine atılmıştı. Jandarmanın baskısına, ağa, şeyh ve mirin düzenine karşı çıktıkları için hep vurulmuşlardı. Dilleriyle konuştukları, kültürlerini yaşattıkları, özlerine ters düşmeyi kabul etmedikleri için de en küçük itaatsizlikleri bile cezaevine atılma gerekçesi yapılmıştı. Egemenlerin, isyanları bastırıp Kürtleri vurmada, imha ve irade kırmada kullandığı en temel araçtı cezaevleri. Bütün başkaldırıları, isyanları, basit itaatsizlikler bile zindanın kör karanlığında sönmüştü.

Ve tarih, direnme adına sanki bir şey yazmamış, tek söz söylememiş gibiydi...

Gerçekten de isyanlar sürecinde cezaevlerine atılan Kürtler ne yapmışlardı? Egemen güçlerin zulmüne karşı nasıl tutum almışlardı?

O zifiri karanlıklardaki binlerce savaş esirine neler dayatılmıştı? Direnmişler miydi? Yoksa saman alevi gibi yanıp sönen isyanlara paralel, kaba denilebilecek tavırlarla sonuç alamayınca, teslim mi olmuşlardı? Belki ders alınacak görkemli direnişleri vardı. Belki yüzlercesi, binlercesi teslim olmamak, ihanet etmemek, mesela; ‘Ne Mutlu Türküm’ dememek için yaşamlarını vermişlerdi.

Tarihin gerçek sayfalarında nelerin yazıldığını kim bilebilir? Bu durumun tutsakları derinden etkilediği kesindi. Bir yol yoksa, yeni bir yol açılacaktı. Hem de kimsenin bilmediği, anlamadığı ve tanımadığı bir dağ silsilesinin tam orta yerinde yeni, yepyeni bir yol... Bataklık olduğu kadar düz, dikenli olduğu kadar pürüzsüz, dağlık olduğu kadar ovalık, her türlü yırtıcı ve zehirli yaratığın barındığı, başı sonu belli olmayan bir cangılda çıkış yolu olacaktı bu.

Geçit vermeyen sayısız labirent silsilesinden çıkışa imkan yaratan bir yol olmalı veya bulunmalıydı. Kartacalı komutan Hannibal, İtalya’yı fethinde zorlu dağları geçerken dar bir geçide çakılıp kaldığında, üstelik Roma ordusu tarafından imha edilmek amacıyla kuşatıldığında; “Ya bir yol bulmalı ya da bir yol açmalıyız” dediği gibi bir durumla karşı karşıya kalmışlardı. Onlar da ya bir yol bulacak ya da bir yol açacaklardı. Başka şansları yoktu...

Türkiye cezaevi direniş tarihi için de bu böyleydi denilebilir. Güçlü bir zindan direnişi yaratmış değildi Türkiye Devrimci Hareketi. Kimi pratikler dışında ciddi bir mirastan bahsedilemezdi.

Her sosyal ve sınıfsal yenilginin ardından büyük bir trajedi ve acı yaşanır. Hiç kuşkusuz bu trajedi ve acıların en yoğun yaşandığı yerler zindanlar olur. Bu anlamda Türkiye zindan tarihi, genel tarihin içinde hayli kapsamlı ve derinlikli yer alır. Her yenilgiden sonra isyancılar zindanlara atılarak, adeta yeniden bir isyan bastırılması yaşanır ve isyancılara karşı duyulan büyük öfke ve nefret buralarda yeniden baş gösterir. İsyana kalkışanlara duyulan ‘intikam’, buralarda çok daha vahşi ve şuursuzca alınır. İsyandan geri kalan ‘kılıç artıkları’ veya vurulup öldürülmeyen tek tek önderler zindanlara atılarak büyük bir kırım hareketi geliştirilir. Esas olarak trajedi ve acı bu süreçte yaşanır.

5 No’lu direnişçilerinin, Türkiye Devrimci Hareketi’ne öncülük

eden liderlerle diğ er uluslardan devrimcilerin bu mekanlardaki tavırları hakkında kesin bilgileri yoktu.

1978’lerden sonra bazı cezaevlerindeki direniş ve duruş hakkında kimi bilgileri olsa da esas olarak ciddi bir bilgi yoksunluğu vardı. Geride sadece diğ er ülkelerin zindan pratikleri kalıyordu ama bu konuda da öyle derin birikimle direnmeye rehberlik edecek bir kültür yoktu. Var olan bilgiler neydi dersiniz; kimi zindan pratiklerine ilişkin okunan bir kaç roman, izlenen bir iki film... Diğ er bir değimle, bunlardan edinilmiş bölük-p r   k bilgi vardı elde.

Direnileceğine göre demek oluyordu ki; her şey pratikte  ğrenilecekti. “En iyi  ğretmen pratik” olacaktı. Yaşanarak öğrenilecek, öğrenilerek uygulanacaktı. Elbette tarih bilinci, ideolojik bakış ve mücadele gibi olgular önemli birer perspektif durumundaydı. Ama esas olarak hayat  ğretecekti ve bir bebeğın emeklemesi gibi düşe kalka yol alınacaktı.

12 Eylül darbesi bir zulüm cenderesiydi...

12 Eylül Askeri Darbesi bu koşullarda gerçekleşmiş ve yine bu koşullarda başta Kürt  zg rl k Hareketi olmak üzere hemen hemen tüm devrimci hareketler geri çekilmişti. Kürtler için ‘Kara Eyl l’ olarak ifade edilen askeri darbe, Kürdistanlı tutuklulara karşı izlediğı politikada tek kelimeye odaklanmıştı: İhanet!

Binlerce insan birkaç ay içinde tutsak edilmişti. Yaşam cendereye alınmış tutsak bir güvercin gibiydi. Vurulmuştu yaşam, can çekişiyordu, hayat durmuştu. Bedenler kuşatma altında, düşünceler teredd tteydi, umut tökezleyen yaralı bir ceylan misaliydi.

12 Eyl l’ n kurmayları bu hızla yeni yeşeren özgürlük umudunu dört duvar arasında tarihin karanlıklarına g mebilirlerdi yeniden. Bunun için kamuoyu, i  ve dış koşullar çoktan hazırlanmıştı. Gidişat, generallerin istediğı tarzda yürüyordu.

Fazla zaman geçirmeden    aşamalı bir planın üzerinde çalışmaya başlamışlardı bile. Bu plana göre; önce çok yoğ n ve yüksek derecede uygulanacak bir şiddet eşliğinde tutsakların iradeleri kırılacak ve ardından da en önde olanlarla birlikte tüm yapı teslim alınacaktı. Sonra; kişiliksizleştirilerek iradeleri tümden ezilecekti. En son olarak

da; itirafçılık dayatılacak, kendi kendilerine tamamen düşman hale getirileceklerdi. Buralar birer asker ocağı, birer Türklük yuvası haline gelmeliydi ki teslim olma ve ihanet etme aşısı rahatça toplum bünyesinde tutunabilsindi. Ve enjekte edilen bu zehir, radyasyon misali, korku eşliğinde hızla yayılabilsindi ülkeye. Böylece Kürdistan'da beton çatlaklarından henüz yeni göveren özgürlük bilinci bir daha yeşermemek üzere yok edilecek, Anadolu'da demokrasi arayışları son bulacaktı.

Generaller gül bahçesinde diken istemiyorlardı. Tek devlet, tek bayrak, tek dil, tek millet tekerlemeli rejimin temel felsefesi; başka uluslara, değişik dil ve kültürlerle düşmanlık üzerine kuruluydu. Majesteleri 'Netekim Paşa' ve maiyeti halklara, bir avuç egemen sınıfın dışındaki diğer sınıf ve farklı inançlara sahip kesimlere karşı kin ve nefretle doluydu ve bunu çok açık bir biçimde söylüyorlardı zaten:

"...İdeolojilerinizden, inançlarınızdan, siyasi, ulusal ve kültürel, kısaca ne varsa tüm pisliklerinizden arınacaksınız. Kürt olmaktan, Kürt için düşünmekten vazgeçeceksiniz. Birer asker gibi düşünüp konuşacak, Türk gibi yaşayacaksınız. Öyle ağlayıp, öyle güleceksiniz. Türkün hissettiklerini hissedecek, düşündüklerini düşüneceksiniz. Benimseyeceğiniz ülkü tektir. Velhasıl Türk askeri nasılsa öyle, çaki gibi olup çıkacaksınız."

Zindanlar hedef tahtasıdaydı ve kırım için her şey hazırды. Pilot cezaevleri bile tespit edilmişti. İstanbul'da Metris, Ankara'da Mamak, Kürdistan'da ise Diyarbakır 5 No'lu da başlayacaktı bu kırım hareketi. Mamak düştükten sonra Metris zayıf, Amed daha yalnız ve iştah çekici olacaktı.

Özgürlük Hareketi'ne sempati duyan binlerce Kürt ve yüzlerce bağlı kadronun yanı sıra; Mazlum Doğan, Mehmet Hayri Durmuş, Kemal Pir gibi PKK'nin önder kadroları ile diğer Kürt ve Türk siyasi hareketlerine bağlı onlarca kadro da burada tutsaktı.

5 No'lunun pilot alan olarak seçilmesinin nedeni; Amed'in Kürt coğrafyasındaki özel konumuydu elbette. Diyarbakır, Kürtler için hep Amed olmuştu çünkü. Amed Kürt havsalasında özeldi, başkentti. Kimliğine ve onuruna sahip çıkan, baskı ve zulüm karşısında eğilmeyen bir simgeydi. Daha da önemlisi Kürdün çağdaş direniş

kararı Licê'nin Fîs köyünde alınmıştı. Fîs'le Amed, vatanın kalbi olmuştu. Amed'in kalbi ise; 5 No'luydu. Zindanın kalbi ise Mazlum'un, Kemal ve Hayri'nin konulduğu '35. Koğuş' denilen hücreler bölü-müydü. Bu nedenle önce Amed'in kalbi vurulmalı, 5 No'lu düşürül-meliydi.

Kenan Evren; "Güneydoğu anarşistlerden kurtulacak, mahkumlar cezaevlerinde terbiye edilecek, teröristlere karşı sıkı önlemler alınacaktır. Artık her şey değişti, bundan sonra ne gerekiyorsa onu yapacağız. Eski yasalar askıya alındı, bundan sonra her şey askeri kural ve yasalara göre yapılacaktır. Sadece anarşistlerin değil, onlarla işbirliği içinde olanların da başlarını ezeceğiz" dememiş miydi?

Ve cuntanın başı Kenan Evren, dediğinin gereklerini yerine getirme konusunda da ant içmişti. İsteddiği zaman insanları kurşuna diziyo-r, idam ediyor, işkence ediyor ve vahşet politikasını uyguluyor-du.

İşte Kenan Evren'in 5 No'lu Cezaevi temsilcisi olan Esat Oktay Yıldırım bu zihniyet temelinde durmadan yoğunlaşıyor, bıkıp usan-madan çalışıyordu. Başarılı olmak, hedefe ulaşmak, Amed'in iradesini kırmak, oku kalbe isabet ettirmek için insanın hayal edemeyeceği yollara başvuruyordu.

"...Beni tanımazsınız. Tanısaydınız böyle inatçılık etmez, boşuna kendinize eziyet ettirmezsiniz... Kıbrıs Savaşı'nda Rumların esir alındığı kamplarda komutanlık yaptım. İsterseniz gidin Rumlardan sorun beni. Nasıl biri olduğumu en iyi onlar bilir. Nasıl Türkleştiklerini bir dinleseydiniz onlardan, eminim, hiç inat etmez, emirlerime uyar, paşa paşa yaşardınız. Hepsini Müslüman ettim, unutmayın. Hem de kuzu kuzu. Tek ukala bırakmadım. Diklenenin kanını içmiş, kemiklerini un-ufak etmiş, etlerini kamptaki köpeklerime ye-dirmiş biriyim.

Buraya özel atandım. Görevim, Diyarbakır Cezaevi'nde PKK'yi ve diğer grupları bitirmektir. Aklınızdan çıkarmayın. Ne pahasına olursa olsun bunu yapacağım."

Bu cümleler onundu bizzat. Tabi aslında Faşist Askeri Konsey'in arzularını yansıtıyordu. Öyle basit değillerdi. Bir ulusun inkarı, kül-türünün imhası, hareketinin yok edilmesi... Dirilme belirtileri gösteren Kürdün yeniden mezara gömülmesiydi.

Yeni uygulamalar, farklı yöntemler gerekliydi. Eşi benzeri olmayan vahşi bir şiddet konulmalıydı devreye. Yüksek dozlu işkenceler ve kırımrlarla o topraklarda korku hakim kılınmalıydı. Korku öyle sistemli, derin ve yoğun olmalıydı ki; tutuklu işkenceden yılmmalı ve kaçınmaktan başka hiç bir şey düşünmemeli, giderek kendi özüne, kimlik ve ulusal değerlerine yabancılaşmalı, düşünsel, politik veya etnik geçmişine ait ne varsa hepsini unutmalıydı...

Generaller korkunç planlar düşünüyordu. Ama tutsaklar da bu planların önüne geçmek için bıkip usanmadan yoğunlaşıyordu. Ve belli bir yoğunlaşma sürecinden sonra netleşmişlerdi: Direneceklerdi. Tutsaklık koşullarında olsalar da teslim olmayacak, onursuzluğu kabul etmeyeceklerdi. Aksi halde tarih ve insanlık karşısında suçlu konuma düşeceklerdi. Bu kez geçmişteki gibi olmayacaktı, saman alevi gibi yanıp sönmeyecek, kuru bir direnmeden, kaba bir isyandan sonra 'kılıç artığı' konumuna düşmeyeceklerdi. Bedeli çok ağır olacaktı ama boyun eğmeyecek, sessiz sedasız tarihin çöp sepetine atılmayacak, ne pahasına olursa olsun tarihi kendileri yazacaklardı.

Ankara, saldırı için yeşil ışık yakmıştı. Medyada saldırının zeminini hazırlamak için her gün yeni yalanlar servis ediliyordu. Kimi zaman Diyarbakır, kimi zaman Metris, kimi zaman Mamak Cezaevi haber yapılıyordu. Bir gün, 'Diyarbakır Cezaevi kurtarılmış bölge' denilirken, ertesi gün, 'Metris Cezaevi'ne devlet giremiyor' manşetleri atılıyordu. Masa başında yazılan yalan ve şişirme haberlerin ardı arkası gelmiyordu.

Ankara'daki Mamak Cezaevi Türkiye Devrimci Hareketi'nin etkili güçleri ve önder kadrolarının toplandığı önemli bir temerküz kampı konumundaydı. Cunta yönetimi, cezaevlerine ilişkin projeyi önce Mamak'ta hayata geçirecekti. Mamak daha 'uygun'du. Zaman, zemin ve bileşim adeta biçilmiş kaftandı. Plan burada başarılı olursa diğerlerine de taşınacaktı. Bir anlamda tüm cezaevlerinin kaderi Mamak'a bağlanmıştı. Mamak belirleyici bir deneme-sınama alanıydı.

Ne yazık ki Mamak kısa bir direnişten sonra kurallara uymuş, dayatılan askeri otoriteyi kabul etmek durumunda kalmıştı. Hiç kuşkusuz ki; Diğer cezaevleri için de olumsuz bir örnek olmuştu. Bu da; sözkonusu projenin tüm cezaevlerine dayatılacağı anlamına

geliyordu. Ve objektif olarak; ‘Eylülist yönetimi fazla kızdırmadan projeye evet deyin’ mesajı ortaya çıkmıştı. Pratik bunu anlatıyor, ortaya çıkan sonuç buna işaret ediyordu. Bu nedenle tehlike çanları çalmaya devam ediyordu.

Mamak’tan sonra sıra Diyarbakır Cezaevi’ne gelmişti ve cuntacılar için zaman kaybetmek projenin tehlikeye düşmesi demekti. Mamak’ın, ‘fazla kızdırmayalım’ yaklaşımı şimdi çok canlı bir biçimde orta yerde duruyordu. Bir numuneydi Mamak, canlı bir maketti, her şey reddedilemeyecek kadar gözle görülebiliyordu. Bunun için 5 No’luda her fırsat kollandı, türlü bahaneler bulundu ve sonunda faşist uygulamalar hayata geçirilmeye başlandı. Artık bundan sonra akla gelen her şey bir bahane, her davranış bir gerekçe, tutukluların her adımı projeyi dayatma nedeni olacaktı...

Plan, Diyarbakır 5 No’lu Cezaevi’nde bir takım kurallar dizisiyle başladı ve parça parça, tek tek sindirmeye çalışıla çalışıla dayatıldı bu kurallar. Dayatma sistematikti. Gayet de bilimseldi. Tutukluların genel ve özel durumları, özellikle de psikolojileri dikkate alınarak kurallar işletiliyordu.

Cuntacıların uygulamak istedikleri projeye karşı, koşullarda direniş de baş göstermişti artık. Ve savaş başlamıştı. Cezaevi idaresi vakit kaybetmeden tecride yönelmiş ve tutsaklar içinde en dinamik olanları birbirinden izole etmişti. Öncülük edenleri teker teker ayıklamış, ‘35.’ ve ‘36. Koğuş’ denilen hücrelere koymuşlardı. Önce diğer cezaevlerinde kalan belli başlı tutuklular alınmıştı 35 ve 36’ya. Ardından; başta Kemal Pir, Mazlum Doğan ve M. Hayri Durmuş olmak üzere, lider konumundaki tutuklular konulmuştu. Böylece cezaevinde sayısı binleri bulan tutsaklar öncüsüz kalırken, direnişi zayıflayan koşullarda kuralları dayatma işi de hızlanmıştı.

Karşı koyuş ve sağlam duruş bir zorunluluk olmuştu artık. Bıçağın kemiğe dayandığı bir zamandı. Bundan ötesi yoktu. Birlikte hareket etme, aynı doğrultuda düşünme ve pratiğe geçme zamanı gelip çatmıştı. Bu nedenle örgütlü tepki için değişik siyasi gruplar kendi aralarında görüş alışverişinde bulunmuş ve ciddi bir sorun yaşanmadan ortak bir iradeyle açlık grevine girme kararı çıkmıştı. Karar tutsak kitlesini pratik içinde eğitecek, ortak irade oluşturacak, birlik havası yaratacak ve ‘kiminle nereye kadar gidilebileceği’ sorusuna yanıt da

bulunmuş olacaktı. Böylece, dayatmalara başından beri tavır almayan, idareyle uzlaşan veya giderek direnişten kopan azınlıktaki bazı grupların dışında tüm örgütlü güçlerin birlikte geliştirdiği açlık grevi başlamıştı.

Grevin üçüncü gününden sonra koğuşlar tek tek basılarak büyük bir yönelim gerçekleştirilmişti. Açlık grevindeki her tutuklu bu vahşi saldırıdan nasibini almıştı. Neresi rast gelirse vurulup kırılanların kanamaları sürerken, üstüne üstlük yemeye içmeye zorlanmışlardı. Amaç açlık grevini kırmaktı. Yiyecek içecek namına ne varsa ortaya yığıp tutukluların ağızlarına burunlarına tıkıştırılmışlardı. Her tutukluyla en az birkaç asker 'ilgilenmişti.' Kimisi tutuklunun ağzını açarken, kimisi de yiyecekleri tıkıştırıyordu. O güne kadar birçok operasyon yapılmıştı, ama hiçbir operasyon bu kadar kapsamlı ve şiddetli olmamıştı. Saldırı bazı gruplara oldukça ağır gelmişti.

Saldırıya abartılı yaklaşan ve bu abartılı yaklaşımı perspektiflerine oturtan gruplar, daha sonraki süreçte direnmedikleri gibi, idareye karşı tutum alma konusunda da hep çekingen davranmayı esas aldı. Hayatın gerçeklerinden uzak olan, naif yaklaşan bu gruplar, ne yazık ki ancak yıllar sonra doğruya doğru diyeceklerdi. Yani yaşamın gri değil yeşil olduğunu birkaç yıl sonra öğrenmiş olacaklardı ancak.

Hayat işte! Boşuna, "En iyi öğretmen zamandır ve bu zaman süreci içinde gerçekleri ortaya çıkartan hayattır" denilmemişti. Evet, 5 No'luda zaman ve yaşam böylesine birbirini tamamlayan ve direnişle insan duruşunu anlamlandıran iki temel olgu halindeydi.

Ancak yapılacak bir şey yoktu. İş işten geçmiş ve yeni bir sürece girilmişti. Bu süreçteki eylem ve genel duruş gidişatı belirleyecekti. Bu nedenle tutsakların geçmişe değil, geleceğe bakmaları elbette daha sonuç alıcı bir yaklaşım olacaktı.

"Her şey olabilirsiniz ama Kürt olamazsınız"

Elbette her şeye damgasını vuran ilk vuruş değildi. Hiç kuşkusuz ki ilk vuruş, ilk saldırı ve ilk hamle önemliydi ama belirleyici değildi. İlk vuruşu kötü yapan ilk raundu kaybedebilir, ama ikincisini kazanabilirdi. Hadi bunu da kaybetti diyelim, kazanmak yine de mümkündü. Ancak bu, kazananın ikinci rauntta elde edeceği başarı kadar kolay

olmayacaktı. İlk şık her zaman ikinci şıktan daha avantajlı, daha doğru, başarıya daha yakın olanıydı.

Fazla sonuç vermeyen grev, hemen ardından, idarenin bir başka uygulamaya geçişini kolaylaştırmıştı. Grevle birlikte yoğun bir tecrit uygulanmıştı. Tutuklu yapısıyla öncü konumunda olan kadroların birbirlerinden soyutlanması da çok kısa zamanda tamamlanmıştı.

Eylem içinde dayatılan ‘Mamaklaştırma’ politikası, eylemden hemen sonra doruğa ulaşmıştı. Sonu gelmeyen kurallar, ağır işkenceler, katı tecrit koşulları, insanlık dışı yaptırım ve uygulamalar... Artık her şey bunun içindi. Bu amaçla koşullara yeniden biçim verilmiş, hücreler düzenlenmiş, cezaevi idaresi bile bu amaca uygun şekilde değiştirilmişti. O güne kadar ki saldırılar, daha çok tutukluların fiziki olarak etkisiz hale getirilmesine, kimi kuralların kabul ettirilmesine, askeri disiplin ve otoritenin hayata geçirilmesine dönüktü.

Fakat şimdi saldırının hedefine esas olarak ulusal değerler ve politik kimlik konulmuştu. Mezuniyetini Kıbrıs kamplarında Rum esirler üzerinde tamamlamakla övünen Esat Oktay Yıldırım’ın iç güvenlik amirliğine atanmasıyla birlikte saldırıların merkezine ulusal kimlik, dil, kültür ve kişilik oturtulmuştu. Kürt gerçekliğini reddetme, Kürt kişiliğini, kültürü ve dilini inkar etme politikası dayatılmış, Esat Oktay’la birlikte ulusal baskı ön plana çıkmıştı. Daha sonraki yıllarda ulusal inkar ve imha dayatmaları bu uygulamaların bir devamı olarak sistemli bir biçimde devam edecekti.

Önceleri yemek duasının okunması, görüş yerine tek sıra halinde gidilmesi, askere ‘komutanım’ denilmesi dayatılırken, artık bu dayatma ‘Türküm, doğruyum, çalışkanım’, ‘Bir Türk dünyaya bedeldir’, ‘Ben Türküm’, ‘Damarlarımda Türk kanı dolaşır’ gibi vurgularla kendini inkar etmeye evirilmişti.

“Devrimci olabilirsiniz, ama asla Kürt olamazsınız. Eğer şimdiye kadar Kürt idiyse bile bundan sonra Türk olacaksınız” diye başlamıştı göreve Esat Oktay Yıldırım. Bu sözler, Türk devletinin Kürtlere ilişkin temel politikasını da iyi özetliyordu; ‘Ben Türküm’ dedirtmek için yapılıyordu işkenceler. Şiddet; ‘Ne mutlu Türküm diyene’ dedirtmek içindi. Aç-susuz-uykusuz bırakılmanın esas amacı; ‘Damarlarımda Türk kanı dolaşır’ dedirtmek içindi.

Sosyalist, demokrat, aydın olmak da suçtu ama Kürdüm, Ermeniyim,

Rumum, Yunanım demek daha da büyük suç teşkil ediyordu. Gerçekten de en büyük suç Kürt ve Ermeni olmaktı. Kürtlerin örgütlü olması ve bunun karşılığı Kürt Özgürlük Hareketi'nin oluşu, elbette ki Kürtleri daha büyük suçlu konumunda tutuyordu.

Teslimiyet, ulusal imha, kendine ihanet ettirme yalın ve dolaysız dayatılıyordu. Dayatma basit ve kabul edilebilir türden değildi. Mazlum bir ulusun inkarıydı. Tabii burada inkarı söz konusu edilen sadece kuru Kürtlük, içi boş ulusallık, diyalog aracı olan dil değildi. Söz konusu olan, çağdaş Kürtlük, kardeşlik anlayışıyla donatılan ulusallık, yurtseverlik temelinde filizlenen kardeşlikti. Yani demokratik uluslaşma esasına uygun anlam bulan eşitlik ilkesiydi.

Bunun için her gün binlerce insan işkenceden geçiriliyordu. Çok eski bir ulusun kültürü, dili, kimliği ve düşünsel yapısı günde yüzlerce kez inkar ediliyordu. Özetle; Kürtten zorla Kürtlüğünden vazgeçmesi, kendini inkar etmesi, kimliğini lanetlemesi, kişiliğini, dil ve kültürünü değiştirmesi, 'ben ben değilim, bir hiçim' demesi isteniyordu.

Evet, dayatılan buydu ve başka tercih hakkı da yoktu: Kürt ya ulusal değerlerini yitirecek, kendine ihanet edecekti ya da yirmi dört saat boyunca yaşamının her karesini şiddet kaplayacaktı. Ama tutsakların teslimiyetten başka bir tercihleri daha vardı: Direnmek..!

Direnmekten başka seçenек yoktu. Tutsakların direnme kararıyla birlikte artık ok yaydan çıkmıştı. İdare derhal harekete geçmiş ve zaman kaybetmeden özel programını başlatmıştı. Yetiştirilmiş köpekler, her boy ve türden kalas, cop, zincir, demir çubuk, asma, bağlama ipleri, karanlık mahzenler, koğuşlarda özel işkence yerleri yapmaya kadar gerekli hazırlıkları tamamlamıştı kısa bir zamanda. Katmerli zulüm dönemine girilmişti artık...

Acı ne ki!..

Bir insan, ailesinin gözleri önünde evinden çıkarılıp üzerine yanıcı maddeler dökülerek ateşe verilse, ne olur? Bunu gören ne der? Çarpar insanı hem de feci şekilde! Önlemeye çalışır en azından. Ya tek başına hücreden çıkarılıp üzerine kolonya dökülerek ateşe verilen bir tutsaksa?

Elbette ki yapıldı bütün bunlar. Hem de fazlasıyla. Aslında 5 No'lu Zindanı'nda birer oyun olarak sergilenirdi tüm bu uygulamalar. Yanan, üzerine kolonya dökülüp ateşe verilen tutsak elbette ki can havliyle sağa sola koşar, duvarlara çarpıp kendini yerlere atarak, bedenini saran alevleri söndürmek için çırpınır da çırpınırdı. 'Oyun' bittikten sonra sahnede duran 'oyuncu'nun bedenini saran ateş söndürülürdü. Söndürülürdü çünkü; bir daha ki oyuna lazımdı. Elbette ki lazımdı. Öyle istediği zaman ölmek yoktu!

Yüksek balkonlardan güzel manzara seyrine doyamazsınız değil mi? İnsanlık hali tabii. 5 No'luda benzer haller eksik olmazdı hiç bir zaman. Yüksek bir yere, iple ayakları veya kollarından bağlanmış birileri olurdu mutlaka 'oyun'larda. İp hızla gevşetilir, bazen de hızla yukarı çekilirdi. Kollar, bacaklar keçeleşip, kan kalmayınca kadar devam edilirdi. Tutuklu asılı, kolları veya bacakları bağlıyken, kafa üstü askıdayken korkunç derecede acı çekerdi.

Acı ne ki? Acı sanki büyük bir hortumla beynine, oradan kalbine, kalbinden ruhuna doğru pompalanırdı. Acılar içinde kıvranan tutsak bağırmaktan, çırpınmaktan, kendini sağa sola vurmaktan başka bir şey yapamazdı. Bir süre sonra sesi kesilirdi artık. Gördüğü onca işkence neticesinde zamanla sesi kesilir, boğazı düğümlenir, ruhu daralır, kalp atışları delirir ve en nihayetinde iç dünyasında büyük bir yıkım meydana gelirdi. Tutsağın bazen gökkubbenin üstüne çöktüğü gibi hissettiği de olurdu.

Ferah bir açıklıkta salınarak gezinmek güzeldir, elbet insanın içini açar. Tek tek veya gruplar halinde hücrelerden maltaya çıkarılırsaydınız siz de bütün geniş ve ferah yerlerden nefret ederdiniz. Tabii her tutsağı en az iki zebani bekliyor olurdu. Gardiyanların burada kalas, cop ve demir çubuğu iki elleriyle kavramış var kuvvetleriyle saldırımlarına 'meydan dayaağı' denilirdi. 'Hiç mi görmedik' diyeceksiniz şimdi. Evet ama burada meydan dayaağı buydu. En hafifinden bir dayak işte ama süresi, tutsak sayısına göre uzayıp kısalırdı. Bazen bir, bazen iki saat olur, üç saate kadar da çıkardı. 'Meydan dayaağı'nda her tutsağın kafa, diş, kol ya da bacak, kısmetinde ne varsa, kırılırdı bir yerleri. Ama her tarafları mutlaka yara bere içinde kalırdı.

Gömmesinden mi hoşlanırdınız, havuzlu banyodan mı? 5 No'luda

banyo bambaşkaydı; özel hazırlanmış foseptik çukuru tutsakların en 'lüks' duş alma yeri idi. Kimi zaman tutuklular teker teker batırılırdı buralara. Adı 'banyo yaptırmaktı'. Bazen hücrelerde açılan bu çukurlarda tutarlardı günlerce. Buralar tutsak için bir yaşama mekanı olurdu çoğu zaman. Burada günde verilen yarım bardak suyu içer, verilen bir lokma ekmeği yer, birkaç saatlik uykusunu alırdı. Kısacası yaşadığı yer burasıydı. Yani bu özel foseptik hücresi birçok tutsağın yaşadığı, yirmi dört saat kaldığı bir yerdi. Burada tutsaklar kendilerini adeta birer lağım faresi gibi hissederd. Evet, lağım faresi!

Hücreler üç metre kare ya var ya yok ve tek kişilikti. Bazen beş, on, yirmi, kırk kişi sıkıştırılırdı, balık istifi üst üste. Bazen de altmış kişi konulduğı olurdu. Açlık ve susuzluktan, havasızlıktan yığılıp kalırlardı birbirlerinin üzerine.

Nihayetinde askeri cezaevindesiniz ve statünüz asker. Günlük asker tayini çıkar size de. Ama her cana bir iki lokma ekme, bir iki kaşık yemek, bir iki yudum su verilirdi, o kadar. Sık sık 'özel' cezalar nedeniyle günlerce yemek ve su verilmeyişiyse olağandı.

Birçok tutsak yorulmuştu artık. Direnme güçlerinin tükendiğı bir noktaya gelmişti. Bu nedenle direniş saflarından kopuş süreci de giderek hızlanmıştı. Kopuş keskin ve net oluyordu. 'Bir daha asla' diyenler, 'bu zulüm deryasında direnilmez' noktasına gelenler, 'direnme olanaksız' tezini savunanlar artıyordu.

Zor günler...

Esat ve çetesinin estirdiğı terör ortamında kafa, kaburga, çene, ve dişler kırılıyor, kan akıyordu durmadan. Ölüm kol geziyor, korku dağ gibi yükseliyor, zulüm hüküm sürüyordu. Sözü para etmediğı, lafla geminin yol almadığı günlerdi. Yurtsever yok, artık sadece ve sadece insan olmak ateşten gömlekti. Bu ateşin fışkırdığı ve tam da cehennemi andıran bu devranda bazıları bir tek gün bile direnmeden, tek bir fiske bile yemeden kopup gitmişlerdi. Teslim olmakla da yetinmemişlerdi. Zamanla direniş anlamsız, gereksiz görüp; 'sekte' olarak adlandırmış, bunu önlerine gelen herkese empoze etmeye de çalışmışlardı. Ve artık hedefleri, 'yaman yıllar'a karşı dik durabilmek

için bitmez-tükenmez çaba sergileyen, insanlık onurunun çiğnenmesine izin vermeyen, zulüm deryasından nefes nefese karaya çıkmaya çalışan direnişçilerdi. Ama beyhudeydi çabaları. Onlar boyun eğmeyi seçseler de, sonuçta Amed'de saflar netleşmişti. Doğruyla yanlış, aydınlıkla karanlık, iyilikle kötülük gibi birbirinden ayrıışmıştı tutumlar. Direnişi sürdürenlerle yenilgiyi kabul edenler ak ve kara gibi net olmak üzere ayrıışmışlardı. Bundan böyle ayrı kullarlarda kulaç atacaklardı.

Arenada iki güç kalmıştı. Bir tarafta tarihin imbiğinden süzölüp gelen, özgürlük bilincinde somutlaşan direniş çizgisi; diğer tarafta ise her türlü insanlık değerlerini ayaklar altına alan, zulmü yaşam biçimi haline getirmek isteyen faşizm. Tarihi, bu iki güç arasındaki mücadele belirleyecekti.

Her şeye rağmen azimle sürüyordu direniş. İnançlarından, irade ve ütopyalarından başka şeyleri olmayan tutsaklar, teslim olmamak için canlarını dişlerine takmış, direniyorlardı. Çatacak tüfekleri, sallayacak kılıçları yoktu. Geri çekilme, manevra yapma olanakları da yoktu. Ama tüfekten vurucu eylem, bombadan kuvvetli yürek, kılıç keskinliğinde irade güçleri vardı. Çıplak iradeleriyle, güzel yürek ve özgür bilinçleriyle kalkışmışlardı direnişe.

Çetindi direniş. Acı çekiyorlardı. Bir deri, bir kemik kalmışlardı. Cılızlaşan bedenleriyle dayanılmaz ızdıraplar altında kıvranıyorlardı. Çareleri yoktu. Kutsal amaçları için acıya dayanmak, Vietnam'daki ünlü Saygon Zindanları'ndan beri insanlığın tanıklık ettiği bu en büyük kötülüğe katlanmak ama yine de tarihi ileri çekmek zorundaydılar. Kasırgaya yakalanmışlardı bir kere. Sarı zulüm deryasının orta yerinde kavruluyorlardı. Leş kargalarının pençesine düşmüş yavru kuş misali ürkek, heyecan ve kaygıyla doluydu yürekleri. Avcının saldırısına uğrayan savunmasız ceylan gibiydiler. Kurtulmak için çırpınıyorlardı ama gün bitmiyor, şiddet çeşnileniyordu durmadan.

Zor günlerdi. Her gün onlarca işkence seansından geçiyorlardı. Esat Oktay'ın seans öncesi dolduruşundan kıskırtılıp azmış işkenceciler, aralarında kemik kırma, bir yumrukla iki dişi birden döktürme, ense vuruşuyla aniden bayılma bahisleri bile oynuyordu. Toplu halde kalas ve demir çubuklarla dayak atma ve askerlerin yükselen

çığlıkların eşliğinde dans ederek kahkaha atmaları artık yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Kırılan ama daha kaynaşmadan yeniden yeniden kırılan kemiklerin verdiği acılar, tutsakların ruhlarından asla silinmeyecek kadar derin izler bırakıyordu.

İşkence bile çıldırılmıştı artık.

“Peki yapılan bu kadar işkencenin, uygulanan bu vahşi soykırım siyasetinin amacı neydi” sorusuna verilecek bir tek yanıt vardı: Özgürlük bilinci taşıyan tutsakları Türkleştirmek. Evet, bütün bu çılgınlıkların amacı buydu. Vurarak, işkence ederek, büyük acılar çektirerek, irade kırarak, kişilikleri ezerek ve tutsaklarda insan olmanın en doğal hallerini öldürerek Kürt ulusunu yok etmeyi hedefliyordu tüm bu vahşi uygulamalar...

Yaşamak için akla gelebilecek her şey işkence aracına dönüştürülmüştü. Yemek, ekmek, hava, su gibi zorunlu en temel ihtiyaçlar bile işkence aracı olarak kullanılıyordu. Yemek ve su Esat Oktay için çok daha etkili, sonuç alıcı ve çok daha düşürücü bir araçtı. Her ikisi de takatten düşürüyor, yorgunluk ve fiziki tükenişe yol açıyordu. Bir kaç ay içinde tam bir fiziki çöküş gerçekleşmişti. Her direnişçi kelimenin tam anlamıyla bir iskelete dönüşmüştü; çeneler uzamış, gözlerin ferisi sönmüş, kafalar küçülmüş, dudaklar çatlak, diş etleri çekilmiş, karınlar davul gibi şişmiş, bir kemik yığını haline gelmişti adeta.

Tüm bu uygulamalar ve ortaya çıkan sonuç, özel eğitilmiş bir grup işkenceci uzmanın eseri idi. Bu eseri yaratanları kısa da olsa tanımak, kişilikleri yorumlamak ve uygulamış oldukları vahşetin yaratıcıları olarak nasıl bir hayatı yaşadıklarını öğrenmek gerekiyor. Elbette ki ‘Onlar’, ‘O’nsuz olamazlardı, bu düşünülemezdi. Çünkü ‘Onlar’ ‘O’nun eseri idiler. Zincirin ilk halkası ‘O’ydu ve tüm halkaları bilmek, anlamak ve çözmek için ilk halkayı tanımak, anlamak gerekiyor.

Evet, ‘Onu’, yani Esat Oktay Yıldırım’ı biraz tanımak ve kişiliğini çözümlemek gerekiyor, yoksa yaratılan eseri anlamak mümkün olmaz.

Esat Oktay Yıldırım

Faşist rejimin özel yetkilerle donatıp 5 No'luya atadığı devşirme uzmanı bir yüzbaşıydı. İnsanın düşünsel ve ruhsal dünyasını anlamakta zorlanmayan bir işkenceciydi. Buna göre tavır geliştirip şiddetin dozajını ayarlayabiliyordu.

'Bilimsel' yol ve yöntemlere başvururdu ama işin, erbabı olduğu kaba yöntemlerle hallederdi. Öyle sıradan bir kabalık değildi onunkisi. Şiddette sınır tanımıyor, akla hayale sığmayacak her şeyi, evet her şeyi işkenceye dönüştürmeyi başarıyordu. Yemeği, suyu, uykuyu, oturup kalkmayı, gülmeyi, ağlamayı, yazışmayı, görüşmeyi, kısacası her şeyi koz yapıp kullanıyordu. Üstlerine yaranmak için her şeyi yapabilecek kadar ayakları havada bir kariyer delisiydi. Durup dinlenmeden çalışan, bıkip usanmadan koşuşturan, hayatın her dakikasını işkenceyle doldurmasını bilecek kadar sadist ve vahşi bir kişilikti.

Zulümden başka bir şey bilmediğinden tek düşüncesi vardı: Ne pahasına olursa olsun tutsağa boyun eğdirmek, teslim alıp Türkleştirmek.

Özel yetiştirilmişti. Cuntanın güvendiği en seçkin subaylardandı. Rejimin keskin kılıcıydı. Üstlendiği görevi mükemmel kavramış bir ordu malıydı yani. Cunta hesabına, Özgürlük Hareketi ile öncü kadrolarını ezme işine yoğunlaşmıştı. Her gün farklı yöntemleri deniyordu tutuklular üzerinde. En kısa yoldan, en ağır işkenceleri en hızlı biçimde bulup uygulatarak tutsakları 'yola getirme' hedefine kilitlenmişti.

Ordunun bu keskin, kanlı ve irinle cılanmış kılıcı, 5 No'luda, Nazilerin toplama kamplarında yaptıklarını aşmıştı artık. Öyle bir terör estiriyordu ki; insanlık böylesi bir vahsete tanıklık etmemişti. Açıkça ezip geçiyordu. Düşünün; tezgahlar ve özel yerler hariç, her koğuşun merdiven altlarını dahi işkencehaneye dönüştürmüştü. Gece baskınları, saatlerce cırlıçıplak halde kar içinde tutma, taciz ve tecavüz, makata cop sokma, pislik içinde yaşatma, ayak, bilek ve kollardan asma, her gün onlarca kez Filistin askısına alma, lağım kanalında kelepçeleme, aç ve susuz bırakma vb uygulamalar günlük yaşamın rutinleri haline gelmişti.

Esat göreve geldiği ilk gün, özel bir tim kurmuştu. Kendisine

bağladığı bu time maddi, psikolojik, teknik vb alanlarda özel uzmanlık eğitimi aldirtmişti. Bu eğitimlere, işkence uzmanlarının yanında çoğu kez kendisi de katılırdı. Timi cezaevi genelinden sorumlu kılınmıştı. Kendisine ise her türlü yetki ve inisiyatif tanınmış, tüm asker ve gardiyanları denetimlerine verilmişti. Time alınan askerler, tamamen denetim dışındaydılar. Onlara içki, hap, esrar, eroin gibi uyuşturucu maddeler serbestti. Her ihtiyaçları karşılandığı gibi, hemen hemen her gece de birkaç seks işçisi getirilir, gardiyanların toplu halde oturdukları küçük salonda dansöz oynatılırdı. Her akşam işkence seansından sonra mutlaka bu türden eğlence partileri yapılır, yüzbaşının kendisi de mutlaka katılırdı bu gece sefalarına.

Para,
Kadın,
Uyuşturucu,
Eğlence,
Yetki ve inisiyatif...

Bu altı yem, kışla kültürünün vahşileştirdiği lümpen, ne idüğü belirsiz, ruhları ve beyinleri kapitalist modernitenin kötülükleriyle beslenmiş, bencil, bireyci, asalak ve avanta kültürüyle yoğrulmuş kişilikleri müthiş çekiyordu. Özel olarak Esat'ın, genel olarak ise timin gözüne girmek uğruna yapmadık işkence, kullanmadık şiddet bırakmıyorlardı. Yapmamaları için bir neden de yoktu zaten. Yapmaları içinse bunca yem, tuzak ve bunca olanak... Üstelik en ufak bir itiraz, gevşek davranma, yorgunluk veya lakayt davranma, bütün bunların bir anda yok olması demektir. Aynı zamanda sorgulanmak, tutuklanmak, işkence tezgahlarından geçmek, tutsakların gördüğü bütün o vahşet sürecine dahil olmak da vardı. Belki de işkence ile paramparça olmak ve bir daha asla ama asla sevdiklerine kavuşamamak da.

Esat Oktay, hep işleri mükemmel yürütüp, bir an önce bitirmek istiyordu. Emrindeki özel timden ve diğer askeri personelden de aynı titizlik, hassasiyet ve başarı tutkusuyla işe sarılmalarını bekliyor, dayatıyordu. Tutuklular kadar askeri personelin de psikolojisini, arzularını, zayıflıklarını anlayabiliyordu. Onlara sadece emirlerle, askeri kurallarla, emir-komuta zinciri altında ast-üst ilişkileriyle işkence yaptırtamayacağını, yaptırsa bile personelin yorulacağını, esneyeceğini, zamanla yüreklerinin bir köşesinde saklı kalan insani duyguların

canlanabileceğini ve bunun vicdanlarını harekete geçireceğini biliyordu. Bu nedenle uzman ve hele sadist olanların görevlerini canla başla yerine getirmeleri için her türlü imtiyaz ve olanağa sahip olmaları gerekiyordu. Bunu gayet iyi bilen Esat Oktay, işkencecilerine ‘lüks’ bir yaşamı, son derece konforlu bir hayatı sunmada kusur etmemişti. Yok yoktu. Sivil yaşamda rüyalarında göremedikleri zevkle dolu ‘yaşam’ karşısında çılgına dönen işkenceciler, büyük bir kırımın aracı olmak için adeta birbirleriyle yarışıyorlardı.

Gardiyanlar

İçeri tıklımış binlerce tutukluya sadece özel timin yetmesi söz konusu değildi. Zaten Esat Oktay’ın öngörülleri için tim dahi yetersiz kalıyordu. 5 No’luda gardiyanlık görevini yürütmek için yüzlerce asker bulunuyordu. Görevlendirilen her askerin çok iyi işkenceci olması gerekiyordu. Yüzbaşı bunu teşvik edici bütün koşulları oluşturmuştu. O, vahşet ortamında ‘cennetsel bir dünya’ yaratmıştı adeta. Lüks, zevk ve şehvetle dolu olan bu dünya, yüzbaşının ekibine sağladığı statü sıradan askerler için müthiş çekiciydi. Rüyalarında bile göremedikleri bu renkli ve müthiş çekici cennetsel dünya, askerlerin ruhlarını adeta fethediyordu. Her asker bu cennetsel dünyada yaşama hayaliyle yanıp tutuşuyordu. Hayalleri süsleyen zevk, şehvet, sefa ve her şey...

Özel statüye ve cennetsel bir dünyaya kavuşma isteği, onları gözlerini kırpmadan cinayet işleyebilecek kadar canavarlaştırıyordu. Esat Oktay’ın bu basit ama mükemmel sonuç veren taktiği sonucunda, kısa sürede bütün askerlerin yüreklerinin gizlisinde bulunan vicdani ve insani duygu kırıntıları da buharlaşmıştı ve hemen hepsi birer sadist ve uzman işkenceci olup çıkmıştı.

Gardiyanların tümü askerdi. Tek bir sivil gardiyan bile yoktu 5 No’luda. Aşçıdan berbere, terziden postacıya, temizlikçiden mutfakçıya kadar herkes askerdi. En azından asker elbisesi giymiş kişilerdi. Her rütbeden asker vardı. Binbaşı, yüzbaşı, üsteğmen, teğmen, başçavuş, astsubay, çavuş, onbaşı ve er.

Sistem emir-komuta zinciri temelinde yürüyordu. Orduda uygulanan kuralların aynısı burada da geçerliydi. Tabii ki burada as-

kerlere, yani gardiyanlara verilen statü daha esnek, rahat ve daha 'insafliydı'. Kışlaya göre gardiyan askerler daha iyi geçiniyor ve daha rahat yaşıyorlardı. Subayların küfür, hakaret etme ve dayak atma olayı da kışladaki gibi değildi. Gardiyan askerlerin sürekli yüksek bir morale sahip olmaları gerekiyordu. Moralden düşmüş, canı sıkın, keyfi yerinde olmayan, sürekli bireysel çıkar ve zaafiyetini düşünen bir asker, istenilen düzey ve performansta işkence seanslarına katılamazdı. Üstünden dayak yemiş, sürekli hakaret ve küfürlerle karşı karşıya kalan bir asker, çok zayıf bir ihtimal de olsa tutukluları koruyabilir, onlarla ilişkiye geçebilirdi. Bu nedenle asker gardiyanlar üsleriyle adeta arkadaş gibiydiler. Kısacası fırça atmak, küfretmek, çarşı iznini denetim altına almak, dayak atmak, aileleriyle telefon görüşmelerine engel olmak, onların mektuplarına el koymak gibi oldukça işleyen kurallar sistemi burada fazla işlemiyordu.

5 No'luda gardiyan olmanın, burada görev yapmanın bazı özel kriterleri vardı. Bu kriterlere uymayan, buna uygun davranmayan asker gardiyan olamazdı. Eğer yanlışlıkla gardiyan yapılmışsa dahi onun yapacağı ilk hata aynı zamanda son hatası olurdu. Hatalı ve kriterlere uygun seçilmeyen ve dolayısıyla 5 No'luya aykırı davranan asker gardiyanlar hemen başka bir kışlaya gönderilirlerdi. Görev alacak gardiyanlar, önce birkaç eleme sürecinden geçirilirlerdi. Bölgedeki tüm kışlalardan kriterlere uygun kişilerle ilgili bilgi istenir, gelen bilgiye göre belirlenen isimler 5 No'lunun bulunduğu askeri kışlada önce temel, sonra da yoğunlaştırılmış birkaç eğitim sürecinden geçirilirdi. Eğitim; sözcüğün gerçek anlamıyla bir beyin yıkama, ruh öldürme, kişilik parçalama süreciydi. Eğitimin eksenine milliyetçilik, ırkçılık, inkar ve asimilasyon oturtuluyordu. 'Vatan-millet-Sakarya' söylemi esas alınarak yapılan eğitimin diğer boyutu ise; devletin bekasının sonuna kadar korunmasıydı. Diğer bir boyutu da; Kürtlerin, sosyalist ve aydınların devlet ve millet düşmanı olduğuydu. Sosyalistlerin, Kürtlerin ve aydınların namus konusunda zaafı, komünistlerin ise bu konuda ciddi bir ahlaki aykırılık içinde oldukları eğitim sürecinde işlenen temel konulardan birisiydi. Eğitimde tutuklular son derece demagojik ve tahrik edici bir üslupla teşhir edilir, dini, devleti ve milleti tanımayan, namus konusunda son derece zaafı kişiler olarak ele alınırlardı.

‘Vatan ve millet düşmanlarına ne yapılır? Devlete karşı isyan edenlere, tanrıyı tanımayanlara, daha da önemlisi namus konusunda zaafı olanlara nasıl yaklaşılır?’ sorularına verilecek cevap hiç kuşkusuz ki; her şeydi. Bu kişiler, yapılacak her türlü uygulamayı hak etmişlerdi. Hem bunu yapmak, tanrı katında iyi bir sevap işlemiş olmaları. ‘Her türlü uygulamayı’ yapacak kişiler de bu dünyada işledikleri tüm günahları affedileceği gibi, öbür dünyada cennete gideceklerdi. Dinsiz-imansıza, devlet-millet düşmanlarına karşı her türlü uygulamayı pratiğe geçirecek olanlar tanrının en sevgili mümin kullarıydılar. Zaten vatani görevini yapmak amacıyla askere gelenler, daha fazla durumdan vazife çıkartırlardı. ‘Durumdan vazife çıkartmak’, onların olmazsa olmaz görevleriydi. Vatani, milleti ve namusu korumak onların esas işiydi. Bu üç olguya karşı çıkan veya bunları savunup içselleştirmeyenlere karşı her şey yapılabiliyordu. Onlara işkence yapmak, eziyet ve acı çekertmek, küfretmek, hatta gerektiğinde vatan ve millet için onları öldürmek bile mübahtı. Bir asker, vatani ve milleti her şeyin üstünde tutar, gerektiğinde bunlar için en büyük suçu bile işler. Gerçi vatan ve millet için yapılacak hiç bir şey suç kapsamına girmezdi. Hak, vatan ve millettir. Hukuk da, adalet de öyle.

Her eğitim sürecine Esat Oktay da katılırdı. Gardiyan adaylarına görev ve sorumluluklarını, ne yapmaları gerektiğini uzun uzadıya anlatır, çoğu zaman pratik uygulamalar eşliğinde görevlerini kavrattırdı. Bir tutukluyu eğitim yerine getirir ve işkence eşliğinde gardiyanlara yapacakları işi öğretirdi. Ayak tabanına, avuçlara, sırt ve bele, bacak ve enseye, yüz ve başa nasıl vurulur gibi konularda bazen saatlerce, bazen de günlerce anlatırdı. Böylece işkence uzmanlarını pratikte yetiştirirdi. Bu teorik ve pratik eğitim sürecinde onlarca gardiyan adayı çeşitli nedenlerden dolayı elenirdi. Bazen duygusallıktan, bazen hümanist yapıdan, bazen işkence yapma gücünün yetersizliğinden dolayı elenen askerler de olurdu. Örneğin kan tutanlar, şoka giren ve heyecanlanıp sinir krizi geçirenler, acı, dramatik ve eziyetle sonuçlanan olaylara dayanamayan askerler hemen elenir ve birliklerine gönderilirlerdi.

Her devre sonunda adaylara son bir konuşmayla vermesi gereken mesajları verirdi Yüzbaşı. Bu konuşma genelde rutin ve hep aynı

tarzda olurdu. Daha çok da gardiyanları ideolojik ve duygusal bombardımana tabi tutardı. Son konuşması aynı zamanda bir mezuniyet konuşmasıydı. Öyle ya gardiyanlar, askerlik ocağına gelmiş olan askerler, yüzbaşının ders verdiği işkence okulundan mezun oluyorlardı. İşkencenin ne olduğunu, bir insanın vurula vurula, demir çubuklarla dövüle dövüle öldürülmesi gerektiğini ya da bir tutuklunun nerede, ne zaman, niçin ve nasıl öldürülmesinin zorunlu olduğunu aklının ucundan bile geçirmeyen yüzlerce askere verilen eğitimle, tüm bu özellikleri kazandırıyordu. ‘Okula’ bir insan olarak giren, bir canavar, işkence uzmanı ve gözü dönmüş bir katil olarak çıkıyordu.

Yüzbaşı son konuşmasını genel olarak şöyle formüle ederdi:

“Beni iyi dinleyin askerler!” dedikten sonra, her zamanki gibi önce sağına, sonra soluna, ardından da karşısında esas duruşta bekleyen askerlere bakar, devam ederdi:

“Bu bir aylık eğitim sürecinin bitimini bir mezuniyet olarak göreceksiniz. Yani siz burada, bu askeri okuldan mezun oluyorsunuz. Bu sözlerimi sadece bir mezuniyet konuşması değil, ömrünüz boyunca yaşamınıza yön verecek, hayatınızı tepeden tırnağa değiştirecek bir konuşma olarak göreceksiniz. Bu nedenle iyi dinleyin, hafızanıza adeta kazıyın. Burada söyleyeceğim şeyler üzerine bir kere değil, binlerce kere düşüneceksiniz.

Bazen anlamayacaksınız, bazen aklınız almayacak, bazen mantıksız bulacak, hatta bazen de deli saçması diyeceksiniz. Ama ne düşünürseniz düşünün, son tahlilde size emredileni yapacaksınız. ‘Emir demiri keser’ belirlemesi, birinci kuralınız olacaktır. Siz artık bu vatanın, bu milletin yeminli bekçilerisiniz. Bu vatan artık sizden sorulur. Hal bu iken, o zaman bu vatanın, bu milletin ve bu devletin düşmanlarına karşı da acımasız olacaksınız. Öyle acımasız olacaksınız ki; vatandan, millettten, devletten ve onları yok etmek isteyen düşmanı imha etmekten başka bir şey düşünmeyeceksiniz. Vatana kim el atmışsa veya atacaksa kim olursa olsun ilk hedefiniz onlar olacaktır. Düşmanı yok etmek ilk hedefinizdir. Bu hedefi ortadan kaldırma konusunda her şey mübahtır.

Evet, emrediyorum, hem de çok açık, net ve keskin bir biçimde emrediyorum; onları, yani iç ve dış düşmanı yok etmek için her şey mübahtır. Her türlü aracı olduğu gibi, her yöntemi kullanmak

da mübahdır. Bu mübahın içinde ‘ne var’ diye sorarsanız eğer, vereceğim yanıt; ‘öldürmek, acı çektirmek, eziyet etmek, gerekirse günlerce aç ve susuz bırakmak, karanlık dehlizlerde, hücre ve yeraltı geçitlerinde, dağda veya bayırda el ve ayakları bağlı bir biçimde tutmak’ olacaktır.

Peki şimdi, mevcut durumda düşmanlarımız kimlerdir? Bunu bilen var mı? Yanıt yok mu? O zaman ben vereyim sorduğum sorunun cevabını: Tabii ki düşmanlarımız burada, bu cezaevinde, her gün gezip dolaştığımız koğuşlarda. Unutmayın burada, bu cezaevinde tutuklu olan herkes vatanımızın ve milletimizin bir numaralı düşmanlarıdır. Sadece bu da değil, aynı zamanda Allah’ın düşmanlarıdır. Allah’ı tanımıyorlar, Kur’an’a inanmıyorlar, Peygamberimize iman etmiyorlar. Üstelik bir de namusun ne olduğunu bilmezler. Bunların hepsi Komünist ve Kürtçü’dürler. Kürdistan’ı kurmak istiyorlar.

Düşünebiliyor musunuz? Bu cennet vatanımızı hem bölmek hem de Komünist Rusya’ya peşkeş çekmek istiyorlar. İstiyorlar ki Türk milletinin kendi kanı ve canıyla yaratmış olduğu bu cennet vatani yeniden gavur ellere peşkeş çekebilsinler.

Evet, bu vatan ve millet düşmanları sizi bekliyor. Burada verdiğimiz eğitimi onlara uygulayacaksınız. Acımak, insafli olmak, kan tutmak yok. Eğer dediklerimi yaparsanız yaşarsınız. Ama emirlerimi yerine getirmez, yani ‘vurun’ dediği zaman vurmaz, ‘bunun kemiklerini parçala’ dediğinde kemikleri parçalamaz, ‘şu komünisti öldür’ dediğinde o komünist öldürmezseniz o zaman önce kemiklerinizi un ufak eder, sonra da süründüre süründüre acılar çektirir, daha sonra da büyük bir zevkle hepinizi öldürürüm. ‘Bize söylemedi’ demeyin.

Şaka yapmıyorum. Gözünüzün yaşına bakmadan bedenlerinizi paramparça ederim. Daha da önemlisi, sizi tutuklayıp cezaevine sokarım, sabahdan akşama, akşamdan sabaha kadar işkence görürsünüz.

Umarım anlaşılmıştır.

Hadi, şimdi herkes görev başına canavarlar.”

Esat Oktay Yıldırım’ın bu sözlerinden sonra askerlerin, “Emredersin komutanım” şiarıyla son bulurdu eğitim devresi.

Her şeyi irade belirleyecekti

Esat Oktay özel eğittiği işkenceci çete grubuyla saldırıyı yoğunlaştırmıştı. Tam sekiz ay süren bu saldırı boyunca da kesintisiz ve sistemli bir biçimde işkence yapılmıştı. Zebani grupları vardiyalar halinde sabahlara kadar çalışmıştı durmadan. Dile kolay, tam sekiz ay! Bir vardiya, nöbeti öbürüne devretmişti hep. Bu sekiz ay boyunca işkence ve yoğunlaşmış şiddet, sözcüğün gerçek anlamıyla yaşamın bir parçası haline gelmişti adeta. Şiddet gün gün, saat saat, dakika dakika, saniye saniye uygulanmıştı. İnsan, belki de insan olma bilincini elde ettiği andan itibaren böyle derin ve yoğunlaşmış bir şiddete maruz kalmamış, acıyı ve ızdırabı bu kadar derin bir biçimde ruhunun derinliklerinde hissetmemişti.

Esat Oktay'ın özel timi, eğlence saatleri dışındaki tüm zamanı işkence yapmakla geçiriyordu. Tim mensupları sürekli kan ter içinde, belden yukarı çıplak, ellerinde kalaslar ve demir çubuklarla görev yerinde 'hazır ol'da bulunuyordu. Eğlence partileri de vardiyalara göre düzenleniyordu. Bir vardiya dansöz oynatır, içki içip uyuşturucu kullanırken, diğer vardiya görev başında, tutukluları Türkleştirme seferinde oluyordu. Belli bir süre sonra seferdekiler eğlenceye koşuyor, partidekilerse Türkleştirme seferine çıkıyordu. Bu uygulamalar günlerce, haftalarca, aylarca devam ediyordu.

Tutuklular her türlü vahşi uygulamalara rağmen, direnişi kesintisiz bir biçimde sürdürüyordu. Ancak direniş eskisinden daha ağır, daha zor, daha trajik haller alarak devam ediyordu. Saflarda korku, panik, kararsızlık, inançsızlık, bireysel kaygılar giderek boy vermeye başlıyordu. Yıkılan, çöken, artık ayağa kalkamayacak kadar çürüyen bedenler ortaya çıkıyordu. Korkunun boğduğu yürekler, kaygı kurtçuklarının denetimine giren beyinlerle birlikte iradeler de giderek aşınıyordu. Aslında direniş süresi uzadıkça, işkence, şiddet ve korku yoğunlaşıyor, buna paralel olarak kurallara uyanların sayısı da artıyordu. Hemen hemen her gün bir kaç kişi kurallara uyuyor, açlığa dayanamayan, baskı ve zulmü kaldıramayan direnişten vazgeçip, boyun eğenlere katılıyordu.

Esat Oktay'ın sık sık övündüğü kanunlarına göre, kurallara uymanın ilk şartı 'Türkleşme'yi kabul etmektir. 'Türkleşme'den ku-

rallara uyulsa da bu, kurallara uyulmadığı anlamına gelirdi. Kurallara uymanın abecesi ‘Türkleşme’ydi. Bu nedenle direnme gücünü sürdüremeyen tutuklular bazen tek tek, bazen ikiye üçer, bazen de gruplar halinde ama mutlaka ‘Türkleşerek’ kurallara uyarlardı. Süreç öylesine ağır, muğlak ve karmaşıktı ki tutukluların ruh hallerini kestirmek mümkün olamıyordu. Direnişte bazen günlerce fire verilmezken, bazen de bir günde onlarca kişi safları terk ediyordu. Yaklaşık üç bin tutukluyla başlamıştı direniş süreci.

1981 Mayıs’ına gelindiğinde direnişçi sayısı on beş-yirmi kişiye düşmüştü. Esat Oktay, saflarda baş gösteren bu hızlı erimeyi gördükçe, her gün biraz daha yükleniyordu. Bir direnişçi safları terk ettiğinde zevklenerek yeni yöntemler buluyor, şiddeti derinleştirdikçe derinleştiriyordu.

Saldırının başlangıcında, tutsakların üzerindeki elbiseler dışında her şeylerine el konulmuştu. Tüm bedensel ve sosyal ihtiyaçları yasaklanmıştı. Sekiz ay boyunca ne banyo yapmalarına, ne elbise değiştirmelerine, ne de vücut temizliğine izin verilmişti. Kir, pas ve kokudan lime lime olmuş elbiselerden adeta bit ve daha birçok haşare fışkırıyordu. Bir deri bir kemik kalan tutukluların arta kalan kanlarını da bitler emiyordu.

Uzamış, kirli ve mikrop yuvası tırnaklarıyla kan fışkırana kadar derilerini kaşıyan tutsaklar, bundan en az kaba işkence ve şiddetten duydukları kadar acı duyuyorlardı. Her gün onlarca kez şiddete maruz kalan tutsakların, pul pul derileri dökülüyordu. Sekiz ay boyunca tek bir damla temiz su görmemiş vücutlarında derin çatlaklar oluşmuştu. Bu çatlaklardan kan ve sarımtırak sıvı akardı durmadan. Kara ve sivrisineklerin hücumuna uğrardı bedenleri. Çoğu zaman lağım fareleri de saldırırdı. Aile ve avukat görüşü, daha direnişin ilk günlerinden itibaren yasaklanmış, böylece tutukluların dış dünyayla olan bağları tamamen kesilmişti. Dışarıdan tek bilgi, tek gazete haberi bile alamayacak kadar katılaşmıştı tecrit koşulları.

İşte bu ağır şartlar altında, cezaevinde henüz yeni mayalanan direnişte çözülme baş göstermişti. Fiili olarak sürdürülen direniş çok kritik bir dönemeçteydi. Direnişçiler her türlü iç ve dış destekten yoksun bırakılmışlardı. Her şeyi belirleyen; tutsakların çıplak iradeleriydi sadece. Bu iradenin bileşenlerinden biri olan bilincin

mevcut düzeyi, tek başına o ağır süreci karşılamaya yetemiyordu. İki tarafı keskin bir kılıç ağzı gibi olan süreç giderek karmaşık bir hal alıyordu. Moralsizlik, kazanamama duygusu, yalnızlık psikolojisi, kimseden destek alamama düşüncesi her gün biraz daha derinleşiyordu tutukluların iç dünyasında.

Ölümün adı umuttu

Tek düze yürütülen fiili direnişin gücü işkenceyi durdurmaya yetmiyordu. İşkenceyi durdurmak, en azından şiddetin dozajını düşürmek, fiili direniştekileri rahatlatmak gerekiyordu. Mücadeleyi zenginleştirmek, fiili direnişi yeni yöntemlerle desteklemek şarttı. İşkencenin yoğunluğuna, şiddetin derinliğine bağlı olarak direnişi de güçlendirmek zorunluluk olmuştu artık. Yeni bir eylem bunu başarabilirdi ancak. Moralsizliği aşacak, kazanma duygusunu yeniden geliştirecek, umutsuzluğu giderecek, Esat Oktay'ı anlaşıma masasına oturtacak başka bir eylem biçimi artık kaçınılmaz olmuştu. “Bu işkencelere, bu şiddete ne zamana kadar dayanabilirsiniz” diyerek sürdürdüğü psikolojik savaşın etkisini kırmak için, Esat Oktay'ın karşısına mutlaka daha güçlü ve yeni bir silahla çıkmak gerekiyordu.

Ve silah bulunmuştu: Ölüm Orucu...

Ölüm Orucu, dengeleri bir bütün olarak değiştiremeye bile, süreci önemli oranda etkileyecek, karşı tarafın kendisini yeniden gözden geçirmesini sağlayacaktı. En önemlisi de fiili direnişin yükünü hayli hafifletecek, saflara güç ve moral destek katacaktı. Fiili direnişi kamçılayacak, yıpranmış bedenlere, bir nebze olsun güç ve enerji aktaracaktı. Nefes nefese koşan, ama her gün biraz daha eriyip tükenen direnişçilere soluk aldırması dahi önemliydi. Ölüm Orucu eylemi aynı zamanda, tutukluların direniş konusunda kararlı ve samimi olduklarına, gerektiğinde ölebileceklerine dair ciddi bir mesaj olacaktı.

Ölüm Orucu; ciddi, zor ve ucunda ölüm olan bir eylem biçimiydi. Özgürlük Hareketi'nin mensubu olan tutsaklar ilk kez Ölüm Orucu'na girmiş olacaktı. Hatta belki de Kürdistan tarihinde bir ilk olacaktı. O güne kadar Kürt halkı akla gelebilecek birçok eylem biçimine başvurmuştu; isyan, fiili direniş, saldırı, pusu, açlık grevi

vb Ama Ölüm Orucu eylemi ilk kez olacaktı. Ve Kürtler ilk kez, hem de cezaevinde, ucunda mutlak anlamda ölüm olan bir eyleme gireceklerdi.

Hiç kuşkusuz ki böylesi ciddi ve ucunda ölüm olan bir eyleme girecek kişilerin her şeye hazır eylemcilerden oluşması gerekiyordu. Açlığa dayanıklı, her türlü zorluğu göğüsleyecek tutsaklardan seçilmeli ve en önemlisi de ölüm gelip çatığında ona, ‘hoş geldin, sefa getirdin’ diyebilecek yürekli kişiler olmalıydı. Her şeyden önce eylemcilerin hem sürecin gidişatının, hem de eylemin ciddiyetinin bilincinde olmaları gerekiyordu. Duygusal ve bilinçten yoksun eyleme katılma girişimi, büyük bir başarısızlığı da getirebilirdi. Bu nedenle bilinçte keskinlik, ruhta duru, düşünce ve duyguda derinlik olmalıydı.

Hiç kuşkusuz ki eylem listesinde yer alacak ilk isimler, eylemi planlayan ve eylemi zaferle taçlandırma düşüncesini taşıyanlar olacaktı. Bu isimlerin başında da, Hayri Durmuş ve Kemal Pir geliyordu. Evet, Hayri Durmuş ve Kemal Pir’le birlikte toplam on dört tutsak Ölüm Orucu eylemine başlamış ve daha sonraki günlerde bir grup daha eylem sürecine katılmıştı.

Ölüm Orucu eylemiyle yeni bir sürece de girilmiş oluyordu. Artık fiili direnişin yanında bir de Ölüm Orucu eylemi vardı. Artık; ‘ölmek’ zamanıydı. Ölümden yeniden yaşamı yaratacak olan bir ölümün tam da orta yerindeydi tutsaklar. Hayata anlam verecek, yaşamı yeniden anlamlandıracak bir ölüm gelip çatmıştı ve buna da yine her zaman olduğu gibi Hayri Durmuş ve Kemal Pir öncülük ediyordu. Bu ölümün adı; faşizmin dayattığı ölüme başkaldırmak ve onuru yaşatmaktı. Ölümü ölümlle yenmek olacaktı bu ölümün adı. Çünkü, yaşamı katillerin elinden almayı gerektiriyordu her şey. Amaç, ölümü de ellerinden almak ve katile karşı ölümlerle yeniden yaşama, yaşayabilme olanağı yaratmaktı. Ölüme yatmak bizzatıhi yaşamak içindi.

Aşınma olmuştu direniş saflarında, ama direnmek için tutuklularda hala öteki her şey vardı; direnebilme gücü, kazanma isteği, cesaret, irade, fedakarlık... Kısacası çok zor ve taraflar arasında muazzam bir dengesizlik olsa da, kazanmak için çok önemli dayanaklar vardı. Tek bir şey eksikti, yerine getirilmemiş tek bir şey kalmıştı; işte o da gerçekleşecekti, o eksiklik tamamlanacaktı, gerekleri de yerine getirilecekti: Ölüm!

Ölüm...

Acaba insanın ondan daha fazla çekinip korktuğu, ondan daha çok ürkip kaçtığı başka şey var mı bu dünyada? Ecel terleri döktüren, insanı kılıktan kılığa, renkten renge sokan, tır tır titretip diz çöktüren başka bir güç var mı? Gerçekten de yeryüzünde yaşayan yedi milyar kadar insandan, ölümü arayan, ona sevdalı, onunla dost olan kimse var mı acaba? Yanıt; elbette kocaman bir hayır!

Ya her gün sayısız insanın intiharına ne denmeli peki? O kadar insan ölümle kucaklaşıyor, kendini ölümün kucığına atıyor ve gözünü kırpmadan ‘geliyorum sana ölüm, kucak aç geliyorum’ diyen o kadar insan var ki.

Evet, sayısızca insanın intihar ettiği, bazı özgün koşullarda gözünü kırpmadan ölüme gittiği, hayatla ölüm arasındaki tercihte tereddütsüz bir biçimde ölümü tercih ettiği doğru. Fakat çok iyi biliyoruz ki; bunlar; ölümü sevdikleri, ölümle dost oldukları, ona sevdalı oldukları için değil, yaşamdan korktukları için ölüme gidiyor. Belki bir ölüme direnirken, diğerine boyun eğiyor, birden nefret edip sırt çevirirken, diğerini ‘seviyor’ ve göz kırpmıyorlar.

Sözelimi intiharı düşünen bir hasta yavaş yavaş, şiddetli sancı ve acılar eşliğinde kendisine doğru hızla yaklaşan ölümü göze alamadığından, görece ‘daha rahat olur’ diye tahayyül ettiği intiharı tercih eder. İflas eden varlıklı biri, ona ölümü ifade eden yoksulluktan kurtulmak için intiharı düşünür. İntiharın onu zora, sıkıntıya sokan olgulardan kurtardığını, onu ölümle eşdeğer olan yoksulluk sınırından uzaklaştırdığını düşündüğü için herhangi bir biçimde intihar ederek ölümle kucaklaşır. Bu seçimlerde yaşamı sevmekten, ona bağlanmaktan kaynaklanan ne bir tercih, ne de bir zorunluluk vardır.

Sevdiğini yitirip intiharı düşünen aşık, ölüme veya yaşama sevdalı olduğu için ölmeyi tercih etmez. Tersine, sevgilisiz, daha açık bir ifadeyle kadınsız veya erkeksiz kalmakla yaşayamayacağından veya öyle yaşamaktan korktuğu için ölümü tercih eder. Bunlar, ‘hayat’ı ölümden daha ölümcül gördükleri için tercih ederler gerçek ölümü.

Hiç kuşkusuz ki bu ölümlerin tümünde bireysel kurtuluş, bencil hayat arayışı ve egoist tercih vardır. Ama Ölüm Orucu’yla tercih edilecek olan ölümün ucunda ise; hayata dönüş vardır.

Evet, 5 No'lu Zindanı'nda büyük bir tercih ve büyük bir arzuyla ölüme yatırıldığı kesindi. Ama burada insanlar ölümün bir türünden kaçıp öbür türünü tercih etmiyorlardı. Hem ölüm ürkütüp diz çöktürmüyor, tır tır titretmiyordu onları, hem de tercih ettikleri gerçek anlamda ölüm değildi. Bu ölüm kendi karşısını, hayatı yaratma anlamına geliyordu. Çünkü 5 No'luda ölüm, ölüm olmaktan çıkmıştı. Ölüm gerçek anlamda yok oluşu, hayata veda edişi, insanın bitişini ifade etmiyordu. Yaşamın bitimi, canlı varlığın sonu anlamına gelmiyordu. Aksine cana can, yaşama yaşam katıyordu. Kelimenin tam anlamıyla kendi zıddı olan yaşamı ifade ediyordu. Daha anlaşılır bir ifadeyle ölüm, 5 No'luda Agirî dağının doruklarında beton altına gömülen ölü Kürde yeniden yaşam kaynağı oluyor, tarihin derinliklerinde küllenen üç bin yıllık Kürdün onurunu yeniden canlandırıyor, Kürdün şahsında yitirilen insanlık değerlerini yeniden gün ışığına çıkartıyordu. Ölenler ölmüyor, yok olmuyordu.

“Elveda hayat, elveda insan, elveda güzel ve onurlu olan her şey, elveda” demiyorlardı. Onlar; “Merhaba insanlık, merhaba güzellik, merhaba hayat” diyerek, yeni bir yaşamın mayası olmak için bedenlerini yatıracaklardı özgürlüğe.

Bu ölüm sayısız erkek ve kadının yaşam güvencesi olacaktı. Ayaklar altına alınan insanlık onurunu yüreklerde yaşam kaynağına dönüştürecekti. Bunun içindi tutukluların Amed'de her zaman ölüme yakın oluşu: Ölüme buz gibi, öfke, kin, korku dolu bakışlarla değil, hüzünlü ama sıcak bakmışlardı daima.

Ölüm Orucu'nun hedefi, insanca bir yaşamdı. İşkencesiz, şiddetsiz bir ortamda kendini yeniden yaratmaktı. İnsanlık değerleriyle çelişen uygulamalara son verilmesiydi. Ve tabii ki tutukluların kendi politik düşüncelerini mahkemelerde savunabilmeleriydi. Bu kadar sade, yalındı eylemin amacı. Bu nedenledir ki; Amed'de artık ölümün adı kallesiz değildi, umuttu, yaşamdı, binlerce tutuklunun heyecanla, hüzünle, acıyla ama büyük sevgi ve saygıyla izlediği kavganın ta kendisiydi şimdi. Değişmeyen şartlar, devam eden işkenceler, durarak bilmeyen uygulamalar bu 'sevgi' ve 'saygı' refleksini her gün biraz daha güçlendiriyor, adeta ete-kemiğe büründürüyordu.

Evet, koşullarda değişen bir şey yoktu. Ölüm Orucu'na rağmen, şiddet dizginsiz bir biçimde sürüyor, işkence katlanarak devam

ediyordu. Askeri yönetim, toplumun sessizleşmesiyle yakaladığı başarıyı zindanlardan dışarıya taşımak, otoritesini, yaşam tarzını, ırkçı ideoloji ve felsefesini her köşeye, beyne ve her belleğe yerleştirmek istiyordu. Bunun için yüklendikçe yükleniyor, saldırdıkça saldıırıyordu.

Tutsakların direnişi, askeri yönetimin bu politikasının hayat bulması önünde engeldi. Direniş, faşizmin amacını, onun hedef ve felsefesini sekteye uğratiyordu. Başarılı olmanın, amaca ulaşmanın, hedefi yakalamanın yolu, tutsakların direnişini kırmaktan geçiyordu. Zaten tutsaklara bu kadar vahşice yönelmesinin nedeni de buydu.

Mahkemeler ve Kürtler

Mahkemeler, toplumsal ve sınıfsal ayrışma ile devletsel sistemin egemenliği altında ortaya çıkan, dolayısıyla egemen sistemin çıkarları doğrultusunda hazırlanmış olan yasaların gereklerini yerine getiren kurumlardır. Yargılama ve cezalandırma aracı olarak da tanımlanan mahkemeler aynı zamanda, egemen sistemleri kollayan ana organlardan birisidir. Her ne kadar ‘bağımsız’ olarak görülse de bu yargı organı yani mahkemeler hiçbir zaman bağımsız ve adaletin tecelli ettiği organlar değildir. Yasaları kim çıkartıyorsa, hukuk kimin için oluşturulmuşsa adalet ve mahkemeler de onlarındır. Dolayısıyla; mahkemeler ne bağımsız, ne de adaletin tecelli ettiği kurumlardır.

Hukuk, kapitalist modernitenin biriktirdiği özel mülkiyeti koruma ve kollama yönteminin bütünü iken, mülkün temeli ise mahkemelerdir, yasalar da bu mülkü koruyan ve savunan temel argümanlarıdır.

Tarihin bazı dönemlerinde çok daha katı ve yıkıcı olma rolünü oynayan mahkemeler, sadece adaletin zedelenmesine neden olmamış, aynı zamanda hakikatin öldürülmesinde de önemli roller oynamıştır. Bunun adı bazen ‘özel’, bazen ‘olağanüstü’, bazen de ‘sıkıyönetim’ mahkemeleri olmuştur.

Özel yetkilerle kurulan bu mahkemeler, insan haklarını en çok zedeleyen, adaleti yaralayan, hak ve hukuku ayaklar altına alan kurumlar olmaya devam ediyor. Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri bu ‘özel’ mahkemelerdendi ve işbaşındaydı. 5 No’luda bulunan Kürt tutsakları yargılamakla görevlendirilmiş olan bu mah-

kemelerin bağımsız olduğunu kim iddia edebilir ki? Mahkeme yargıçlarının her birisinin Kürtlerin inkarı ve tasfiyesi üzerinde ırkçı bir ideolojiyle beyinlerinin yıkanmadığını düşünmek mümkün mü?

Hayır, askeri mahkemeler, Türk devletinin dayandığı imhaya ve inkara dayanan sistemi korumak için kurulmuştu. Görevleri ise; Kürtlerin, diğer ulusların, değişik etnik kesim ve farklı inançlara sahip grupların inkarı üzerinde inşa edilen egemen sistemi korumak, efendilerin mülkü olan zenginliğin 'adaletini' korumak, Kürtlerin meşru haklarını savunan kişi ve kurumları yargılamaktı. Daha da önemlisi bu kurumlar, Kürtlerin imhası için darbe yapıp iktidara gelen cuntanın mahkemeleriydi. Yargıçlar da, cuntaya sonuna kadar bağlı askeri kişilerdi. Mübaşirler bile askeri personeldi. Esas görevleri Kürtleri, devrimci ve demokratları yargılamaktı. Yargısız öldürülemeyen Kürtlerin ve onların öncü konumunda olan kadrolarını yargı yoluyla tasfiye etmekte.

Geçmişte de benzer olağanüstü özel mahkemeler kurulmuş ve buralarda yüzlerce Kürt yargılanıp, ölüme mahkum edilmişti. 'Şark İstiklal Mahkemeleri' bunun en somut haliydi. Zaten bu mahkemelerin nezdinde her Kürt potansiyel olarak düşmandı. Bu nedenle suçu somut olmasa da potansiyel olarak düşman olduğu için sonuçta suçluydu. O zaman araştırmaya, sorgulamaya, somut delil aramaya gerek yoktu. Yargıçlara göre 5 No'luda tutuklu bulunanların tümü devlet düşmanlarıydı. Hepsi Kürtçü ve komünistti. Vatani bölmek, milletin arasına nifak sokmak ve ayrı bir devlet kurmak amacıyla yola çıkan sanıkların hepsi suçluydu. Aslında yargıçlara göre, yargılama bir formaliteydi. Zaten suçları somut ve her şey ayan-beyan ortadaydı. Bu nedenle farklı bir araştırmaya, yeni delillerin peşinden koşmaya gerek yoktu.

İşte, tutsaklar yakın bir tarihte bu 'özel' mahkeme karşısına çıkartılacaklardı. Bunun için hummalı bir çalışma yürütülüyordu. Soluk alınamayan, şiddetin en yoğun halinin yaşandığı bu atmosferde, yaşamın her zerresinin işkenceye dönüştüğü bu vahşi ortamda acılıyordu mahkemeler. Askeri cunta, direnişi çarpıtıp vahşeti meşrulaştırmaya, tutsakları suçlayıp 'yargı' sonuçlarına zemin hazırlamaya yönelecekti. Bir taraftan işkencenin en derin hali, öte yandan yargılamanın en katı usulü. Bu derin ve katı iki durum karşısında büyük

bir sınavdan geçecek olan tutsakların duruşunu belirleyecek şey; onların dünya görüşleri ve yarınlara için anlamlandırdıkları ütopyalara olacaktı.

Yeni bir cephe, saldırı ve yeni bir araç olacaktı bu mahkemeler. Bu cephede ve saldırı sürecinde kullanılacak olan unsurlar ise; ruhlarını pazarda satılığa çıkartan dönekler, canlarını bir tas çorba karşılığında kurtarmak isteyen hainler ve ‘bir daha asla’ deyip, işkenceciler karşısında boyun eğip zavallılaştan itirafçılar olacaktı. Bu özel askeri mahkemelerde itirafçıların ağzından Kürt Özgürlük Hareketi, onun şahsında Kürtler, Kürtlerin şahsında ise insanlık mahkum edilecekti.

Mahkemeler, faşizm için olduğu kadar, tutsaklar için de önemliydi. Askeri rejim, Kürtleri yargılayıp mahkum edecekti. Tutsaklar ise sömürgeci vahşet altında Kürt halkının iki bin yıllık makus talihini yargılamak, yaşanan son isyanın tarihsel ve toplumsal haklılığını savunacak ve devrimci zaferin kesin, Kürt halkının özgürlüğünün ise mutlak olacağını haykıracaklardı.

Evet, tutsaklar siyasi savunma yapacaktı. Mahkeme heyetinin karşısına geçtiklerinde sadece bireysel ve hukuksal durumlarını değil, aynı zamanda ideolojik, düşünsel ve örgütsel alanda da kendilerini savunacaktı. Kürdistan adında ülkelerinin var olduğunu, ve bağrında ‘Kürt’ halkının yaşadığını, mensup oldukları hareketin haklı, meşru ve halkın adaletini temsil eden kutsal bir davanın iradesi olduğunu belirteceklerdi. PKK’nin bir ulusun, bir halkın ve bir ütopyanın iradesi olduğunu ‘sanık’ kürsüsünde dile getireceklerdi. ‘Sanık’ sandalyesini bir yargılama ve karşı tarafı mahkum etme sandalyesi haline getirme kararlılığını göstereceklerdi. Kürtleri yargılamak için kurulan ‘özel mahkemeler’, cuntanın yargılandığı mekanlar haline getirilecekti. Kısacası tutsaklar, sömürgecilerin zulmünü yüzlerine haykıarak sessiz oyunu bozacak, yapacakları siyasi savunmalarla tarih yazacaklardı...

İlk şehit

Bütün zorluklara rağmen akıp giden zamanla birlikte, Ölüm Orucu ve fiili direniş birbirini besleyerek sürüyordu. Ölüm

Orucu'nda yer alan Ali Ereğ, eylemin yirmi yedinci gününde rahatsızlanarak revire kaldırılmıştı. Revirde, Esat Oktay'ın emriyle doktorların müdahalesine maruz kalan Ali Ereğ birkaç gün burada adeta rehin alınmıştı. Geçirdiğı mide kanaması ciddi idi ve ölüm riski oldukça yüksekti. Bu nedenle donanımlı bir hastaneye kaldırılıp tedavi edilmesi gerekiyordu. Başka türlü kanın durdurulması ve sağığına kavuşturulması mümkün değildi. Ancak Esat Oktay, ölümle pençeleşen, ağır hasta ve büyük acılar içinde kıvranan Ali Ereğ'i teslim almak için, hastalığını ve yaşadığı büyük acıları kullanmak istemişti. "Ya dediklerimi yapacaksın ya da acılar içinde kıvrana kıvrana öleceksin" demiş ve Ali'nin teslim olması için ne gerekiyorsa onu yapmıştı.

Büyük devrimci Ali Ereğ ise; Esat Oktay'ın her türlü şantaj ve tehditlerine rağmen fiili direnişine devam etmiş, boyun eğmemişti. İleri derecede hasta olmasına rağmen, Esat Oktay, kurallara uyması ve 'Türkleşmesi' için işkenceyi uzun bir süreye kadar sürdürmüştü. O ise kurallara uymayı reddederek teslim olmamış, tüm dayatmalara rağmen Kürt gerçeğini inkar etmeyeceğini belirtmişti. Esat Oktay, yirmi yedi gün açlık greviden sonra, her türlü insanlık dışı uygulamalarla Ali'yi teslim almaya çalışmıştı.

"Açlık grevine son vermek yetmez. Bir de kurallara uyacaksın, askeri okulun düzenine biat edeceksin! Bir asker gibi düşünüp konuşacak, onun gibi yaşayacaksın! Daha da önemlisi gerçek anlamda Türk olacaksın. Gerçi zaten Türksün, ama benim istediğim türden Türk olacaksın" diyordu Esat Oktay.

Ali, korkunç sancılarla kıvranıyor ve aşırı derecede halsizdi. Beyni günlerdir uğulduyordu. Sanki kafasında binlerce sinek vızıldıyordu durmadan. Gruplar halinde vızıldayan bu sinekler bazen bir burğu olup beynini deliyordu adeta. Kalbi de zorluyordu iç dünyasını. Ruh, beyni ve bedeni gibi düşüncesi de dağınık ve parçalıydı. Sağlıklı düşünemiyordu. Bakış açısı gibi görüş açısı da epey daralmıştı. Andan kurtulmak, anın acılarını bir nebze de olsa dindirtmek, içinde bulunduğu sıkıcı ruh halinden arınmak için düne, dünün daha da ötesine, aslında tutsak olmadan önceki haline gitmek istiyordu. Saf, temiz, kirlenmemiş, ruhlarının derinliklerinde hala o eski karındaşlık yıllarının yaşamını sürdüren kendi köyündeki arkadaşlarını düşünerek

rahatlamak istiyordu. Ama düşünemiyordu, toparlayamıyordu eski anılarını. O saf ve temiz ruhlu arkadaşlarının güzel yüzlerini seçemiyordu artık. Hafızasının da ihanetine uğradığını düşündüğü bir anda Esat Oktay'ın sesiyle kendine gelmişti ancak.

Ali'nin her sayıklama ve anlaşılmaz konuşmalarına kulağını ağzına koyarak anlamaya çalışan Esat Oktay da, artık dayanamayacak noktaya gelmişti. Ali'nin her konuşma çabasını, yani daha doğrusu her dudak kıpırdatışını kurallara uymayı kabule yoruyordu. Kendini buna kilitlemişti adeta. "Açlık grevini sonuçlandıran birisinin kurallara uymaktan başka şansı olmaz" diye düşünüyordu. Bu nedenle Ali'yi 'cepte keklik' sanıyordu. "Çaresi yok, mutlaka kurallara uyacak ve gerçek özü olan 'Türklüğüne ulaşacak' diye düşündüğü bir akşam vaktinde, Ali'nin dudak kıpırdatışını büyük sevinçle karşılamış, iki elini ovuşturarak, hemen yanında dikilen çavuşa; "Daha ne duruyorsun oğlum. Önce banyoya, sonra da bir koğuşa götür, ardından da kantinden bir şey al. Ama eline mikrofonu vermeyi ve tutuklulara hitap ettirme faslını da unutmayacaksın. Daha önce konuştuğumuz ve planlandığımız konuşma metnini dikte et ki yanlış konuşmasın" demişti zafer kazanmışçasına.

Ali çok farklı şeyler söylemişti oysa. "Bana dokunma, beni rahat bırak, ne bir tas çorba karşılığında kendimi satarım, ne ruhumu kirletirim, ne de kurallarına uyarım. Ne yaparsan yap, senin istediğin tarzda Türk olmayacağım" demişti.

Ama Esat işte. Nasıl düşünüyorsa öyle anlamıştı. Karşı tarafın anlattığı, izah ettiği, anlatmaya çalıştığı gibi değil, kendisinin istediği ve düşündüğü gibi algıliyordu. Daha anlaşılır bir ifadeyle olması gereken biçimde değil ya da karşı tarafının ağzından çıkan sözcükleri olduğu gibi algılama değil, kendisinin yapmak istediği, tasarladığı konsept çerçevesinde algılayıp yorumliyordu her şeyi.

Bunu rahatlatanının, psikolojik olarak nefes almanın bir biçimi olarak görüyordu herhalde. Birçok kez yanılmasına, olaylar kendisinin istediği gibi sonuçlanmamasına rağmen yine de aynı şeyi bıkmıyarak usandırmadan tekrarliyordu. Ali'nin söylediklerini de bu eksende düşünüp algılamıştı Esat. Belki gerçekten de doğru, olduğu gibi, Ali'nin ifade ettiği mahiyette anlamıştı. Belki de sırf hayalinden biraz sanal moral almak için Çavuş'a o direktifi vermişti. Çavuş

gerçeği biliyordu. Ali'nin yaklaşımını ve genel duruşunu bildiği için Esat'ın verdiği emrin sanal bir düşüncenin, çökmüş bir ruh halinin ürünü olduğunu biliyordu. Fakat yapacağı bir şey yoktu. Nasıl olsa gerçek birkaç dakika sonra ortaya çıkardı, bunun için fazla üzerinde durma gereği duymadı.

“Ne duruyorsun Çavuş? Hadi, hadi çabuk, Ali'yi önce koğuşa, sonra da kantine götür” dedi hızlı, alaylı ve kuşku dolu bir ses tonuyla.

Ali konuşamıyordu. Ama her şeyi duyuyordu. Dolayısıyla hem Esat Oktay'ın söylediklerini duymuş, hem de olup bitenleri yüz hatlarında okumuştı. Esat Oktay'ın yaklaşımı ve fırsatçılığı çok zoruna gitmişti. ‘Açlıkla talim etme’ denilen şey böyle bir şeydi herhalde. Önce aç bırak, sonra da bir parça ekmeğin ucunu göstererek, ‘bana gelersen, dediklerimi kabul edersen, isteklerime boyun eğersen, iradeni bana teslim edersen bu ekmeği alırsın’dı. Dünyanın en alçakça ve en adice düşürme yöntemi bu olsa gerek. Korkunç bir politika. Karşılıklı bir kavgada, eşit koşullarda ortaya çıkan bir savaşta taraflardan birisinin teslim olmasına veya yenilerek aman dilemesine bir yere kadar anlam verilebilir. Ama rakibini köşeye sıkıştırıp her tarafını mayınlarla çembere alarak günlerce açlığa mahkum etme ve onu karın tokluğu karşılığında teslim almaya çalışma yaklaşımı anlaşılır gibi değildir. Burada ahlaksızlık, vicdansızlık ve adice bir tutum vardır. Zira haysiyet, şeref, insan olma vasfı buna izin vermez. Düşman olma hali de bunu uygun görmez. Nereden bakılırsa bakılsın, ister feodal geleneklerle yoğrulup soyluluk hanesine, ister çağdaş burjuva kültürüyle cilalanmış efendi hanesine, böyle düşkünce ve kallesçe bir şey yazılmaz.

Ali bu kısacık zamanda bunları düşünürken, aynı zamanda Esat Oktay’a vereceği cevabı da düşünmüştü. O’nun yeni gelmiş olmasına rağmen son derece kalles ve vahşi biri olduğunu hemen anlamıştı. Vicdansız, acımasız, sadist, güce ve erke tapan bir askerdı aynı zamanda. Dünyanın oluşumunda birinci derecede rol oynadığını düşünen bir havadaydı. Dağları, ovaları, denizleri, ırmakları, güneşi, ayı, yıldızları, kısacası gök ve yeryüzündeki tüm katı ve katı olmayan cisimleri kendisi yaratmıştı sanki. Şımarık olduğu kadar zalim ve gaddardı.

Ali tüm bunları bir saniyelik zaman dilimi içerisinde düşünmüştü. “Olamaz, olamaz” dedi kendi kendine. “Allah nasıl da oldu böyle bir insan yarattı? Nasıl oldu da böyle bir sadistin dokuz ay on gün öz ve biçim kazanmasına izin verebildi?” diye düşünmeye devam etti:

“Ama mutlaka Tanrı; ‘Ey kullarım size öyle bir zalim yaratacağım ki; ona her baktığınızda, onu her gördüğünüzde ve her zalimliğine tanık olduğunuzda kötülüğe değil iyiliğe, güzellik ve doğruluğa yönelin’ diye yaratmıştır. Madem ki Allah böyle birisini ibreti alem olsun diye yaratmış, madem ki Allah bu yaratığın yaptığı ve yapacağı şeylerin tam tersini yapmamızı emrediyor, o zaman ben de onun tersini yapmalıyım. Sadece tersini yapmakla yetinmemeli, aynı zamanda ona kafa da tutmalı, ona rest de çekmeliyim.”

Ali; “Evet, böyle bir zalime, gaddara, sadiste boyun eğmemeliyim. Gururumla, şerefimle, insanlık erdemimle oynamasına da izin vermemeliyim. Bir özgürlük arayışçısının midesine düşkün olmadığını, gerekirse özgürlük uğruna nasıl öleceğini de göstermeliyim” diye düşünme faslına son verip, önceki bitkinliğine rağmen nerden geldiğini anlamadığı bir canlılık ve güçle haykırdı:

– Her şeyin bir sınırı var yüzbaşı. İnsan için aşılmaması gereken sınır ise onun vicdanına ve adalet duygusuna dokunulmasıdır. Her şey yapılabilir ve birçok şeye tahammül edilebilir ama bir insanın adalet ve vicdanına dokunulamaz. Eğer bunlara dokunulmuşsa...

– Bir dakika bir dakika dur hele, ne diyorsun ulan kepaze herif?

– Ne dediğim gayet açık. Bana hakaret etme gibi bir hakkın da yok!

– Hayır, gayet açık değil ve burası benden sorulur, sen de benim elimde bir tutuklusun, İsteddiğimi söyler, istediğimi yaparım.

– Gayet açıktır yüzbaşı, gayet açık. Bedenen elinde bir esir olduğum doğru, ama ruhum hala özgürdür.

– Sen ne diyorsun be adam? Çıldırдың mı oğlum?

– Tabii ki çıldırmadım, ama çıldırmak üzereyim.

– Hayır, bence çıldırдың. Çıldırmasaydın bunları söylemezdin. Bu kadar kaba bir biçimde kafa tutmaz ve kendi ölümünün altına imza atmazdın.

– ?..

– Evet, evet çıldırmış birisi ancak bunları söyleyebilir. Ölümü

bekleyen, ‘ben ölmek istiyorum’ diye bar bar bağırان birisi ancak bu sözcükleri sarf edebilir.

– Tabii, sessizlik istiyorsun, bir tek yaprağın bile kıpırdamasını istemezsin. Her şeyin ve herkesin sessiz ve suskun olmasını istiyorsun. Boyun eğmemizi, diz çökmemizi, ‘eyvallah’ dememizi, ‘adaletin kestiği parmak acımaz’ dememizi istiyorsun. Yani kısacası, ‘yukarıda Allah, aşağıda sen’ dememizi bekliyorsun.

– Sana ‘çıldırılmışın’ dedim, kabul etmedin. Peki, başka nasıl çıldırılır?

– Tabii ki sana göre boyun eğmeyenler, diz çökmeyenler, karşında el-pençe olmayanlar çıldırmıştır. Ama hayır, hayır yüzbaşı, sana boyun eğmeyecek, karşında diz çökmeyecek, ruhumu sana teslim etmeyeceğim. Bunu böyle bil.

– Alın bu adamı buradan! Alın bu çıldırmış, kendini kaybetmiş adamı alın. Alın diyorum Çavuş, alın! Nereye götürüyorsanız götürün, bir daha gözüm görmesin, bir daha sesi bana gelmesin, bir daha, bir daha bu isimde bir tutuklunun olduğunu duymamalıyım. Anlaşıldı mı Çavuş?

Yüzbaşı adeta çıldırmıştı. Kendinden geçmiş, şişe şişe rakıyı kafasına dikmiş zilzurna sarhoş biri gibi ağzından köpükler saçılıyor, salyası akıyordu. Bir insan ancak bu kadar çığırından çıkabilir, bu kadar insan olmaktan çıkıp, kendi özüne karşıt bir konuma gelebilir, bu kadar basit ve sıradanlaşabilirdi. Gerçekten de basitleşmişti. O kadar ki; dünyanın en karanlık ve en derin kuyusuna düşen biri kadar alçaklaşmıştı...

Yüzbaşının, “Anlaşıldı mı Çavuş” komutuyla, Çavuş ve adamları Ali’yi birkaç saniye içinde yerlerde sürükleye sürükleye alıp götürdüler.

Ali hızla bir bilinmezliğe götürülürken, onu an be an yok etmeye doğru götüren bir girdabın tam orta yerinde olduğunu ve artık yapacağı bir şey olmadığını çok iyi anlamıştı. Eylemin daha başlangıcından itibaren uzun ve kesintisiz bir biçimde inlemeye başlamış ve büyük ihtimalle son nefesini verirken de inlemeye devam etmişti.

Kolundan, ayak ve ensesinden tutup götürmüşlerdi onu büyük bir hırs, öfke ve intikam duygusuyla. Askerler büyük bir telaşla gö-

türürken, bacaklarından, kollarından ve ayaklarından tutarak, sürüklediler zayıf düşmüş bedenini. Bir grup asker it sürüsü gibi birbirlerine dalaşarak, kuduz ve kudurgan bir halde alıp götürdüler onu bir bilinmezliğe doğru. İşkenceye, acı çekitmeye, Filistin askısına almaya götürdüler önce. Dövdüler coplarla, kalaslarla. Demir çubuklarla baldırlarına, kaburgalarına, sırtına, kafasına ve göğüs kafesine vurdular sonra. Teslim almak için ayaklarından, el ve başından yüksek bir yere astılar tersinden, sonra kan kusana, ciğerleri patlayana, kalbi durana kadar tuttular onu götürüldüğü o karanlık dehlizlerde. Aman dilemesini, diz çökmesini, boyun eğmesini, ruhunu satmasını istediler ondan ve sonra, sonra; “Ya bizim olacaksın ya da toprağın” dediler. “Hayır, sizin olmayacağım, ne yaparsanız yapın ruhumu size vermeyeceğim” dedi Ali o gür sesiyle.

Ali götürüldüğü o karanlık dehlizde beş gün kalmıştı. O beş gün boyunca zayıf ve halsiz düşmüş bedenini işkence çarkına yatırmışlardı zalimler. Askıya almış, falakaya yatırmış, kalas ve coplarla kaba işkence yapmış, el ve kollarından asmışlardı, kafasını duvarlara vurmuş, suya sokulmuş, sağlam dişlerini çekmiş, susuz bırakmışlardı onu. Ama Ali, adına yakışır büyük direnme gücüyle teslim olmamıştı. “Bedenimi paramparça edebilirsiniz, ama ruhumu asla teslim almazsınız” demişti.

Ali’nin zayıf, güçsüz ve takatten düşmüş bedeni dayanamamıştı yüzbaşının işkencelerine. Açlıktan erirken, peş peşe gelen darbeler altında can çekişerek son nefesini vermiş ve bir direniş tohumu olup düşmüştü toprağın ruhuna.

İşkenceyle katledilen ilk tutukluydu Ali. Devrimciliğinden, kişiliğinden, düşünce ve ütopyasından taviz vermediğinden yaşamını vermişti.

Mereş’in Pazarcix ilçesinden Sünni Türk bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Lise yıllarında Kürdistan devrimcileri ile tanışıp yaşamını yitirene kadar Kürt halkının özgürlük mücadelesinde yerini almış olan Ali, son nefesini verirken de bu mücadelenin gereklerini yerine getirmişti.

Ali’nin şahsında tutukluların, hayatları pahasına da olsa teslim olmamaları işkencecileri çılgına çevirmişti. Esat Oktay, saltanatının ölümle sarsıldığını gördükçe saldırganlaşıyordu. Göreve başladığında,

“Ölümünüzün zamanını ben belirlerim, iradem dışında ölüm kabul etmem” demişti. Erken gelen ve oyunu bozan bir ölümün altına imzasını atan Ali, son nefesini verirken Esat’a da son şamarı vurmuş oluyordu...

Zaman her şeye rağmen kendi doğasına uygun bir biçimde hızla akıp gidiyordu...

Takvim yaprakları, hazan hüznüyle solup dökülüyordu bir bir.

Günler haftaları, haftalar ayları kovalıyordu. Deli bir ırmakla yarışır gibiydi direniş...

Başa baş, dişe diş, kıran kırana süren bir kavganın en derin hali yaşanıyordu 5 No’luda...

Kanla, acıyla yoğrulmuş bir savaşın son muharebesinin, en kanlı sahnesi perdeleniyordu...

Ve bitmeyen, mütemadiyen kendini tekrarlayan sonsuz zaman içinde sürüp giden bir maratonun son metrelerinde depara kalkışan en hüznü ve en öfkeli hali yaşanıyordu...

Bu bitimsiz zamanın bir ucunda karanlık, öteki ucunda aydınlık vardı. Aydınlığa giden yolun başında ölüme yatan canlar, karanlığın içindeyse yarasaalar gibi uçan Esat Oktaylar ve ölüm mangaları bulunuyordu. Aydınlık günlere gebeydi ölüm. Doğum gelip kapıya dayanmıştı artık. Hayri, Kemal ve arkadaşları maratonun sonuna yaklaşmışlardı. Kırkıncı gününü aşan Ölüm Orucu o şiddet atmosferinde, gökyüzüne yükselen insan çığlıkları eşliğinde devam ediyordu.

Esat Oktay hiç oralı değildi. Ortada bir şey yokmuş gibi davranıyordu. “Ne yaparsanız yapın, geberseniz de muhatap almıyorum” demeye getiriyordu. Tutuklular da ona aldırıyor, amansız şiddete rağmen, Ölüm Orucu ve fiili direnişi sürdürüyordu. Fakat yorgun düşmüşlerdi artık. Bedensel, ruhsal ve beynsel olarak yıpranmışlardı. Neredeyse tüm umutlarını Ölüm Orucu’na bağlamışlardı.

Ölüm Orucu, onların hem moral kaynağı hem de zafer umuduydu çünkü. Kazanmanın, işkenceyi geriletmenin dinamosu olarak görölüyordu adeta. Bir nevi, ‘Her şeyi halleder’ diye algılanıyordu Ölüm Orucu eylemi. İşkenceye son verecek, şiddeti durduracak, insanca yaşanılabilir bir ortam yaratacaktı. Vahşeti ancak Ölüm Orucu durdurabilir, cehennemin ateşini ancak o söndürebilirdi. Kısacası; direnişin tüm yükü Ölüm Orucu’nda yatan bedenlerin omuzlarındaydı.

Tüm gözler, Ölüm Orucu'ndaki tutukluların bulunduğu birinci kata yönelmişti. Katın kapısı açılıp da Esat Oktay'ın Kemal Pir'e; "Ne yapıyorsun patron?" diye sorduğu duyuldu mu, tüm kulaklar pür-dikkat kesilir, pazarlık konusu olabilecek sözcükler yakalanmaya çalışılır, "Mutlaka kazanacağız, eylem zaferle bitecek" diye inanılırdı. Ve yürekler heyecanla atar, umut zaferle beslenirdi.

Fiili direniş ve Ölüm Orucu sürerken, yaklaşık altı yüz kişinin yargılandığı 'ana dava'nın eli kulağındaydı. PKK'lı tutuklular ilk kez 'adalet' önüne büyük bir grup olarak çıkacaktı. Yargılanacakları bu davanın başlama tarihi belirlenmiş, iddianame tamamlanmıştı. Yaklaşık dört bin sayfadan oluşan iddianame, büyük boy iki kalın kitap gibiydi. Tüm davaların iddianamesi ise binlerce sayfayı buluyordu. İddianameler hazırlanıp dağıtılmış, ancak tutuklulara kâğıt-kalem verilmemiş, aile ve avukatlarıyla görüşme yasağı getirilmişti. Bu da, savunma noktasında tutukluların ne avukatlarıyla ne de avukatların tutuklularla herhangi bir görüş alış-verişinde bulunamayacakları anlamına geliyordu. Oysa hem avukatların müvekkilleriyle, hem de müvekkillerin avukatlarıyla görüşme ihtiyacı vardı. Aslında yapılmak istenilen gerçek anlamda bir yargılama, yaşanan süreci doğru temelde ele alma ve adaletin tecelli etmesi değil, kelimenin gerçek anlamıyla bir tiyatro oyununun sergilenmesiydi.

Evet, yazılan iddianameyle senaryo yazılmış, ardından da bu senaryo mahkeme salonunda sergilenip süreç tamamlanmış olacaktı. Gerçekten de Esat Oktay ilginç bir kişilik olduğu kadar, müthiş derecede bir demagogtu da. Pişkin pişkin konuşur, sözleri evirip çevirir, kahkahalar eşliğinde dalga geçer ve bu süreçte son derece ciddi pozisyonlara girerek gerçek yüzünü maskeleymeye çalışırdı. Tanımayanlar, onun binbir tuzakla örülü olan düşünce dünyasını bilmeyenler, o ciddi yüz ifadesinin ardındaki zalim ve insanı yutmak için kurguladığı gerçek niyetinin bilincinde olmayanlar hemen aldanır ve önceden hazırlamış olduğu tuzaklardan birisine düşmekten kurtulamazdı.

Tamamen yalan, iftira ve uyduruk 'deliller'den hareketle hazırlanan binlerce sayfalık iddianameye, yüzlerce temelsiz iddia ve suçlamaya dönük ciddi bir savunmaya ihtiyaç vardı. Faşizmin en kaba haliyle uygulandığı ülkelerde bile yargısal sürecin, biçimsel de olsa belli bir

işlevsel kurala göre uygulandığı gayet iyi biliniyordu. Eğer hukuksal ve yargısal bazda bir suçlama varsa, bunun karşısında mutlaka ama mutlaka savunmanın da olması gerektiği bilinen bir durumdu. İddia ve savunma, suçlama ve karşı koyma hukukun vazgeçilmez kurallarından birisidir.

Ancak Esat Oktay, hukukun bu temel kuralını baştan beri çiğnediği gibi, savunmanın temel ayağı olan avukat gerçekliğini de şiddetle reddediyordu:

“Hiç kimse bir başkasının avukatlığını yapmamalı, avukat rolü oynayanlara, asla katillerin suçsuz olduklarını söyleme fırsatı verilmemelidir. Türk mahkemeleri, hakkaniyet ve adaletin temelleri üzerinde kurulmuş kutsal kurumlardır. Hakimlerimize güvenmeyeceğiz de, kime güveneceğiz? Her bir savcı ve hakimimizin damarlarında dolaşan kan, hakiki Türk kanıdır. Milliyetçi ve her birisi bir cihan parçası kadar kudret sahibidir. Teröristlere, anarşist ve bölücülere aman vermeyecek kadar adalet duygusuyla dolu olan savcı ve hakimlerimizi yalancı çıkartacak, onların iddia ve görüşlerine farklı perspektiften yaklaşacak avukatları mahkemeye sokmayacağım. Bunu herkes bilsin...”

Evet, Esat Oktay böyle düşünüyordu. Sadece düşünmüyor, bu düşüncelerini hayata geçirmek için ne gerekiyorsa yapıyordu. ‘Faşizmden daha katı, kanlı, daha vicdansız ve daha zalim faşizm var’ deyişi, tam da bu gerçeği ifade ediyordu. Gerçekten de 12 Eylül faşizmi, Latin Amerika’daki faşizmi kat be kat aşarak, faşizmin en kaba ve en kanlı halini almıştı.

Bu gerçekliğin en somut ifadesi, tutukluların avukatsız olarak yargılama sürecine alınmasıydı. Esat Oktay, 7. Kolordu Komutanı ve Türk gladyosunun başı olan Kemal Yamak ile yargıçlar heyeti, mahkemeyi avukatsız başlatmayı, ağır suçlarla yargılanacak olan binlerce sanığı tek bir avukat olmadan yargılama sürecine almayı tasarlamış ve yargılama boyutuyla da tutsakları teslim almayı düşünüyorlardı. Türk gladyosunun bu en azılı ekibi, müebbet ve idamla yargılanan yüzlerce insanı sorgusuz-sualsiz göstermelik bir mahkeme karşısına çıkartıp, en ufak bir araştırma-inceleme yaptırmadan suçlu olduklarını ilan edecekti. Hedef buydu, plan, izleyecekleri yol bu ekseninde hazırlanmış ve yargılama süreci de bu tasarı çerçevesinde başlamıştı...

Yargılama süreci başlamıştı. Ama Ölüm Orucu'nda olan tutsaklar duruşmalara götürülüyor, savunmasız ve öncüsüz bırakılmak isteniyordu. Ölüm Orucu ve fiili direnişin önderleri Hayri Durmuş, Kemal Pir ve Mazlum Doğan aynı zamanda PKK'nin önder ve kurucu kadrolarıydı. Duruşmaya gelmeleri durumunda, hem kurucu üyesi oldukları hareketi savunacak, işkenceleri teşhir edecek, hem de koşullarda kurallara uyan tutsaklara manevi güç vererek yeniden direnişe katılmalarını sağlayabileceklerdi. Esat Oktay da tüm bunları iyi bildiğinden, mahkeme heyeti ve kolordu komutanlığının onayını da alarak mahkemeye çıkmalarını engelliyordu.

Kimlik tespiti ve ilk sorgu duruşmaları sürerken, Esat Oktay'ın 35. Koşuş'a gelişi gidişi hızlanmıştı. Hayri Durmuş ve Kemal Pir'le yaptığı görüşmeler ivme kazanmıştı. En ciddi görüşme, Ölüm Orucu'nun 43. gününde olmuştu. Diplomatik trafiğin yoğun olduğu bir gündü ve Esat Oktay Yıldırım, sözcüğün gerçek anlamıyla uzman bir diplomat gibi bir hücreden çıkıp diğerine, bir tutuklunun yanından ayrılıp diğerinin yanına gidiyordu. Genel davranış ve mimiklerinden doğallıkla; sorunu bitirme, Ölüm Orucu'nu sonuçlandırma izlenimi alınıyordu. Fakat her zamanki gibi olmadığı da davranışlarından görülebiliyordu. Düşünceli, karamsar ve kafasında biriken onlarca soruyu yanıtlamakta zorluk çektiği her halinden belli oluyordu. Bazen tebessüm ediyor, bazen hüzünleniyor, bazen de öfke doluyordu. Çelişkilerle dolu bir görünüm ve ezik bir ruh hali belirmişti yüzünde.

Sonuçta Esat Oktay ile tutsaklar arasındaki görüşmelerin müzakereye varması birkaç günü bulmuştu. Bu günler içinde ciddi tartışmalar yürütülmüş, kabul edilen-edilmeyen, uzlaşılan-uzlaşılmayan noktalar tekrar tekrar gündeme gelmişti. Sonuçta; müzakereler belli bir netice vermişti. Hayri Durmuş ve Kemal Pir eylemin 43. gününde, son noktayı koymuşlardı.

Ölüm Orucu eylemi güçlü bir anlaşma temelinde olmasa da, belli bir pazarlık ve uzlaşma doğrultusunda sonuçlanmıştı. Aslında kimi konularda varılan bir uzlaşma ve karşılıklı tavizler temelinde atılan bir adımdı. Belli bir dengeye dayanan, tikanan ve giderek çıkmaza giren bir sürecin aşılmasına dönük yapılan orta düzey bir anlaşmaydı. Buna göre; şiddet uygulanmayacak, işkence durdurulacak, insanlık

dışı uygulamalara son verilecekti. Tutsaklara siyasi savunma hakkı verilecek, bu konuda zorluk çıkarılmayacak ve herhangi bir kısıtlamaya gidilmeyecekti. Yine avukat ve aile ziyaretleri üzerindeki yasaklara son verilecek, tutuklular hücrelerden alınıp koğuşlara yerleştirilecekti. Bunlara karşılık tutuklular da subaylar önünde ayağa kalkacak, kendilerine ‘komutanım’ diye hitap edeceklerdi.

Müzakere ve anlaşma, tutuklular üzerinde belli bir moral yaratmıştı. Ama Esat Oktay, hile ve entrikalarla iktidarlaşma kültürünün yoğun olduğu devlet geleneğinden geliyordu ve onu iyi temsil ettiğini göstermekte de gecikmedi. Verdiği sözün gereklerini yerine getirmeyi ‘unuttu.’ İkiyüzlü biriydi zaten. “Osmanlıda oyun bitmez” sözü, tutsaklara karşı tutumda yeniden ortaya çıkmıştı. “Asker sözü şeref sözüdür” lafı ise büyük bir yalan olarak yüzlere çarpılmıştı.

Koşullar müzakereden sonra da değişmemiş, aksine işkenceler artarak devam etmişti. Her şey yine fiili direnişe kalmış, sürece damgasını vuracak, gelişmelerin seyrini değiştirecek olan bu direniş olacaktı. Ancak nereye kadar? Her gün bir vantuz gibi insanları yutan bu vahşeti, durdurulabilecek miydi fiili direniş? Bir kasırga gibi tutsakları sarıp sarmalayan teslimiyete dur diyebilecek bir gücü var mıydı? Her gün bir kaç kişinin ‘Türkleşmesi’ni engelleyebilecek miydi?

Bu sorulara kesin cevap vermek mümkün değildi. Hepsi belirsizliklerle doluydu. Tutsaklarda, okyanus ortasında su alarak alabora olma tehlikesiyle yüz yüze kalan bir gemideki tayfanın ruh hali egemendi. ‘Dev dalgaları atlatacak mıyız, yoksa okyanusun ortasında boğulacak mıyız’ sorusu, hemen her direnişçinin kafasını meşgul eden temel soruydu. Kurallara uyma, taviz verme düşüncesi yoktu. Ama, o cehennem deryasında çözümle ilgili şekillenen bir düşünce de olgunlaşmış değildi. Çünkü, fiili direniş tek başına sorunlara yanıt olamıyordu. Örneğin; fiili direniş dev şiddet dalgasının önünü kesemiyordu. Yeni bir Ölüm Orucu eylemini başlatmak ise hem acil görünmüyor, hem de zemini yoktu.

Peki, ne gerekiyordu, ne olacaktı? İşte sorun bu noktada düğümleniyordu. Esas yanıt verilmesi gereken soru buydu. Ne yazık ki bu sorunun yanıtı uzun süre belirsiz kalacaktı.

Esat Oktay Yıldırım’ın Ölüm Orucu sürecinde yapılan anlaşmaya

uymaması, direnişçilerde hayal kırıklığı yaratmıştı. Ölüm Orucu'na kilitlenmiş kazanma inancı da kısa sürede sönmüştü. Karamsarlık ve inanç kaybı baş göstermiş, sonuç alma eğilimi önemli yara almıştı.

Çözülme ve son perde

Direniş gün gün, saat saat, an an çözülüyordu artık. Kurtçuklar, beyinlere hızla doluşmaya başlamıştı. Esat Oktay durumu yakından inceliyordu. Ölüm Orucu'nun hiçe sayılmış, yarattığı kazanımların sıfırlanmış olmasının moral zayıflatmaya yol açtığını anlamıştı. Bu nedenle tutsaklardaki psikolojik çöküntüyü an an not etmeyi ihmal etmemişti. Onların ruhsal ve düşünsel dünyalarını adeta milim milim okuyarak hedefe doğru ilerliyordu. Gidişatı müthiş bir biçimde izliyordu. Kurnaz, sinsi ve kallesçe yaklaştığı tutsakları gerçekten de ruhsal, düşünsel, ideolojik ve politik olarak bitirmek istiyordu. Gece gündüz çabalayarak ulaştığı sonuç; şiddeti yoğunlaştırmak, baskıyı ezici kılmaktı. Moralleri zayıflayan, kazanma azimleri zedelenenlerin en zayıf halka olduklarını düşünüyor, yüklenirse koparacağına inanıyordu. İşini biliyordu. En uygun zamanda av peşine düşmüştü bile. Artık, teslim almayı hızlandırıcı hummalı planlar yapmakla meşguldü.

Esat bu planların bir parçası olarak, saldırıları da alabildiğince şiddetlendirmişti. Feci zalimdi. Anlatılması çok zor bir şiddetle saldırmıştı. Tarih o ana kadar benzerini kaydetmemiş, insanlık böyle bir vahşete tanık olmamıştı. Direniş, her gün biraz daha eriyip zayıflamıştı. Gerçi büyük meşakkatle sürdürülüyordu hala. Ama zamanla saflardan kopmalar, dökülüp kurallara uymalar hızlanmıştı. Çoğu direnişçi kazanma ve saldırıyı püskürtme inancını yitirmişti. Direnişi anlamsız görenler, kurtuluşu kurallara uymada bulanlar, iradelerini kaybedenler, artık işkence görmenin, eziyet çekmenin bir anlamı kalmadığını söyleyenler çoğalıyordu. Direnci tükenen, iradeleri zedelenen, düşüncede muğlaklaşan ve tüm bunlarla birlikte kazanma inancını yitiren tutsakların iç dünyalarında ciddi soru işaretleri oluşmuştu. Direnme ruhunu yitirenlerin amaçlarına ulaşmaları zaten mümkün değildi. Zira direnme azmi ve iradesini

oluşturan ruhtur. Bu ruhla ancak direnilebilirdi. Ruhun öldüğü yerde, artık direnmekten bahsetmek mümkün değildi. Yani direnme ruhu ve dolayısıyla bu ruhun yarattığı direnme azminin bütünselliği ile ancak zafer ipi göğüslenebilirdi. Ancak her iki durum da kalmamıştı birçok tutsakta. Deyim yerindeyse ruh da, azim de aşınarak tükenmeye doğru hızla yol almıştı. Buna neden olan ise düşünce kaosuuydu.

Düşünce kaosu direnme ile direnmeme arasında kolan vuruyor, iç dünyalarda derin dalgalanmalar yaratıyordu. Dalga büyüdükçe derinleşiyor, derinleştikçe de tutsakların direnme azimlerini aşındırıyordu. Aşınma kısa sürede irade kırılmasına neden oluyor, bu kaos an be an bir virüs gibi ruhların derinliklerine doğru hızla ilerliyordu. Bu nedenle kurallara uyma ve ‘Türkleşme’ süreci önüne geçilemez bir dalga gibi adeta tutsakları savura savura bilinmez bir yöne doğru hızla akıp gidiyordu...

Mahkemelerde duruşmalar kesintisiz biçimde devam ediyor, tutsaklar da, savunmalarında cezaevindeki uygulamalara son verilmesini talep ediyordu. Vahşeti durdurmak, kurallara uyan tutukluları yeniden direniş saflarına çekmek, iç ve uluslararası kamuoyunu duyarlı kılmak için ne gerekiyorsa yapmaya çalışıyorlardı. Ama nafile, sesleri hiç bir yere yetişmiyor, yükselen çığlıklar, dört duvar arasında eriyip kalıyordu. Dünyadan, toplumlardan uzak, yalnız başlarına, uzayın insansız bir köşesinde yaşıyorlardı sanki. Katı tecrit koşullarında, saniye saniye kendi yağlarında eriyorlardı.

Esat Oktay, tüm bu insanlık dışı uygulamalarının duyulmasını istemiyor ve var gücüyle bunu engellemeye çalışıyordu. Bu amaçla, mahkemeye gidiş gelişlerin her anı işkenceye çevrilmişti. Tutuklular duruşmaya, ilk çağın isyancı köleleri gibi prangaya vurulup birbirlerine zincirlenerek çıkarılıyorlardı. Her duruşma günü mahkeme salonu köle pazarını andırıyordu adeta. Alıcılar gözlerini gözdelere dikmişken, teslim olanlar da satılacağı anı bekleyen köleler gibiydiler. Adalet adalet olalı böyle bir davaya tanıklık edilmemiş, böyle bir görüntüye rastlanmamıştı. Tarihin, kölecilik döneminde ve Ortaçağ’da bile bu türden bir manzaraya tanıklık etmediği kesindi. En katı ve gaddar diyebileceğimiz mahkemelerin yargılama kayıtlarında bile buna benzer bir manzara yoktu.

Elbette ki mahkeme günlerinde duruşma salonunda sadece köle

pazarı gibi bir manzara görünmüyordu. Salonda oturan direnişçiler arasında tek bir sağlam tutsağı bile görmek mümkün değildi. Bakanlar görebiliyordu; yara bere içinde olan tutsaklar birer kemik torbasını andırıyordu, çoğunun ayakları çıplaktı. Üzerlerindeki elbiselerse lime limeydi. Bazıları tıraşlı, bazılarıysa tıraşsız, bazılarının saçları kısa, bazılarının ki ise sifıra vurulmuş olarak salonda hüznün ve korku dolu gözlerle bakarlardı karşı duvarda yazılı olan ‘adalet mülkün temelidir’ sloganına. Tek kelimeyle, görünüş itibarıyla insanlıktan çıkarılmışlardı.

Tüm bu görüntüler neyi düşündürüyor? Nazi mamulü bu yeni eserler gerçekten de korkunçtu. Adalet keyfiyete tabi tutulmuştu. Türlü gadre uğrayan böylesi bir küme, böylesi bir mahkeme yoktu ve tarih, Amed’de böylesi korkunç görüntüleri kaydediyordu.

Yargıçlar heyeti, ‘Ana dava’ dosyasıyla başlamıştı işe. Kürdistan’ın değişik bölgelerinde tutuklu bulunan kişiler için açılan dosyaları, daha rahat görüşebilsinler diye adına ‘Ana dava’ denilen bu dosyada birleştirmişlerdi. ‘Ana dava’, birkaç bölgenin ana grubunun bileşenlerinden oluşuyordu. Kürdistan’ın hemen hemen tüm bölgelerinin birleştirildiği bu gruplar, aynı mahkemeye çıkartılıyordu. Mahkeme günleri tüm grup bileşenleri bir salonda toplatılırdı. Salonda toplatılan tutsaklar tek sıra halinde esas duruşta yüzleri duvara dönük bir biçimde saatlerce bekletilirdi. Bu bekleme süresi içinde bırakalım tutukluların konuşmalarını; birbirleriyle fısıldaşmaları, işaret yoluyla dahi haberleşmeleri yasaktı ve yasaklara uymayanlara büyük cezalar verilirdi. Bu ceza bazen ağır işkence ve şiddet olurken, bazen ölüm, koma ve bazen de yaşamı boyunca sakatlanma olurdu.

Tutuklular genellikle duruşma salonunda saatlerce ayakta ve esas duruşta bekletilerek bilinçli olarak takatten düşürülürdü. Amaç, güç ve kuvvetten düşmüş tutuklulara mahkeme salonunda sağlıklı savunma yaptırmamaktı. Öyle ya; ağır işkencelerden geçirilmiş, uykusuz ve yorgun bırakılmış bir tutuklunun insan onuruna yakışır bir savunma yapması, hukuka ve insan haklarının temel ilkelerine uygun bir biçimde yargılama sürecine katılım göstermesinin bir hayli zor olduğu, açıktı. Ama, ‘imkansız’ da değildi.

Evet, tutukluların kendilerini savunacakları bir ortam yoktu ama kendi yöntemleri ve tarzlarıyla davalarını savunacak, Hareketlerine,

savcının iddia ve suçlamalarına karşı da mutlaka yanıt vereceklerdi. Zira Hareketleri terörist ve eşkiya olarak lanse ediliyor, mensup oldukları ulus ve halk ise; yok sayılıyordu. Böylesi ağır suçlamalar karşısında sessiz kalmaları, tutum geliştirmemeleri, suskun durmaları düşünülemezdi. İşkence görecektir, insanlık dışı uygulamalara maruz kalacak ve her zamankinden daha fazla acı çekeceklerdi. Fakat buna katlanacak, hesapta olmayan her türlü riski bile göze alarak siyasi savunma yapacaklardı.

Mahkeme süreci, başlı başına bir işkence ve direniş süreciydi. Büyük bir direnişin verildiği bu süreçte, vahşetin de en büyüğü yaşanıyordu. Hem kıran kırana bir direniş yaşanıyor, hem de şiddetin en derin hali uygulanıyordu. Mahkeme heyetinin karşısına çıkan her tutsağın itiraf etmesi ve kendini ‘devletine’ karşı suçlu görmesi isteniyordu.

Esat Oktay’ın; “Hepiniz suçlusunuz. Türk devletine karşı suç işlediniz, ona sadık kalmadınız, anti-propagandasını yapmakla kalmadınız, aynı zamanda onu rencide de ettiniz. Dolayısıyla, hiç bir şey olmamış gibi hareket edemezsiniz. Bunun bir özeleştirisi olmalı” deyişi, mahkeme heyetini de harekete geçiren en önemli argüman olmuştu.

Siyasi savunma yapmak, savcının hazırlamış olduğu iddianameye karşı çıkmak, duruşmada yargıçların keyfi tavırlarına, onların saldırı ve hakaretlerine itiraz etmek, daha da önemlisi PKK’yi savunmak, onu bir özgürlük hareketi olarak tanımlamak hem yasaktı, hem de ‘eski suçlar’a yeni suçları eklemek demektir. Bu tür durumlarda mahkeme heyeti hem tutsaklara hakaret etme, hem de istedikleri kişileri duruşmalardan atma yetkisine sahipti. Zaten her duruşmada onlarca tutsak mahkeme salonundan atılıyordu. Bazen de günlerce tek kişilik hücrede kalma cezası veriliyordu. Öte yandan, yargıçlar zaman zaman ‘duruşmanın disiplinini bozan’ tutsaklara bir kaç duruşmaya çıkartmama cezasını da verebiliyordu.

Yargıçlara göre siyasi savunma yapan, savcının iddianamesini kabul etmeyen, bağlı olduğu siyasi hareketin düşüncesini savunan tutuklular; mahkeme disiplinine uymayan, yargıçların iradesini kabul etmeyen ve Türkiye devletinin adaletine karşı çıkan kişilerdi. Yine yargıçlar heyetine göre, ‘adaletin kestiği parmak acımaz’dı ve bu

ilkeye uymayan kişiler, 'anarşist ve bölücü mihraklara mensup kişilerdi', dolayısıyla 'her türlü cezaı da hak etmiş katillerdi'.

Mahkeme heyetinin adaleti doğru temelde temsil etmek ve açığa çıkmayan gerçekleri gün yüzüne çıkartmak gibi bir yaklaşımı asla yoktu. Yargıçlara göre mahkemeye çıkanlar, sanık sandalyesine oturtulanlar, suçlu konumunda olan insanlardı. Bu nedenle; mahkeme salonunda, yargıçların gözleri önünde tutsaklara işkence ediliyor, her türlü şiddet ve insanlık dışı baskı uygulanıyordu. Bazen de bizzat yargıçların emriyle tutsaklara işkence yapılıyordu.

Yargıçların başı Emrullah Kaya, tam bir celladı andırıyordu. Buz gibi somurtkan yüzü, bir projektör gibi her tarafı tarayan gözleri, hesabına gelmeyen konuşmalarda gözünü kırpıp daha sonra gardiyanları diğer gözüyle işkenceye davet eden mimikleriyle tam bir celladı çağırıyordu.

Emrullah Kaya, bir nevi yargıçların Esat Oktay Yıldırım'ıydı. 7. Kolordu Komutanı ve aynı zamanda Türk gladyosunun başı olan Kemal Yamak, Cezaevi İç Emniyet Amirliği'ne Esat Oktay Yıldırım'ı, yargıçların başına da Emrullah Kaya'yı atamıştı. Her ikisi de, bulunduğu yerde birinci derecede sorumlu ve sınırsız derecede inisiyatifleri olan, yargı ve cezaevi ile kolordu arasındaki ilişkiyi koordine eden ve sürekli Kemal Yamak'la ilişkide olan bir ikiliydi. Aynı zamanda da, faşist askeri darbeyi gerçekleştiren generallerin de gözdesiydiler.

Mahkeme ile direnişin birlikte sürdüğü bir aşamaya gelmişti. Bu da kendisiyle birlikte daha değişik sorun ve zorlukları getirmişti. Bu anlamda yargılama sürecine giren direnişçilerin işi çok daha zorlaşmıştı. Tutsaklar hem fiili direniş sürecinde şiddete maruz kalıyor, hem de mahkemeye gidiş gelişlerinde ve çoğu zamanda mahkeme salonunda işkencelerden geçiyorlardı. Aslında salonda daha fazla eziyet çekiyorlardı. Mahkemenin duruşma salonunda kurallara uyan tutukluların tutum ve davranışlarını reddeden direnişçiler, her duruşmada sistemli bir biçimde işkence görüyorlardı.

Her mahkeme binasında tutsakların oturdukları duruşma salonunun karşı duvarına, 'Adalet Mülkün Temelidir' şiarı büyük ve düzgün harflerle yazdırılmıştı. Duruşma salonunda oturan tüm tutsaklar, 'Mülk' sözcüğüne bakmak zorundaydı. Direnişçiler, bunu zorla da-

yatılan bir kural olarak gördükleri için, ‘Mülk’e bakmayı reddediyordu. ‘Mülk sizin mülkünüzdür, dolayısıyla adaletinizin mülkü, mülkünüzün de adaleti’ hak ve hakikatımızı reddettiği için bakmıyoruz’ diyen direnişçiler, saatlerce işkencelerden geçiriliyordu.

‘Mülk’ ve ‘adalet’, ‘adalet’ ve ‘mülk’, 5 No’lu Zindan’da dayatılan ‘olmazsa olmaz’ bir kural ve direniş gerekçesi olmuştu. İnkarcı Türk devletinin iç içe geçmiş mülk ve adalet ilkesine saatlerce bakmak, bıkip usanmadan o slogana kilitlenmek, tutsaklar için kabul edilir bir ilke değildi.

Her kuralın, her dayatmanın bir nedeni ve gerekçesi vardı. Dolayısıyla, bir de sonuçları olacaktı bu kuralların. Bunu çok iyi bilen tutsaklar hiç bir kuralı kabul etmiyor, dayatılan her kural ve disipline hem kuşkuyla bakıyor, hem de varoluşlarının reddi anlamına geldiği için kabul etmiyordu. Bu nedenle çok ağır işkenceler pahasına da olsa, adaletin öznesi olan ‘mülk’e bakmayı reddediyorlardı.

Yine sanık kürsüsüne çıkan her tutsak, kısa künye tekmilini verdikten sonra, mahkeme heyetine; “Emir ve görüşlerinize hazırım komutanım” diye hitap etmesi, mahkeme salonunda dayatılan bir başka kurallar dizisini oluştuyordu. Tutsaklar bu zorunlu kuralı da kabul etmiyor, duruşma heyetinin salona girmesiyle birlikte herkesin ayağa kalkması gerekirken, direnen tutsaklar ayağa kalkmıyor, her türlü şiddete rağmen, Kürtlerin varlığını inkar eden askeri cuntanın dayattığı bu uygulamanın gereğini yerine getirmiyordu.

İşte bu ekstra uygulama ve ağır işkenceler, mahkemeye giden tutsaklar için çok daha katlanılmaz bir hal alıyordu. Duruşmaya götürülmeyen tutsaklar, sadece cezaevinde yapılan rutin işkence ve uygulamaya tabi tutulurlardı. Ortaya çıkan bu objektif durum, duruşmaya gidenler için yeni bir süreci ifade ediyordu.

Bu süreçte en önemli sorun, direnen tutsakların siyasi savunma yapma haklarının engellenmesiydi. Mahkemeye çıktıkları halde bu hak açık biçimde gaspediliyordu. Siyasi savunma yapan her tutsağın konuşmasını örgüt propagandası yapmakla yorumlayan mahkeme savcısı Bülent Cahit Aydoğan ile Emrullah Kaya, yargılamayı engizisyoncu bir mantıkla yapıyordu. Engizisyon yargıçları kadar zalim ve adalet duygularından yoksun olan Bülent Cahit Aydoğan ve Emrullah Kaya, karşılarına aldıkları her tutsağı, Türk devletini

yıkmayı hedefleyen kişi olarak görüyordu. Bu nedenle hem siyasi savunmayı yasaklamış, hem de bu konuda ısrar edenleri asla affetmiyordu. Ya bu tutsaklara işkence ettiriyor ya onları duruşmadan men ediyor, ya da salona alsalar da bu kez konuşma hakkı vermiyorlardı.

Mahkemede iddia makamında oturan askeri savcı Bülent Cahit Aydoğan, kelimenin tam anlamıyla bir savcıydı. Devlete, askerlere, orduya toz kondurtmayan, sisteme dönük yapılan her eleştiriyi düşmanca gören, bu anlamda beyaz Türk gladyosunun hem elemanı, hem de onun sadık ve bağınaz savunucusu, ordunun emir kulu, askeri yönetime karşı yapılan her eleştiriyi onu yıkma, tahrip etme, altını oyma olarak gören psikopat bir kişilikti. Onun için varsa yoksa kurulu olan egemen sistem ve onu kollayan iktidardı. Felsefesinde insan değil devlet ve devleti koruyan iktidarlar vardı. Devlet ve iktidarlar onun için olmazsa olmaz iki temel koşuldu. İnsanın, hayatın, varolmanın da gerekçesi devlet ve iktidarlardı. “Bir ülkede binlerce ve hatta milyonlarca insan vardır, ama unutmayın ki bu milyonların yaşadığı yerde sadece tek bir devlet vardır” deyişi, onun nasıl bir ruh dünyasına sahip bir varlık olduğunu gösteren örneklerden sadece birisiydi. “Her şeyden, ama her şeyden önce devlet ve iktidar, sonra da insan ya da bu her iki değeri koruyabilecek başka bir varlık. Bu, benim yaşam felsefemi oluşturuyor” dediği de çok olmuştu. İşte 7. Kolordu Askeri mahkemelerinde yargılanan tutsakların iddianamelerini hazırlayan ve yargılama boyunca iddia makamında oturan bu zihniyete sahip askeri savcı Bülent Cahit Aydoğan’dı.

Siyasi savunma hakkının gaspedilmesi olayı, ciddi bir sorun olarak tutsakların gündemine oturmıştı. Savunma yapılmadan olmazdı. İddianameye yanıt vermek, savcıların suçlamalarını yalanlamak, Kürdistan’ın somut bir olgu olduğunu vurgulamak, PKK’nin bir özgürlük hareketi olduğunu ortaya koymak önemliydi. Her şeyden önce Kürtlerin bir halk, Kürdistan’ın ise bir ülke olduğu ve sanık diye mahkemeye çıkan tutsakların bölücü ve terörist değil, birer özgürlük savaşçısı oldukları mutlaka tarihsel ve toplumsal bir perspektifle uzun uzun anlatılmalıydı. Yani yargılama tersine çevrilmeli, ‘sanık’ konumunda olan özgürlük savaşçıları yargıç, ‘yargıç’ konumunda olanlar ise sanık sandalyesine oturtulmalıydı. Duruşmalarda, ‘adalet

mülkün temelidir' denilen panonun asılı olduğu o soğuk buz gibi salonlarda; sömürgecilik, tarih boyunca öldürülen Kürtlerin, kasaturlarla karınları deşilen Kürt kadınlarının, ak sakallarından asılan Kürt alimlerinin, kulak ve burunları vahşice kesilen Kürt çocuklarının dramları haykırılmalıydı.

Evet, şimdiye kadar böyle bir gerçeklik yargıçların yüzüne haykırılmamıştı. Belki de ilk kez geniş çaplı bir siyasi savunma ekseninde sömürgecilik yargılanacaktı. Bu nedenle mahkeme sürecinde direniş oldukça sert ve bir o kadar da katlanılmaz bir havada geçiyordu.

Başlangıçta sert granitten oluşmuş dev bir kütle gibi sağlam olan direniş, gelinen noktada buz kütlesi misali günden güne eriyerek güç kaybetmiş, birçok tutuklu kurallara uyararak direniş saflarının dışına çıkmıştı. Kalan bir avuç insanla yürütülen direniş, son günlerini yaşıyordu artık. Diyarbakır 5 No'luda hızla bitişe gitmenin hüznü, kirli ve kanlı duvarlara sinmişti adeta.

Peki, ne olacaktı?

Nereye kadar gidilecekti?

Bir avuç direnişçiyle ne yapılacaktı?

Genel tutuklu kitesinden soyutlanmış bu bir avuç direnişçi hedefe ulaşabilecek miydi? Bu sorular başka soruları, onlar da daha farklı soruları düşürüyordu akla.

Evet, bitmeyen, ardı arkası kesilmeyen sorular, birbirini kovalayan düşünceler ve çok bilinmeyenli denklemler.

Zebaniler harıl harıl çalışıyordu. Direniş saflarından ayrılan, daha doğru bir ifadeyle kurallara uyan her direnişçi, direnişi sürdürenler için başka türlü işkencelerin uygulanmasının gerekçesi oluyordu. Zira her gidiş, geride kalanları işkencecilerin insafına, şiddetin pençesine, Esat Oktay Yıldırım'ın, yargıçbaşı Emrullah Kaya, savcı Bülent Cahit Aydoğan ve 7. Kolordu Komutanı Kemal Yamak'ın 'adaletine', daha genel anlamdaysa cuntanın tanrılarına terk etmek anlamına geliyordu. Direnişin her gün biraz daha güç kaybetmesi, ağırlaşan yaşamı daha da dayanılmaz hale getiriyordu.

Baldıran otu kadar zehirli bir tada dönüşen hayat artık çekilmez olmuştu. Gün sayan teskerecilere dönüşen direnişçiler, artık yol alınamaz bir sürecin tam da orta yerine gelmişti. Düz yolu; dikenli, çamur ve molozlarla dolu gören gece körlüğü hastalığına yakalan-

mışlardı adeta. ‘Artık direniş sürdürülemez’ düşüncesinin giderek hakim olduğu bir kavşağın en keskin yerine gelmişlerdi.

‘Artık direniş sürdürülemez’ düşüncesi zaman içerisinde büyük bir iç hesaplaşmaya, oradan da yol ayrımına doğru evrilmişti. Ve siyasi savunma yapan tutsaklarda giderek; “Savunmanın ardından yeniden direnelim, önce mahkemelerde siyasi savunma yapalım, daha sonra yeni bir hamle ve atılımla karşı atağa geçelim” düşüncesi hakim olmuştu.

Ama bunu gerekçe yapıp kendilerine yeni bir rota izleyen, dikenli yoldan düz yola geçme istemini yaşayanların yanında; “Artık yorulдум, dayanamıyorum” diyenler de vardı. Bir bahaneydi bunlar için savunma molası, bir durak, bir sığınak, bir gerekçeydi...

Ama tarihte her zaman böyle olmuyor muydu?

Bazen korkaklar yiğitlerin, yalanlar gerçeklerin, çirkinlikler güzelliklerin, hainler kahramanların gölgesinde kaybolup gitmiyor muydu?

Bazen en güzel aşklar da Beko Ewan’ın fesatlığı yüzünden tarihin en dramatik olayına dönüşmüyor muydu?

Burada da böyle olması elbette yeni bir durum değildi. Toplumsal ve tarihsel bir olayın yeniden tekrerrür etmesinden başka bir şey değildi elbette.

Evet, sonuçta kurallara uyulmuş ve fiili direniş belli bir süreye kadar askıya alınmıştı...

O gün, yani takvim yaprakları 26 Mayıs 1981’i gösterdiğinde, kalan son bir avuç direnişçi de kurallara uymuştu.

O gün, direnişin, kavganın ve doğru yaşamın son perdesi kapanmıştı.

O gün hayat durmuş, güneş tersten doğmuş, gökkube çökmüş, denizler dev dalgalarla yarılmıştı sanki.

Ve o gün, evet o gün tutsakların damarlarındaki kan kurumuş, ruhlarındaki ışık sönmüş, iç dünyalarındaki fırtına dinmiş, belleklerinde kayıtlı olan her şey sıfırlanmıştı.

Onlar da tıpkı diğerleri gibi artık her askere ‘komutanım’ diye seslenecek, haki elbise giyen her asker karşısında esas duruşa geçecek, her yemek saatinde ‘Allah’a hamdolsun, ordu-millet varolsun’ diyecek, her gün en az otuz marş okuyacaklardı. Bu bir yenilgiydi,

doğru bir süreçten yanlış bir sürece, doğru bir düşünce tarzından yanlış bir düşünce tarzına kayıştı.

Esat Oktay, göreve geldiği zaman şöyle demişti: “Her şeyden önce kendimi kısaca tanıtayım ki; daha sonra kim olduğum konusunda herhangi bir şüpheye girmeyesiniz.

Evet, 1974 ve sonraki yıllarda Kıbrıs’ta görev yaptım. Rum esirlerin bulunduğu kamptan sorumluydum. Burada uzmanlaştım. Her türlü işkenceyi denedim. Kampta bulunan esirleri kobay olarak kullandım. Hepsini korkunç şeylerden geçirdim. Kanlarını dahi içtim. Ona göre... Bende acıma duygusu yok. Evet, acıma duygularım yapılan özel bir operasyonla alınmıştır. Bu nedenle insanlara ‘acıma’ diye bir sözcük lüğatimde yer almaz.

İşkence yöntemi konusunda çok zengin olduğumu söylemeliyim. Öyle yöntemlerim var ki, bazılarınız bir gün, bazılarınız beş gün, bazılarınız bir ay, bazılarınız ancak üç ay dayanabilirsiniz. Unutmayın ki altı aya kadar dayanacak kimse çıkmaz. Kurallara mutlaka uyacaksınız!.. “Burası bir askeri okuldur. Bu okulun düzenine harfiyen uya-caksınız.”

Yaşanan; tavizli geri çekilme, daha yalın bir ifadeyle yenilgi hali, Esat Oktay’ın dediklerini doğrular gibiydi sanki. Evet, görünüşte Esat’ın dediği olmuştu. Yani tutsaklar, direniş sürecinden geri çekilerek dayatılan bazı kurallara uymuştu. Ama direnişçilerin iç dünyalarında farklı fırtınaların estiği de kesindi.

Esat’ın Kıbrıs’taki kamplarla ilgili olarak anlattığı şeyler doğru olabilirdi. Kıbrıs’ta Rumların kanını içmiş, etlerini köpeklere yedirmiş olabilirdi. Hatta işkencede uzmanlaşmış da olabilirdi. Fakat onun kaba işkencelerine, sınırsız şiddetine, kör terörüne boyun eğme gibi zorunlu bir kural da yoktu. Yani şiddet karşısında mutlak anlamda boyun eğme gibi bir durum sözkonusu olamazdı. Zira zor karşısında mutlak anlamda yenilme, zaafiyet yaşama, boyun eğip diz çökme diye bir şey de asla yoktur.

Evet, Esat kuralları şiddetle dayatıyordu, uygulama ve yaptığı iş-kenceler ağırdı. Ama emirlerine uyma zorunluluğu da yoktu. Çünkü insan hiç bir zaman tercihsiz değildir. Her zaman ve her koşul altında doğruyu bulabilecek gerekli bilgiye ve kırılmaz bir iradeye ulaşma imkanına sahiptir. Zira doğru söyleme, doğru konuşma ve

doğru yapma ilkesi sadece ona aittir. İnsanı diğer canlı varlıklardan ayıran şey; onun daha yüksek düşünme gücüne sahip olması, düşündüğü şeyi planlaması ve hayata geçirmesidir. Bu nedenle, insanın yanlışını düzeltme ve doğru bildiği rotada yürüme ilkesini yerine getirme şansı her zaman vardır.

Eğer insan, insan olmanın temel ilkelerinden uzaklaşmaz, hatada ısrar etmez ve düşüncelerini sofrada meze yapacak kadar kendi özünden uzaklaşmazsa; doğruyu tercih etme ihtimali her zaman yüksektir. Yeter ki hayatı doğru algılamasını, doğrudan şaşmamasını, kendine, kendi ruhuna, özüne ve eylemine sahip çıkmasını bilsin. Yeter ki doğrudan şaşmasın, zaafların pençesine düşmesin, düşkünlüğe varmasın, onurundan kaybetmiş olmasın. İşte o zaman göreceksiniz, insanın heybetini, bükülmez iradesini, doğrudan şaşmayan yol haritasını.

Eğer bunlar doğruysa; o zaman Esat Oktay'ın dedikleri doğru değildi. Esat Oktay, ya o güne kadar insanın doğrularına, özüne ve iradesine tanıklık etmemişti, ya da düpedüz yalan söylüyor, bilinçli olarak çarpıtıyor ve psikolojik savaş yürütüyordu. Bu nedenle; “Hiç kimse sonsuza kadar direnemez, hiçbiriniz yöntemlerime dayanamazsınız. En fazla üç ay direnebilirsiniz, ötesi yoktur” diyordu. Boşuna konuştuğu, tutsakların psikolojilerini yıkmak için nutuk attığı kesindi.

Tutsakların sekiz ay boyunca akıl almaz işkencelere dayandıktan sonra direnişi ‘askı’ya alıp kurallara uymaları, onu yine de doğrulamıyordu. Doğrunun; insanın içinde bulunduğu koşullara uygun bir düşünce sistematığına ulaşma, etrafında cereyan eden olay ve olguları kendi akıl süzgecinden geçirdikten sonra belli bir somutluğa varma ve bunu hayatın doğrularına yedirme eylemi olduğunu biliyoruz. Eğer doğrunun tarifi buysa; o zaman Esat'ın söyledikleri doğru değildi. Ancak tutsaklar, yapılan doğrunun tarifine uygun hareket edememiş ve bunun hesabını yeterince yapamamış, dolayısıyla ‘yenilgi’ ve ‘kurallara uyma’ denilen sürece doğru yol almıştı. Direnişi askıya alma düşüncesi ve onun pratiği de tamamen bundan kaynaklanmıştı.

Kısacası direnişçiler, yanlış hesap yaparak, ‘yenilgi’ denilen sürece girmişlerdi.

Ana doğrultu

Direnış perdesini geçici de olsa kapatan son grup, tarifi mümkün olmayan duygularla değerlendirmişti kendi pratiklerini. Kurallara uymadan beş dakika önce son kez bir araya gelen gruptan bir direnişçi; “İçinde bulunduğumuz koşulların bu kadar acımasız ve sonsuz acılarla dolu olduğunu kim bilecek?

Evet, kim bilecek ki her gün, her saat ve her dakika korkunç acılar deryası içinde kıvranıp durduğumuzu, sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar işkenceler altında inlediğimizi? İnsanlık bizi pratigimize, yani davranışlarımıza, son tahlilde de duruşumuza bakarak değerlendirecektir. Bu nedenle insanlığın bizim hakkımızdaki hükmü; ‘Bunu yapmamalıydınız, cuntacıları güldürmemeli, biraz daha dişinizi sıkarak maratonun ipini göğüslemeliydiniz. Bunu yapmadığınız için sizi affetmiyoruz’ olacaktır” demişti.

Başka birisi; “Tarih karşısında mahcubuz” derken, diğeri de; “Böylesi bir günü görmemeliydim. Söz vermiştim kendime, halkıma, arkadaşlarıma ve hareketime büyük sözler vermiştim. Ama olmadı, bu sefer olmadı. Bu nedenle mahcubum, herkese karşı borçluyum” demişti. Diğerleri de; “Kürt halkı bugünü asla unutmayacak” demişti.

Bu süreci Mazlum, Hayri ve Kemal gibi direnişçiler daha yalın ve çarpıcı bir biçimde ifade etmişlerdi:

Mazlum; “Bizler Kürt halkının özgürlük mücadelesinin ilkleri olarak bu, ‘yenilgi’ denilen süreci yaşamamalıydık. Yeni nesil bizlere bakarak, bu mücadelenin öncülerini örnek alarak yeni bir düşünce ve yaşam tarzını benimseyecek. Yani bizim duruşumuz, onların duruşunu belirleyecektir. Bu nedenle yenilgi almamalı, kurallara uymamalıydık. Özgürlük Mücadelesi’nin dinamik güçleri olarak ilk sınavdan başarıyla, en ufak bir yara almadan, herhangi bir zaafiyeti yaşamadan geçmeliydik. Bunun bedeli ise ölümdü.

Evet, ölümden başka hiçbir şey bizi başarılı kılamazdı. Bu nedenle ölmeliydik. Ama ne yazık ki ölmesini bilemedik. Evet, ölmesini bilemedik. Çünkü galibiyet ve yenilgiyi belirleyecek olan ölümdü. Ölmesini bilseydik, yenilgi almazdık. Şu çok iyi bilinsin ki; ölümden korktuğumuz için değil, ölmesini bilmediğimiz için ölmedik.

Fakat her şey bitmiş değil. Hala şansımız var ve bundan sonra yapmamız gereken temel şey, yeniden örgütlenerek direniş sürecini başlatmak olacaktır...”

Hayri; “Hiçbir şey tek hamlede kazanılmamıştır. İnsanlık düşe kalka, darbe ala ala, bazen yenilerek, bazen kazanarak, bazen hayal kırıklığına uğrayarak, bazen büyük hayallerinin peşine düşüp inanılmaz zaferler kazanarak bugünlere gelmiştir. Bu, insanlığın tarihsel gelişim yasasıdır. Bu tarihsel gelişim yasası bunun böyle olduğunu bizlere defalarca ispatlamıştır. Bu yasa, Kürtler için de geçerlidir. Bu yasanın zindanlar için daha da geçerli olduğunu vurgulamaya bile gerek yoktur. Bu nedenle her şey henüz bitmiş değildir.

Sekiz aydır sürdürdüğümüz direniş ne yazık ki yenilgi alarak sonuçlandı. Tabi ki bu klasik bir yenilgi değildir. Bunun altını çizmek gerek. Çünkü biz sadece fiziki olarak yenildik. Yani bazı cezaevi kurallarını, Esat Oktay’ın bazı istemlerini kabul ettik. Ama mahkemelerde düşüncelerimizi savunacağız, pişman olmayacağız, duruşumuz ihanete karşı kesin ve net olacaktır.

Fakat buna rağmen içinde olduğumuz sürecin oldukça tehlikeli olduğunu vurgulamak gerekiyor. Bir taraftan kurallara uymak, öbür taraftan direnmek... Çelişkili gibi görünse de, bu bir gerçektir. Ancak bu gerçekliğin içinde ciddi bir tehlike vardır. Çünkü fiziki yenilgi zaman içinde bizi daha olumsuz bir noktaya da götürebilir. Bu nedenle bir an önce bu yenilgili süreçten çıkmalıyız. Bunun anlamı da yeniden direnmek ve kabul ettiğimiz kuralları yeniden reddetmektir.”

Kemal Pir, 35. Koğuş merdivenlerinden yavaş yavaş, hüznü dolu bakışlarla çıkmıştı. 4. kattaki ‘kör’ hücreden, çıplak zeminde oturan son direniş grubuna hitap ederken yaşamsal önemde notlar düşüyordu tarih sayfalarına;

“Şimdi bu saatlerde, bu dakikalarda Diyarbakır Cezaevi’nde tarihin asla göz ardı edemeyeceği bir süreç yaşanıyor. Hiç kuşkusuz ki bu süreci tetikleyen ve ona yön veren yetersizliğimizdir. Bu olumsuz süreç, tamamen bizim yetersizliğimizin bir sonucudur. Zira gelişmeleri belirleyen insanların kendisidir. Devrimci insanların gelişmeleri belirlemesi daha da kesin ve tartışılmazdır.

Şu gerçeğin altını çizmek doğru olacaktır; Hala tam anlamış

olmasam da, sonuçta bugün aldığımız yenilgi ciddi bir hatanın sonucudur. Kurallara uyma kararımızın daha şimdiden yanlış olduğunu ve yarın bu kararı şiddetle eleştireceğimizi rahatlıkla söyleyebilirim. Yarın, ‘neden kurallara uyduk, buna gerek var mıydı, neden daha derin ve bilimsel düşünme konusunda eksik davrandık’ demek yerine, ‘kurallara uymamalıydık ve asla yenilmemeliydik’ diyeceğiz. Çünkü o zaman her şey çok daha berrak olmuş olacak. O günden bugüne bakıldığı zaman, bugün için çok daha rahat, somut ve objektif şeyler konuşabileceğiz...

Zor ve trajik günler yaşıyoruz. İnsan hafızasının alamayacağı kadar derin, derin olduğu kadar vahim, vahim olduğu kadar da karmaşık günler...

Nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum ama şunu belirtebilirim; Tahayyül edilemeyecek kadar ince ve keskin bir çizgi üzerinde yürüyoruz. Bu çizgi bir kılıcın ağzı kadar ince ve keskindir. Diğer arkadaşları bilemiyorum, fakat ben şimdi bu kılıcın keskin ağzı üzerinde duruyorum. Bir yanımda dipsiz bir uçurum, öbür yanda labirentlerle dolu bir çıkmaz, önümde canavarlar, arka tarafta ise binlerce zehirli yılan, akrep ve çıyan var.

Bir yara aldım. Bir yara aldık. Ve bu yaraya tonlarca tuz basılmış gibi şu an. Durmadan kan akıyor, acı veriyor. ‘Ne yapmalı?’ sorusuna vereceğim yanıt ise; yeniden bir şeyler yapmaya çalışmak. Hayır, hayır çalışmak değil, mutlaka bir şeyler yapılmalıdır.

Kendim için de şunu söylemeliyim: Kurallara uymamalıydım, Esat Oktay’ın dediği her şeyi reddetmeliydim. Tek sözüne dahi ‘evet’ dememeli, tek bir kuralı bile yerine getirmemeliydim. Bir devrimci olarak bunu mutlaka yapmalıydım. Bunu yapmadığım için devrimciliğimden taviz vermiş oldum. Yani ben şu an tarih karşısında görevini yeterince yerine getirmemiş bir devrimci konumundayım. ‘Yarın öbür gün bunu telafi edebilir miyim?’ demeyeceğim. Mutlaka, ama mutlaka gidereceğim bu eksikliğimi. Kendi hatalarını telafi etmek büyük bir erdemlilik ve devrimciliktir...”

Kemal Pir’in bu sözleri sadece o anı değil, aynı zamanda geleceği de anlatıyordu. Sadece başarısızlıkla sonuçlanan, dolayısıyla yarı yolda bırakılan maratону anlatmakla kalmıyor, maratunun gelecekteki rotasını da çiziyordu...

Yaman yıllar...

Direnış süreci kesintiye uğramıştı...

Final ipi göğüslenememişti...

Maraton yarı yolda son bulmuştu...

Bir yenilgiydi bu, ciddi bir taviz ve faşizm karşısında bir tökezlemeydi... Ama her şey bitmemiş, henüz umutlar tükenmemişti. Tünelin öbür ucunda, cılız da olsa hala bir ışık yanıyordu...

Adı ‘vahşet’ konulan bu uzun, karanlık ve korkunç tünelden geçilebilecek miydi? Temel soru buydu. İnsanlık mücadelesinin gelişim sürecinde darbe almayan, taviz vermeyen, tökezlemeyen şu veya bu şekilde yenilgi almayan direnişler yoktu. Ve birçok galibiyet yenile yenile elde edilmişti. Diyarbakır Cezaevi’nde de son muharebenin yapılması, son sefere çıkılması için girilen yeni karanlık tüneli patlatmak ve çıkacak bütün engelleri geçmeyi başarmak gerekiyordu artık.

Her galibiyetin nedenleri olduğu gibi, alınan her darbenin de nedenleri vardır. Bunu da, karmaşık birçok olaylar dizisi, iç ve dış koşullar belirler. Yine, objektif ve subjektif koşullar kati rol oynar.

Koşulların elverişliliği galibiyeti, tersi ise yenilgiyi getirir.

Peki, 1981 direnişi neden darbe yiyerek kesintiye uğramıştı? Direnişi başarısızlığa götüren objektif ve subjektif koşullar nelerdi?

Hiç kuşkusuz en önemli nedeni; direnişin bir yaşam biçimi olarak görülmesi gerekirken, yeterince uzun vadeli ve ömürlük olarak görülmemesiydi. Dolayısıyla direniş, günün koşullarına uyarlanamadı, düşüncede içselleştirilemedi, tarihsel mirası ve toplumsal derinliği de yeterince özümsemedi.

Bir olgu da; devlet geleneğindeki eziciliğin bütünlüklü tanınmamasıydı. Tutsakları düşman gören bir gücü o. Muhafızlarını yok etme yolunda bu gücün daha neler yapabileceğinin, kırma işini nerelere vardiğinin ve daha hangi araçlarla yöntemleri icat edeceğinin bilinmemesiydi.

Başka bir nokta; direniş bilincinin ve zaferi elde edecek kişiliğin soyutlama düzeyinde de olsa teorik, ideolojik altyapısının zayıf olmasıydı. Bunlar yenilginin subjektif nedenleriydi.

Bir de objektif nedenleri vardı; İlki, direnişin üzerinde oturacağı

tarihsel miras yoksunluğu. Miras yok gibiydi veya varlığı henüz tam bilinmiyordu. Özgür Kürdistan için direnmeye güç verecek, ilham kaynağı olacak zindan direnişi, isyanı ve bu konuda tarihin pek sözü yoktu. Ya kaydedilmemişti ya da henüz yaşanmamıştı.

Geçmişten ders almak, tarihte yaşanan olayları kavrayıp bilince çıkarmak, buna göre yeni taktiklerle politikalar geliştirmek önemlidir, sonuç yaratır. Tarihsel olaylar, bilgi ve birikim kazanmada önemli rol oynar. Aynı hataları tekrarlamamayı, yenilgilere girmemeyi, bozgun yaşamamayı, olumlu ve olumsuz olaylardan sonuç çıkarmayı ve yenilgiden zafer yaratmayı kolaylaştırır.

Diyarbakır Cezaevi'nde, direnişi sürdüren tutsaklar bu temel tarihi derslerden mahrumdu. Geriye dönüp bakacak, ders alıp yeni taktikler üretecek bir zindan direnişi yoktu. Buna karşın, devlet gücünün derin tecrübesi, yoğun birikimi ve deneyimi vardı. Çok yönlü kirli oyun ve entrikalara sahipti karanlıktı mazisi. Sayısız şehzadeyi, muhalifi yitirmişti. Onlarca demokrasi, yurtseveri kim vurduya götürmüştü. Nice devrimciyi yok etmiş, zindanlarda çürütmüş, binlerce düzen muhalifinin iradesini kırmış ve kişiliğini parçalamıştı... Birinci sebep buydu.

İkincisi; faşist askeri darbenin estirdiği terör dalgası altında, sonuçta yılmınlığa kapılan veya sessizleşen, destek veren dış dünyaydı. Bu olgu zindandaki direniş cephesinde moralsizlik, hayal kırıklığı ve parçalanma yaratmıştı. Dışarıda özgürlük ve demokrasi cephesinin önemli darbeler alması, faşizmin görece üstünlük sağlaması, Türkiye ve Kürdistan çapında kesintisiz bir direnişin yaşanmaması, 5 No'lu direnişçilerini olumsuz etkilemişti. Buna karşın askeri faşist cunta bir türlü birleşemeyen demokrasi güçlerini dağıtarak topluma hakim olup, galibiyeti çok kolay sağlamıştı. Bu durumun yarattığı üstünlükse eziciydi.

Üçüncüsü; dışarıyla olan ilişkiler bir bütün olarak kesilmiş, direniş Kürdistan'a, Türkiye'ye ve dünya kamuoyuna tamamen kapatılmıştı. Tutsakların çağrıları da tıpkı bedenleri gibi dört duvar arasında sıkışıp kalmıştı. Direnişin sesi, tamamen bastırılmış, böylece direniş dış destekten yoksun bırakılmıştı.

Dördüncüsü; direniş kitlesi homojen değildi. Değişik sınıf, katman, düşünce, örgüt, fraksiyon ve gruplardan oluşuyordu.

Birleşik güç olunamamıştı. Bu durum, irade birliği, düşünsel ve manevi bütünselliğine ulaşmayı engelliyordu. Ayrı düşünce, grup, çevre olmak normaldi. Ama bu durum direnişte de farklı olmayı, değişik kulvarlarda koşmayı, faşizm ve askeri idare karşısında değişik tutum takınmayı getirmişti. Bu değişik tutum, birleşik cephe oluşturmayı engellediği gibi, grupların arasını açarak, farklı kulvarlara kayışlarını da kolaylaştırmıştı.

Süreci topluca çizmek gerekirse; Direniş adeta kıran kırana, muazzam güç dengesizliğine rağmen büyük fedakarlıklarla yürütülmüştü ve bu bir biçimde devam ediyordu...

Yaşamla ölüm sarmalı...

‘Vahşet’ kavramı, 5 No’ludaki yeni dönemi adlandırıyordu. Tabii çok sonraları bulundu bu kavram ama bunu o zamanlarda yaşadıkları cehennemi tasvirde kullandı tutsaklar. O dönemi anlatmaya yetmediğini düşünür hala çoğu...

‘Vahşet’, vurduğu darbenin işe yaramayacağını bilen ve bu amaçla tutsağın kalbinin derinliklerinde zulaladığı direniş gücünü tamamen yok etmeyi hedefleyen Esat Oktay’ların yarattığı cehennemin, kıyametin adıydı. Siyasal, düşünsel ve insani bitişe kapıyı aralamaya çabalıyordu Esat Oktay. Teslimiyeti ete kemige büründürmek içindi bu çabaları. Askeri idarenin faşist kurallarına uydurarak, adım adım ihanete kayan yolu döşüyordu.

Tutuklular bu dönemde, bedensel olarak karşıtlarına, yani Esat Oktay’a aitti. İdeolojik, düşünsel ve ruhsal olarak ise kendilerine aittirlerdi. Bu paradoksal ama gerçek bir durumdu. Gerçek, kaotikti ve çelişkiliydi. Her kaotik gerçek gibi diyalektik bir ara durumu ve ikili biraradalığı barındırıyordu içinde. Bu gerçek durum, zıtların birliğinde, olumlu ile olumsuzun birbirleriyle çatışmalı olarak yan yana durduğunun ve olabildiğinin örneğiydi. Birçok şeyin iç içe olduğu, iç içe geliştiği bir dönemdi. Olumlu-olumsuz, iyi-kötü, doğru-yanlış, kabul veya ret edilmesi gereken birçok şey bir arada barınıyordu. Bedeninizin bir yanı sizi teslim almak isteyenlere, diğer tarafı ise size aitti. Onların ve kendinizin denetlediği yanlarınız durmadan çatışıyordu. Bu yanların kefelerine yerleştiği bir terazi

düşünün. Çatışma, bu kefeler arasında gram gram ağır basmak, basabilmek içindi. Başka deyişle bir ayak teslimiyet çukurunda, diğeri direniş kulvarındaydı. Bir yanınız felç, diğeri diri ydi. Bir göz güzelliklerde, diğeri çirkinliklerdeydi. Bunlar, o ara dönemin ortaya çıkardığı olasılıklara açık sonuçlardı. Bir ayak bataklıkta, bedene inme inmiş, bir göz de çirkinlikte...

Ama direniş hala bir biçimde sürebiliyordu. Objektif durumun bu resmi şöyle de ifade edilebilir; Örneğin, tutuklu bir yanıyla kurallara uyuyor, öbür yanıyla karşı çıkıyordu. Gardiyan nezaretinde İstiklal Marşı'nı okuyan tutuklu, bir saat sonra; "Pişman mısınız?" sorusuna; "Hayır, pişman değilim, geçmişimde pişmanlık duyacak bir şey yapmadım" diye yanıt verebiliyordu. 'Çırpınırdı Karadeniz, Bakıp Türkün Bayrağına' marşını söyleyen bir tutuklu grubu, bir saat sonra Kürtlüğe ve onu ifade eden değerlere hakaret etmemek için saatlerce direnebiliyordu.

Asker statüsündeydiler artık. Emir komutaya göre davranmaları gerekiyordu. Bir askerin emrine itirazsız uymak zorundaydılar. Ama, "yat, sürün" emrini yerine getiren tutuklu, "şu arkadaşına küfüret, tokat at" denildi mi uymazdı. Saatlerce sürecek işkencelere katlanır, günlerce aç kalmayı göze alır, her gün özel eziyet görürdü ama bu emirlere uymazdı. Askeri mahkemelerde Esat Oktay'ın da onları izlediği yargılama salonlarında siyasi savunma yapan tutuklular, cezaevinde akşama kadar ayakta, esas duruşta, durmadan ırkçı marşları söyler, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni ve Nutuk adlı kitabını okurdu. Ama ağır işkencelere rağmen askeri savcı ve hakimler karşısında ırkçılığı, faşizmi, tarih boyunca Kürdistan'da yapılan katliamları yargılayıp mahkum da ederlerdi. Subay ve askerlere "komutanım" diye hitap eder, onlar geldiğinde ayağa kalkar, ama "PKK'ye küfredin" dediklerinde, "hayır" derlerdi. Hakaret etmez, onur kırıcı tutum ve davranışlarda bulunmaz, ama gardiyanların emriyle askeri yürüyüş yapar, dayatılan kuralların bazılarını uymak zorunda kalırlardı.

Alınan darbeyle yenilgiye açılan bu süreç, işte böylesi hassas dengeler üzerinde kurulmuştu. Bir kılıcın iki keskin ağzının bedeni durmadan kesip parçalamasının yarattığı iltihaplı kıvranımlar kadar burgulu ve deliciydi bu süreç. Sırat Köprüsü gibiydi tıpkı, derin ve

uçurumlu. İçerdiği tehlikeler de öyleydi. En ufak bir dikkatsizlikte kayıp uçuruma yuvarlanırdı insan.

Esat Oktay, bu ikili duruma önlem almakta gecikmedi. Üst bir aşamayı başlattı. İhaneti dayatıyordu artık, hem de hızla. Vahşi oyun-riskli bekleyiş İhanet dayatmaları faşizmin hızla sona ulaşma isteğinin ürünüydü. Mahkemelerde savunma yapılmasının önlenmesi de şarttı. Artık tümünden bitirilmeliydi direniş ve direnişçiler. Aylarca sarfedilen bunca çaba boşuna değildi. Buna herkes gelecekti: Adım adım da değil, hızla. Uzanıştı işler. Artık mutlaka imana gelinecekti, olmazsa olmazdı bu.

Askeri faşist zihniyet böylesini emrediyordu. Paşaların aklı havsalası almıyordu bir türlü kaç zamandır süren bu direnişi. Neydi şu dünkü kölenin bu inadı! Faşist zihniyet bunu emredebilir; mağrur, şımarık ve kabaydı zira. Sadece sonuca, o da istediği sonuca, hem de at göz-lüğüyle odaklanmış kof bir bakıştı.

İhanet, yenilgi alınan bir süreçte, en azından teslimiyetin bittiği noktada başlardı. Teslimiyet içinde kayma hızlandığında devreye girecek bir aşamaydı. Bundan önce dayatılamaz ve hele hızla devreye konulamazdı hiç. Yasasına uygun davranıldığında, zamanı geldiği için teslimiyet çizgisi kesintiye uğramaz, kişiyi ihanete götüren süreç daha da etkinleşirdi. Bu etki koyulaştıkça, ihanet olgusu da ona bağlı olarak ortaya çıkardı. Doğası böyleydi hakikatin.

Renkler dünyasındaki izdüşümüne bakılacak olursa teslimiyet karanlığı, ihanet zifiri karanlığı; kişilikteki biçimlenmesi ise sırasıyla hastalığı ve ölümü temsil ediyordu. Tabii direnişçiler henüz 'hastalanmışlardı' ama 'ölmeye' niyetleri yoktu. Dolayısıyla cunta böylesi hassas bir kavşakta zorlayarak ihaneti dayatmakla, aslında acele etmiş ve hata yapmıştı denilebilir. Bu saptamada haklılık payı hiç de azımsanır değil. Zira sürecin direnişe doğru evrilmesini tetikleyen kader belirleyici çıkışlar yapma dışında, direnişçilere başka hiç bir seçenek bırakmayarak, faşist amaçlar ve dayatmaların sonunu da getirecek o 'kutsal ölümcül' tavırları davet etmişti sonuçta...

Unutmayalım ve tekrar vurgulayalım, darbe alındığında ihanete geçit verecek bir kırılma yoktu. Bu süreçte teslimiyeti aşan, ihanete dayanak olacak bir kayış da söz konusu değildi.

Evet, tutsaklar fiziki anlamda etkisiz hale getirilmiş ve düşman

karşısında yenilgi almışlardı, ama ideolojik, düşünsel ve ruhsal alanlarda hala direnmeye devam ediyorlardı. Direnişçiler tam da, bir meydan muharebesinden sonra fiziki olarak teslim alınan düşman askerlerini andırıyordu. Her yandan kuşatıldıkları bir ortamda son mermilerine kadar direnmiş ve tutsak edilmiş ama kaçıp tekrar savaş cephesine, arkadaşlarının arasına dönmeyi hayal ediyorlardı. Bütün rüyaları bu tür bir kurtuluş hayali etrafında dönüyordu. Zorla teslim alındıklarından, direnişçilerin iç dünyalarında özgürlük ateşi yanyordu sürekli. Kıran kırana verilen mücadelede, giderek vahşileşen işkencelere çıplak irade, inanç ve onurla aylarca karşı koyduktan sonra gelmişti darbe. Yani çarpışa çarpışa, boğuşa boğuşa gerilemişlerdi. Ama fiziki olarak teslim alınmanın dışında ruhsal teslimiyet, manevi çöküntü yoktu. İrade ve kişilik parçalanması yaşanmamıştı.

Elbette ki bıçak sırtındaki bu ikili statü hep böyle sürüp gidemezdi. Artık ihanet dayatılıyordu. Hem de hummalı arzu ve vahşiliğe varan şiddet eşliğinde. Fiziksel alanda gerçekleşen yenilgi ve teslimiyeti andıran duruş, zaman içinde gelişip güçlenebilir, gün gün derinleşen vahşet darbelenmiş kişiliği mum gibi eritebilir, zaman içinde kazanacağı ağırlıkla girdabına çekip ihanetin derinliklerine sürükleyebilirdi.

Tersi de mümkündü tabii. Dibe itilmiş kütüğün su yüzeyine yekınmesi misali, yenilgiden kurtulmak amacıyla koşulları zorlayarak tekrar çıkış da yapabilirlerdi tutsaklar. Her iki olasılığın gerçekleşmesi mümkündü. Zira ortamı vardı. Tabii hangisinin galebe çalacağını önceden kestirmek pek zordu. En iyi öğretmen olan zaman gösterecekti bunu elbette. Ama hangi irade ve inancın zamanı olacaktı bu, yanıt sürüncemedeydi henüz. Sonuçta, bu tür ara kesitlerde böyle direnmek de, sürekli kurallara uymak da uzun süremezdi.

Zemin öylesine kaygandı ki bunu anlatmak, izah etmek gerçekten de zordu. İşte böylesi bir zeminde, böylesi bir ortamda, böylesi cehennem koşullarda bir insanın insan olarak ayakta kalması düşü-nülemezdi.

Süreç böyle gidemezdi...

Hayat yaşanılmazdı böyle...

İnsanlık bu kadar vahşice katledilemezdi artık...

Bedenler daha fazla katlanamazdı acıya...

Günler bu minvalde geçtikçe, yenilgi ve teslim alınma sürecine karşı kesin tavır alma duruşu uzadıkça, alınan darbeye neden olan olgular da doğal olarak her gün biraz daha güçleniyordu. Direniş yenilgiyle sonuçlanmış, direnişçiler ise darbe alarak feci bir biçimde yaralanmıştı. Direnişi yeniden galip kılmak da istiyorlardı ama bunu yapacak bir konuma gelmemişlerdi henüz. Bütün gayretleri ise bu konuma gelmek ve direnişi yeniden başlatmaktı.

Evet, ne direnişi yeniden başlatacak bir konuma gelmişlerdi, ne de kendilerini bir bütün olarak yenilgi ve teslim alınma sürecine yatırmışlardı. Belli dengeler üzerinde kurulmuş uzlaşmacı bir süreci ifade ediyordu içinde bulunulan dönem. Tutsaklar için çok daha tehlikeli olan bu süreçte, fiziki olarak teslim olmuş olmak ve kurallara kısmen uymak, kurumlaşmış emir-komuta düzeninin kimi gereklerini yerine getirmek kafi değildi. Düşünce, bilinç, ulusal kimlik, ruhsal ve manevi alanlarda da işlem tamamlanmak isteniyordu. Yani bir bütünen biat dayatılıyordu ve böylece tutsaklar her açıdan esir alınmış olacaktı. Kurallara uyma, disiplinin gereklerini yerine getirme, kısaca adlandıırırsak; ‘fiziki teslimiyet’i sadece. Bu, tutsakları ihanete çekmenin, diğer adıyla ruhlarını da teslim almanın ön adımıydı elbette.

Direniş sürecinde; “Sizden fazla bir şey istemiyorum, sadece bazı kurallara uymanızı istiyorum” derdi Esat Oktay. Yeni süreçte ise; “Kurallara uyup disiplinin gereklerini yerine getirmek yetmez. Sizden artık bunu istemiyorum. Kurallar amacıma ulaşmak için başvurduğum bir araçtı. Esaslara hizmet edecek noktaya geleceksiniz,” diyordu.

Demek artık ‘esas’a geliniyordu. Zira fiziki olarak teslim alınma yetmiyordu yüzbaşıya. Evet, bir adım atılmıştı ama ikinci adımın da atılmasını istiyordu. Ona göre ikinci adım ihanetti. İhanet ise; Kürt sorununun bir daha dirilmeyecek şekilde çözülmesi ve kökünden halledilmesi anlamına geliyordu. Bunun için tutsakların iradeleri tamamen kırılmalı, onurları ayaklar altına alınmalı, kişilikleri ezilmeliydi. Bu nedenle Esat Oktay yenilgi ve teslimiyeti ifade eden süreci, ihanet sürecine çekiyor, artık ihanet istiyordu. Tutuklular düşüncelerini bizzat kendileri söküp atmalıydı kafalarından. Hafızalarına kayıtlı tüm bilinci bizzat kendileri silmeliydi. Ahlaki değerlerini

yerle bir etmeli, ruhlarındaki yurt sevgisini kazıyıp çıkarmalı, özlerini çığnemeli, velhasıl kendilerini kusmalıydılar...

Esat Oktay Yıldırım, tutukluların mahkeme salonlarında; “Biz yanlış yaptık, devletimize karşı çıkmakla suç işledik. Büyük Türk ulusunu sınıflara ve ırklara ayırıp birbirine düşürdük. ‘Kürt sorunu’ diye bir şey yoktu. Ama biz bunu suni biçimde yarattık. Yabancı devletlerin maşasıydık. Bölücü, terörist, katil bir örgütün peşine takıldık... Hepimiz kandırıldık, suçluyuz, pişmanız. Türk devletinden özür diliyoruz. Ne ceza vererseniz kabulümüzdür. Adaletin kestiği parmak acımaz” demelerini istiyordu.

Esat Oktay’ın, geçmişte bırakamadığı nasıl bir çocukluğu ve sorunları vardı bilinmez ama kompleksleriyle kendini büyütmiş olduğu söylenebilirdi. Soyadı kendisine ait bir seçim değildi ama yıldırım olmakla bütünleştirmeyi seçtiği mesleğini, kendisini de yüceltmek üzere bilinçli kullandığı belliydi. Mesleğindeki hırsla kendini kaptırdığı kanlı iktidarcılık oyunlarında, kırım makinesi gibi çalışıp çabalamıştı. Bu işlerin nadir uzmanlarından olmayı başarmıştı sonunda. Övünüyordu da yaptıklarıyla. Böylece insanlığını satarak ve seri katil olarak ilerlediği yolun daha başında ilkin kendi ruhunu öldürmüştü. O yüzden amansız ve acımasızdı.

Devşirme, düşürme gibi işlerde ‘seri kırımcı’ olup çıkan yüzbaşı, seri ruh kırımına yöneliyordu şimdi de. Bu müstesna uzmana göre, yenilgili koşulları artık meyvelerini vermeliydi vahşetle. Fazla sonuç elde edemeden, eski düzeyde çakılı kalmak doğru olmazdı. Kendisi onca çabayla yarattığı sonuçlardan daha yeterince yararlanamadan, yenilgiye uğrattığı kişilerde aksi yönde istemler galip gelebilirdi. Bu ‘olumsuz’ olasılık ortaya çıkmadan önce, ‘teslimiyet virüsü’nü etkinleştirerek vücutta hızla kanser gibi yayılacak türden ihanetçileştirme işine girişmeliydi bir an önce.

Tasarladıklarını hayata geçirmek için şiddetin dozajını yükselttikçe yükseltmişti yüzbaşı. İşkenceyi yaşamın sürekli hali durumuna getirmişti. Hayatı şiddetle yoğurmuş ve bu hayatı kurmak istediği sisteme göre yeniden biçimlendirme çabasındaydı. Şiddetsiz tek bir an bile bırakmamıştı. Bir insanın yaşayabilmesi için ihtiyaç duyduğu ne varsa hepsini kullanarak hedefine doğru ilerliyordu. Su, ekmek, yemek, sigara, uyku, banyo, kitap, gazete, ziyaret, mahkeme, elbise,

tuvalet, soğuk, sıcak, yaz, kış... Kısacası her şeyi işkence aracına dönüştürmüştü. Kaba işkenceye kullanılacak tahta ve demirden özel çubuklar yaptırtmıştı. Bunlarla tutukluları günde en az on, on beş sefer rutin biçimde kaba işkencelerden geçirirdi. Her mahkemeye gidiş gelişte, her avukat ya da aile ziyaretinde mutlaka rutini uygulattırdı. Koğuşlara, hücrelere operasyon üzerine operasyon düzenletirdi. Onun için işin zamanı yoktu. Gece gündüz, sabah akşam, sıcak soğuk, yaz kış fark etmezdi. İşin en iyisi, hele irade kırma zamansız olanıydı.

En fazla korku yaratan, yıkıma yol açan, ruhu tahrip eden işkenceleri uygulardı mutlaka, hem de defalarca. Her koğuş operasyonu, baskın ya da herhangi bir işkence seansı sonrası kan revan içinde kalmış tutuklular, kör hücrelere atılıp, günlerce aç susuz bırakılırdı. Tek kelimeyle yaşam artık şiddetle örülmüş ve kanla, irinle yoğrulur hale gelmişti. Normalleşmiş olan şiddet, zindan yaşamının bir parçasıydı artık. Buna rağmen, bilinenin ötesindeki uygulamaların da haddi hesabı yoktu.

Döneme ‘vahşet’ denilmesinin nedeni buydu. ‘Vahşet’, aynı zamanda işkence türü icat etme dönemi idi. Akla hayale sığmayan korkunç türler tezgahlanıyor, acıyı dayanılmaz kılan teknikler yaratılıyordu. Burada, 5 No’luda insanlığa ait dokunulmadık tek bir şey bile bırakılmıyordu. Zaten insanlık namına ne varsa hepsi rafa kaldırılmıştı. Şimdi söylemek kolay ama yine de söylenmeli; Bunları yapanlar, Esat Oktay ve zebanileri, asla insan olamazlardı. Vahşi yaratıklar olup çıkmışlardı. Yoksa bu kadar sadist olunamazdı.

Hiçbir sınıf kini, ulus öfkesi, düşmanlık duygusu, ideoloji, insanı insan olmaktan çıkaramaz. Düşman görülen biri ne kadar farklı düşünce, inanç ve duyguya sahip olursa olsun, öncelikle insandır ve düşman olarak görülse de bazı temel, dokunulamaz hakları vardır. Elbette bir insan diğerini, bir sınıf öteki sınıfı düşman görebilir, hesap da sorabilir. Bu, bir yere kadar mümkün. Ama tek şartla; Karşıtına hesap sorarken de insani, ahlaki ve vicdani ölçülere göre davranmayı asla unutmamak...

5 No’luda yaşamla, insani boyutla bir tek, evet bir tek ilke bile yoktu, ama ölümlerle, işkenceyle, şiddet ve acıyla ilgili ne kadar ilke varsa hepsi ama hepsi vardı. Tabi ki bu ilkeleri hayata geçiren

onlarca gardiyan vardı ve hepsi zebani takımıydı. Cehennem işçisiydiler, düşündükleri ve yaptıkları her şey mübahtı...

“Her şeyin bir sınırı var” diye bir söz var. Bu, en azından bir ölçüyü, bir dengeyi ifade eder. Oysa 5 No'luda hiç bir şeyin sınırı, ölçüsü yoktu. Sonu, sınırı, hadi-hesabı olmayan büyük bir labirentin en karanlık halini ifade ediyordu. Çığırından çıkmış özgün şiddet uygulamalarının bini bir paraydı ve ne Allah, ne kitap bırakmışlardı. Faşizmin terörü işkence sınırlarını aşip vahşet düzeyine ulaşmıştı. Açlık rutin, susuzluk Kerbela'ydı. Eskiden tek tekti ölümler. Şimdi sürü sepet... Tam bir katliama dönüşmüştü.

Saf ve 'günahsız' insandan zebani üretmek ideoloji, düşmanlık öfkesi, ulusal ya da sınıfsal kin, insan kılıklı zebanileri nasıl bu kadar vahşi ve saldırgan yapabildi? Normalde yapabilir mi? Politika, kültür, gelenek insanları kendi soyuna karşı nasıl bu kadar düşman hale getirebilir? Getirebilir mi? Bir tasarı, nasıl saf ve temiz bir köylü çocuğundan zebani ve katil yaratır? Yaratabilir mi? Yerlerde sürüyüp sopayla, demir çubukla, copla vura vura, merdivenlerden ata ata katleden gözü dönmüş canilere nasıl dönüştürebilir? Dönüştürebilir mi?

Hayır, binlerce kez hayır! Ama, “evet” denilirse eğer, o zaman bu ideoloji, öfke ve teori bambaşka olur. Nasyonalizm'den daha kırimcı, Faşizm'den daha ağır, Siyonizm'in öfkesinden daha katı bir öfke olur. Kemalizm'in çok kaba bir faşizme dönüştüğü noktadır bu... Bu, Anadolu topraklarında insanın bittiği, insanın insanlıktan çıkarıldığı, insanın kendine ve soyuna düşman edildiği noktadır. Burada insan bitmiştir. Burada kan ve irin vardır, hunharlık, kan emicilik, katliam ve soykırım vardır. Burada vahşet vardır...

Elbette 5 No'luda yaşam, sadece kaba işkence boyutlu değildi. Şiddet, yaşamın büyük karesiydi. Diğer kareler de vardı. Her kare birçok karenin, yani onlarca, yüzlerce uygulama biçiminin bileşeniydi.

Peki, neydi yaşamın diğer kareleri ve boyutları?

Tabii olarak nasıl ki doğa boşluğu kabul etmiyorsa, insan dünyası da etmiyor. Bu, hem doğanın, hem de insanın olmazsa olmaz kanunu. Doğada meydana gelebilecek bir boşluk, hemen başka bir şey tarafından doldurulur. Bir şey yok olurken, bir başkası geçer

yerine. Bir şeyin hareketi, öteki şeylerin hareketini tetikler. Bu sarmal değişim sonsuzdur. İnsanın iç dünyası da boşluğa gelmez. Boşluk ruhsal bunalımı, psikolojik yıkımı, akli dengenin bozulmasını getirebilir.

5 No'lu Cezaevi'nde boşluk, arayışı getiriyordu, arayış ise onu bulmayı veya var olanı derinleştirmeyi. Zaman, arayışın, yoğunlaşma ve boşluğu doldurmanın zamanıydı. Zaman, aynı anda yeni şeyleri, yeni gerçekleri aramanın motoru oluyordu. Bu açıdan zaman ve boşluk tutuklular için çok önemli iki unsurdur. Zira konuşmanın, tartışmanın, düşünüp yoğunlaşmanın zeminiydi zaman. O olmadan bunları yapmak olanaksızdı. Tutuklular zaman buldukları oranda konuşup tartışacak, düşünüp fikir üretecek ve dinlenebileceklerdi. Esat Oktay ise tam tersine, mümkün oldukça boşluk bırakmama çabasındaydı. Ne pahasına olursa olsun zamanda ve tutsakların iç dünyalarında en ufak bir boşluk yaratmalarına izin vermiyor bunun için gece gündüz çabalıyordu.

Peki, bunu nasıl yapıyordu?

Zamanı nasıl alıyor, hangi yöntemlerle dolduruyordu?

Elbette kurallarla...

Yasak kural ve isyan sarmalı...

Evet, kaba şiddetin dışında en önemli kareleri dolduran bataklıklardı onlar. Kurallar birer boğucu kısıkaçtı tutsaklar için. En az kaba işkence kadar acı çektiriyor, eziyet veriyor, insan ruhunda inanılmaz yıkımlara yol açıyordu. Aslında işkenceyle örülmüş yaşamın öteki yüzü, şiddete dayanan askeri otoriteyle baskıcı faşist disiplinin güvencesiydi. Onlar olmazsa şiddeti ören yaşam da olmaz, askeri otorite ile faşist disiplin hayata geçirilemezdi. Emir-komuta zincirini çalıştıran yine kuralların tartışılmazlığıydı. O yüzden olmazsa olmazdı kurallara uymak, gereklerini derhal yerine getirmek. Kuralları tartıştırmak, laçkalaştırmak ve hatta yorumlamaya kalkışmak otomatikman günlerce işkence görmeyi gerektiriyordu çünkü.

Günlük uyulacak işler belirlenmiş olduğuna göre, yapılması gereken ilk iş sabah erkenden kalkmaktı. Şafak söktü mü sabah işkenceleri de başlardı. Öncelikle herkes belirlenen saatte kalkmak

zorundaydı. Tek saniye gecikmek bile büyük suçtu. Tam zamanında, yelkovan kalkış saatini gösteren rakama vurduğunda herkes yattığı yerden fırlayıp giyinmek zorundaydı. Giyinme süresi bir dakikaydı. Bir dakikayı aşmak suçtu. Traş, tuvalet vb. ihtiyaçların giderilmesi de bir kaç dakika içinde tamamlandıktan sonra, koğuştakiler koğuşun uygun bir yerinde, hücrelerde bulunanlar ise yüzleri dışa dönük biçimde iki sıra halinde ayakta dizilirlerdi. Ayakta esas duruşta, sağa sola bakmadan, çakılmış çivi gibi kıpırdamadan kahvaltı gelene kadar marş söylerlerdi. Marş sırasında sigara içmek, tuvalete gitmek, öksürmek, dizlerden birisini bükmek, yer değiştirmek, kaşınmak, hatta yüze konan sineği uzaklaştırmak bile yasaktı.

Kurala aykırı her davranış yasaktı. Burada yasaktan bol şey yoktu. Karşı çıkmanın, ihlal etmenin anlamı da isyandı tabii. İsyan ise en büyük suç. Suçun karşılığı her zaman kesin ve somut değildi. Herhangi bir ceza olabilirdi. Çoğu zaman blok subayı ve çavuşların anlık psikolojilerine bağlıydı. Bazen birkaç cop, bir iki tokat, katıksız yemek cezasıyla, uyarmakla yetinir, bazen saatlerce işkence bile kesmez, tüm koğuşu veya hücreleri sıra dayığından geçirirlerdi. Hasta veya ölüm döşeginde dahi yatıyor olsanız, ceza uygulanırdı. Yani canları nasıl istemişse öyle kesilirdi ceza. Kimi zaman komalık olma, sakatlanıp ömür boyu yatağa bağlanma, aç bırakılma, karanlık hücrelerde çürümeye terk edilme ve kimi zaman da ölümdü...

Kısacası 'isyân' ettin mi, karşılığında işkenceden geçirilmen kesindi. Nasılı ve ne kadarı ise şansınıza kalmıştı artık! Şiddetle, kuralların ördüğü bir yaşam hakimdi her ana.

Her gün şafakla başlardı işkenceli yaşam. Hasta yatağında da olsan, başın da ağrısa, sancılar içinde kıvransan da, kalp krizinin en derin halini de yaşasan, ameliyat için o ghaün hastane randevun da olsa yine de şafağın köründe kalkıp marş okuyacaktın. Ne pahasına olursa olsun şafakla başlayan hayata katılmak zorundaydın. Katılmamak için hiçbir gerekçen, hiçbir mazeretin olamazdı, olsa da söyleyemezdin, söyleseydin de bir kuruşluk bile değeri olmazdı.

Sabah saat sekize kadar kesin ve kesintisiz bir biçimde marşların okunmasına katılmak hem 'vatani', hem de 'askeri' görevdi. Saat sekize doğru kahvaltının gelmesiyle marşa on dakika ara verilirdi. Tüm ihtiyaçların giderilmesi için on dakika zaman tanınırdı. Fazladan

tek saniye bile verilmezdi. ‘Emir demiri keser’di. Bu emrin gereği olarak verilen on dakikalık zamandan bir dakikasını bile ‘çalmak’ mümkün olmazdı. ‘Çalınacak’ her dakikanın karşılığı, emirle biçilen bir kaç bedenın olma ihtimalı yüksekti. Bırakalım bir dakikanın karşılığı, geçen her saniyenin karşılığı yüzlerce kalastı. Bilinçli gecikmiş iki saniyenin karşılığı ise, onlarca gün katıksız yemek cezasıydı. On dakika içinde kahvaltı yapılır, tuvalet ihtiyacı giderilir, varsa ve yasak edilmemişse sigara içilir, bulaşıklar yıkanır, ‘istirahat’ edilirdi. Sürenin bitimiyle birlikte herkes ayakta, yine esas duruşta, karşı duvardaki sabit bir noktaya gözünü dikip, sağa sola bakmadan marş söylemek için sıraya geçerdı. Yine kıpırdamak, bir yerini kaşımak, ağırlığı bir ayaktan öbürüne vermek, sigara içmek, tuvalete gitmek hem yasak, hem de suçtu.

Ayakta kalmak zordu. Dile kolay, tam beş saat tuvalete gidilmeyecek, dimdik, kıpırdamadan, sağa sola bakmadan, konan bir sineğe bile dokunmadan tam bir robot gibi durulacak ve ara vermeden toplu halde ya marş ya da kitap okunacaktı. Öğle yemeğinin gelmesiyle marşa ara verilirdi. Ara bir saat ila kırk beş dakika kadardı. Bu zaman temel ihtiyaçların giderilmesi için ayrılmıştı güya. Bu sürede eğer verilmiş bir yaptırım yoksa yemek yenir, varsa sigara içilir, tuvalet ihtiyacı giderilirdi. Süre bitince tekrar marş. Atatürk’ün konuşmalarından derlenmiş olan ‘Nutuk’ kitabı, yine Atatürk devrimlerini anlatan ‘İnkılap Tarihi’ veya derleme bir başka kitabın okunması için sabahki pozisyonda sıraya geçilirdi. Kitap veya marş bir kişi tarafından okunur, öbürleri de aynı yüksek tonda tekrarlardı. Akşam saat altı, yedi hatta çoğu kez sekize kadar devam ederdi böyle. Ardından yemek yemek yenilir ve bir askerin ‘kaybolun’ komutuyla herkes kaybolurdu.

‘Kaybolma’

O lanet şey, yatakta bedenın tamamen örtölmüş olması, vücudun bir yerinin, bir tek parmak ucunun ya da tek bir saç telinin bile görünmemesi haliydi... Kaybolma süresi boyunca ayağa kalkmak, tuvalete gitmek, su veya sigara içmek, hücrede, koğuşta ayakta dolaşmak, kısacası yataktan çıkmak yasaktı. Bunlardan herhangi bi-

risinin ihlali suçtu ve karşılığı mutlaka ödetilirdi...

Tutsaklar, koşuşlarda maruz kaldıkları rutin işkence ve yapılan günlük işlerin dışında, günün belli saatlerinde de havalandırmaya askeri eğitime çıkarılırlardı. Havalandırmada belden yukarı soyunmuş, alta eşofman giymiş, toplu halde askeri yürüyüş eşliğinde sesleri çıkana kadar marş söylerlerdi. Havalandırmada hem marş söylenir, hem de diğer tüm işkence çeşitleri uygulanırdı.

'Askeri eğitim', daha doğru bir ifadeyle havalandırma işkencesi, tek kelimeyle korkunçtu. Tutsakların en çok acı çektikleri, en çok eziyet gördükleri zaman, havalandırmada askeri eğitime tabii tutuldukları zamandı. İşkence, beyinleri patlayana, ruhları acılar içinde ezilene, yürekleri dağılana kadar durmadan, kesintisiz ve sistematik bir biçimde yapılırdı. İşkenceciler; ağızlarından alev fışkıran canavarlar, seri cinayet işleyen acımasız katiller, kana doymayan vampirler gibi durmadan, bıkip usanmadan işkence yapardı.

Havalandırma saatleri, aynı zamanda yeni işkencelerin icat edildiği saatlerdi. Bu geniş alanda, zamanın da oldukça bol olduğu bu mekanda, hayal güçlerini müthiş kullanan işkenceciler yeni işkence türlerini icat etmek için birbirleriyle yarışırda adeta. Havalandırma; en fazla yeteneğin ortaya çıktığı, işkencenin en çok üretildiği bir mekan, mucitlere icat edilen işkence türlerinin en fazla üretilip sergilendiği bir yerdi.

Yürüyüş düzenine ait tüm askeri kurallar da burada harfiyen uygulanır, en basit bir kural ihlalinde eğitimde bulunan bütün tutsaklar ağır şekilde cezalandırılırdı. Bunaltıcı yaz sıcağı, dondurucu kış soğuğu denilmeden, karda buzda ama kan ter içinde kalana dek yaptırılan bu uygulamalara 'askeri eğitim' adı verilirdi. Saatlerce süren bu seanslarda komaya giren, yaralanan, sakatlanan veya ölen de 'eğitim zayıtı' sayılırdı.

Tututsaklar daima gözetim altındaydı. Koşuşlar ve hücreler mazgal denilen küçük pencerelerden sürekli denetlenirdi. Her tutuklu ispiyoncular tarafından yirmi dört saat kontrol altına alınmıştı. Kimin kimle ne konuştuğu, 'siyasetle uğraşıp uğraşmadığı', kuralları ihlal edip etmediği, askeri disiplini bozup bozmadığı ihbar edilirdi. Örneğin; bir tutuklunun tualete gidip gitmediği, sigara içip içmediği, marş okurken sıra dışı bir davranışa girip girmediği veya yüksek

sesle söyleyip söylemediği ispiyoncular tarafından düzenli rapor edilirdi. Her gün onlarca kez ansızın kapıları açıp içeri dalan gardiyanlar verilen bu raporlara göre ‘suç’ işleyen tutukluları ayırır, bazen koğuş dışında, bazen de koğuşun gözü önünde komaya girene kadar döverdi. Çoğu zaman da korkutmak, gözdağı vermek, ispiyonculuk ve ihbarcılığı toplumsallaştırmak, tutsakları birbirine karşı suçlu konuma sokmak için bir kişinin işlediği ‘suç’tan dolayı tüm koğuş, hatta çoğu zaman da tüm tutuklular cezalandırılırdı. İşlenen ‘suçlar’ bireysel de olsa yaptırım, cezalandırma ve mahkum etme toplumsaldı.

Esat Oktay Yıldırım’ın sık sık; “Birinizin işleyeceği bir suçun cezasını hepiniz çekeceksiniz. Yani anlayacağınız burada, bu okulda, bu askeri mektepte ‘kurunun yanında yaş da yanar’ felsefesi geçerlidir, ona göre. Açık söylüyorum ki bu bir istisna değil, sözcüğün gerçek anlamıyla bir sistemdir” demesi, 5 No’luda uygulanan vahşetin korkunçluğunu da anlatmış oluyordu. Korku ve paniğin, güvensizlik ve düşmanlık nifakının ekildiği bu vahşet ortamında ispiyonculuk ve muhbirliği kestirmek de bir hayli zordu. Açığa çıkanlar, kısa sürede deşifre olanlar, idareyle sıkı ilişkiler içinde olup hemen renk verenler vardı ve bunlara karşı önlem almak o kadar zor değildi. Fakat bir de illegal olan, açığa çıkmayan, birden fazla maske takıp konumlarını titizlikle gizleyen ve doğal olarak her zaman yanı başımızda bulunanlar vardı. Açığa çıkmayan ve onlarca maske takan bu muhbirler, önemli bilgilerin de istihbarat kaynağıydılar.

Çoğu zaman kimin ispiyoncu, muhbir, dost, düşman olduğu belli olmadığından, ihbar edilip işkecedan geçirilme, her an vurula vurula sakat kalma, günlerce, aylarca ‘karanlık’ denilen hücrelere atılıp çürümeye, fare, akrep ve yılanlarla birlikte yaşama ve en korkuncu da kalas darbeleriyle vahşice öldürülme korkusu daima vardı. Ve bu korku gün gittikçe derinleşen, derinleştikçe büyüyen, büyüdükçe adeta yaşamın bir parçası haline gelen sinsi bir korkuya dönüşüyordu. Tüm bunlar, olağan seyrindeki günlük yaşamın normalleşmiş birer parçasıydı. Stres, panik, heyecan, bilinmezlik ve korku günlük yaşamda ruhlara aniden dalabilen burgulardı. Tutuklularda kimi temel soruların da nedeniydi:

“Ne zaman işkence göreceğim?”

“Ne zaman dövüleceğim?”

“Ne zaman merdivenlerden atılacağım?”

“Ne zaman itiraf için sorgulanacağım?”

“Ne zaman karanlık ve küflü hücreye atılacağım?”

“Ne zaman lağıma atılacağım?”

“Ne zaman bir yanım kırılacak?”

“Ne zaman beni işkence tezgahına alacaklar?”

“Ne zaman öldürülürüm..?”

Bu soru sözcükleri dipsiz kuyu gibiydi. Onların dayandığı delici olgularsa hayatın her anında işler haldeydi. Durmadan doluşurlardı kafalara. Onlarla yatıp kalkılırdı ve her an belirebilirlerdi bin bir kılıkta. Düşünce, rüyada, kabusta...

Tabii ki bu dünyada korku başroldeydi. Korku illeti, ruha kene gibi yapışır, derinlere sızardı. Gardiyanın sesi yerinden fırlatır, subayın çalmı tir tir titretirdi insanı. Bir askerin ışıltı foseptik çukuruna dalmak için yeterdi. Bir emir, deterjanlı suyu bir solukta içirtir, kafaları tereddütsüz duvara vurdururdu. Bir rütbelinin mimikleriyle karpuz ve portakal kabukları çiğnenmeden yutulurdu burada...

Kendilerine ait olmadıkları gibi, tutukluların kendine ait bir şeyleri de yoktu. Ellerinden her şeyi alınmış köleler gibiydiler. Hayır, kölelerden daha geri konumdaydılar. En azından onların ağlama, gülme, yeme-içme, kimi zaman konuşma hakları vardı. Hem bazen hastalanabilirdi köle. Hastalandığında efendisi o gün işe götürmeyebilirdi. Öyle yasal lüks hakları olmasa da...

5 No'luda insanın hastalanmaya bile hakkı yoktu. Hiç bir tutuklu gardiyandan habersiz hastalanamazdı. Ola ki hastalana, asla oturamaz, yatamazdı; bunun için izin dahi alamazdı. Ölümcül hasta da olsa birine yaslanıp ayakta durmak, marş söylemek, okunan kitabı yüksek sesle tekrarlamak, günlük ve eğitim sırasında uyulması gereken kurallara uymak zorundaydı.

Hastalar da herkes gibi akşama kadar esas duruşta marş söylemek zorundaydı... Bir insanın kendi doğal halini yaşaması, tik ve mimiklerden doğan doğal tavırlarda bulunması en tehlikeli suçların başında geliyordu. Ne pahasına olursa olsun tiki olan tikini terk edecek, tebessüm ve gülme hali yaşayanlar bu hallerini bırakacak,

yüz ifadelerinde değişen doğal haller derhal terk edilecek.

Diyelim ki bir tutuklu tebessüm mü etti, güldü veya ağladı mı, tiklerine hakim mi olamadı, gardiyanın saydığı son üç rakamı mı aştı, mahkemeye veya hastane gidip gelirken esas duruşunda bir sorun mu yaşadı, dil sürçmesinden dolayı ziyaretçisiyle Kürtçe mi konuştu, bir kapıyı sert mi kapattı veya çok yavaş mı açtı gibi ‘suç’lar nedeniyle mutlak anlamda sorgulanırdı. Niçin böyle; ‘anormal’ davranıldığı, kural dışı hareketlerde bulunduğu, neden bir asker gibi askeri okulun bir öğrencisi gibi davranmadığı, neden ‘isyan’ eden tutumlarda bulunduğu anlamında sorgulanır ve bütün bunların nedenleri uzun uzun izah edilmesi istenirdi. Sorgulama son derece sistematik ve ağır olurdu. Eğer tutuklu direnirse; ‘gebertilir’di. ‘Açıklama inandırıcı gelmezse’ ki gelmezdi, günlerce tecride atılır, katıksız yemek veya daha ağır ve çok değişik cezalara çarpıtılırdı. Elbette ki sorgulamanın sonucunda kalas ve coplarla vurula vurula, işkence edile edile öldürülme de vardı.

Birlikte aynı hücrede kaldığınız tutukluyla konuşma yasağını aklınız alıyor mu? Hele politika, direniş gibi konularda konuşmak daha bir yasaktı. İnsani de olabilir konuştuğunuz şey, ama bunların her birisi birer isyan gerekçesi olarak görülürdü. Konuştun mu, karşılığı ölümcüldü. Kurala uymama ya da titizlikle gereğini yapmama veya gevşek yaklaşıma ölmenize de neden olabilirdi. Sayısız tutsak beden saatlerce çarmıhta asılı kalır, çoğunun kafası, kolu, bacağı kırılırdı. Böyle onlarca tutuklu hunharca linç edilerek katledilmişti...

Esat Oktay, kelimenin gerçek anlamıyla korku imparatorluğu kurmuştu. Evet, insanı küçülten, ezip yutan, soysuzluk ve onursuzluğu yaymak için an be an korku üreten ve onu ülkenin her tarafına yaymayı amaçlayan bir imparatorluk. Onun muradıysa yürek, beyin, ruh, bellek bırakmadan kazıydı. Bu imparatorluk oluk oluk kan akıtıp can alarak bu dünyada peydahlanmış, celladıyla düşüp kalkan, onun esiri olmuş kişiliksizler üretiyordu.

Evet, korkudan öz değerlerine küfreden, işkence anında, “pişmanım” diyen, açlığa, susuzluğa dayanamayıp, “buna küfret”, “şuna bir cop vur, seni dövmekten vazgeçeyim” emrine uyan, mahkemelerde ‘itiraf’ edip kendini askeri idareye kabul ettirmek için arkadaşını ispiyonlayan, hatta işkence ederek pişmanlığa zorlayan tipler türedi.

İnsanlık düşmanı olup çıkmıştı bu yaratıklar. Kan ve zulüm üzerinde her gün biraz daha büyüyen bu imparatorluğun uyguladığı vahşetin günlükleri de elbet bir gün yayınlanacak...

İşte o günlüklerden birkaç örnek:

Vahşetin günlüğü

İşkence boşuna yapılmıyordu. Bir amacı vardı. Savrulan her tekmenin, vurulan her yumruğun, atılan her copun, söylenen her marşın bir nedeni vardı. Bu amaçları ve nedenleri toplayın, 5 No'luda yapılanları bir arada anlamış olursunuz. Nelere kadirdi onlar! Hep bu nedenlerin güttüğü amaçlar için yapıldı program. Hem de her sabah. Bugünkü kurbanlar kim? Kimler işbaşı yapacak? Canını çıkarmadan öldüresiye nasıl döversiniz? Bugün hangi düşürme teknikleri, nereye kadar kullanılacak, ama en iyi zamanlamayla bu nasıl başarılı? Gibi soruların yanıtlarına denk konuları içerirdi program. Yol yordam gösterici talimatlarla da günlük şiddet örgütlenmiş olurdu. Günün programı bu işlerle görevli Blok subayı ve çavuşlara bildirilir, bölüştürülürdü. Hangi tutukluya ne yapılacağı, günün işlerinin hangi aşamaya vardırılacağı... Aklınız alabiliyor mu? İşkence programlanıyordu, hem de her gün, güne merhaba dercesine. Nerde kalmıştık, bugün neler yapılacak vb vb. Uygulanmasına gelince... İşte kimi örnekler;

I

Her zamanki gibi bir gündü. Sabah erken kaldırılan tutuklular, iki sıra halinde esas duruşta marş okumuştı. Kahvaltının gelmesiyle marşa ara verilmiş ve iki tutuklu yemeği dağıtmaya başlamıştı. Kahvaltı on dakikada bitecekti. 'Zamanında' biten kahvaltıdan sonra, herkes marş okumak üzere yeniden sıraya geçmişti. Marşlar, yemeğin ardından daha canlı bir tempoyla söyleniyordu. Koro halinde birkaç marş daha okunmuş, ardından sabah sayımı yapılmıştı.

Neydi ki bunlar? Gün henüz yeni başlamıştı. Tutsakların "Kara", "Laz" ve "Akin" dedikleri askerlerin içeriye girip, "marş kes" komutu vermesiyle bir anda, ölüm sessizliği çöktü 35. Koğuş'a. Günün nasıl

başlayıp biteceği gardiyanların yüzlerinden okunuyordu. Kara:

– Böyle marş söylenmez ulan o... çocukları, diye başladı. Arkasını Laz getirdi:

– Canlı söylemeyeceksiniz, ha? Yani isyan ediyorsunuz!

Onbaşı Akın peşrevi tamamladı:

– Ulan adam olmazsınız, size iyilik yaramaz zaten!

Beş on gardiyan daha girmişti koğuşa. Çoğu belden yukarı soyunuktu. Giyinikler de soyunuyor, yakası açılmadık küfürler eşliğinde tehditler savuruyorlardı. Soyunma işlemi bitince Laz, yüksek sesle komut verdi:

– Herkes çorabını çıkartsın, sırtüstü uzanıp ayaklarını demir parmaklıklardan dışarıya uzatsın!

Tutuklular söylenenleri derhal yaptı. Her hücrenin önünde iki gardiyan dikiliyordu. Birisi botlarıyla ayak bileklerine basmış, diğeri tahta kalasla tüm gücüyle tabanlara vurmaya başlamıştı. Operasyonun birinci etabı tam üç saat sürmüştü.

II

İkinci etap daha ağır ve kanlı geçmişti. Bu kez hedef, tek tek kişiler oldu. Aç kurtlar gibiydi gardiyanlar. Ağızlarından salyalar akararak saldırıyor, duvarlara tırmanıyor, demir parmaklıklar üzerinde cambazlıklar yapıyor ve birbirlerini dişleyip çimdikiyorlardı. Gözlelerinden kin ve nefret akıyordu. Kurbanı seçmişlerdi. Tutukluyu hücre kapılarının açıldığı büyük salona alacaklardı. Daha kapıdan adımını atarken saldırdılar. Onlarca kalas ve cop aynı anda iniyordu. Açlıktan kudurmuş bir kurt sürüsünün, kuzuya saldırması gibi saldırıyorlardı adeta. Tutuklu yerde can havliyle debelenip, “imdat” diye bağırıyor, inliyordu.

Ancak nafi! ‘Yahudi Mahallesi’ydi burası, yardıma gelecek Allah’ın kulu bir müslüman yoktu. “Kurtarın beni, ne olur, yardım edin” diye bağırıp yalvardıkça, kötü eller daha hızlı inip kalkıyor, yerde kendini korumak için gösterdiği savunma refleksi gibi, feryatları da iradesi dışında çıkıyordu aslında. Kısa süre sonra kalas pat kütlelerinden başka ses çıkmaz oldu, tutuklu kıvranmıyordu artık. Darbeler, sanki cansız bir bedene gömülüydü. Uzun bir aradan sonra Laz’ın

baş işaretiyle seans durmuş, çağrılan tutuklu, komaya giren arkadaşını ayakından çeke çeke hücreye götürmüştü...

Hücrelerinden alınan bir başka tutuklu cıvılcıplak soyulup, iple ayaklarından ikinci katın demir parmaklıklarına asılmıştı. İpi kah gevşetip kah geriyorlardı. Onlarca kez tekrarlamış, sonra indirip kollarından asmış, kaba işkenceler ardından da hücrelerine atmışlardı...

Yetmemişti. Bir tutukluyu daha çıkardılar. Vura vura soyundurup uzun süre yerlerde sürüklediler. Sonra başına üşüşüp, üzerine su döktüler. Ardından sırayla sırtına binip koşturarak marş söylettirdiler, ve tutuklulara küftettirdiler. Defalarca, “ben pişmanım, geçmişimden nefret ediyorum” dedi de kurtulamadı. Bunu söylettirdikçe, “son pişmanlık fayda etmez” deyip komaya sokana kadar dövüp attılar.

III

– Dur hele oğlum, öldük. Biraz ara verelim. Artık nefes alamıyorum diyen blok çavuşu, başka bir hücreyi açmak isteyen onbaşını engelledi:

– On dakika mola. Uzağa gitmek yok. Kim ne yaparsa serbest.

“On dakika sonra herkes görev başında olacak” diyen Çavuş, hücrelerin girişindeki küçük koridora yürüdü.

Gardiyanlar da onu izlediler. Çay, su, bira, şarap, rakı gibi içeceklerle değişik yiyecek ve mezelerin bulunduğu küçük koridora gardiyanlar dolmuştu. Çılgılık çılgılığa küfürlü naralar atılıyor, şarkılar söyleniyordu. Bir curcunadır gidiyordu...

Nihayetinde mola bitti. Blok çavuşu salona girdi, ardından ‘Mayk’, ‘Horoz’, ‘Kara’, ‘Şişko’ ve diğerleri... Çavuş nara ata ata ilerledi. Işık çalıyor, küfür ediyor, önünden geçtiği tutukluların yüzünü inceliyor, gözlerine bakarak isimlerini soruyordu. Salonun sonuna ulaştıktan sonra geri döndü. Buradan 1. kattakileri görebiliyordu. Geri geri gidip 2. ve 3. katlardaki hücreleri de görebileceği yeri buldu. Çavuş’un dikildiği duvarın hemen yanında sıra halinde dizilen gardiyanlar nefretle bakıyordu tutuklulara. Sıranın ortasındaki tıknaz, esmer, koca kulaklı gardiyan beklemekten sıkılmıştı. İkide bir üfleyp püflüyor, duvarları yumruklayarak, sağına soluna homurduyordu. İlgiyi çekmekten de memnundu, sonunda cürretkarlaştı:

– Sıkıldık Çavuş, sabahtan beri bekliyoruz. Buraya istirahata mı geldik, yoksa adamları yola getirmeye mi?

Çıkıştıyordu. Yanındaki asker de ondan güç alarak tısladı:

– Doğru söylüyor çavuşum. Ne bekliyoruz ki? Vallah avuçlarım kaşınmaya başladı. Canımız sıkılıyor burda.

İlki sıradan çıkıp Çavuş’a doğru ilerledi, onu yordakşısı izledi. Derken biri daha. Fazla geçmeden birkaçı daha...

Yalaka davranışlarla yanaşıp toplanmışlardı Çavuş’un yanına.

O da sıkılmıştı. Eğlenmek istiyordu. Hemen harekete geçerek en yakınındakine döndü:

– Baksana asker!

Asker ya duymamıştı veya tepkiliydi, cevap vermedi. Çavuş sinirlenmişti:

–Baksana lan ayı!

Asker de askerdi hani, tam bir insan azmanıydı. Delici bakışları, yüzünün yarısını kaplayan kocaman burnu, iki yumrulu yanakları, şehvetli kalın dudakları, hayli sarkan gerdanı, aşağıya uzayan çenesi ve omuzları üzerinde çok biçimsiz duran koca kafalı biriydi. Masallardan fırlamış, korku sağan bir devi andırıyordu.

Hele elleri, daha ziyade ayı pençesine benziyordu. Yumurta büyüklüğünde gözleri, gömlek yakasının altından fırlamış siyah kılları, neredeyse tüm alnını kaplayan kaşlarıyla hakikaten ayıyı andırıyordu. Çavuş’un sert tutumu karşısında yumuşak ve ezik çıktı sesi:

– Evet, çavuşum, seni dinliyorum.

Çavuş daha önce gözüne kestirdiği bir tutukluyu gösterdi:

– Şu karşıda duran ve başını hafifçe duvara vuran ibneyi getir, çabuk!

Bir koşu seğırtten azmanın hücreyi açarak tutukluyu ensesinden çekip getirmesi bir olmuştu. Tutuklu, kurtların arasına düşmüş kuzu gibi çırpınıp durdu. Hayli çığlık attı ve giderek söndü sesi. Bazen inliyordu o kadar. Perişan edilip, duvarın dibine atılmıştı. Canı bedeninden uçmuş gibi oracıkta yığılıp kalmıştı betona. Yerde kan göllenmişti bile.

Gardiyanlar işkenceye ara vermek zorunda kalmıştı. Cansız bedene vurmaktan zevk alamıyorlardı.

– Çavuş ne vuruyoruz Allah aşkına? Ses yok, seda yok. Bir cenaze

gibi duruyor yerde. Sadece yoruluyoruz o kadar. Yani zevk yok Çavuş, zevk!

Kara'ydı bu. Elindeki kalası yere fırlattıktan sonra duvarın dibindeki sandalyeyi düzeltip oturdu.

Çavuş:

– Ara veriyoruz, on dakika serbestsiniz.

Dedi ve elindeki copu kenara bırakıp tekrar küçük koridora yöneldi. Hepsı de ardından.

Yerde uzanmış halde duran tutuklu, ortalık sessizleşince gözlerini açtı. Kıpırdama çabaları acı veriyor, başı zonkluyor ve içi yanıyordu. Üzerinden tır geçmemiş, bir kaya oyuğuna konulup tokmakla da dövülmemişti ama vücudu tepeden tırnağa acıya kesmişti..

Mola çabucak bitti. Zebani takımı yeniden işbaşındaydı. Akbabalar gibi çullandılar yine kurbanına. Olmuyordu böyle. Herif çabuk bayılıp gidiyordu. Çavuş, tutuklunun kendine geldiğini görünce sevindi. Sevinmişti, çünkü ona göre bu pislikle işi bitmemişti daha. İcabına bakmadan herifin ölmesi iyi olmazdı...

Verilen emirde, “Önemli olan insan değil, insanın yerine getirmesi gereken iştir” diye vurgulanıyordu. Eğer bir tutuklu, kendisinden istenen şeyi yapmadan ölürse ona değil, yarıda bırakılmış işe üzülmüyordu. “Hepimizi kandırdılar komutanım. Aslında Kürt diye bir şey yoktur, bunların hepsi Ermeni dölüdür” dedirtmek, itirafçılığı kabul ettirmektir iş. Olmazsa olmazdı öyle.

Operasyonun bittiğini düşünen tutuklu fena halde yanılmıştı. Uygulanan günlük programdı bu, hem de tıkr tıkr. Tutuklu biliyordu bunu ve işkencenin nedenlerini de. Ama bir an seansın bittiğini, hücrelerine dönebileceğini düşünmüştü. Tabi zebaniler böyle düşünmüyordu. Daha yeni ısınmışlardı ve siftehaları yoktu henüz. Çavuş’un, “haydi, asker, iş başına!” deyip yekinererek, başına daha nelerin geleceğini düşünmekte olan tutukluya yetişmesi bir oldu. Tekmeler yağıyordu.

– Ulan ne titriyorsun g...t? Daha bu ne ki?

Diğerleri de katıldı. Kalasın biri kalkıyor, öbürü iniyordu.

– Söyle ulan söyle, pişman mısın değil misin? Hadi, pişman olduğunu söyle bırakayım seni, hadi. Yoksa gebertirim.

Çavuş böylece, bir sonraki seansın hedefini de açıklamış oluyordu.

Tutuklu, ‘geçmişte işlediğim suçtan dolayı pişmanım. Artık o düşünceleri bir daha asla savunmayacağım’ demeliydi. Fakat tutuklu o ana kadar sadece keyfi işkence yaptıklarını düşünüyordu. Yanıt vermeye gerek duymuyor, her defasında olduğu gibi yorulmalarını, bırakıp gitmelerini bekliyordu. Ama işin rengi farklıydı şimdi. Soru; “pişman mısın değil misin?”di. Meseleyi anlamıştı. Soruyu yanıtlamalıydı. Hem onun da söyleyecek bir sözü vardı...

– Asker, dur! Beş dakika düşünme ve cevap molası.

Gardiyanlar, emrin gereğine uyup durmuş ve cevabı beklemeye başlamıştı. Çavuş, tutuklunun sessiz kalmasından umutlanmıştı. İşkence süresince ağzından tek kelime çıkmamıştı. Tepki göstermemiş, yalvarmamış, yılmamış ve aman da dilememişti. Ama olsun, yine de yanıtta umutluydu. Umduğu gibi olmasını istiyordu tabii. Siftah etmiş sayacaktı kendisini. Ödüller de ağzının suyunu akıtıyordu üstelik...

Süre bitmiş, tutukluda hala tık yoktu. Dinleniyordu aslında. Biraz olsun düşünme fırsatı da yakalamıştı. Aslında bunlar onun için öyle fazla önemli değildi. Bedeni uyuşmuştu, dolayısıyla aldığı yeni darbeler ekstra acı vermiyor ama araya giren sürede vücudu gevşeyip soğumuştur, duyumsadıkça da acıları artmıştı. Ara verilmeseydi tamamen kendinden geçecek, operasyon da sona ermiş olacaktı. Tutuklu bu düşüncelerle güç toplamaya çalışırken, Çavuş celallendi:

– Hadi ulan o... çocuğu, seni mi bekleyeceğim?

Tutuklu yanıtladı:

– Benden ne istiyorsunuz komutanım? Anlamış değilim hala. Her zamanki gibi öylesine işkence yapıyorsunuz sandım.

– Ulan ne demek öylesine işkence? Amaçsız iş mi olur? Eğer hala anlamamışsan o senin sorunun. Çabuk hadi, pişman mısın değil misin?

Yerinden yekindi tutuklu:

– Neyin pişmanlığı komutanım? Pişmanlık duyacak bir şey yapmadım ki.

O sıra, elinde büyük kalasla bir aşağı bir yukarı sıkıntılı volta atıyordu Çavuş. Bazen duvarı tekmeliyor, bazen yandaki su bidonlarını. Tutuklu da nasipleniyordu arada. Bu sözleri duyunca tepesi atarak,

öfkeye boğuldu. Bedeninde, ruhunda ne kadar ses varsa hepsini, ama hepsini en yüksek perde kullandı.

Çavuş:

– Askerler, askerler daha ne duruyorsunuz ulan g...tverenler, daha ne duruyorsunuz? İşiniz bu, karınız bu, bunun için burada krallar gibi yaşıyorsunuz. Hadi, hadi çabuk, çabuk saldırın, saldırın aslanlarım saldırın. Devam edin, devam!

Komut ikiletilmemişti. Başlamışlardı hemen. Tam bir sopa sağa-nağına yakalanan tutuklu dikkatli olmalıydı artık. İlk aklına gelen başıydı. Başını korumalıydı. Yoksa zebanilerin işi belli olmazdı. Bu tür dayaklarda iş şansa kalırdı. Kafasına ölümcül bir darbe yiyebilir, gidebilirdi pekala. Ama onun da bir şey söylemesi gerekiyordu. Çavuş kiminle dansettiğini bilmeliydi. Şimdi tam sırasıydı. O cuncunun ortasında haykırdı tutsak:

– Pişman değilim Çavuş, pişman değilim. Geçmişimi olduğu gibi savunuyorum. Utanç duyacak tek kara lekem de yoktu.

Çavuş koptu:

– Vurun ula vurun. Ne zaman ‘dur’ dersem ancak o zaman duracaksınız!

Askerler çılginlaşmışlardı. Hedef gözetmeksizin vuruyorlardı. Tutuklu sadece iki kelime ediyordu:

– Pişman değilim!

Her sopa göğsüne, her kalas sırtına, her demir çubuk baldırlarına gömüldüğünde, içi doldurulmuş hortum darbeleri dalaklarına her indiğinde, “Pişman değilim” demeyi sürdürüyordu. Böyle dedikçe rahatladığını hissediyordu.

Kara, hemen ardında, eşlik ediyordu. İşkencecilerden intikam almanın tek yolu, durmadan tekrarlamaktı sanki. İnanılmaz güç alıyor, kendini onlar karşısında daha kuvvetli buluyordu. Bu iki kelime zulme karşı çıkışın tek silahı olmuştu adeta. Sözün böylesi orada, zalimin zulüm yağdırdığı, işkencenin şaha kalktığı o cehennemde, her şeyi ifade ediyordu. Hem direnişi, onuru, hem de ulusal kimliği anlatıyordu bu tılsımlı söz.

Çavuş, artık vazgeçmeyi düşünüyordu. Gereğinden fazla yüklenmesine rağmen, “pişmanım” dedirtememişti. Madem görevi dedirtmekti, her şey bitmemişti daha. Hem her şeyi tek güne sığdırmanın

anlamı yoktu. Nasılsa Allah'ın günü çoktu. Zaten Yüzbaşı Esat; “Bazıları kolay kolay pişmanım demez’ dememiş miydi sabah içti-masında? “Bazıları başımızı çok ağrıttacak, onlarla çok uğraşacağız. Fakat bu bizi yıldırmamalı. Hiç kuşkunuz olmasın, onlar da muhakkak dize gelecek. Öyle yöntemlerim var ki hiç kimse dayanamaz. Tamam mı asker?” diye eklemişti.

Onlardan birine çatmışlardı galiba. “Bizi zorlayacaklardan birisi olsa gerek bu” dedi Çavuş kendi kendine. Ve fazla düşünmeden komutu verdi:

– Asker tamam! Bu seferlik yeterli, yakında gene geleceğiz.

Düşün sen, iyi düşün!

Epey yorulmuşlardı. Kan ter içinde kalmış gardiyanlara bahane oldu komut. Komutla birlikte hepsi ellerindeki coplar, kalaslarla beraber kendilerini olduğu gibi yere atmıştı...

IV

Günü çoktan devirmiş, gece sürprizlerine çıkmış, epey de yorulmuşlardı. Yaş kuru demeden, çeke çeke ‘iyi’ olmuştu hepsi. Hele Çavuş! Kafası bayağı iyiydi. Son molanın ardından güç bela kalkıp hücrelere yekindi. Sendeliyordu bazen ya, yola devam etti yine de. ‘İş’ çıkarmalıydılar bu gece. Buna uygun yeni bir kurban arıyordu. İlk hücreden sonuncusuna kadar tek tek baktı. Yavaş yavaş yürüyor, gardiyanlarla sohbet ederken tutukluları süzüyordu. Bazen diğer katlara da göz atan Çavuş, birkaç kez turladıktan sonra sordu:

– Ne diyorsun Kara? Bu son avımız, sence kimi alalım?

Pis pis sırtıyordu:

– Benim için fark etmez Çavuş, hepsi aynı.

– Dur o zaman, bir de Şişko’ya soralım. Şişko’nun tespitleri önemli.

Şişko hala yorgunluğu üzerinden atamamıştı. İşe girişti mi dur durak bilmezdi. Sabahtan beri imanı gevremişti. Duvarın dibinde sırtını kalorifere vermiş, dalıp gitmişti. Bakışları melüldü, zaman zaman yüzü gevşiyor ve gülümsüyordu. Aslında sırtıtmaktan ziyade, köyde bıraktığı sevdiğini düşünüyordu. Aklından çıkmazdı, “Tombişim” dediği kız. Görebilmek için firar etmeyi bile düşündüğü “Tombiş”

yine gelip düşüncesinin ortasına oturmuştu... Soruyla irkilmişti, ama hala kendine gelemediğinden, Çavuş'un meramını anlayamayan Şişko, yuvarladı:

– He ya Çavuş, valla gidip yataklarımıza girelim, kendimize güzel güzel hayal edelim. Yoksa bu a...cıklarla uğraşmakla askerlik bitmez.

– Ulan ben ne diyorum, sen ne anlıyorsun? Ha anladım!. Yine Tombiş mi düştü aklına?

– Şey Çavuş, valla ne bileyim, öyle anladım.

– Devam ediyoruz ava. Sana kimi çıkartalım dedim?

– Ne bileyim Çavuş. Bu o... çocuklarının hepsini gebertelim. Ama dinlenmemiz de gerek.. Madem ki devam edilecek, o zaman içlerinden en mülayimini alalım ki, bir an önce gidelim.

– Bunların içinde öyle kim var ki Şişko? Hepsi aynı. Baksana, yüzleri bile birbirine benziyor. Babası belirsiz piç hepsi.

– He, öyle ama uysalları da var.. Ee, mesela Cemal olabilir.

– Hangi Cemal bu?

Şişko, parmağıyla 1. kattaki 3. hücreyi gösterdi:

– Aha bak, orada duruyo. O kara kuru biri var ya, işte o.

Çavuş, Azman gardiyana işaret ederek, Cemal'i hücreden çıkarmasını emretti. Azman bir solukta Cemal'i çıkardı, getirip gardiyanların oluşturduğu çemberin ortasına bıraktı. Kurbanlarını tanrıya sunmak üzere dans eden vahşi bir kabileydiler sanki.

Tabii Cemal, ayın değil de seans düzenleyenlerin çemberindeydi. Ellerini göbeği üstünde birleştirmiş boynu bükük yere bakıyordu. Ayağı çıplaktı, üzerinde ince bir gömlek vardı. Soğuktan, açık pencereden kar taneleri içeriye dalyordu. Cemal seanslara yabancı değildi. Sık yapılarıydı bu tür ölüm gösterileri. O da genellikle soğukkanlı karşılardı, fakat şimdi korku sarmıştı ruhunu. Üstelik bu seferkisi çok daha farklıydı, derine işliyordu. Bacakları gövdesini kaldıramıyor, titriyordu. Buz gibi ter kaplamıştı her yanını. Öyle de daralmıştı ki, zorlukla nefes alıyordu.

Gardiyanların çoğu, hareketli müzik eşliğindeymiş gibi dans ediyor, dans değil de sallanıp duruyorlardı. Becerisi olmayanların kimisi ellerini, kimisi kalasları birbirine vuruyor, bazıları da ısıklık çalıyordu. Bu acayip işler nedensiz değildi. Saldırıya geçme hazırlığı babından bir nevi ısınıyorlardı, Çavuş'tan gelecek işareti beklerken.

Çavuş uzmanlaşmıştı artık. Kime, hangi yöntemlerle girişeceğini iyi biliyordu. Esat Oktay'la dolaşa dolaşa uzmanlaşmıştı. Kısa sürede çözebilecek kadar insan sarrafı olmuştu. O da her işkenceci gibi birçok yöntemi iç içe kullanırdı. Bazen kaba işkenceyi öne çıkarırdı, bazen de psikolojik işkenceyi. Kaba mı, psikolojik olanı mı gerekli, bunu tutuklunun o anki durumuna bakarak kararlaştırırdı. Ama genelde psikolojik çökertmeye öncelik verirdi. Kurbanın iç dünyasında korku rüzgarları estirirdi. Çaresizliğin tohumlarını ekerdi. Ardından da iradesini kırmayı hedeflerdi. Manevi sağlığını bozduktan sonra bu kez fiziki işkenceyle sonuç almaya yüklenirdi. Cemal'i sağlı sollu yüklenerek ezecekti. Ta ki kendini çaresiz ve yalnız bulana kadar. Bu duygularla başbaşa kalırsa, kırılırdı.

Cemal, Çavuş'un ne istediğini biliyordu. Yeni yakalanmış bir serçe gibi korku içinde, terleyip titremesinin nedeni buydu. Kalbi küt küt atıyordu. Zaten derine gömülü ufak gözleri bir nokta gibi küçülmüş, incecik dudakları çatlamış, ıkına sıkına alınındaki damarlar kabarmıştı.

Bir şey anlayamaz hale gelmişti. Şimdiden ayakta durmaya dayanamıyordu. Hücreden çıkarılalı çok olmamıştı ama saatlerdir burada olduğunu sanıyordu. Çavuş sertçe dürttü:

– Ne titreyip duruyorsun lan öyle?

Azman pis pis sırtmaya başladı:

– Üşüyor çavuşum, biraz spor yaptırılın da ısınsın!

Çoktandır sıkılan Şişko, dayanamayıp patladı:

– De hadi Çavuş, ne duruyoruz? Bitirelim şu işi de gidip kendimize istirahat edelim. Bu kış kıyamette ısınsak fena olmaz.

Hıı, ne diyon?

Çavuş, başını hafifçe kaldırdı. Şişko'nun kocaman göbeğine ve çürük bir domatesi andıran yüzüne baktı. Uzun boylu ve kilolu olmasına rağmen hayli boldu giydiği elbise, içinde kaybolmuştu. Parmaklarının ucuna kadar varan yenleri, kocaman göbeğinin üzerinde buruşup toplanan haki gömleği, botlarının ta dibine kadar inen paçalarıyla askerden ziyade bir palyaço gibiydi. Sert bir 'Klark' çekti Şişko'ya:

– Bana bak asker bozuntusu, sen kendine biçim ver önce. Askerden çok saman çuvalına benziyorsun. Biz burada iş yapıyoruz, sen ise

sabahtan beri, “hadi gidip yatalım” deyip duruyorsun.

Şişko neye uğradığını şaşırmişti. Bunca tepki beklemiyordu. Bozulmuştu. Çavuş fırcayı çekmişti ama daha hala büyük bir öfkeyle bakıyordu kendisine. Her zamanki gibi yüzü kızarmış, dudağı sarkmış, boynunu büküp bir adım geri çekilmişti. Askerlere utangaç bir ifadeyle bakmıştı. Ardından copunun kılıfını sıkı sıkıya tutarak küçük koridora doğru hızla yürüyüp gitmişti. Neşeleri kaçmış, somurtuyorlardı. Atmosferi bozmak için gaz verdi.

Çavuş müjdeyi de geciktirmedi.

– Hadi aslanlar!... Bu ibnenin işini bitirin, serbestsiniz!

Gazı alan ‘aslanlar’ yekvücut saldırmışlardı. Cemal başını iki eliyle korumaya çalışmış, fakat yanılmıştı. Azman’ın kalaslarından sakınmak olanaksızdı. Ensesine inen coplarla dengesini kaybedip yıkılırken, başına yediği kalasla da bayılmıştı. Gardiyanların uzun uğraşlarından sonra ancak kendine gelebilmişti. Bu iyiliğin boşuna yapılmadığını anlamakta gecikmemişti. Ayıldığını gören zebaniler, zaman kaybetmeden yeniden başlamışlardı. Vurdukça babalanıyor, küfredip rast gele giriyorlardı. Cemal ise; bağırıp çağırıyor, inleyip sızlıyordu. Bazen de sessizleşiyor ama hemen sonra acayip sesler çıkarak elleriyle bir şeyler anlatmaya çalışıyordu.

Saatlerdir sürüyordu seans. Kimin durduracağı belli değildi. Yöneten Çavuş’tu, fakat o da kendinden geçmişti. Kalasları peş peşe indiriyordu. Sonunda Azman’ın uyarısıyla kendine gelmişti:

– Durun, durun, ara veriyoruz, ara!

Çavuş’un komutuyla, her biri bir yana çöktü. Betona sırtüstü kapaklanan Cemal ölü gibiydi. Yüzü gözü kan içindeydi. Çenesinin hemen altında büyük bir yara açılmıştı. Alnında, boğazında, boynunda morluklar vardı. Kulakları ezilmişti. Gömleği paramparça olmuş, atletik yukarı sıyrılmış, paçası kalçaya kadar yırtılmıştı. Göğsü, göbeği açıktaydı. Zaten kuru vücudu simsiyahtı.

Nice sonra gözlerini açabilmişti. Yanında kimse yoktu. Gitmişlerdi, evet. Şüphelendi sonra, başını hafifçe kaldırıp baktı. Bazı gardiyanlar ayakta durmuş, sohbet ediyordu. Demek ki duymıyordu artık. Hala bitmemişti seans. İç çekti, salona baktı. Başka kimse yoktu. Buna sevinmişti. Onun için en büyük acı arkadaşlarının çığlıklarını duymaktı, nefret ediyordu bundan. Fena oluyordu...

Yakalanıp işkence merkezine götürüldüğünde, ‘yumuşatmak’ için ilk gün çığlık dinletmişlerdi sadece. Türlü çığlıklar... Zamanla yaşlı, çocuk, kadın mı ayıramaz olmuş, her biri beynine domdom kurşunu misali saplanmıştı. Her çığlıktan sonra “tanıdın mı bu sesi lan” diye yokluyordu sorgucu. O çığlıkların sahiplerini tanıması o ortamda olanaksızdı. Kendisine verdikleri acıdan başka bir şey düşünemiyordu. Korkuyu, umutsuzluğu, ölümü, hayatın karanlık yanını anımsatıyorlardı...

Hele içlerinde iki ses vardı ki; anımsamak mümkün değildi o iki sesi. Yüreğini dağlayan sesin sahibi altmış yaşlarında Xêlîl Yavuz ile Dürre Kaya’ydı. Yeri göğü inleten çığlıkları, insanı iliklerine kadar donduruyordu. Hele, dört devrimcinin babası olan Xêlîl Yavuz’un; “Bu zulmü yapmayın. Vazgeçin bu zilletten. Allah’tan, Peygamber’den, On İki İmamlar’dan korkun...” diye inlerken attığı çığlıklar, yapışıp tenini yakan bir kamçı darbesi gibi acı veriyordu Cemal’e. Üç devrimcinin annesi olan Dürre Ana’nın, adeta ruhundan yükselen acı dolu çığlıkları anlatılacak gibi değildi. Çocuklarının yanında, kızlarının karşısında işkence ediyorlardı Dürre Ana’ya. “Neden Belediye Meclis Üyesi oldun?” sorusuna; “Halk beni seçti de ondan oldum” yanıtı, işkencecileri adeta çılgına çevriyordu. İşkenceciler de görevlerinin gereği olan işkence çarkını çalıştırdıkça çalıştırıyordu. İşte bu işkence çarkından çıkan o korkunç sesler hem derin ve unutulmaz bir iz bırakmıştı, hem de büyük korkuyu örmüştü içine.

Gözaltında tek kişilik hücreye koymuşlardı. Yine böyle bir soğuk vardı. Kış günü, giysilerini de zorla çıkartarak almışlardı; çırcıplak yatmıştı betonda. Buna da razıydı ama geceleri aralıklarla buz gibi su dökmüyorlar mıydı? Neresine değse dağlıyordu sanki, fena can yakıyordu. Tekrar baktı, salonda kimse yoktu. Demek ki yalnızdı. Eh, ona yapılanlara katlanabilirdi. Kendisinden önce çıkarılan arkadaşının feryatları cınlıyordu kulaklarında hala. Yenisine hiç dayanamazdı. “İyi ki tekim” dedi.

Cemal okul yüzü görmemiş, okuma-yazma bilmiyordu. Saf ve temizdi. Ailesi köyden şehre gelene kadar Türkçe diye bir dilden, Türk devleti diye bir devletten, Türk ulusu diye bir ulustan haberi yoktu. Şehre geldikten sonra birçok şeyi yeni duymuş, bu öğrendikleri, yaşamına yeni öğeler olarak katılmıştı. Yerleştiği kasaba çok gelişmiş

değildi, girmiş olduğu bu yeni sosyal çevreye rağmen kişiliğinde ve yaşamında ciddi bir değişiklik olmamıştı. ‘Cemal Cemal’dir’ diyenler fazla haksız değillerdi. Hakikaten uzaya da gitse, denizde de dolaşsa, karada da yürüse sonuçta; ‘Cemal Cemal’di. Fazla konuşmaz, genellikle dinlerdi. Hep hüznüydü bakışları. İçinde kötülük barındırmayan, kinin, intikamın, anlamsız öfkenin zerresini taşımayan, halis muhlis bir insandı. Zayıf ve çelimsizdi ya olsun. Ufak tefekliği o şirin sevimliliğini hiç gölgelemiyordu...

– Hadi asker, görev başına! Ulan adam uyandı, baksana hiçbir şeyi yok. Üstelik mırıldanıyor.. Ne diyon lan kuru kafa? Bir daha söyle hele, diye bağırıp yekindi Çavuş. Gardiyanlar komut bekliyordu. Gülüyordu Çavuş, kalasın ucuyla Laz’ı dürttü:

– Ne diyon onbaşı? Tamam mı, devam mı?

Bir felaketli onbaşı. Sanki işkence yapmak için dünyaya gelmişti. Buna görevinin gereğini yapma falan denemezdi. Onca gaddarını görmemişti 5 No’lu. Ama o da ne? Laz, ilk kez Çavuş’un bu alışılmış sorusuna hemen eveti yapıştırmamıştı. Normal değildi bu. Acının olduğu her yerde tereddütsüz hazır olan, acı verici teklifi ikiletmeyen biriydi. O mu ‘bugün yeterli!’ diyecekti? Laz gardiyanlara baktı, sonra Cemal’i süzdü baştan aşağı, titriyordu bacakları... Kanlandı gözleri Laz’ın. Cemal’e acımadığı, vicdanının sızlamadığı, eh yorulmadığı da söylenebilirdi. Ee, öyleyse? Durun hele! Sırıttıyordu pis pis.

– Çavuş, işkence yerine marş okutalım kendisine.

– Ne marşı be Laz?

Çavuş’a bıçkın bir bakış fırlattı Laz:

– Bu kuru kafa marş bilmiyor. Bunun için o kadar dayak atmışım ki.

Çavuş gerildi. Gözlerini kısarak Cemal’e ters ters baktı.

– Ne demek? Şimdi bu dallama marş söylemesini bilmiyor mu?

Tutuklunun değil askeri marşları bilmemesi, şaşırp yanlış okuması dahi suçtu. Üstelik marşları ezberlememiş olmak, büyük suçtu. Cemal büyük suç işlemişti. Burnundan soluyordu Çavuş, aksi gibi son derece yorgundu da.

– Ulan kuru kafa, çabuk, bir dakika içinde oku İstiklal Marşı’nı, çabuk.

Cemal, bırakın on iki kıtalı bu uzun marşı okumayı, bir dizesini bile ezberleyememişti. Biraz düşünmek, ilk dizeyi anımsamak istedi fakat nafiye. Gelmiyordu aklına. O zaman sessiz kalmayı tercih etti. Onun sağır gibi davrandığını gören Çavuş, öfkelenip silleyi çakmıştı.

– Duymadın mı lan o...çocuğu. ‘marşı oku’ dedim!

Marşı kasten okumak istemediğini düşünüyordu, çıldırmak üzereydi. Bağırıp çağırarak Cemal’i rastgele yumruklamaya başladı. Bildiği ne kadar iğrenç küfür varsa sıralıyordu peş peşe. Cemal artık ağır gelen darbelerden koruyamıyordu kendini. Bu olanaksızdı. “Okuyacaksın ulan, okuyacaksın! Bugün burada, şu anda marşımızı okuyacaksın! Okusana lan o...çocuğu!” diyen copunu, tekme, kalasını sallayıp gömüyordu, yere adeta yapışmış Cemal’e.

Eline ne geçtiyse onunla vuran Çavuş çıldıracak gibiydi. Sonunda iki eliyle gırtlığına çökerek boğmaya çalıştı Cemal’i. O çırpındıkça sıkıyordu. Ağzından köpükler gelmeye başlayınca bıraktı. Durmadılar. Düştü mü, yeniden kaldırıp devam ediyorlardı. Hallaç pamuğu gibi atılmış, yaralanmadık yeri kalmamıştı. Buna rağmen Laz, Cemal’in üstüne çökmüş, ısrarla marşı okumasını istiyordu. Lamı cimi yoktu; ya okuyacaktı ya okuyacaktı. Okuma yazması olmadığını, bu yüzden marş ezberleyemediğini ve dolayısıyla zorlandığını gayet iyi biliyordu. Ama illa da marş diyor, başka bir şey demiyordu. Ağzından köpükler saçılıyordu bağırırken:

– Oku lan oku! Herkesin namus borcu olan İstiklal Marşı’mızı bilmemek en büyük suç! Okuyacaksın lan, okuyacaksının!

Cemal, ne deseydi? ‘Okuyamıyorum’ diyordu zaten. Azgınlaşmış gardiyanları durdurmak mümkün değildi. İsteklerine karşı çıkmaksa en büyük suçtu...

Aslına bakarsanız burada ne suç değildi ki? Her şey suçtu. Suç olmayan, isyan teşkil etmeyen bir tek şey bile yoktu ki. Şu an yaşanan olay da marşın bilinip bilinmemesi değildi, marş sadece bir gerekçeydi. Esas amaç, Cemal’in şahsında da tutsakların iradelerini kırıp pişmanlığı kabul ettirmektir. Marşı bilseydi bile sonuçta başka bir bahane bulurlardı. Demek ki marş bahane, esas amaç, ihanetti.

Tanrılar kan istiyordu. Evet, gerçekten de bu soğuk günün son saatlerinde kan istiyordu tanrıları. Tanrılar Cemal’in sırtında kırıkları

kalaslarla, patlattıkları hortumlarla yetinmiyordu. Canları kan içmek istiyordu...

Çavuş, saatlerdir hücrelerinde ayakta duran arkadaşlarının gözleri önünde, Cemal'e son kez yüklendi. Cemal yerde acılar içinde kıvranmış, ancak zebaniler onu bir türlü bırakmamıştı. Cemal'in bedeni artık kıpırdamaz olmuştu. Dili kesilmiş, dudakları parçalanmış, birçok dişi kırılmıştı. Ağzı burnu kan doluydu. Sessizliği sadece halsiz oluşundan değildi. İşkence umduğunu aşmıştı; ısrarla ve öncekilerden çok farklı olarak sürdürülmekteydi. Dayanma gücü tükenmişti. Aman dilemenin bile anlamı kalmamıştı. Artık o da biliyordu tanrıların can istediklerini. Yapılacak bir şey yoktu. En iyisi sessiz kalmak, yalvarmamak, onurunu zedelenmesine izin vermemekti.

İp incelmişti yerden kopsundu. Kendini bırakmış, başını saran elleri yanlarına düşmüş, darbelere karşı kendini korumaktan vazgeçmişti. Sonu gelmeyen acılardan kurtulmak istiyordu bir an önce. Şiddetle örülü bu yaşamı kaldıramıyordu şimdi. Bu zindanda yaşam, kaldıramayacağına kani olduğu bir zamanda sırtına bindirilmiş taşınması olanaksız bir yükü artık... Her gün acılar içinde kıvrılmaktansa bir an önce ölüp kurtulmak daha iyiydi. Bitiyorsa, bitirmeliydi... Hayatla ölümün kesiştiği o anki kavşakta, üzerinde yürümeye çalıştığı o 'dayanılmaz sınırlar'da zirveye ulaşmıştı. Bu kadar zorlanmasaydı elbette kendini bırakmayacaktı. Yaşamakta ısrar ederek bu tarafa atlayacaktı. Ve daha nerelere çıkacaktı kim bilir! Artık nefesinin yettiği yere gelmişti. Patladı:

– Böyle iğrenç, böyle acı dolu yaşamak istemiyorum,
dedi aniden ve sürdürdü:

– Vurun beni, vurun, istediğiniz kadar vurun! Öldürün beni!
Yeter artık, yeter, yeteeeeer!. Öldürün de kurtul...

Kafasına aldığı kalas darbesiyle kesilmişti cümlesi.. Devam edebilseydi:

– "...ayım sizden, emir verenlerden, şu imansız ve adaletsiz dünyadan" diyecekti. Kırılmış duygular, yarım kalmış bir ömür ve o ölümcül kaderle bu dünyadan ayrılmıştı, hüznün ve öfke dolarak...

Hastaneye kaldırıldıktan beş gün sonra, yani 23 Şubat 1982 günü doktorlar, "maktul ranzadan düşmüş olduğundan dolayı beyin

kanaması sonucu ölmüştür” raporu vermişti. Cemal, şirin, minyon tipli, ufak tefekti, ama mangal yürekli bir insandı.

V

Bir tan vaktiydi. 36. Koğuş’un ilk kat koridoruna dalan bir grup gardiyanın; “Koğuş kalk, marşa başla!” komutuyla tutuklular alelacele, iki sıra halinde hemen dizilmişti demir parmaklıkların önüne.

Tutsaklar, aşağı yukarı günün nasıl geçeceğini tahmin edebiliyordu ama nelerle karşılaşacaklarını bilmeleri pek mümkün değildi. Dünkü seansları atlatmışlardı ama ya bugün? İşte bu muğlaktı. Şu vakte kadar ‘iyi’ gitmişti. Saat sekize doğru, kahvaltının gelmesiyle marşlara ara vermiş, yemeğe oturmışlardı ki, bir grup gardiyan daldı içeriye. Gardiyanları görmeleriyle birlikte tutuklular derhal toparlanıp hazırola geçtiler. Esas duruşta, robotlar gibi olmalıydılar. Düzgündü sıraları, iple ölçülmüştü sanki. Sessiz sedasız, dimdik ayaktaydılar.

Her hücreden birer, toplam altı tutuklu çıkarıldı. Koridorda aralıklarla sıralanan her tutukluya üç gardiyan düşüyordu. Gardiyanlar içi kum doldurulmuş hortum ve demir çubuklarla girişti. Yorulunca ara verdiler. Molanın ardından ikinci etaba başlarlarken, yığılıp kalmış tutukluları zorlukla kaldırılabildiler. Bu arada çeke çeke tutukluların üzerlerindeki elbiseleri de parçaladılar, derken hepten çıkarttılar. Tutuklular, ayakta durmaya çabalıyordu. Çıplak olmaktan utanıyor, biraz önce dik tuttıkları başlarını eğmiş, hücrelerde ayakta bekleyen arkadaşlarına bakamıyorlardı. İşkence epey yoğundu ama bu kadar acı duyup, eziklik hissetmemişlerdi. Sırtlarını duvara veren tutuklular elleriyle önlerini kapatmaya çalışıyor, gardiyanlar buna izin vermiyordu. Kahkahalar eşliğinde tutup çekerek, arkadaşlarının onları göreceği yerlere sürüklüyorlardı. Blok sorumlusu çavuş, Onbaşının kulağına eğilip bir şeyler fısıldadı. Onbaşı sırtarak başını sallayıp onayladı. Hemen ardından, hücredekilere dönüp yüksek sesle bağırdı.

– Zeytinyağı var mı koğuş? Yanıt gelmedi.

– Zeytinyağı yok mu ulan!

Yine yanıt yoktu. Onbaşı bir hücreye doğru ilerledi.

– Ulan o...çocukları, size de mi aynısını yapalım?

dedi ve elindeki kalasla karnını sertçe dürttüğü ihtiyar tutukluya seslendi:

– Yağ versene lan!

Tutuklu verip vermeme arasında derin bir ikileme girmişti. Bundan nasıl kurtulacağını da bilmiyordu. Boğuntu içinde mırıldanıyor, söylenip duruyorsa da gerçekte ne yapacağını bilmiyordu adam.

– Ne diyon lan moruk?

Öfkelenmişti onbaşı. Parmaklıklar arasından geçirdiği kalası eliyle destekleyip hızla göğsüne gömünce ihtiyar dayanamadı, sırtüstü yere yuvarlandı. Düşerken duvara çarptığı kafası da kırılmıştı.

– Kalk lan ibne!

Onbaşı emrediyordu. Buna rağmen kalkamamıştı işte. Onbaşı adeta burnundan soluyor, göğsü körük gibi kalkıp iniyordu. Bu kez, orta yaşlarda, uzun boylu tutukluyu dürttü.

– Sen ver lan o...çocuğu, yoksa gebertirim!

İliklerine işlemişti korku. Tır tır titremeye, anlaşılmasız şeyler söylemeye başladı. Kalaslar altında ayakta durmaya çalışan arkadaşlarına baktı. Ayakları dibinde kıvranan yaşlı tutuklu da yardım istiyordu. Yok, hayır, bu vahşi uygulamalara dayanamazdı. En iyisi yağı vermektir.

– Var komutanım, getireyim.

Arka tarafa gitti. Öteki yiyecek malzemeleri gibi yerde duran zeytinyağını kapıp getirdi. Onbaşı, şişeyi aldı. Sıvazladı. Neşesi yerine gelmişti. Şişeyi değil de niyetini okşuyordu sanki.

– İyi bakın o...çocukları!

Dönüp şişeyi Çavuş’a verdi. Çavuş, elinde şişe bir sağa, bir sola gidip geldikten sonra, tutukluların kendisini görebileceği bir yerde durdu. Şişeyi onbaşıya geri verdi. Her iki başparmağını kemerine takarak azametle konuştu:

– Adam olacaksınız, insanlığı öğreneceksiniz. Tüm çabamız bunun içindir. Tabi insanlıktan anlamıyorsunuz. Fakat biz, bıkip usanmadan görevimizi yapmaya devam edeceğiz. Bu sayede eski düşüncelerinizden vazgeçeceksiniz. Hepiniz birer Türk olacaksınız. Bunu unutmayın. ‘Ya bu deveyi güdeceksiniz ya bu diyardan gideceksiniz. Bu diyardan gidemeyeceğinize göre bu deveyi güdeceksiniz’!

Nutuktan sonra copunu hızla kılıfından sıyrarak, önceden gözüne kestirdiği genç tutukluya yaklaşmış ve koluna yapışıp, merdiven altına götürmüştü. Ardından üç askeri yanına çağırıp, o günkü kanlı oyunun talimatını vermişti Çavuş. Askerler pantolonunu şevkle indirtip domaltmışlardı genç tutukluyu. Zor ve şiddetle, tokat ve tekmelerle bacaklarını ayırmışlardı cellatlar. Çavuş, zeytinyağıyla yağladığı copu tüm gücüyle tutuklunun makatına itmişti. Copun içine girmesi ile birlikte tutukludan insanı çıldırtan bir çığlık yükselmişti. Çığlık, tutsağın yüreğinden, ruhunun ta derinliklerinden kopup gelmişti sanki. Ve çok geçmeden baygın halde olan tutuklu yerlerde sürüklenilerek hücresine atılmıştı iki asker tarafından. Çavuş orta yere dikilip işaret parmağını sallayarak:

– Adam olacaksınız. Yola geleceksiniz, doğruyu bulacaksınız ve hepiniz Türk olacaksınız. Yoksa...?

Çavuş, bunları zebani sürüsünün önünde zafer kazanmış bir edayla söyledikten sonra, zevkle meydana terk etmişti...

VI

Gün, her zamanki gibi hızlı başlamıştı. Marş söyleme, yemek, sayım, bir kaç tutukluya kaba dayak... Derken öğle yemeği gelmişti. Yemeği dağıtmaları için birinci kattan iki tutuklu çıkartılmıştı. Tutuklulardan birisi dördüncü kattan birinci kata, diğeri ise birinci kattan dördüncü kata doğru gidecekti.

Gardiyanlar her zamanki gibi öfkeli, gözlerinden nefret okunan, her şeyden bahane arayan, söyledikleri her şeyi küfürle başlayıp küfürle bitiren ruh hallerine sahipti. Yemek dağıtımını organize edenler, ‘Kara’ ve ‘Şişko’ denilen gardiyanlardı. Tam bir ‘bela’ydı Kara. Gardiyanlık yetkisini çok kötü bir biçimde kullanan, sonradan görev ve yetkiyi eline geçirdiğinde ilk işi babasını asanlardan birisiydi. Bir zamanlar işkencenin ne olduğunu bilmeyen bu köylü çocuğundan korkunç bir işkenceci peydahlanmıştı. O, sadece işkenceci değil aynı zamanda gözüne kan bürünmüş bir katil, cellat ve canavardı. Esat Oktay Yıldırım gerçekten de örnek bir işkenceci tipi yaratmıştı. Ruhunda, yüreğinde ve duygu dünyasında insana dair tek bir zerre bile yoktu. Damarlarında, kan yerine insana acı çektirmek için özel

olarak oluşturulan bir virüs dolaşıyordu sanki. Tepeden tırnağa işkence kokuyor, ruhu döktüğü insanların kanıyla yoğrulmuştu adeta. Kısacası o; çağımızın Kerberos'uydu.

Hades'in Kerberos'u Kara, yemeği dağıtacak olan iki tutsağı yanına çağırarak; "Yemek üç dakika içerisinde bitecek. Üç dakika da bitmezse ananızı, bacılarınızı, kısacası familyanızda ne kadar kadın varsa hepsini, bak tekrar söylüyorum hepsini, tek bir çocuk bile bırakmadan s...." demiş ve "hadi dağıtmaya başlayın" emrini vermişti.

35. Koşuş dört kattı ve her kat da on hücreden oluşuyordu. Her hücrede ise en az beş kişi bulunuyordu. Yüzden fazla tutuklu vardı. Belirlenen sürede değil dört katta iki karavana yemeği dağıtmak, normal bir yürüyüşle sadece katlara inip çıkmak bile mümkün değildi. Gardiyanlar da bunu, en az tutuklular kadar iyi biliyordu. Kara, çok daha iyi biliyordu. Ancak, 'tanrılar' yine oyun peşindeydi.

İki tutuklu son hız koşturuyordu. Dördüncü kattaki tutsak dağıtımını bitirmişti. Gecikmişti tabii... Şişko, derhal bunun karşılığını ödetti. Tam yetmiş cop yemişti tutsak. Diğeri, karavanaya hızla daldırdığı kepeceye ne gelmişse döküyordu tabaklara. Çoğu tabakta sadece salçalı su vardı. Şanslı bazılarında ise bir iki fasulye tanesi bulunuyordu. Kan ter içinde nefes nefese koşuşturmasına rağmen yemeği ancak beş dakikada dağıtabilmişti.

İki dakikacık gecikmişti. Büyük suçtu. Hemen yargılanmayı gerektiriyordu. Komutanın dediğini zamanında yerine getirmeme, kuralı çiğneme, disiplini ihlal etme anlamına geliyordu ve cezası ağırdı. Tutsak, elinde karavanayla bir kenarda esas duruşta duruyordu büyük bir korku içinde. Ve cezasının infaz edilmesini bekliyordu sessizce.

Hades'in Kerberos'u Kara, yemek dağıtımını daha erken bitiren tutsağı hücreye koyduktan sonra hazırola bekleyen 'suçlu'ya yetişmek için acele ediyordu. Yetişir yetişmez yaylanıp yumruğunu 'suçlu' tutsağın karnına gömdü. Tutsak geriye savruldu. Karavana da elinden kurtulup devrilmişti. Kalan yemek yere dökülünce, Kara kudurdu. Bildiği tüm küfürleri sıralayıp tutsağa girişti. Vurdukça öfkелendi, öfkелendikçe saldırdı. Ağzından salyalar akıyordu. Nedense Şişko devreye girdi.

– Yeri kirlettin lan! Üstelik yere döktüğün yemek! Sende vicdan

yok mu, müslüman değil misin o...çocuğu? Çabuk süpürgeyi getir temizle!

Tutsak kendini Kara'dan kurtarmanın sevinciyle en yakın hücreye seğırtti. Ancak Kara'nın aklına başka bir şey gelmişti.

– Süpürgeye gerek yok lan, yalayarak temizle burayı!

Tutsak, çekingen adımlarla yanına geldi. Kara, tekrarladı:

– Haydi, yere uzan ve yala!

Esas duruşta, kıpırdamadan duruyordu tutsak.

Kara, elindeki copu karnına dürterek, emri yerine getirmesini istedi.

Sessizliğini bozmadı tutsak. Kişiliğı parçalayan, iradeyi kıran, onuru zedeleyen bir dayatma olduğı için emre uymadı.

Bu hadsiz itaatsizliğe kışkıran Kara ile Şişko aynı anda saldırdılar. Coplardan biri iniyor biri kalkıyordu. Arada gelen iki gardiyan da katıldı onlara.

Tutsak ses çıkarmadan diretiyordu. Kara durmalarını istedi. Gardiyanlar durdu.

Şişko bağırdı:

– Ulan o...çocuğu, yalasana! Ne var sanki? Neden dayak yiyorsun?

– Niye ısrarla yalamamı istiyorsunuz? Bırakın iki dakikada yıkayayım.

Kara:

– O...çocuğu, ibne, iki dakikada yıkayacağını biz de biliyoruz. Önemli olan yıkaman değil, yalamandır.

– Hayır, bunu dayatmayın bana. Bu insanca bir davranış değil.

– Yalayacaksın ulan! Bizim dediğimiz olacak. Kurallara uyacaksın. Onlarca kez, 'emir demiri keser' demedik mi? Emre göre hareket edeceksin. 'Öl' dediğimizde ölecek, 'yaşa' dediğimizde yaşayacak, 'otur' dediğimizde oturacak, 'kalk' dediğimizde kalkacaksın! Haydi, bizi oyalama, çabuk yala, yoksa...

– Ben insanım. Bana dayattığınız insani değildir. Yalamayacağım.

Bu arada esas duruşunu bozup bir iki adım geri çekilmişti.

Kara kendini kaybetmişti. Dünyası yıkılmış, yüreğı parçalanmış, ruhu darmadağın olmuştu sanki. Panter gibi atladı tutsağın üzerine, el ense çekerek onu yüz üstü yere serdi. Ağzını yerdeki yemek artıklarına bastırdı:

– Haydi, yala, yala! Yoksa anam avradım olsun gebertirim lan!

İşgüzar gardiyanlar da neşelenmiş rastgele vurmaya başlamışlardı. Öylesine bir vurma değildi; ezmek, bedenini unufak, yüreğini paramparça, ruhunu yok etmek için vuruyorlardı.

Tutsak bağıra inleye kafasını kurtarmaya, yerden kalkmaya çalışıyordu ama boşunaydı. Kara, bu kez botlarıyla ensesine bastırıyordu.

Başka koğuştan gelip kanlı gösteriye katılan bir gardiyan Şişko'ya dönerek, “Kim lan oğlum bu keçi kadar inatçı adam?” dedi yavaş bir ses tonuyla.

Adeta burnundan soluyan Şişko; “O...çocuğunun tekidir, kimdir? Kafeslerde bulunan hayvanlardan biri işte. Ha Ahmet, ha Mehmet. Bunun ki de Burhan işte” diye cevap vermişti.

Kara, geldiği nokta itibarıyla dayanma noktasının son kertesine gelmişti:

– Haydi, yala, yala lan, yoksa kafanı ezerim!

Yanıt yine aynı olunca Kara tam kudurdu. Yanıtı duyar duymaz ayaklarını kaldırıp hızla indirdi peş peşe.

Bot ilk indiğinde kafası yana kaymış, son darbe savunmasız çenesine rastlamıştı. Burhan başını bırakıp her iki eliyle çenesini tuttu. Kıvrıyor, acı acı inliyordu. Ağzından burnundan boşanan kan, yerdeki artığa karışarak salçayı koyulaştırıyordu.

Durum vahimdi, Burhan'ın çenesi parçalanmıştı. Kara anlamıştı. Kanlı oyunu devam ettirmekle sonuç elde edemeyecekti anlaşılan. İşkenceyi durdurdu çaresiz. Şişko'ya gerekeni söyledikten sonra takımını toplayıp gitti. Kanlı oyunun son repliği Burhan'ı hücrelerine taşıyan Şişko'dan geldi:

– Hak ediyorsun oğlum! Yalasaydın ne olacaktı sanki? Hayvan değil, insanmış da yalamıyormuş. Haydi, gör halini!

Gösteri boyunca oyunu ayakta hazır olda izleyen hücreler, gardiyanlar gidince oturabilmişlerdi. Gün boyu gelmediler. O gün oturabilmenin bedeli, kırılan çene olmuştu...

VII

Akşam yemeğinden sonraydı. Tutuklular mutfakta toplu halde

oturmuşlardı. Neredeyse herkesin elinde bir sigara yanıyordu. Sigara-
ralardan yükselen dumandan göz gözü görmüyordu. Tüm pencereler
çivilediğinden, koğuşu havalandırmak mümkün olmuyordu. Yetmişten
fazla tutuklunun bulunduğu koğuştaki öksürüklerden başka ses çık-
mıyordu.

– Koğuş! Sayım düzenine geç!

Komutla tüm tutuklular sayım düzeni aldılar.

– Beni dinleyin lan o...çocukları!

Bu girişin ardından gelecekleri merakla bekliyordu tutuklular.

Şimdi meramı neyse belli olurdu.

Gardiyan boydan boya süzdü onları. Sonra boğazını gürültülü
şekilde temizleyerek balgamı koğuşun ortasına fırlattı.

– Çabuk bir kişi burayı temizlesin! dedi ve sürdürdü:

– Bana bakın. Herkes sayım düzeninde olacak. En ufak ses çık-
mayacak. İkinci bir emre kadar öksürmeyi de yasaklıyorum lan! Ök-
sürenin anasını, bacasını, tüm sülalesini s.... Anlaşıldı mı ulan ibne-
ler!

Tutuklular hep bir ağızdan, “Anlaşıldı komutanım!” dediler.

Gardiyan, bir kaçını hırpaladıktan sonra çıktı.

Tutuklular panik ve korku içindeydi. Hepsi de tek sıra halinde,
kıpırdamadan, en ufak bir ses çıkartmadan esas duruşta beklemekteydi.
Birazdan sayım yapılacaktı. Ardından da, “Koğuş yat düzeni al, son
sayı iki!” komutuyla herkes yatmak zorunda kalacaktı.

Tamam da, bu işte bir bit yeniği vardı, mutlaka başlarına bir şey
gelecekti. Toplu işkenceden geçirebilirlerdi veya koğuşun içini su
doldurup süründürebilir, ranza altında su içinde sabaha kadar yatı-
rabilirlerdi. Ajanlık ve itirafçılığı kabul ettirmek için özel uygulamalara
da tabii tutabilirlerdi.

En çekilmez olan şey, ne olacağının bilinmemesiydi. Bunu kesti-
rememe, en büyük kaygı kaynağıydı. Her tutuklu, tüm uygulamalara
her an maruz kalacağını düşünerek kendini hazırlamak durumundaydı.
Bunun için çelikten irade, yürek gücü, sarsılmaz inanç gerekiyordu.
Ama herkes böyle olamazdı ki. Her olasılığa hepten hazırlanmak da
mümkün değildi. Buna rağmen birlikte olmanın verdiği garip bir
güçle belki de yeryüzünde gelmiş geçmiş bu en büyük kasırgaya da-
yanabiliyor, ayakta kalmayı başarabiliyorlardı. Ayakta kalmak, her

şeye rağmen ruhunu teslim etmemek demekti. Katlanmasını bilmek, boyun eğmemekti.

Sayım düzenini bozan en ufak bir ‘çıkıntı’ yoktu. Herkes çivi gibi çakılmıştı. Askerler koğuşa girer girmez koğuş sorumlusunun verdiği “dikkat” komutuyla sayım başlamış ve ‘sakin’ geçmişti. Herkes bir şeyler bekliyordu. Ama olmamıştı! Her akşamki cehennem azabı çektirilmemişti. Tek dikkat çeken şey, sayımı yapan subayla Çavuş’un durmadan sırtmaları, sayımı erkenden bitirmeye çalışmalarıydı.

Sayım bitmiş, askerler dışarı çıkmışlardı. Subay kapıda, Çavuş ve bir kaç askerle oyalanıyordu. Alçak sesle konuşup kahkaha atmaktaydılar. Fazla geçmedi, Çavuş içeriye seslendi:

– Ulan Önder Demirok! Çabuk dışarı çık!

Sırasından hızla ayrılan Önder’i dışarıya aldılar.

– Son sayı iki, herkes yatağa, marş marş!

Kapı büyük bir gürültüyle kapandı, sonra da bir gardiyanın tek anahtar hamlesiyle kilitlendi. Herkes iki dakika içinde yataklarında ‘kaybolmuş’tu.

Ranzaları yan yana olan iki tutuklu, sessizce bakışıyordu. Konuşmak isteğiyle birbirlerine bakıyor, kafalarındaki onlarca soruya yanıt arıyorlardı. Gerçi koğuşun derinliklerinde, onları izleyen sinsi gözlerden çekiniyorlardı. Fısıltıyla da olsa, her şeyi göze alarak konuştular.

– İşkence yapmadılar, sayım da sakindi. Sırtıyorlardı ama.

– Nedenini anladın mı?

– Evet.

– Bu kez boş bırakmazlar. Kabul ettirirler veya 35’e götürürler.

– Ya da...

– Evet, başına bir şey getirirler ya da. Kaç sefer komaya soktular, ajanlığı kabul etmedi. Galiba bu sefer!

Önder, dar koridorda, cellatların arasında esas duruştaydı.

Neden alındığını biliyordu. Bazen panikliyord, umutsuzluk sarıyordu ruhunu. Bazen de, “Korkmanın bir anlamı yok. Bir canım var, o da feda olsun. Asla kabul etmeyeceğim. Arkadaşlarıma, davama, dostlarıma ihanet etmeyeceğim. Bin yıl onursuzca yaşamaktansa bir gün onurluca yaşamayı tercih ederim” diyor, rahatlıyordu. Subay, papaz rolündeydi. Önder’i kolundan tutup biraz ileriye götürdü:

– Bu seferki iş tehlikeli Önder. Direnmenin manası yok. Kaç

defadır özel muamele görüyorsun. Buna rağmen, yüzbaşı senden vazgeçmedi. Sen de biliyorsun, o birisini kafaya taktı mı ya kabul ettirir ya da öldürür. Şimdi sıra sende. Gel, kabul et. “Tamam, kabul ediyorum” dersin, sonra da günü geldiğinde hem itiraflarını geri alırsın, hem de haftada bir kez gelip bir iki önemsiz bilgi verirsin. Böylelikle kendini kurtarırsın. Arkadaşlarına iyilik de yapmış olursun. Öbürleri gibi rahat edersin. Ne dersin?

Önder netti:

– Hayır! Benden vazgeçin. İtirafçılık ve ajanlık onursuzluktur. Onursuzluğu kabul edemem. Onlarca kez zorlandım ama kabul etmedim. Bu sefer de etmeyeceğim. Ajanlık da, itirafçılık da benim için büyük bir onursuzluktur. Bunu bilmenizi isterim.

– Sen bilirsin, günah benden gitti, dedi ‘papaz’ ve Önder’i cellatlara teslim etti.

Önder dört bir yandan saldırıya uğradı. Kelimenin gerçek anlamıyla, saldırı vahşiceydi. Çığlıkları uzun süre yankılanmıştı sağır duvarlarda. Ardından ne ses, ne seda. İnlüyordu kesik kesik.

Cellatlar, kan revan içinde kalan delikanlıya ha bire soru sormuştu. Cevap alamayınca, yeniden başlamışlardı. Hala şuurunu yitirmemiş olan Önder, cellatların konuşmalarını duyuyor, her şeyi anlıyordu. İş ciddiye. Bu kez öyle kolay bırakmayacaklardı. Madem öyle! Konuşmalıydı o halde. Sorulara cevap verirken, son sözlerini de söylemeliydi. Düşündüklerini söylemesi için belki de bundan başka fırsatı olmayacaktı. Cehennemde, zifiri karanlığın ortasında patlamalıydı insanlığın çığlığı.

Safi kana boyanmıştı. İçi ateş gibi yanıyor, nefes almakta zorlanıyordu. Kemikleri un ufak olmuştu sanki. Hareket edemiyordu. Ama konuşmak, haykırmak istiyordu. Niçindi bu katliam? Anlaşılmalıydı. Şu uygar çağın son çeyreğinde hala nasıl linç yapılabilirdi böyle? Bir iki sözcükle de olsa gerçek bilinmeli ve öğrenilmeliydi...

Ağzındaki kanı zorlukla öksürerek tükürdü. Kanlı başını yerden kaldırıp blok subayına baktı. Olanca gücüyle, kesik kesik konuştu:

– Daha önce de söylemiştim Kürt ve Türk halklarına, dostlarıma, yoldaşlarıma ve insanlığa ihanet etmeyeceğimi. Bir kez daha söylüyorum; İhanet etmeyeceğim. Ajanlığı kabul etmeyeceğim... Arkadaşlarımı ispiyonlamayacağım, mahkemede itirafçılık etmeyeceğim.

Vursanız da parçalasanız da, bedenimi dilim dilim kesseniz de yine onursuzluğu kabul etmeyeceğim...

Önder'in bu onurlu ve soylu çılgılığı, çılgına döndürmeye yetmişti papaz subayı:

– O zaman sen de gebereceksin oropuçocuuu!

diye bağırды. Çavuş'a dönüp bir hışımla buyurdu:

– Bak cavuş, bu ibneye Türkün nasıl bir ırk olduğunu göstereceksin. Ya kabul edecek ya da bu diyardan çekip gidecek. Hadi, göreyim seni; eti kemiği senin, ruhu benim!

– Komutanım, bu akşam ya ruhunu alacam ya da öbür diyara gönderecem.

Lafını eder etmez, koşturmuştu Çavuş ekibinin başına. Katiller kaldıkları yerden sürdürdüler işlerini. Kısa bir süre geçmişti ki, Önder'in iniltileri de kesildi. Çok geçmeden cansız düşeceğini anladı subay:

– Durun, yeter! O...çocuğunu götürün koğuşuna!

Önder götürölüp kapıya atıldı. İki tutuklu usulca alıp şefkatle yatağına yatırdı. Çaresizlerdi. O mübarek bedene iyi gelecek tek ilaçları bile yoktu. Pamuk, sargıbezi, her şey yasaktı. Olsa da, kullanmak izinleydi ve ilgili emir yoktu. Onu sürükleyerek getiren gardiyanlar talimatı vermişlerdi.

– Yatağına yatırın, kimse karışmasın! Müdahale edeni yakarım!

Kanlı gece nöbetini sarı sıcak ışıklara devrederken, 28 Şubat 1982 günü 18. Koğuş'ta bulunan tutuklular, içlerinden bir canın daha kıızıla boyanmış soğuk bedenini zebanilere teslim etmişlerdi. Güne inen koca sessizlik boyunca yüreklerin derinliklerine çöreklenen o korkulu acıdan kopup gelen gözyaşlarıysa yiğit bir direnişçinin, İbrahim Kaypakaya'nın, 'ser verip sır vermeyen' yeminine sadık kalan bir yemindaşının anısına saygıydı...

VIII

16. Koğuş'un en mülayimlerinden olan Mehmet Emin Akpınar ile Aziz Özbay, yitip giden kurbanlardan. 5 No'luda işkence vakaları olağan. Onların vakasını sıradışı kılansa akıbetleri...

Tüm koğuş ayakta, iki sıra halinde esas duruşta bekliyordu. Kır-

pırdamak, öksürmek, kaşınmak, gözünü kırpma yasak. Marş, işkence, sıra dayacı, yakası açılmadık küfürler, korku ve stresle dolu bir gündü...

Elli yaşlarındaydılar. Ne doğru dürüst Türkçe konuşabiliyor, ne marş ezberleyebiliyor, ne de, 'Türk'ü göğce çıkartan' kitapları okuyabiliyorlardı. Baştan sona kadar Türklüğe kurban olmayı tasvir eden İstiklal Marşı ile Atatürk'ün 'Gençliğe Hitabesi' adlı konuşmayı da okuyamıyorlardı. Bunları kurallara karşı çıktıkları, marşları ırkçı görüp reddettikleri için değil, bilmedikleri için yapamıyorlardı.

Bir başka dili bilmemek, başka bir dille yazı yazıp okuyamamak, başka bir ulusun diliyle yazılan marşları ezberleyememek kadar doğal bir şey olamazdı. Dolayısıyla marşları söylemeleri, kitapları okumaları da düşünülemezdi.

Uysal, kurallara uyan kendi hallerinde iki Kürt'tü. "Sürün" denildiğinde sürünmüş, "dayak düzeni al" emri gelince 'düzen'e geçmiş, "ranza altı ol" komutuyla ranza altına sığışmış, "Türkoğlu Türküm" demeleri talimatını aldıklarında gereklerine uymuş, "föseptik çukuruna gir" emriyle tereddütsüz dalmışlardı. Ancak her ikisi de Türkçe'yi iyi bilmediğinden marş ezberleyememişlerdi. Arkadaşları marş veya kitap okurken, onlar ağızlarını açıp kapıyorlardı çaresiz.

Blok çavuşu bir grup gardiyanla havalandırma kapısından içeriye girdi. "Marş kes" komutuyla havalandırma sessizliğe büründü. Çavuş sağa sola baktıktan sonra, elindeki kalası rast gele duvarlara, kapılara, pencerelerin demir parmaklıklarına vurmaya başladı. Kızgındı Çavuş, kükrercesine bağırırdı:

– Ulan o...çocukları, ses çıkmıyor ses! Ananızı, avradınızı s..tirmeyin ses çıksın ses!.. İçinizde Türk düşmanı bazı hainler var. Bunlar en kutsal marşımızı bile söylemiyorlar. Zaten size iyilik yaramıyor. Sülalenizde kadın erkek ne varsa hepsini s... şimdi! Ulan Mehmet Emin Akpınar, çık bir adım ileri!

Mehmet bir adım öne çıktı. Başına gelecekleri biliyordu. Tır tır titremeye başladı. Dizlerinin bağı çözülmüştü. Korku ruhunun ta derinliklerine kadar sinmişti.

– Neden marş söylemiyorsun lan moruk?

Hayır, buna sormak denmezdi. Bütün gücüyle bağırıyordu, tutuklunun kulak zarını yırtmak istercesine bağırıyordu. Ve bağırırdı mı

yüzü insana ait olmaktan çıkıyor, yaban domuzunu andırıyordu.

Sert rüzgarda yalpa vuran korkuluk gibiydi tutsak. Dili döndüğü kadar derdini anlatmaya çalıştı, fakat nafile. Çavuş, söylediklerini anlamak bir yana dinlemeyi bile kabul etmiyor, ağzına geleni sayıyordu:

– Mazeret yok. Söyle moruk, neden marş okumuyordun? der demez, yanındaki gardiyanın kalasını kapıp fırladı. Tutuklu konuşmak için izin istedi.

– Ne var ulan, de hele ne diyeceksin?

Korku dolu yüzü hafifçe Çavuş'a döndü tutsağın. Sanki büyük günah işlemiş biriydi:

– Komutan, komutan. Ben marş söylüyor ama Türkçe bilmiyor. Bunun için söylüyor, çok zorlanıyor komutan. İnan komutan.

– Git lan o... çocuğu, beni mi kandıracaksın? Senin gibi ibnelerin ne mal olduğunu gözlerinden anlarım ben. Mademki marşı söylüyordun, o zaman 'Çırpınırdı Karadeniz, bakıp Türkün bayrağına' marşını söyle bakalım!

Tutsak bir şeyler söylemeye çalıştı, fakat dili dönmedi. İlginç ve anlaşılmasız sözcükler çıkmıştı ağzından. Beceremediğini görünce sevindi Çavuş:

– Bilemedin moruk... Lan üstelik marşlarla, Türk bayrağıyla dalga geçiyorsun. Aç elini!

Çavuş, tutsağın eline yetmiş beş cop vurdu. Bükülüp bükülüp duran tutuklu sonunda çığlıklar atarak yere düştü. Acısı sel olup damlalar halinde, göz pınarlarından yanaklarına doğru akıyordu. Tersine akan damlalar ise yüreğinin patikalarına, ruhunun ta derinliklerine süzülüyordu.

Çavuş her gün yapıyordu bunları gerçi. Ama o gün tepeden tırnağa şiddet kesilmişti. Kurbanı ayaklarına kapansın, yalvarıp aman dilesin istiyordu.

– Haydi, moruk, 'Türkiye canım sana feda' marşını oku.

Yine dili dönmedi tutsağın. Çaresiz, dayak için uzattı ellerini.

– Yat! Çoraplarını çıkart ve ayağını on beş santim kaldırıp bekle!

Tutsak itiraz etmeden, istenenleri bir çırpıda yaptı. Çavuş da mola vermeden ayak tabanlarına yüz cop vurdu bu kez. Bir gardiyan duvarda bulunan, 'Bir Türk Dünyaya Bedeldir' yazısını okumasını

emretti. Tutuklu sessiz kaldı. Başını sesin geldiği yöne doğru çevirmedi. Marş söyleyememesinin bahane edildiğini, amacın kişiliğini zedelemek, insani onurunu kırmak olduğunu anladı.

Çavuş, yaşlı tutuklunun duyarsız tutumuna çok kızdı. Yine saldırdı. Öfkesi dinmemiş, sadist duyguları tatmin olmamış olacaktı ki, kükredi:

– Çabuk pantolonunu indir, domal!

Tutsak bu sefer hemen uymadı emre. Tereddüt geçirdi. Başına gelecekleri düşününce fazla uzatmadı, söyleneni yapmak zorunda kaldı.

Gardiyanın biri sağında, diğeri solundaydı. Birisi elindeki copla, diğeri marangoza yaptırılmış kalasıyla kaba etine vurmaya başladı. Tutuklu yere düştü. Her düştüğünde kaldırdılar. Tabii her kaldırmaya karşılık belirlenen cop ve kalas sayısı misliyle artıyordu. Epey sonra dayak bitti ama Çavuş’un öfkesi yatışmamıştı hala.

– Türkleşmeye niyetin yok moruk. Türkçe bilmeyen, harflerini dahi tanımayan, marş okuyamayan birisinin yaşamaya da hakkı yok. Haydi, sürün!

Yara-bere içinde halsiz kalmış tutsak, yere uzanıp sürünmeye başladı. Birkaç tur atabildi, sonra gövdesi ağırlaştı, nefesi tükendi. Durakladı. Kan ter içindeydi. Duraklamak da neydi, suçtu tabii ki. Çavuş, sert bir “dur!” emri verdi. Bir gardiyan, kenarda bulunan onlarca su bidonundan birini alıp yaşlının üzerine döktü. Bu kez üç gardiyan birlikte ve aynı anda kalaslarla vurmaya başladı. Bu seans da yarım saat sürdü. Artık bedeni tepki vermez, sesi çıkmaz olmuştu tutsağın. Ağzından kanlı köpüklü sarımtırak bir sıvı geldiğini görünce, Çavuş “yeter!” dedi...

Ama sahnelenen kanlı oyunda bir ömür daha sona ermişti. Tutsak önce koğuşa, ardından hastaneye kaldırılmış, bir iki gün sonra da, yani 25 Ocak 1982 günü cenazesi, ‘merdivenlerden yürürken ayağının takılması sonucu hayatını kaybetmiştir’ raporuyla ailesine gönderilmişti...

Aziz’in hikayesi de aynı. Benzer sözcüklerle anlatılabilir: Ağır işkence seansları yaşar. Şeker hastası olduğundan fazla dayanamaz bu seanslara. Birgün yapılan ağır işkencelerden sonra hastaneye kaldırılır. Aziz tedavi amacıyla gönderilen askeri hastanede de ağır

işkencelere maruz kalır. Hastalık, işkence ve açlık... Aziz'i ölüme götüren bu üç şey hastanede de mevcuttu. Hastane, doktor, hemşire denilince tedavi akla gelir, bu doğru. Ama Diyarbakır Askeri Hastanesi böyle değildi. Hipokrat yemini etmiş doktorların değil, 'Mengele'lerin bulunduğu bir hastaneydi.

Gerçekten de hastane deyip geçmemek gerek. Hastane başka bir 5 No'luydu, farklı bir mekanda, hemen birkaç kilometre ötede 5 No'lu aratmayan başka bir 5 No'luydu. 5 No'lunun prototipiydi Diyarbakır Askeri Hastanesi. 5 No'luda uygulanan kuralların, dayatılan disiplinin, yapılan işkencelerin aynısı, belki de daha fazlası burada, yani Diyarbakır Askeri Hastanesi'nde yapıldı. Hastaneye giden her hasta tutuklu daha da hastalanarak yeniden cezaevine gelirdi. Aslında sağlam tutsakları hasta eden hastane demek daha doğru bir belirleme olur.

Doktor, baştabip, hemşire, hademe, temizlikçi, kısacası tüm personelleri asker olan bu hastanede fiili işkence de sistemli olarak yapıldı. Her doktor bir işkenceci, her hemşire şiddet uygulayan bir gardiyan, her hademe tutsakları aç bırakan bir sadistti.

Askeri hastanenin esas işlevi cezaevinde işkence ile öldürülen, sakatlanan tutsaklara sahte rapor hazırlamaktı. Cezaevinde işkence ile öldürülen ve sakatlanan tutsaklar için verilen raporlar tek boyutlu ve aynı içeriğe sahip olurdu. Öldürülen her tutsak için hazırlanan raporda ya; "ranzadan düşüp beyin kanamasını geçirerek" ya "havalandırmada spor yaparken ayağı kayıp düşerek" ya da "ranzada dengisini kaybedip yere çakılarak yaşamını yitirmiştir" belirlemesi vardır. Cezaevindeki işkenceciler cinayet işler, doktorlar da işlenen bu cinayetlere sahte kılıf bulurlardı.

İşte Aziz Özbay görmüş olduğu ağır işkencelerden sonra bu hastaneye kaldırılmış ve tedavi olmak amacıyla burada yatırılmıştı. Ancak burada tedavi görmediği gibi, durumu her gün biraz daha ağırlaşmış ve 23 Ağustos 1982 günü yeniden gönderildiği cezaevinde yaşamını yitirmişti...

IX

Hava soğuktu, ocağın ayazıydı. Fırtına, şiddetli kar yağışına eşlik

ediyordu. Belki de son yılların en keskin kışıydı. Havadaki tükürüğü donduracak kadar soğuktu. Soğuk da ne ki? İnsanın iliklerini donduran türden jilet gibi keskin bir soğuk. Karla birlikte esen rüzgar, havada adeta buzdan bir kütle oluşturmıştu.

Soğuk hava sadece dışarıyı değil, koşuşların atmosferini de bir dondurucuya dönüştürmüştü adeta. Açık olan pencereden esen kış rüzgarı, tutsakların yüzünü jilet gibi kesiyordu.

Tüm koşuşlarda olduğu gibi 7. Koğuş'ta bulunan tutsaklar da bu buz gibi havada saatlerce ayakta marş okumuşlardı. Sabah erken saatlerinden “marş oku” komutuyla başlayan marş okuma işkencesi birkaç saat devam etmişti.

Sabahın köründe uyandırılan, “marş oku” komutuyla marş okuma eğitimine katılan tutsaklar arasında iki hasta tutsak da vardı. Canlarından adeta soyutulmuş iki tutsak. Hareketsiz iki kuru kafa ve iskeleti andıran iki beden. Ruhlariyla birlikte bedenleri de halsiz düşmüş iki tutuklu...

Aylardan beri hasta olan ve her gün biraz daha mum gibi eriyen bu tutsaklardan birisi Ramazan Yayan, diğeri ise Medet Özbadem'di.

Her iki tutsak da gündelik seanslar, korku, stres ve gıdasızlıktan zayıf düşmüş bedenleriyle değil saatlerce ayakta marş okumaları, emir komuta zincirine uygun bir biçimde kurallara uymaları, havalandırmada askeri eğitim yapıp var olan uygulamalara dayanmaları, bir saat bile ayakta kalamayacak kadar halsiz ve takatsiz kalmışlardı. Doktora, tedaviye, dinlenmeye, beslenmeye, en önemlisi de yardıma ihtiyaçları vardı. Ancak doktora götürülmedikleri gibi, hemen hemen günlük her uygulamadan nasiplerini alıyorlardı.

Avukata, ziyarete, ‘banyoya’ giderken, ya da bir nedenle koğuştan çıkarıldıklarında çileleri başlıyordu. Yürüyecek takatları kalmadığı için ancak sürünerek gidip gelebiliyorlardı. Günlük rutinelere katılamayacak kadar ağırlaşmıştı durumları ama ne gam! Mecburdular. Havalandırmada askeri spora sürünerek katılıyor, düşmemek için duvara yaslanarak veya ranzaya bağlanarak marş okuyorlardı. Durumları ağırlaşınca bunları da yapamaz hale gelmişlerdi. Kasları erimiş, tükenme noktasına gelip dayanmışlardı.

Blok çavuşu bir grup gardiyanla birlikte koğuşa ani baskın dü-

zenlediğinde, sıra halindeki tutuklular arasında onları diz üzerine çökmüş halde marş söylerken görmüştü.

Kükremiştı Çavuş:

– Kimse kıpırdamasın, herkes yerinde dursun!

Ve büyük bir kinle, derin bir düşmanlık öfkesiyle çökmüş halde duran iki hasta tutukluya döndü:

– Kalkın ulan, kalkın, çabuk ayağa kalkın! Öyle marş okunmaz. Geberseniz de ayakta söyleyeceksiniz!

Hastalar bir iki yeltendilerse de kalkmayı başaramamışlardı.

– Lan o...çocukları, kurallara uymuyorsunuz, öyle mi? Hem de komutan geldiğinde ayağa kalkmamanın büyük suç olduğunu bilmenize rağmen, ha!

Çavuş saldırınca gardiyanlar da atılmışlardı. Eriyen bedenler fazla uğraştırmadı onları. Çeyrek saat dolmadan komaya girmişlerdi bile. Ortalıkta bekletildikten sonra hastaneye kaldırılmışlardı. Daha sonraki günlerde Ramazan 13 Ocak 1983, Medet ise 19 Mayıs günü açlık ve işkenceler neticesinde yaşamlarını yitirmişlerdi.

X

Farklı zaman ve mekanlarda, Diyarbakır 5 No’lu Cezaevi’nin değişik koğuşlarında üç ayrı not daha düşüldü tarihin sayfalarına.

Birincisi; 24. Koğuş’un en mütevazı ve en sessizlerinden biri olan Remzi Aytürk’ündü:

“...Burada, Diyarbakır 5 No’lu Cezaevi’nde sadece Kürtlere değil, tüm insanlığa işkence yapılıyor.

Burada, sadece Kürtler katledilmiyor, insanlık da katlediliyor.

Burada, sadece Kürtlerin onuru, şerefi ayaklar altına alınmıyor, insanlığın da onuru, şerefi ayaklar altına alınıyor.

Burada, Kürtlerle birlikte insanlık da öldürülüyor.

Burada vahşet yaşanıyor.

İşte bunun için, yapılan uygulamaları protesto ediyor, insanlığın şerefini kurtarmak için kendimi asıyorum. Ölümümünden bize işkence yapan idare, teslimiyeti dayatan Kolordu Komutanlığı, yaşama hakkını bize tanımayan, bizi bir ulus ve halk olarak kabul etmeyen Türk

devleti sorumludur. Bunu herkes böyle bilmelidir...”

İkincisi; 10. Koğuş’ta bulunan Yılmaz Demir’e aitti:

“...Burada, 5 No’lu Zindan’da vahşet yaşıyor.

Burada katliam yapılıyor.

Burada, Kürtler hunharca katlediliyor.

Burada, insanlık linç ediliyor...

İşte bunun için kendimi asıyorum. Ölümümden sorumlu olanlar bana ve 5 No’luda bulunan tutsaklara vahşice işkence yapan Yüzbaşı Abdullah Kahraman, cezaevi idaresi, işkence emrini veren 7. Kolordu Komutanlığı ve tarih boyunca Kürtleri imha etmek için elinden gelen her şeyi yapan Türk devletidir...”

Üçüncü not; 16. Koğuş’ta bulunan tutuklu Hüseyin Yüce’nindi:

“...Bana, halkıma, insanlarıma yapılan işkenceleri protesto etmek ve bu vahşeti durdurmak için kendimi asıyorum...”

Ve diğerleri...

“...Kanlar içinde kalmıştı...”

Ali Sarıbal da tıpkı diğer siyasi tutsaklar gibi, Esat Oktay Yıldırım’ın hışımına uğramıştı. O da faşizmin kara fırtınasına yakalanmış, generallerin teslim alma politikasının bir uygulayıcısı olarak kullanılmak istenmişti. Bu nedenle sürekli gözetimdeydi, bir çift gözün sisli bir labirentinde kısıtılmak için takipteydi hep. İspiyoncu ve kara ruhlu muhbirlerin göz ve kulaklarının sürekli üzerinde olduğu Ali, vahşete ve zalimlere boyun eğmeme konusunda son derece kararlı olmasına rağmen kaldığı 3. Koğuş sürekli basılıyordu. Yine günlerden birgün bulunduğu koğuş basılmış ve bir grup gardiyanın saldırısına uğramıştı. İhbar edilmiş, ispiyonlanmış, hakkında ‘ağır’ iddialar ileri sürülmüştü. ‘Koğuşta siyasi çalışma yürütüyor’ diye rapor etmişlerdi ispiyoncular. Bu nedenle koğuş ani bir operasyonla basılmış ve Ali meydan dayacağına alınmıştı. “İtiraf edeceksin, kiminle ne konuştuğunu söyleyeceksin, siyasi çalışmayı yapan diğer arkadaşlarını söyleyeceksin” diyen gardiyanlar durmadan kalas ve coplarla dövüyorlardı. Durmadan, bıkp usanmadan, yorulmak nedir bilmeden, tüm kinleriyle, öfkeyle ve vahşice saldırıyorlardı.

Ama Ali de en az onlar kadar öfkelenmişti. Öfkeden gözlerinden

yaşlar akıyordu. Bir fırtınanın şaha kalktığı bir anda kendini ona kaptırmamak için tepeden tırnağa direnen bir fırtınazedeyi andırıyordu adeta. ‘Ey Fırtına, ey Bahoz! Beni alıp okyanuslara, çukurlara, çöllere götürüp kurban edemezsin, buna izin vermem’ diyen birinin ruh halini andırıyordu Ali.

Sessiz direnişini, ruhunda yükselen sesle birleştirerek büyük direniyordu. Ama artık halsiz düşmüştü. Yok, hayır ruhu değil, bedeni halsiz düşmüştü. Yara-bera içindeki bedeni artık ruhunu taşıyamaz bir noktaya gelmişti. Sol göğüsündeki atışlar dengelerini yitirmiş, midesindeki ağrılar iç dünyasında büyük acılarla sarsılıyordu. Anlının tam orta yerinde bir balyozun darbesini andıran keskin bir ağrıyı hissediyordu. Beynindeki uğultuya rağmen ruhunda büyük bir fırtınanın estiğini hissediyordu. Sanki bir kayanın üzerinde büyük bir tokmakla ezmişlerdi bedenini.

“Yok, hayır, ruhumu düşmana sunamam, beynimi cellatlar sofrasında meze edemem, düşüncelerimi bedenimin varlığına katık edemem. İnsanlığa karşı suç işleyemem” dedi kendi kendine. Ali’nin bu iç monoloğunun dışa yansıyan sözleri sanki cellatlar tarafından duyulmuştu.

Birazdan kopacaktı dananın kuyruğu. Evet, dananın kuyruğu kopacaktı. Gerçi birazdan yaşanacak olayın kararı çok önceden verilmişti ama olsun yine de Ali’nin duruşu ile ruhundaki sessiz haykırışı öyle kolayca yutulacak cinsten değildi.

Duruşu ve sessiz haykırışı büyüktü, anlamlıydı, derindi, tarihiydi ve tarihi kendilerine göre yazmak için vahşet ve zulmü bir amaç olarak kullananlara karşı kafa tutacak türden keskindi.

Diyarbakır Cezaevi gibi çelişki ve çatışmanın çok derin ve vahşetin diz boyu olduğu bir yerde bu duruşun kolay kolay sergilenmeyeceği ortadaydı. Gardiyanlar bir tutsağın, vahşetle çevrilmiş, yirmi dört saati işkence altında olan bir mahkumun bu duruşu takınacağını hayal bile edemezlerdi. “Nasıl oluyor da bir ‘mahkum’, bir ‘suçlu’, bir ‘komünist’, bir ‘solcu’ her türlü yetkiye sahip olan biz askerlere kafa tutabilirdi?”

Deyim yerindeyse Ağrı dağı kadar ağır olan duruşu ve ruhunda okudukları sözlerin karşılığının çok ağır olacağı gardiyanların yüz hatlarından belli olmuştu. Öfke, kin ve intikam duygusu grubun ba-

şındaki subayın gözlerinden fışkırıyordu adeta.

Ve subay bu kez gerçekten de Ali'nin öldürülmesi için emir vermişti. Verilen emir çok kesin ve net olduğundan, gardiyanlar da Ali'yi çok kesin ve keskin bir biçimde katletmişlerdi...

“Yapılan bir baskınla saldırdılar, dakikalarca vurdular, coplar ve kalaslar topluca inip kalkıyordu. Kanlar içinde kalmıştı. Gardiyanlar vurmaktan yorulunca, bırakıp gittiler. Ben hemen aynı davadan yargılandığım arkadaşım Ali Sarıbal'a koşup, onu kucağıma aldım. Ali'den sadece kesik kesik iniltiler geliyordu. Çaresiz bir şekilde moraran yerlerine masaj yapmaya çalıştım. Ama ne yaptırısam Ali bir türlü kendine gelmedi. Bir müddet sonra arkadaşım kucağımda inleyerek hayatını kaybetti. Ali Sarıbal, onlarca gardiyanın toplu işkencesi sonucu koğuşun ortasında hayatını kaybetmişti...”

Ve takvim yaprakları 13 Kasım 1981'i gösterdiğinde, 3. Koğuş'ta bulunan tutsaklar bir 'kurban' daha vermişlerdi tanrılara...

Ezilmiş ölü beden...

25 kişilik kapasitede olan ama yaklaşık 60 kişinin adeta üst üste balık istifi gibi tıkabasa doldurulduğu 9. Koğuş'ta tutuklu bulunan Kenan Çiftçi, tıpkı diğer tutuklular gibi her gün işkenceye maruz kalan bir Kürt'tü. O da hayatın en acımasızını, devletin kara zulmünü, vahşetin en kaba halini tutuklanıp Diyarbakır Cezaevi'ne alındıktan sonra görmüştü. Burada her gün, her saat, her dakika Kürt olduğu için her türlü işkence yöntemlerine, modern çağın en katmerli zulmüne maruz kalmıştı.

Yine günlerden bir gündü. Tanrılar yine kan ve can istiyorlardı, yine gökten zulüm yağıyordu ve yine her şey tepeden tırnağa işkenceye dönüşmüştü.

Bugünün takvim yaprağı 21 Nisan 1982'yi gösteriyordu. Aslında bugünden çok önceleri gardiyanların yapmış olduğu işkenceler sonucunda Kenan'ın sol bacağı kalaslarla kırılmış ve tedavi edilemediği için tamamen sakat kalmıştı. Bu da yetmiyormuş gibi koğuş arkadaşlarına, “ranzadan düşerek ayağı kırıldı” diye sahte bir belge imzalamışlardı gardiyanlar.

İşte bu olaydan günlerce sonra, yani 21 Nisan 1982 yılında gerçek

ismi Ahmet Şahin, kod adı ise ‘Vehbi’ olan işkenceci, bir grup gardiyan ve askerle birlikte Kenan’a saatlerce işkence yapar. Koğuştaki diğer tutuklular havalandırmada oldukları için bu vahşete çıplak gözle tanık olamazlar. Ancak Kenan’ın acı dolu inleme ve adeta yeri-göğü inleten feryatlarını saatlerce dinlerler. Havalandırmadan koğuşa dönen tutuklular, Kenan’ın beton zeminde uzanmış ve adeta ezilmiş ölü bedenini bulurlar. Hemen gardiyanları çağıran tutsaklar, gelen gardiyanların da revirde bulunan doktoru çağırmasından kısa bir süre sonra Blok subayının; “Arkadaşınız Kenan girmiş olduğu bunalım nedeniyle bir avuç hap alıp intihar etmiştir. Yapılacak bir şey yok, demek ki kaderi böyle yazılmıştır” nutku ile o günkü kanlı oyun son bulmuştu...

“...Bu akşam bir Kürt geberecek...”

Bu kez kanlı bir oyunu 3. Koğuş’ta perdeye aktarmak için bir araya gelmişlerdi işkenceciler. Senaryo yazılmış, mekan belirlenmiş, oyuncular bulunmuş, prova tamamlanmış, kostüm ve diğer teknik hazırlıklar tamamlanmıştı. Geride sadece uygulama kalmıştı. Ona da karar vermişlerdi.

Takvimler 27 Nisan 1983 tarihini gösterdiğinde 3. Koğuş’ta derin bir sessizlik yaşanıyordu. Herkes ‘kaybolmuş’ ve o gecenin neleri getireceğinin beklentisiyle büyük bir korku ve panik içerisinde uyumaya çalışıyorlardı. Kanlı oyuna yönetmenlik yapacak olan blok çavuşu ‘o gece’nin derin sessizliğinde önce bloğun en zalim gardiyanları ile bir toplantı yapmış, ardından oyunda kullanılması gereken aletleri ayarlamış ve ne yapılması gerektiği konusunda kanlı bir planlamaya gitmişti. “Bu akşam burada kan akacak, bu akşam burada birisi yok olacak, bu akşam bu koğuşta bir Kürt geberecek” diyerek gardiyanları kanlı oyunda rol oynamaya çağıran Çavuş, ilk kalası İbrahim Halil Baturalp’ın ensesine vurarak yere yığılmasına neden olmuştu...

Ve başlamıştı kalas, cop, tekme ve demirden yapılmış çubuk yağmuru. Peş peşe gelen darbeler feleğini şaşırmıştı adeta. Evet, ilk darbeyle sarsılıp yere yığılmış olan İbrahim, ardından gelen darbelerle artık tamamen şuurunu kaybetmişti. Ölümün kıyısına

doğru vurulan cansız bir bedeni andıran İbrahim, aldığı darbelerden sonra tam üç gün üç gece yarı baygın bir biçimde ölüm kalım mücadelesi vermişti. Bu süre içinde İbrahim Halil ne hastaneye kaldırılmış ne de tedavi edilmişti. Üç gün ve üç gecenin sonunda kaldırıldığı hastanede yaşamını yitiren İbrahim Halil, tıpkı diğer arkadaşları gibi ölü bedenine sarılan kanlı ve kirli bir bezle morgun bir köşesine atılmıştı...

“Acılar içinde öldü...”

18 Ocak 1984 günü gardiyanların 23. Koğuş’a yapmış olduğu kapsamlı bir operasyon sonucu kafasından aldığı kalas darbeleriyle ağır yaralanan Hüseyin Yüce, aylarca hastaneye kaldırılmaz, öylece ölüme terk edilir. Kafasında derin yara olmasına rağmen hem askeri eğitime, hem de günlük çalışmalara katılmak zorunda kalır.

Dayanılmaz acılar içinde kıvranan, her ağrı hissettiğinde korkunç derecede inleyen ve giderek çılgınlık atarak acılarını bir nebze de olsa dindirmeye çalışan Hüseyin Yüce’nin yeri değiştirilir. Bu sefer büyük acıları yeni yeri olan 16. Koğuş’ta yaşar.

Burada da tutukluların ısrarlı taleplerine rağmen tedavi edilmeyen Hüseyin Yüce, hem bu uygulamayı hem de neredeyse her gün yaşamın bir parçası haline gelen işkenceyi protesto ederek kendi hayatına son vermek ister. Ancak tutukluların müdahalesi nedeniyle intihar eylemi başarısızlıkla sonuçlanır. Fakat Hüseyin Yüce’nin omuriliği kopar ve sağlık sorunu çok daha derinleşir. Kafasındaki yara ve ağrılarına bu kez omuriliğinin kopması eklenmiş olur. Başarıya ulaşmayan eylemden sonra hastaneye kaldırılan Hüseyin Yüce, burada beş gün bitkisel hayatta kaldıktan sonra hayatını kaybeder...

“Suçu rüşvet vermektir...”

Colemêrg bölgesinde bir aşiretin lideriydi. Geleneksel yurtseverlik özellikleri ağır basıyordu. Bu nedenle hem Başûr hükümetinin hem de Türk devletinin öfkesini üzerine çekmişti. Her iki tarafın sistemli baskısını derinden yaşıyordu. Sık sık jandarmanın tehdit

ve hakaretlerine maruz kalıyordu. Ama tüm bunlara alışkındı Seyfettin Sak. Kürtlük bilinci, düşman bilincini de belli temellere oturtmasını sağlamıştı. Bu anlamda düşmanı da Kürtlüğü de kendi çapında biliyordu.

12 Eylül Askeri Faşist Darbesi'nin niteliğini tüm boyutlarıyla olmasa da genel hatlarıyla biliyordu. Bu nedenle dikkatli ve temkinli olduğu kadar, fazla açık vermemeye çalışıyordu. Darbeden hemen sonra köye gelen jandarmalardan sorumlu bir komutanın; "Bak ağa, en ufak bir açığını yakalarsam yakarım, sonra 'demedi' deme" tehditi onu daha da temkinli davranmaya götürmüştü. Fakat Osmanlı'da oyun çoktu ve bu çokluk denkleminde 'suç' bulmak o kadar da zor değildi. Nitekim çok kısa bir zaman diliminde bulunmuştu suç. İcat edilen bir 'suç'tan dolayı oğlu yakalanmış ve tutuklanmıştı. Daha sonra ona da bir suç icat edilmişti. KDP'ye sempati duyan öğrencinin serbest bırakılması için sözde rüşvet vermişti.

Seyfettin bunun için gözaltına alınmış ve tam 45 gün boyunca Şenova Jandarma Karakolu'nda yoğun işkencelere maruz kalmış, ardından da Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'ne gönderilmişti. Dokuz çocuğu bulunan, 55 yaşında olan ve maddi konuda ciddi bir sıkıntı yaşamayan Seyfettin, 5 No'lu da diğer tutuklularla aynı kaderi paylaşmış, tüm kurallara uymuş, her türlü işkenceye maruz kalmıştı. Kısacası 'Türkleştirme' projesine bağlı olarak ne yapılması gerekiyorsa o yapılmıştı.

Cellatlar, Seyfettin'i Diyarbakır 5 No'lu Zindan'a gönderdiğinde onu önce diri diri, sonra da parçalanmış bir bedenle gömeceklerini gayet iyi biliyorlardı. Çünkü 5 No'luyu bu amaçla inşa etmişlerdi, Kürtler için bir mezar, onları diri diri veya parçalanmış kafataslarıyla gömülecekleri bir cehennem olarak planlanmışlardı.

Ve öyle de olmuştu. Gerçekten de 5 No'lu Zindan mezar olmuştu Seyfettin Sak'a, önce diri diri, sonra da linç edilerek, kafatası parçalanarak, tüm kemikleri kırılarak, ağzı, burnu, çenesi parçalanarak gömülmüştü...

Evet, Ehmedê Xanî'nin ruh verdiği, dağ silsilesinin çepeçevre sardığı, binlerce mitolojik olay ve olgularla betimlendiği Colemêrg'de doğup büyüyen, anadilini varoluşunun olmazsa olmazı olarak gören, kültürüne bağlı ve neolitik yaşam tarzının izlerini belirgin bir

biçimde taşıyan bir hayat tarzı süren Seyfettin Sak; 55 yaşında dövüle dövüle, vurula vurula, coplana coplana, yerlerde sürüklene sürüklene vahşice öldürülmüştü...

Ve Kenan Çiftçi; Diğer bir çok tutsağın başına geldiği gibi Kenan Çiftçi'nin başına da aynı şeyler gelmişti. O da önce 5 No'lunun bilinmez bir labirentinde, vahşetin kol gezdiği o karanlık dehlizlerin gizemli bir kavşağında birçok kez işkence tezgahından geçirilmişti. En son saldırıya maruz kaldığı yer ise bulunduğu koğuştu. Onlarca gözü dönmüş gardiyanın vahşi saldırısı neticesinde linç edilmişti. Bedeni ezilmiş, tüm kemikleri kırılmış, ağzı, burnu, çenesi parçalanmış halde önce hastaneye, sonra morga kaldırılmış, ardından da bir caminin deposunda bulunan eski, kırık ve kanlı bir tabuta konularak ailesine gönderilmişti. 21 Nisan 1982 günü 5 No'lu Zindan'da parçalanmış bir Kürdün cesedi daha memleketine gönderilmişti...

Ve: İbiş Vuran, Abdurrahman Çeçen, Abdurrahman Algan, Bedri Tan, Necmettin Büyükkaya, M. Ali Eraslan, Tahir Ahin, Cemal Zengin, Asker Demir, Mahmut Güneri, Sofi Abdurrahman, Süleyman Alkın, Halit Atalay, Ahmet Taner, Aziz Büyükertaş, Selahattin Kurtuz, Ramazan Yayan, Cemal Zengin, Kenan Gürsoy, Ahmet Demir, Aziz Özbay, Medet Özbadem...

Ve daha nice tutuklu, demokrat, aydın, işçi, emekçi ve köylü bu cehennemin izbe köşelerinde can vermişlerdi...

XI

Kudurmuştu vahşet...

Çıldırılmıştı işkence...

Şaha kalkmıştı zulüm...

Zehirlenmiş gerçeğe düşler arasında gidip gelen tutsak ömürler, kana bulanmıştı. Kaldırılması son derece zor bir dağ gibi ağırlaşmıştı hayat! Duygular kırılmakta, düşler kanamakta, umutlar paramparça olmaktaydı...

Tutsakların gücü o kapkara delikte emilip gitmekteydi. Zifiri karanlıktı... Bu karanlık içinde hayatı zindan eden koca bir hayalet doluşuyordu. Tarifi mümkün olmayan bir hayalet. Hem her şeydi, hem de hiçbir şey. Sadece insana benzemiyordu. Gerçekte işkencecinin

en gözü dönmüşüydü. Dar, küf kokulu koridorlarda avına süzülen zehirli bir ylandı. Ya da günde üç insan beyniyle karnını doyuran bir Dehak... Yüzündeki maskeyi çıkarttığında, nadir çirkinliğine yakışır bir çirkinlikteydi...

Gencecik bir yaşamı kanlı meze olarak sofrasına servis etmek üzereydi. O dişleri ve tırnaklarıyla gencecik bedenleri paralama hazzını yaşarken, buz gibi beton zemine yatırılmış cıvılcıplak Remzi, korku içinde tir tir titriyordu. Kör ve sağır bir gece vaktiydi. Koğuştaki son denetimi yapan Çavuş, apar topar alıp hücrelere götürmüştü onu. Üsteğmen de daha kapıdan çıkartır çıkartmaz kafasına torbayı geçirmişti.

– Sakın bağırayım deme! Ses çıkarırsan anam avradım olsun, oyarım seni!

Üsteğmen, Remzi'yi ensesinden tuttuğu gibi, emrindeki gardiyanlara itti:

– Alın ulan! Eti sizin, kemiği benim!.

Askerler günlerce aç kalmış kurtlar misali Remzi'yi kaptıkları gibi, maltadan ayrılıp koğuşa giden koridorun altındaki boşluğa sürüklediler. Kan kokusu almış, koşturup gelen onlarca gardiyan da tutuklunun başına üşüşmüştü. Neyle ve ne kadar vurabiliyorlarsa vuruyorlardı. Birbirini ezerek, iteleyerek vuruyorlardı. Öyle ki bazen yanlışlıkla aralarından birine değıyordu darbeler. Üsteğmenin emrindeki özel görevli iki asker bayağı gaddardı. Öfke ve nefret eşliğinde saldırıyorlardı hep. Bağırıyor, inliyor, bazen düpedüz uluyorlardı. Uzun boylu, iri yarı, koca kafalı, her eli bir kürek kadar büyük olanı daha zalimdi. Namına yakışır şekilde davranıyordu...

İnsanlık dışı duyguların zirveye tırmandığı anda “durun” dedi üsteğmen. Durmayı zamansız bulan gardiyanlar, emri duymazlıktan gelerek işlerini sürdürdüler. Hiç ses duymamışlardı sanki. En ufak bir tereddüt geçirmemiş, tek biri bile o yöne bakma gereğini duymamıştı. Gardiyanlar emre kulak asmadıkları gibi, sahibini de takmamışlardı. Oysa tartışılması dahi olanaksızdı bu emrin. Heleki bir üstün ağzından çıkan her söz, birer kanundu. Bir rütbeli için olmazsa olmazlardandı bu. ‘Emir demiri keser’ felsefesi de çiğnenmişti düpedüz. Bunun kabul edilmesi mümkün müydü! İsyan anlamına geliyordu. Neydi ki askerlik, ordu, komutan? Bir askeri

komutan yapan şey; onun komuta gücüydü. Bu güce sahip biri olarak kendisinin dikkate alınması da önemliydi. Eğer bir komutanın sözleri kulak ardı ediliyorsa orada komuta diye bir şey yoktu ve aynı anlama gelmek üzere; adı olan ama kendisi olmayan zavallı biri var demektir.

Üsteğmen böyle düşündüğü için cinleri tepesine çıkmış ve sağ yumruğunu var gücüyle önündeki askerin böbreklerine gömmüştü. Asker karşı duvara çarparak yere düşmüş, neye uğradığını şaşırarak düşüğü halde hala kendisini tekmeleyen üsteğmene aval aval bakıyordu.

Asker için anlaşılması zor bir şeydi bu. Takdir beklerken dayak yemesi acayip bir durumdu. Öyle ya, işini en iyi biçimde yaparken, aniden hem de arkadan hem de gözüne girmeye çalıştığı subaydan gelen darbeye devrilmek ve yerde tekmelenmek onu bayağı incitmişti. Bunları hak edecek ne yapmıştı ki?

Her seansta imanı gevrirdi. İnşaatta çalışan bir amele kadar ağırdı işi. Çok yoruluyordu. İşkence yapmak yaşamının bir parçası olmuştu. El hak bu iş için biçilmiş kaftandı. Bi başladı mı işe, kurulmuş makine gibi dur durak bilmezdi. Ruhu, duyguları, düşüncesi işe dönüktü. Nefesi bile işkence kokuyordu. Yaşlı, kadın, çocuk gözetmeksizin herkesi tezgahından geçirirdi. İnsan dövmek, bir kadını tezgahtan geçirmek, bir çocuğu taciz etmek son derece doğaldı... Bunlara itiraz filan mı etmişti? İtiraz emir-komutaya isyan olurdu ve de büyük bir zevkten vazgeçme anlamına gelirdi. Tezgahına getirilen herkes mutlaka işkenceden geçirilmesi gereken bir suçluydu. Babası bile önüne getirilse gözünü kırpmadan gene de işini yapardı. Onun için her şey emir komuta zincirinden ibaretken peki ya bu, bu kepezelik de neyin nesiydi? Hayıflanıyordu düşündükçe. Ama sadece düşünüyordu. Ne karşı çıkabilirdi, ne ona haksız olduğunu söyleyebilirdi. Bu ocakta beş para etmezdi bu. Önemli olan omuzlarda parlayan yıldızlardı. Kimin ki fazlaysa o haklıydı. Bunu iyi biliyordu. Sesini çıkarmadan kalkıp esas duruşa geçmişti hemen. Diğer askerler de sessizleşmiş, dayak yiyen arkadaşlarının ağladığı duvarın dibine dizilmişlerdi. Üsteğmenin gözleri kıpkırmızıydı, onlara da rastgele tekme atmıştı:

– Bugün burada, bu alçak, bu anasını s... pis Kürt yola gelecek.

Bugün bu alçak, bu solcu, burada bir Tük olacak, dedi hışımla.

Tek ses halinde, “emredersin komutanım” deyip hazırola geçmişlerdi. Ardından subayın verdiği gazla bir şey olmamışçasına harekete geçmişlerdi bile. Üstlerine yöneltemedikleri bütün birikmiş kinlerine eklemelenmiş duyguların hırsıyla saldırmışlardı. Tutukluyu öldürmek günlük planlamada yoktu. Yoktu ama ölümden daha korkunç bir muameleye tabii tutma vardı. O, aleme ibret olması için seçtikleri bir kurbandı...

Tutukluların asla unutamayacakları bu planın mimarı, Esat Oktay’dı. Ondan başka kimsenin aklına gelmesi mümkün olmayan bu işi yürütmek de üstegmene düşmüştü. Esat Oktay, bir süre önce konuyu açtığında üstegmen irkilmiş, “Olamaz yüzbaşım” demişti. Eğilimi ona uymama yönündeydi. Adamın olayın ciddiyetini anlamayışına kızmıştı yüzbaşı.

– Ne demek olamaz? Bugüne kadar, ben ‘olacak’ dedikten sonra bana karşı gelen, ‘olamaz’ diyen çıktı mı asker?

Üsteğmen ne olur, ne olmaz diye gülümseyip alttan almıştı. Esat Oktay da fayda getirmeyeceğini düşünerek o an onun üzerine gitmeyi ertelemişti ama konu kapanmamıştı. Zamanı gelecekti. Üsteğmen uzun süreden beri tanıyordu Esat’ı. 12 Eylül Askeri Darbesi’nden önce ve sonra birlikte görev yapmışlardı. Birçok ortak operasyon, devrimcilerin katledildiği sayısız baskın gerçekleştirmişlerdi.

Darbeden hemen sonra insan avına çıkan ilk özel askeri kuvvetlerin içindeydiler. Birlikte pusu kurmuş, işyerleri aramış, baskın yapmışlardı. Avrupa’daki operasyonlarda kullanılacak özel timde de vardılar. Fakat bilmediği kimi nedenlerle kendisi çıkarılmıştı. Bu geri çevriliş onda ilk soru işaretini yaratmıştı. “Devlet bana güvenmiyor mu yoksa?” dahi demişti. Uğrunda canını seve seve feda edebileceği devleti hakkında oluşan bir soru işaretinin bile büyük suç olduğuna inanarak yetişmişti. Öyleydi, ama timden çıkarılmasına da bir türlü anlam verememişti...

Gerçekten neden çıkartılmıştı? Neden önce, ‘hadi hazırlan gidiyorsun’ sonra da ‘kahyorsun’ denilmişti? Buna itiraz ettiğinde, ‘o göreve kimi göndereceğini devlet tayin eder. Devletin bildiği bir şey vardır, takma kafana’ diye karşılanmıştı.

Ardından Esat’ın yanına gönderilmişti. İşte buradaydı. İşini iyi

kötü yapıyordu. Başarısız da sayılmazdı ama yarası hala tazeydi. Konu kendisini oldukça rahatsız ediyordu.

İşte kafasının oldukça karışık olduğu bir anda bu güvensizliği çıtlatınca Esat Oktay da fırsatı kaçırmayıp konuya girmişti hemen. Teğmen'i tavlayıp, işini yaptırmalıydı. Eh biraz gönlünü okşama olanağı da elindeydi. Bu fırsat hiç de fena olmamıştı doğrusu. Artık rahatça suç ortağı yapabilirdi onu.

– Sen ne diyorsun be? Sana güvenmeyen kim? Bu da nerden çıktı şimdi?

– Ama Yüzbaşım...

– Ama diye bir şey yok oğlum! Bana güveneceksin, dediklerimi kafana kazıyacaksın. Anlatabildim mi?

– Yüzbaşım, tabii ki komutanımın dedikleri benim için emirdir. Fakat ortada duran bir gerçek var. Bu gerçek için için yiyip bitiriyor beni.

– Ne gerçeği, ne yiyip bitirmesi oğlum?

– Yüzbaşım, yurtdışında Türk düşmanlarına karşı yapılacak bazı işler için görevlendirilmedik mi? Görevlendirildik. Bunun için günlerce eğitim gördük. Hedefler konusunda gizlilik içinde çalışma da yürüttük. Sonra ne oldu?

– Bana bak oğlum. Ben Esat Oktay Yıldırım'ım. Bu orduda neler olup bittiğini bilirim. Dolayısıyla görev yerinin neden değiştiğini de gayet iyi bilirim.

– Komutanım, saygısızlık olmasın ama ben de biliyorum!

– Hayır subay, bilmiyorsun.

– Biliyorum komutanım. Bana güvenilmedi.

– Bana bak evladım! Devlet kendi bekası için hayatını ortaya koyanlara güvensizlik duymaz! Bunu böyle bil!

– Peki, ama neden Avrupa seferim iptal edildi?

– Bak oğlum. Sana bir ve son kez söyleyeceğim. Ama soru yok.

– Emredersiniz komutanım!

– Avrupa'ya gidiş seferini ben durdurdum, tamam mı?

– Olamaz! Hayır, nasıl olur komutanım!

– Evet. Senin tayinini durduran benim... Şimdi anlaşıldı mı?

– Nedenini sormayacağım komutanım. Söz verdim, sözümü tutacağım.

– Madem sormuyorsun, madem sözünün erisin, o zaman ben de sana gerçeği söyleyim: Güvendiğim için, evet, sana güvendiğim için tayinini durdurdum.. Yurt dışındaki görev kolaydır asker! Hem oralarda fazla iş yok. Esas mesele burası oğlum. Yani Türkiye'nin içi. İstanbul'da, Ankara'da, Diyarbakır'da terör cirit atarken Londra'da, Paris'te, Bonn'da teröristi indirmişsin ne çıkar?

– Ama...?!

– Aması maması yok aslanım! Anavatanımıza göz diken, kutsal topraklarımızı işgal etmek için bin bir oyun oynayan dış düşmana cesaret veren kim? İç düşman. Paris'te, Atina'da, Berlin'de vurulan temsilciliklerimizin esas katilleri nerde? Burada, Türkiye'de. Ankara'da, İstanbul'da, Diyarbakır'da yaşıyorlar! Eğer birileri vurulacaksa önce bunlar vurulmalı.

– Ama komutanım, önce dışta yuvalananı vurmak daha doğru değil mi?

– Hayır, değil! Önce beyni vuracaksın, önce haini vuracaksın, önce yerli olanın kökünü kazıyacaksın, sonra dışa dönersin. Anlaşıldı mı asker?

– Anlaşıldı komutanım.

– Ha işte böyle, adam olacaksın. Bana bak! Hayır, gözlerimin içine bak!

– Emredersiniz komutanım!

– Hah, işte öyle! Aferin sana. Bak oğlum, birlikte çalışmak için göndermedim seni Avrupa'ya. Bundan sonra beraber görev yapacağız. Görevimiz hem tehlikeli, hem de zevkli. Tehlikeli çünkü işin ucunda ölüm var. Zevkli çünkü Kürtçülere, komünistlere karşı mücadele edeceğiz.

– Emredersin yüzbaşım!

– Hadi oğlum, kes artık somurtkanlığı. Yeter. Eğer insanın yüzünü güldürecek bir gün varsa, o da bugündür. Yetki mi istiyorsun? İşte sana yetki. Fırsat mı istiyorsun, al sana fırsat. Görev mi istiyorsun, alasını al. Silahsa da silah. Daha ne istersin be asker? Tamam mı, değil mi?

– Tamam komutanım, minnettarım. Unutmayacağım bu iyiliğinizi. Verdiğiniz kutsal göreve ihanet etmeyeceğim ve her zaman, her koşulda sizinle birlikte olacağım komutanım!

– Tamam. Bundan böyle bizi ancak ölüm ayırabilirsin. Anlaştık mı asker?

– Emredersiniz komutanım!

Esat Oktay o karar anında elini çabuk tutarak, planı gündeme getirdi. Yaptıkları konuşmayı, verdiği sözü hatırlatıp bunun gereğini istediğinde teğmen çoktan yelkenleri suya indirmişti. Esat'ın son sözleri hala çınliyordu kulaklarında: 'Yapacakları görevde, hem tehlike hem de zevk vardı. Gün, Kürtlerden ve komünistlerden hesap sorma günüydü.'

– Değil miydi asker?

Öyleydi tastamam. İşe koyulmuştu bile. Emri verdi:

– Getirin şu havluyu da dünyanın kaç bucak olduğunu görsün pislik!.

Pis pis sırtıyordu subay. Karşısında esas duruştaki cüsseli asker hemen ok gibi fırlayıp karşıki hücreye koştu. Sekide duran havluyu kapıp getirdi.

– Verdiğiniz emrin gereklerini yerine getirdim komutanım,

deyip havluyu subaya uzattı. Subay, ani bir reflekse geri çekildi:

– Dur lan, eşek oğlu eşek! Allah'ını s... o...çocuğu! Ulan g.t, beni katil mi edeceksin? Uzak dur benden!

Subay, sarılı havluda ne olduğunu bildiği için korkmuş, hem de tiksinimişti. Oysa asker havluyu gayet doğal biçimde uzatmıştı. Üstelik isteyen kendisiydi. Suç onundu. "Havluyu getir asker" dediği zaman yerinden fırlayıp gidecek ne vardı. Hem subay bulundukları yöne bakıp emri vermişti. Yanında esas duruşta bekleyen onca asker, hatta Çavuş ve onbaşidan biri gidip getirebilirdi. Bu sefer de durumdan vazife çıkartarak, herkesten önce fırlamıştı. Hak etmişti fırçayı. Oh olsun! Onlarca kez aynı duruma düşmüştü. Bazen öyle mahcup olmuştu ki. Yine de akıllanmamıştı.

Remzi, onca acımasız avcı karşısında ürkmüş bir ceylanı andırıyordu adeta. Hücrelerin bulunduğu koca bloğun zemin katında tek başına yere yatırılmış, dövülüyordu. Etrafını onlarca asker çevirmişti. Bir o kadarı da ötekilerden nöbeti devralmak için sabırsızlıkla tepişip duruyordu. Onca zebaninin ortasında ne yapabiliirdi ki? Sessizdi. Yığılmıştı oracıkta. Tekmelerin geldiği yerler kıvrılıp kasılıyordu sadece. Cehennemi yaşamın enjekte ettiği çaresiz bir yalnızlıktı onu

donduran. Sabahlara kadar yaşar olmuştı bu durumu son gecelerde. Yalnızlık bir kabus, işkencenin en berbatıydı. Ölümüne razıydı. Korkunç işkenceleri göze alabilecek cesareti vardı. Her şeye razıydı. Ama orada, o koca binada, onlarca hücrenin yan yana, üst üste dikildiği o işkencehanede, zebaniler tanrı olmuşken tek başına kalmaya asla razı değildi. Buna ne cesareti, ne de gücü kalmıştı. Hayatın acımasızlığına yanıyordu. Şu anda kendisi için nasıl da bir yük haline gelmişti böyle? Bir omuz bu kadar yük alabilir miydi? İnsana karşı nasıl bu kadar acımasız olunabilirdi? Hayatın baharı, o en güzel geçmesi gereken zamanlar nasıl da en anlamsız hale getirilmişti? Etrafındaki zebanilerin kendisine ait yaşamı cendereye alarak sıktıkça sıktıklarını, her anı nasıl da cefaya dönüştürdüklerini düşündü. Hemen dibinde bekleyen, yüzü hala asık, gözünü askerin yere bıraktığı havludan ayırmadan duran subay işkillendi:

– Ne oluyo lan hıyar! Aklını mı yitirdin yoksa? Ne homurdanıp duruyon kendi kendine, ibne?

Aldırmamıştı subayın çemkirmesine. Onu içine çekip saran dünyanın hallerine dalmıştı. O insanı kahreden inanılmaz halleri düşünmekten alkoymaya gücü yetmemişti subayın hotzotu. “Bazıları var ki, insan demek için binlerce şahit gerek” diye sürdürdü Remzi. Kendine toz kondurmayıp, başkasının hayatı üzerine kumar oynayanlar geçti gözünün önünden. Daha fazla dayanamadı bu düşlere, düşlerinde beynini kemirdikçe kemiren bu yaratıklara. Onların yarattığı tiplerden her biri başkasının yaşamını bozuk para gibi harcayan birer hayduta dönüşmüştü. Şekli şemali belirsiz sayısız yaratığın cirit attığı acayip bir yerdeydi. Bir an olsun unutmak istedi onları. Gözlerini kapattı yavaşça, düşünmemeye, unutmaya çalıştı, başını iki elinin arasına alarak tüm gücüyle sıkıya başladı. Hayır, hayır, hiçbirini silememişti. Hepsi olduğu gibi duruyordu. Daha da kötüsü, biraz önce beynini kemiren yaratıklar insan kafatasından yapılmış kupalar dolusu içkiyle zilzurna sarhoş olmuş çılgınca eğleniyorlardı. Mangalda insan etinden çıkan yağlı dumanın yaydığı kokuyla mest olmuş, tabaklarında çocuk beyninden yapılmış taramaları meze niyetine tıkmıyor, küçücük kızları sıkıştırıp zevkleniyorlardı. Sinmiş bir hayvan gibi, ani bir hareketle ayağa kalkmak istedi Remzi.

Subayın sert postal darbesi onu tekrar yere çaktı. Sıra Remzi’nin

bacaklarına basmış duran Çavuş'taydı. Onbaşı da beklemedi, postasının demir ucunu kaburgalarına gömdü, Remzi çığlık çığlıkaydı. Onu diğer leş kargalarının sebep olduğu yeni çığlıklar izledi. Dört duvar arasında boğulup kalan acının mahsulü kederli feryatlar birer ok olup saplanıyordu hücrelerindeki yüreklere. Dayak sağanağı altında enkaza dönmüş, teni mosmor olmuştu. Sesi çıkmıyordu. Gözleri yarı açıktı. Ağzından kanlı bir köpük geliyordu. Ama hala devam ediyorlardı. Beş cop kalkıp, on kalas indikçe bedeni sarsılıyordu.

– Durun!, dedi subay, kan ter içinde kalan askerler durdu.

– Bir bidon su getirin.

Hantallaşmıştı sanki askerler, kızıştırmak için yestehlemeyi denemek istemişti:

– Hadi sallanmayın lan hıyarağaları!

İki asker köşedeki bidonu kapıp getirdi. Subayın emriyle su Remzi'nin üzerine boca edildi. Buna rağmen kendine gelememişti. Kıpırdamamıştı bile. Haşat edilmişti. Kanın aktığı bir gölet ortasında sırtüstü yatıyordu. Bir ayağı bükülmüş, elleri yanlara düşmüştü. Boynu ise burulmuştu sanki. Nefes alıp veriyordu ama kötü hırıliyordu. Hırıltının kesilmemesi subayı tedirgin etse de, sonuçta onu planından vazgeçirmemişti. Tasarladığı ve artık yeni bir buluş olarak gördüğü planı mutlaka hayata geçirecekti. Subay, askerlerin tutum ve davranışlarındaki gevşemeyi fark etmişti.

Acıma hissi mi peyda olmuştu ne? En büyük korkusuydu bu. O güne kadar bırakalım acımayı, en ufak bir tereddüde bile girmemişti. Neye ihtiyaç duymuşsa karşılanmıştı. Para istediğinde verilmiş, yöntemlerin zenginleştirilmesini önerdiğinde işkenceler çeşitlenmiş, yeni uygulamalar talep ettiğinde, ne emretmişse gerekleri derhal yerine getirilmişti. Kısacası sırtını 'devlet baba'ya vermişti. 'Devlet baba' her istediğini yapıyordu.

– Bir dediğini iki etmeyen devletin hizmetinde çalışmak hem akıllı bir iş hem de güvencesi bol be gardaş! Güvendesin ama bin düşünüp bir yapacaksın. Her an hazır ve nazır olacaksın amma ve lakin daima da tetikte olacaksın!

Sık söylediği, belki günde on kez tekrarladığı bir nakarattı bu. “Ve lakin her daima tetiktesin be gardaş”ı günde yüz kez duyardı herkes.

Bundan kendini alamıyordu. Her vurguladığında subaylar da tekrar-larlardı. En çok hoşuna giden ve sık sık duymak istediği cümleyse bir başkaydı: “Hem sırtını vereceksin bu devlete, hem de onun sırtındaki kıllardan yararlanacaksın!”

‘Sırtını vermek’ kendini korumak, kendi güvenliğini sağlamaktı. ‘Sırtındaki kıllardan yararlanmak’ ise ondan beslenmek, devletin türlü olanaklarını menfaati için kullanmaktı. Bu yüzden asker sürüsünde gördüğü gevşeme, hele acıma ona göre değildi. Tayfayı iyi bi coşa getirmeliydi ki yelken açabilsinler. Başladı nutka:

– Hop hop çocuklar, bana bakın hele! Ne var, sizi bu hale getiren nedir? Askersiniz be, asker! N’olmuş yani? Teröristin nefes borusuna bir şeyler kaçmışsa kaçmıştır, dünyanın sonu gelmez ya? Her gün benim boğazıma da bir çok şey kaçıyor. Bana özel muamele yapan oldu mu? Hayır, hayır çocuklar, öyle melül mahzun bakmayın bana. Hele sakın ha, ‘komutanım, ara verelim’ demeyin! Daha ilk gün ne demiştim ben size? Hatırlıyor musunuz beyler? Bir kez daha hatırlatayım: ‘Bir Türk, bir Türk askeri, daha da önemlisi bir Türk komandosu düşmanına acımaz! Hiçbir zaman duygusal davranmaz! Görevdeyken veya değilken, önce kendini sonra da düşmanlarını insan olarak görmez! Duygularını, insana dair fikirlerini yedi kat yerin dibine gömer.

Askerleri tuhaf duygular sarmıştı. Dertleri işkenceye son vermek falan değildi. Gerçi Remzi ölürse başları ağrıyacaktı biraz. Ama Esat Oktay her güvenceyi vermişti, fazla tereddütleri yoktu. Yine de herifin ölmesi işlerine gelmiyordu. İstedikleri gibi gitmiyordu fasıl. İşlerini profesyoneller gibi eksiksiz ve sistemli biçimde yapmaya alıştı askerler, erken ölümün işi yarıda kesmesini istemiyorlardı. Bayılana vurmaktan da zevk alamıyorlardı. Hele Çavuş! Hiç bir seansı kaçırmaz, saldırırken de, “zevk alamıyorum komutanım, zevk almalı; heyecan duymalıyım” diye nara atardı. Fasıldan önce, emir alırken sorardı:

– Tutuklu hasta mı komutanım?

Subayı cevap verirdi:

– Lan oğlum, hasta veya sağlam, sana ne? Sen işini yap!

– Ama komutanım, olur mu? Hasta bir iki seansta bayılıp gidiyor. Onu ne yapacağım? Nasıl ki ölümler s.., hastaya da dayak tatlı olmaz.

Bu kez bayağı derinleşmişti tartışma.

– Senin işin, gereğini yapmak Çavuş. Sağlam veya hasta, kadın veya erkek, genç ya da yaşlı, kim olursa olsun. Bilmem anlatabildim mi?

Yanıt patlayıvermişti:

– Komutanım işkence dedin mi zevk duyacaksın, moral bulup keyif alacaksın, yükselen çığlıklarla dört köşe olacaksın, attığın her copu bastığın piyano tuşlarından yükselen bir melodi gibi ruhuna yedirip sarhoş olacaksın.

– Bırak lan edebiyatı. Bak hele! Neredeyse beste yapacak.

Sonra, yerde duran havluya bakıp pis pis sırttı;

– Hadi çocuklar, yarıda kalan oyunumuza başlıyoruz yeniden.

Hayır, düzeltiyorum; esas oyunumuz yeni başlıyor.

Böyle dedi demesine ama bitirdikten sonra bir boşluk hissetti subay. Sanki açıklaması gereken bir şey daha vardı. Aslında konuşurken bile aklındaydı. Ama unutmıştu işte! Hangi birini akıl edecekti? Her gün onlarca şeyi aklında tutmak zorunda kalıyordu. Not tutmak da yasaktı onlara. Esat Oktay, bunu daha ilk günlerde söylemişti:

– Ne olursa olsun not tutmak, bir yere bir şey yazmak, bir tutuklunun rahatsızlığına ilişkin bir şeyler karalamak yasaktır. Herhangi bir not görürsem oyarım. Evet, tek kelimeyle oyarım. Diğer konuya gelince; Tabii ki yapmanız gerekeni unutmayacaksınız. Günlük işlerinizi kafanıza not edeceksiniz. Sadece not da değil, beyninize, yüreğinize, ruhunuza, belleğinizin en derin yerlerine kazıyacaksınız! Unutmak da neymiş?

Olmayacak asker!

Onca kışkırtmadan sonra yapmadık ne kalmıştı başka?

Askerleri gaza getirme, işe hazırlama konularında ustaydı. Arkadaşları da takdir ediyorlardı onu. Bu yönü gündeme geldi mi, kendini tutamaz, lafını da esirgemezdi;

– Övünmek gibi olmasın ama bu konuda kendimden daha yetenekli kimseyi görmüyorum.

Tek övünemediği, unuttuğu şu zıkkım şeydi. Neyi eksik bıraktığını bir türlü çıkaramıyordu. Eh artık neyse, şimdi bunu bir kenara koyup hemen işe başlaması gerekliydi. Askerleri kıvama getirmişti. Gecikmek olmazdı. Çavuş’a döndü:

- Bak, yerdeki havluyu görüyor musun?
- Görüyorum komutanım.
- Git, havluyu yavaşça aç. Ama korkma sakın...

Sırıtırken, bir de ‘korkma,’ dediğine göre, demek ki korkulması gereken bir şey vardı havluda. Çavuş tedirgin olmuştu. İçinden bunu yapmak gelmiyordu. Ama artık emir verilmişti ve mutlaka yerine getirmesi gerekiyordu. Çavuş’un en büyük şanssızlığı, birçok askerin orda olmasıydı. Böylesi durumlarda hiç bir komutan kötü örnek olmak istemezdi. Oysa ortada pek kimse yokken üst astına karşı daha yumuşak ve esnek davranırdı. Zira birlikte işkence yapıp suç işliyordular, işin garipliği dolayısıyla giderek de senli benli olurlardı. Ama ne yazık ki şimdi kalabalık bir topluluktular ve hepsi de birer belaydı. Ensesi ter içinde kalmıştı Çavuş’un. Bacakları titriyor muydu acaba? Gizleyemiyordu kil.

Erzerom kırsalında doğup büyümüş, köylü yanı ağır basan bir da-daştı. Onu yıkan da dadaşlığına halel getirecek olmasıydı. Korku ile gurur gibi eski toplum yadigarı değerler arasına sıkıştıkça utaniyor, şıpır şıpır terler döküyordu. Neredeyse bir saman çuvalı gibi devrilmek üzereydi. Hayatında ilk kez bu kadar utaniyordu. Önceleri de korkmuştu ama gizlemeyi başarmıştı. Bunca askerin ortasında gizlemek mümkün değildi. Öyle ya, erkek adamdı; üstelik askerdi. Bir de Çavuş’tu. Daha da önemlisi bir Türktü. Herhangi bir Türk de değil, bir Tük askeriydi. Asker elbisesi giymiş bir Türk’ün korkması, bacaklarının titremesi sadece utanç verici değildi, aynı zamanda bir rezaletti. Şu rezillikte şu havluyu ne yapacağını bilmiyordu. Kara yerin dibine batsaydı. İstemeye istemeye ilerliyordu, zaten yakındı. Birkaç adımda havluya ulaştı. Tüm askerler ona değil, havluya bakıyordu. Onlar da en az Çavuş kadar merak ediyordu içinden ne çıkacak diye. Subay, merakı kamçılamak için kaş göz ederken, gıcık da veriyordu:

– Lan kendine gel be asker! Titre ve kendine gel! Bir Tük askerisin, Türkoğlu Türksün. Bunu nasıl unutursun, yarma!

Kışkırtı kışkırtı Çavuş’u harekete geçirmeyi başarmıştı. Çavuş eğilip havluyu hızla avuçlamış, emri beklemeye başlamıştı.

– Ha, böyle işte! Aferin sana asker! Her zaman böyle sağlam ol. Hiçbir zaman Türk askerine toz kondurtmayacaksın, anlaşıldı mı?

Boğazı yırtılırcasına bağırdı Çavuş;

– Anlaşıldı komutanım!

Havluyu daha sıkı tutuyordu şimdi.

Remzi başına ne geleceğini bilmiyor, olup biteni kaçamak bakışlarla izliyordu. Bir saatir öylece yüzüstü duruyordu. Bir postal ensesindeydi, ötekisi de sırtına basmıştı. Onbaşı postalinin ucuyla kaburgalarını yokluyordu ikide bir. Bir Çavuş da demir çubukla tempo tutmuştu. Her tarafı uyuşuktu. Darbeleri fazla hissetmiyordu. O uyuşukluğun, yıllar sonra ne tür bir hastalığa dönüşüp karşısına çıkacağını iyi biliyordu. Yaşarsa tabii. Yaşayabilir miydi acaba?... Bu düşünsel gelgitte, hayal ettiği dünyaya doğru yine yelken açacakken subay önlemişti:

– Asker, hele elindeki havluyu hafif aç da herkes ne olduğunu görsün bir.

Çavuş, havlunun ucundan tutup hafifçe kaldırdı. Bakmasıyla çığılgı basması bir oldu. Çılgık askerlerde panik yaratmış, bazıları salondan kaçmıştı. Askerlerin panığı subayı neşelendirmişti. Yine de bağırdı:

– Panik yok, kaçmak hiç yok asker!

Bunları üst üste birkaç kere tekrarlamıştı. Fakat askerler onu dinleyemeyecek kadar sarsılmışlardı. Kimsede hal kalmamıştı. Emir komuta hükmü de engel olamamıştı. Demek ki korku emirden de, demirden de ‘keskin’di. Çavuş erkeklığe halel getirmemek için atmamıştı havluyu. Bunu namus belasına yapamamıştı. Her gün en az on kez kendi kendisiyle çelişen davranışlarda bulunmuyor muydu sanki? Oysa bir insan için olmazsa olmazlardandı erdemli olmak, insana saygıda kusur etmemek. Ama kendisinde bunların bir teki bile yoktu. Olan da askere alındıktan sonra uçup gitmişti. Havlu hala elindeydi ve emir bekliyordu.

Subayın üst üste çıkışlarıyla yeniden iş sahalarına dönen askerler, utanç içinde toplanmışlardı. Savaş alanından kaçmışlardı. Bunun ezikliğiyle süt dökmüş kedi gibi, sessizce esas duruşa geçmiş, boyunları bükük yere bakıyor, subayla göz göze gelmemek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Ama subay, olanları unutacak kadar insafli değildi. Hayatının yarısı orduda geçmişti. Yurt içinde ve dışında yüzlerce operasyonda yer almıştı. Orduda sayısız asker tanımıştı.

Ordunun disiplin ve kurallarına göre şekillenmiş, dünyayı resmi ideolojinin emrettiği gibi algılayarak ‘olgun’laşmıştı. Mesleği temel ilkeyi önemsemeyi öğretmişti ona:

– Hiç kimseye ama hiç kimseye güvenme. Kendine bile. Çünkü günün birinde sen bile kendine ihanet edebilirsin.

‘Güvenme, acıma, affetme, yardımlaşma’ nedir bilmeyen bir felsefeyle büyüyen subay için insan bir araçtı. Amaca ulaşmada kullanılması veya burada işkenceyle imana getirilmesi gereken bir araç... Onun kitabında güvenmek, ortaklaşmak, unutmak, affetmek yoktu. Emir komuta gereklerine uyup görevini yapmayanlara karşı tek sözü vardı:

– Madem kıçımı kaldıramayacak, bir kadın gibi kırıta kırıta yürüyecektin, ne diye erkek mesleği olan asker ocağına geldin!

Ama askeri kurallar her şey değildi, tek çare denen ast üst ilişkileri de her şeyi çözmüyordu. Sadece hot zot ederek yürümezdi işler. İç içe çalışmak ve işe ortak olmak zorundaydılar. Bu işin niteliği dikkate alındığında onbaşılar askerle, çavuşlar onlar ve subaylarla, subaylar da hepsi ve üstleriyle, velhasıl her biri birbiriyle zımnen uzlaşmak zorundaydı. ‘Sen bana dokunma, ben de sana dokunmam’ ilkesi genel geçerdi. İlke işledikçe de cinayetlere, işkencelere, katı kurallara her gün durmadan yenileri ekleniyordu. İlke; askeri piyon, onbaşı ve çavuşları zebani, subayları gözü dönmüş katil yapmıştı. Kim daha fazla iş yapar, insan kırarsa o ‘en iyi asker’di. ‘Aferin asker!’ diye takdir görüp iş başına ödül alıyorlardı.

Subay, iki çam yarmasını çağırır yanına. Remzi, başına geleceklerden habersizdi henüz. Son aylarda itirafçılaştırma politikasının hayat bulması için yapılan rutin bir işkence olduğunu sanıyordu. Oyun edip gözünü korkutur, kaba dayaktan geçirir, hücredeki foseptik çukurunda yüzdürür, bir kez daha dayatırlardı. O da kabullenmezse, koğuşa atarlardı. Ama nedense seans bayağı uzatılmıştı. Daha ne kadar süreceği de belli değildi. Hem başka bir şey yapacaktı bunlar. Neydi bilmiyordu ama şüphelenmişti. Gerisini getirmek bile istemiyordu. Öldüreceklerdi sonunda demek ki... “Nasıl olsa gidiciyim” düşüncesi onu rehavete sürükledi. Öyle ya da böyle, mutlaka bu yoldan geçecekti. Önceden bilse ne çıkardı, bilmese ne? Sonuçta zebaniler vermişlerdi kararlarını.

Başları Esat Oktay sabah tekmilinde buyurmuştu:

– “... Öyle bir örnek ki henüz tarihe geçmemiş ve ibreti alemlik olmalı” İşte bu akşam, karanlığın donduğu bir zamanda, ‘henüz tarihe geçmemiş’ olan bu şey gerçekleştirilecekti...

Subay, Remzi’den iki metre ötede kırmızı bir koltuğa yayılmış, onu süzüyordu. Askerler de sessiz, izliyorlardı tabloyu. Deri koltuğa iyice yerleşen subay artık yolun sonuna geldiğini düşünüyordu. Her şey tamamdı. Herkes de hazır. Şimdi sıra işe girişmekteydi.

Bacak bacak üstüne attı. Su istedi. Onbaşı koştu, suyu getirdi. Subay başını hafifçe kaldırdı, onu yan yan süzdükten sonra bardağı alıp başına dikti. Acı kavurma yemişti sanki. İki parmağını şakırdatarak, buyurdu:

– Kaldırın şu o...çocuğunu. Kıcının üstüne otursun.

Kaldırıp oturtttular. Subay, ona uzun uzun baktı.

– Ne öyle ters ters bakıyorsun lan ibne?

Gevşedi yüz hatları. Sırıtiyordu şimdi.

– Sana ne yapacağımı biliyor musun kahpe?

Hızla kalktı. Toramanları çağırdı. Her biri birer gorile benziyordu. Subayın bir dediğini iki etmezlerdi. Bunlardan korkmamak olanaksızdı. Gövde üzerinde iki koca baş, epey çıkıntılı şiş göbekler, onları taşıyan kalın bacaklar ve pabuç gibi ayaklar...

“Aman tanrım” dedirtirdi görene. Benziyorlardı da birbirlerine. Çirkin ikizlerdi adeta. Boyları birbirine yakındı, aynı kilodaydılar. Hemşeriydiler üstelik, aynı yere düşmüşlerdi ve koğuştan ranzaları da yan yanaydı. Kısacası ikisinin hayat çizgisi asker ocağında buluşturmuştu onları.

Hayat işte...

İnsanı hiç umulmadık yerde, mesela asker ocağında acımasız bir zalimin komutası altında insanlığa karşı işlenmiş en korkunç suçlarda buluşturarak bayağılaştırabiliyordu. Tıpkı şimdi, bu en cehennemi yerde pis bir oyun için bir araya gelmiş olan dünyanın belki de en çirkin suçluları gibi...

Subay çığ bir çığırtkanlıkla bağırdı:

– Aç ağzını lan ibne! Bak ne yapacam? Ömür boyu unutamayacaksn!

Sesi anlaşılabilen sözcüklere dönüşmemişti yine. Gözünü yumup

ağzını açardı ya, sadece anlamsız bir zırlıtı olup çıkardı dışarıya sesi. Oysa sözcük; sesin gırtlak kasları, dudak, ağız ve dişlerle beyin arasındaki karşılıklı uyumuyla anlamlanır. Onunkiler anlaşılamıyordu. Ha bire salgıladığı salyasını eliyle siliyordu:

– Sana ağzını aç dedim ibnenin çocuğu!

O öfkeyle kalkıp sert bir tekme savurdu tutuklunun kaburgalarına.

Remzi'den tepki gelmemişti. Gerçi çok ağlamış, inlemiş, çığlıkları taa nerelere gitmişti de değişen ne olmuştu? “Ne olur vurmayın” demek rencide ediciydi de. O tür sözcükler gayri ihtiyari çıkıyordu ağzından ama en iyisi sessiz kalmaktı. Sessizlik daha iyi gelmişti. Öyle bilinçli tasarladığı bir tavır değildi. Öylesine akıl etmişti. Belki de yapacağı bir şey olmadığı için sessizdi. Kim bilir belki de kaderine razı olmuştu fakat bundan böyle yalvarmayacaktı.

– Açın şunun ağzını lan! Sokun ağzına mereti!

Toramanlar Remzi'ye abandılar. Çavuş da havluya sarılı leşi onun ağzına sokmaya çalışıyordu.

Remzi hayvan leşini görünce, ‘çığlık atıp yalvarmama’ kararını bir anda unutuvermiş ve yakıcı acı çığlıklar kanlı ve kirli duvarlarda yitip gitmişti. Tiksindikçe kasılıp kusuyordu Remzi. Yalvarıp yakarıyor, bu işe yaramayınca nefesi yettiği kadar çığlık atmaya koyuluyordu. Ama bu hali subayı hiç etkilemiyordu. Tersine zevkten dört köşe edip daha da acımasızlaştırıyordu. Kahkahalar atıyordu herif. Mimikleri, edaları saniye içinde değişen garip bir yaratıktı. Tarifi olanaksız bir soydan geliyordu muhakkak. Kendi türü olan insandan on bin yıl kadar önce ayrılıp son derece vahşileşerek bugünlere gelebilen bir soyun efradıydı. Duygularını ve vicdanını tamamen yitirmesi normaldi. Bir insana leş yedirecek kadar insani özelliklerini yitirmiş birine başka ne denebilir ki?

– Soksanıza ulan! Hani aslan gibi kuvvetliydiniz?

Yalım almış goriller yüklendiler. Pençe gibi kuvvetli büyük elleriyle ağzını açmaktan ziyade sanki yırtmak için uğraşıyorlardı. Biri iki başparmağını tutsağın ağzına geçirdi, ötekinin desteğiyle kuvvetle çekip ayırdı. Tırnaklarının battığı yerlerden kan fışkırıyordu. Tutsağın önemsedığı tek şey, leşi yaklaştırmamaktı. Korkar, iğrenirdi hayvandan. O şeyin dokunduğunu düşünmek bile istemiyordu. Ne var ki

gorillerin elindeydi ve m¼cadele g¼c¼ bitmekteydi. Ne yaptıysa iğrenmekten kendini alamıyordu.

Subay kelimenin tam anlamıyla oynuyordu. Bir oyundan ötekine atlıyor, doyum nedir bilmiyor, zaman geçtikçe işi daha ięrenę düzeylere vardıyordu. Her inilti bir bardak şarap, her çığlık bir meze gibi geliyordu ona.

– Lan o...çocukları! Bu sefer de sokamazsanız kendinizi ölü bilin. Ya ben giderim bu diyardan, ya da siz... Ben gidemeyeceğıme göre, tabi ki siz gideceksiniz. Ona göre. Bu sefer affetmek, acımak yok.

Çok kızmıştı bu kez ama cellatlarını da hem korkutmuş hem de öfkelenmişti. Yok, yok onları sözcüğün gerçek anlamıyla vahşileştirmişti. Hele canavar ruhlu çirkin yüzlü cellat, ağızından alevler fışkıran bir canavara dönüşmüştü adeta.

Kurbanın çığlıklarını büyük bir zevkle dinleyen subay, İlginç davranışlarıyla askerleri güldürür, çoğunlukla korkuturdu. Orta boylu, kepçe kulaklı, kırık burunlu, dolgun dudaklıydı. V¼cuduna oranla başı oldukça küçüktü. Boynu çok kısa olduğundan kafası adeta omuzuna yapışık görünüyordu. Patlak gözleri kurbağanınkileri andırıyordu. Hafif kamburu ve öne çıkmış göbeğıyle ürkütücüydü de. Her yerde çirkinlik numunesi olarak gör¼lüyordu. Onun sevgiden uzak olması ve sadistçe zevklerinin nedenlerinden birisi belki de buydu. Böyle düşünen çok tutuklu vardı. Yoksa bir insan kendi soyuna karşı bu kadar gaddar olamazdı. Kendisiyle barışık olmayan birisi ancak böyle şeyler yapabilirdi. Her seansta mutlaka bir bahane ile birilerine sataşır, zaafını belli ederdi; “Mademki ben böyleyim ve mutsuzum, siz de mutlu olmayacaksınız. Bunun nedeni sizsiniz, sizden nefret ediyorum.” İşte böylesi şizofrenik, hastalıklı bir ruh hali vardı. Onun anormalliğıne ayna tutuyorlar diye normal bütün insanlardan nefret ediyordu sanki.

Remzi’nin belden yukarısı çıplaktı. G¼mleğı ve atleti parçalanmıştı; aralardan gör¼nen sırtı simsiyahtı. Başından akıp gelen ince kan çizgileri aşağıya indikçe bedeninin rengine karışıp kayboluyorlardı. Mücadelede yenik düşt¼kten sonra acının gelip yerleştığı yüz¼, olușan kanlı sıyrıkların g¼lgesinde iyice tanınmaz hale getirmişti onu.

Subay, ellerini kıcının üzerinde birleştirmiş, avının etrafında

sinirli ama sevinç voltaları atıyordu. Bazen askerlere, bazen de yerdeki eserine bakarak sırtıyordu. Sonunda düşmanına zorla da olsa ölü fareyi yedirmişti. Hepsine ders olacaktı bu ve bu başarının eseriymiş o sırtmalar.

Remzi komaya girmişti. Hepsine ibret olsun diye hücreye, sonra da koğuşa götürülmüş, durumu ağırlaşınca hastaneye kaldırılmıştı.

Doktorların müdahalesiyle kurtulmuştu, bir şeyler yer içer hale de gelmişti ama buna sevinememişti. O anı her düşündüğünde gerilir ve kusardı. O günden sonra insanlara saygı ve güvenin yanı sıra, düşünme, hayal etme, ‘nostalji yapma’ özgürlüğünü de yitirmişti. Ürkekleşmiş ve bir daha normalleşip insan gibi yaşama isteğine kavuşamamıştı...

Aslında orada, subayın kendisine leşi yedirdiği anda ruhsal olarak ölmüştü. Evet, fiziki olarak vardı, onu şefkatle sarmalayan dostların arasında yaşıyordu ama bu dünyadan; o yalnız kaldığı karanlık kuyudan bir daha çıkamamıştı...

Aldo Moro’nun ikinci ölümü...

El yordamıyla içinden geçilecek upuzun bir tünel düşünün. Ama öylesine bir tünel değil, karanlık, engebelli, zikzaklı, yılan, akrep ve çıyanlarla dolu bir tünel. Bir an Terzi Hermes’in sınav tünelini getirin gözlerinizin önüne. Ama sadece iş olsun değil, gerçekten de düşünün, düşünebildiğiniz kadar düşünün; fakat soyut değil, olup bitenleri, açlık ve susuzluğu, lavları, yırtıcı hayvanları düşünün... İnsanı iliklerine kadar üşüten soğuğu, zifiri karanlık labirentleri, insanı bir hamlede yutabilecek kadar büyük kobra yılanları, zehir yüklü akrepleri, yeri göğü inleten korkunç çığlıkları, açlık ve susuzluğu, ‘sürünmekten parçalanmış dizleri’, ‘kanayan avuçları’, çatlayan dudak ve kaburgaları, kırılan çene ve dişleri, parçalanmış başları düşünün... Ve ‘sayısız sınavlar’ arasında, ‘ateş sınavı’nı, ‘su sınavı’nı, ‘nefs sınavı’nı... İşte bu duygu ve ruh haliyle başlardı yeni gün. Evet, böyleydi yeni günün ruhsal dünyadaki tablosu...

Başlardı başlamasına ama neye gebe olacağı henüz belli değildi.

Evet, sadece kapkara bir dünya hali olacağı kesindi. Olağan olmayacağı, mutlak anlamda acılarla dolu olacağı kesindi. Nasılını sormayın, kimse bilemezdi. Yok, hayır, yanlış anlaşılmalı bu. Baskı ve zulüm son derece bilinçli, oldukça sistematik planlamalar yapılarak uygulamaya konuluyordu. Bilinmeyen, hesapta olmayan şeyse; bunların sonuçlarıydı. Ama o da gam değildi. Sadece hesaplanamayan sonuçlardı işte ve pekala da olabiliyordu. Örneğin; ölüm! Hesapta olmayan bir sonuç! Tutuklu dayanamamış, aldığı darbeler sonucu ölmüş, ne vardı ki bunda! Sindirilmek amacıyla dövülen bir kişi hastanede can verebilirdi veya bir gardiyanın rastgele salladığı kalas sonucu biri komaya girebilirdi. Bir ya da birkaç yerinizin kırılmasının, kafanızın bir kalas darbesiyle parçalanmasının son derece normal olabilmesi gibi...

Kolombo, bir ağacın kuruyan dalında, koptu kopacak zayıf bir yaprak gibiydi. Güne kötü başlamıştı. Onca insan arasında yalnızdı ve kendine güveni kalmamıştı. Çıldıracak gibiydi. Sabahtan beri ağır işkence altında inim inim inliyordu. Dayanamıyordu artık. Ferhat'tan bir adım ötede falakaya yatırılmıştı.

– Ne olur vurma komutanım, parmaklarım kırıldı. Ayaklarımın altı gitti, aha etleri dökülüyor komutanım... Vurma ne olur, affet.

Acı yakarışları, koridorlarda yankılanıyordu. Ayak tabanlarına inen her kalas onu derinden sarsıyordu. Feryadı, darbelerin kalkıp inişine göre bir yükselip bir alçalıyordu. Her bağırışında ciğerleri de sökülüp çıkıyordu sanki. Seans sonunda her tarafı balon gibi şişmişti, yara bere içindeydi yüzü. Askerler sanki korkutup gözdağı vermek için değil de, sakat bırakmak, belki de öldürmek için dövüyorlardı. Neresi gelirse vuruyorlardı. Oyun diye başlamışlardı seansa, iradesini kırmaya çevirmişlerdi. Sonra da öldüresiye işkence yapmışlardı. Onlar için önemli olan almaları gereken sonuçtu. Eh ölmüşse ölmüş olurdu, o kadar da önemli değildi bu.

Erkenden uyandırılan tutuklularla birlikte kalkmıştı o da. Ne var ki, o gün işi ters gitmişti. Zindanın en gaddar gardiyanı koğuşa girerken, Kolombo'yu aynı sırada bekleyen bir tutuklunun kulağına bir şeyler fısıldarken görmüştü. Konuşmuşlardı ha! Bu suçtu ve ceza oyununda hiç şansı yoktu.

– Hey, sen, bir adım öne çık!

Nöbetçi subaydı seslenen. Hay aksi! Lanet, sert biriydi. Subayın kendisini ‘suçüstü’ gören gardiyandan gerekli bilgiyi aldığını anlamış, tir tir titriyordu. Kurtuluşun mümkünatı yoktu. İşkence görmeye görecekti ama az olsun diye kafa patlatıyordu, akıbetini beklerken. Sırasının gelmesine daha vardı. Önce sayım bitmeli, yeniden esas duruşa geçmeliydiler...

Nöbetçi subay sayımı aldı, tutukluları dayaktan geçirdi ve mutfak bölümünde tek sıra halinde dizdirdi. Kendisi de önlerinde, mutfağın bir ucundan öbür ucuna doğru yavaş adımlarla voltasına başladı. Bazen düşünür gibi yapıyor, arada bir kendi kendine gülüyordu. Birazdan başlayacağı seans için yöntem tasarlıyordu. Daha yeni, denenmemiş bir yöntem bulmalıydı. Yüzbaşı Esat Oktay gibi o da uygulanan yöntemlerden hazzetmezdi. Yeni tür işkenceler böyle yaratıcı arayış anlarında çıkıyordu ortaya... İlk dönemler birkaç çeşitti. Zamanla sayısız buluş gerçekleştirmişlerdi. Her buluş yeni birine gebe oluyordu. Adı üstünde, burası korku yayan bir fabrikaydı. Tam kapasite çalışan binlerce işçisiyle bu fabrika, tekmil işkence üretiyordu, dönemin merkeziydi hatta. Burda ürün üretiliyor, her tarafta kullanıma sokuluyordu. Bu arada insanları sakatladı mı öldürdü mü diye sonuçlarına bakılarak mükemmel hale getiriliyordu. Korku imparatorluğu böyle böyle inşa edilmişti.

Kolombo, bu imparatorluğun dişleri arasında kalmış bir ‘artık’tı. Nöbetçi subay için anlamı olmayan bir hiçti. İsteddiği an istediğini yapabileceği bir hiç... Ani bir hareketle durdu ve bağırdı var gücüyle: – Sen! Evet, sen ulan! Senden söz ediyorum ibne! Bir adım öne çık!

Ama Kolombo duymamıştı, daha doğrusu kendisine dönük olduğunu anlamamıştı. Belki de anlamak, duymak istememişti. Gerçeğini isterseniz, zordu öne çıkmak, hiç kolay değildi, bizatihi meğhule adım atmaktı. Eh, adımın sonunda ölüm de gelebilirdi. ‘Keşke gelseydi’ diye düşündü Kolombo. Çünkü ölüm onu bu acılardan kurtaracaktı. İşkenceden korkuyordu Kolombo, seanslar çok daha katlanılmazdı.

Subay, Kolombo’nun duymazlıktan geldiğini zannedip köpürdü.

– Hey, beşinci sırada duran ibne! Ulan hıyarağası, neden öne çıkmıyorsun?

Parmağıyla da onu işaret etmişti. Artık çaresi kalmamıştı. Herif durduğu sırayı bile söylemekle kalmamış, mimlemişti de.

“Ulan Kolombo, kurtuluşun yok artık” dedi içinden. İşe yaramayan bu oyalamaya son vermeliydi. “Nasıl olsa öleceğiz. Buradan sağ çıkmamıza asla izin vermezler. İnsanlığımızdan vazgeçemediğimiz sürece bizi sağ bırakmazlar. Ee madem öleceğiz, ha bugün ölmüşüz ha yarın” diye düşünmeye devam etti. Boynu bükük yere bakıyordu. Kararını verdikten sonra başını yavaşça kaldırdı, boynunu düzeltti. Önce sol ayağını nizami biçimde kaldırıp yere indirdi, sonra sağ ayağını sol ayağının tam hizasında sert bir biçimde yere vurup teknil verdi:

– Kolombo, 1962 Urfa (Riha) doğumlu, görüş ve emirlerinize hazırım komutanım!

Sesi de çakı gibiydi.

Ellerini arkasında bağlamış, ona doğru rahat adım ilerliyordu subay. İlginç planlar yapmıştı. Somurtuk yüzü, rahat yürüyüşü ve düşünceli haliyle verdiği görüntü, kendisiyle çelişiyordu. Öyle olmasına rağmen mühim adam pozlarına bürünmesi, onu daha bir ciddiye alınmaz kılıyordu. Hele o ‘karşık dağları ben yarattım havası’ oldukça komik geliyordu insana. İsmet’e çok yakındı, durdu ve sinir bozucu sesi cızırdadı:

– Ulan yavaş Kolombo!

Kolombo yerinde zıplayarak, karşılık verdi:

– Emredersin komutanım!

– Bana bak lan o...çocuğu!

– Emir ve görüşlerinize hazırım komutanım!

– Bugün sana ne yapayım lan!

– Nasıl uygun görürseniz komutanım!

– Hayır, öyle olmaz. Lan sana ‘ne yapmalıyım’ diyorum, sağır mısın?

– Komutanım, canınız nasıl istiyorsa komutanım!

–

– Ulan hıyar! Kendin söyleyeceksin... Nedir tavsiyen?

– Aklıma bir şey gelmiyor komutanım. Komutanım nasıl rahatlayacaksa ve stresini nasıl giderecekse öyle yapar komutanım.

Kolombo vaziyeti anlamıştı. Önlenmesi mümkün olmayan bir

noktaya doğru ilerliyordu gidişat. Fermanı çıkmıştı. Subayın onu kırıp geçirmesi an meselesiydi. Uçurumun kenarına gelip dayanmıştı. Ne söylerse söylesin bir şey değişmeyecekti. Üç yıllık zindan hayatından biliyordu ki subay şimdi bahane bulmaya çalışıyordu. Aslında buna ihtiyacı yoktu, burada gerekçeden bol ne vardı ki! Herhangi bir davranış, bakış, eller, ayaklar, giysi, haliniz, kısacası her şey gerekçe olabilirdi. Ama subay oyun peşindeydi. Önce kafa bulacak, belirsizliğin büyüttüğü korkuyla harmanlayarak işe başlayacaktı. Bu temel bir taktikti. Esat Oktay'ın zebanilere verdiği ilk dersti:

– Bizim için işkence bir araçtır. Fakat herhangi bir araç değildir. Amacımıza ulaşmak için kullanacağız. Onunla büyük bir korku yaratacağız. Böylelikle ölen ölür, kalan sakat olur ama yumuşayanlar yola gelir, geri kalanlar da teslim olur. Bunları yaşayacak hepsi. Öyle yapmalıyız ki, korku onları çürütsün ve yaşadıklarına bin pişman etsin. Yani teslim alma, acı çektirme, içlerinde korku yaratma aracı olacak işkence.

Bu iddiası boşuna değildi. Kolombo, Esat Oktay'ın yarattığı bu korku girdabında kendisine biçilen akıbeti düşündükçe tir tir titriyor, nefes alamıyordu. Saatlerce neler neler göreceğinin düşüncesi dahi içini daraltıyordu. Sayısız tezgahtan geçmiş, nicesine tanık olmuştu. Dakikalardır esas duruşta bekliyordu. Tek parmağını oynatmadan, karşı duvarda asılı duran Atatürk'ün büyük posterine bakıyordu. Bedeni uyuşmuştu. Olanca gücünü, esas duruşunu bozmamak için kullanıyordu. Tükenmek üzereydi. Razıydı dayağa. Bu kabusun bir an önce bitmesini istiyordu. Yalvarırken dudaklarının kıpırdadığının farkında değildi, bu subayın gözünden kaçmamıştı. Yayından fırlayan bir ok gibi yöneldi ve yumruğunu suratına gömünce Kolombo sersemleyerek yere yuvarlandı:

– Çabuk kaldırın şu cenazeyi. Hemen... Ama önce bi su yesin bakalım.

Suyun ardından bir fasıl geçtiler. Debeleniyordu Kolombo. Burnuyla solumak istiyordu. Ama havayla birlikte genzine kaçan kan onu boğuyor, öksürtüyordu. Esas duruştaki tutuklular, kanlı oyunu seyretmek zorundaydılar. Kendilerine de sıra gelecekti, biliyor, bekliyorlardı. İki şey kurtarabilirdi onları ancak: Ya Kolombo dövülürken

ölüp ellerinde kalacaktı ya da komaya girecekti. Hiçbiri böylesini istemiyordu. Ondan daha fazla acı çekiyor, bir an önce sıranın kendilerine gelmesini istiyor ve bekliyorlardı. Tokatın okkalı bedeli olacağı düşünülebilir miydi hiç? Ne olduysa o sırada oldu. Arka sıranın ortalarında bulunan Keko, bir şey söylemek için sağ dirseğiyle yanındakine dokunmuştu. Arkadaşı, göz ucuyla bakınca da Keko, başını hafifçe çevirip bir şeyler mırıldanmıştı. Arkadaşı panikleyip Keko'nun kesmesi için yüzünü öbür tarafa çevirmişti. Vay sen misin çeviren? Onun esas duruşu bozduğunu görmez mi subay! Resmen çığına dönmüştü herif:

– Neden duruşunu bozdun lan ibne! Esas duruşta put gibi durulur, bilmiyor musun? Oyarım ulan sizi!

Esas duruştakiler, tek ses, “emredersin komutanım” diye bağırdılar. İsmet de emre itaat etmeyi ihmal etmemişti. Askeri kurallara, özellikle de Esat Oktay'ın talimnamesine göre bir asker, hangi durumda olursa olsun subayı emretti mi karşılığında derhal “emredersin komutanım” demek zorundaydı. Askeri bir okul olan cezaevinde her tutuklu bir askerdı ve bu okulun öğrencisi olarak kurallara uymak zorundaydı. Şimdi ihlal edilmişti bütün bunlar.

Kolombo bu okulun öğrencisi olarak nasıl yaklaşması gerektiğini iyi öğrenmişti! Subayın tek hareketiyle, hatta ısıklık çalsa bile nasıl davranması gerektiğini biliyordu. Yerde kıvransa, ağzından burnundan kan boşalsa, komutu “emredersin komutanım” ile karşılamak zorundaydı. Yoksa oyulurdu. Böyle demesine demişti, ama gene de kurtuluşu yoktu. Oyun daha yeni başlamamıştı. Subayın destekli vuruşu fasıla girişti sadece. Gerisi gelecekti daha:

– Kalk lan, çabuk karşıma geç! Bak sayıyorum, son sayı üç, ona göre!

Subay daha üç demeden, Kolombo emredilen biçimde esas duruştaydı:

– Kolombo, emir ve görüşlerinize hazırım komutanım, dedi.

Sesi zayıf ve sönüktü.

– İşte böyle. Asker dedin mi böyle olacak. Gerektiğinde tıg gibi dik duracak, saatlerce esas duruşta bekleyebilecek, kana boyansa da son dakika denildiğinde ok gibi fırlayıp komutanın görüş ve emirlerine hazır hale gelecek!

Hafif alaylı ama buyurgandı subay:

– Ama şıarmak, kendini kaybetmek, daha sonra değişik davranışlara girmek yok! Anlaşıldı mı Kolombo?

–Anlaşıldı komutanım!

–Madem anlaşıldı, o zaman şu ibneye şöyle okkalı bir tokat at bakalım.

Keko dokununca dönüp esas duruşunu bozan tutukluydu hedef. Onun ‘vukuat’ını unutmamış, bir kenara not etmişti zebani. Zamanı geldiğinde de hatırlamıştı. Diğer tutuklulara da ders olmalıydı vereceği ceza. Öyle ya, askeri bir okulda hata, vukuat, ihlal gibi disiplinsizliklerin yaşanması söz konusu olamazdı. İşte, hem de komutanın yanı başında işlenmişti ‘vukuat’. Tutuklu hesabını vermek zorundaydı. Hiçbiri cezasız kalmamalıydı ki ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü de işlenemesin, hepsi imana gelsinlerdi...

Kolombo görevini hala yerine getirmemişti. Durup aval aval bakıyordu subaya.

Beklemiyordu böylesini. Arkadaşına vurmasını emretmişti. Bunu yapsa, emindi ki tokat birken iki, üç olacak, derken daha sert vurması istenecekti. Arkadaşıydı söz konusu kişi. Nasıl vururdu, sonra onun yüzüne nasıl bakardı? Aman tanrım, demek ki o gün de gelmişti...

Aylar önceydi. Soğuktan, iliklerine kadar üşüyorlardı. Açlıktan mideleri kasılıyordu. Ayakta kalamayacak kadar halsiz olmalarına rağmen, kırılıp geçirilmişlerdi o gün. Herkes yara bere içinde, çoğu yerde kanlar içindeyken Esat Oktay havalandırmadan içeriye girmişti.

Köpeği Co kuyruk sallayarak önden girmiş, hemen sonra o da kapıda görünmüştü. Girer girmez gördüğü manzarayı ıslıkladı, sonra tısladı:

– Nasılsınız çocuklar? Keyfiniz yerinde mi? Çavuş, çabuk çay getir. Hele kantinede bak bakayım, turp gelmiş mi?

Ellerini ardına bağlayıp bir iki tur attıktan sonra duvara dayanmış ve manzarayı büyük zevkle seyrederken, tehdidini savurmuştu:

– Daha bu ne ki? Bekleyin hele, durun, acele etmeyin, bir gün gelecek insan olduğunuzdan bile utanacaksınız.

Kolombo, Esat Oktay’ın bu sözleri boşuna etmediğini daha şimdi anlamıştı. İşte bugün, o gündü. İnsanlığından utanmıştı.

Peki, ne yapmalıydı ki subayın emrine uymamayı başarmalıydı?

Kolombo netti. Emrin hangi anlama geldiğini biliyordu. Zaten bu söz her şeyi açıklıyordu. Ama bir de, evet bir de zulüm vardı. Günlerce, haftalarca, belki aylarca sürecekti. Aç, susuz, sakat kalmanın dışında işin ucunda ölüm de vardı. Gerçi bunlardan birini seçebilirdi. Zulmü de tercih edebilirdi, arkadaşına tokat atmayı veya insanlığını unutmayı da.

Henüz on sekizindeydi. Gencecik bir emekçi idi. Sekiz-on nüfuslu ailesinin geçimine katkı sağlamak amacıyla daha çocuk yaşta at arabasıyla hamallık ederek hayatı tanımıştı. Riha'nın Bêrecûk (Birecik) ilçesinde tanımadığı, yükünü taşımadığı, şakalaşıp ilişki kurmadığı kimse yoktu neredeyse.

Meslektaşlarının hışmını üzerine çekmesine rağmen birçok insanın yükünü bedava taşıdığı çok olmuştu. Bu nedenle halk severdi onu. Çok çalışıp didinmişti. Onun için hayat son derece zordu...

Bir şafak vakti yapılan operasyonla alınmıştı gözaltına. Daha gencecikken yakalandığı 12 Eylül fırtınasında doksan gün sorgu, işkence ve ağır suçlanma üçgeninde ezilip pestile çevrildikten sonra, cezaevine atılmıştı. Bir Kürt olarak, hayatın bedeli olarak mekanizmanın nasıl canavarca işlediğini bizzat yaşayıp görmüştü. Evleri basılıp daha yataktan kalkamadan, kafasına geçirmişlerdi çuvalı. İnsan avcısı polis ve askerlerin linçine uğramıştı oracıkta. Sonra, her tarafı çelik saçla çevrilmiş araca bindirilmişti. Arabada ise yumruk ve tekme yağmıştı. Bir sağa bir sola savrulurken hayli sersemlemişti. Daha başına geleceklerden habersizdi, yediği birkaç tekmeden sonra güç bela konuşabilmişti:

– Ne oluyor asker bey? Neden beni dövüyorsunuz? Buna hakkınız yok!

Kolombo'yu dik kafalı bulan operasyon şefi, önce fazla kulak asmamıştı. Ama çıkışları devam edince dayanamamış ve yüzüne sert bir tekme atmıştı:

– Ne kafa tutuyorsun lan ibne! Dan dan etmenin alemi yok.

Daha önce hiç elimizden geçmedin mi ulan g.t.?

– Hayır, geçmedim efendim. Ama ne olursa olsun yine de bana dokunmamanız gerek.

– Hele şuna bak yav! Yalvarması gerekirken! Lan sen kim oluyorsun da bize kafa tutuyorsun?

– Devleti temsil eden memur vatandaşı dövmez, ona hakaret etmez. Yasaların gereği neyse onu yapar.

Devam edecekti ki, daha “yapar” sözü ağzından çıkarken uzun boylu, pala bıyıklı, sarışın, iriyarı operasyon şefi tüm gücüyle ağzının üzerine yumruğu geçirmişti. Kolombo elleriyle ağzını kapatıp acı dolu bir “ah!” çektikten sonra sesini çıkarmamasının daha faydalı olacağına karar vermişti. Şimdi konuşmanın sırası değildi.

Gözaltında tastamam üç ay kalmıştı. Karanlık, nemli ve böcek dolu odalarda yüzlerce arkadaşının çılgınlıklarıyla yaşamıştı. Kolları kopana kadar ‘Filistin Askısı’nda kalmış, bayağı bir elektrik yemiş, avuçları ve ayak tabanları defalarca patlamıştı. Dişleri dışında kabburgaları, kafası ve çenesi kırılmış, kafayı sıyırma noktasına gelip dayandıktan sonra da çıkmıştı bu cendereden.

İşkencenin en yoğun olduğu günlerdi. Gece miydi gündüz mü, sabah mı akşam mı bilmiyor, hiçbir şey hatırlayamıyordu. Her şey uçup gitmiş, işkence ve karanlık kaplamıştı her yanı. “Ah ah, keşke bir yudum su içseydim de ölseydim,” dediği bir andı. Başına biri dokundu hafifçe. Elin temasıyla birlikte korku içinde yerinden sıçradı.

– Ne olur bir yudum su, bir lokma ekmek verin,
dedi ve acı dolu sesle devam etti:

– Gözlerimi açın da biraz ışık göreyim. Sonra yine kapatın.
Yalvarıyordu. Susuzluktan çatlayacaktı neredeyse.

– Tamam, tamam, sana su vereceğim,
dedi elin sahibi.

– Ama sana çok daha önemli bir şey söyleyeceğim. Dinliyor musun beni?

– Dinliyorum asker abe.

– İyi. Yardım edeceğim sana ama böyle yardımcı olamam.

– Ne yapmalıyım?

– Yavaş konuş! Kimse duymasın. Burada olduğumu kimse bilmiyor. O alçaklar yemeğe gitti, ben de senin yanına geldim.

– Tamam efendim, yavaş konuşacağım. Ama ne olur önce bir yudum su.

– Tamam, ışığı da açacağım. Ama dediğim gibi sen de bana yardımcı ol.

- Bu durumda mı, nasıl yardımcı olabilirim ki?
- Olabilirsin. İstersen eğer.
- Tamam, elimden geleni yaparım.
- Aslında bana değil, kendine yardımcı olacaksın. Benim en ufak bir çıkarım yok. Ne yapıyorsam senin için.
- ?...
- Oğlum Kolombo, bak, seni öldürecekler. Hem de derini yüze-
rek.

- Sonra 'demedi' deme.

Bu sözler, onu kalbinden vurmuştu adeta. İnanmıştı. Derisini de yüzerdi bunlar. Lamı cimi yoktu. Bunca kötek atıp zulmedenler onu da yaparlardı. Sorguevinin tek tanrısıydı zebaniler. Onlardan başka hiç kimsenin sözü geçmezdi burada. Yukarda tanrı, burada ise onlardı. Kanun da onlardı, yargı da, kim karışabilirdi ki? İşkence tezgahında o kadar insan öldü de tek bir gün, bir saat bile ara vermedilerdi. Demek ki o da halledilebilirdi bu cehennemde.

- 'Demedin' dememem için öncelikle ölmemem gerekiyor değil mi abe?

- Bak hele, nasıl da felsefik konuşuyor. Tabii ki öyle, yani ölmemen, yaşaman gerek.

- Peki, sana nasıl yardımcı olabilirim ki? Bu halde olan, yardıma, kurtarılmaya ihtiyacı olan birisi nasıl oluyor da bu kadar kuvvetli bir devlete, bu devleti temsil eden senin gibi büyük bir komutana yardımcı olabilir?

- Bana bak Kolombo!

- Nasıl bakacağım, baksam bile göremem ki seni. Kafama geçir-
diğiniz bu çuvalı çıkartamaz mısın?

- Hayır, çıkarmaya gerek yok. Benim hayatım da tehlikede. Buradan ayrıldığımda ne sen beni gördün ne de ben seni... Tamam mı?

- Ama daha nasıl yardımcı olacağımı söylemedin.

- Dinle beni!

- Vallahi dinliyorum, hem de dört kulakla.

- Bak Kolombo, ben de devrimciyim, sizden yanayım. Direnmek iyidir. Hiçbir şey vermemek daha da iyidir. Ama bu işin ucunda ölüm de var. Ölürsen, senin gibi bir devrimci militan toprağın altına

girmiş olur. Yazık değil mi? Mücadeleye devam etme olanağı varken, neden öleceksin ki?

– Abe militan filan değilim. İnan ki hiçbir şey bilmiyorum. Keşke bilseydim de bu zulümden kurtulsaydım.

– Oğlum beni de kandırmaya kalkma. Eğer onlara yutturduklarını bana da kakalayacaksan, o zaman konuşmamıza gerek yok. Ben sana yardım edeceğim oğlum, manyak mısın nesin?

– Bilmiyorum, inan ki bir şey bilmiyorum.

– Kimseyi kandıramazsın oğlum. Bilsen de bilmesen de burada bir şey kabul etmeden, birkaç dosyayı üstlenmeden gidemezsin. Ama sen gel beni dinle; fazla konuşma, her şeyi anlatma, görevini de tam söyleme. Birkaç olayı kabul et, sonra savcılıkta reddedersin. Savcı bırakmazsa bile nöbetçi mahkeme seni bırakır. Bıraktıktan sonra tekrar gider mücadeleni sürdürürsün. İşte bu kadar. Hem bir devrimci kurtulmuş olur hem de tahliye olursun. Üstelik de tekrar kaldığın yerden devam edersin, bir taşla üç kuş vurmuş olursun.

– Abe, valla bilmiyorum. Kurban olayım, hani bana yardımcı olacaktın?

– Ulan Allahsızın oğlu, bundan daha iyi yardım mı olur? Başka ne yapabilirim? Oğlum, bir iki olay söyleyeceksin, birkaç isim vereceksin. Tüm eylemleri söyleme, bir iki eylemle birkaç arkadaşının ismini ve nerede kaldıklarını söyle, yeterli. Hepsine gerek yok. Çünkü bu imansızları ikna etmen gerekiyor. Birkaç itirafla onları kandır ki yakını bıraksınlar. Böyle aktif direnerek bu alçakları kandıramazsın.

– Ya abe, valla direnmiyorum. Siz öyle sanıyorsunuz, oysa ben direnmiyorum. Söyleyeceğim bir şey olmadığı için direndiğimi sanıyorsunuz.

– Ulan Kolombo, beni kızdırma, bak şimdi ayağımın altına alır, gebertene kadar döverim seni. Beni diğerleri gibi sanma. Size iyilik de yaramıyor. Sana yardımcı olacaktım, madem istemiyorsun, o zaman ne halin varsa gör.

– Abe, lütfen, elini ayağını öpeyim. Bir şey yapmadım, kimseyi öldürmedim, ben arabacılık yapıyorum, örgütle, militanlıkla ilgim alakam yok.

– Hadi git lan, yavşak. O arabanla neleri taşıdığını bilmediğimizi mi sanıyorsun?.

Bir yumruk gelip boğazına oturuvermişti. Arabasıyla ne taşıdığını nerden öğrenmişti herif? Bunlar bir şeyler biliyorlardı.

– Ne oldu Kolombo efendi? Bakıyorum derin derin düşünmeye başladın. Oğlum bizim bilmediğimizi mi sanıyorsun? Hepiniz yanı-
lıyorsunuz. Fakat tanrı da değiliz, bilmediğimiz şeyler de vardır. Sen
bizim bildiğimiz eylemleri söyle, bilmediklerimizi de gizle, tamam
mı? Diren ki, devrimci olduğunu unutmayasın. Tamam mı, diren.
Diren dedikse öyle kuru kuruya direnmek olmaz. Bildiğimiz şeyleri
ne diye ben yapmadım diyeceksin? Deve kuşu gibi kafanı kuma
gömmene gerek yok. Anlaştık mı Kolombo?

– Anlaştık polis abe, anlaştık.

– Ha, işte şöyle. Benim istediğim yardım budur. Fazla bir şey söy-
lemeden, bazı şeyleri vermek en doğrusudur. Devrimcilerin bir işi
de düşmanı kandırmak, onu yanıltmak ve zor dönemlerde bazı
taktiklere başvurmaktır. Peki, ne diyorsun?

– ?..

Diyeceği bir şey yoktu. Herhangi bir hareketin kadrosu, eylemcisi
değildi. Örgütsel anlamda ciddi organik bağı yoktu. Sadece Kürdistan
devrimcilerini seven, onlarla sohbet eden biriydi. Bazen yolu düşer,
yanlarına uğradı. Kendi evine geldikleri de olurdu. Bundan da bir
şey çıkmazdı ki!...

Arabayla ne taşıdığını bilmeleri mümkün müydü acaba?

Kafasında bundan başka daha neleri bildikleri yolunda yeni soru
işaretleri de yaratmıştı bu.

Evet, birkaç sefer tanıdığı devrimcilerle araba yolculuğu yapmıştı.
Yanlarında büyük bir valiz de vardı. Valiz dikkatini çekmişti ama
üzerinde durmamıştı. Zaman zaman sağcılarla solcuların kavgaları
sırasında arabasıyla solcuları taşıdığı olmuştu. Bazen solcuları eylem
yerine götürmüş, bazen de onları ordan uzaklaştırmıştı. Bunu dev-
rimcileri sevdiği için yapmıştı. Pişman olacağı bir şey de değildi
bunlar. Ne de olsa Kürt'tü kendisi.

İki tanıdık devrimciyle yaptığı yolculuk aklına gelmişti. O gün
sıcaktı hava, bunalıyordu. Arabayı gölgeye çekmiş, bekliyordu. İş de
yoktu. Tam çekip eve gideceği sırada bir 'tanıdık' bitivermişti. Hafif
dolgun, kalın kaşlı, gür saçlı, çekik gözlü, esmer ve tıknaz delikan-
lıydı.

- Merhaba arkadaş, beni köye kadar götürebilir misin?
- Ne demek? Tabii ki götürürüm. Hadi atla şövalye!

Yanında koca bir valiz vardı. Kolombo valizi arabaya atmak üzere olan genç adama yardımcı olmak için hızla yekinnimişti. Ancak genç, ‘rahatsız olma, hem çok hafif’ diyerek buna izin vermemiştir. Kolombo bu, dinler mi? O hızla valizi adamın elinden kapıp arabaya atmıştı. Ohoo, valiz hafif falan değildi. Aksine oldukça ağırdı. İçinde anormal şeyler vardı zahir.

Anlamıştı meseleyi. Demek o ağırlık, ‘demir’lerin ağırlığıydı. Öyle ya, devrimcilerin kendilerini faşistlere karşı savunmak amacıyla kullandıkları zorunlu ‘malzeme’lerdi desene. Sorgucuların görebileceğini umursamayıp hafifçe tebessüm etmekten kendini alamadı. Vay keratalar vay, çaktırmadan silah taşıtmışlardı. Sözde kendisinden uyanık kimse yoktu. ‘Daha uyanıkları varmış’ diye düşünürken, düpedüz gülüyordu ki, ağzının ortasına yumruğu yemiştir.

- Ne o...lar gibi gülüyon leyn!
- Durun beyler, vurmayın. Yazık değil mi? İnsanlığınızı mı yitirdiniz ne?

Bağırın, papaz rolüne bürünen bir işkenceciydi. Bu adam nasıl biriydi böyle? Kolombo’nun onu anlaması zordu. Oyun mu oynuyordu, yoksa yardım mı ediyordu? Yanıtı hayli zordu. Ona inanmamak için bir neden göremiyordu. Neden yoktu, çünkü ‘ben insanım’ diyen her Allah’ın kulunun bu vahşete karşı çıkması vacipti. O da insan olduğuna göre, adamın işkencelere karşı çıkması son derece doğaldı. Eh öyleyse devrimci kılığına girmiş bir zalim olmayabilirdi.

Ama tersi de mümkündü. Bu ortamda birinin insan olarak kalması akıl karı değildi pek. Evet evet, insanların işkence edilerek öldürüldüğü, kadınların feryatlarının göklere ulaştığı, çocuklarının gözü önünde anne ve babalara tecavüz edildiği bir yerde, hiçbir kişi gerçekten de insanlığını koruyamazdı. Yapılan zulmün bir parçası olup çıkar ya da burada barındırılmazdı. Eğer şef hala burada duruyorsa demek ki işin içinde bir bit yeniği vardı. Bunu daha ikinci lafında anlamıştı, meğer maske takmış bir canavardı herif.

- Mühlet doldu, düşündün mü? Yok mok deme. Anam avradım olsun ktır ktır keser, tüm kemiklerini kırar, öldürürüm.

Esip gürleyen lanet sorgucuydu. Elleri düşmüştü çaresiz.

Tehdit, tekme ve tokadın birbirine karıştığı tam da bu şafak vaktinde geldi eşref saati Kolombo'nun. Artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını anlamıştı. Günler önce evinden alınmıştı ve bir daha dönemeyecekti. İlk kez bu denli derin bir umutsuzluğa kapılmıştı. 'Umudun tükendiği an' dedikleri kavşaktaydı. Dayanma gücünü de yitirmişti. Onu ayakta tutan şey umuduydu ama artık tükenmişti. Yarınlar adına gizleyecek şeyi kalmamıştı.

İlginç bir durumdu onunkisi. Daha birkaç dakika önce 'papaz' işkenceciyle konuşurken, diriymiş henüz. Bir şey konuşmadan, serbest bırakılma ihtimalini mümkün görüyordu hala. Gerçi dünden beri ona dokunmamışlardı. Artık işkence yapmayacaklarını sanmıştı. İşkence olmazsa sonuna kadar böyle götüreceğini düşünmesi garipti ama kendini korumasını sağlamıştı. Operasyon şefi, buna biraz da umut eklemişti. Tam onun dediği gibi yapmaz da biraz kesip kırarak, biraz da süsleyerek pekala kurtarabilirdi paçayı. Bu, karanlık tünelin öteki ucunda gözüken ışık gibi gelmişti ona. İşkenceci sürüsünün içeri dalıp üzerine çullanmaları, bu zayıf umudu tümünden söndürmüştü. Buraya kadardı. "Artık her şey bitti, güvendiğim bir tek dağ vardı, ona da kar yağdı. 'Belki bana inanır, gerçekten tek bir eyleminin olmadığını anlar ve yardımcı olur' dediğim bu lanet herifin de maskeli bir cellat olduğu anlaşıldı" diyordu içinden. Onu ikiletmedi zebanilerin komutanı yüzbaşı.

– Evet Kolombo, süren bitti. Artık oyun oynamanın bir manası yok. Ne sen bizi zorla, ne de biz seni zorlayalım. Oğlum, artık eşeklik etme. Kendine bu kadar eziyet eden bir devrimci olmadı. Sen neden bu kadar inatçısın, anlayamadım gitti. Yoksa onların önemli adamlarından mısın lan?

Yeni bir seansa dayanamazdı. Süngüsü düştü. Alalecele yetiştirdi:

– Tamam, konuşacağım ama...

Ezikti sesi.

– Aması ne Kolombo? Her şeyi harfiyen anlatacaksın.

Buradan ötmeden çıkan olmadı. Örgüt şefleri bile öttü, sen mi susacaksın?

– Yok, hayır memur bey, ne biliyorsam anlatacağım ama...

– Oğlum bu işin aması maması yok. Ne varsa söyleyeceksin, anlaştık mı?

Sertti ses.

– Tamam, bilmediğim şeyleri de söyleyeceğim.

– Hah, tamam. İşte böyle imana gel! Hadi bakalım.

Şef, mal bulmuş mağribi gibiydi. Zevkten dört köşe, Kolombo’yu demir sandalyeye oturttu ve koltuğuna gömüldü. Daktilo başındaki yazıcıya seslenmişti:

– Yaz oğlum. Ne derse onu yaz. Tek bir cümleyi kaçırırsan oyarım seni. Sen de çabuk ol. İşimiz başımızdan aşkın. Konuş!

Kolombo sıtmaya yakalanmışçasına titriyordu. Şefin sabrı taşmıştı.

Geciktirmek hiç iyi olmayacaktı. Ama ne yapacaktı? Üstüne üstüne devrilen sorular karşısında nasıl bir yol izleyecekti? Hiçbir şey söylememek mümkün değildi artık. Üstelik konuşacağını söyleyen kendisiydi. Geri adım atamazdı.

– Tamam, beni dinleyin, dedi aniden ve devam etmişti.

– Şimdiye kadar birçok kişi öldürdüm.

– Evet! Nasıl öldürdün?

– Bayağı öldürdüm işte. İnsan nasıl öldürülür?

– Ulan g...veren, ben ne bileyim senin nasıl yaptığını?

Kolombo susmuştu. Büyük bir tereddüte girmişti. Anlattıkları düzgün ve birbiriyle ahenkli olmalıydı. İnandırıcı cümleler kurmalıydı.

– Evet, ne diyordum? Kurşunla, tabancayla vurdum onları.

– Onlar kim?

– Onlar işte. Bizim dışımızdakiler.

– Tamam oğlum, anladım onları.

– Eeee, daha ne istiyorsunuz?

– Ne demek? Ne istiyoruz, bilmiyor musun?

– Hayır!

– Nasıl ‘hayır’, ulan deyyus.

– Bilmiyorum efendim.

– Anlat ulan, ‘onları’ nerede, nasıl ve hangi biçimde öldürdün?

– Kimi?

– Ulan yavaşak, ‘öldürdüm’ demedin mi?

Kolombo attığı mavalla durumu kurtardığını sanmıştı. Olmamıştı demek. Konuşmayı şefin tepkileriyle düzenleyecekti anlaşılan.

- Dedim efendim.
 - Eee, o zaman niye 'kimi' diye uzatıyorsun?
 - İyi anlaşılması ve doğru kavranması için bu şarttır efendim.
 - Geç ulan hikayeyi. Sen bildiklerini anlat. O kişileri nasıl vurdun?
- Eyleme kiminle katıldın, isimlerini teker teker söyle.
- Bana 'ortadan kaldırılması gereken bir faşist var' dediler. Ben de 'tamam' dedim.
 - Nasıl yani? Şimdi birisi gelip sana 'ortadan kaldırmamız gereken bir adam var' dese, hemen 'tamam mı' diyeceksin?
 - Yok, hayır, hemen 'tamam' demem. Önce kim olduğunu ve neden ortadan kaldırılması gerektiğini öğrenirim.
 - Peki, bunda neden böyle yapmadın?
 - Böyle yapmadığımı kim söyledi?
 - Oğlum beni kızdırma, yoksa seni yerim. Anladın mı?
 - Anladım efendim. İnanıyorum ki bir dakikada değil, isterseniz beni bir saniye içinde bile yok edebilirsiniz.
 - Eee, neden yalan söylüyorsun öyleyse?
 - Hayır, efendim inanın ki yalan söylemedim daha.
 - 'Daha söylemedim' diyorsun. Demek ki söyleyeceksin.
 - ?.

Kolombo'nun iradesi kırılmış, kıvama gelmişti anlaşılan. Şef onun artık direnemeyeceğini, korkuya yenildiğini, yaşamayı tercih ettiğini, acıya dayanma gücünün tamamen tükendiğini anlamıştı.

Mesleğinde epey tecrübeliydi. İşkence ede ede kimin nerede, nasıl, hangi biçimde tepki göstereceğini bile biliyordu. Örneğin, pes eden birinin yeniden direnmesi hayli zordu. Elbette olanaksız değildi, ama zordu. Sorguculara tek başına yakalanmak, toplu ele geçmekten daha çok avantaj sağlardı. Hele işkenceciyi psikolojik açıdan etkisiz hale getirmek isteyen kişi, işkence altında bağırmadan, yalvarıp sızlanmadan direnirdi. İsmet çökmüştü, demek ki yumuşamak gerekliydi biraz.

- Tamam tamam. Konuş o zaman ama durma, araya farklı şey de koyma. Konuşabildiğin kadar konuş. Şimdi aklına gelen ilk şeyi söyle. Evirip çevirmeden anlat, kem küm etme.

- Tamam abe. İnan ki aklıma geleni söyleyeceğim.

- Yeter be oğlum yeter, anlat artık. Beni çileden çıkartma!

– Üç kişiydik, diye söze girdi Kolombo.

– Ha, işte böyle imana gel yahu.

– Ben ve iki kişi daha vardı.

Derin bi nefes almıştı Şef ve araya girip daha önce onlarca kez sorduğu soruyu bir kez daha tekrarlamıştı:

– O iki kişinin isimlerini söyle hemen!

Kolombo düşünür gibi yapıp, sakince yanıtlamıştı soruyu.

– Bilmiyorum.

Çılgına dönmüştü şef, ona okkalı bir Osmanlı tokadı çekmişti.

– Nasıl bilmiyorsun alçak, namussuz! Demek ki saatlerdir bizi kandırmaya çalışıyorsun. ‘Söyleyeceğim’ deyip oyalıyorsun. Devleti kandırmanın ne demek olduğunu göstereceğim sana!

Kolombo gerçekten de ne isim biliyordu, ne de herhangi bir eylem yapmıştı. Bir şeyler anlatmak zorundaydı. Bunun için bir olay uydurup gerçekmiş gibi ve gerçekleştirmişlercesine anlatmaya kopyulmuştu. Şefin isimleri sormasıyla zurna zırt demişti işte.

Foyası meydana çıkmış mıydı acaba? İsimleri hiç hesaplamadığı ortadaydı. Ne olursa olsun bu cehennemden kurtulması gerekiyordu, hem de bir an önce. Olay üstlenmeden ve isim vermeden kurtulması mümkün değildi. Şef daha demin demişti:

– Oğlum, buraya gelenlerin bir teki bile suçsuz değil. El hak suçsuz da çıkamazlar! Değil mi ya... Mademki buraya getirilmişler, o halde bir şeyler üstlenecekler. O ‘bir şeyleri’ biz ayarlarız. Yani kime ne düşecekse hallederiz işin o kısmı. Bu sözlerimi kulağına küpe yap! Unutma!

Unutmamıştı Kolombo. Şefin bu lafını tam da zamanında hatırlamıştı. Tüm cesaretini toplayarak:

– Efendim, size bir şey söyleyebilir miyim?

Alçacıktı sesi. Polis şefiyse hoyratlıktan uzaktı:

– Söyle lan hıyarağası, söyle!

Kolombo, onun yumuşamış olmasından cesaret alarak:

– Acaba diyorum efendim, bu işi siz halletseniz.

Şefi ikna etmeye çalışıyordu.

– Oğlum Kolombo, beni çileden çıkarma. Dalga mı geçiyorsun? Bak, söyleyeceğin her şey önemli. Mahkemede de delil olacak. Ona göre düşün ve ifade ver. Burada işkencenin türlüğü var, seni bülbüle

geviririm ama acıyorum, mahkemede ceza olur döner sana çünkü.

– Şefim, benim yerine siz ifademi yazsanız, olmaz mı diyecektim. Çünkü ben şaşıryorum.

Korka korka söyleyebilmişti bunları.

– Hayır oğlum. Sen söyleyeceksin, ben de yazdıracam. Bir nüsha da el yazınla yazacaksın. Anlaştık mı?

Kalkıp Kolombo'ya doğru yürümüş ve yanına gelip durmuştu sorgucu:

– Hadi çabuk, konuş artık tamam mı? Konuş!

Kolombo da artık bu oyunun bitmesini istiyordu. O, şeften bin kat daha bıkmıştı. Şef devletin verdiği görevi tamamlama sıkıntısıyla hoyratlaşabilirdi. İsmet de hem istenenin gereğini yerine getirir hem de büyük acılar çekmekten kurtulurdu.

– Siz daha iyi ifade edersiniz diye söylediydim şefim.

– Oğlum, senin ne haltlar yediğini ben nereden bilim?

– Ben söylerim, sen de yazdırırsın şefim. Hatırlamadım mı da bana yardımcı olursun. Sanki ben anlatıyormuşum gibi, hı?!. Nasıl olsa kimse bilmez. Ben de sesimi çıkartmam.

– Sen ne diyon lan vatan haini? Sanki ifadeni zorla alan varmış gibi. Ulan her şeyi kendi gönlünle anlatmıyor musun? Var mı bir baskı, bir hakaret veya bir tokat? Ha, var mı?

– Tabii ki yoktur şefim, olur mu? Ne işkence, ne hakaret, ne de baskı var. Kim 'vardır' diyorsa o Türk milletinin düşmanıdır, Türk halkını içten fethetmek isteyen bir haindir.

– Ulan Kolombo!

– Buyurun efendim.

– Oyarım lan seni, oyarım! Dalga mı geçiyorsun doğru mu söylüyorsun?

– Efendim tabii ki doğru söylüyorum.

– O zaman fazla uzatma da anlat ama doğruları anlat. 'Söylemedi' deme sonra.

Kolombo derinlere dalar gibi yapmıştı bir süre. Sonra ta gerilerden getirdiği anılara eşlik etmesine çalıştığı boğuk bir sesle başlamıştı:

– Günlerden bir gündü. Soğuk ve karanlıktı. Göz gözü görmüyordu. Birkaç köpek havlıyordu o kadar. İşte böyle bir gecede kapımız çaldı. Önce açmak istemedim. Daha doğrusu o soğukta

kalkmaya üşendim. Birkaç sefer üst üste çalınca bakmak zorunda kaldım. Kapıya vardığımda, “kim o?” diye seslendim. “Aç Kolombo, benim” dedi biri. Sesi tanıdım ve beklemeden kapıyı açtım. İki kişiydiler. İkisini de tanıyordum. Sırtlarında birer askeri parke vardı. Biri kühlü, öbürü çefiliydi. Hoşbeşten sonra içeri girdik. Annem, babam, kardeşlerimle ablamlar da yatmamışlardı daha. Misafirler yemek yediler, sonra birlikte çay içtik. Geç vakitlere kadar sohbet ettik. Evdekiler birer ikişer yatmaya başladı. En son biz kaldık. Orta boylu olanını iyi tanıyordum. Sık sık bize gelip giderdi. Bazen birlikte kitap okur, bazen çarşıya gidip gezer, bazen de faşist döverdük. Diğerini de tanıyordum ama fazla ilişkimiz yoktu. Dışarıdan, yani ilçemizin dışından gelmişti. İlçenin sorumlusu oydu. Kahve ve derneklerde en çok o konuşur, tartışır ve eğitim çalışması yapardı.

– Sadete gelsene be, sabaha kadar hikaye dinleyecek halimiz yok. Eylem yaptınız mı yapmadınız mı? Onu söyle sen.

– Efendim eylemi anlatmam için önce onları, yani benimle birlikte eylem yapanları anlatmam gerek. Yoksa eksik kalır.

– Ulan sen anlat. Eksik kalsın, sana ne!

– Tamam, anlatacağım. Hepsini söyleyeceğim.

Tam yeniden ‘dalmak’ üzereyken şef hemen araya girdi:

– Bak oğlum, öyle düşünme pozlarına girme. Yutmam onu. Şimdi tam üçe kadar sayacağım. Ya konuşacaksın ya da seni yine askıya alacağım. Bu sefer kıcıma ateşleyici lokumu daldırdığım zaman görürsün dalma neymiş, nasıl olurmuş, dallama!.. Yalvarsan da durmak yok. Ona göre...

Kolombo can havliyle atıldı:

– Tamam tamam. Benim için sorun değil. Konuşmaya hazırım, siz sorun, ben cevap vereyim.

– Eyleme geç.

– Tamam. Bir gece vaktiydi. Bu sefer sıcaktı hava. En ufak bir hareketten hemen ter basıyordu gövdeneye. Sanki yer gök, tüm cisimler erimişlerdi, öyle sıcak. Hava almak olanaksızdı. Bu tür sıcaklarda biz gençler Fırat’a girerik. Ben de karar vermiştim ırmağa gidip serinlemeye. Tam çıkıyordum ki kapı çalındı. Baktım, gelen iki arkadaşımı. ‘Nereye böyle?’ diye sordular. Söylemek istemedim. Bir

şeyler uydurup gitmelerini sağlamak daha iyi olacaktı. Mutlaka serinlemem gerekiyordu. Ama ayıp kaçacaktı. Ben de gitmekten vazgeçtim. Oturmalarını söyledim. Oturdular. Böyle acele nereye çıktığımı sordular yine. Hava almaya çıkacağımı, bu arada eğer başkalarına rastlarsam birlikte serinlemek için ırmağa gitmek istediğimi söyledim. İçlerinde kısa boylu, pos bıyıklı, dolgunca olanı demez mi, “gel otur sohbet edelim. Konuşursak, başka şeylerle meşgul olur, sıcaklığı hissetmeyiz” diye...

– Kolombo, Kolombo, ulan bana bak! Anam avradım olsun ki gözü mü kırpmadan kafana sıkarım. O-ya-la-ma demedim mi?

– Dedin efendim.

– Eee, peki ne diye oyalıyorsun?

– Hayır, efendim, oyalamıyorum. Anlatıyorum. İnsan bir şeyi anlatırken önce o şeyin altını anlatır ki, biraz güzel olsun.

– Elli seferdir söylüyorum ama sen hala aynı nakaratı tekrarlayıp duruyorsun. Sen şimdi düz anlat, ben anlarım, geri zekalı değilim ya oğlum.

– O anlamda değil efendim. Yani diyorum olayı biraz süsleyeyim ki, okuyan veya dinleyen, ‘helal olsun, ne güzel anlatmış’ desin.

– Bak işte! lan hıyar! Diyorum ki, süsleme, sade anlat. Kitap yazmıyorsun, ifade veriyorsun ifade! İfadenin ne demek olduğunu biliyor musun?

– He, biliyorum efendim, nasıl bilmem.

– Hayır bilmiyorsun eşeoğlu eşek, bilmiyorsun.

– Gerçekten biliyorum efendim.

– Eee o zaman bilinçli olarak bizi oyalıyorsun o...çocuğu.

– Estağfurullah efendim, ne demek. Haddime mi?

– O zaman süslemeye, edebiyat yapmaya gerek yok!

– Efendim bir şey söyleyim mi? Eğer müsaade ederseniz?

– Söyle ama tepemi attırma.

– Efendim, çok sevdiğim birisi vardı, o da devrimciydi. Adını hatırlamıyorum. Ama Ali miydi, Hüseyin mi, Hasan mı, tam hatırlamıyorum. İşte o arkadaş, “hayat ayrıntılarda gizlidir” derdi hep.

– Eee, bununla ne demek istiyorsun?

– Ayrıntıları anlatmamın nedeni bundandır, efendim.

– Ulan hıyar ağası, ulan i...e, ulan şerefsiz, ulan anasını, ablasını,

bacısını, ulan sülalesini s... pezevenk. Ulan öldüreceğim, geberteceğim seni...

Sorgucu, çığrından çıkmıştı. Şuurunu kaybetmiş, hafızasını yitirmiş, çıldırmış bir hayvan gibi rastgele saldırmıştı Kolombo'ya...

Aslında sorgucu yorulmuştu, bıkmıştı, acze düşmüştü. 'Zor', 'belalı', 'çetin' bir adamdı Kolombo. Öyle çok dirençli, çok kabadayı, kafa tutan ve 'dilini kilitleyip anahtarı denize atan'lardan birisi olduğu için değil, oyalamakla, zamanı çalmakla, olayları labirentlere sürüklemekle 'zor' bir adamdı. Bu düşüncesini itiraf ederek anlatmıyordu ama içinden, 'bu çakala bak hele ya' demekten kendini alamıyordu. Sayısız insanı sorgulamıştı, ser verip sır vermeyenlerin dışında onu yoran, bıktıran ve acze sokan kimse yoktu. Ama Kolombo öyle değildi, "adam hem direnmiyor, hem çözülüyor, ama hem de hiç bir şey söylemiyordu. Herif, 'çözülürken, konuşurken, eylemleri söylerken bile insanı çileden çıkartıyor" diyen sorgucu, yeniden sorgu sürecine girmişti.

– Bana iyi bak şerefsiz, o...çocuğu, pezevenğin oğlu, gözlerimin içine bak ama öyle değil, dik bak. Son bir kez daha, evet son bir kez daha ifadeni almak için oturacağım. Bak son kez diyorum, son kez. Tamam mı ulan?

– Tamam, efendim tamam. İnan bu sefer oyalamayacağım, hata yapmayacağım, olayları çetrefili değil, düz anlatacağım.

– Tamam o zaman, anlat dinliyorum.

– Evden çıktık gecenin bir saatinde.

– Saat tam kaçtı?

– Tam bilmiyorum.

– Nasıl bilmiyorsun ulan? Adam öldürmeye gidiyorsunuz, saati bilmiyor musunuz?

– Hayır, efendim, ne adam öldürmesi? Garaja gidip köye götürecektim arkadaş.

– Nasıl yani? Eyleme gitmediniz mi?

– Yok, arkadaş köye götürüp geri gelecektim.

– Ulan eşek oğlu eşek, ulan sülalesini s... piçi! Köyden bana ne? Sana sadece eylemleri anlat demedim mi? Bu oturumun artık son oturum olduğunu söylemedim mi?

– Dedin.

– Eee! Mademki dedim ve sen de yanlış anlamamışsın. O zaman ne diye hikaye anlatıyorsun?

– Tamam, o zaman, mademki bunlar olmuyor, o zaman hemen olaylara geçeyim.

– Geç evladım, oğlum, yavrum, hadi geç, ne olur?

– Bir gün örgüt sorumluları yanıma geldi.

– Sen neredeydin?

– Birecik (Bêrecûk) köprüsünün ortasında; bir suya, bir Antep)’e, (Dîlok) bir Urfa’ya (Riha) giden arabalara bakıp duruyordum.

– Tamam, anladım. Peki, sonra ne oldu?

– Hiçbir şey olmadı.

– Oğlum, köprüde birini vurmak için beklemiyor muydunuz?

– Hayır efendim, ne vurması? İnan bana şefim. Ben kimseyi vurmam. Ama diğerleri mutlaka vurmuştur.

– Pekiii, ‘mutlaka vurmuşlardır’ dedin. Bunun anlamı ne?

– Tahmin ediyorum.

– Tahmin mi? Ama ‘mutlaka’ dedin. Bunda tahmin olmaz ki, yüzde yüzlük bir isabet vardır.

– Ama yüzde yüz biliyorum desem, yalan söylemiş olurum.

– Hasiktir lan rezil kepaze! Yalan olurmuş? Ulan senin her tarafın yalan. Doksan gündür yalan söylüyorsun. Tam doksan gündür beni oyalyyorsun, dangalak! Ama bana yutturamazsın. Sen bildiğini okumaya devam edeceksin öyle mi? Et istersen. Ben de inat etmeye devam edeceğim. Bakalım kim kazanacak?

Hışım la kalkmış ve kapıyı çarparak hızla çıkmıştı. Burnundan so-luyordu. Binbaşının odasına doğru yönelmişti. Verilen ifadeyi binbaşıyla paylaşmayı düşünüyordu. Kariyeri için iyi değildi ama yapacağı başka şey de yoktu. Saçma-sapan bir ifadeyle komutanın karşısına çıkması çok daha kötü olacaktı. En iyisi söylemek ve sorunu paylaşmaktı. Korkunun verdiği dalgınlıkla kapıyı çalıp, yanıt beklemeden içeriye dalmıştı.

İçeriye girdiğinde, binbaşı elinde viski bardağı, hemen yanında duran uzun boylu, sarışın bir kadınla kadeh tokuşturuyordu. Gözlerine inanamamıştı. Gayrı iradi duraklamıştı önce, ardından özür dilercesine boynunu devirip dışarı çıkmak istemişti. Ama binbaşı son derece rahattı:

– Nereye yüzbaşı, bir saniye gel hele, sen de katıl bize.

– Hayır, teşekkür ederim komutanım. Beni bağışla, içerde çalıştığınızı sanıyordum.

– Tabii ki çalışıyorum evladım. Biraz da ‘keyfimize bakalım’ dedik. Sabahtan beri tozlu dosyalara boğuldum. İnan ki nefes alamayacak kadar yorgun ve halsizim. Hele keçi kadar inatçı piçler var ki, anamı avradımı sinkaf ettiler. Şimdi üste nasıl cevap vereceğim? Her cevaba ikna da olmayacaklar, biliyorum. Efkarlandım ben de, bari biraz neşe alayım dedim.. Sahi sen niye daldın içeri öyle?.

Haa! Sakın, ‘bu serseri bir şey söylemiyor’ deme.

– Maalesef komutanım...

– Nasıl maalesef ? Bunu kabul edemem, biliyorsun değil mi?

– Hiç bu kadar uğraştığımı hatırlamıyorum komutanım.

– Ne demek yüzbaşı? Kabul etmem. Bana mazeret sunma.

– ?.

– Bir yol bulmalısın yüzbaşı. Nasıl konuşmuyor, anlayamıyorum. Şimdi bu çelimsiz komünist direniyor mu?

– Eee evet, yani hayır komutanım. Daha doğrusu anlayamadım . İnanın ne yapmak istediğini bilmiyorum. Bu heriften bir şey anlayamadım.

– Nasıl yani?

– Ya bi boktan anlamayan basit bir vatandaş ya da saflığa vererek kendini kurtarmaya çalışan uyanığın biri.

– Sence hangisi?

– Bilemiyorum ki komutanım!

– Ama böyle olmaz ki yüzbaşı! Olmaz böyle, çözeceksin! Hem de bugün, çünkü yarın son günü. Şimdi yumuşamıştır, kaç gündür sopa da görmedi. İyi yüklenirsen düşürebilirsin.

– Tamam komutanım, yükleneceğim.

– Sana güveniyorum. Hadi şerefine!

Kepaze herif! Sözde binbaşı, komutan, ordunun gözbebeği! Alem yaptığı yetmezmiş gibi bir de fırça atmıştı.

Yüzbaşı hıncahınc dolmuş, o hışımla saldırmıştı. Kolombo’yu feci benzetirken bas bas bağırıyordu:

– Konuşmayacaksın ulan! Tek bi söz bile etmeyeceksin!.. Bana kalleşlik etmeyecektin.. İfade de vermiycen lan ibnenin çocuğu!.

Bundan sonra yalvarsan da, ayaklarıma kapansan da almayacağım ifadeni.

İşte Kolombo bunu beklemiyordu, şok olmuştu, o an işinin bittiğini sanmıştı. Sorgusu tamamlanıp ifade yazma sürecine geçildiğini zannetmiş, “artık işkence yapmazlar” diye düşünmüştü. Şef bizzat katılıp da, o yoğun işkence dalgasıyla karşılaşınca korkmuştu resmen. Nasıl bir tavır takınacağını da bilmiyordu. Onları oyalamıştı şimdiye kadar, daha başka ne yapabilirdi ki? Bir yerden bir şeyler bulup buluşturup uydurdukça ona kızıyor, daha kötü yükleniyorlardı. Öyle ki, sorgudakilerden daha beter zulüm görüyordu. Durumu kurtarmaya çalıştığı şu son günde akıl ettiği tek şey de çare olmamıştı işte.

Anılardan yararlanmaya karar vererek bazı devrimcilerle sohbetleri ve yolculuklarıyla süslemişti uydurduğu şeyleri. Ve durumu günlük ürettiği bu hayali senaryolarla kurtarmaya çabalamıştı. Eylem vermesi istenince polisi bu uyduruk şeylerle atlatmaya çalışıyordu. O bunu masumiyetine istinaden zorlandığı için paçayı sıyırmak maksadıyla mecburen yapıyordu ama bir iki derken sonunda ters tepmişti.

Sorgucular onun direndiğini ve bunca gündür kendilerini oyaladığını düşünüyorlardı artık. O yüzden yüklendikçe yükleniyor, çözmeye çalışıyorlardı.

Kolombo anlattıklarına polisin niye inanmadığını anlayamıyordu önceleri. Sorgu ilerledikçe meseleyi anlamaya başlamıştı. Ama uydurmaların da sonu gelmişti işte. Ne yapacağını bilemez olmuştu. Artık batağa saplanmıştı, iki arada bir derede idi. Ya gerçekleri, hiçbir şey yapmadığını söyleyip, suç kapsamına girecek en ufak bir davranışta bulunmadığında ısrar edecekti ya da yalan söyleyip kendini suçlu konuma sokacaktı. İlk seçenek için de artık şansının kalmadığı ortadaydı. Bunu son seansta gayet iyi anlatmışlardı. Artık onların gözünde kesin suçluydu. Yoksa işlenen onca failsiz dosyayı nasıl kapatacaklardı? Ona buna suç yükleyip, durumu kurtarıyorlardı zaten. Üstelik dayaktan imanı gevremiş, dayanacak gücü de kalmamıştı. Günde en az beş seans yapıyorlardı. Üçü, tek soru bile sorulmadan safi kaba şiddetle geçiyordu. Son iki seansta ise işkence eşliğinde seri ve çapraz sorularla sıkıştırılıyordu.

Durumdan çıkış yolu bulamamaktan tamamen aptallaşmış, günlük

yapılan baskıdan dolayı giderek yumuşamıştı. Olmayan şeyleri kabul edecek miydi, nerede ve nasıl duracaktı, hem durabilecek miydi bakalım? Kendisi de bilmiyordu bunu. Zamanla gerçekten de polisin baktığı gözle bakmaya başlamıştı kendine. Bunca zamandır böyle yüklendiklerine göre demek ki birşeyler yapmıştı. Artık bir kez buna inandıktan sonra gitgide kendini örgüt üyesi olarak görmeye başlayacak ve hikayesini artık böyle kurmaya çalışacaktı.

Tamıtamına 88. günün 19. seansı biterken o da bitmişti. Askıdan indirmişlerdi. Kolu, bacağı, kısacası her yeri tepeden tırnağa uyuşmuştu. Bir saman çuvalı gibi yığılmıştı yere. Her şeyi unutmuştu. Neredeydi, ne yapıyordu, burada ne işi vardı, çabalıyor ama hiçbirine yanıt bulamıyordu. Yedi canlı mıydı neydiyse ölmemişti. Normalde çoktan tahtalıköyü boylaması gerekiyordu. Çünkü bunca gündür türlü yöntem uygulanmış, her çeşit seanstan geçmiş, bir deri bir kemik kalmıştı. Sır vermemek için değil de sanki ölmemek, inadına yaşamak için diretiyordu. İçi yanıyordu. Dili, ağzına zorla sokulmuş bir sünger parçası gibi şişti. Sebebinin anlayamıyor, nicedir serap görüyordu. Fırat'ın serin sularındaydı, doyasıya içmek istiyor, suyu avuçlamaya çalışıyordu.

Boşa salladığı bu avuçlamaları kesen bir ses oldu.

– Ne arıyorsun Kolombo?

Kendisine mi sormuştu ne? Demek burada yalnız değildi.

– Hiç!

Umutsuz bir hiç'ti bu. Ses kendisinden mi çıkmıştı? Buna şaşırmıştı. Ama beklememişti, zira birisi vardı ve su verebilirdi ona.

– Su! Su var mı burada?

– Var tabii. Var da önce dediklerimi yap!

Kolombo, tereddütsüz yanıtlamıştı:

– Yapacağım! Ne isterseniz... Yeter ki biraz su verin.

– Hayır, önce konuş, bildiğini anlat, sonra içersin suyunu.

O'nunla konuşan papazdı ama Kolombo farkında değildi.

– Tamam, komutanım, valla billa ne isterseniz söylerim.

– Öt bakalım!

Sırıtiyordu şef. Zaten kırmızı yüzlüydü, biraz daha kızarmıştı. Hiddetten çoğu kez çürük bir domatesi andırırdı yüzü. Ama şimdi sevinçten dört köşeydi. Tabii bir insanın geleceğini karartmak

üzereydi ya, ne gam! Düşündüğü tek şey üst üste yığılmış failsiz cinayetleri şu pislige yükleyerek ikramiye, terfi ve sene sonunda başarı ödülü almaktı. Buydu rüyası. İsmet'e ne olacağı, onu hiç mi hiç ırgalamazdı. Yerde kıvranıp yalvarıyordu Kolombo:

– Su verin suu, suuu, suuuuu, suuuuuu!!!!...

– Hayır, önce öt, sonra su. Başka yolu yok. Konuş şimdi. Kiminle, nerede, hangi eylemi yaptın? Kaç kişiyi vurdun? Teker teker cevaplayacaksın. Açık ve net, tamam mı?

Kolombo balıklama atlamıştı lafa. Her şeyi kabul ediyordu. Ama şef ciddiye almamıştı söylediklerini. Ele ayağa düşürmek istiyordu. Teslim olmaya olacaktı nasılsa, sürünsündü biraz. Yalvartıkça zevk alıyordu. Kişiliği iyicene ezilmeliydi. Kolombo, nefesi tükenmekte olan bir çölzede gibi yalvarıyordu:

– Ne olur komutanım, bana su ver. Her şeyi anlatacağım; ne görmüşsem, ne duymuşsam, neyi hayal etmişsem hepsini.

– Hadi oradan lan, sabahtan beri ‘anlatacağım’, ‘edeceğim’ deyip duruyorsun. Ama tek cinayet bile vermedin.

Evet şimdiye kadar ne yaptıysa olmamıştı. Ee olmayınca olmuyordu da, işkence sağanağından sıyrılması gerekiyordu. Bunun için tüm yolları deniyor, şefin isteklerini test ede ede ilerliyordu. Bu test neyi nasıl söyleyeceğini de belirliyordu zaten:

– Bir kış günüydü. Geç saatlere kadar uyanıktım. Uykum gelmiyordu, ama daha çok da kendimi okuduğum roman kahramanına kaptırmıştım...

– Dur ulan, dur hele!

– Buyur.

– Oğlum amacın ne, söylesene, beni delirtmek mi istiyorsun?

– Hayır efendim. Söyleyeceğim işte! Bırakmıyorsun ki! Beni rahat bırak da anlatayım cinayetleri.

– Hayır, bana hikaye anlatma! Sıcak, soğuk, geceyi bırak, elindeki kitabı da at bir kenara, beni ilgilendirmesin. Kaç cinayetin var, bunları kiminle yaptın? Söyle!

– Tamam, efendim, bekle, şimdi anlatırım.

– Bir dakikan bile yok. Şimdi derhal anlat!

– Üç kişiydik. Sabah kahvaltısından sonra çarşıya indik. Çarşıda karpuz satılan bir yere gittik. Burası MHP'li birisine aitti. Zaman

zaman MHP'liler gelip burada toplanırlardı.

– Bunu nereden biliyordunuz?

– Daha önce bazılarını takip etmiştik, buraya gelmişlerdi.

– Yani burayı bilinçli seçtiniz!

– Evet, burada olabileceklerini düşünüyorduk. Hatta içimizden bazıları, “burada bir tuzak kuralım ki, bir daha gelmesinler” diyordu.

– Neyse, anlat ama yalan atma.

– Hayır, yalan değil. Biraz bekledikten sonra yavaş yavaş gelmeye başladılar. Sonra baktık ki, çok azılı bir MHP'li de orada. Nereden, nasıl geldiğini bilmiyorum ama bizden birisi, onu çok iyi tanıdığını, bu kişinin mutlaka ortadan kaldırılması gerektiğini söyledi.

– Yani öldürülmesi gerektiğini mi söyledi?

– Evet, sanırım evet.

– Evet mi, sanırım evet mi?

– Evet.

– Hah söyle. Devam et şimdi. Yine gevşemeye başlama.

– ?

– Ne bekliyorsun lan!

– Sonra akşam oldu.

– Ulan alçak, ne akşamı? O gün orada, o karpuzcunun yanında tam iki kişi öldürülmüş, beş kişi de yaralanmıştı. Akşamla ne ilişkisi var? Akşamdan önceki tarama olayını anlatsana.

– Tamam, anlatacağım ama kızılıyorsun, sen kızınca heyecanlanıyorum, heyecanlanınca da unutuyorum.

– Heyecanlanıyormuş. Anlatacaksın, hem de harfi harfine anlatacaksın.

– Öğlen vaktiydi. İki kişi silahları almaya gitti, yarım saat sonra da geldiler. Biz de orayı taradık ve daha sonra olay yerinden kaçtık. İki gün sonra da taradığımız karpuzcunun yanında iki kişinin öldüğünü, beş kişinin de yaralandığını duydum.

– Önce şu soruma cevap ver; hemen, şimdi, bir saniye bile duraklamadan cevap ver. Kaç kişiydiniz ve seninle birlikte kimler vardı?

– Dört kişiydik.

– İsimleri?

– Musa, Mustafa, Kemal ve bendim.

Sorumlunuz kimdi?

- Ali.
- Ali diye bir isim yok, söylemedin.
- Ali genel sorumluydu, tüm eylemlerin kararını verir, ama kendisi katılmazdı.
- Neden böyle bir katliamı yaptınız?
- Hayır efendim, katliam değildi.
- Daha nasıl olacak ulan? İki ölü, beş yaralı. Binlerce karpuz da delik deşik. Aslında karpuz katliamı...
- Efendim?
- Ne var hıyarağası?
- Efendim, ben tabanca kullanmadım.
- Ne demek ben tabanca kullanmadım. Kim kullandı?
- Diğerleri, diğer arkadaşlarım kullandı.
- İspatlayabilir misin ulan?
- Nasıl yani?
- Ulan kurşun sıkmadığına dair bir kanıtın var mı?
- Bilmiyorum efendim, valla bilmiyorum...

İpin ucunu koparmıştı artık. Buraya kadar demiş, kendine ve arkadaşlarına iftira atmıştı. Herhangi bir olaya katılmamasına rağmen ‘Karpuz Katliamı’ nı kabul etmek zorunda kalmıştı. Kendisine dayatılarak ilerleyen bu ‘konuşma’ artık ifadesi olacak, onları imzalamak zorunda kaldığı için de kendisi ve arkadaşları onbeş-yirmi yıl cezaevinde kalacaklardı...

Kolombo doksan gün boyunca her şeye rağmen üzerine atılmak istenen suçları kabul etmemişti. O bir günü de atlatırsa artık cezaevine gönderileceğini ve dolayısıyla işkenceden kurtulacağını düşünerek, son ana kadar suçlamaları reddetmişti. Sonuncu gün gelip çatmıştı işte, ama “yoo, kazın ayağı öyle değil!” diyorlardı. Şef hele açıkça dayatıyordu:

- Ya dediklerimizi kabul edeceksin ya da sonsuza kadar işkencede kalacaksın!

Suçlamaları kabul etmekten başka çaresinin kalmadığını anlayınca, başta kendini ve orada bulunan bazı kişileri suçlamaya karar vermiş ama dayatmalar devam edince tamamen teslim olmuş, bir şey söylememekten çıkıp ‘her şeyi’ kabul etme kararına varmıştı Kolombo. Bir olayı kabul ettikten sonra, sonrasının onun için pek anlamı kal-

mamıştı. Tam bir şaşkın ördeğe dönmüştü. Bir noktada duramayınca sonuçta çok kötü çözülmüştü, panik halinde aklına gelen her şeyi söylemeye başlamıştı.

– Evet, şefim, ben vurdum onu da, diğerini de ben vurdum. Hepsini, evet, evet, hepsini de ben yaptım, diyordu. O sabahın köründe sorguyu yürüten şefi çağırmış, kapıda bekleyen nöbetçi askere, şefle görüşmek istediğini söylemişti.

– Şefi napıcan lan hıyarağası? demişti nöbetçi ukalaca.

– Acilen görüşmem gerek, bir an önce görmeliyim.

– Kafayı mı oynattın? Bu saatte şefin ne işi var burada?

– Asker efendi, inan çok önemli mutlaka görüşmeliyim.

– ?!...

– Asker efendi, görüşmeliyim muhakkak.

– Ulan baş belası? Ağa mısın, paşa mı, yoksa reis mi? Sen kimsin be? Kaldı ki benimle konuşamazsın.

– Asker efendi. Acil işim vardı. Önemli açıklamalarda bulunacaktım, ama mademki yok diyorsunuz...

Nöbetçi onu anlamamakla birlikte durumu üstüne bildirmesi gerektiğini düşünüyordu. İsmet'in söylemek istediği şey önemli olabilirdi. Daha önce de böyle bir olay olmuş, biri gecenin geç vaktinde polis şefiyle görüşme talebinde bulunmuş, ancak o bunu fazla ciddiye almamıştı. Sabah olduğunda ne büyük bir hata yaptığını, komutanın kendisine attığı tekme tokatla anlamıştı. Şimdi de öyle olmasındı. Olurdu da olurdu. Asker, beş dakika sonra gelecek nöbetçi amirini bekliyordu. Cebinden paketini çıkarttı, iki sigarası kalmıştı. Kısa bir tereddüitten sonra birini çıkarıp ağzına götürmüştü, sigarayı dişleri arasında hafifçe ezdikten sonra, yıllardır taşıdığı muhtar çakmağıyla yakmıştı. Nefesi yettiği kadar içine çekmiş, savurmuştu dumanı. Tam o sırada görünmüştü nöbetçi subay.

– Komutanım, bir şey söyleyebilir miyim?

– Söyle asker! Öyle melül melül bakma! Hadi, çabuk!

– Komutanım, aşağıdaki komünist, yüzbaşıyla görüşmek istediğini söyledi, çok acılmış, mutlaka görüşmeliyim...

– Ulan akılsız adam, gecenin bu saatinde, yüzbaşı karısının kucağından çıkıp gelir mi? Söylesene, sen olsan kalkar mıydın? Eğer birisi kaldırsa, ne yapardın? Seni uyandıranın bilmem neresini ne

yapmaz mıydın ulan kerata? Çabuk kaybol gözümün önünden! Kaybol, yoksa elimden bir kaza çıkacak!

Asker, içinden aklına gelen herkese küfürler ederek saniyesinde kaybolmuş, nöbet yerine koşmuştu. Kolombo gece sabaha kadar şefi beklemişti. Kulağına gelen her ayak sesini şefin sanarak sabahlamıştı. Hatta bazen bir gürültü olduğunda hemen sesleniyordu:

– Şefim, şefim çabuk gel, bir olay daha aklıma geldi!

Artık kendini alamıyordu; aklına gelen her şeyi söylemeye, ilçede meydana gelen tüm olayları üstlenmeye, kimin nerede ne yaptığından, hangi cinayetleri işlediyse hepsinden haberdar olduğunu uluorta söylemeye başlamıştı. Hele o gece hepten dağıtmış, çatlayana kadar bağırıyordu:

– Ben kaçırdım onu, evet, evet onu beklediğim yere geldiğinde tuttuğum gibi ensesinden arabaya bindirip hızla uzaklaştım. İsteklerim yerine getirilmediği için kafasına kurşun sıkarak öldürdüm!

Kolombo’yu duymuştu sorgucu. Adamı lokumdu, lokum. Aldığı son bilgilerle hakkında kesin sonuca varacaktı elbette, fakat önce söyleyeceği neyse öğrenmeliydi.

Tutukluların tecrit edildikleri binaya gidiyordu. Girişi dar demir kapıdan geçti. İç bölümlerdeki hücrelerde onlarca insan vardı. Sorgusu hala bitmemiş olanlar aklıtan, susuzluk ve daha çok da işkenceden dolayı bir deri bir kemik kalmışlardı. Tam mezbahaydı burası, korkunç bir koku çıkıyordu. Tarifi mümkün olmayan, iğrenç bir koku. Şef içeri girmeden evvel, hazırlamış olduğu bir mendille ağzını burnunu kapatmıştı. Tutukluların yerlerini ezbere biliyordu, direkt İsmet’in hücresine yönelmişti ama ona ulaşabilmesi için daha epeyce ilerlemesi gerekiyordu. Burası birden fazla kısmı bulunan koca bir kamptı. Her kısım kendi içinde sayısız hücreye bölünüyordu. Bazı hücreler aydınlık, bazıları loş, bazıları da karanlıktı. Tutuklular sorguda göstermiş olduğu tutuma göre sınıflandırılmışlardı. Direnenler sabahdan akşama kadar karanlık yerde kalıyorlardı. Az direnenler loş, direnemeyenler ise aydınlık yerde tutuluyorlardı.

Temerküz kampı gibiydi burası. Manzaraysa içler acısıydı. İç kısmın giriş kapısının sağındaki hücrede bir tutuklu emekleyerek öbür tarafa geçiyordu. Daha doğrusu kendisi için belirlenmiş sınırlar içerisinde dolaşıp duruyordu. Sol hücrede bir kolu sargıda olan

tutuklu yerdeki kırıntıları toplayıp ağzına atıyordu. Karşısında saçları sıfıra vurulmuş biri, ıslak gibi gözüken betonu yalamaya çalışıyordu. Onun solunda ise akli dengesini yitirdiği belli olan biri yerleri deşer gibi yapıp duruyordu. Sürekli yer değiştiren iki tutuklu da bazen kakhaha atıyor, bazen ağlıyor, bazen de birbirleriyle sohbet ediyorlardı.

Kolombo da bu insan mezbahasındaki manzaranın bir figürüydü. Hücresinde beton direğe sırtını vermiş uyukluyordu büyük ihtimalle. Şef onun nerede olduğunu iyi bildiği için manzaraya takılmadan direkt yanına gitmiş, onu tahmin ettiği gibi bulmuştu. Saçı sakalı birbirine karışmıştı Kolombo'nun. Yaklaşan ayak seslerini duyar duymaz açmıştı gözlerini. Heyecanlanmıştı. İki günden beri aradığı şef işte karşısındaydı. Yerinden fırlamaya çalışmış, zorlukla doğrulmuştu. Ne yapacağını şaşırmış, şefe sarılmak istemişti.

– Dur, yapma İsmet! Sana yapma diyorum, dur oğlum!

Şaşırmıştı yüzbaşı ama sevinmişti de. Kızarmış yüzü sırıtıyordu.

– Beni buradan, bu cehennemden çıkartın lütfen. Çıkartın beni buradan, ne istiyorsanız yaparım efendim!

– Acele etme Kolombo. Her şeyin bir zamanı var.

– Artık dayanacak gücüm kalmadı.

– Dayanacaksın, başka şansın yok!

– Neden burada tutuyorsunuz ki? Zaten her şeyi söyledim.

– Daha mutlaka söyleyeceğin şeyler vardır.

– Hayır. Şey, evet, söyleyecek şeyim var hala.

– Neden ısrarla konuşmak istiyorsun?

– Büyük olayı anlatacağım.

– Anlat o zaman.

– Beni buradan çıkartacak mısınız?

– Bak Kolombo, her şey varım ama pazarlığa asla! Benimle pazarlık yapma, anlaştık mı?

– Tamam, anlaştık.

– O zaman söyle, hadi.

– Size ilk kez söyleyeceğim. Olay büyük. Müthiş yankı yaratır. Ses getirecek bir itiraf bu. Onun için görüşmek istedim.

– Kolombo, beni çileden çıkartma. Ne diyeceksen söyle.

– İtalya'da, bir ara İtalya'ya gittim, pardon gittik.

- Ne İtalya’sı oğlum?
- Geçen yıl Misto ve Muso ile İtalya’ya gittik. Daha doğrusu gönderildik.
- Eee, ne diye gönderildiniz? Komünistlerden para yardımı mı aldınız?
- Yok, ne parası? Keşke para meselesi olsaydı?
- Peki, neye gittiniz? Söylesene yav!
- Hayır, efendim. Ben büyük bir eylemi açıklamaktan bahsediyorum. Büyük, evet büyük bir eylem...

‘Ulan gerçekten de Kolombo bir militan mıydı yoksa? Şuna bakın hele, herif teşkilata karşı psikolojik savaş mı yürütüyor ne?... Neden olmasın ki? Yaman olurdu komünistler. Bu, boşuna sarf edilmiş bir söz değildi. Hele bir de Kürtçülük belası eklendiğinde, bunların çok yaman olacakları kesindi!’ Ama yüzbaşı, böyle düşünmenin deli saçmasından başka bir şey olmadığını son anda anlamıştı. O, daha bu düşüncelerle oyalanırken Kolombo bağırıyordu:

– Ben kaçırdım ve vurdum, leşini de orta yerde bıraktım.

Yüzbaşı de aynı refleksle bağırıyor:

– Kimi vurdun lan, kimi?

Kolombo sıırıtmıştı:

– Aldo Moro’yu efendim. Ben vurdum, Onu kaçıran bendim!

Gitmişti herif. Hiç bir soru sormadan, en ufak bir davranışta bulunmadan, sessiz ama öfke dolu bir ruh haliyle çekip gitmişti yüzbaşı. Kesin kafayı sıyırmıştı.

Kolombo, bu ‘büyük itiraf’tan beş gün sonra ellerine kelepçe, ayaklarına pranga vurulup, gözleri bağlı halde, 5 No’lu Diyarbakır Cezaevi’nin bir koğuşuna atılmış ve tam on altı yıl işkenceli koşullarda tutuklu kalmıştı. Serbest bırakılmasının üstünden daha iki ay geçmeden, yine at arabacılığına başlamıştı. Çalınan yılları hiç yaşanmamış sayarak uyum çabası gösteren diğerleri gibi, kaldığı yerden girmişti hayatının ikinci kısmına...

‘Bugün de Ermeni oldum Çavuş’

Bişar Akbaş veya Bişar Hoca ya da Eliyê Yunus, devletin, Kürdistan’da inşa ettiği asimilasyon yuvası olan öğretmen okulunu bitirmişti.

Mezuniyetten bir yıl sonra “Cumhuriyet’in genç bir asimilasyon beyni olarak Kürdistan’a tayini çıkmıştı. O artık Kürt çocuklarının beynini yıkamayla, dilini unutturmayla, belleğine yabancı bir tarih kazımayla görevli genç bir asker öğretmendi. Kürt’tü ama görevi Kürtleri asimile etmek, kültürel katliam gerçekleştirmek, Kürt çocuklarına Türk-ırkçı ruhunu şırınga etmekti. Her gün birkaç sefer Kürt çocuklarına ‘Türküm doğrudum’ andını okutarak, zulümkar bir sistemin temsilcisi olarak Kürdistan’da büyük bir ihanetin tohumunu ekmiş olacaktı.

Okumuştı ama başka bir sistemin ruhunu okumuştı; öğrenmişti ama başka bir ahlakı öğrenmişti, kendi özüne, belleğine yabancılaştırılmış bir okur-yazar olarak devletin sadık bir elemanı olarak göreve atanmıştı. Mezuniyet ve atanmışlığın mutluluğunun doruğunda olduğu bir zamanda, varılmıştı utanmışlığın en derin haline. “Kürtsün ama Kürt çocuklarını asimile yoluyla Türkleştiriyorsun” sözünü ilk duyduğunda yüzü adeta utanma duvarına dönmüştü. Şaşkın ve ne yapacağını bilmez, kekemeli bir halle “öyle mi?” demiş ve o günden sonra da okulda yurtsever bir ruhla Kürt çocuklarına Kürtçe ders vermeye başlamıştı.

Eliyê Yunus, ruhunun gerçek sahibi olduğunun bilincine vardıktan belli bir süre sonra 12 Eylül fırtınasına yakalanmış, her Kürt gibi o da doksan gün sorgulama sürecinde gördüğü her türlü insanlık dışı işkence ve uygulamalardan sonra Diyarbakır Cezaevi’ne getirilmişti. Eliyê Yunus artık zindandaydı, işkence cenderesine alınmış koyu bir yaşamın en derin halinde onur kavgasındaydı ve yirmi dört saati imtihandı artık. Terzi Hermes’in sınavında ak ile karanın bulunduğu keskin çizgide ölüm dansındaydı. İki yol vardı önünde, evet sadece iki yol; ya Terzi Hermes’in felsefesine sadık kalıp insan olmanın erdemliliğini yaşayacaktı ya da ona ihanet ederek insanlık onurunu ayaklarının altında çiğnetecekti.

O; varolmanın en derini halini yaşayan, ruhuna tek bir lekenin düşmesine izin vermeyen, tüm benliğiyle doğal insan olmanın özünü koruyan Aliyê Yunus’tu. O, insanlığından taviz vermeyecek, ruhunu pazarlamayacak, beynini kirletmeyecek kadar insandı. Onurlu, hassiyetli, erdemli olmanın, özüne karşı sorumlu davranmanın doruğundaydı. Beyninin parçalanmasına, ruhunun bedeninden alın-

masına, başının gövdesinden koparılmasına ‘evet’ diyebilirdi ama insanlığına, halkına ve ulusuna ihanet etmesine izin veremezdi...

Ve izin vermedi Eliyê Yunus. Direndi; yığıtçe, hücre hücre, dirhem dirhem direndi. Ruhuna leke sürülmemesi için ne gerekiyorsa onu yaptı. Aç kaldı, susuz bırakıldı, acılar içinde kıvrandı, kafası kırıldı, kaburgaları çatladı, işkencelerle dişleri, tırnakları söküldü ama direnmekten vazgeçmedi...

Bir direniş abidesi olan Eliyê Yunus karşısında pes etmek zorunda kalan işkenceci Mevlüt çavuş, “ulan Bişar Akbaş, bu kadar inat etmeye, bu kadar ters konuşmaya, bu kadar dalga geçmeye ne gerek var?” demişti.

Eliyê Yunus durur mu hiç? Yanıtsız kalır mı? Cevap vermeden rahat eder mi?

– Tabii ki vardır Çavuş, tabii ki vardır. Neden olmasın, neden inat etmeyeyim?

– Ben de soruyorum ya, neden böyle?

– Sen ve siz, gerçekten normal iş yaptığınızı mı düşünüyorsunuz, yoksa bizimle dalga mı geçiyorsunuz? Veya bizi enayi mi sanıyorsunuz?

– Sana bir soru sordum Bişar...

– Çavuş, biz bir halka, bir ulusa ve politik bir harekete mensup insanlarız. Nasıl hareket edeceğimizi de gayet iyi biliriz.

– Sorunun yanıtı bu değildir.

– Sorunun yanıtına geliyorum. Sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar işkence yapıyorsunuz bize. Ellerimiz çatladı, bedenimizde kırılmayan tek bir kemik kalmadı, ruhumuzu eziyorsunuz, bedenimiz yara ve kırıklarla dolu.

– Dur, dur hele!. Ne demek ‘ruhumuzu eziyorsunuz?’

– Yapmıyor musunuz?

– Daha yapmadık, yani ruhumuzu daha ezemedik ama ezeceğiz. Bu ne ki? Bedeniniz de, ruhumuz de ezilecek.

– Bak Çavuş yanınızda, hepinizin huzurunda, burada bulunan tüm gardiyanların önünde şunu söylüyorum: Bizi ezemeyeceksiniz. Bedenimizi ezebilirsiniz, ruhumuzu yaralayabilirsiniz ama onu asla teslim alamazsınız. Ruhumuz bize, halkımıza ve Partimize ait olacak hep.

Çavuş son derece soğukkanlı ve sakin bir edeyle:

– Ama kıracağız sizi. Büyük bir kırmayı yaratacağız. Hayatınız boyunca unutamayacağınız bir ders vereceğiz. Sen de bunu unutma.

Eliyê Yunus da gayet soğukkanlı ve sakindi. Bazen çukura inmiş mavi gözleri kıvılcım çakar gibi parlarsa da sakinliğini koruyabilecek kadar sabırlı ve soğukkanlıydı. Soğukkanlı olmasının nedeni Çavuşla rahat konuşması ve onunla açık tartışmasıydı. Bir saatten fazladır tartışlıyordu onunla, daha doğrusu Çavuş polemik yapmaya gelmişti. Çavuş’un kendi başına gelmediğini, yürüttüğü tartışma ve yaptığı polemiğin Esat’la direkt bağlantılı olduğunu da biliyordu. Bu nedenle son derece açık ve net konuşuyordu. Politika yapmıyordu, ne yapmak istediklerini açık açık söylüyordu. Gizleyip saklayacağı bir şeyleri yoktu, ne olacaksa zaten olacaktı. 12 Eylül Darbesi’ni yapan generaller, zaten gerekli plan ve projeleri daha darbe yapmadan önce hazırlamıştı. Bunu tutsaklar da, Esat Oktay Yıldırım da, gardiyanlar da biliyordu. Dolayısıyla kozlar açık kullanılıyordu. Bu nedenle Eliyê Yunus da açık ve net, hiç bir ikirciliğe yer vermeden konuşuyordu:

– Siz benim Türk olmamı istiyorsunuz. Çok farklı dil, kültür, ahlak, yaşam, kısacası tarihsel, dilsel, ruhsal ve psikolojik şekillenmemize rağmen bana “Türk olun” diyorsunuz. Sizce bu olur mu? Mantıklı ya da ahlaki mi?

– Sorduğum sorunun cevabını hala alamadım Bışar hoca.

– Aklınız almadığı için cevabınızı alamıyorsunuz yoksa sabahtan beri anlattıklarım sorunuza verdiğim cevaplardır. Düşündüğünüz gibi konuşmamı ve bu temelde yanıt vermemi istiyorsunuz.

– Neyse, seninle anlaşmam. Farklı dünyanın, farklı çağın insanlarıyız. Yarın görüşürüz. Ama bu haliyle değil ha!...

Eliyê Yunus, Çavuş’un son söylediklerine yanıt verme gereğini duymamış, sessizce hücrede bulunan diğer arkadaşlarına bakarak tebessüm etmekle yetinmişti.

Şiddet doruktaydı. Dur durak bilmeyen işkence, vahşet boyutuna ulaşmıştı. Açlık ve susuzluk eşliğinde sürdürülen fiili işkence tutsakların iradelerini kırmaya dönüktü. Önce aç bırakılacak, sonra çok yoğunlaştırılmış ve sistemli bir biçimde uygulanan işkence ile tutsaklar teslim alınacak, ardından da herkes, “Türküm” diyecek ve

mahkemelerde de pişman olduklarını söyleyecekti. Proje buydu ve hedef bu doğrultuda belirlenmişti. Elbette ki tutsakların da projeleri, onların da planlaması ve oluşturdukları bir doğrultu vardı. Proje ve doğrultuları fazla karışık değildi. Israrla dayatılan Türklüğü kabul etmeyecek, zulme teslim olmayacak, mahkemelerde pişman olduklarını söylemeyeceklerdi. Kısacası ideallerine ve ütopyalarına ihanet etmeyeceklerdi. Bunun için ne gerekiyorsa onu yapacaklardı.

Esat Oktay, 35. Koğuş'u teslim almak için en seçkin elemanlarını görevlendirmişti. Irkçı, faşist, sadist, kısacası 'dini imanı olmayan' işkencecileri özel olarak görevlendirmiş ve onlarla özel toplantılar temelinde hücredekileri teslim almayı planlamıştı.

İşte bu özel elemanlardan birisi Mevlüt çavuştu. Soğukkanlı ve sakin bir işkenceciydi. Yaşı bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen askerde çavuştu, daha doğrusu öyle iddia ediyordu. Belki de başka bir alanda farklı işlerle uğraşırken, özel olarak Diyarbakır Cezaevi'ne görevli olarak atanmıştı. Kim bilir belki de askeri kuvvetlerde özel bir görevliydi, belki bir katil, belki uluslararası operasyonlarda görev alan bir vurucu tim, belki de bir CIA ajanıydı, tıpkı Doktor Orhan Özcanlar gibi...

İşte bu Mevlüt çavuş, günde birkaç kez koğuşa gelip her tutsağa Türk olup olmadığını sorar, tutsaklardan aldığı cevaplara göre tutum belirlerdi. Bu tutum, genellikle işkence olurdu. Bu işkence seanslarında 'Türklüğü' kabul edenler de oluyordu. "Türküm" diyenler, "Türk değilim" diyenlerin hücrelerinden alınıp başka yere, Türklüğü 'kabul' edenlerin bulundukları diğer hücrelere götürülürlerdi.

Yapılan korkunç işkenceler eşliğinde, "Türk olduğumu söyle" dayatması sistemli bir haldi. Hem işkence yapılır hem de "Türk müsün değil misin?" sorusu sorulurdu. "Ben Kürdüm" diyenler, "tamam oğlum ben de biliyorum Kürtsün, ama şimdi Türk ol, bundan sonra Türk olduğumu söyle" yanıtı veriliyordu...

Zor günlerdi, hayat, şiddet ve işkenceyle yoğrulmuştu. Her gün onlarca kez işkence seansı yapılır, her tutsak günde birkaç kez özel olarak işkenceye alınır, komaya sokulana kadar seanslardan geçirilirdi. İşkencenin tek sebebi, tutsakların Türklüğü kabul etmemeleriydi. Her şey 'Türk' olma ya da olmamayla bağlantılıydı. İşkencecilerin tek çabası, işkence seansında tutsaklara Türklüğü kabul ettirmektir.

Mevlüt çavuş, her gün sabahın erken saatlerinde koğuşa dalar, önce sinsice tutsakları gözaltından süzer, sonra her tutsağı uzaktan uzağa inceler, daha sonra da ne yapması gerektiğine karar verir. Önce ara koridorda sessizce volta atarak ilerler, tek tek hücreleri inceleyerek koridorun sonuna kadar devam eder, koridor dönüşünde de tutsakları sorgulamaya başlar. Türkleşip Türkleşmediklerini sorusuyla giriş yapar, aldığı yanıtı göre tavır geliştirir. Fazla tartışma ve polemik çıkmazdı. Sorular da, soruların yanıtları da genelde statik ve birbirlerine benzerdi. Her gün aynı tonda ve aynı tarzda sorular sorulup cevaplar alınır. Ama Eliyê Yunus’a sorulan sorular da, onun sorulara verdiği yanıtlar da genelde farklı olurdu.

Mevlut çavuş, her geldiğinde mutlaka Eliyê Yunus’la konuşmakla yetinmez, onunla polemik yaparak zamanın önemli bir bölümünü harcardı. Aslında Çavuş, Eliyê Yunus’un ‘sempatizan’ıydı. Daha doğrusu ondaki bu sempati, başlangıçtaki öfkenin daha sonraki dönemlerde ‘saygı’ya dönüşme haliydi. Daha da doğru bir anlatımla bükülemeyen bileğin öpülmesi, kırılmayan iradeye saygı duyulması, başedilemeyen bir duruş karşısında pes edilmesi idi. Bundandır ki; her sabah ilk işi Eliyê Yunus’a uğramak, onunla konuşup tartışmak olurdu...

– Bişar hoca, bugün ne oldun? Türkleştin mi?

– Sayın Çavuş, değil Türkleşmek, tam tersine bugün, ‘ne olayım, hangi ulusa geçeyim’ diye düşündüm. En sonunda Ermeni olmaya karar verdim. Evet, bugün Ermeni’yim.

– Dün Rum, daha önce de Yunan olmuştun. Bugün de Ermeni olmuştun.

– Evet, doğru. Her gün başka bir ulusun, farklı bir halkın mensubu olacağım.

– Peki ne zaman Türk olacaksın? Türkiye de bir ulustur, Tükiye halkı da var. Eğer her gün bir halkın mensubu olacaksan, herhalde Türk de olacaksın.

– Hayır, her ulusa geçebilir, her halkın mensubu olabilirim ama asla Tük olmam.

– Neden Türk olmuyorsun?

– Neden olacağım ki?

– Gerçekten de öğrenmek istiyorum. Neden her halk olmayı dü-

şünüyorsun da sadece Türk olmayı düşünmüyorsun?

– Bu sorunun cevabını gayet iyi biliyorsun ama yine de söyleyeyim Çavuş. Sabahtan akşama kadar işkence ediyor, ‘Türk’ olmamız için bedenimizi, ruhumuzu eziyorsunuz. Bir insanı zorla başka bir ulusa, başka bir halka mensup etmek mümkün mü? Ama siz bunu zorla, şiddetle, işkence ve vahşetle yapıyorsunuz. Söylemek istemiyorum ama kafamdan geçeni söyleyeceğim; İşkenceci olma noktasına gelen bir ulusun mensubu olma onursuzluğunu yaşayamam.

– Ama gönüllü olmuyorsunuz. Size insanca ‘‘Türk olun’’ dedik ve hala diyoruz. Fakat bunu kabul etmiyorsunuz. Peki nasıl yapalım? Var mı başka bir yol?

– Bak Çavuş, madem ki ulus değiştirmek, bir halktan başka bir halk kimliğine geçmek o kadar kolaysa ve onurlu bir şeyse, gel sen Türklükten Kürt kimliğine geç. Bunu kabul eder misin ?

– Bak hoca, çok şımarıp ileri gidiyorsun. Benimle bir tutuklu gibi değil de, özgür bir insan gibi konuşup tartışıyorsun. Böyle olmaz!.

– Ya nasıl olur?

– ‘‘Türk olacaksınız hoca, Türk. Başka çareniz yok. Ya Türk olacaksınız ya Türk olacaksınız!. Kim güçlüyse, kim devlet sahibiye, kim ordu sahibiye... O kaybeder, o ulusunu değiştirir, ya da değiştirmek zorunda kalır. Anlatabiliyor muyum?

– Hayır, Çavuş. Türk olmayacağız, kendi kimliğimizden, kendi ulus ve halkımızdan razıyız. Kürt olarak dünyaya geldik, Kürt olarak da öleceğiz. Ordunuz, devletiniz olabilir, cezaevleriniz, mahkemeleriniz de olabilir ama unutma ki; bizim de inancımız, bağlı olduğumuz ideallerimiz var. Ben de anlatabiliyor muyum?

– Bak hoca, bir atasözü var; ‘‘Ya bu deveyi güdersin, ya bu diyardan gidersin’’. Bu diyardan gidemeyeceğinize göre bu deveyi güdeceksiniz. Anlaştık mı?

– Hayır, anlaşmadık. Bu durumda, herkes kendi bildiğini yapacak. Siz görevinizi yapacaksınız, biz de kendi görevimizi. Siz bizi Türkleştirmek için işkence yapmaya devam edeceksiniz, biz de direnmeye, dayatmalarınızı reddetmeye, Kürt olma onurunu yaşamaya devam edeceğiz.

Mevlut çavuş, öfkelenmişti. Aslında öfkelenmede haklıydı. Çünkü tutsakları Türkleştirme programı başarıya ulaşmamış ve üstelik

“asla Türk olmayacağız” demişlerdi. Bu nedenle de Çavuş öfkelenerek ayrılmıştı.

Bişar hoca ya da Eliyê Yunus 1952 yılında Mêrdîn’in Nisêbîn ilçesinde dünyaya gelmişti. 1970’lerin ortalarına doğru Kürdistan devrimcileriyle tanışmıştı. İnanmıştı, ideallerine sadıktı ve bedeniyle birlikte ruhunu da adamıştı özgür bir Kürdistan’a. Esir oluşu çok fazla enterese etmemişti. “Olur, tabii ki olur bu tür şeyler, eğer kav-gadaysan, hele hele bu kavganın kenarında değil, tam da orta yerindeysen tutsaklık da olur, esir düşmeler de; idam da olunur, ömür boyu zindanda kalma da” diyordu sohbetlerinde.

35. Koğuş’a alınıp sistematik bir biçimde işkencelere tabii tutulduğu zaman da aynı şeyleri tekrarlardı Eliyê Yunus. “Tabii ki işkence edecekler, sonuçta düşmandır” derdi. Mazlum, Hayri, Kemal Pir gibi PKK’nin önde gelen kadrolarının yanında olması da, ekstradan işkencenin gerekçesi olmasına rağmen mutluydu. “Bu önderlerle birlikte işkence görmek insana mutluluk verir ancak” diyordu.

Eliyê Yunus, gerçekten de büyük bir direniş ruhuna sahipti. Felsefesinde işkencecilere, kan emicilere, zulmü temsil eden zalimlere teslim olmak yoktu. Onurlu bir yurtsever, gözü pek bir direnişçiydi. Mevlüt çavuş her sabah, “hoca Türk olmadın mı?” diye sorduğunda o, “hayır Çavuş Türk olmadım ama bugün başka bir ulusa geçtim. Örneğin; bugün Ermeni oldum, yarın Rum, başka bir gün Asuri, başka günlerde de başka bir inanç, başka bir halkın konduğu olurum, ama asla Türk olmam” diye yanıt verirdi. Bazen Çavuş veya başka bir gardiyan Eliyê Yunus’a, “askerler içeriye girdiğinde ayağa kalkacaksınız ama en çok da sen kalkacaksın, tamam mı hoca?” derdi. Hoca soğukkanlılığını yitirmeden, son derece sakin bir biçimde, “ma siz kim oluyorsunuz ki, karşınızda ayağa kalkalım” diye yanıt verirdi. Bu tür durumlarda Çavuş adeta kudururdu. Kudurmuşluğunu hissettirmemek için pis pis sırttan Çavuş, “tamam anladım hoca, bugün tarihin en çirkin ırkı olan Ermeni olmuşsun, ondan dolayı da bu kadar aksileşip çirkinleşmişsin” diyerek ayrılırdı.

Eliyê Yunus, kimliğine, ulus ve halkına olan bağlılığını tarihi gelenekten almıştı. Tarih boyunca hunharca katledilen Kürt önder ve direnişçilerin adına, onların ruhuna sadık kalarak direnirdi. Muhteşem direnişini onların anısına duyduğu saygı gereği Esat Oktay Yıldırım’a

karşı açık tutum alırdı. Sadece direnmezdi, onlar adına yazılan destanları, şiir ve şarkıları da okuyarak yaşatırdı; eski zamanlarda kalan direnişçileri. Eliyê Yunus adını da Sason Direniş'inin önde gelen önderi Eliyê Yunus'tan almıştı. Her işkence seansından sonra 'Eliyê Yunus' destanını okurdu. Bu nedenle arkadaşları O'na, Eliyê Yunus adını takmışlardı.

"...Zalimlerin başı Esat Oktay Yıldırın onu üç arkadaşı ile birlikte Serêkaniyê'ye (Ceylanpınar) işkenceye gönderdi. Burada işlenmiş bazı cinayetleri ona yüklemeye çalıştılar. Zulüm kar etmedi ve Eliyê Yunus karşısında zalimlerin iradeleri yenildi. Yeniden Diyarbakır Zindanı'na geri getirip, tek başına bir hücreye koydular. Zalimlerin başı Esat Oktay, kaldığı hücrenin kapısına geldi. Elinde bir tomar kağıt vardı, parmaklıkların arasından Bışar hocaya uzattı. Bışar hoca cellada bakarak, "bu ne?" diye sordu. Esat "bunu al, bildiklerini yaz, kendini kurtar" dedi, sırtarak. Bışar hoca gülümseyince, Esat sessizce hücrenin yanından uzaklaştı.

Elini cebine götürdü Eliyê Yunus. Bir kibrit kutusu çıkardı cebinden ve kutudan aldığı çöpü tutuşturdu, daha sonra Esat'ın verdiği kağıtları, tutuşturduğu kibrit çöpüyle yakıp kül etti ve külü kaldığı hücrenin dışına bıraktı. Alevleri seyrederken gülümsedi ve "halkım esirken kendimi düşünmem ihanettir" dedi yavaş ve kararlı bir ses tonuyla. Alevler sönmüş, geriye biraz duman, biraz da kül kalmıştı. İki saat kadar sonra Esat hücrenin önüne damlamıştı. "Yazdın mı Bışar hoca" dedi sert bir ses tonuyla. Eliyê Yunus şahadet parmağıyla hücrenin önündeki külü gösterdi. Zalim dut yemiş bülbül gibi en ufak bir ses çıkartmadan sessizce sıvışıp gitti oradan.

"...1984 yılında zulmün son bulması için arkadaşlarıyla birlikte Ölüm Orucu'na yatmıştı. Ya zulüm ve işkence kalkacak ya da ölecekti. Onun defterinde geriye dönüş yazmazdı. Ölüm Orucu'nun kırk beşinci gününde askeri hastaneye kaldırıldı. Aşırı derecede kilo kaybetmiş, gözleri çukura kaçmış, avurtları çökmüş, vücudu kendi kendini yemişti. Ayaklarında takat kalmamıştı artık. En kötüsü de gözleri görmüyordu. Annesi, babası, eşi ziyaretine gelmişti. Yatağında oturmuş, sırtını yastığa dayamış, eşi bir tarafına, annesi diğer tarafına, babası ise karşısında oturmuştu. Eliyê Yunus durumunun

gayet iyi olduğunu söyleyip, ailesine moral vermeye çalışıyordu. Babası bir kaç kez “oğlum görüyor musun?” diye sormuştu. “Tabii, tabii” demişti, fakat bir ara eşine bakıp, “baba” deyince, gözyaşlarını tutamayan babası, “Oğlum eşine baba diyorsun, görmüyorsun” demişti. Ölüm Orucu, kırk dokuzuncu gün anlaşıma ile sona erince, Eliyê Yunus ölümden dönmüştü.

“...Eliyê Yunus yıllar sonra tahliye oldu, Serêkaniyê’ye, evine döndü. Eşine ve ailesine kavuştu. Belki herkes onun ailesinin yanında, eşinin dizinin dibinde oturacağını zanetti ama o herkesi şaşırttı. Tahliye olduktan bir müddet sonra yanına İsmail’ i aldı. İsmail bir köylüydü, belki okur yazar bile değildi. Cezaevi arkadaşıydı. Belki de sadece dertleştiği, sohbet ettiği birisiydi. Eliyê Yunus çağdaş bir Donkişot, İsmail de Sanço Panço’ydu.

Büyük düşleri vardı Bişar hocanın ama yaşadığı şehir tutsaktı, halkı baskı ve zulüm altındaydı. Zindandan çıkmıştı ama daha büyük bir zindana alınmıştı. Kısacası özgür değildi, kendisiyle birlikte halkı da tutsaktı. Silah bulup özgürlüğün peşine düşmeliydi ve bulmuştu kısa bir süre sonra. Büyüğünü kendisi aldı, küçüğünü de İsmail’ e verdi.

Kararı nasıl aldılar bilinmez; muhtemelen o söyledi, İsmail onayladı. Gündüzün ortasında, herkesin gözlerinin önünde Ceylanpınar Emniyet Müdürlüğü’nün kapısına gittiler. Kapıda birisi bekliyordu, bu şehirde yapılan tüm vahşi uygulamaların emrini o veriyordu. Bişar tabancasını çekti, nişan aldı ve tetiğe bastı; hedef onikiden vurulmuştu. Zulüm yapan Emniyet Müdürü devrilmişti, Bişar ardına bakmadan yürüdü, İsmail tabancasını beline soktu ve O’nu takip etti. Jandarma olay yerine tez ulaşp hemen uzaklaşanların ardına takıldı. Dümdüz bir ovada ilerliyorlardı, jandarmanın geldiğini gördüler. Kaçmadılar, çatışmadılar ve teslim olmadılar. Jandarma “dur” dedi, durmadılar. Otomatik silahlarla tarandılar ve orada, evet, orada o gün toprağa düştüler...”

Ve yeniden filizlenen direniş

Ölümlerin ardı arkası kesilmiyordu. Peş peşe yaşanan ölümlerle cezaevi tam bir mezbahayı andırır olmuştu. Neredeyse her gün can alınıyor, kan dökülüyor, dışarıya cenazeler gönderiliyordu. Tutuklular aniden kayıplara karışıyordu. Her rütbeli bir drakula, her çavuş bir katil, her er bir cinayet makinesiydi. Esat Oktay ise bunların tümü ve toplamı olarak ‘tanrı’ydı.

Dayanma güçleri tükenmek üzere olan tutsaklar için yaşamın bir anlamı kalmamıştı artık. Yaşam çoktan anlamını yitirmiş bir çileye, dik bir yokuşa doğru hızla tırmandırılan bir insanın sırtına yüklenmiş yüke dönüşmüştü. Daha anlaşılır bir ifadeyle İsa’nın sırtına bağlanmış çarmıhını andıran, ölüm fermanı oluvermişti yaşam.

Tutsaklar kendilerine saygılarını önemli oranda yitirmiş, suçluluk psikolojisi içinde yaşar hale gelmişlerdi. Perspektiflerini önemli oranda yitirenler bu cendereden nasıl kurtulacaklarını bilmiyordu. Herkes, istisnasız herkes bir an önce o cehennemden kurtulmak istiyor, artık hiç kimse o acıları çekmek, arkadaşlarının gözleri önünde öldürüldüğünü görmek ve kayıplara karıştığını duymak istemiyordu...

Ve başka yolu kalmadığını düşündükleri için, herkes ölüp kurtulmak, bir an önce yok olup toprak altında sakın, acı çekmeksizin o sonsuz

uykuya dalmak istiyordu. Artık yürekleri kaldırmıyor, beyinleri almıyor, bedenleri dayanmıyordu. Ölümün dramatik çağrısı olan iniltileri, verilen son nefesleri duymak istemiyorlardı. Kendilerinden bıkmış, canlarından bezmişlerdi. Herkese ama herkese, yeryüzünde yaşayan altı milyar insana kızgın, kırgın ve öfkeliydiler. Kendilerine, duruşlarına, yaşadıkları hayata karşı daha da öfkeli ve kızgındılar.

Ölüm hemen her gün gerçekleşen sıradan bir olaydı tutuklular için. İsimlerini bile bilmedikleri insanların yanı başlarında can çekişip son nefeslerini vermeleri olağan bir hal almıştı. Bir tutuklu, gözünü kırpmadan bir arkadaşının linç edilmesini sonuna kadar izleyebiliyor, başka bir tutuklu, parçalanmış bir arkadaşının kafasını dakikalarca avuçları arasına alabiliyordu. Bir tutsak, saatlerce cop ve kalaslarla dövülen arkadaşına yardım edemeden insanı acıya boğan bu oyunu izleyebiliyor, başka bir tutsak da, kanlar içinde kıvranan arkadaşının “beni kurtarın” çığlıklarına yanıt veremeden, sadece bakmakla, gözyaşlarını yüreğine akıtarak seyirci kalabiliyordu...

Kötü, kirlenmiş, zehirle yoğrulmuş bir zamandı. Zehir yüklü olan bu zaman, yenilginin derinliğine doğru deli bir ırmak gibi şursuzca akıp gidiyordu. Zehirli ve zifiri karanlık olan bu zamanda direnen tutsaklar da fiziki olarak teslim alınmıştı. Bu dönemdeki baskılar, eski baskıları kat be kat aşmıştı. Sekiz ay süren fiili direnişte sadece bir tutuklu katledilmişti. Oysa ‘vahşet’ olarak tanımlanan bu dönemde daha şimdiden yüzden fazla tutuklu öldürülmüş, bir o kadarı sakat kalmış ve akli dengesini yitirmişti.

Bunun nedeni, ihanetin dayatılmasıydı. Dayatmanın zorunlu sonuçlarıydı bunlar. Yeni gün eskisini, her yeni uygulama öncekini aratıyordu. Bu dönemde tecrit katmerleşmiş, şiddet derinleşmiş, dayatmalar ağırlaşmıştı. Yapılanlar öyle bir noktaya gelmişti ki, hayatta kalmanın tek yolu kendini ve ulusal değerlerini kusmaktan geçiyordu. Yaşamak istiyorsa tutuklu; önce kendine ihanet etmek zorundaydı. İşin özü şuydu; her tutuklu mutlaka ama mutlaka hayatına karşılık geçmişine küfredecek, kendini bağlı addettiği siyasal görüşü karalayacak, ulusal değerlerini inkar edecek, Kürtlüğünü reddedip Türk olduğunu söyleyecekti... Başka seçenek yoktu. ‘Ya ihanet ya ölüm’dü egemen olan.

Bu süreç; hem mahkemelerde siyasi savunma yapılarak büyük

bir direnişin geliştiği, hem de irade ve kişilikte ciddi kırılma ve ihanetin geliştiği, son derece çelişkili ve çatışmalı bir süreçti. Aynı zamanda olumsuz şeylerin içinde olumlu yanların da barınmasından dolayı iki ana çizgiyi ve duruşu ifade ediyordu. Olumsuzluğu olumluluğa, teslimiyeti direnişe dönüştürmek isteyen kişilik ile olumsuzluk içinde tamamen bataklığa batan, o sefil hayata tutunmak için bunu bilerek isteyen kişiliğin birbiriyle kıran kırana mücadele ettiği bir süreçti de... Bu kaygan ortamda her iki kişilik de hızla ilerliyordu...

Birisi dipten gelen dalga gibi yavaş yavaş şekillenirken, diğeri açıktan açığa ve tiksinti vererek ilerliyordu...

Birisi insanlığını, onur ve şerefini korumak için bedenini çarmıha gerdirenlerin çılgınydı. Diğeri ise bir tas çorba, bir lokma ekmek, bir yudum su için kendini ucuza satanların fısıltısı...

Bu iki dalgayı temsil edenlerin yanında bir de umutları kırılanlar, “her şey bitti” diyenler, bireysel kurtuluş için geçmişini unutanlar vardı. Bunların cesaret ve yürekleri erimiş, düşünceleri körelmiş, ruhları kararmıştı. Takatsız kalmış, artık tek adım bile atamayacak kadar zayıflamış, bitkin düşmüşlerdi. Ezik, yaralı, her gün leş kargaları tarafından parça parça yutulan kişiliklerdi.

Gücü olan, inisiyatifi elinde bulunduran, geleceğe damgasını vuran güç kazanacaktı. Teslimiyete götüren süreç, bu kişileri orta yerde bırakmıştı. Ne ondan, ne bundan yana olmuşlardı. Direniş yö-rüngesine de girmemişlerdi, ihanetin pençesine de. Bu ‘bekle- gör’ kişiliği, karamsardı ve bereket, hala dengelere göre hareket ediyordu. Gelecekte hangi dalga egemen olacaksa onun yanında yer alacaktı. Ancak bu kişilik hep aynı noktada durmayacak, aynı kulvarda koş-mayacak ve aynı duruşu göstermeyecekti. Teslimiyetten çıkış süreci uzadıkça, süreç yenilgiye evirildikçe, hele şiddet derinleştirilip ihanet dalgası kabardıkça, bu kişilik de hızla ihanete kayacaktı. Teslimiyet, yani direnişin darbe aldığı dönem, direniş ile ihanet arasında bir noktada duruyordu. Bu noktada sonsuza kadar durarak halk değerlerine bağlı kalmanın olanağı yoktu. Erimenin, güvensizliğin, bunalımın, tükenişin, korku ve yılgınlığın baskın gelmeye yöneldiği bir inişti. İhanet virüsü yayıldıkça hastalık ürüyor, beyinlerini ve yüreklerini kemiriyor, ruhlarını kirletiyordu adeta.

Ve süreç, ihanete doğru hızla akıp gidiyordu. “Teslimiyet ihanete,

direnış zafere götürür” belirlemesi hem bu süreci hem de bu sürecin kişiliğini iyi anlatıyordu. Bu dönemin kişiliğı direnirse zafere, tersi durumda ihanete giderdi.

Anlaşılması gereken şuydu:

Yenilgi süreci bir geçiş süreciydi, bir ara duraktı. Bu süreçte, bu durakta direnişçi kişilikle teslimiyetçi kişilik de kıyasıya çatışacaktı. Direnme eğilimi bir tutum halinde geliştirirse aldığı darbenin yarattığı dezavantajları açıp sürece damgasını vuracak, bunu yapamazsa sürecin ihanetle sonuçlanması kaçınılmaz olacaktı. Son tahlilde bu bölünmüş kişiliğın iki parçası arasındaki çarpışma, sürecin gidişatını belirleyecekti. Hangisinin galip geleceğini ise zaman gösterecekti.

Zaman ibresi her gün biraz daha ihanete dönüyordu. Yenilgili süreç teslimiyete, teslimiyet ihanet sürecine evrilirken, yenilgili kişilik de ihanet kişiliğine dönüşüyordu hızla. Bu süreç çürümeyi yaratıyordu, çürüme de ihaneti. Fiziksel alanda teslim alınan kişiler, zaman içinde düşünsel ve ruhsal bakımdan da teslim alınarak hızla ihanete doğru yönlendirilebiliyorlardı.

Bu kaygan ve korku dolu atmosferde zayıf, güçsüz, kararsız kişilerin önemli bir kesiminde, bireysel kurtuluğu arama eğilimi yoğun biçimde yüzeye çıkıyor, onları hızla teslimiyetten ihanete sürüklüyordu. Tek kurtuluğu yolunu geçmişlerine küfretmekte bulan bu kişiler, Esat Oktay’ın insafına sığınıyordu. Bunlar bedenlerini kurtarma karşılığında hem cezaevinde hem mahkemelerde Kürt gerçeğini inkar ediyor, Esat Oktay’ın cellatlarıyla birlikte koğuşlara operasyon düzenliyor, tutuklulara işkence eşliğinde ihaneti dayatıyorlardı.

Ruhlarını pazarlayanlar...

Hazan mevsimiydi. Tutukluların çoğunun, yani ezik, yani yaralı, yani her gün leş kargalarına yem olanların, sonbahar yaprakları misali, esen rüzgarlara göre savrulduğu bir mevsimdi.

Tam dağılma ve çözülme mevsimiydi. 1982’nin bu mevsiminde ihanet de derinleşiyor, direniş de derinden derine filizleniyordu ama hakim gibi görünen ihanet kişiliğıydi. İşkencelere dayanamayan tutuklular arasından birkaç kişi her duruşmada el kaldırıyor, söz

alıp mahkeme heyetine kendilerini kusuyorlardı. Bunlar direnişten umutlarını kesenler ve inançları zayıflayanlardı... İtirafçılara her gün yeni isimler ekleniyordu.

– Biz Türküz, kandırıldık, pişmanız, tüm bildiklerimizi söylemek istiyoruz komutanım.

Bunları söyleyenler itirafçıların bulunduğu yere geçiyorlardı. Darbe yemiş ama ruhunu korumaya çalışanları rahat bırakmayanlar da vardı aralarında. Bu yeni türeyen grup, Esat Oktay'ın ekibine katılmıştı. Şahin Dönmez, Yıldırım Merkit, Ali Gündüz, Hıdır Akbalık gibi itirafçıları bunlar ve tıpkı Esat Oktay gibi çabalıyor, hatta çoğu zaman kendilerini kanıtlamak için ondan daha fazla dirayet gösteriyorlardı. Kürt ve Kürdistan sorununu zindanın karanlık dehlizlerine gömme projesinde bizzat yer alıyorlardı. Basitçe yer almak değildi onlarınki, birinci derecede rol oynuyorlardı. Öyle ki; zamanla planın hem uygulayıcısı hem yürütücüsü, hem de yönlendiricisi olmuşlardı. Esat Oktay bu grubu 'Genç Kemalistler' adı altında örgütlemişti. Tutukluları itirafa zorlamaktan, tutuklular adına pişmanlık dilekçeleri yazmaktan, bu dilekçeleri mahkemeye göndermekten sorumlu kılmişti onları. Şahin, Yıldırım, Ali ve Hıdır dördlüsü zaman içinde Esat'tan daha fazla Esat'çı kesilmişlerdi. 'Genç Kemalistler'; başsavcılarla, mahkeme heyetleriyle yaptıkları toplantılarda itirafçılık ve ihaneti daha da derinleştiriyorlardı.

Şahin Dönmez, Esat Oktay'la birlikte tutukluları sorgulayarak, gardiyanlarla koğuş operasyonlarına katılarak, bildiklerini tutuklulara karşı kullanıp onları düşürme planlamasına bizzat katarak süreci daha da hızlandırıyordu. Hemen her gün Esat'a, haftada bir savcı ve mahkeme heyetine, iki ayda bir de Milli Güvenlik Konseyi'ne rapor yazıyor, gelişmeler hakkında bilgi sunuyor, tutuklularla ilgili tek tek izlenimlerini aktarıyordu.

Elbette ki Şahin Dönmez kendi kavmine, kendi soyuna ihanet eden ilk insan değildi. Tarihte kendi kavmine ihanet eden o kadar insan var ki, saymakla bitmez. Tarihin sayfalarında bu tür insanların isimleri hayli kabarıktır ve Şahin bunların ne ilki, ne de sonuncusu olacaktır!

Tarihte birçok savaş ve büyük toplumsal alt üst oluşt, bu türden kişiliklere rastlamak mümkün. İnsanlığın özgürlük arayışı sürecinde

peydahlanan bu türden kişilikler bir anlamda doğruyu bulmanın, gerçeğe ulaşmanın, özgürlükle kölelik arasındaki çelişkiyi ayırt etmenin ölçütü de olmaktadır. Zira ihanet olmazsa sadakat, şarlatan olmazsa kahraman, döneş olmazsa bağlılık, ilkesizlik olmazsa ilkeli olma, kölelik olmazsa özgürlük de olmazdı. Bu kavramları anlamlandıran şey; ona karşıt olan kavramların kendisidir. Bu nedenle Şahin Dönmez'in de itiraf edip ruhunu pazarlaması bir yere kadar kabul edilebilir bir durumdur. Buraya kadar söylenecek fazla bir şey yok. İnsan işte; hatası da, suçu da, kötülüğü de, çirkinliği de olan bir yaratık...

Tarihin gelişim sürecini belirleyen bu yaratığın içinde ne yazık ki cesur olduğu kadar korkak, özgürlüğe sevdalı olduğu kadar düşkün, yiğit olduğu kadar yılgın olanı da vardır. Çağları adeta doğayla boğuşa boğuşa aşan, emek üretkenliğiyle her şeye sıfırdan başlayıp kendini günümüze kadar taşıyan bu yaratık, bünyesinde böylesi bir zaafiyeti de taşıyordu hala. Ama bazı şeyler var ki anlamak gerçekten mümkün değildi.

Evet, Şahin Dönmez'in içerisinde girmiş olduğu tutumu anlamak mümkün değildi. Tek kelimeyle bataklığa batmış olan bu kişi için şunu söylemek ne kadar karşılık bulur bilinmez ama yine de belirtmek gerek; O, tepeden tırnağa foseptik çukuruna batmış karanlık bir ruhtu. Saçının teline kadar kendi karşıtına dönüşmüş, özüne ve kavmine karşı büyük bir kin, öfke, nefret olup düşman konumuna gelmiş ne idüğü belirsiz bir yaratıktı artık!..

'Genç Kemalistler' guruhunun başıydı bu karanlık ruh. Oluşturduğu ekibiyle sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar koğuşları dolaşarak tutukluları itirafa zorluyordu. Tutuklanmadan önce hemen hemen herkesi tanıyor, kimin ne görev yaptığını, hangi alanda sorumlu olduğunu, hangi eylemde yer aldığını biliyordu. PKK Merkez Komitesi'nde görev almış olması ona büyük avantajlar sağlamıştı. Bu avantajı tutsaklara karşı öldürücü bir silah olarak kullanıyordu. "Bir şey bilmiyorum" diyene, "sen onu külahıma anlat" derdi. Sırtarak, bir yılan gibi tıslayarak yavaşır ve zehirli iğnesini "boşuna inkar etme, biliyorum" diyerek, batırırdı kurban seçtiği hedefine. Elbette sadece sözlü telkinlerde bulunmazdı. Tüm ikna gücünü kullanarak onları itirafa zorlardı. Çoğu zaman yanına çetesini alıp koğuşlara

gider, gözüne kestirdiği kurbanlarıyla saatlerce konuşurdu. Bu konuşmada tutuklunun dışarıda yaptığı eylemleri sıralar ve itiraf etmemesi durumunda bunları mahkemede kendisinin açıklayacağı şantajına girişirdi. Bu durumda mahkemenin cezaı en az iki katına çıkartacağını ama eğer itiraf ederse bir kaç yıl içinde iyi halden dolayı tahliye olacağını söylerdi.

Sadece bu da değil. Şahin ve ekibi en son hamleyi işkenceyle gerçekleştirirdi. Evet, yanlış anlamadınız, Şahin ve ekibi bizzat işkence yaparak Esat Oktay Yıldırım'la aynı kulvarda yer alıyordu. Hatta zaman zaman taktikler de veriyordu O'na. Sözü'n kisası, cuntanın 5 No'luda hayata geçirmek istediği projenin bizzat içinde yer alıyordu. Eski arkadaşlarına büyük bir öfke ve nefret duymakla yetinmiyor, büyük düşmanlık da yapıyordu. Sanki herkesin ölmesini, tüm tutukluların yok olmasını, onlardan tek birinin bile yaşamamasını istiyordu. Aslında 'sanki' değil, düpedüz istiyordu.

Bir insan kişilik zaaflarından dolayı hata yapabilir, hatta örneklerde görüldüğü gibi büyük suçlar da işleyebilir. Ve bundan dolayı yapılmaması gereken birçok tutum ve davranışlara da girilebilir. Bunda da şaşılacak bir durum yoktur. Ama Şahin'deki o nefret, o kin ve öfke anlaşılır gibi değildi. Eski arkadaşlarından en ufak bir kötülük görmemesine rağmen onlara karşı bu kadar zalimce davranması, Esat Oktay'la aynı duygu ve düşünceleri beslemesi gerçekten de anlaşılır değildi. Acaba 'siz olmasaydınız ben şimdi özel bir yaşam kurmuş olacaktım' diye düşünmesinden gelen bir öfke miydi? Belki de devletin kendisine yaptığı kötülüklerle, siyasi sürecin içinde olmasından dolayı bireysel güdülerini tatmin edememesinin sorumlusu olarak eski arkadaşlarını gördüğünden dolayıydı bu kadar nefreti? Ya da henüz bilinemeyen bambaşka bir nedenden dolayı? Her ne olursa olsun bir insan kendi soyuna, kendi kavminden insanlara, bir zamanlar birlikte olduğu arkadaşlarına bu kadar zalimce davranamazdı.

Zalim olan, vicdanını tamamen yitiren, adalet duygusunu kaybeden sadece Şahin Dönmez miydi ki? Yıldırım Merkit, Ali Gündüz, Hıdır Akbalık da aynı şekilde düşünüyor, aynı duyguları taşıyor, aynı 'işler'i yapıyorlardı. Demek ki sorun sadece Şahin'in bireysel duygu ve düşüncesini eski arkadaşlarına karşı şiddete dönüştürerek konuşturması

değildi. İtiraf eden, düşüncesini sofrada servis şeklinde sunan, duygularını eskiye dönük harekete geçiren tüm ‘Genç Kemalistler’ öyleydi. O zaman burada sorun, bireysel değildi, bir kişinin bireysel öfke ve intikam içerisine girmesi de değildi. İtiraf onları o noktaya götürmüştü. O zaman itirafçılık; ‘akıl ve düşünceyi yeme eylemidir’ demek, yanlış olmaz herhalde. Akıl ve düşüncesini yiyen birisi hem şizofrenik bir hasta hem çıldırmış bir hoyrat hem de sağa sola saldıran bir yaratıktır aynı zamanda.

Şuursuzdur itirafçı, büyük korkular içinde sabahtan akşama kadar debelenip durandır. Ruh ve güzellikler tüccarı olan itirafçı önce kendi ruhunu satışa çıkartır, sonra elinin ulaşabileceği ne kadar güzellik varsa hepsini pazara sunar, ardından her şeyini, evet her şeyini bir meta gibi pazar pazar dolaşarak satılığa çıkartır.

Demek ki belleksiz, akılsız, ruhsuz ve dolayısıyla her yönüyle üryan olan itirafçı, her şeyi yapacak kadar arsızdır. Arsız olan birisi önce kendine, sonra eski arkadaşlarına, ardından da herkese her şeyi söyler. İtirafçı, aynı zamanda gözlerini kapatıp ağzını açan kişidir. Bu nedenle arkadaşlarına işkence de eder, küfür de. Bir zamanlar sevdiklerine öfke de duyar, kin de besler...

Beynini büyük bir iştahla yiyen itirafçı, neden kendi ruhunu sattığı, daha doğrusu teslim ettiği sahibine projeler sunmasın? Neden eski arkadaşlarını da kendisi gibi yapmak için elinden geleni yapmasın? Neden, ‘evet’, Neden “daha fazla işkence, daha fazla açlık, daha fazla kural” demesin?

İşte Şahin’le Merkit’in kolorduda yetkili bazı kişilerin de katıldıkları bir toplantıda söyledikleri: “Öyle bir işkence yapılmalı ki; başlarını kaldıramayacak kadar sistemli ve ağır olmalı, aç kalmalılar, daha fazla kurallar dayatılmalıdır komutanım” Toplantıda bulunanlar şaşırılmışlardı bu sözlere. Hiç kimse beklemiyordu Şahin’in bu minvalde konuşacağını. ‘Tamam, saf değiştirip itirafçı olmuştu ama yine de eski arkadaşlarıydı söz konusu olan tutuklular. Bir askerden daha sert öneride bulunması üzerine ‘gerçekten de ilginç bir durum’ diye düşünmüştü subaylardan biri. Esat da beklemiyordu Şahin’in bu kadar ‘radikal’ düşüneceğini. Bir subay çok şaşırmış, istemeyerek ‘olamaz’ demekten kendini alamamıştı. Toplantıya katılan savcı, bir zamanlar PKK Merkez Komitesi’nde yer alan birisinin bu kadar

düşkün bir noktaya gelmesine o kadar sevinmişti ki, sırtarak kafasını sallamıştı. İçlerinde en yaşlısı olan kişi de büyük bir şaşkınlık içinde,

– Anlayamadım, bir daha tekrarlar mısın?

diyerek adeta kulaklarına inanamamıştı. Kolordu komutanı Kemal Yamak'ın özel danışmanı subay sessizliğini bozmadan derin derin Şahin'e, sonra Merkit'e, Hıdır ve Ali'ye bakmıştı. Dördünün de tam gözlerinin içine bakmıştı. Ve dördü de gözlerini kaçırmıştı.

Subay bir kez daha Şahin'e bakmış ve ardından da;

– Söylediklerine inanalım mı yoksa öylesine söylenmiş bir söz diye geçelim mi? diye sordu.

Şahin korkuya kapılmıştı. Kendisine inanılmamasının yaratacağı sonuçların çok ağır olacağını biliyordu.

Bir itirafçı birçok şey yapabilirdi ama yalan söyleyemezdi! Ruhunu sunduğu üstlerine güven vermek için öncelikle yalan söylememeliydi. Güvenin güvencesiydi bu. Yalan her şeyin son bulmasını da getirebilirdi, doğruyu söylemek gibi bir zorunluluğu vardı. Zaten itirafçının yalan söylemediği tek yer de, ruhunu sattığı veya sunduğu yerdir. Bunlar dışında verdiği bir tek doğru yoktur, etinin-kemiğinin derinliklerine kadar sinmiş korkunun nedeni de bundandır. Bu korku, onu ruhunun yeni efendisine karşı kusursuz olmaya iter. Onunla efendisi arasındaki güvensizlik var oldukça, o sürekli efendisine doğruyu söyleyecektir. Aralarındaki güven sorunu kalkmadığı sürece her zaman doğruyu söylemeye mahkum olan itirafçı, ne yazık ki bunu ömrünün sonuna kadar devam ettirecektir. Zira ne kadar doğru söylerse söylesin, ruhunu ne kadar satarsa satsın, kendini ne kadar paspas ederse etsin ruhunun yeni efendisi hiç bir zaman ona inanmayacaktır. Efendisinin ona güvenmemesi, ona karşı sürekli tetikte olması ve söylediği her şeye mutlaka kuşkuyla bakması onun kaderi olacaktır.

Şahin'in korkusu bundandı. Bunu biliyordu. Büyük ihtimalle kendisi itirafçı olmadan önce, dünya devrimci hareketlerinin tarihlerinde kendisi gibi itirafçı olanların yaşam hikayelerini okumuştı. Onun gibi birisinin bunu bilmemesi olanaksızdı. Marx'ı, Lenin'i, Stalin'i okumuş, sosyalizmle ilgili görüşleri incelemiş, Çin, Vietnam, Gine, Cezayir gibi ulus devlet eksenli savaşları veren ülkelerin gelişim süreçlerini de etüt etmişti. Bunları okuyan, bilen ve etüt eden birisi, itirafçıların iç dünyalarını da bilirdi. Zaten bildiği için,

subayın sorusu kendisini büyük bir kuşkuyla sevk etmişti. Ama Şahin'di o, deyim yerindeyse anasının gözüydü. Birçok badire atlatmıştı, bunu da atlatacaktı. Subay kendisine güvenmese de sonuçta ona ihtiyaçları vardı. Ne de olsa kendisinden hareketle PKK'yi bitireceklerdi. Kendisi olmasa, kendisine dayanmazlarsa, kendisi sürekli gönüllü bir yem gibi oltaya atılmazsa kimseyi itiraf çemberine alamayacaklardı. Yüzbaşı Esat Oktay tutuklulara her sehlendiğinde, "bak işte Şahin de benimle birlikte, Merkit de benim örgütüme katıldı, Ali de bundan sonra Şahin'le birlikte aktif çalışacak" demiyor muydu?

"Daha da önemlisi koğuş koğuş dolaşp tutukluları itirafa zorlayan ben değil miyim? Her hafta özel toplantı yapıp gerekli taktik ve projeleri geliştirmiyor muyum? Demek ki benim onlara ihtiyacım olduğu kadar, onların da bana ihtiyacı vardır. Zira her şey daha bitmedi. Hayri, Kemal ve Mazlum olduğu sürece yüzbaşı ve Kemal Yamak bana karışamaz. Ama eğer onlara bir şey olursa işte o zaman denge bozulur, benim bedenim artık beş para etmez. Bunu da biliyorum" dedi kendi kendine.

Şahin, subaya gerekli cevabı henüz vermemiş olmasının 'sıkıntı'ya neden olabileceğini düşünerek hemen harekete geçmişti. Elini kaldırıp yüzbaşidan izin isteyecekti, fakat zaten yeteri kadar geciktiğini düşünerek hemen söze girmişti:

– Hayır komutanım, kesinlikle hayır!

– Hayır dediğin ne, anlayamadım?

– Efendim, şey, yani dediklerim doğru.

– Yine anlayamadım. Anlaşılır bir dille konuşsan, hem senin için hem de bizim için...

– Yani efendim, dedim ya işkence daha derli-toplu yapılmalı, sistemli olmalı, araya zaman konulmamalı, gözlerini açmamalı, başlarını kaldırmamalılar, dedim ya.

– Ha evet, anladım, tamam, şimdi anlaşıldı. Tamam oğlum, titremeden, eveleyip gevelemeden konuş ki anlayalım.

– İnanarak söyledim. Çünkü hepsini tanıyorum. Hepsi de inatçı, inanan ve birbirlerine güvenen kişilerdir. Korkunç derecede bağnaz ve ideolojilerine bağlıdır. Bu nedenle 'işkence sistemli olmalıdır' dedim.

– Ama öyle bir profil çizdin ki, bu profil ne kadar işkence yaparsan yap yine kırılmaz.

– İleri sürdüğüm öneriyi ‘kesin sonuç alırız’ anlamında demiyorum. Bir deneme önerisi olarak belirtiyorum.

– Yani ‘kesin sonuç alırız’ demiyorsun.

– Hayır, kesin sonuç almanın yolu yoktur. Ben ‘açlıkla, susuzluk ve işkenceyle terbiye olabilirler’ diye düşünerek o öneriyi yaptım.

– Peki bunların kırılma noktaları senin dediğin noktalar olabilir mi?

– Kırılma noktalarının açlık ve işkence olabileceğini düşünüyorum. Bu konuda çok yoğunlaştım. İnsanın en zaafı olduğu yanın açlık ve acı çekirtme olduğu sonucuna ulaştım.

Yüzbaşı Esat Oktay, subay ile Şahin arasındaki sohbetin daha çok varsayımlara dayandığını görünce araya girip sohbeti somut olgulara götürmek istedi:

– Tartışmayı biraz daha bugüne getirsek sanırım daha sonuç alıcı bir noktaya geliriz. Kaldı ki bir yıldır açlık ve işkence politikasını uyguluyoruz. Fakat sonuç alamıyoruz. Dolayısıyla farklı düşünelim, farklı yoğunlaşalım ve farklı uygulamalar konusunda öneriler sunalım.

Yüzbaşının sözlerinin kendisine dönük olduğunu anlayan Şahin son derece bozulmuştu. Aynı zamanda korkmuştu. Aslında bir kez daha korkmuştu, zira toplantı boyunca sadece bir kez değil, onlarca kez korkmuş, paniğe kapılmış, hatta ödü kopmuştu. Zaten itirafçı olduğundan beri hep korku içinde yaşıyordu. Genelde itirafçıların, özelde de Şahin’in içine korkunun oturduğu kesindi. İtirafçılığın öteki yüzü de; sürekli, an be an korkuyla iç içe yaşamaktı. Karşı tarafın, yani yeni efendinin her davranışın altında bir şey araması zaten başlı başına bir korkuydu. İşte Şahin yine aynı alt üst oluşu yaşıyordu. Subayın sorusu, yüzbaşının konuşmasına değer vermemesi, hatta farklı tarzda değerlendirmesi başlı başına ele alınması gereken durumlardı. Üstelik yüzbaşından kurtulmak mümkün değildi. Gerçi yüzbaşı hala ona ihtiyaç duyuyordu ama olsun, yine de iyi değildi. “Acaba ne desem yüzbaşımı ikna edebilirim” diye düşündü. Evet, evet onu ikna edebilme ihtimali hala vardı, heyecanla atıldı:

– Yüzbaşım, beni yanlış anladın. Pardon ben yanlış anlattım.

Daha doğrusu kendimi yeterince ifade edemedim. Dediğim şu: Açlık insan düşüncesinin kurdudur. Su, bedenın yaşam gıdasıdır. Korku, yani işkence korkusu ise; yaşam umudunu acılarla öğüten bir değirmen taşı gibidir. Bu üç şey bilinçli, ahenkli ve sistemli kulanılırsa başarıya ulaşılması için hiç bir neden yoktur. Bu bir program ve proje biçiminde uygulansa inanıyorum ki sonuç alınır. Dünya tarihinde bu tür örnekler vardır.

Biraz önce soru soran subay sanki Şahin'in yanlış bir şey söylemesini bekliyordu:

– Güzel anlatıyorsun da, peki söylediğin o üç şeyden dolayı bugüne kadar bir örgütün çökertildiğini gördün mü veya duydun mu hiç? diye sordu subay, biraz sert bir ses tonuyla.

– Örgütlerin çökertildiğini bilemiyorum ama tek tek kişilerin çökerttiklerini biliyorum.

– Tek tek kişilerin çöküşünden bahsetmiyorum. Ben örgütlerden söz ediyorum, senin yöntemlerinden hareketle sonuç alındı mı hiç?

– Sonuç almanın hangi anlama geldiğini bilemiyorum ama insanların benim söylediğim yöntemlere fazla dayanamayacaklarını biliyorum.

– Hayır, eğer kendinden hareketle söylüyorsan, bilemiyorum ama diğer türlü sanmıyorum.

– ?

Subayın hemen yanında oturan savcı, önce ensesini kaşıdı, sonra sağ serçe parmağını sol kulağına daldırdı ve neredeyse var gücüyle sağa sola çevirdi. Parmağının ucuyla aldığı pisliği üzerinde oturduğu sandalyenin altına sıvayıp, kimseden izin almadan söze girdi:

– Ben savcıyım. Görevim gereği de bu işlerden anlıyorum. Övünmek gibi olmasın ama sayısız komünist, Kürtçü, şaki ve anarşist elimin altından geçti. Dolayısıyla ezbere konuşmayacağım. Deyim yerindeyse tecrübe konuşacak. Bu nedenle iyi dinle beni. Ben hiç bir örgütün bu yöntemlerle çökertildiğini sanmıyorum, amma, örgütün tüm elemanları burada, elimizin altında olsaydı bir çaresine bakardık. Açlık ve işkenceden tutalım, daha birçok yöntem kullanarak sonuç alabilirdik. Almanya bu konuda örnektir; Anarşist örgütün en önde gelen elemanlarını cezaevinde öldürüp işin içinden çıktı. Ama bizimki öyle değildir. Bu nedenle örgütü bitirmemiz mümkün

değildir. İkincisi; elimizdekilerle uğraşalım, ne gerekiyorsa yapalım. Başarabildiğimiz kadar çalışalım. Tek yöntem yerine, birçok yöntemi birlikte, iç içe kullanalım. Açlığı da, susuzluğu da, işkenceyi de...

Kemal Yamac'ın özel danışmanı biraz önceki konuşmasını tamamlayıp derinleştirmek üzere yeniden söz almıştı:

– Evet, örgütün dışarıdaki kolunu bitiremeyiz belki ama içerdeki, yani şu an elimizdeki kolu bitirebiliriz. Hayır, hayır 'bitirebiliriz' değil, bitirmeliyiz ve bitirmek zorundayız. Bu nedenle dışarıyı tartışmıyoruz, ne konuşacaksak buradakilerle ilgili konuşmalıyız. Bana göre ne gerekiyorsa evet ne gerekiyorsa onu yapmalı, onu uygulamalıyız. Emir, her şeyin mübah olduğu yönünde. Demek ki sadece açlığı, susuzluğu, işkenceyi değil, her şeyi bir araç olarak kullanmalıyız. Şahin'in dediği yöntem tek başına sonuç almamızı sağlamaz. Kaldı ki açlık konusunda son derece dayanıklıdır. İşkence de onlar için sorun değildir. Acıya dayanıklılar. Tam bir yıldır işkence yapılıyor, sonuç vermediği ortada. Bundan daha kaba işkence olur mu? Olmaz ama yine de sonuç alamadık ancak birkaç kişiyi itirafçı yapabildik. Bir elin parmağını geçmeyen itirafçılarla sonuç alamayacağımız kesindir. Susuzluk da hakeza öyle. Her birisi bir keçi kadar inatçı, bir eşek kadar dayağa, bir deve kadar açlık ve susuzluğa dayanıklıdır. Demek ki sadece tek aracı değil, tüm araçları bir arada kullanmak en doğrusudur.

O ana kadar konuşma fırsatını bulamayan Merkit, savcı konuşmasını bitirir bitirmez adeta balıklama atlamıştı:

– Her şey konuşuldu, eksik bir şey kalmadı. Genel olarak yapılan konuşmalara katıldığımı belirtmek isterim. Ama Şahin'in söyledikleriyle ilgili bir şey vurgulamak istiyorum. Ben işkencenin sistemli yapılarak sonuç alınabileceğini düşünmüyorum. Aslında sonuç için sistemli işkence değil de aralıklı yapılarak daha fazla sonuç alınır diye düşünüyorum. Sistemli işkence veya sistemli açlık bağışıklık yaratıyor. Vücut bağışıklık kazandıktan sonra ne kadar işkence yapılırsa yapılsın, ne kadar aç bırakılırsa bırakılsın fazla etkili olmaz. Bu nedenle belli aralıklarla yapılacak işkence daha iyi sonuç verir.

Kendisinden daha üst rütbeli subaylar olmasına rağmen toplantıyı yüzbaşı yönetiyordu. Bu nedenle toplantının son konuşmasını kendisi yapacaktı. Hem ortaya çıkan genel görüşü toparlayacaktı hem de bu

görüştten hareketle genel bir yol haritası çizecekti. Yüzbaşı gidiştattan memnun değildi, uygulanan şiddet politikası sonuç vermemişti. O güne kadar onlarca insan ölmüştü, dünyada eşi benzeri görülmemiş yöntemlere başvurmüştü, sabahtan akşama kadar çalışıyordu. Gözüne uyku girmediği geceler az değildi. Bıkıp usanmadan yoğunlaşıyordu. Dünyada ne kadar uygulanmış yöntem varsa istisnasız hepsini denemişti. Ama bir avuç itirafçının dışında kazandırdığı bir şey yoktu. Onlar da zaten daha önce örgütün çürükleriydi. Şahin zaten yıllardır örgütten atılmıştı, kimsenin güvenmediği biriydi. Merkit örgütten atılmamıştı ama örgüt içinde en ufak bir saygınlığı yoktu. Otoritesi olmayan, saygı kazanmayan, varlığı yokluğu belli olmayan bir Merkit'i ne yapacaktı ki?

Sonuç almanın bu iki çürüğü almak olmadığını çok iyi bilen yüzbaşı toplantıya bir an önce son vermek istiyordu. Ona göre bunların hepsi gevezelik yapmaya gelmişler ve bilgiçlik taslama hastası olan bu bürokratlar konuşmakla bir sonuç alabileceklerini düşünüyörlardı. Hele bir gün gelip uğraşsalarđı, o zaman Hanya'yı Konya'yı görürlerdi. Yüzbaşı için sonuç almak ve hedefe ulaşmak Kemal Pir, Hayri Durmuş ve Mazlum Doğan'ı teslim almak, onları 'Genç Kemalistler' grubuna dahil etmekti.

Konuşmasına onlardan bahsederek giriş yapmayı düşünüyordu. Morallerinin bozulacağını iyi bilmesine rağmen yine onlardan söz edecekti. Kendisinin çocuklarla değil, ciddi insanlarla uğraştığını bilmeleri gerekiyordu. Kemal Pir'i Şahin'le kıyaslayarak neden sonuç alamadığının sorgulanmasının önünü de kesmiş olurdu. Aralarındaki farkı görmeleri gerekiyordu.

– Ciddi bir işle uğraştığımızı ve bu işle uğraşırken karışımızdaki kişilerin de o kadar ciddi olduklarını vurgulamak isterim. Biz burada, deyim yerindeyse 'biz bizemiz.' Gerçekleri kendimizden gizlemeyelim ki yaşadığımız sorunu hem doğru teşhis edelim hem de bu teşhisten hareketle doğru tedavi edelim. Bu nedenle anlatacaklarıma sakın şaşırmayın, farklı sonuçlara da ulaşmayın. Lütfen, beni yanlış anlamayın sayın savcılar, değerli yargıçlar ve komutanlarıım. Yaklaşık bir yıldır burada, bu cezaevinde görev yapmaktayım. Sanırım benim kadar bunları tanıyan yok. Zira neredeyse yirmi dört saat onlarla birlikteyim. Onlarla konuşuyorum, sohbet ediyorum, hatta daha iyi

tanımak için zaman zaman da gelişmeler konusunda yorum yapıyoruz. Bu nedenle onları 'iyi tanıyorum' diyorum. Onları tanıdıkça onlara karşı daha iyi savaşaçağımı düşünerek hareket ediyorum. Doğal olarak da böyle olması gerekiyor. Doğru, onları bir noktaya kadar getirebildik ama sadece bir noktaya kadar. Ondan ötesine geleceklerini düşünmüyorum. Bu noktaya gelmelerinin nedeni de bence bir uzlaşmadır. Bu sert koşullarda, tecridi iliklerine kadar yaşadıkları, örgütlerinden soyutlandıkları ve yalnız, evet yalnız kaldıkları bu koşullarda uzlaşma gereğini duydular ve bence kurallara uymalarının nedeni de bundandır. Her örgüt, güç, hatta ordular da bu tür taktiklere başvurur, biliyoruz. Bir bütün olarak kırılıp yok olmaktansa bazı tavizler vererek temel güçlerini koruma taktiğine tarih boyunca başvuruldu. Bunların kurallara uyması da zaman kazanma ve bir bütün olarak kırılmamak içindir. Güç toplamak ve mahkeme sürecini tamamlamak amacındalar. Kemal Pir bunu direkt değil ama dolaylı biçimde ifade etmişti. Hayri Durmuş, Mazlum Doğan'la konuşurken siyasi savunmanın son derece önemli olduğunu belirtmişti. Tarih boyunca mahkemelerde kurulan sanık sandalyesinde Kürtleri yargılayanların hep Türk, Fars ve Araplar olduğunu, bu sefer Kürtlerin onları yargılama şansını elde ettiğini, bu nedenle siyasi savunmanın oldukça önemli olduğunu vurgulamıştı.

Mustafa Karasu, "Mahkemede savunma yapmak için kurallara uymanın anlamsız olduğunu" belirtmişti. "Savunmanın karşılığı kurallar olmamalıydı" demişti. Mazlum Doğan, biraz daha temkinli davranmakla birlikte savunmaya önem verenlerden birisidir. Bunlar benim için birer delildir. Onların kurallara uymasının bir taktik ve uzlaşma olduğunun Hayri, Kemal, Mazlum ve Mustafa'nın söyledikleriyle çok daha iyi anlaşıldığı kanısındayım. Bunlardan hareketle suraya gelmek istiyorum:

Bunlar daha fazla taviz vermeyeceklerdir. Daha fazla tavizi, koyu teslimiyet ve ihanet olarak görüyorlar. Bu da kesindir. Bu durumda bunlar ya ihanet edecekler ya da mevcut halde kalacaklar. Adını saydığım kişilerin daha fazla ileri gidip kendi hareketlerine ihanet etmeleri imkansız değil elbette. Ama bunun çok zor olduğunu düşünüyorum. İşte hep düşündüğüm, bu imkansızlığı nasıl mümkün hale getireceğimizdir. Tüm çabam buna dönük oldu. Yani biz im-

kansızlığa yakın olan bir şeyi mümkün hale getirebilecek miyiz? Bütün problem budur. Karamsar olduğumu ama umutsuz olmadığımı belirtmek istiyorum. Bunların ölümü göze alacakları da kesindir. Tabii ki bizim için önemli olan onları istediğimiz noktaya getirmektir. Hayır, fiziki ölüm değil, ruhen ölmeliler.

Kemal Pir arkadaşlarının yanında bir efsanedir, Hayri Durmuş bir kaledir, Mazlum Doğan ideologdur. Bunların ölmeleri; onları daha da büyütecek ve her birisi bir bayrak, bir sembol haline geleceklerdir. Ama manen ölürlerse; bu hepsinin ruhunu çökertecektir. Fiziki yok etme en son başvurulması gereken bir yol olmalıdır. Burada, bu toplantıda söylenen her sözü dikkate alacağımı, tüm konuşmaları yeniden ele alıp değerlendireceğimi, tavsiyeleri birer kazanma ve sonuç alma silahı haline getirmek için elimden gelen tüm çabayı sarf edeceğimi belirtmek isterim. Birlikte çalışmaya devam edeceğiz. Şahin ve Merkit benim sağ ve sol kollarım. Onlar da daha iyi düşünsünler, daha iyi sonuç alıcı araçlar bulsunlar. Hepimiz aynı yolun yolcularıyız. Toplantı bitmiştir...

Esat Oktay, Şahin ve Merkit toplantıdan sonra kendi aralarında özel bir toplantı daha yapmışlardı. Bu toplantıya birkaç itirafçıyla bazı subaylar da katılmıştı. Birinci toplantı genel bilgilendirme, yönlendirme ve perspektif oluşturma toplantısı iken, bu seferki de bu perspektiflerden hareketle bazı uygulamalara ilişkin karar alma ve bu kararları hayata geçirmenin yol ve yöntemini bulma amaçlıydı. Başka bir ifadeyle birincisi strateji, ikincisi ise taktik belirleme toplantısıydı. Her iki toplantının sonuç verip vermeyeceğini ise zaman gösterecekti...

‘Genç Kemalistler’ adıyla örgütlenip süreç içinde tam bir kontrgerilla timine dönüşmüş bu dürtlüye bağlı hareket eden eski bir itirafçının, ihanetten vazgeçtikten sonra bu kişilerin faaliyetleri hakkında anlattıkları da birçok şeyi gözler önüne seriyordu:

“...Yüzbaşı Esat Oktay ile Üsteğmen Ali Osman Aydın ve Cezaevi Müdürü Alaattin Erdoğan’dan oluşan cezaevi yönetiminin denetimi altında Şahin Dönmez, PKK tutuklularını işkence odalarında itirafa zorlarken, birlikte kaldığım 40. Koğuş’taki kişiler de boş durmuyordu. Bunlardan Hıdır Akbalık, 12 Eylül öncesinde PKK ile çatışmalara katılmış olan bazı KUK’çularla birlikte işkence odasında Ali Osman

Aydın'ın yardımıyla PKK Diyarbakır Grubu tutuklularını itirafa zorlarken, Mehmet Girgin Siirt-Batman Grubu'nu, Halef Çarpar da Mardin Grubu'nu itirafa zorluyordu. Her üçü de kendilerini cezaevi idaresine kanıtlamak için sonuç almaya çalışıyordu. Tanıdıkları, birlikte tutuklandıkları, birlikte yargıldıkları eski arkadaşları hakkında bildiklerini aktarıyorlardı. Teslimiyet sürecinden önce sohbet ederlerken duyduklarını da ekliyorlardı, bu kişilerin şimdi ne durumda oldukları ve yakın gelecekte neler yapabilecekleri hakkında fikir yürütüyorlardı. Bu gerçek ve muhtemel bilgileri kullanarak itirafa zorlama mekanizmasını işleten onlardı.

“...Baskılara ve işkencelere dayanamayan birçok insan, kendisinin yapmadığı suçları bile, sırf bu insanlar dayattığı için kabul etti. Cezaevi idaresiyle birlikte hareket eden bu kişiler, işlerini sağlama bağlamak için itiraf yaptırdıkları insanların ifadelerini bizzat kendileri yazıyor, imzalıyor ve mahkemeye gönderiyorlardı. Baskı sonucunda itiraf edenler koğuşlarından alınıp itirafçıların toplandıkları 38. Koğuş'a gönderiliyorlardı. 38. Koğuş'a gelenler, burada da rahat bırakılmıyor yine baskı ve işkencelere maruz kalıyorlardı. Yazdıkları ifadelerin aynısı gönderildikleri savcılıkta ve çıkarıldıkları mahkemelerde kabul ettiriliyordu. İnsanların sırtına basarak yükseldiklerini sanan ve bir kısım insana yapmadıkları suçlardan dolayı ceza aldırın Hıdır Akbalık, Halef Çarpar, Ali Gündüz, Yıldırım Merkit, Şahin Dönmez, Erol Değirmenci, Mehmet Girgin gibi itirafçılar, zafer kazanmış komutanlar gibi davranıyor, onlarla gururlanan Esat Oktay, minik asteğmen, Alaattin Ergüden ve Üsteğmen Ali Osman Aydın'la sık sık bir araya gelerek içki masaları kuruyor, kadeh tokuşturarak başalarını kutluyorlardı...

“...Bu itirafçılar, bir bardak cin içebilmek, bir lokma fazla yemek yiyecek, havalandırmada rahat gezecek ve ziyaretçileriyle rahat görüşebilecek için cezaevi yöneticileriyle birlikte kendi arkadaşlarına işkence yapıyordu. Bunların geriye dönüşleri artık olanaksızdı. Bir kişiyi bile örgütten koparabilmek için her şeyi yapıyorlardı. Çekinmezlerdi... Geriye dönüşü olmayan, yukarda ismini saydığım kişiler de MİT elemanlarıyla cezaevinde görüşüp fikir teatisinde bulunuyorlardı. Baskıyla itiraf edenler ise boş bırakılmıyordu. Hatta eğer çıkma durumları varsa dışarıya çıktıklarında faydalanmak

amacıyla değişik bölgelerden gelen istihbarat görevlileriyle tanıştırtıyordu. Tutukluları düşürmek için her yol ve yöneme başvuran ‘dörtlüler’, birçok tutuklunun ihanet ağına takılmasında, ağır cezalar almasında, boş yere yıllar boyu acılar çekmesinde birinci derecede rol oynamışlardı. İşkenceyle, kandırarak tuzağa çekiyor, eski arkadaşlarına, geçmişe kin ve öfke kusuyorlardı. Direnen tutukluların dışarıdaki ve içerideki tüm faaliyetlerini tek tek sayarak deşifre ediyorlardı. Her tutuklunun özelliklerini, zaafalarını, işkenceye karşı direnme gücünü, nelerden hoşlanıp hoşlanmadığını Esat Oktay’a, savcılara, mahkemelere uzun raporlar halinde yazıyorlardı. Cunta şefi Kenan Evren’e bile...”

‘Genç Kemalistler’in

Kenan Evren’e gönderdiği mektup ve dilekçeler:

“...Şahin Dönmez ve Erol Değirmenci:... Atatürkçü düşünce doğrultusunda geçmişimizi değerlendirdik ve geçmişin ibret verici yanlışlık ve hatalarını gördük. Geçmişte yaptıklarımızdan pişmanlık duyuyoruz. (...)

Sonuç olarak; sosyalizmin teoride ve pratikte ortaya çıkan olaylarla iflas ettiğini ve hayal ürünü olduğunu kavramış durumdayız. PKK’nın Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Kürdistan ve Kürt milletinin varlığına ilişkin tespitine gelince; her ne kadar geçmiş tarihimizde Türkiye’yi parçalamak ve güçsüz duruma düşürmek isteyen dış güçler, gerçeğe ve haklı temele dayanmayan iddialarla böyle bir sorunu diriltmek istedilerse de, bu beyhude bir çaba oldu. Zira hem bölge halkından hem de devletten gereken cevabı aldılar. TC sınırları içinde yaşayan ve vatandaşlık bağı olan tüm fertler, Anadolu’da büyük uygarlıklar kuran ve günümüze dek gelişen Türk ulusunun değerleri içinde bütünleşip kaynaşarak bir Türk milleti gerçeğini yaratmıştır. (...)

PKK gerek bu gerçeğe ve gerekse halkın iradesine rağmen zoraki ve hayali bir Kürt milleti hareketini şiddet temelinde yaratmak istemiştir. (...)

Ne Mutlu Türküm Diyene! Her şey Türkiye’ın için! (...)

Hıdır Akbalık: “...Bundan böyle yaşamıma, bir Türk genci olarak

Atatürk'ün belirttiği ilkeler doğrultusunda yön vermeyi, topluma yararlı bir insan olmayı benimsedim. Toplumu yıkıma, bölmeye götüren ve Atatürk ilkeleriyle çelişen tüm güçlere karşı mücadeleyi amaç edindim. Bu temelde ve bu amaçla Türk gençliği, Türk ordusu ve Türk milleti bütünleştiği oranda, bu milleti hiçbir güç yenemez. (...)"

Hasan Hüseyin Karakuş: "... Üş beş baldırı çıplakla bütün dünya ülkelerine kendini kabul ettirmiş köklü bir devleti yani Türkiye Cumhuriyeti'ni parçalayamayacağımızı geç de olsa anlamış bulunmaktayım... Ne kadar yaşamın ve çağın gerisinde olduğumuzu ve bu devlete yani Türkiye devletine karşı ne kadar büyük bir gaflet içinde olduğumuzu er geç anlamış bulunmaktayım. Demek ki bunları görmem, bu gerçekleri bilincime kazınamam için bu süreci yani Diyarbakır Cezaevi sürecini, Esat Oktay Yıldırım gibi bir komutanı tanımam gerekiyordu. Bunları gördüğüm, bilince çıkarttığım ve doğru yola girdiğim için son derece mutlu olduğumu belirtmek istiyorum. Ne Mutlu Türküm Diyene! Yaşasın Yüce Türk Milleti! (...)"

Halef Çarpar: "...Her şeyi burada, bu cezaevinde, komutan Esat Oktay Yıldırım'ın komuta ettiği bu askeri okulda öğrendim. Terbiyeyi de, dürüstlüğü de, Türk gerçekliğini de ve bir Türkün, evet hakiki bir Türkün nasıl davranması gerektiğini de burada, bu okulda öğrendim. Bu nedenle öncelikle güzel Türkiyemiz için askeri müdahalede bulunan büyük komutan Kenan Evren'e, sonra Milli Güvenlik Kurulu üyelerine ve beni yeniden arı ve temiz soyum olan Türk ruhuyla tanıştıran Esat Oktay Yıldırım komutanıma saygı ve şükranlarımı sunuyorum. (...)"

Ne mutlu soylu Türk ırkı ve onu bugünlere kadar yaşatan Türk milleti, Ne mutlu Mustafa Gazi Atatürkümüz! Türk Milleti İlelebet Yaşayacaktır! (...)"

Ali Gündüz: "... Hayatımın gerçek özünü burada gördüm ve hayatın ne demek olduğunu bu cezaevinde anladım. Şimdiye kadar 'Kürtler de insandır' diyerek, gerçek insanlığın ne demek olduğunu unutmuştum. Oysa gerçek insan, gerçek insanlık Türk ırkı ve Türk insanında saklıdır. Gözümü kapattığım için insan olmayı başka yerde arıyordum. Ama esas insanlığı, askeri okulumuzun komutanı Esat Oktay Yıldırım bana öğretti. Bu nedenle ona ve siz değerli

Türk ordusunun değerli komutanlarına borçluyum ve hayatımın sonuna kadar da borçlu kalacağım. (...)

Bundan sonra bir Türk genci olarak ülkem Türkiye'ye, mensup olduğum Türk halkına ve ruhumun derinliklerinde taşıdığım Türk ırkına hizmetten başka hiçbir şey yapmayacağıma söz veriyorum. Ordum bana ne görev verirse versin her zaman büyük bir şerefle kabul edeceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim. Yaşasın Gazi Kemal Paşa, Yaşasın Türk Ordusu ve onun komutanları!

Bu satırların ilham perileri olan 'Genç Kemalistler' grubunun gayretleriyle itirafçılık hızla geliyordu. Şahin ile Yıldırım'ın öncülüğündeki 'Genç Kemalist' ruh büyüyor, ihanet ve ispiyonculuk günbegün kurumlaşarak devam ediyordu. Mazlum, Hayri, Kemal ve diğer direnişçi tutuklular, ağır işkencelere rağmen mahkemelerde bu gruba karşı Kürt halk gerçekliğine sahip çıkıyor, mücadelenin haklılığını ortaya koyuyorlardı. Ancak bu sahiplenme düzeyi, tutukluların kendi özlerine dönmelerini sağlamaya yetmiyordu. Aksine var olan uygulamalar daha da ağırlaşıyor, vahşet derinleşiyordu. Üstelik mahkeme heyeti siyasi savunma yapan tutuklulara söz vermiyor, söz alma isteğini yineleyenleri mahkeme salonunda dövdürüyor, ısrar edenleri ise salondan atıyordu. Kısacası tüm yollar tıkanmış, bütün kapılar kapanmıştı. Her şey bitmek, tükenmek, her şey tersine dönmek üzereydi. Tutuklulara karşı düşünülen plan başarıya, Özgürlük Hareketi'ne karşı geliştirilmek istenilen tasfiye ise hedefe ulaşmak üzereydi...

Yaman notlar...

Esat Oktay'ın keyfine diyecek yoktu. Özel olarak saptadığı kişileri alıp sorguluyor, mahkeme heyeti ve 7. Kolordu Komutanı'yla görüşmeler yapıyor, kendi sürüsünü de ihmal etmiyordu. Askerlerin özel sorunlarıyla bile uğraşıyordu. Onları karşısına alıp dolduruyor, sonra onlarla birlikte seanslara, koğuş operasyonlarına katılıyordu. Zevkten dört köşeydi kısacası. Bıkıp usanmadan çalışıyor, koğuş koğuş teftişe çıkıyordu. Daha çok da kendi deyimiyle, 'büyük balık' aramak ya da başka bir deyimle imkansız olan şeyleri imkanlı hale getirmek için ne gerekiyorsa yapıyordu... Hemen hemen her gün Mazlum, Hayri

ve Kemal'le tartışıyor, moral düzeylerini öğrenmeye çalışıyordu. Bir kişi itirafa gittiğinde seğirtir, soluğu 4. kat hücrelerinde alırdı. Hücrenin önünde durmuş, sırtarak tiradına başlamıştı yine:

– Mazlum, benim örgütüm giderek büyüyor. Bugün iki kişi daha katıldı. Yalnız kalacaksınız, yalnız. Yalnız kalınca bana geleceksiniz. Ama öyle yağma yok, bu sefer ben kabul etmeyeceğim. Beni anlıyor musun?

Yanıt sert olmuştu:

– Senin örgütün sonuç alamayacak yüzbaşı. Başarıya ulaşamayacak. Çünkü korku ve şiddetle oluşturmaya çalışıyorsun. Yarın öbür gün ortam değiştiğinde 'örgüt' dediğin şeyden eser kalmaz. Biz derya gibiyiz, aldıkların bu deryadan sadece birkaç kum taneciğidir. Sen birkaç kum taneciğinin eksilmesiyle bir deryanın bittiğini duydun mu hiç? Bu nedenle şuna inanmanı isterim yüzbaşı, biz asla yalnız kalmayacağız.

Yüzbaşı Esat Oktay bozulmuş, askerlik gururu ezilmiş, komutan olmanın en derin hafifliğini yaşamış bir ruh haliyle Mazlum'un yanından ayrılıp, Hayri'nin bulunduğu hücreye doğru yönelmişti. Mazlum'dan aldığı darbenin intikamını Hayri'den alacağını düşünerek:

– Hayri, sizi biteceğim! Ya biteceksiniz ya biteceksiniz! Başka bir yolunuz yok, başka alternatif bulmanız da mümkün değil. Tüm yollar buradan, benim bulunduğum bu mekandan, yani 5 No'lu Askeri Okul'dan geçiyor. Bugün de kazandım, iki kişi daha örgütüme katıldı.

– Bitmemiz mümkün değil yüzbaşı. Biz suda yaşayan balık gibiyiz. Ne kadar olta atılırsa atılsın, ne kadar avlanılırsak avlanılam, yeniden doğarız denizlerden, nehirlerden, ırmak ve suyun olduğu her yerden. Bu nedenle bizimle fazla uğraşma. Kaldı ki sana katılanlar olabilir ama bunu bizden asla bekleme.

Yüzbaşı, Hayri'nin bulunduğu hücreden de hızla ayrıldıktan sonra birkaç koğuşa uğramış, bu koğuşlarda daha önceden tespit ettiği ve listesine aldığı üç tutsakla önce görüşmüş, daha sonra tutsakları vahşice işkenceden geçirmiş, ardından da yeniden 35. Koğuş'a dönerek bu kez oltasını Kemal'in bulunduğu deryaya atmıştı:

– Patron, iyi düşündün mü? Bence düşünmüş ve örgütüme

katılma konusunda ikna olmuşsun. Yoruldum artık, nerede su buluyorsam oltamı oraya atıyorum ama istediğim türden balık takılmıyor. Küçük balıklar midemi doldurmuyor artık Kemal, anlatabiliyor muyum? Büyük balık istiyorum, büyük balık!

– Hayatımı bu işe verdim yüzbaşı. Sen beni ne sanıyorsun? Türkiye ve Kürdistan'ın her tarafını gezip dolaştım. Köy odalarında oturup çay içtim, fabrikalarda işçilerle kuru ekmek ve zeytin yedim. Karadeniz köylüleriyle çay ve fındık topladım. Filistin'de dünyanın dört bir yanından gelen devrimcilerle oturup kalktım. Kısacası Türkü de, Kürdü de, Ortadoğu halklarını da biliyor, tanıyorum. Ve doğal olarak seni de, senin şahsında Türk ordusunu da tanımış oldum. Yani ben çocuk değilim. Beni ne kandırabilirsin ne de oyuna getirebilirsin. Sana bir şey söyleyeyim mi yüzbaşı? Sen büyük balık istiyorsun. Unutma, büyük balığın kılıcı da büyük olur, insanın boğazında kalır!

Kemal'in sözleri ağırdı, hem de çok ağır...

Esat bir kez daha yaralanmıştı hem de kalbinden, beyninden vurulmuştu. Ruhunu kaybetmiş, şuurunu yitirmiş, yaralı bir kurt gibi sesler çıkarmıştı ama bir şey yapacak durumda değildi. Fakat Esat Oktay'dı o. Bu kez de arsız oynamıştı; arı, namusu, kalbi, yüreği, fikri ve ruhu kirli, kanla, irinle, kötülük ve her türlü pislikle yoğrulmuş bir kişiliğin tepeden tırnağa haram bir ruh haliyle ayrılmıştı Kemal'in yanından.

Mazlum, Hayri ve Kemal'in sözleri ihanet ettirme siyasetine yönelik en ciddi karşı koyuşlardı. Ama süreç ağır, dayatma derindi. Komplo ve ihanet kapsamlı, şiddet yoğunlu. Dolayısıyla her birisi bir kılıç kadar keskin olsa da, bu sözler süreci karşılamıyor, dönemi kurtarmıyor, vahşeti boşa çıkarmada yetersiz kalıyordu. Yeni sözlere, daha doğrusu bu sözleri hakikatla buluşturacak büyük bir eyleme ihtiyaç vardı. Direnişe ara verip vermeme veya kurallara uyup uymama sürecinde Mazlum net ve berrak konuşmuştu:

– Yenilginin yani kurallara uymanın bir bedeli olacak. Yenilgi almış ve ciddi düzeyde yara alan bir orduya zafer kazanılmaz. Düşman bir orduyu teslim alırsa önce onu dağıtır, tekrar toparlanamaz hale getirir. Sonra da onu bitirir. Bu durumda kurallara uymak birçok şeyi kabullenmek olur. Sonuçta da ihanet kapıya dayanacaktır.

Kemal'in tespiti de aynıydı:

– Bozguna uğramış bir orduyu yeniden toparlayıp savaştırmak kolay olmaz. Belki imkansız değildir ama çok çok zordur. En doğrusu bir ordunun yenilmesine, bozguna uğramasına, herhangi bir zaafiyet yaşamasına izin vermeden savaştırılarak zafer kapısını aralamaya çalışmaktır. Bizim de yapmamız gereken buydu/ budur.

Karasu'nun vurgusu çarpıcıydı:

– Kurallara uymak ölümden de beterdir. Kurallara uymakla, taviz vermekle, Esat Oktay'la uzlaşmakla daha doğrusu onun insafına sığınmakla değil, direnişi kesintiye uğratmadan kurallara uymuş, dağılmış ve sinmiş yapıyı yeniden ayağa kaldırabiliriz ancak.

O günlerin duygusal atmosferinde yapılan bu tespitler birer birer gerçekleşiyordu. Bir yıl önce saptanmıştı bu günler. Şimdi tutuklular dağılmış, irade olmaktan çıkmış, nicelik ve nitelik olarak zayıflamış, inisiyatif gücünü yitirmişlerdi.

Gerçekten de büyük bir erime ve tükenmeyi yaşayan tutuklu yapısını yeniden toparlayıp savaştırmak kolay değildi. Sinmiş, iradesi önemli oranda kırılmış, direnme ruhu, kazanma umudu zayıflamış yapıyı yeniden direnişe sevk etmek oldukça zordu.

Peki, ne yapılmalı, nasıl bir çıkış bulunmalıydı?

Mazlum, Hayri ve Kemal tek kişilik hücrelerinde bu sorular üzerinde yoğunlaşıyor, yeni sonuçlara ulaşmaya çalışıyorlardı.

Mazlum:

– Devlet acımasızca saldırıyor; bizi dağıtıp bitirmeyi hedefliyor. Yenilmiş bir ordu gibiyiz, yenilmiş bir orduya ihaneti dayatıyor, hazır bir lokma gibi gördüğü bu orduyu yutmaya çalışıyor. Böyle duramayız, bekleyemeyiz. Bir şeyler yapmalıyız. Düşünüyorum, yoğunlaşıyorum, her akşam yol arıyorum. Yeniden bir fiili direnişten başka bir yol bulamıyorum. Mahkemelerde yaptığımız siyasi savunma ve cezaevinde ihanete karşı koyduğumuz direnişi, fiili direnişle tamamlamalıyız. Yoksa amacımıza ters düşen bu karanlık sürecin içinde kaybolup gideriz...

Bir gecenin son deminde demişti bunları. Kemal onu yanıtlamıştı:

– Gecikmeden sürece müdahale etmeliyiz. İçinde bulunduğumuz koşullar, devletin tutumu, bize dayatılan politikalar her gün biraz daha derinleştiriliyor. Henüz zaman varken, bir çıkış yapmamız ge-

rekiyor. Yoksa tarih karşısında haksız duruma düşeriz.

Karasu, tek kişilik hücrelerinde düşünürken yapılan konuşmaları dinlemişti. Derin yoğunlaşmasını kesip, ilkin tartışmaya katılmak istememişti. Ancak katılma, düşüncelerini söyleme ve içinde bulundukları labirentten çıkma konusunda bir şeyleri söylemenin de bir borç olduğunu düşünerek daha sonra katılmıştı tartışmaya:

– Hiç bir şeyin siyah ve beyazdan oluşmadığını biliyorum. Sorunların tek hamleyle, bir tek kılıç darbesiyle çözülmeyeceğini de... Ama bazı şeyler var ki; tek hamleyle, bir tek kılıç darbesiyle ancak hallolabilir. Bazı hastalıkları ameliyat etmeden, ilaçlarla tedavi etmek mümkün. Fakat kanser için ameliyat kaçınılmaz ve mutlaktır. Eğer bedendeki kanserli ur ameliyatla kesilip atılmazsa o bedeni kurtarmak mümkün değildir. Bizimki de böyledir yani kanserli bir beden gibi bir şey. Demek istediğim, bizim için fiili direniş kaçınılmazdır. Bir an önce başlatmalı ve bedende gün gittikçe yerleşen uru kesip atmalyız.

Hayri, uzun yolun ilk acil adımına yoğunlaşıyordu daha çok:

– Baş aşağıya doğru bir gidişat içinde olduğumuz açık. Bizi bir kaşık suda boğmak isteyen bir politika tarafından çepeçevre sarıldığımız da kesin. Bu nedenle bir çıkışa ihtiyacımız var. Ama nasıl? Bu soru en az çıkış fikri kadar önemli. İyi düşünüp tartmak, süreçten doğru çıkmak anlamına gelecektir. Bir isyanı doğru sonuçlandırmak, o isyanı başlatma hamlesi kadar önemlidir. Ya hiç başlamamalıyız ya da başlattık mı, bu hamleyi zaferle sonuçlandırmalıyız. Bu nedenle işin bu yönünü düşünüyorum daha çok.

Dördü de tutuklu arkadaşlarından soyutlanmıştı. Dördüncü ve üçüncü katların ayrı ayrı hücrelerinde birbirlerinden tecrit edilmiş olsalar da, tutsakları yeniden harekete geçirmenin yollarını arıyorlardı. Onların dışında bazı tutuklular da süreci sorgulamaya başlamışlardı. Bu cendereden kurtulmak eskiden beri süregelen ve hiç bitmeyen bir ütopyaydı. Bu yöndeki çabalar teslimiyetin derinleşmesine paralel giderek gelişip güçleniyordu. Dördü de hemen harekete geçmede birleşiyordu. Aynı kaygılar ve sorumluluk duygularıyla ilerliyorlardı direniş mecrasında..

Kemal her zamanki gibi coşkuluydu:

– Yüzlerce insanı devrimcileştirdim. En önde yürüdüm. Çok ko-

nuştum, çok düşündüm, devrim üzerine ve direniş konusunda hayli durdum. Bu konularda kafa patlattım diyebilirim. Ama mevcut süreç bunları bir bütün olarak gölgelemese de yine de ütopyamız ve gelecek yarınlarımız için önemli bir handikaptır. Bu engeli aşmam / aşmamız gerek. Özellikle de Kemal Pir olarak benim, Türk askerine ve komuta yapısına karşı böyle sessiz ve ne yapacağını bilmez bir halde durmam düşünülemez.

Bu vurgular Kemal'in büyük direniş için ayaklanma halindeki zaptedilmez duygularını yansıtıyordu...

Mazlum bu sürece girişten itibaren rastladığı her tutsağın kulağına fısıldıyordu.

– Askeri yönetim bizi böyle bırakmaz. Yenilgiyi teslimiyetle, teslimiyeti ise ihanetle sonuçlandırmaya çalışacak. Bunu asla unutmayın. Biz bir halkın ruhu, düşünce gücü, daha da önemlisi onun umuduyuz. Bu ruhu ve umudu diri tutmalıyız. Bu şartlar böyle devam ederse ne ruhu, ne de umudu diri tutabiliriz. Bunun için yeni bir direniş başlatmalıyız. Bu konuda kendinizi kararlaştırın.

Bu ateşli sözler, tutsakları yeni maraton kararına hazırlama çabasının ürünleriydi.

– Umudunuzu yitirmeyin, son sözlerimizi daha söylemedik. Elbette o günler de gelecek...

Hayri'nin bu sözlerle yaratmaya çalıştığı umutlu vaatlerse diğer ateşli vurguları bütünleyici önemdeydi. Dördü de kader belirleyici adımı tartışıp sorguluyorlardı...

Ve ölümde karar kıldılar...

Sorgulama, onlar için olumlu ve olumsuz yanları açığa çıkartma, kendini ahlaki politik düşünce bakış açısıyla analiz ederek yeni bir duruşu belirleme eyleminin en derin haliydi. Doğruyu yanlıştan, olumluyu olumsuzdan, ahlakı ahlaksızlıktan, erdemi düşkünlükten ayırıştırma süreciydi. Tarihte iç sorgulamayı doğru yapanlar yüce değerlere, doğru çözümlere ulaşabilmişlerdi. Tersine, kendini sorgulamayanlarsa yenilgiye mahkum olmuşlardı.

Kazanmak için sadece dürüst olmak, haklıyı, geleceği temsil etmek, kutsal bir amaca sahip olmak yetmiyordu. Doğru ideolojiye, yüksek eylem gücüne sahip olmak kadar, sorgulayarak yetmezlikleri açığa çıkartıp kendini yeniden konumlandırmak da önemliydi. Kendi

eksikliklerini dürüst bir özeleştiriyle açığa çıkartıp bunları giderme bilincine ulaşarak, gerekli derslerle kendini doğru bir çizgide ele almasını bilmeyenler baş aşağı gidişin temel yetmezliklerini de bulamazlar.

Zaten bu yüzden ezilenlerin tarihi dürüstçe, hiçbir bireysel kaygıya kapılmadan kendilerini sürekli sorgulayan, en zor koşullarda bile umut ve inançlarını yitirmeyip daima zafere koşanların bilinç ve eylemlerinden dökülen kan ve terden yazılmış kutsal bir destan değil miydi?

İşte bir destan daha yazılmak üzereydi. Bu destanın yazarları olacak olanlar tarafından yoğun bir iç sorgulamadan sonra doğru olan şey bulunmuştu. Bu doğru olan şey; yeniden fiili bir direnişle vahşete ‘dur’ demekti, Esat Oktay Yıldırım’ın insanı bir değirmen taşı gibi öğüten sistemine son vermektir.

Zifiri karanlığı yırtmanın, aydınlığa ulaşmanın tek yolu direniştir. İnsanca yaşamının biricik yolu yenilgiye gideni durdurmak, yönünü zafere çevirmektir. Karar verilmiştir. İnsanca yaşamak için örgütlü direnişe “evet” denilmiştir. Tereddütleri yoktu. “Kahrolası bir süreci yaşadık. İlkelerimizle, insanlığımızla, devrimci kişiliğimizle çelişen bir statüyü kabul ettik. Ama artık yeter! Ne pahasına olursa olsun, bu karanlık ve kör kuyudan mutlaka kurtulmalıyız” demişlerdi.

Ama nasıl?

Hangi yol ve yöntemle?

İşte net olmayan nokta buydu...

Mazlum’un yargısı sert ve farklıydı:

– Biz direnmesini değil, ölmesini bilmedik. Ölümden korkmadık ama ölmeyi başaramadık. Eğer daha önceki direnişlerde ölmesini bilseydik, bu lanetli süreci yaşamazdık...

Bu sözler aynı zamanda geleceği de belirliyordu. Yeni direnişi, izlenmesi gereken yöntemin özünü ortaya koyuyordu. “Biz ölümden korkmadık ama ölmesini bilmedik” demek; 12 Eylül zulmünün cenderesinde yenilginin yaşandığı o ilk süreçlerde ağır bedel ödeme pahasına insanlık onurunun korunması gereğine işaret ediyordu. Evet, direnilmiş, sekiz ay boyunca her türlü insanlık dışı uygulamaya boyun eğilmemişti.

Ancak can verilmemişti , Ali Ereğ’in ölümü ise yetmemiştir.

Peki, korkmadan ölmesini bilmek, geçerli miydi hala?

“Evet” diye yanıtlamıştı Mazlum, Hayri, Kemal ve Karasu...

Evet, yitirileni yitirildiği yerde bulmanın yolu ‘ölüm’den geçiyordu. Bu, herhangi bir ölüm olmayacaktı. Bu ölüm, kadim bir halkın tarihten silinmeme mücadelesinin kaderini belirleyecekti. Yani kölelerin ölümü gibi bir ölüm değil, kurallara uyulmasına rağmen feci şekilde katledilerek de değil; bunları da sona erdirecek türden olmalıydı. Özgürlük eyleminin ürünü; o cesur yürekli insanların umutlu sevinçleri eşliğinde gelecek yarınlara kapıyı açan bir hamle olacaktı...

Sadece yaşamak için yaşamaz insan. Dahası kutsal amaçları olanlar bunlar uğruna yaşar veya ölürler. Onlara biyolojik olarak yaşamaları karşılığında bu amaç ve özgür yarınlardan vazgeçmeleri dayatılınca, hem de ölümüne dayatılınca, yaşam bir silah olarak kullanılmış oluyor ve elbette fazla anlamı kalmıyordu.

“Yaşamak istiyorsan teslim olacaksın” dayatması; teslimiyetle örülen onursuzca bir ihanetin tuzağıydı. Yaşayabilmek, teslim olanı ihanet etmeye götürmenin silahı haline getirilmişti. Ölümü ihanete karşı bir silaha çevirmek ve bu silahı bilerek kullanmak şarttı. Yarınlara insan onuruna yakışan yaşamının müjdesi verilmeliydi. Bu da kesinleşmişti ama nasıl bir ölüm olmalıydı?

Mazlum, Kemal ve Hayri, cehennemi andıran tek kişilik hücrelerinde kendilerini ölümsüzlüğe götürecek olan eylem biçimleri üzerinde düşünüyorlardı. Birbirlerinden kopuk olarak, sabahlara kadar uyumadan yoğunlaşıyorlardı. Aralarında boş hücreler olduğundan, birbirlerine ulaşmaları çok zordu. Buldukları en küçük fırsatı bile değerlendiriyorlardı ama buna rağmen bazen günlerce iletişim kuramıyorlardı. Bazen mahkemeye gidiş gelişlerde, fırsat çıktığında ancak birbirlerinin kulaklarına bir iki söz fısıldayabiliyorlardı. Bazen de yemek dağıtan tutukluların aracılığıyla bir iki şifreli söz iletebiliyorlardı. Büyük bir gizlilik içinde düşünüp yoğunlaşıyor, iğne ucuyla kuyu kazar gibi çalışıyorlardı. Direnişi, ölümü anlatan bir tek sözcüğün sızması bile, her şeyin sonunu getirebilirdi.

Hücrelerinde günlerce geçmiş süreci, sorunları ve bugün geldikleri direniş düzeyini düşündüler hep. Dost ve düşman karşısındaki durumlarını gözden geçirdiler. İçinde bulundukları dönemde önderlik

ettikleri ve hala kendilerine umut bağlamayı sürdüren arkadaşlarının çığlıkları altında yeniden sorguladılar kendilerini.

Ve sonunda Ölüm Orucu eyleminde karar kılmışlardı. Asgari örgütlenmeyle uygun bir zamanda eylemi başlatacak, ihanete götüren yenilgili sürece “dur” diyeceklerdi. Başka eylem biçimleri sonuç vermezdi. Zamana yaydırılmış fedai eylem tarzıydı Ölüm Orucu ve ancak bu düzeyde bir eylem askeri yönetime geri adım attırabilir, o zulüm kalesini yıkabilir, vahşete “dur” diyebilir, dayanılmaz çığlıklara son verebilirdi.

Evet, çivi çiviyle sökülecekti. Ve vakit hızla akıp giderken, bu karanlık zamanın orta yerine altın harflerle “vahşete son” yazmanın zamanı gelmişti...

Tarih yazan cesur yürekli insanlar

“Ölümler vardır ki tüy kadar hafif,
ölümler vardır Tay dağı kadar büyük...”

Tarihte kimi anlar vardır ki kazanmakla kaybetmek, var olmakla yok olmak, yücelmekle küçülmek paradoksal olarak iç içe yaşanır. Bu anlarda bilinmezlik, kaygı, ürkeklik, korku had safhaya ulaşır. Duygular mecrasını kaybeder, bilinç dumura uğrar, yürek ritmini yitirir, ruh çözülür. Kendini sorgulayıp çözümleyerek duygularını doğru mecraya yönelten ve bilinç yoğunluğuyla manevi derinliği yakalayan kişiler ancak böyle doğru olana ulaşabilir ve sorumlu oldukları tarih karşısında kendilerine düşen o kader belirleyici rolü oynayabilirler.

Bunlar önder kişiliklerdir. Önderler sezgilerini bilinçle yoğurup, duygu ve düşünce güçlerini birleştiren, böylelikle olay ve olgulardaki eğilim ve uzantıları kestirerek gidişata yön veren, içinde bulundukları dönemin tüm acılarını, sevinçlerini ruhlarının derinliklerinde yaşayan, düşünce, eylem ve yaşam tarzlarıyla insanlığı etkileyen kişilerdir. Kötü günleri iyi günlere, çirkini güzele, karanlığı aydınlığa, olumsuzluğu olumluluğa, yenilgiyi yengiyeye dönüştürmesini bilenlerdir. İçtenlikle yaptıkları önderliğin gereklerine uyarak kendilerine, bağlılarına ve davalarına yön verenlerdir. Bundan dolayı söz ve eylem sahibi olmuş ve tarihe damgalarını vurmuşlardır.

Yaşanan anı doğru analiz ederek bilince çıkarmak ve yaşanacakları

doğru öngörerek önlem almayı başarmak önder kişiliklerin temel özelliklerindendir. Acılar içinde kıvranmak, korkunç trajediler yaşamak kaderlerinin vazgeçilmezleri arasındadır. Çünkü, insanlığa yol göstermek kolay değildir. Hele zifiri karanlıkta ışık olmak, çıkış kapıları açmak oldukça zordur. Eskilerin deyimiyle dertlere derman olmak, çağın, insanlığın acılarına ortaklık etmek, tüm bunları etinde-kemiğinde yaşamak, onlar için daima olmazsa olmaz alın yazısı olmuştur.

O yüzden önder olmak zordur...

Diyarbakır 5 No'lu Askeri Cezaevi'nde çok daha zordu. Hele binlerce tutuklunun rotasını kaybettiği o fırtınalı günlerde önderlik yapmak, sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar zordu.

Hiç kuşkusuz ki birçok önder; fırtınalı günleri, acı dolu zamanları yaşamış, kurşuna dizilen, kılıçla biçilen, karnı deşilen arkadaşlarını görmüştür. Veya yitip giden, gidenlerin ardından bakakalan kılıç artığı ordularıyla savaşlar kaybedebilmiştir. Ama bütün bu acılardan helak olmaksızın, kendileri ve temsil ettikleri için yazılmış ölümcül kaderleri yırtmayı, yeniden yüklenerek zafer kazanmayı bilmiş olanlar müstesnadır ve tarihte pek ayrıcalıklı yerlere otururlar.

5 No'luda önder olmak; ölümlü yaşamın birleştiği keskin çizgide doğru düşünmeyi, doğru anlama ve doğru yaşamayı gerektiriyordu. Sadece siyasal ve ideolojik birikime değil, aynı zamanda yüksek ahlaki değerlere, büyük vicdana, bitmez tükenmez bir manevi ve ruhsal güce de sahip olmayı kaçınılmaz kılıyordu.

Onlar tam üç yıl boyunca her gün, her saat, her dakika hem yoğun vahşete maruz kaldılar hem yıllarca önderlik ettikleri arkadaşlarının işkence altındaki çığlıklarını dinleyip ölümlerine şahit oldular. Kendilerine yapılan zulmü umursamadılar pek ama arkadaşlarına yapılanları asla hazmedemediler. Her çığlığın bitmez tükenmez acısını yaşadılar, her iniltiyi yüreklerinin derinliklerinde duydular. O zor koşullarda davalarına ihanet edenleri bizzat mahkeme kürsülerinde şiddetle kınadılar, ihanete karşı mücadelede her türlü zorluk ve fedakarlığa katlanıp ideallerine bağlı kaldılar. Her işkence seansından sonra arayıp güç vererek kendilerini izleyen arkadaşlarının acılarına ve sevinçlerine ortak oldular, dertlerine çözüm aradılar. Bazen kızdılar, bazen hüznü ve acıya boğuldular ama asla sitem et-

mediler, tek milim geriye düşmediler. Hep önde, hep ilerideydiler. En zor, en çetin eyleme bizzat katılarak önde yürüdüler...

İşte şimdi yine tarihsel bir eyleme imza atma çalışması yürütüyorlardı. Ancak eylemi planlayıp yaşama geçirmek, ateşi tanrılardan çalmaktan zordu. Her birisi bir Prometheus kadar yürekli, cesaretli, öfkeli, en az onun kadar direnmede istekliydi ama buna rağmen direnişin örgütlenmesi ağır ilerliyordu. Diğer tutuklularla ilişkilenecek, ateşten gömlek giymek kadar zordu. Direnişin zorunluluğunu anlatmak, onlarda direniş ateşini tutuşturmak çok daha zordu. Her şeyi bir iki söze sığdırmak, direniş planlamasını bir kelime ile izah etmek, bazen mimiklerle anlatmak gerekiyordu. Bu ise günleri, ayları alıyordu.

Ama vahşet böyle değildi, hiçbir engel tanımadan hızla yol alıyordu. Tıpkı sürekli kaban, kabardıkça can almaya devam eden deli dalgalar gibi. Hayalleri yıkılmış, umutları sönmüş, ruhları kararmış tutukluların bu dalgalarla mücadele edecek ne enerjileri, ne de azimleri kalmıştı. Her şey bitmek üzereydi. Esat Oktay topyekun karşı saldırıya geçmiş, sonuç alma noktasına gelmişti. Direniş ruhuyla kavrulan bütün yürekler, beyinler Mazlum'a, Hayri'ye ve Kemal'e odaklanmıştı. Gözler onlardaydı. Her sözlerini pür dikkat dinliyor, attıkları her adımı, tavır izliyor, öğreniyorlardı. Böyle yapan sadece tutsaklar değildi. Kürt halkının gözü, yüreği de onlardaydı. Vahşeti yenmelerini istiyor ve bunu onlardan bekliyorlardı. İlklerin anayurduydı, uygarlığın beşiği Mezopotamya. Ve yeni bir ilke daha gebeydi, doğum sancıları yaşıyordu. Mezopotamya yine doğumun anası, onun önder çocukları ise ebesi olacaktı...

Ve Mazlum ve Newroz

Zaman su gibi akıp geçiyordu. Her şeyin bu akış içinde hızla yok olup gittiğini görüyor, bu yok oluşu ruhunda acıyla hissediyordu. Her gün, her saat, her dakika düşünüyor, koşulları gözden geçiriyor ama daha ziyade tutsakların genel duruşunu izleyerek karara ulaşmak istiyordu.

Asıl önemseddiği hızlanan gidişatı durdurmaktı. Bıkıp usanmadan, gece gündüz demeden yoğunlaşıyordu. Birçok eylem biçimi tasarlayıp

uygunluk süzgecinden geçiriyordu. Açlık grevini, fiili direniş, kurallara uymayarak tavrı almayı, yüzbaşıyla kavga etmeyi, küfür edip hiç bir şeyi kabul etmemeyi, Ölüm Orucu'nu...

Düşünüyordu. Kapılar açılır açılmaz gardiyanlara saldırıp tüm tutsakları isyana kaldırıyordu düşlerinde. Her akşam, kapılar kilitlendikten sonra oturup düşünmeye başlar, bazen sabahlardı. Bir eylem türünden ötekine, o düşünceden başkasına gidip gelirdi. Olabildiğince direndikten sonra esir düşen bir komutan gibiydi.

Esir bir komutan da olsa tek başına ne yapabiliirdi? Asıl arayışı buydu. Başka komutanlar da vardı. Onlar da onun gibi esirdiler, düşmanlarının denetimi altında yalnız ve tek başınaydılar. Tecrit edildikleri hücrelerden çıkıp bir araya gelmeleri olanaksızdı. Gidişata ilişkin görüş alışverişinde bulunmalarıysa oldukça zordu. Herkes kendinden sorumlu olsa da, sonuçta ortak sorumlulukları vardı.

Mazlum süreçten kendisini sorumlu tutuyor ve çıkış yapma görevini üstlenmeye yöneliyordu. Kafa patlattığı buydu. Öyle ki bazen beyni duruyor, ruhu donuyordu. Bir komutan esaret altında da komutanlık yapmalı, öncülüğün gereklerine uymalı, en dipsiz dehlizlerde mutlaka bir çıkış yolu bulmalıydı. Komutanlar da askerleriyle birlikte esir düşebilirlerdi. Elbette bu kötü bir kaderdi. 'Başa gelen çekilir' denilir, O başına geleni çekecekti ama 'kaderinde ne varsa ona razı olmak' kısmını asla değil. Sonuçta ortada acı bir durum vardı; düşmanlarının elinde esirdiler ve eğer bunu değiştiremezlerse/değiştiremezse asıl o zaman yenilgi kaçınılmaz kader olacaktı. İşte buna dayanamazdı. Bu gerçeğe uyan bir rota çizilebilirse 'başa gelen çekilir' olabilecekti. Alınan yenilgili darbenin telafisi için, mutlaka bir şeyler yapılmalıydı...

Mutlaka yapmalıydı...

Bir çıkış olmalı...

Bir yol bulmalıydı...

Gecenin son demine kadar alıp alıp vermişti. Ani bir hareketle ayağa kalkmış, karşı duvarda bulunan gözetleme deliğine bakmış, 'zula'sından çıkardığı kırık aynayla ana kapıyı dikizledikten sonra, "iyi, izlenmiyorum" demişti kendi kendine. Yavaşça hücredeki tuvalet bölümüne bakmış, izlenmediğinden iyice emin olduktan sonra yüksek sesle düşünmeye başlamıştı. Riskli olsa da kendi sesini

duymak, çözümünü bulmak, duyabileceği bir sesle tartışmak istiyordu.

“Evet, bir komutan komutanlığını bilmelidir. Esir düşse de, yenilse de, elinde savaşıacak askeri olmasa da yine de bir yol bulmalı, şerefini esaret altında korumasını bilmeli, onurunu ezdirmemeli. Bir zavallı konumuna girmekten mutlaka kaçınmalı” dedi duyulacak bir fısıltıyla...

Düşünüp sil baştan başlamaktan, tasarlayıp yaz-boza çevirmekten beyni zonkluyordu. Oturduğu yerde uzanmıştı. Aklına bir şey gelsin istemiyordu. Bir saat de olsa dinlenmeliydi. Ama nafile! Gözlerini kapatır kapatmaz yüzlerce soru hücum etmişti. Ruhunun en hassas tellerini didikleyip duruyordu sorular. Bu sağanak altında sağlıklı düşünmesi, doğru seçeneklere ulaşması mümkün değildi. Onu saran atmosfer her türlü eylem biçimini çekici kıldığı için, sağlıklı bir sonuca ulaşamayacaktı bugün de.

Sabah olmak üzereydi. Oturup kaldığı beton sekiden doğrularak tuvalete gitmiş, ardından yavaş ve sessiz voltasına başlamıştı her zamanki gibi. Değişik şeyler düşünmek istedi. Şekere üşüşen karınca ordusu misali kıpraşan soruları söküp atmak istiyordu kafasından. Adımları hızlanmıştı, yavaşlatarak yatağına uzandı. Gözlerini kapattı, uyumak istedi. Başaramadı. Dinlenme düşüncesini yakıp küle çeviren ateşli kasıntı sarıp sarmaladı ruhunu. Direnme fikrine tutunup dengesini buldu ve fitilini ateşledi. İçini yakıp kavurmaya başladı sorular.

Bir an önce bir şey yapmak, teslimiyet zincirini parçalamak, ayağına takılan paslı prangayı söküp atmak gerekiyordu. Tamam ama nasıl olacak? Nasıl başaracaktı bunu? Artık ‘ne yapmalı?’ sorusu yerine, ‘nasıl yapmalı?’ sorusuna yanıt arıyordu. Ne yapacağı netti. Kurallara uymayacak; teslimiyeti, dayatılan her şeyi reddedecekti ama bunu nasıl yapacağı, hangi yol ve yöntemi izleyeceği net değildi. Birçok yol ve bu yollardan ayrılan sayısız patika vardı. Bunlardan hangisini takip edeceği bir sorundu. Çözmek, bir an önce o cehennemden kurtulmak için kafa yoruyordu. Yemek yerken, birisiyle konuşurken, bir yere götürülüp getirilirken bile ‘nasıl yapmalı?’ sorusu eksik olmuyordu.

Gecenin sonu gelmişti artık. Karşı bloğun çatısından güneş

ışınları yükselmiş, sabah olmuştu. Kahvaltı gelene kadar birkaç dakika olsun uyumayı düşündü. Yanda düzgün katlanmış duran battaniyeye yavaşça sarındı, içi geçip daldı. Yemek dağıtan tutuklunun ayak sesiyle uyandı. Verilen kahvaltıyı aldı ve lavaboya gidip yüzünü yıkadı. Halsizdi. Ne ayakta kalmayı, ne marş okumayı, ne de kimseyle konuşmayı düşünüyordu. Gardiyandan izin almalıydı. Sakin kafayla, tekrar düşünüp kesin karara ulaşmak istiyordu.

Kambur gelmiş, aşağıda konuşuyordu. Ona seslendi. Sesini tanıyan gardiyan, “Ne var Mazlum?” dedi sakın bir ses tonuyla. Mazlum’a esnek davranırdı. Esat Oktay’ın özel talimatı doğrultusunda işkence yapsa veya yaptırса da çoğu zaman esnetirdi. Bazen kızardı ama nadir sertleşirdi. Bir işkence görevlisinin işini yapmamasının karşılığı günlerce işkence görmek, aylarca karanlık hücrede aç susuz kalmak olmasına rağmen küfretmez, ‘keyfi işkence’ yapmazdı. Onu, askerliğini bitirmenin zorunlu bir aşaması, işkence görmemek için mecburen yerine getirmesi gereken geçici ve pis bir iş olarak görüyordu. Çoğu zaman çıldırarak gibi olurdu, her akşam yatağına uzanırken, “herkes askere gidiyor, tanıdığım birçok insan askere gidip geldi. Anılarını anlata anlata bitirmezlerdi ama hiçbirisi buraya benzer cehennemden söz etmedi. Ben nasıl düştüm bu cehenneme tanırım” diye düşünmekten alamıyordu kendini.

Kambur, karavana dağıtımı bittikten sonra dördüncü kata çıkmıştı. İkinci hücredeki Hayri’ye bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordu. Hayır, ihtiyacı yoktu. Sırayla Kemal’e, Karasu’ya, Muzaffer’e, Celalettin’e “afiyet olsun” dedikten sonra dokuzuncu hücrenin önünde durmuştu.

– Ne var Mazlum, bir şeye mi ihtiyacın var?

Oturuyordu. Yere serdiği yağlı ve kirli bezin üzerinde bir lokmacık ekmek, minik bir armut reçeli, üç veya dört adet küflenmiş siyah zeytin, naylon su bardağında da iki yudumluk çayı vardı. Sofrasına oturmuştu ama daha yiyeceklere dokunmamıştı. Yemekle yememek arasında bocalarken gelmişti Kambur. Onu görünce kalktı, durduğu yerde bir adım ileri attı, tam ‘hayır’ diyecekti ki, Kambur sözünü kesti.

– Hala kahvaltı yapmamışsın Mazlum? Rahatsız mısın?

– Yok, rahatsız değilim. Oturmuştum ama iştahım yoktu.

- Neden?
- Canım istemedi. Ben de fazla zorlamak istemedim.
- Son günlerde yemek yemiyorsun. Göze çarpıyor.
- Size öyle mi yansıyor?
- Yemek dağıtan arkadaşlarına da öyle geliyor.
- Onlar mı söyledi, yoksa sizin gözlemlerinizi mi?
- Onların söylemesine gerek yok. Karavanalarda ne kadar yemek geldiği, ne kadarının kaldığı bellidir. Bu katta en az yemek alan sensin.

– Eskiye oranla az yemek aldığım doğru. Burada hareketsiz kalıyorum. Fazla yemek hem rahatsızlık, hem de kilo sorunu yaratabilir.

- Zannetmem. Ama öyle diyorsan, dediğin gibi olsun.
- Yok, gerçekten de öyle. Başka ne olabilir ki?
- Bilemiyorum Mazlum. Ama eğer bir şey varsa bana söyleyebilirsin. Bugünleri fazla kafana takma, inanıyorum ki bugünler de geçer.

Kambur, onu tanıyordu. Zorunlu ve acil olmadığı sürece, gardiyanlardan bir şey istemezdi. Diğer tutuklular kimi ihtiyaçları için uygun fırsatta bazı taleplerde bulunurlardı. Ama bu kat, özellikle de Mazlum, bunu çok nadir yapardı. Kambur, Mazlum’un bir şeye ihtiyacı olduğunu, ancak dile getirmek istemediğini düşündü.

– Bak Mazlum, gideceğim. Bir kez daha soruyorum, eğer bir şey ihtiyacın varsa söyleyebilirsin.

– Hayır, bir şeye ihtiyacım yok. Gerçekten.

– Bak, beni boşuna çağırma. Mutlaka önemli bir durum vardır. Çekinme, söyle.

Mazlum’un sigarasının kalmadığını biliyordu. Bir gün önce kantinden ısmarlamış fakat hala getirilmemişti. Daha kahvaltı yapmamış olduğuna göre, bir sigara yakardı.

Sağına soluna baktı, sonra cebinden çıkarttığı paketten bir sigara çekip uzattı:

– Al, benden yak.

Kambur’un ısrarlarına dayanamayan Mazlum, sorunu açtı:

– Aslında bir şey yok. Eğer “bir sorun yoksa bugün yatağa girip uzanmak istiyorum” diyecektim. Daha sonra vazgeçtim.

– Hasta mısın, Mazlum?

– Hayır, değilim. Ama bugün marş okumak istemiyorum.

– Tamam, bugün izinlisin. Bir şey diyen olursa benim izin verdiğimi söylersin.

O gün eğitime kalkmadan akşama kadar uzanmıştı. Düşünmüş, geçmiş süreci yaşamış, Hayri, Kemal ve Karasu ile yaptığı konuşmaları hatırlamıştı. Mazlum tekrarı, hatta tekrarın tekrarını yaşıyordu. Aynı konuları defalarca aktarıp döndermişti. Düşünmeden edemiyor, hele direnişe son verirlerken Hayri, Kemal ve Karasu ile yaptıkları konuşmaları unutamıyordu. Oldukça kritikti konuşma, her anı acı veriyordu hala...

Mazlum: Fiili düzeyde direnmekten, direnişi fiili olarak sürdürmekten, bize dayatılan teslimiyeti kesin bir dille reddetmekten başka yapacağımız bir şey yok. Ben böyle düşünüyorum.

Hayri: Doğru. Direnmek bizim temel görüşümüzdür ve geçmişten bugüne kadar bu temelde örgütlendik. Cezaevi genel yapısı da bu eksende hazırlandı. Ancak çok ciddi bir sorunla karşı karşıya olduğumuz da kesin.

Mazlum: Süreci çok daha derin bir biçimde ele alıp tartışmak gerek; mümkünse herkesle, her arkadaşla. Hatta olanak varsa dışarıdakilerin de görüşünü almak doğru olur.

Kemal: Mazlum'un düşüncelerine katılıyorum. Nereden geldiğini bilmediğim ama ortalıkta dolaşan 'kurallara uyma' günlerce tartışılması gereken bir şey. Öyle kolay bir şey değil. Beni anlıyorsun değil mi Doktor?

Hayri: Tabii ki anlıyorum. Eğer böyle bir sorun gündeme gelirse elbette çok derin tartışmamız gerekecek. Üstelik direnişin hangi durumda olduğunu, öte taraftaki hücrelerde kaç kişinin direndiğini bilmiyoruz. Tüm bu konularda bilgi sahibi olmamız gerekiyor.

Karasu: Bana göre tartışılacak bir şey yok. Kimin nerede ne yaptığı, direnenlerin kaç kişi kaldığı çok fazla önemli değildir. Elbette bunları bilirsek iyi olur ama öğrenmesek de çok önemli bir eksik olmamış olacak. Bu nedenle gündemimizde sadece direniş olmalıdır. Başka şeyleri, değişik düşünceleri gündemimize alırsak daha sonra bunun acısını çekeriz.

Mazlum: Direnişten başka düşünceyle meşgul olmamalıyız. Her gidenin ardından yeni bir durum değerlendirmesi yapmamalıyız. Giden gider, yorulan yana çekilir, direnenlerse sürdürürler. Bu bir

maratondur. Nefesi tükenene bir diyeceğimiz yok ama bu maratonun ipini göğüsleyenler de olacaktır. Bence biz bu temelde düşünüp yoğunlaşmalıyız...

“Direnişten başka bir şey düşünmemeliyiz” diyerek, vurgu yapan da az değildi ama nasıl olmuş, olabilmisti de kurallara uymuşlardı? Tutsak yapısını yenilginin karanlık dehlizlerine iten neydi, kimdi?

Direniş büyüktü. O süreçte kimi kaçışların, teslim oluşların, ‘Türklüğe göz kırpanların’ olması, bir yere kadar doğaldı. Zordu, inanılmaz derecede acılarla dolu günlerdi, farklı duruş sergileyenlerin olması da doğaldı. Ama ne olursa olsun çoğunluk direnmekten, kuralları reddetmekten yanaydı. Bu nedenle ilk dönemlerde kurallara uymamanın yarattığı olumsuzluklar, kimseyi fazla etkilemiyordu. Çünkü direnenler; kurallara uyanlardan çoktu. Fakat zamanla durum tersine dönmüş, esas zorluk da bundan sonra başlamıştı. Artık kurala uyan her tutuklu, direnenlerin durumunu çok yakından etkiliyordu. Bu aşamadan sonra her şey çorap söküğü gibi ard arda gelmeye başlamıştı. Bazı günler gruplar halinde kopup gidiyorlardı. Artık kurallara uyma gündeme oturmuş ve bu önlenememişti. Bu yeni süreçte mahkemeler de başlayacaktı. Tecridi aşabilir, direnişi yeniden örgütleyebilirlerdi. Tartışma bu koşullarda kurallara uyma yönüne kaymış; “mahkemelerde siyasi savunma yapmak gerekli. Bu süreçte herkese ulaşır, savunmalar ardından da hep birlikte yeniden direnişe geçeriz” düşüncesi bu süreçten sonra gündeme girmişti. Bu düşünce daha sonra hakim olmuş ve uymayan tutuklulardan bir kısmı bu nedenle kurallara uymuşlardı.

Mazlum yeterince ikna olmamasına, kurallara uymamanın büyük bir yanılgı olacağını bilmesine ve bunu ısrarla belirtmesine rağmen, çoğunluğun kararına uymak zorunda kalmış, kurallara uymuştu. Aslında ikna olan kimse yoktu. Karasu da, Hayri ve Kemal de ikna olmamış, onlar da fiili direnişin sürdürülmesinde nettiler ama her nedense uymuşlardı kurallara, ara verilmesi, nefes alınması, ara durakta soluklanması düşüncesi giderek hakim olmuş ve kurallara uyma realitesi bu temelde gerçekleşmişti. Mazlum yaşanan süreci asla kabul etmemiş ve hep arayış içinde olmuştu. Yeniden direnişi başlatmak için birçok tutsakla konuşmuş, düşüncelerini almıştı. Ancak zaman ilerledikçe, tutsaklarla ilişkilenip konuşmak zorlaşmıştı.

Değil birbirleriyle konuşmak, fısıldamak bile yasaklanmıştı. Onun için; yasakları delme ve ceza yeme sorun değildi, sorun; direnişe ikna etmekte.

Fakat Esat Oktay öyle bir sistem kurmuştu ki, onun ağından kurtulmak neredeyse imkansızdı. Ördüğü bu ağ, kurduğu bu sistem birçok şeyi değiştirmişti. Kimi tutukluların iradesini kırmış, kimilerinin gözünü korkutmuş, kimilerinin ise düşünce sistematüğini bozmuştu. Bu nedenle ezici çoğunluk, eskisi gibi direnişe istekli değildi. Bir yıl önce direnişin yeniden başlatılması gerektiğini söyleyen birçok tutuklu, artık bu düşünceye katılmıyordu. “Geçmişte olabilirdi ama artık çok zor” diyenlerin sayısı hayli yüksekti. Eski günler geride kalmıştı.

Mazlum hemen hemen herkese ulaşp direnişe davet etmiş, birkaç kişi dışında kimse olumlu yanıt vermemişti. Bu noktadan sonra kitlesel değil, bireysel direnişe ihtiyaç olduğunu düşünmeye başlamıştı. O güne kadar umudu vardı, kitlesel direnişle sonuç alınacağına inanıyordu. Ancak görüş alışverişi sürecinde anlamıştı ki gidişat düşündüğü gibi gitmiyordu ve kurallara uydukları ilk gün söylediğı, “teslimiyet çarkı, zaman içinde tutukluları kemirerek aşındıracaktır” sözü doğru çıkmıştı. O gün söylediğı teorik bir sözdü, bugünse pratik olarak yaşıanıyordu. Demek ki baskı ve işkence insanları değiştiriyor, zamanla koşullar farklı bakış açıları kazandırabiliyordu.

Vahşetten önce farklı, vahşetten sonra farklı düşünmek somut koşulların değişikliğinden kaynaklanan bir ayrışmaydı. “İnsanların düşüncelerini belirleyen, onların içinde bulundukları somut koşullardır” sözünü de doğruluyordu. Evet ama bu, kesin bir erimeydi; o ortamda irade zayıfladıkça direniş gücü aşınmıştı. Giderek direniş fikrinden de uzaklaşmayı getirmişti. Korkunun iliklere kadar işlemiş olduğu bir dönem hakim olmuştu. Mazlum, aşınmayı görmüşü. Bir adım ötesi büyük bir yılgınlık ve giderek ihanetti. Bu noktadan sonra durmanın bir anlamı yoktu artık. Bir gün bile beklenemezdi çünkü, ihanete giden yol görünmeye başlamıştı. Ya bugün ya da asla... Dün erkendi, yarınsa geçti, bugün tam zamanıydı...

“Evet, evet; nasıl yapmalı? sorusunun cevabı bu” diye fısıldadı,

haykırıp duyurmak istercesine. Yattığı beton sekiden fırlayıp kalkmış, hızla voltaya vurmuştu kendini.

“Tabii ki açlık grevi mevcut koşulları değiştiremez, pasif ve etkisiz kalır. Bu nedenle açlık grevi olmaz. Ölüm Orucu ise uzun zamana yayılacak, dolayısıyla Ölüm Orucu da olmaz. Geriye, bireysel ölüm eylemi kalıyor. Bu durumda... Bu zorunlu. Kalan tek seçenek bu... Tabi benim ölmem koşulları değiştirmeye yetmez, bu belli. Esat Oktay’ın ihanet ettirme politikasını da kısa zamanda durdurmayacak, bu da kesin ama zaten eylemin yakın amacı koşulları değiştirmek değil ki, tutuklulara yol göstermek, ölümüne direnişten başka bir yolun olmadığı mesajını vermektir. Bu ağır koşullar bir eylemle değil, birçok eylemin yaratacağı yoğun baskıyla değişebilir ancak. Bunun için bir dizi eylem yapılmalı.

Birçok arkadaş ölecek ama başka çaresi yok...

Her gün zaten bir iki kişi hunharca katlediliyor, bazıları ise aklı dengesini yitiriyor. Böyle devam ederse herkes imha edilecek. Daha da önemlisi; ihanet egemen hale gelecek. Bizim şahsımızda Kürt halkı, onun şahsında da insanlık kaybedecek. Bu bir felaket olur. Bu felaketi durdurmalı, insanlığın yenilmezliğini kanıtlamalıyım. Kürdün bitmez özgürlük aşkı bu karanlık dehlizlerde, bu kör kuyuda kendi canımızla, kanımızla yeşermeli. Kürdün yenilmez zafer çağlığı için; bedenimizi ortaya koymalı, feda etmeliyiz. Kürdün bitmeyen arayışı, sönmeyen yürek ateşi olmak, derdine derman, acısına çare, yürek yarasına merhem olmaktır... Bu, şimdi kutsal bir görevdir.

Peki, bu görevi kim yapmalı, kim bu kutsal görevin gereklerini yerine getirmeli, kim ‘artık yeter’ haykırışının bayrağını göklere doğru dikmeli? Elbette ki ben, ben yapmalıyım, bu görevin gereklerini ben yerine getirmeliyim, bayrağı dikecek olan ben olmalıyım... Görev, benim görevim. Ölümü, ben göğüslemeliyim herkesten önce. İpi göğüslemeyi başarmalıyım ki, artık ölüm bize karşı kullanılamasın. Yenilebilsin. Özgürlük için hawarlar yankılanabilsin. ‘Yeter artık!’ denilsin ki, boğulsun bu zulüm.

Hem de Newroz’da. Eylemim, direnişin ilk kıvılcımı Newroz’la olacak. Eylemi Newroz günü yapmalı ki, mesaj çarpıtılamasın, doğru anlaşılsın.”

Yavaşlamıştı voltası. Epey uzun bir yolculuktu yaptığı. Düşüncesi

net, yüreği ferahtı. Gülümsüyordu, dinlenebilirdi artık. Uzandı biraz...

Gözlerini açtığında gece epey ilerlemişti. Uykuda harcadığı zamana yandı yine. Onu, 'yitirilmiş zaman' olarak görüyordu. Artık daha fazla yapacağı bir şey de kalmamıştı. Sadece geceyi bekleyecekti. Bekleyecek ve zamanı geldiğinde beton sekiden tuvaletin olduğu, duvarla ayrılmış arka kısma geçecekti... Kısa ama dolu geçen bir ömrün son demindeydi. 20 Mart'ı 21'e bağlayan gece hayatının da son gecesi olacaktı. Evet, yarın onun son günüydü. Yarından sonra bu dünyada olmayacaktı ama yarından sonra da; bu cehennemi yaşamayacaktı.

Üç kibrit çöpüyle Newroz ateşini yaktıktan sonra bedenini katık edecekti Newroz'a. Newroz'u kutlayacak ve bir daha arkadaşlarının çığlıklarını duymayacaktı.

Birilerinden duymuştu, hayatın üç perdelik bir tiyatro oyunu olduğunu. Birinci perde; doğum, ikincisi; olgunluk, üçüncüsüyse; yaşlılık ve ölüm dönemi diye ayrılıyordu. Ama bir arkadaşı bu kıyaslama gündeme geldiğinde unutamadığı kanıtlar sıralamıştı:

– Yaşamın üç perdelik bir tiyatro oyununa benzediği doğru ama bu mutlak bir doğru değil. Çünkü yaşam bazen bir veya iki perdelik de olabilir. Bazen ikinci perdeye, üçüncü perdeye gelmeden de yaşama veda edilebilir. Deniz Gezmiş boşuna mı idam mektubunda “önemli olan uzun yaşamak değil, kısa ama bu yaşama birçok şeyi sığdırarak yaşamaktır” diyordu.

Bu kanıtlamanın hikayeyi çürüttüğünü fark etmişti. Demek ki üç perdeye sığan yaşam da, onlarca perdeye sığmayacak yaşam da vardı. Önemli olan üç perdeyi peş peşe oynamak değil, tek bir perdeye bile üç perdelik bir yaşamı sığdırabilmektir. Şimdi perdeyi kapatma sırası ona gelmişti. Yaşamının kaç perdeye sığacağıysa başkalarına kalmıştı. Henüz oyunun birinci perdesindeydi. Fakat ne olursa olsun yarın gece, ateşini yaktıktan sonra hayatının gerçek rolünü perdeye son kez aktaracaktı...

Sabah erkenden kalktı. Lavaboda elini yüzünü yıkadı, annesinin büyük itina ile nakışladığı beyaz havluyla silindi. Sekinin hemen yan tarafında yerde duran valizden mavi gömleğini, ardından gömleğe uyan haki renge yakın pantolonu giydi. Gömleğin üzerine yeleğini

geçirdi. Sonra tuvalet kısmında metal yemek tabağının parlak tarafını ayna yerine kullanarak, uzun süreden beri taşıdığı kırık tarakla saçlarını taradı. Mahkemeye ilk çıktığı gün de itinayla giyinmişti. Ama kurallara uyduklarından bu yana ilk kez böyle tiril tirildi. Newroz Bayramı'ydı. Bayramlarda yeni elbise ve temiz giyinmek gelenektir. Çok özel ve anlamlı günlerde de güzel ve temiz giyinilirdi. Mazlum için hem bayram hem de çok özel bir gündü...

Karavana gelmişti. Yemeği dağıtan tutuklu "günaydın ağabey" dedikten sonra, "Kemal ve Hayrilerin selamları var" deyip, Mazlum'un uzattığı tabağa birkaç zeytin bıraktı. Ardından demir parmaklıkların arasında duran kırmızı plastik bardağa iki yudum çay koydu. Daha sofraya oturmadan Kambur damladı.

– Afiyet olsun Mazlum, dedi.

Yenilik gözünden kaçmamıştı.

– Vay be, bu ne şıklık? Bugün mahkemeye mi gideceksin, yoksa bilmediğimiz bir şey mi var?

Mahcup olmuştu:

– Yok, hayır, bir yere gitmiyorum. Yarın Newroz, bizim yani Kürtlerin bayramı. Aslında Ortadoğulu tüm halkların bayram kabul edip kutladığı bir gün.

Kambur, diğer gardiyanlar gibi dünyadan haberi olmayan biri değildi. Sosyal bilimlerden biraz anlayan, toplumsal sorunlara karşı fazla yabancı olmayan bir askerdirdi. Mazlum'un, Newroz'a ilişkin söylediği şeylere anlam vermişti. Ancak bir bayramı değişik halkların, değişik gelenek ve düşünce yapısına sahip etnik grupların ortak kutlaması ilginç gelmişti ona. Halkların değişik biçimlerde kutladıkları bayramları vardı. Ramazan ve Kurban bayramlarını Müslümanlar, Paskalya'yı ise Hristiyanlar kutlardı, biliyordu. Fakat Müslümanlarla Hristiyanlar'ın, Musevilerle Süryaniler'in birlikte kutladıkları ortak bayramları olduğunu bilmiyordu.

– Ortak bayram mı dedin?

– Evet, ortak. Newroz, Ortadoğu'da yaşayan herkesin, her halkın, her inancın birlikte kutladığı bir bayramdır. Belki farklı kutluyor olabilirler ama sonuçta her halk Newroz'u kendi bayramı olarak görüyor ve kutluyor.

Kambur, Mazlum'un anlattıklarına inanmak istiyordu fakat ilk

kez duyuyordu bunları. Öyle kolay ikna olması mümkün değildi. Mazlum'a düşünceli düşünceli baktı. Yemeği dağıtıp bitirerek esas duruşta bekleyen tutukluya "hadi oğlum, çabuk hücreye" talimatını verdi ve gitti.

Mazlum, kahvaltı yapmadı. Yiyecekleri olduğu gibi kaldırmıştı. Akşam yemeğini de yememişti. İştahı tümünden kesilmişti. Epey kilo vermiş, bir deri bir kemik kalmıştı. Geçen mahkeme dönüşünde Hayri sormuştu.

– Ne oluyor Mazlum? Her gün eriyorsun, yemek yemiyor musun? Hasta mısın yoksa?

Kemal de iyi görmüyordu Mazlum'u.

"Abla Çocuğu" denilen Çavuş ile Kambur da sık sık aynı soruları sormaktan kendilerini alamamışlardı. Mazlum her defasında değişik gerekçelerle geçiştiriyordu. Şimdiyse vakti çok azalmıştı, kalan süreyi düşünerek geçirmek istiyordu. Geçmişi ve geleceği düşünmeliydi. Canı başka şey istemiyordu.

Vakit gelmişti. Güneş batmış, karanlık bastırmıştı. Kapılar teker teker kapanmış, ana kapı da kapanmak üzereydi. Blok subayları, çavuşlar, onbaşı ve diğer gardiyanlar işlerini bitirmek üzereydi. Gecenin son küfürleri savruluyordu. Blok subayı, Abla Çocuğu'na ağzına geleni söylüyordu. Neredeyse her gece yüzbaşidan dayak yiyen, en ağır hakaretlere maruz kalan Çavuş'un, 'Horoz'a attığı tokadın acısı hala geçmemişti demek.

Kadınlar koğuşunun gardiyanıydı 'Horoz'. Her akşam horoz gibi öterek eğlendirirdi gardiyanları. Asker gardiyanlar için, kadınlar koğuşuna gardiyan olmak büyük 'şanstı'. Kadınlar Koğuşu'nun gardiyanlarına rastladılar mı akıllarına ilk gelen müstehcen şeylerdi.

Hemen sorarlardı:

– Lan krallar gibi yaşıyorsun be! Hele anlat oğlum, ne var, ne yok?

Horoz hoş karşılar ama atlatırdı onları.

– Bir şey yok oğlum, amma da abartıyorsunuz, ha ha ha!

– Ah oğlum, keşke senin yerinde olsaydım.

Hepsi kıskanırdı 'şanslı it'i. Ana kapıyı kapatmadan önce Horoz'un etrafını sarmış, ağzından bir iki müstehcen laf almak için yalvarıp duruyorlardı. Minik astsubay hala doymamıştı. Sabahtan akşama kadar koğuş koğuş, blok blok dolaşıp sefer yapmasına rağmen,

koridorda hala bir tutukluyu dövmeve devam ediyordu.

– Komutanım, kapıları kapatacağız. Geç kaldık. Yüzbaşım çağırıyor, hemen gitmemiz gerekiyor, dedi Çavuş. Ama o sırtüstü yatırıp ezdiği tutukluyu bırakmıyordu.

– Bir saniye oğlum, görüyorsun işim var. Ben sizin gibi mesai saatlerine göre çalışmam. Gönüllü bir insanım. Benim için gece gündüz, sabah akşam, fark etmez. Ama bırakmıyorsunuz işte. Kendiniz iş yapmadığınız gibi, benim yapmamı da engelliyorsunuz, diye çemkirdi ve elindeki kalası fırlattıktan sonra hızla dışarı çıktı.

Mazlum, “direniş kesintiye uğratmaksızın sürdürmek mümkün müydü?” diye sorup baştan dalmıştı yine kara düşüncelere. Dönemin muhasebesini iyi yapmıştı. Hala yeterince anlam veremediği, kelimenin gerçek anlamıyla çözemediği yönler vardı ama olsun, bu muhasebeyi yapmak onun için son derece önemliydi. Tarihin her döneminde mazlumlara zalimlere karşı gözlerini bile kırpmadan hayatlarını vermemişler miydi? ‘Peki, neden taviz verdiniz, neden direnişe ara verip kurallara uydunuz?’ sorusunu sormaz mıydı tarih! Kurallara uydukları günden beri bu inancın baskısı altında ezilmişti adeta. Ona göre yanıt belliydi, net olmayan bir şey de yoktu. Arkadaşlarını ikna edememiş, görüş ayrılığına düşmüşlerdi. Tabii onlara güven duyuyordu ve her zaman onları esas almıştı. Belki de bundan dolayı, düşüncelerini genele dayatıcı olmamıştı fazla.

– Düşüncelerinize katılmıyorum. Bu karar bizi olumsuz bir zemine götürecektir. Çok geçmeden hepiniz yeni bir direniş sürecine girmek için uğraşacaksınız. Ama unutmayın ki, korkuyla sinip kurallara uyarak düzene tabi kılınan insanları yeniden direnişe kaldırmak hayli zor olacaktır. Ancak çoğumuz öldükten sonra kitlesel direniş gündeme gelecektir. Bunu görmeli, şimdiden önlemeliyiz, demişti sadece ve alınan karara uymuştu.

Düşüncesi tavizsizdi. Çünkü ilkeseldi. Evet, sadece ilkeseldi. Düşünceyle, ideoloji ve temel prensiplerle donanmış ilkeler bütünselliğine bağlıydı. Baştan aşağıya milim bile kaymadan inen bir kılıç doğrultusu gibiydi. Kılıç keskinliğindeki bu düşünce yapısının esnekliği yoktu. Ya çelik misali bükülmez ve keskin bir kırılmayı yaşardı ya da önünü açarak yoluna devam ederdi. Ara tonları yoktu. O ütopyasına bağlı düşünüyor, tartışıyor ve sonuçlara ulaşıyordu.

Ona göre geçici de olsa kurallara uymak, ilkelerden taviz vermektir. Kısmen de olsa uzlaşmak asla olamazdı.

Hayri'nin düşünceleri ise daha çok genelden özele iner, yerelden globale doğru akardı. Tutsakların tümünü kapsamak amacıyla ve içinde bulundukları durumla direnme imkanlarını bütünlendirmeyi sürekli gözetken eksendeydi. Özel şartları, özgün durumları, tutuklu genelinin eğilimlerini dikkate alarak mutlaka hesaba katardı. Yoksa geneli özele feda edeceğini, özelden hareketle geneli göz ardı edeceğini düşünüyordu. Bir ilkeden taviz verilerek genel ilkeleri korumak ve onları yaşatmak mümkündü. Ama tüm ilkelerin kaybedilmesi durumunda bir ilkeyi yaşatıp korumak mümkün değildi. Yüzlerce tutsaktan kopuk direnen birkaç tutsak olarak bizzat kendileri bu genel ilkeleri koruyabilirlerdi elbette. Ama genel tutuklulardan soyut kalacaklarından direnişin marjinal duruma düşme ihtimali de vardı. Önce taviz verme, özneli genele feda etme, ilkelerde esnek olma, sonra ise geneli kazanarak özneli kurtarma ve geneli öznelin seviyesine çıkartma olabiliirdi. Tabii tersi de mümkündü...

Mahkemelerde savunma yapma, duruşmaları faşizmi yargılama platformlarına dönüştürme konusunda da belli bir tartışma süreci yaşanmıştı.

Mazlum'a göre mahkemelerde savunma yapmanın koşulları yoktu. Dolayısıyla beklemek bir anlamda boşa kürek çekmekti. Hem direnişten düşmüş tutukluların savunma yapmaları zayıf bir olasılıktı. Üstelik Kenan Evren, Esat Oktay, hakim ve savcılar, tutukluların siyasi savunma yapmalarına izin verecekler miydi? Buna fazla ikna olmuş değildi. Kaldı ki, savunmanın karşılığı kurallara uyma olmamalıydı ona göre. Eğer siyasi savunmanın karşılığı kurallara uymaksa o zaman savunma yapmanın bir anlamı yoktu.

Hayri ise savunmayı da önemsiyordu. İlk kez mahkeme kürsülerinde Kürdistan gerçekliğini ifade etme fırsatı doğuyordu. Burada, bu kürsülerde hem Kürdistan gerçekliği haykırılacak hem de yargılayanlar yargılanacaktı. Bu nedenle kısa süreli de olsa kurallara uyma, savunmalardan sonra yeniden direnişe geçme daha doğru ve mantıklıydı.

İki farklı ve birbirile çelişkili gibi görünen ama aslında çelişmeyen, özünde bir olan, paradoksal bir içeriği arz eden tek düşünce tarzını içeriyordu fikirleri. İki düşünce de aynı köke ve direniş ruhuna

bağlıydı. Ne yazık ki güncel nedenlerden dolayı direniş sürecinde, görüntüde birbirini tamamlama ortamı bulamamışlardı. Sonuçta ‘kurallara uyma’ pratiği ortaya çıkmış ve ardından bu günler yaşanmıştı.

Mazlum, her iki düşüncenin stratejik açıdan birbirini tamamlar nitelikte olduğunu biliyordu. Görüntüsel farklılık, ‘öteki’ düşüncenin kuralları beslemeye açık olmasıydı. Böyle de olsa, bu yönlü eğilime katılmakla doğru mu yapmıştı? Evet, doğrudu. Aralarında paradoksal gibi görünen ‘öteki’ düşünceye uymakla doğru yaptığını inanıyordu. Bu, örgütsel açıdan yapılması gerekendi. Yanlış olan genele tabii olması değil, her iki düşünceye paradoksallık kazandıran boyutun genele hakim kılınmasıydı. En çok zoruna giden şey, direnme iradesine sahiplerken neden, geçici de olsa kurallara uymuş olmalarıydı? Bunu hazmedemiyordu hala...

Düşüncelerinden kurtulup saate baktı, çok gecikmişti. Hızla kalktı. Hücrenin parmaklıkları arasından gökyüzüne baktı. Gökte parlayan yıldızlar mıydı, yoksa yıldızı anımsatan parlaklıklar mı, anlayabilmiş değildi ama son derece güzeldi gökyüzü bu gece, insanın ruhunu acıtacak kadar güzel... Bu güzel havada dışarıda olmak isterdi insan.

Tuvalette gitti, lavaboda elini yüzünü yıkadı, havluyla kurundu. Yerde duran sürahidene bir bardak su alıp içti, sekinin bir tarafına yerleştirdiği bisküvi kutusundan iki ‘kaymaklı’ çıkarıp yedi. Uzanıp aldı sürahiyi diplercesine içti. Nefes aldı, baktı sürahiye ki su yeterli, tekrar dikti kafaya, köşedeki küçük sehpanın üzerine bırakmak isterken sürahi elinden kayıp düştü. Yerde yuvarlanan sürahinin ta-kırtıları dışında ses yoktu.

Hücrelerde bulunan tutukluların çoğu ‘kaybolmuşlardı’ bile. Yüzden fazla insan vardı koca koğuşta ama çit yoktu. Mezarlıktı sanki. Askeri eğitim, saatlerce ayakta durup marş söylemek onları oldukça halsiz düşürmüştü. Battaniye altına girer girmez kısa zamanda uykuya dalarlardı. Ölüm uykusuydu bu, rüyaların yerini alan kabuslarla sıcırayıp uyanılan, ‘tavşan uykusu’ndan da hafif bir uyku... O saatlerdi.

Mazlum büyük kararın gereklerini yerine getirmek üzereydi. Düşen sürahiyi yerine bıraktıktan sonra, uzun zamandır zulasına

sakladığı kibrit kutusunu çıkarttı. Açtı, çöplere baktı. Nemli olmadıklarını anlayınca hafifçe gülümsedi. Sonra tuvalet bölümüne geçti. Tuvaleti inceledi. Tavana, sağa, sola ve karşıdaki duvara yeniden baktı. Tavanla zemin arasındaki mesafeyi ölçmeye çalıştı. Gerçi dik durduğu zaman kafası tavana değiyordu. Biraz daha ilerde tavan alçalırken zemin ise yükseliyordu. Bu nedenle ancak bükülerek içeriye girebiliyordu. Tuvalete oturup kalktığı zaman da kafası tavana değiyordu. Çatıdaki suyun akışını sağlayan boruya baktı, boru kenefe doğru iniyordu. Tekrar, plastikten yapılmış borunun sağlamlığını sınadı. Boruya asılıp kendisini sarkıtmak istedi. Ne var ki tavanla zemin arasındaki kısa mesafe buna izin vermedi.

Ama yarın her şey değişmeliydi. Hiç bir şey eskisi gibi olmamalıydı. Fiziki koşullar elvermese de beyinler farklı düşünmeli, kafalar meşgul olmalı, fikirler başka temelde üretilmeli, sabah olduğunda duygular bambaşka olmalıydı. Hüzünlenmişti, biraz öfke kata kata devam etti:

Bu gece okumun ‘turik’ini geçirmeli boynuma,

Çıkmalıyım zulüm avına

Bu gece vurmalıyım kalbinden vahşeti

Son deminde varmalıyım Olympus’un doruklarına

Şafağın kızılığında dökmeliyim tanrılar tanrısı Zeus’un beynini

Sonra çıkmalı Zagroslar’a

Yakmalıyım ilk kıvılcımı

Bu gece vermeliyim isyanın mustusunu

Haykırmalı dağlara, taş, toprağa, aya ve yıldızlara

Bu gece, evet bu gece

Demirci Kawa olmalıyım dağların doruklarında

İsyan ateşini yakmalıyım

Bu gece ezmeliyim balyozumla zulmün ağababası zalim Dehak’ın kellesini

Bu gece almalıyım binlerce Kürt kızı ve erkeğinin intikamını

Bu gece kuşatıp almalıyım zulüm kalesi Ninova’yı

Sabah olduğunda herkes yüzünü dağlara dönmeli

Dağların doruklarında bedenimden yükselen ateşi,

Ruhumun derinliklerinden harlanıp gökyüzünü yalayan alevleri görmeli...

Evet; yarın direnişin, özgürlüğün ve ateşin kutsandığı bir gün olarak tarihe geçmeliydi...

Tekrar içeriye geçti. Tuvalet bölümünde işi 'ters' gidince, öbür tarafa geçmek zorunda kaldı. Aradığını bulmuştu. Fakat daha sağlam ve hatasız olmalıydı. Yeniden saate baktı. Evet, artık zamanı gelmişti. Gecikse sorun çıkabilirdi. Sorun, hesapta olmayan engel istemiyordu. Her şey yerli yerinde olmalı, pürüz çıkmamalıydı. Yattığı yerle tuvalet arasındaki kapıya astığı kirli perdeyi kaldırıp öbür tarafa geçti.

Ve bir daha geri dönmedi... O Prometheus'tan Zerdüş't'e, Mani'den Babek'e uzanan yola cesaretle çıkmış, modern isyanın ateşini yakarak Çağdaş Kawa olmuştu.

Mesajı sertti...

Yeter artık, kendinize gelin! Daha fazla bataklıkla batmadan direnişe geçin! Özgürlüğü temsil ettiğinizi unutmayın! İhanete geçit vermeyin, kişilikli ve tutarlı olun! Şahsımızda Kürt onuru ayaklar altında alınmak istenmektedir, buna izin vermeyin! Tüm çabalarımıza rağmen teslimiyet ve ihanet içinde yaşamının ne olduğunu öğrendik. Gördük ki, bir özgürlük arayışcısı bu koşullarda tek bir saniye bile yaşamaya tahammül etmez!

Evet; dün direndik, ancak ölmesini bilmedik ve yenilgi aldık. Şimdi ölümü ellerinden almasını bilelim!

Felsefemizin temel şiarı; "Direnmek yaşamaktır!..."

Ölümü gerçekten de Tay dağı kadar büyük, Everest kadar yüksek, Cûdi kadar efsanevi, Ab-ı Hayat kadar berraktı.

O niçin ölünmesi, nasıl yaşanması, hangi yaşamın kabul edilmesi, hangisinin reddedilmesi gerektiğini göstermişti. Yeniden tartıştırıp vahşetten çıkış yolunun netleşmesini sağlamıştı. Tutsakların özgürlük karşısındaki duruşlarını, baş aşağıya gidişe neden olan hatalarını görmede önemli rol oynamıştı.

Ölümü, tutsaklarda deprem etkisi yaratmıştı. Sarsılma öylesine güçlü, öylesine şiddetli olmuştu ki, herkesi derin bir sorgulamaya sevk etmişti. O akıl almaz vahşet ortamında insan olarak kalmanın, kimlik ve kişiliğini koruyabilmenin tek yolunun; ne pahasına olursa olsun; direnmekten, dayatılan onursuz yaşamı reddetmekten geçtiğini

kavratmıştı. Eylemi, yenilgili dönemi bitirip direniş dönemini başlatan tarihsel nitelikte bir parola olmuştu.

Direnişi tutuşturan ilk kıvılcım,
İhanete vurulan ilk darbe,
Özgürlüğe adanmış ilk fedai eylemi olmuştu.

O bir çizgi,
Bir ışık,
Bir direniş filozofu,
Karanlığı aydınlatan bir meşaleydi artık, Kürdistan'ın dört bir yanında...

Dörtler...

Kıvılcımdan ateşe

I.

“... Su dökmeyin, su dökmeyin.

Ateşi gürleştirin, ateşi gürleştirin..”

“Ölüm ölen için değil, geride kalanlar için bir felakettir.”

Doğruydı. Mazlum'un ölümü arkadaşları için büyük bir felaket olmuştu. Dünya başlarına yıkılmıştı sanki. En zor koşullarda hiç bir fedakarlıktan çekinmeyen arkadaşları, yoktu artık. O ortamda kendilerine sürekli moral ve güç veren Mazlum'u, bundan böyle yanı başlarında bulamayacaklardı. Haykıracakları, öfkelerini birbirleriyle paylaşacakları ortamın bile olmaması kahrediciydi.

Gökyüzünü kaplayan kara bulutlar dağılmamıştı. Yaşam boyunlarda asılı değirmen taşıydı hala. Zulüm bir kasırğa gibi kırıp geçiriyordu. İhanet hala kara bir hançer gibi saplanıyordu yüreklerine. Gencecik bedenler göçertiliyordu izbelerde. Hawarlar inletiyordu karanlık dehlizleri...

Oval masa etrafında oturan üç kişiden biriydi, yüzbaşı Esat Oktay. Süt dökmüş kedi gibi sessiz yere bakıp duruyor, ikide bir yutkunuyordu. Yüzü asıldıkça dudakları daha da sarkıyordu. Parmağını bir emzik gibi ağzına sokup duruyor, tırnaklarıyla dişlerini kurcalıyor, ardından onları temizlemeye koyuluyordu.

Esat Oktay'ın sağında bir sivil vardı. Uzun boyuyla, kilolu ve hayli öne çıkmış göbeğiyle rahatça kurulmuştu koltuğa. Kelliği kafasını daha iri gösteriyordu. Kendinden emin görünen yuvarlak yüzlü, kalın enseli bu zat, hayli de somurtkandı. Üst düzey bir asker olduğunu her haliyle belli ediyordu. Sivil, tam karşısında oturan apoletli askerle konuşuyordu. Sesleri zaman zaman yükselen her iki uzman, epeydir tartışıyordu. Rahatlıkları, rütbelerinin aynı veya birbirine çok yakın olduğunu gösteriyordu. İkisi de ihtiyaç duyduklarında yüzbaşıya soru soruyorlardı.

Öyle anlaşıyordu ki yüzbaşı yine rapor vermek, talimat almak için oradaydı. Her zamanki rutin görevini yapıyordu yani. Ama somurtkanlığı sadece pasif bir katılımcı olmasından kaynaklanmıyordu. Her iki üstünden fırça yediği kesindi. Sopa yutmuşçasına dik oturuyor, bakışlarıysa küskündü. Apoletli şahıs, masada duran yarı su dolu bardağı kaldırıp kafasına dikti. Bardağı yarısına kadar doldurup aynı yere bıraktıktan sonra cebindeki selpak paketinden bir mendil çıkardı ve itinayla dudaklarını sildi. Bir sigara yaktı, başını yana çevirerek dumanı havaya üfledi. Sivile baktı, sonra söze başlamak üzere Esat'a döndü. Sert yüzü daha da ciddileşmişti.

– Böyle anlaşmamıştık yüzbaşı, böyle anlaşmamıştık!

İyice yüklenecekti anlaşılan. Cümlesini bitirir bitirmez, cebinden çıkardığı kutunun kapağını açtı, bir hap alıp attı ağzına, sonra bardağı alıp yeniden su içti.

Esat'ın gıkı çıkmamıştı hala.

– Söyleyeceğin bir şey yok mu yüzbaşı?

Yüzbaşı zaten sıkıntılıydı. Apoletlinin ısrarla yüklenmesi onu epey gerdi. Bacakları titriyordu. Ensesi terlemişti. Derinden gelen ve giderek midesini kaplayan sancı gene başlamıştı. Çekiniyordu. Ee dile kolay, emir-komuta zinciri gereği kendisinden hesap soruluyordu. Onu en çok korkutan şey, başına gelmişti işte. Rütbesi yükselmeyecekti artık. Belki omuzlarına bir yıldız daha takabilirlerdi ama hayal ettiği yıldızlara sahip olmasının mümkünatı yoktu artık. Oysa omuzlarını sarı apoletlerle süslemeyi ne kadar da istiyordu. Bunun için bıkıp usanmadan çalışmıştı hep. Hele Kıbrıs'taki yılları... Kıbrıs, rüyalarını süsleyen o apoletlerin yolunun açıldığı yerd. Daha nice yıldızla uzanacağı o kapıdan geçmek için gereken neyse onu

yapmış, O'ndan beklenen her şeyi harfiyen yerine getirmişti. Komutan bekliyordu ya yüzbaşının da rütbeliler karşısında mahcubiyet duymaktan sıdıkı sıyrılmıştı. Kabul edilebilir bir yanıtı yoktu. Aksi gibi yanıtı benzer bir şeyleri bulup buluşturarak yetiştirmeyi de başaramayınca kekeledi.

– Evet efendim, anladım. Şey, anlayamadım komutanım.

– Kendine gel yüzbaşı! Askersin. Giydiğin elbiselerin rengi haki, bunu unutma! Anlaşıyor mu?

– Anlaşıyor komutanım,
dedi zorlukla. Titrekti sesi.

– O halde, sorularıma cevap ver!

Esat Oktay işin ciddiye bindiğini anlamış, yıllardır giydiği haki elbiseyi unutmuştu adeta. Gayriihtiyari elbisesine bakarken buldu kendisini, eli rütbesinin üzerinde geziniyordu. Hayıflanmıştı. Kıbrıs fatihi, Rumların korkulu rüyası, Türk ordusunun seçkin yüzbaşısı Esat Oktay Yıldırım, bir herifin vızıltısıyla şerefini kaybedecekti ha! Olur şey miydi bu?

Aceleyle konuştu.

– Evet komutanım. Böyle anlaşmamıştık.

– Peki, bunun bir izahatı yok mu yüzbaşı?

– Mutlaka vardır komutanım!

– Nedir peki?

– Tam izah edemem komutanım.

– Ama sen bir askersin yüzbaşı!

– Evet, komutanım.

– Madem bir askersin, mademki üzerinde askeri elbise ve omuzlarında pırpırlar var, o zaman bir şey söyle.

– Çok çalıştım komutanım, çok çaba sarf ettim ama...

– Aması yok yüzbaşı! Askerlikte mazeret olmaz!

– Evet, komutanım, biliyorum!... Şey, başaramadım komutanım.

– Bu da olmadı yüzbaşı, bu da olmadı. Askerlikte ‘başaramadım’ diye bir şey yok. Göreve gidilir, gerekleri yerine getirilir, öyle geri gelinir. Yani ‘gittim, gördüm, yenip geldim’ denir.

– Anladım komutanım. Biliyorum.

– Ee?

– Aslında başarmak üzereydim komutanım. Az kalmıştı. Her şeyi

halletmek üzereydin. Aralarında konuşmayı bile yasaklamıştım. Öyle bir sistem kurmuştum ki her gün, her saat, her dakika tüketiyor, erim erim eriyorlardı. Beyinlerine, ruhlarına kadar girmiştim ama bir kişi, bozdu her şeyi.

– Bak yüzbaşı, askerlikte her zaman sonuç aranır. Sonuç askerliğin denektaşdır. Eğer sonuç alınmamışsa; o başarısız olmuştur demektir. Gerisi teferruat olur.

– Doğrudur komutanım. Bu adam olmasaydı başarmıştım, fakat yine de her şey bitmedi komutanım.

– Hay seni kim yüzbaşı yapmışsa onun anasını, avradını...

– ?

– Oğlum, bu adam her şeyi bitirdi diyorum. Sen ise hala her şey bitmedi diyorsun. Nasıl bitmemiş? Bunun için daha ne olması gerekiyor?

– Komutanım, hala kullanmamız gereken kozlarımız var.

– Bitti yüzbaşı, her şey bitti. Şimdiye kadarki başarımız, tutuklular için tüm yolların kapanmış olmasıyla gelmişti. Tam çıkmaza girmişlerdi, sağa, sola, geriye dönemezlerdi.

Tek yol kalmıştı önlerinde; bizimle işbirliği yapmak ve artık bir daha asla geriye dönemeyeceklerdi.

– Evet komutanım, deriyi yüzmüş kuyruğa gelmiştik. Ne yazık ki...

– Beni dinle! O adam, senin denetimindeydi, sen de oranın komutanıydın. Bir de oraya askeri akademi diyordun. Peki ne oldu akademine?

– Bana bir şans vererseniz düzeni yeniden sağlarım komutanım. Gerçekten de çok zor bir iş, bunların hepsi azılı ve inatçı.

– Bakıyorum pes etmek üzeresin yüzbaşı. Bu halinle onlarla baş edemezsin.

– İkinci kez sizi kandırmak istemiyorum, evet zor olacak. Mazlum, “benim gibi yapın” dedi.

Bunun için bundan sonra işimiz çok daha zor.

– Onu bunu bilmem. O mesaj beni ilgilendirmez. Sana bir şans daha vereceğim. Diyarbakır Cezaevi, PKK’nın, Kürtlerin bitiş yeri olacak. Her şey, o duvarların arasında bitecek. Kürdistan hayali o betonlara gömülecek, öyle gömülecek ki; bir daha asla filizlenmeyecek!

Bu bir emirdir. Sadece benim değil, paşaların emri. Milli Güvenlik Kurulu'ndaki beş paşanın beşinin de emri. Anlaşıldı mı?

- Anlaşıldı komutanım! Sizi mahcup etmeyeceğim.
- Aferin aslanım. Hadi görev başına!
- Emredersin komutanım!

Esat Oktay toplantıdan epey ürkerek çıkmıştı. 'Emir demiri keser' kuralını çok iyi bildiğini sanıyordu. Demek ki bilmiyordu. Kendisi bu kurala, zaman ve mekanın elverişliliğini de katıyordu. Ona göre zaman ve mekan elvermezse o zaman kural da yerine getirilemezdi.

Fakat kazın ayağı öyle değildi işte, kuralları apoletliler koymuştu ve düzeltiyorlardı: Koşullar ne olursa olsun 'emir demiri keser'di. Zaman-mekan önemli değildi, gereğini yapmak şarttı. Komutanı anlamak için, mantığını az zorlamamıştı yüzbaşı, o konuşurken kendisi epey düşünmüştü. Onlarca kez geçmiş, olayları gözden geçirmişti. Tutuklular nasıl böyle diretebiliyorlardı, anlamaya çalışmıştı. Fakat nafi! Teorisyen değildi, kahinlikte iddiası da olamazdı ama yaşadığı sorunlar ve başına aldığı belayı bilmiyordu. Son pratiği ortadaydı...

Onları teslim almak için emirli olarak göreve gelmişti. Hem de demiri kesen cinsten bir emir almıştı ama teslim alamıyordu. Bazı kurallara uymuşlardı fakat hala Kürt, hala komünist ve militandılar. Dahası düşüncelerini askeri mahkemede, sanık sandalyesinde ve hakim karşısında savunuyorlardı.

Yüzbaşı Esat Oktay, Goethe'yi okumuş muydu acaba? Eğer bilseydi onun 'teori gri, hayat yeşildir' sözünü mutlaka hatırlardı. Söylemesi gereken bir sözdü tam da, taşı gediğine koymuş olurdu böylelikle. Mutlaka kazanmalıydı şu şişko apoletlinin belleğine... Ama nerede? Nerede, gerçekleri apoletlinin beynine çivi gibi çakacak bir asker? Böyle biri henüz yoktu orduda. Çıkmamıştı da. Onun bunu yapması elbette söz konusu olamazdı. Bırakın teori ile yaşam arasındaki farkı görmeyi, ona göre her şey eşit ve aynı düzlemdeydi. Felsefesi siyah ve beyazdı. Tek ölçekli bir kalıp vardı, her şey ve herkes bu kalıba uymalıydı. Bunun için zulmü yaşamın korkulu gölgesi haline getirmiş, o koca imparatorluğunu kurmuştu. Ona göre de hayat griye bürünmeli, yeşil kökünden kurutulmalıydı...

Ama heyhat! Hayatın şu cilvesine bakın ki, şimdi kendisi onun

yeşillikinden bahsediyordu. Aylardır bilinçaltına yerleşip saklanan kavrayış, bir apoletlinin kaba tavrıyla açığa çıkmıştı. Apoletli haşmetlilerin grisi, gerçek yaşamın yeşili karşısında nasıl da anlamsızlaşmıştı, artık bunu hissedebiliyordu. İşi zordu, hem de çok zor...

Evet, aylardır tutukluları teslim aldığını sanmış ama yanılmıştı. Alamamıştı ve hayli kötü duruma düşmüştü. İnsanın aklının alamayacağı kadar zalimce davranmış, onlarca, yüzlerce, belki binlerce yöntem uygulamıştı fakat teslim alamamıştı işte. Başarıp başaramayacağı konusunda tereddüte girmişti şimdi. Tabii bu tereddütü bilince ve pratige dökcek biri durumunda değildi. Kişiliği buna uygun değildi her şeyden önce, bu orduda bir yüzbaşıydı. Ayrıca cezaevinde iç güvenlikten de birinci dereceden sorumluydu. Gerçi tutukluları tamamen teslim almanın mümkünatı kalmışsa bunu denemeyi düşünüyordu. Bunun için bir fırsat daha istemişti ama tutukluların eylemi duyup isyan edeceklerini biliyordu. Bu onun için ikinci felaket olacaktı.

Düşünüyordu uzandığı yatakta. Hayır, böyle bir şey olmamalıydı. Bir rüya mıydı, kabus mu, yoksa bir gerçek miydi duyduğu sesler, sağa sola kaçışan, karanlıkta kaybolan karartılar? Bilmiyordu bunu. Ama bildiği tek bir şey vardı; direnişçilerin kazanmasına asla izin vermemeliydi.

Derhal önlem almalıydı. Ne gerekiyordu? Öncelikle eylemi olan bildiğince gizlemeliydi. Duyarlarsa fena etkilenirlerdi. Duyulduktan sonra ise ölmekle sonuç alamayacakları, hele direnmeye kalkarak bir yere varamayacakları mesajını vermeliydi derhal. Bunun için, zamanla kurduğu vahşet düzeni olduğu gibi sürdürülmeli, uygulamalar daha da hızlandırılarak devam etmeliydi. Evet, böyle düşünüyor ve planlıyordu.

Tutsaklar açısından ise konuşulup tartışılacak bir şey yoktu artık. Söylenmesi gereken söz, söylenmişti. Kılıç gibi hedefe saplanma zamanıydı. Mazlum bunun ifadesiydi işte. Söze nokta koymuştu: 'Artık söz bitti, sıra eylemde' demişti. Kendisi bir kıvılcım olmuş, tutsakların ruhlarının derinliklerinde saklı kalan direnişçi özü tutuşturmuştu.

O girdaptan çıkmanın yolunun, Mazlumları çoğaltmaktan geçtiğini kavramışlardı. Mazlum'a bağlı kalmanın yolunun, duyularla dolup

taşan dünyalarında esmeye başlamış fırtınayla direnişe yüklenmekten geçtiğini biliyorlardı artık. “Böyle gitmez, bir şeyler yapılmalı. Ne pahasına olursa olsun, teslimiyete karşı tavrı geliştirilmeli. O’nun yolu takip edilmeli” düşüncesi netleşmişti birçoğunda. Demek oluyor ki çıkış umudu belirmiş, kurtuluş yolu görünmüştü. “Teslimiyet ihanete, direniş zafere götürür” şiarı anlaşılır bir parola olma yolunda ilerliyordu artık.

Askeri yönetim de tutukluların yüreğine direniş közünün düştüğünü, artık eskisi gibi yaşamak istemeyeceklerini tahmin etmişti. Bu nedenle baskı ve işkenceyi arttırıp, teslimiyet ve ihanetin derinleştirilmesi talimatı vermişti. Yaratılan korkuyu canlı tutmak, Mazlum’un bilinçlere ektiği isyan filizini kurutmak istiyorlardı. Esat Oktay, tezgahı korku üzerine kurmuştu. Tüm uygulamalar, onu derinleştirerek beyinlerde kalıcılaştırmalıydı. Ama bu yetmeyecekti, biliyordu. Mazlum’un yarattığı etkiyi nötralize edecek düzeyde karşı etki yaratabilmeliydi. Çok geçmeden bunun yolunu buldu.

Kürdistan Özgürlük Hareketi’nin üst düzey kadrolarına ihaneti dayatmalıydı. Orta dereceli kadro ve sıradan insanları yeterli görmüyordu. Bunun için yüklendikçe yükleniyor, komplo ve entrikalarla ‘büyük balık’ avlamaya çalışıyordu. Sonuçta Yıldırım Merkit’i düşürmeyi başarmıştı. Bu ‘büyük balığın’ ihaneti, onu hayli umutlandırmıştı: Sonuç almaya doğru yol aldığını, şiddeti tirmandırması durumunda daha da ilerleyeceğini gösteriyordu. Yavaş yavaş da olsa olgunlaşma yolundaki meyvelerin artık ciddi vuruşlarla devşirilmeleri gerekliydi çok geç olmadan. Yıldırım Merkit yeni düşmüştü. Esat Oktay onu piyon, işkenceci, psikolog ve danışman olarak kullanıyordu. Hayri, Kemal ve diğerleri mahkemelerde insanlık değerlerini savunup ihaneti teşhir ederken, Yıldırım Merkit bu değerlere saldırıyor, küfrediyor, herkesi ihanete çağırıyor, askeri yönetimle birlikte tutukluları düşürme politikaları oluşturunuyordu.

Yıldırım Merkit’in işbirliğine yönelmesi, vahşet süreciyle birlikte itirafçılığın daha da yoğunlaşarak devam edeceğinin göstergesiydi. Şahin Dönmez, Ali Gündüz ve Erol Değirmenci ile başlayan, Hıdır Akbalık ve Halef Çarpar’la süren ihanet, Yıldırım Merkit’le devam ediyor, bu halkalara yenileri ekleniyordu. Tutuklulara birer kene gibi yapışan itirafçılar, askeri yönetime yaranmak için gece gündüz

demededen çalışıyorlardı.

Ama hiç bir şey eskisi gibi olamazdı. İdeallerine bağlı olanlar çaresiz değillerdi. “Dünya artık bu cezaevinden ibaret size. Dışarı çıksanız da, dünyanın öbür ucuna da gitseniz, gözüm hep üzerinizde olacak, nefesimi ensenizde hissedeceksiniz” derdi Esat Oktay. Ama tutsaklar onun tümüyle egemen kılmak istediği bu dünyayı Mazlum’la yerle bir etmiş, özgür yaşam umudunu yeniden yeşertmişlerdi. Yaşadıkları yer karanlık da olsa ruhları aydınlıktı artık. Güzergahları açık, hedefleri netti. Nerede, nasıl, hangi araç ve yöntemle yol alacaklarını da biliyorlardı. Mazlum her şeyi berrak biçimde ortaya koymuş, o zifiri karanlığı aydınlatmıştı. Yaktığı Newroz ateşini izlemek yeterliydi..

Kan ve irin kokan zifiri karanlık bir gece. Zebaniler tetikte. Cellatlar voltada. Sinsi gözler taramada. Gece sessiz. Kurban çoğaltmaya gebe bir gece. Gecenin en derin vaktinde Ferhat fısıldamıştı üç arkadaşının kulağına:

– Böyle olmaz! Ve sürdürmüştü:

– İhanet devam ediyor. Zulüm hızından bir şey kaybetmiyor. Mazlum’un yeniden yarattığı umudu beslemek, direnişine yeni direnişler eklemek gerek. Etrafımız daralıyor, kurt kapanına girmek üzereyiz. Her gün bir kaç tutuklu itirafa gidiyor. Bize düşen görev onu takip etmektir. Başka seçeneğimiz yok.

Eşref:

– Doğrudur. Kurtlar tarafından her gün parça parça yutuluyoruz. Zaman yitirmeden harekete geçmeli. Bence en uygunu Mazlum’u takip etmektir.

Necmi gecikmeden yanıtlamıştı onları:

– Ben de aynı düşüncedeyim. Mazlum’u takip etmek, Mazlum’ca yürümek, Mazlum’la kucaklaşmak gerekiyor.

Mahmut:

– Evet, sanki her gün dalgalar tarafından yutulan bir denizin orta yerindeyiz. Can çekişe çekişe takatimiz kalmadı artık. Bu dalgaları durdurmalıyız. Mazlum kendini feda etti, ‘Beni takip edin, beni izleyin’ dedi. Biz de onu takip etmeliyiz.

Gecenin sessizliğine inat düşülen ilk notlardı bu sözler...

Ferhat Kurtay, Mazlum'un direnişinden sonra kendini ciddi özeleştiriye tabii tutmuştu. Sorgulamayı hemen her gün derinleştirmişti. Mazlum'u an an yaşamaya, özgürlüğü öneren eyleminin anlamını çözüp belli sonuçlara ulaşmaya çalışmıştı. Onu büyük direnişe götüren özeleştiriye dürüstçe yaklaşması olmuştu. Ona göre, Mazlum yenilginin nereye gideceğini onlardan önce görmüşü, bunun için yol gösterici eylemi gerçekleştirebilmişti. Yıldırım Merkit ihanet edince, buna eylemle karşı koyarak Mazlum'un tanrılardan çaldığı ateşi korumak gerektiğini düşünüyordu şimdi...

Yenilginin acısını yüreğinin derinliklerinde hisseden birisi olarak, büyük bir arayışın içindeydi. Bu arayışının sonuna gelmişti artık. Her gün tutsakların beynini yiyen yeni Dehak saltanatını bitirmek için, artık yoğunlaşmanın son demine gelmişti.

Gecenin koyu karanlığında kalkmıştı. Ter içindeydi. Kabus görmüşü uykusunda. Bir canavarın saldırısına uğruyordu, yedi başlı canavar karanlık bir köşede çıkıyordu önüne. Mücadele etmiş, kaçmış, gizlenmişti bazen de. Ama canavar onu lime lime etmeye kararlıydı. Epey koşmuş, önüne çıkan büyük bir ağaca tırmanarak kendini zor bela kurtarmıştı.

Canavardan kurtuluşu ile uyanışı bir olmuştu. Kurtulduğu için sevinmişti ama o korkunç saldırıya maruz kaldığı için de korkmuştu. İlk kez böylesi bir kabus görüyordu. Soluğu düzelmemişti hala. Ama olsun, kurtulmuştu ya. Kabusun etkisindeydi henüz. Sessiz olmaya dikkat ederek kalkmış, lavaboya gidip tekrar geri gelmişti. Uyuyan arkadaşlarına takılmıştı bakışları, şefkatle izlemişti onları. Sonra Mahmut ve Eşref'in ranzalarına yönelmişti. Arkadaşlarını rahatsız etmemeye de özen göstermişti. Tabii gardiyanlar da duymamalıydı onları. Ferhat, kurallara göre suç işliyordu hem de büyük bir suç. Tuvalet bile ancak gizlice gidilebiliyordu. Haliyle sonuçlarını da göze alarak. Yakalanan mutlaka cezalandırılırdı. Artık şansa ne çıkarsa öyle. Bu acımasız oyunun yasalarını biliyordu. Kendisi görmüş geçirmiş biriydi. Komalık olduğu sayısız seans atlatmıştı, alışıkı riske ama yine de yakalanmak istemiyordu.

Mahmut'la Eşref'in ranzalarına vardığında sessizce durmuştu. Sağına soluna baktı ve ranzaya dayalı duran sandalyeye oturdu hemen. Koğuşun bir ucuydu, fazla ışık vurmuyordu. Mahmut ve

Eşref bu loş uçta kalıyorlardı. Mahmut sırtüstü yatmış, sol bacağına kendine çekmişti. Sağ kolu göğsünde, diğeriye ranzadan sarkmıştı. Dudakları hafif aralıktı. Her nefes alışverişinde boğazından tiz bir hırlama geliyordu. Günlük giysileriyle, pantolon gömlekle yatmıştı. Onu uzun uzun izlemişti. Yüzüne yerleşen tebessümün gizleyemediği keskin çizgilere bakmıştı. Acılarla yoğrulmuş hüznün yalın haliydi gördükleri. Hüzün ve acının en çok yakıştığı yüzdü onunkisi. Evet, bunda yanılmıyordu. Mahmut'un yüzündeki her çizgide bir sır gizliydi. Kürdün makus tarihi okunurdu onlarda. Bitmez tükenmez isyanlar, Laç deresinde kurşuna dizilen bebelerin çığlıkları, saçlarını birbirlerine bağlayıp kendilerini tepelerden atan genç kızların hawarları, karınları kasaturalarla delik deşik edilen annelerin sonsuz acıları vardı sanki. Haince vurulan Êlîşêr ile Zerîfe'nin, kırk yedi arkadaşıyla birlikte asılan Şêx Seîd'in ve binlerce, yüz binlerce mezarı belli olmayan Kürdün trajedisi vardı...

Yüreği burkulmuştu; ince, keskin sızıydı yine yoklayan. Orada, köşede, o loş daracık yerde korku, acı ve hüznün karartmadığı yüreği kabarıp durmuş, arkadaşına sevgi yağdırıyordu. Duygular geçidinden süzülüp gelen gözyaşlarının tamamladığı bir tablo kahramanı gibiydi. Put kesilmişti bir süreliğine...

Duygulanmanın sırası değildi ama. Hemen üst ranzada yatan Eşref'e dönmüştü. O da pijama giymemişti. Kiremit renkli bir gömlek ve kot pantolonlaydı. Boynunda kalp şeklinde, sarı zincirli mavi bir kolye asılıydı. Hafifçe horluyordu. Alt dudağı çatlamış, yanığıyla alnında sıyrıklar vardı. Gözleri morarmıştı. Seansın ardından o da sırtüstü yatmıştı. Horultunun yerini bazen inleme alıyordu. Elleri göğsünde kenetliydi. Yüzündeki hatlar çok daha sert ve katıydı, bunu yeni fark etmişti. Oysa yıllardır tanırdı onu. Kaç kez konuşup tartışmış, aynı sofrada yemek yemiş, birlikte toplantılara katılmıştı. Verdiği eğitim ve seminer çalışmalarının tümüne katılmıştı. Hatları daha bugün dikkatini çekmişti, dün görememişti demek. Nedendi merak etmişti. Somut bir yanıtı yoktu. İzah etmede kullanabileceği pratik bir şey de gelmemişti aklına. Biraz düşündü, belki de Riha'nın aşiretçi feodal yaşam tarzından kaynaklanıyordu. Belki de 'isot'un yüzündeki yansımasıydı. Evet, bu sert hatlar belki de iliklerine kadar sinmiş olan biber yakıcılığındaki keskin acının sonuçlarıydı.

İkide bir baktığı saatine bir kez daha göz atmıştı Ferhat, vakit hayli geçmişti. Bu korku dolu cehennemde zamanın nasıl geçtiğine şaşmıştı. Gerçekten de zaman bir su gibi akıp gitmişti. Daha arkadaşlarıyla konuşmadan neredeyse sabah olmuştu.

Zamanı belirleyen korkuydu, biliyordu. Ortama hakim olan korku, zamanı da yiyip bitiriyordu. Korku bir değirmen taşı gibi işleyip durmadan öğütmekteydi zamanı. Demek ki her şey, daha önce bilinen yasalara göre değildi. Bazen “yüzde yüz doğrudur” diye bilinen kimi doğa yasalarının bile yanlış olma ihtimali yüksekti. Görecelilik yasasından uyarlayarak yaptığı tartışmayı hatırlamıştı hemen. Bazı koşullarda bazıları için doğru olan, farklı koşullarda değişik kesimler için yanlış olabilirdi. Terside de mümkündü. Bu nedenle doğru-yanlış; kişilere, grup, sınıf ve toplumlara göre değişirdi. Ama bu yasayı her şeye indirgemek ve kesin sonuçlara gitmek doğru değildi. İzafi durumun sürekli suistimal edildiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle ne yasa bütün olarak reddedilmeli, ne de her şeye, her olaya indirgenmeliydi. Bilimsel yöntemler kullanmak en doğrusuydu.

Her neyse...

Mevcutta tek doğru şey, korkunun hakim olduğu bu saatlerde ayakta kalmanın riskiydi.

Her an bir zebani girebilirdi içeri. Ranzaların arasında dikizleyen bir çift hain göz olabilirdi her an. Hala uyumamış olup ayağa kalkmanın riskleri ne kadar da yüksekti, gayet iyi biliyordu. Allahtan sakindi koğu. Birazcık da serinlemişti. Birkaç horlama dışında ses yoktu. Sanki hayaletler koğuşuydu. Uzaktan gelen uğultu sesi bedenini ürperti ile sarmalamıştı...

Kendine gelmeliydi. Görevini unutmamalıydı. Şu anda ölümle yaşam arasındaki o incecik çizgide dans ettiğini de...

Mahmut’a dokunmuştu. Uyanmayınca yeniden dokunmuştu. Mahmut bu sefer dönüp bakmıştı. Bir kişi oturuyordu başucunda, gözlerini ovalamış fakat uyanamamış, Sağa dönüp bacaklarını karnına çektiği gibi yeniden uykuya dalmıştı. Korunma ihtiyacı duyan ana karnındaki bebe gibi kıvrılmıştı. İçinden sessiz ve uzunca izleme hissi doğmuştu ama olmazdı ki, Mahmut’u uyandırmalıydı. Bu kez biraz daha sert ve uzunca dürtmüştü Mahmut’u. Mahmut, tekrar gözlerini ovuşturarak bakmış, Ferhat’ı görünce hızla doğrulmuştu

yerinden. Ayağa kalkmaya çalışırken, Ferhat durdurarak:

– Kalkma. Sessiz ol!

Mahmut, olağanüstü bir durum olduğunu düşünerek, sessizce yatağa oturmuş, önce Ferhat’a, sonra koğuşun giriş kapısına, ardından da Eşref’e bakmıştı. Olağanüstü bir şey yoktu. Yeniden Ferhat’a, onun hüzün dolu yüzüne bakmış, ‘Ne var?’ demek istercesine göz kırpmıştı. Ferhat dudağını bükerek, bir şey olmadığını belirtmişti. Bir şey söyleyecekti ki, vazgeçmişti. Mahmut fark etmişti bunu. Onun düşünceli halini de, kafasında dolaşan koca sorunu da.

– Ferhat ağabey, aklında ne varsa söyleyebilirsin bana. Aslında bunu söylemem bile doğru değil ama...

– Bir sorun olursa tabii ki söylerim. Sana değil de kime söyleyeceğim?

– Evet, ben de bunun için söyledim zaten.

– Bak Mahmut arkadaş, aramızda birçok şeyi tartışabiliriz. İkna olmadığımız konu, hatta kafamızda çözülmeyen birçok soru işareti de olabilir ama güvensizlik asla olmaz.

– Beni etkileyen ilk şey arkadaşların aralarındaki sağlam güven ilişkisiydi. O müthiş bağlılığı da gördüm. Bunlardan etkilenerek Parti’ye katıldım.

– Sanırım birçok arkadaş aynı şeyleri düşünerek katılmıştır. Bizi diğer hareketlerden ayıran temel hususlardan biridir güven.

– Evet, birçok arkadaştan aynı şeyi duydum.

– Tamam, bir güven sorunu yok. Sanırım anlaştık.

– Tabii ki anlaştık ağabey. Bu ortamda her şeyin olabileceğini vurgulamak istemiştim.

– Sen de haklısın. Gerçekten çok zor bir süreçteyiz. Bir çıkmaz içine sıkışıp kalmışız. Ne ileriye gidebiliyoruz, ne de geriye. Tam bir kapana kısırılmış durumdayız.

– Beynimiz sofraya konulmuş, “hadi yiyin” diyorlar. Sanki Dehak’lar çağında yaşıyoruz.

– ‘Sanki’yi çıkartırsan, söylediğin şeyler tamamen doğru olur. Evet, zalimler çağında yaşıyoruz. Hala Dehak’lar dünyaya hakim.

– Evet. Esat Dehak’tan daha zalim, daha imansız.

– Bana dönsene Mahmut.

– Evet!

– Yüzüne bakıyor musun hiç?

– Sen de amma da acayip soru soruyorsun ağabey! Yüzümüze bakacak zaman mı var? Her sabah aynasız tıraş olduğumuzu unuttun mu?

– Peki, arkadaşların yüzüne bakıyor musun?

– Yanyana gelemiyoruz, konuşamıyoruz... Tek dakika boş mu kalıyoruz? Ya işkence, ya marş, ya da kaybolmak var. Anlayacağın arkadaşların yüzünü öyle fazla gördüğüm yok. Bak işte, şimdi benimle konuşuyorsun ama yüzümü zor bela görebiliyorsun.

– Bence bak, arkadaşların yüzüne bak!

– Ne oldu, ne var ki yüzlerinde?

– Daha ne olacak Mahmut arkadaş?

– Valla bilmiyorum, söyle hele.

– Esirlere benziyorlar. Öyle bir umutsuzluk okunuyor ki!

– Ha o anlamda... Doğru. Aç, susuzlar. Onca işkenceden ne olur? Umutsuzluk ise korkudan ve geleceksizlikten...

– Umut tükenmek üzere. Eğer biterse, her şey yok olur. Umudunu kaybeden insan, her şeyini kaybeder.

– Doğru. O yüzden umut verebilmek gerek yeniden.

– Peki nasıl?

– Sen daha iyi bilirsin. Hep yoğunlaşıyorsun.

– Bunu kim söyledi?

– Burada kimin ne yaptığı bilinir. İyiiler de kötüler de, hainler de devrimciler de her şeyi biliyor.

– Neden söz ediyorsun Mahmut arkadaş?

– Bazen dalıp gitmiyor musun? Senden söz ediyorum. Hem ‘Herkes kolay günlerde Parti’ye sahip çıkar, önemli olan zor günlerde sahip çıkmaktır’ diyen kim?

– İlginç!

– Ferhat ağabey, ne düşünüyorsan ben de varım.

Ferhat, cevap vermemiş, sadece bakmıştı hüznüle. Hüznün ardında sakladıkları yakıcı gerçeği görmüşlerdi. Öylesine berraktı ki. Yıllarca birlikte yaşamışlardı onlarla; Acılardan süzülen sevinçleriydi, kederli gözlerden yuvarlanan ışıkl damlalardı, onunla dışa vuran ortak öfkeleriydi, bakışlarından bir huzme gibi inen inançlarıydı...

Fazla söze gerek yoktu. Her şey açık ve netti. Birbirlerinin bakış-

larında beliren gerçekleri bir bir okumuşlardı. Yıllardır birlikteydiler, aynı koğuştaki o vahşi uygulamalara birlikte göğüs germişlerdi. Aynı gardiyandan işkence görmüş, aynı masada yemek yemiş, keskin öfkelerini aynı sigaranın dumanında dindirmişlerdi. Daha fazla söze ne hacet...!

Ferhat ses çıkartmamaya dikkat ederek kalkmış, sağına soluna baktıktan sonra yavaş adımlarla ranzasına doğru yürümüştü. Heyhat! Ayağı yerde duran bir şeye takıldıysa da fazla ses çıkmamıştı. Şansı vardı, yerine vukuatsız ulaşmıştı. Tam uzanacaktı ki, Mahmut'un ranzasına kadar gitmişken üstte yatan Necmi'yle niye konuşmadığı aklına düştü. Hayıflandı. Sabaha mı bıraksaydı acaba? Olmazdı, bu gece konuşmalıydı, evet, bugünün işini yarına bırakmamalıydı. Tekrar sine sine Necmilere doğru ilerlemiş, kazasız belasız ulaşmıştı. Mahmut, Ferhat'ı görünce şaşırdı:

– Ne oldu Ferhat ağabey, bir şey mi var?

– Hayır, bir şey yok. Seninle derin sohbete dalınca, Necmi arkadaşını unuttum.

– Vay be! Doğru, ben de unuttum valla!

Ferhat beklemeden Necmi'yi uyandırmıştı. Necmi gözlerini açmış, ancak tanıyamamıştı uyandırılanı. Gözlerini ovup başında bekleyen şahısa dikkatle bakmıştı.

Ferhat'tı. Hızla yekindi:

– Bir şey mi oldu Ferhat ağabey!

Ferhat heyecanını anlamıştı, gülümseyerek konuştu:

– Yok, yok bir şey. Ne olacak ki?

– Nasıl, 'ne olacak' ağabey?

– Elbette ne olacak ki?

– Valla bazen seni hiç anlamıyorum. Sanki çok normal koşullarda yaşıyoruz. Her gün insan ölüyor burada. Günde en az birkaç kişi komalık oluyor. Kimin nerede, ne zaman öleceği belli değil. Sen hala 'ne olacak ki' diyorsun!

– Allah aşkına ne oldu sana? Durup dururken ajite çekmeye başladın. Böyle yapmazdın, bugün bir şey oldu mu?

– Bugün 'ne olmadı' diye sorsan daha yerinde olur bence.

– Tamam, o zaman, bugün ne olmadı?

– Sabah mahkemeye gidişinizden hemen sonra spor başladı, siz

gelmeden birkaç dakika önceye kadar devam etti.

– Demek bugün de gün boyu tezgahdaydınız, öyle mi?

– Hem de nasıl? Şaka değil. Doğru söylüyorum. Yeni mi uyguluyorlar sanki? Yıllardır aynı şey yapılmıyor mu?

– Doğru hem de çok doğru. Yeni değil. İşkence artık yaşamımızın bir parçası oldu... Hı?

Mahmut bir şey söylemedi.

– Ne diye söyleyecek ki? Artık bir anlamda alıştık. Dediğin gibi yaşamın bir parçası haline geldi. Ne desin?

– O da doğru, Mahmut da haklı. Ne diye söyleyecek ki?

– Peki, ne olacak halimiz? Hep böyle mi sürecektir? Her seanstan sonra böyle çaresiz mi kalacağız?

– Bunun için geldim Necmi, bunun için. Gecenin bu saatinde neden buradayım sence? Bak hele saat kaç oldu?

Necmi, parmaklarına kadar sarkan kazağın yenini hızla yukarı çekti. Kolunu kaldırıp saate baktı. O loşlukta akrebi ve yelkovanı seçmesi olanaksızdı. Saati gözlerine kadar getirdi. Bir gözünü kısarak ötekisiyle baktı. İsteksiz çıktı sesi:

– Aman tanrım, sabah olmuş. Gardiyanlar görse, ikimizi de paramparça ederler.

– Esat ne yapar sence?

– Valla düşünmek bile istemiyorum. Verilen cezaları yetersiz göreceği kesin.

– Yeni cezalar bulacak değil ya?

– Tanımıyorsun sanki? Tabii ki bulur, bundan da zevk alır. Ne yapacağız Ferhat ağabey? Nasıl kurtulacağız bu beladan?

Ferhat cevap vermemiş, vakur bir ifadeyle bakmıştı. Sessizliği her zamanki gibi söyleyeceği bir şeyi olmadığı için değildi. Bu kez söyleyecek sözü vardı. “Hele bekle, acelesi yok. Bir iki mahkeme daha geçsin” deyip oyaladığı dönem geride kalmıştı. Artık başı dikti. Bakışları da keskin. Ama nasıl yapmaları gerektiği sorusuna vereceği kesin bir yanıtı yoktu henüz. Zaten yanlarına bunun için gelmişti. Amacı onları yoklamak, ‘nasıl?’ sorusuna birlikte yanıt aramaktı. Necmi’ye bakıyordu hala. Derken Necmi yavaşça sordu:

– Ne oldu Ferhat ağabey? Niçin sustun? Bir şey düşünüyorsun ama sanki söylemek istemiyorsun.

- Evet, Necmi arkadaş, söylemem gereken bir şey var.
- Nedir ağabey?
- Fazla uzatmadan hemen giriş yapayım mı?
- Evet, dinliyorum.
- Nasıl anlatayım ki?
- Nasıl istiyorsan öyle. İster direkt ister dolaylı, ister Ezop diliyle anlat, anlarım.

Zaten anlaşılmayacak bir şey yok.

- Biliyorum, beni anlayacağını gayet iyi biliyorum. Bu konuda kaygım yok ama yine de bir şey anlatmalıyım. Anlatmalıyım ki ortaya bir sonuç çıksın.

- Doğru. Bu gece bir sonuç çıkmalı. Yine, ‘hele sabah olsun, Allah kerimdir’ sonucu çıkmasın da.

- Hayır, Necmi arkadaş. Bu düşüncene ben de katılıyorum. Zaten bunun için buradayım.

Necmi, tereddütle bakıyordu. Çünkü akşamları bazen bir araya gelir, ‘hele sabah olsun, Allah kerimdir’ sözüyle sohbetlerini noktalarlardı. ‘Böyle olmaz, mutlaka bir yol bulmalıyız’ derlerdi ama her defasında karar almadan ayrılırlardı. Ya koşulları uygun görmemiş, ya fırsat bulamamış, ya da 35’te bulunan arkadaşlarından sinyal beklemişlerdi. Bu nedenle Necmi, Ferhat’ın dediklerine tereddütle bakmıştı ama Ferhat bu sefer ciddiye. Kulaklarını iyice açtı.

- Keskin bir kılıcı getir gözlerinin önüne. Ruhunun derinliklerinde hayal etmeye çalış. Bir an bu kılıcın üzerinde yürüdüğünü düşün. Son derece ince ve keskin bir yol. Bu yolda kaç gün yürüyebilirsin?

Ferhat, duygu doluydu. Necmi ona baktı, sonra gözünü kısarak sordu.

- Bir sigara içelim mi ağabey?
- Hayır olmaz. Bu saatte resmen ölüme davetiye çıkartmaktır.
- Doğru. Resmen ‘gelin bizi öldürün’ demektir.
- Eee, o zaman ne diye ‘gel bir sigara içelim’ diyorsun?
- Kaçmak içindi valla. Sorduğun soruya yanıt vermemenin en kestirme yolu dikkatini başka yönlere çekmekti. İlk aklıma gelen de sigara oldu.

Ferhat baktı ama yüzündeki ifadeyi kestiremedi. Başını biraz daha yaklaştırdı Necmi’ye.

Yine bir şey seçemeyince, “lanet olsun sana karanlık, lanet olsun” diye mırıldandı.

Necmi ne dediğini anlamamıştı ama niye söylendiğini tahmin etmişti.

– Ne oldu ağabey? Neden sessizliğe gömüldün?

– Hiç! Aklıma bir şey geldi de ondan.

Necmi, ikna olmamıştı. “Hayır, bir şey var, nedir o?” diye soracaktı ki, son anda vazgeçti. Ferhat’a saygıda kusur etmezdi. O bilgili ve tecrübeliydi. Konumu nedeniyle ağırlığı vardı. Tartışmada, sohbette son noktayı o koyardı. Herkes görüşünü ileri sürdükten sonra Ferhat söz hakkı alıp genel olarak toparlar ve ortaya çıkan sonuçları açıklar, bundan sonra o sorun biterdi. Necmi de, deyim yerindeyse aynı yol haritasını izlemişti. Aslında Ferhat daha konuşmamış, sadece bir soru sormuştu. Büyük ihtimalle sorusuna verilecek cevaba göre konuşacaktı.

Necmi cevap vermeyince, o da konuşmamıştı. Ferhat’ın bir özelliği: Önce onları konuşturur, tartışma zemini oluşturur, kendilerini ifade etmeleri için bazı sorular sorar, ardından kendisi konuşurdu. Onunki tüm konuşmaların sentezi olurdu. Necmi sorusuna yanıt vermemişti. Zaman hızla akıp gitse de Necmi’nin düşüncesini alacaktı Ferhat:

– Biraz daha yanaş ki, sesimiz gardiyanlara gitmesin.

Necmi başını biraz daha yaklaştırdı.

– Gizli çalışmak zorundayız. Sadece gardiyanlar değil, tutsaklar da ne yaptığımızı, ne tasarladığımızı bilmemeli. Sorun güvensizlik sorunu değil. Her şeyin başında emniyet ve tedbir gelir. Konuştuklarımız burada kalacak.

– Sen hiç merak etme ağabey. Tek söz çıkmaz benden.

– Sorun güven veya güvenmeme sorunu değil. Hani, ‘yerin kulağı var’ derler ya.

Madem bir çalışma yürütüyoruz, bari başarıyla sonuçlandıralım.

– Ferhat ağabey, sana bir şey sormak istiyorum ama doğrusu ‘acaba sorsam mı’ diye tereddüte girdim.

– Ne demek Necmi arkadaş? Tabi ki sor. Tereddüte gerek yok.

– Valla hala bir şey anlamış değilim. ‘Kimse duymasın, yerin kulağı var, gizli çalışmak zorundayız’ diyorsun. Ama bunları neden

belirttiğini anlatmıyorsun. İşin garibi de tüm bunları biliyordum gibi anlatıyorsun.

– Hayret! Sanki yeni bir şey! Yahu aylardır konuşuyoruz bunları. Mazlum’dan sonra en çok konuştuğumuz konu bu değil mi?

– Tamam, doğru. Konuyu biliyorum. Ama hala bir yere varamadık ki. Kusura bakma ama dönüp dönüp aynı şeyleri tekrarlayıp duruyoruz.

– Hep, ne yaparız Necmi arkadaş?

– Ne yaparız, Ferhat ağabey?

– Soruyu ben sordum.

– Doğru. Soruna bir soruyla yanıt verdim .

– Hayır, önce sorduğum soruya cevap vermen gerekiyor.

– Tamam. Hep, ‘ne yaparız?’ diye sorduğunda... Genel olarak bir konu hakkında konuşup tartışırız. Daha sonra da bu tartışma sentezlenir ve bir karara varırız.

– Demek ki önce tartıştık.

– Evet, doğru. Ama hala kesin bir karara varamadık ki.

– Tamam işte. Bu akşam ortaya çıkan genel görüş doğrultusunda bir karara varmamız gerekecek. Yani bu akşam dolaşmamın esas nedeni, son günlerde yaptığımız tartışmanın sonuçlarını aktarmaktır.

– Yani ‘tamam’ diyorsun. ‘Gerçek yaşamı yaşamamıza ramak kaldı’ mı, demek istiyorsun?

– Evet, artık ‘yeter’ demenin zamanı geldi. Çok tartıştık. Ele almadığımız tek bir şey kalmadı. Şimdi sıra Mazlum’a ‘merhaba’ deme zamanı.

– İnanamıyorum. Evet, gerçekten de inanamıyorum.

– Artık bıçak kemiğe dayandı Necmi. Damarımızda kan kalmaz oldu. Şu iki yıldır gülecek tek bir anımız yok. Sevinmeyi unuttuk. Her gün kan ağlıyoruz.

– Evet, kan... Acı olan da bu gerçeği kendimize bile itiraf edememiz.

– Öyle mi sanıyorsun Necmi arkadaş?

– He valla Ferhat ağabey, birbirimize söyleyemiyoruz.

– Bence yanılıyorsun. Arkadaşların gözlerine baksana!

– Fırsat yok ki? Sabahtan akşama kadar... Amaaan öf be! Gizlice bir yudum su almak için bile bin dereden su getiriyoruz. Her şey yasak oğlu yasak...

– Tabii. Denetimleri altında her şey ama işkenceciler hislerimizi kontrol altına alamazlar. Hissederek anlamak mümkün. Ben an be an hissediyorum Necmi arkadaş. İtiraflarımızı, kaygı ve korkularımızı hissediyorum. Gözlerdeki öfkeyi de hissediyorum. Ama ne çare!

– Evet, ne çare!

– İlk kez böyle umut dolusun Ferhat ağabey.

– Duygulu mu desen, öfkeli mi veya çaresizlikten ne yapacağını bilmeyen biri mi, ne dersen de ama evet umutluyum.

– Umudunu hiç yitirmedin ki, ya da bize hissettirmedin umutsuzluğunu.

– Hayır! Bir ara yitirdim. Ya da yitirmek üzereydim, ramak kalmıştı... Çaresizdim, ne yapacağımı bilmiyordum. Geceleri uyuyamıyor, sabahlara kadar bir sağa bir sola kıvranıyordum... Aklımı yitirmek üzereydim. Fırtınalar esiyordu içimde... Bazen kalkıp koşuşta dolaşıyordum. Yatan arkadaşlara bakarak ağladığım bile oldu...

– Ferhat ağabey...

– Beni dinle Necmi arkadaş, dinle, anlatayım. Bu benim hikayem. Daha doğrusu hikayemin trajikomik boyutu. Bilmenizi, beni daha iyi anlamanızı istiyorum. Ne olur ne olmaz. Ölüm her zaman bizimledir, Azrail'in nefesi daima ensemizde değil mi?. Yarının insanları bilmeli bizim hikayemizi.

– Tamam, dinliyorum.

– Tek tek arkadaşlara bakarak kan ağladığım günler oldu. Kızdığım, öfkeli olduğum, kendi içimde isyan ettiğim günler.. Evet, kızdım kendime, öfkeli oldum, isyan ettim. Arkadaşların masumiyetini, acılarını, gözlerinden fışkıran çaresizliği gördükçe daha fazla kızıp öfkeli oldum kendime. Öncü demek; yol göstermek, inandığı idealleri en iyi biçimde temsil etmektir. Zor koşullarda çare olmaktır. Baktığım her yüz bana 'ne olur bize bir yol bul,' diyordu. Oysa ben çaresizdim, karanlığın ortasında el yordamıyla yürüyordum, yolunu kaybetmiş olan bendim. Sanki dünyanın tüm kelepçeleri ruhuma vurulmuştu. İşte ilk kez bu çaresizlik anında, umudumun çok derinden sarsıldığını hissettim; onu kaybetmek üzereydim...

Hatırlıyor musun, soğuk bir kış günüydü? Karla birlikte yağmur yağıyordu. Bazen fırtına o yağmuru açık pencerelerden duvar dibinde yatan tutsakların üzerine boca ediyordu. Sanki kovayla su dökülüyordu

üzerlerine. Yataktan kalkmak, yan tarafa geçmek yasaktı. Değil kalkmak, kıpırdamak suçtu. Pencereilerin önünde kalan tutsaklar sırlıslık olmalarına rağmen yerlerinde olduğı gibi yatıyorlardı. Yok, hayır yatmıyorlardı; kan, irin kokularıyla çekilmeyen o delik deşik askeri battaniyelerine sarılmış, donmayı bekliyorlardı. Beşik gibi sallanıyordu ranzaları. Hummaya yakalanmış gibi titriyorlardı. Dışlerinin takırtısı ta nerelere geliyordu... Koğuşun gardiyanı kimsenin kıpırdamaması için uyarmıştı. Çavuş ile blok subayı, astegmen de mazgaldan tehdit etmişlerdi, “kimse kalkmayacak, ıslak mıslak dinlemem, oyarım hepinizi” diye. Koğuş sorumlusu da kalkıp nöbete durmuştu başımızda. Bir iki tutuklu yerini değıştirmek istemişti ama nafiye.

Koğuş sorumlusu tüm ısrarlarına rağmen izin vermemişti; “Sabah koma halinde hastaneye kaldırılmak, hatta kargoyla ailenize teslim edilmek istemiyorsanız zıbarın kalın. Sabaha kadar dayanmaya çalışın” diye. Ben ne yapıyordum o sıra, biliyor musun?

– ?

– Tahmin etsene, Necmi arkadaş.

– Koğuşta çıt yoktu. Yasağın üstüne sıkıyönetim de ilan edilmişti. Minik astsubay; “bırakalım yataktan kalkmayı, kimse kıpırdamayacak” deyip tehdit savurmuştu. Bu nedenle sen de büyük ihtimalle yatağında uzanıyordun.

– Evet, o haldeydim. Battaniyenin bir ucunu kaldırmış, duvarın dibinde yatan arkadaşları izliyordum. O gece duyduğum acı yaşamım boyunca duyduğum bütün acılara bedeldi. En dipte yatan Reşo’nun inlemesi çıldırtıcıydı. Reşo, içimizde en genç olanlardandı. Henüz on yedisindeydi. Şirin, temiz ve son derece saf bir Kürt çocuğuydu. Üstelik herhangi bir örgüt veya grubun üyesi değildi. Sadece namuslu, dürüst ve ülkesini seven bir gençti. Tutuklanmasından bir yıl önce köylerine gelen bir grup devrimciyle tanışmış, daha doğrusu evlerine misafir olarak gelen birkaç gencin konuşmalarından etkilenmişti. Gençler oradan ayrıldıktan sonra büyük bir boşluk duymuştu. Gençlerin bir gün mutlaka geleceğı hayalini beslemiş, onları beklerken adeta yemeden içmeden kesilmişti.

Kardeşleri buna anlam verememişlerdi. Bazen annesi, “Onlar cin miydi, hayalet miydiler? Oğlumun aklını da alıp götürdüler git-

tiklerinde” demekten kendini alamamıştı. Tıpkı hikayesini anlattığım gün kadar soğuk bir gecenin son deminde kapıları çalınmıştı. Anne-sinden önce Reşo kalkıp kapıyı açmaya çalışmıştı. Gelenlerin gençler olması umudu uyanmış, içinden dualar etmekteydi: “Ne olur Allahım, ne olur, kapıya gelenler onlar olsun. Bu gece onları misafir et. Büyük Allahım, bu duamı kabul et, daha senden başka şey dilemem” diye. Kapıya kadar belki onlarca kez mırıldanmıştı. Tanrı bu! Duymuş kulunu. Ondan başka insanın güzel dileğini yerine getiren varlık var mı?

Evet, umduğu şey gerçekleşmişti, onlardan birisi de kapıda bekleyenler arasındaydı. Ama gözlerine inanamıyormuş Reşo. Her kapı çalındığında bi koşu seğırt ama onlar olmasın, kös kös geri dön, sus pus olup otur dur. Aylardır aynı yanılsamayı yaşayıp dururken bir anda karşılaşınca elbette gözlerine inanamayacaktı. Donup kalmış orada. Tanıdığı dayanamayıp; “Eee Reşo, içeriye girmemiz için bize yol vermeyecek misin?” diye müşfikçe seslenince, delikanlı kendine gelmiş ve kapıdan çekilip onları dünyasına davet etmişti. O günden sonra onları daha çok sevmiş, aktif bir sempati-zanları olmuştu.

12 Eylül her Kürt gibi onu da derinden vurmuştu. Sabahın köründe köyleri kuşatılmış, yüzlerce komandoyla yapılan operasyon akşama kadar sürmüştü. Kadın, erkek, yaşlı, çocuk, herkes meydanda saatlerce işkence görmüştü. Dini imanı olmayan operasyon yüzbaşı, önce herkesi süründürmüş, onları yerde dipçikletmiş, ardından bileklerine ip bağlattığı birçok erkeği yüksek yerlerden sarkıtmıştı. Bazılarını boğazına kadar toprağa gömen zalim yüzbaşı, tipik işgalci bir komutan gibi davranmıştı. Osmanlı’dan kalma yöntemleri de kullanmış, kadınlara sarkıntılık yapmış, gözüne kestirdiği bazı genç kızları erkeklerin gözleri önünde zorla soymuştu... Akşama kadar süren operasyonun ardından köyün erkekleri karakola götürülmüş, Reşo’nun da aralarında olduğu beş kişi tam doksan gün gözaltı ve işkenceden sonra, uyduruk bir mahkemenin kararıyla tutuklanıp getirilmişti bu cehenneme...

O fırtınalı gecede Reşo’nun hali yüreğimi dağlıyordu... Bir şey yapamamanın pençesinde kıvrandıkça kıvranmıştım. Hele çaresizlik ezdikçe beni adeta çıldırma noktasına getirmişti. ‘Ne olur tanrım,

canımı hemen şimdi, şurada, şu an al da bu kahrolası zamana tanıklık etmeyeyim' diye dua ettiğimi hatırlıyorum.

Düşünsene, genç bir insan, henüz on sekiz yaşını bile doldurmamış bir çocuk, donmak üzere. Karlı yağmur kurşun gibi iniyor, o çocuk acılar içinde, birilerinin onu kurtarmasını istiyor ve sen orada, ondan bir metre ötede, battaniyenin altından sadece izlemekle yetiniyorsun. Oysa onu kaldırıp sıcak bir yere götürmek, donarken kurtarmak mümkündü ama...

Mahmut da dinliyordu onu sessizce. Dediklerinin tümünü duymuştu. Birkaç sefer araya girmek istemişse de, vazgeçmiş, bölmek istememişti, ama şimdi sırasıydı. Artık gidecekti Ferhat, saatine bakıyordu. "Bir şey diyor mu?" diye baktı Necmi'ye. Duygu seline kapılmıştı Necmi. Zorlukla tam "yok ağabey" derken, Mahmut araya girmişti yumuşakça.

– Benim bir sorum var.

Ferhat şaşırılmıştı. Mahmut'un uyuduğunu sanıyordu, gülümseyerek sordu:

– Uyanık mısın Mahmut arkadaş?

– Evet, uykum gelmedi. Hele 'sakıncalı' şeyleri konuştuğunuzu duyunca, dahada çok uykum gelmedi.

– İlginç. Bari sohbeta katılsaydın.

– Yok, hayır! O zaman işin tadı kalmazdı. Çaktırmadan dinlemek, 'yerin kulağı' olmak çok daha farklı...

– Anladım. Desene, bundan sonra dikkatli olmalıyız.

– Bence de...

Çok geç kalıyordu, yeniden saate baktı ve hızla kalktı

– Ben gidiyorum Mahmut arkadaş.

– Hele bir dakika Ferhat ağabey, gözlerimi kırpmadan, dakikalarca dinledim sizi.

– Bir şey öğrenmeden gidemezsin.

Bunu söyler söylemez durmuştu, biraz da utanıyordu. Ferhat, Mahmut'tan kurtulamayacağını anlamıştı. İyi tanıyordu onu, istedi mi bir şeyi mutlaka öğrenirdi. Hele o şey direnişse, ondan kurtulmak çok daha zordu. İtiraz edemedi:

– Sor Mahmut arkadaş, neyi öğrenmek istiyorsun?

– Her şeyi öğrenmek istiyorum... Aslında öğrenmekten ziyade,

bir şeyler yapalım diyorum. Bir yol bulalım!

Ferhat karşılık verememişti. Verememişti, çünkü henüz bir yanıtı yoktu. Gerçekten ne diyecekti? “Hele acele etme” mi diyecekti? Yoksa “şimdi zamanı değil” mi diyecekti? Veya “günü geldiğinde direnmesini de bileceğiz” mi? Ne? Tabii ki bunlar da birer yanıtı. Ama inandırıcı yanı son derece zayıf olan yanıtlardı. Oysa gerçekler öyle değildi. Zira kurallara uymanın, daha yalın bir ifadeyle direnişi zaafiyete uğratmanın gerekçesi olamazdı. Diyelim bir gerekçe bulundu, peki ya şimdi? Mevcut vahşet koşullarında yaşamının gerekçesi olabilir miydi? Direniş kararının bu kadar uzatılmasının da ciddi gerekçesi olamazdı. Çıkmazdaydı, kapana kısılmıştı sanki. Dilini yutmuş gibi, öyle duruyordu. Ama bir yanıtı da olmalıydı. Ne olursa olsun Mahmut’a bir şey söylemeliydi. Sessizliği daha fazla uzatmanın anlamı yoktu. ‘Nerede inceldiyse orada kopsun’ diyerek başını Mahmut’a doğru çevirdi:

– Geline aşamada artık ne desem de sanırım fazla bir anlam ifade etmeyecek, dolayısıyla aynı şeyleri söylemeyeceğim ama bana biraz daha zaman tanımanızı istiyorum sadece...

Mahmut bir şey diyemedi. Bazen yay gibi gerilir, kızdığı zaman ise bir ok gibi fırlardı. Son derece duygusaldı da. Alınan yapıya sahip biri değildi ama sanki hamuru duygularla yoğrulmuştu. Saygılıydı; sevdiği, değer verdiği kişilere karşı saygıda kusur etmezdi.

Ferhat onlardan biriydi. Cezaevinde onunla aynı koşu kalmış, aynı sahada voleybol oynamış, aynı takımda top koşturmuştu. Verdiği eğitimi bir defa bile kaçırmamıştı. Ferhat’ın genel teorik eğitim dışında özel eğitimlerine de gönüllü katılmıştı. En çok da Ferhat’ın Kürtçe’sinden etkilenmişti. “Valla Ferhat ağabey’in bulunduğu yerde Kürtçe konuşmak ayıp olur,” derdi. Seminer veya sohbet toplantısı mı var, bağıırırdı tüm gücüyle, “Gelin arkadaşlar, gelin! Eğer hakiki Kürtçe’yi öğrenmek ve konuşurken insanları kendinize hayran bırakmak istiyorsanız, gelin de dinleyelim.” Bunun nedenlerini açıklamak onun için ayrı bir zevkti; “Güzel Kürtçe bilmek, Kürtçe’ye hakim olmak ve Kürtçe’yi akıcı bir dille konuşmak her devrimcinin görevidir” Karşı çıkanlar da eleştirilerinden nasibini alırdı. “Madem kendimize ‘Kürdistan Devrimcileri’ diyoruz, o zaman anadilimizle

konuşup tartışmalıyız. Daha önemlisi hem Kürtçe düşünmeli, hem de yazmalıyız. Hatta gördüğümüz rüyalar bile Kürtçe olmalı.”

Tutarlıydı bu konuda. Kendisi de cezaevine geldikten kısa bir süre sonra Ferhat’tan özel olarak Kürtçe dersi almıştı... Uzun lafın kisası Ferhat’ı iyi tanırdı. Sesindeki mahcubiyeti anlamış, bayağı etkilenmişti. Sorduğuna, soracağına pişman olmuştu ama iş işten geçmişti.

Ferhat, Mahmut’un burkuldüğünü anlamıştı. Bunu gidermeli, tartışmaya da son noktayı koyup kalkmalıydı.

– Ben gidiyorum. Sabah oldu. Yarın erken kalkmamız gerek. Ya ‘kalk’ saatinde uyanmalıyız ya da yetmiş kalası, belki yüz yetmiş copu göze almalıyız.

– Tamam, iyi geceler Ferhat ağabey.

Ferhat, ağır ağır kalkarken gönül almaya çalışıyordu:

– Merak etme, her şey yoluna girecek. Bize yakışan neyse onu tercih edeceğiz.

Müsterih ol!

Ranzasına kazasız belasız ulaşmış, yavaşça yatağına uzanmıştı. Bir an önce yatmalıydı. Sorunlardan uzaklaşmazsa olmazdı. Gözlerini yumdu, tartıştığı konuları gerilere itip dış dünyaya kapanmak istedi fakat nafiye. Uykusu kaçmıştı, sorunun biri gidiyor, onu geliyordu. Yüzlerce, binlerce sorunun yuvalandığı bir kuyuya düşmüş gibiydi. Dar ve karanlıktı kuyu. Yüzlerce akrep, çıyan, fare, dev karıncayla sayısız zehirli yaratığın kaynakıldığı bir yerdi burası. Nefes alıp vermede zorlanıyor, bir insanın göstermesi gereken refleksi bile göstermiyordu. Bu, onun kendisini cezalandırma biçimiydi. Zamanla benimsemiş, kendi kendini cezalandırmayı neredeyse bir alışkanlığa dönüştürmüştü. Bazen yemek yemiyor, su içmiyor, bazen de gardiyanlar ekstra ceza versin diye bilinçli olarak ‘suç’ işliyordu. Şimdi de düşlerinde karanlık ve zehirli yaratıklarla dolu bir kuyudaydı...

Artık hayat, boynuna geçirilmiş bir değirmen taşı kadar ağır geliyordu; anlamını yitirmiş ve beş para etmez bir işkenceye dönüşmüştü. Oysa yaşamı seviyor, yaşamak için ısrarla direniyordu ama “eğer anlamlıysa amaç ile yaşam arasında bir ahenk varsa yaşanmalı” diye düşünüyordu. “Anlamını yitirmiş bir hayat yaşanmaz, ot gibi yaşamaktan başka nedir ki?” der, bunu sık sık vurgular, ortamda tar-

tışırdı. Yıldızlar gibi parlak, güneş kadar yakıcı, ayın şavkı gibi heyecan veren bir yaşamı düşlerdi. Asla vahşet yaşamını kabul etmemişti. Bazen fırsat bulduğunda, onu mazgaldan dikizleyen bir çift hain göz olmadığında ya da ağır işkencenin ardından onunla ilgilenen arkadaşlarına anlatırdı:

– Yaşam dedin mi bir Zühal yıldızı gibi olmalı; bilgeliğin, hümanizmin, aşkın, heyecanın, sesin, rengin, ruhun ve doğanın en güzel halini içinde taşımali. Bazılarının dediği gibi; zaman yaşamı değil, yaşam zamanı belirlemeli. Bunlar şunu ifade ediyor; kısa ama temiz, güzel, erdemli, onurlu ve dolu dolu yaşa!

Öyle de yaşamıştı Ferhat. Temiz ruhlu, duygu dolu, ince davranışlı, nazik ve hümanistçe...

Gençlik yıllarında, tozu dumana kattığı bir zamanda Trabzon'da bulmuştu kendini. Okul okumaya gelmişti ama hem ruhsal olarak hem de tip olarak uymuyordu buraya. Hesapta olmayan 'batı yaşamı' onu derinden etkilemişti ama birçokları için ulaşılmaz olan büyük kent yaşamının atmosferinde kafese konulmuş bülbül gibiydi. Son derece yabancı, sıkıcı, bunaltıcı gelmişti ona... Gökyüzüne doğru yükselen baş döndürücü binalar, neon ışıklarla aydınlatılan vitrinler, sıra halinde yol alan arabalar, hayatında görmediği geniş caddeler ve bu caddelerde nereye gittikleri belli olmayan yığınla insan...

İlk dikkatini çeken, insanların sağa sola bakmadan dik bir çizgi üzerindeymişçesine yürümeleriydi. Sohbet edene de rastlıyordu ama daha çok somurtkandılar. Hele bazılarının yüzü mahkeme duvarını andırıyordu. Birbiriyle pek konuşmayan bu insanların küskün olduklarını düşünmüştü. İşin gerçeğini çok sonra öğrenmişti. Bir gün arkadaşlarıyla çarşıda dolaşıyordu. Bir türlü anlam veremediği bu insanların neden somurttuklarını öğrenmeyi akıl etmişti. Ürkek, yavaş ve yarı utanır bir ses tonuyla fısıldamıştı arkadaşına:

– Bu insanlar niye küskün, sinirli, deyim yerindeyse her birisinin yüzü mahkeme duvarını andırıyor, bunun izahatı var mı acaba?

Arkadaşı gülererek sormuştu:

– Gerçekten bilmiyor musun?

– Hayır, nereden bileceğim? Bana öyle bakma, hakikaten bilmiyorum. İlk kez böyle soğuk somurtuk insanlar görüyorum.

– Yok, öyle mahcup olma. Bilmemen doğal. Şehirli soğuk

olurlar. Böyle şekillenmişler. Memur adam devlete yakın olduğu için, devlet gibi ‘ağır’ ve ‘ciddi’ olur. Devlet kapısından geçiniyorlar, tabii ki ‘buz’ gibi olurlar.

Ferhat, bu sözlere fazla anlam verememişti. Devletin ekmeğini yiyenler, millete karşı neden ‘buz gibi’ olsunlar ki? O güne kadar okullardan aldığı tarih ve toplum bilincine aykırıydı bu. Devleti ve devletin kapısında çalışanları böyle algılamamıştı. Tek bir öğretmeni bile değişik yaklaşmamıştı. Bu resmi bilinç onu bazen düşüncelere de sevk etmişti ama öğretmenlerinin anlattıkları gördüğü uygulamalarla çelişiyordu.

Aile ortamında da devleti onaylamayan düşüncelerle karşılaşmıştı. Bazen yaşlıların devletin Kürtlere karşı uyguladığı baskıları kınayan konuşmaları olurdu. Bunlar birikerek doğal bir tepki yaratmış, kafasında kuşkular belirmişti. Hele köydeki komşuları Xalê Xelef’in anlattıkları hala tazeydi belleğinde. Dahası, günlük yaşam içinde duyduğu, çoğu kez de gördüğü kimi uygulamalar, onu Xalê Xelef’e gün geçtikçe daha da çok inandırıyordu. Ama okuldaki ortam, Türk tarih tezinin yarattığı etkiler, şehir atmosferi, yeni arkadaşlar, bu inancı gölgeleseler de silmeye yetmemişlerdi.

Bir yaz günüydü. Evin avlusundaki dut ağacının gölgesinde üç arkadaş oturmuş, oyun oynuyorlardı. Arkadaşının babası avluya girince oyunlarına son vermişlerdi. Gelen Xalê Xelef’ti. Yaşı yetmişe dayanmıştı Xalê Xelef’in. Saçları safi beyazdı. Nur yüzlüydü, çok şey görüp geçirmişti. Bu yaşlı adamın ömrü, bir anlamda Kürtlerin hayatını da ifade ediyordu. Hayatla devletin katı yasaları arasında sıkışıp kalan aksakallı Xalê Xelef, yorgun argın kendini dutun altına attığında Ferhat ayağa fırlamıştı. Öyle hızlı kalkmıştı ki, yaşlı adam hayret etmişti. Ellerini önüne bağlayıp esas duruşta durur gibi sessiz ve sakin emrini bekleyen Ferhat’a hüznüyle bakmıştı. Delikanlı rahatsız etmekten mahcup olmuştu. Arkadaşlarının da ayağa kalktığını görünce mahcup bir ses tonuyla:

– Oturun çocuklar, oturun.

Önce arkadaşları, sonra da Ferhat ikiletmemiş, hemen çökmüşlerdi. Arkadaşları başları önlerine eğik, ona yakın oturmuşlardı, Ferhat ise dizüstü çömelmişti. Xalê Xelef sırtını dut ağacına verip düşünceli halde bir çocuklara, bir gökyüzüne bakıyor, sohbet ortamı yaratmaya

çalışıyordu. Bazen yerden kaldırdığı taşlarla oynuyor, bazen ağaçtan küçük filizler koparıp dudakları arasında evirip çeviriyor, bazen de parmaklarıyla sakallarını tarıyordu. Düşünceliydi. Atmosfer ağırlaşmıştı ki Ferhat, sormuştu:

– Su veya ayran içer misin Xalê Xelef?

Çekingen ve saygılıydı sorusu. Yaşlı adam sevinç dolu bir tebessümle:

– Mademki söyledin, o zaman soğuk bir ayran içeyim,
dedi şefkatle.

Ferhat hızla kalkıp içeri gitmiş, biraz sonra elinde tasla geri dönmüşü. Ayran dolu sarı bakır tası uzatarak:

– Buyur xalo!

demiş, hemen yan tarafta ayakta beklemeye geçmişti.

Xalê Xelef yavaş hareketlerle doğrulup tası almış, birkaç yudum içtikten sonra dinlemeye geçmiş, kısa bir nefes aldıktan sonra kalan ayranı kafasına dikerek, tası geri vermişti:

– Çok sağol Ferhatım, ömrün sonsuz, ruhun güzelliklerle, kalbin hep ama hep mutluluklarla dolu olsun.

Ferhat, mahçup olmuştu:

– Afiyet olsun!

dedikten sonra, hemen yan tarafta oturmuştu.

Ferhat'ın getirdiği ayran sessizlik ortamını bozmuştu, tümünden sona erdirmenin zamanıydı:

– Nedir bu sessizlik çocuklar?

Yanıt vermeye kalkışan olmamış, ona bakmakla yetinmişlerdi.

Ne diyecekti ki çocuklar? Öyle ya, sessizliği bozacak olan kendisiydi. Dutun gölgesinde eğlenip oyun oynarken, keyiflerini bozan bir oyun bozanla kim sohbet edecek, kim yüzüne bakacaktı? Xalê Xelef bunları düşünüp tam da sessizliği bozacakken, Ferhat dayanamamıştı:

– Kusura bakma Xalê Xelef, evde kimse olmadığı için başka bir şey yapamadım.

– Yok, hayır evladım, sizinle oturmam bana daha fazla mutluluk veriyor. Sen üzülme Ferhat oğlum.

Xalê Xelef böyle demişti ya kendisi hüzünlenmiş, çocukları sakın ve duygulu bakışlarla süzmüştü. Yeni görmüşçesine Ferhat'ın yüzüne hüzünle bakmış ve nasırlı elleriyle saçlarını okşamıştı. Kaş göz ha-

reketiyle ötekileri de yanına çağırılmış, çocuklar sessizce yanına oturmuşlardı. Uzun parmaklarıyla onların da saçlarını taradıktan sonra her birisinin yanına birer öpücük kondurmakla ödüllendirmeyi unutmamıştı. Duygularına hakim olamamış ve bırakmıştı kendini sınırsızca. Gözpinarlarından kristal taneleri süzölmeye başlamıştı bile. Ferhat ve arkadaşları buna anlam verememişlerdi. Çünkü ağlaması için bir neden yoktu. Saygıda kusur etmemiş, geldiğinde ayağa kalkmış, daha istemeden su vermişlerdi. Başka ne yapabilirlerdi? Daha iyi bir hizmet mümkün müydü acaba?

Evet ya, ona yiyecek bir şey vermemişlerdi. Bundan daha kötüsü olamazdı. Teklif etmede gecikmemişti Ferhat ama yaşlı adam bu teklifi kabul etmeyip geri çevirmişti. Ne yapmalıydı Allahım! Xalê Xelef, oralı bile değildi. Ferhat'ın gözlerine dalmış ağlıyordu. Mavi gözlerin onda derin bir iz bıraktığı kesindi ama neydi onu bu kadar derinden sarsıp duygulanmaya iten maviliğin sırrı? Yanıtı sadece o verebilirdi. Bu, şimdilik mümkün değildi. Söz yerine gözyaşlarıyla dertlenmek onun için daha anlamlıydı. Belki de sözün bittiği yerde gözyaşı dökmek, onun bir tür anlatım biçimiydi. Öyle ya, bazen bir damla gözyaşı; bir kurşun kadar ağır, bir bakış; büyük bir eylem kadar etkili olabilirdi. Bazen de susmak; büyük bir duruşu ifade edebilirdi. "Söz gümüşse sükut altındır" sözü boşuna söylenmiş değildi. Xalê Xelef bu deymi bilmese de, mavi gözlere dalıp gitmiş, iç dünyasındaki patikalarda dolaşıyordu. Onu duygulandıran denizde yüzmek, düşünce anaforlarında turlamak büyük bir zenginlik olacaktı ama nafiye, Xalê Xelef konuşmuyor, ağlıyordu sadece... Ama ruhunun derinliklerinde kalan sırrını nereye kadar saklayacaktı ki? O denli gücü var mıydı? Gerçekten sırrını şimdiye dek kimseye söylememiş miydi?

Hayır, hiç kimseye bahsetmediği düşünölemezdi? Hangi sır bunca yıldır saklı kalabilirdi ki? Xalê Xelef bir devlet değildi, yaşı yetmiş aşmış bir ihtiyardı. Ömür basamağının sonlarına ulaşmış bir yaşlının bu kadar ketum davranması mümkün olamazdı. Her ne olursa olsun sonuçta orada, yanlarında oturmuş, hüznle dolup taşan bir insan vardı. Çektiği acının büyük olduğu tartışılmazdı. Sırrını açıklamamış da olsa, büyük acılarına derman bulamadığı kesindi. Bu nedenle "acaba bu sır neydi?" diye sormanın anlamı

yoktu artık. Ferhat'ın üzüldüğünü gören Xalê Xelef:

– Bir şey yok Ferhatım, niye üzülyorsun?

Ferhat önce bocalasa da sonuçta yanıt vermişti:

– Yok, Xalê Xelef. İstedğin gibi davran. Nasıl rahat ediyorsan öyle.

Konuyu değıştirmeli ve yaşlıyı yatıştırmalıydı.

– Çay içer misin Xalê Xelef?

Xalê Xelef göğre doğru yükselen dut ağacına bakmıştı önce, sonra gözlerini kısarak gökyüzünü süzmüş, ardından Ferhat'a dönmüştü:

– Teşekkür ederim Ferhatım. Gitsem daha iyi olur. Sizi rahatsız etmeyeyim. En iyisi siz oyununuza devam edin, ben de yoluma.

Ferhat hüzünlü, üzgün ve yumuşak bir ses tonuyla yanıtlamıştı Xalê Xelef'i:

– Lütfen öyle söyleme Xalê Xelef, rahatsız olmayız. Tam tersine kalırsan, çayımızı içersen daha fazla seviniriz. Sana hizmet etmek bizi mutlu eder.

Xalê Xelef onun hürmet dolu bakışı ve samimi sözlerine hayran kalmıştı. Gururlanmış ve sevinçle dolmuştu. Bir çocuğun edepli duruşu karşısında eğilmekten kendini alamamış ve adeta patlamıştı:

– İşte bizim çocuklar!... Kürt milletinın çocukları böyle olur!

Bu sözlerden sonra ulusçu duyguları kabarmıştı. Boşluğa düşercesine duraklamıştı bir an, sonra bir bilgenin düşünce yoğunluğuna daldığında beliren bir ifadeyle aydınlanmıştı yüzü. Geçmişe gitmişti. İnce uzun bir yolculuğa çıkmıştı sanki. Patikalarda dolaşmaktan, kayadan kayaya atlayıp, dere tepe düz gitmekten yorulmuştu sonunda. Yaşadığı trajedinin acısı hüznün olup dışa vurmuştu. Nice zaman sonra istediğı söze girmeyi başarmıştı en nihayet:

– Beni dinleyin çocuklar, gözlerimin içine bakın. Namuslu ve şerefli bir ulusun çocukları olduğunuzu hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayın...

Ferhat ve arkadaşları pürdikkat dinliyorlardı. Mimiklerini ve davranışlarını dahi izliyorlardı. Heyecanlanmışlardı. Kuş yürekleriyle uzayın bilinmezliklerinde yüzer gibiydiler. Hayal edilemeyecek kadar karmaşık, derin ve sürprizlerle dolu bir serüvene dalmışlardı. 'Namuslu bir ulus', 'millet' gibi sözcükleri duymuş değillerdi. Henüz ham, çocuksuydu iç dünyaları ama olsun, Xalê Xelef anlatıyordu

ya. Onun tatlı dili, dramatize edişi, sözleriyle mimikleri arasındaki uyumu ve nurlu yüzü yeterdi. Kısacası Xalê Xelef onları, onlar da bu yaşlıyı sevmişlerdi. Zaman hızla akıp gidiyordu ya Xalê Xelef 'serüven'lerini anlatmaya devam ediyordu hala.

– Bakın çocuklar, biz bir milletiz. Bu milletin adı Kürttür. Herkes gibi bizim de bir vatanımız vardır, bu vatanın adı da Kürdistan'dır. Unutmayın, Kürdistan'dır.

Kürdistan Mezopotamya denilen toprakların ortasında, Mezopotamya ise Ortadoğu'nun orta yerinde yer almaktadır. Kürdistan'ın en büyük gölü Wan gölü, en büyük dağı Agirî, başkenti Amed'dir. Zagros dağı silsilesi ve bu dağı silsesinin eteklerinde varolan verimli topraklarda insanlık ilk tarımı burada gerçekleştirmiştir. Cennet denilen yerin yine bu topraklarda olduğu söylenir... Peygamberlerin yurdu olarak da bilinen bu topraklarda ne yazık ki Kürtler özgür değildir. Yani anlayacağımız, köleyiz biz. Kendi vatanımızda bir gün bile rahat olamadık. Vurulduk, kırıldık, kıymıdan, katliamdan geçirildik. Ağladık, gözyaşları döktük, bağırarak, çağırdık, hawar dedik ama nafiye...

Acılarla yoğrulmuş bir heykeldi sanki. Her sözcük bedenine saplanan hançer kadar acıtsa da, konuşmaya ara verme niyetinde değildi Xalê Xelef:

– İsyan da ettik çocuklar, isyan... Köylerimizi, şehirlerimizi, bağ ve bahçelerimizi terk edip, evlerimizde çoluk çocuğumuzu bırakıp dağlara çıktık. 'Özgürlüğümüzü istiyoruz', 'hak ve adalet istiyoruz', dedik. 'Herkes nasıl yaşıyorsa biz de öyle yaşamak, her millet ne kadar özgürse biz de o kadar özgür olmak, her kadın, her erkek, her çocuk hangi haklara sahipse biz de o haklara sahip olmak istiyoruz' deyip, dağların yolunu tuttuk. Ama nafiye çocuklar. Ne hakkı, ne adaleti, ne özgürlüğü? Hayır, hiçbir hak tanımadılar, zerresini kabul etmediler.

Sadece bunlar mı? Hayır, bunlarla kalmadılar. Köylerimizi yaktılar, şehirlerimizi yıktılar, bağımızı, bahçemizi ateşe verdiler. Koyun, keçi, tavuk, inek, kısacası canlı-cansız ne varsa hepsini yok ettiler. Canımızı da elimizden aldılar. Topla, tüfikle saldırdılar. Lav fışkıran borularla cayıp cayıp yaktılar, tayyarelerle bombaladılar hepimizi, çoluk çocuk, kadın erkek, genç yaşlı demeden...

Dili peltekleşmiş, dudakları ince zar halinde kabuk bağlamış,

gözpınarları kurumuştı. Zorlukla nefes alıp veriyordu:

– Bana bir tas su verin çocuklar, yorulдум sanki.

Taş kesilmişçesine kıpırdamadan dinleyen Ferhat, yerinden fırlamış ve bir tas suyla geri dönmüştü. Xalê Xelef taşı alıp yavaşça ağzına götürmüş, önce tadına bakar gibi yapmış, ardından taşı kafasına dikerek bir nefeste suyu içmişti. İyi gelmişti su. Gözleri kan çanağına dönmüştü ama pes etmeyi düşünmüyordu. Hiçbir güç belleğine kazılmış sırları aktarmaktan alıkoyamazdı onu.

– Siz benim yorgun halime bakmayın çocuklar. Ben gücümü kendilerini uçurumlardan atan yiğit ve cesur kızlarımızdan, başları gövdelerinden koparılan çocuklardan, ağaç kovuklarından alınıp kurşuna dizilen civanmert gençlerimizden, bedenleri kan revan içinde ‘Yaşasın Kürdistan!’ diyen yaşlı bilgilerden alıyorum... Ah ah ciğerim parçalanıyor olanları düşündükçe... Gruplar halinde katlettiler yavrularımızı. Mağaralara doldurup dumanla boğdular kadınlarımızı. Uçurumlardan aşağı attılar kızlarımızı. Gençlerimizi üst üste yığıp üzerlerine benzin dökerek ateşe verdiler. Hamile kadınlarımızın karınlarını kasaturayla deştiler, çocukların başlarını testereyle kesip hayvanların önüne attılar. Kesik başlarla top oynadılar. Kızlarımız, namusları kirlenmesin diye kendilerini uçurumlardan attı...

Ah çocuklar, size hangi birini anlatabayım, neyini söyleyim? Çok zulüm gördük. Ah keşke şu dağın, ağaçların, cümle mahlukatın dili olsa da konuşabilselerdi... Keşke ölülerimiz dirilebilselerdi, keşke anne karnında süngülenmiş o bebeler canlanıp başlarına gelenleri anlatabilselerdi... Benim aktardıklarım ne ki, daha ne ki? Ben bir diyeyim siz bin anlayın. Ne olanları ifade edecek cümle var, ne anlatacak takatim...

Bitiremiyordu. Anlattıkça aklına öteki vahşetler geliyor, ağlıyordu. Öfke, intikam, hüznün, acı... Birbiri ardından sökün ederek gelip çöküyordu ümüğüne, hepsini iç içe yaşadığı için ağlarken gülümseyebiliyor veya tıkanınca boğulsa da devam edebiliyordu. Aniden derin bir uykudan uyanmışçasına sormuştu:

– Beni dinlerken yorulduğunuz değil mi? Sadece yorulmak mı? Hayır, donup kaldınız. Küçükük yüreğiniz deli gibi çarpıp kafesinden uçmak istedi, değil mi?. Biliyorum.. Sizi üzdüm... Ama başka çarem yoktu çocuklar, anlatmak zorundaydım... Bu anlattıklarım tarihinizin

çok önemli kısımları... ‘Tarihini bilmeyen geleceğini de belirleyemez.’ Bu sözü çok severim, işte bu söz beni size bunları anlatmak zorunda bıraktı. İnşallah onu kulağınıza küpe edersiniz.

Çocuklar da duygulanmışlardı. Hele Ferhat! Yüreği göğsünden fırlayacak gibiydi. İhtiyar adamın anlattıklarına zor dayanmış, o da ağlamıştı ama daha çok zapt edilmesi mümkün olmayan bir öfke yükselmişti içinden. İlk kez böylesi bir hikaye dinliyordu. Çoğu sözcüğe yabancıydı, ama Xalê Xelef mest etmişti onları...

Yıllar sonra Ankara Kızılay’da arkadaşlarıyla dolaşırlarken, onlardan Xalê Xelef’in kullandığı bazı sözcükleri duyunca yeniden o günlere gitmişti. Kızılay’dan sonra, en az onun kadar ünlü olan Konur Sokak’ta minik bir gezinti yapacaklardı. Arkadaşlarıyla oraya giderlerken yolda eylem yapan gruplara rastlamışlardı. Ferhat şaşırmış, arkadaşının kulağına eğilip sormuştu:

– Bunlar ne diye toplanmışlar?

Gittikleri sokağın hemen yanındaki Yüksel Caddesi’ni iyi biliyordu arkadaş. Öğrenci gençliğin, farklı grupların yaptığı eylemlere yabancı değildi.

– Birçok siyasal grup buralarda düzene karşı etkinlik yapar. Bak, işte şu grup da Kürtler’dir. Haklarını arıyorlar.

– Yani!

Şaşkınlığı arttığı için konuyu açmasını istemişti.

– Yani Kürtler bir halk olmasına rağmen, her türlü haktan yoksundurlar.

– Ee peki, ne olacak?

– Kürt halkı Ortadoğu’da yaşayan en büyük halklardan birisidir. Üstelik zengin toprakları olmasına rağmen, vatanları başka güçler tarafından sömürgeleştirilmiş olduğu için, hiçbir nimetten faydalanamıyorlar.

– Nasıl yani? Sömürgeleştirilme nedir?

– Bir halkın her şeyini yabancı güçlerin yönetmesi...

– Neyse, geciktik. Biraz hızlanalım. Bu konuyu daha sonra konuşuruz. Ama unutma ha, mutlaka konuşmalıyız...

Ferhat, Xalê Xelef’in anlattıklarını arkadaşının sözcükleriyle buluşturamamıştı. Ama benzerlikler dikkatini çekmiş, bu durum onu arayışa itmiş, böylece buluşmuştu Talebelerle...

Ateşin gecesi...

II

Trajedi ayı...

Kan çiçekleriyle açmış Mayıs ayı...

Yas ayı...

İşte biri daha; temiz, apak, pırıl pırıl...

Chicago'da hunharca yakılan emekçilerle;

Deniz'lerin, İbrahim'lerin, Haki'lerin,

Halil ve tohum olup toprağa düşen nice kahramanın Mayıs'ı...

1982 Mayıs'ı 18'inde sıcak şafağa gebe...

Pazartesi'yi Salı'ya bağlayan gecenin son demi...

Koğuşlar içinde bir koğuş; Otuzüçüncü Koğuş...

Koğuşun zifiri karanlık bir köşesi...

Ve

Dört fidan,

Ve

Dört insan,

Ve

Ferhat, Mahmut, Eşref, Necmi...

Prometheus'un ruhuyla sarhoş olmuş dört özge can...

Bağdaş kurdular sessiz ve sakince ateşgahlarında...

Düşündüler...

Bir daha...

Bir daha...

Hüzünlü ama mutluydular...

Buruk, fakat sevinçli...

Yorgun ama kararlıydılar...

Kansızlıktan benizleri sararmıştı...

Heyhat! Güneşe benziyordu yüzleri...

Koğuş sessiz...

Öylesine sessiz ki, ölü canlar eviydi sanki. Koğuş sakinleri yaşamın olmadığı, hayatın söndüğü, her şeyin anlamsızlaştığı başka dünyadaydı. Ama bağdaş kurmuşların ateşgahında hareketlilik vardı.

Hayat çok farklı meclalarda akmıştı Dörtler için. Her birisi Kür-

distan'ın değişik il ve ilçelerinde dünyaya gelmişti. Kafalarındaki yaşam tasarıları da farklıydı büyük ihtimalle.

Fakat politik süreç ve sosyal olaylar onları 'Kürdistan Devrimcileri' adıyla tanınan genç-aydınlanma grubunun saflarına taşımıştı. Henüz tanışmamışlardı, ilk buluşmaları cezaevinde olmuştu. Daha doğrusu 12 Eylül fırtınasında dördü de tesadüfen Diyarbakır Zindanı'nın 33. Koğuş'una düşmüşlerdi. Ölümün ve ondan daha beter vahşetin kol gezdiği yıllarda yaşamın, arkadaşlığın ne demek olduğunu, yarınlar için verdikleri kavgayı çok daha iyi anlamışlardı. O koğuşta ve belki de cezaevinde birbirlerini en iyi anlayan dört yoldaşlar artık. Aralarında anlaşmak için söze gerek yoktu, mimikler, bakışlar ve kimi edalar yeterliydi. Yasaklar, onları beden dili uzmanı haline getirmişti.

Belki tarihte benzeri olmayan bir eylemin altına imza atmak üzereydiler. Gecenin belirsiz bir vaktinde, 33. Koğuş'un karanlık köşesinde, yapacakları eylem planı için bir araya gelmişlerdi. Dehak'lar, kendilerini bir tas çorbaya pazarlayanlar, ranza diplerinde, kapı aralıklarında, mazgallarda iz sürenler duymasın diye fısıltıyı, mimik ve el kol hareketleriyle karışık işaret dilini kullanıyorlardı.

– Yarın akşam, evet yarın akşam yeniden doğmalıyız kendi küllerimizden, dedi Mahmut, fısıltıyla.

– Evet evet, yarından daha iyi bir akşam olamaz, diye yanıtladı Necmi.

– Yarından sonraya kalmamalı, yarın akşam son bulmalı zulüm, yeni hayat yarın akşam, yarının son deminde filizlenmeli. Bu nedenle öbür gün herkes, önce 33. Koğuş'daki tutsaklar, sonra Diyarbakır Zindanı'nda bulunan esirler, ardından tüm dünya, hayatın sırrını ve ne olduğunu anlamalı, diye ekledi Eşref.

Ferhat onları dinliyordu. Ruhunda büyük hüznle bezenmiş sevinç fırtınaları yaratan can yoldaşlarını pürdikkat dinliyordu. Dinliyordu, onların o hayat dolu sözlerini dinliyordu. Sarf ettikleri her cümleyi belleğinin derinliklerine kazıyor, sözlerinin ruhunda yarattığı izleri milim milim adınılıyordu yeniden...

Çölün ortasında susuzluktan kavrulmuş ama ilerlemeye devam eden mecalsiz seyyahı andırıyordu adeta. Beğenmiyordu halini. Çaresiz ve çözümsüzdü bu ruh hali ve onun gerçeğini ifade etmiyordu.

Büyük bir özgürlük ve kurtuluş eyleminin altında imza atmak üzere olan bir kurtarıcının ruh hali böyle olamazdı? Bu günü iple çekmiş, adeta iğneyle kuyu kazarak gereken herşeyi yapmıştı. Neleri neleri göze almak zorunda kalmıştı. Üstelik yarından sonrası 18 Mayıs'tı. Hakki Karer'in katledildiği gündü 18 Mayıs... Böylesi bir günde eylem yapmak çok daha anlamlı ve anıya bağlı olmanın yüceliği idi. Bugünü seçmeleri de bu yüzdendi... Anıya bağlı kalmak, yıllar önce 'boşuna gitti' denilen canlarını kendi eylemlerinde yeniden yaşatmak, beş yıl önce vurulan yoldaşlarını kendi küllerinden bir kez daha hayatla buluşturmak, buydu işte...

Madem öyle, var olmanın hafifliğini yaşar gibi, neydi gelip yapışan bu dayanılmaz hal? Ruhunun derinliklerinde çöreklenmiş eski yaraların acısını neden çekiyordu şimdi? Hiç kuşkusuz hayatın bir kuşun kanadındaki tüyden çok daha hafifçe kopup savrulabildiği Diyarbakır Zindanı'nda Ferhat'ın 'normal' bir ruh haline sahip olması, her tutsak gibi hayata ve yaşanan vahşete bakması elbette ki mümkün olamazdı. Dört taraftan yaylım ateşine tutarcasına, ona soru üzerine soru yöneltiyorlardı Mahmut, Eşref ve Necmi. Birbirine sıra vermeden, bazen aynı anda hücum eden üç silahşör gibi, kurşun gibi soru yağdırıyorlardı. Ardı arkası kesilmiyordu bir türlü. Aslında onca zamandır söyledikleri her söz, yaptıkları her eleştiri doğru ve yerindeydi. Oldukça zorlayıcı olmaları bundandı belki. Ona durmadan kendi sözlerini hatırlatıyorlardı.

– Söz bitmiştir Ferhat hoca, 'sözün bir değeri yok artık' demedin mi?

Üç fedai onu kuşatmaya almış, yanıt bekliyorlardı şimdi. Bundan daha doğal bir şey de olamazdı! Artık yanıt zamanıydı ve artık yanıt vermeliydi.

– Evet, evet, yarın akşam...

Bir çırpıda söylemişti işte. Bin ölçmüş, bir biçmiş ama söylemişti sonunda. Hiç takılmadı bile. Bununla da kalmadı, çelebice ekledi:

– Tamam, dediğiniz gibi olsun, yarın akşam “elveda yoldaşlar, merhaba yeni hayat” diyelim.

Dedi ya, kendisi de şaşmıştı buna. En ufak bir kaygı taşımıyordu sesi. Oysa daha yeni kendine gelmişti. Yaşadıkları hayatın zerre kadar değeri kalmadığına çoktandır inanıyordu. Müjdesini verecekleri

direnişe kalkışmaya sonunda karar vermiş olmanın heyecanıyla bakıyordu arkadaşlarına. Yenilgili yıllardan bu yana ilk kez böyle gurur duyuyordu kendileriyle. Hayır, yıllardır böyle bir duygu yaşadığını anımsamıyordu.

Utanc içinde geçen son yılı ‘yaşanmamış zaman’ diye telakki etmişti içinden ama hemen o anda, o saniyede ‘hayır’, ‘hayır’ diye yanıtlamıştı içindeki iyi niyet meleşti. Bu, onun doğru ve gerçek olmayan ama tepeden tırnağa hesabına yazılması gereken kısmıydı hayatının. Fakat artık yarından sonra adına yazılanı değil, kendisinin olan gerçek hayatı yaşayacaktı...

Gün tez akşama devrilmiş ve ‘yarın’ çok hızlı gelmişti. Hani derler ya; ‘su gibi geçmişti zaman.’ İşte öyle... Yıllar, aylar ve günler geçmek bilmezdi oysa. Şu saatlerse su gibi akıp gitmiş, yaşanacak an gelip çatmıştı...

Ferhat, Necmi, Mahmut ve Eşref karara vardıkları gecenin bir sonraki gece, koğuşun dip köşesine çekilmişlerdi. Gelen her nöbetçi gruba, “bu gece sizin yerinize de tutacağız” deyip, geri çevirmişlerdi... Hala uyuklayan Seyfo, Ferhat’a melül gözlerle bakmış ve sormuştu.

– Neler oluyor be kardeş? Bayram değil, seyran değil, neden yerime nöbet tutuyorsunuz ki?

Ferhat sevgiyle yanıtlamıştı onu:

– Ne olacak Seyfo? Hep kendimize tutacak değiliz ya, bir de size, sizin yerinize turalım. Dünyanın sonu mu gelir?

Başını hafifçe sağa sola sallayan Seyfo, kendi içinde; “Bunlar yine bir şey çeviriyorlar ama ne? Bir bilebilsem. Ama belahlıların yaptıklarını anlamak mümkün mü?” demiş ve zaman zaman kendi kendine tekrarladığı şeyi yeniden tekrarlama ihtiyacını hissetmişti. Ama bu sefer sessiz değil, yüksek sesle, Ferhat’ların da duyacağı bir ses tonuyla tekrarlamıştı:

– Devlet sizden bir şey anlamadı, Esat Oktay Yıldırım sırrınıza ulaşamıyor, ben mi anlayıp ulaşacağım sanki?

Ferhat, Mahmut’a fısıldamıştı:

– Böyle giderse suçüstü yakalanırsınız. Dikkatli olmalıyız.

– Evet, ağabey, yakalanırsak eylem fiyaskoyla sonuçlanır.

Hemen atılmıştı Necmi:

– En iyisi kapıda nöbet tutalım. Gelenleri bu tarafa bırakmayalım.

Eşref biraz tepkili bir ses tonuyla:

– Hayır, doğru değil. O zaman daha fazla sorun çıkar. İnsanların dikkatini çeker.

Merak eden çoğalır. Bekleyelim. Birazdan herkes uyur, biz de işimize bakarız.

Sevinç ve hüznü yüzünde belirgin bir biçimde okunan Ferhat, her üçüne seslenmişti yumuşak bir ses tonuyla:

– Çok az zamanımız kaldı. Daha fazla kalmanın bir anlamı da yok zaten. Şu an zehirle yoğrulmuş bir zaman diliminin en sefil yerindeyiz. Bu nedenle herkes hazırlığını yapsın ve yavaş yavaş kenetleneceğimiz yere gitsin. Burası hem güvenli hem de daha anlamlı...

Mahmut, heyecanlı, biraz panik ve şaşkın bir davranışla Ferhat’a seslenmişti.

– Ya bildiri? Bildiri de tamam mı? Başını sallamıştı Ferhat, o da tamamdı. Kaleme alırken çok zorlanmıştı. Kendi duruşlarını yeterince açıklayamamaktan değildi bu; Eylemleri intiharla karıştırılabildi. Bilinçli olarak öyle lanse edilmesinden korkuyordu. ‘İşkenceye dayanamadıkları için intihar ettiler, itiraf ile direniş çizgisi arasında yaşadığı tereddütten dolayı kendi canlarına kıymayı tercih ettiler’ denilebilirdi de. Nihayetinde baskı ağırdı, işkence yoğundu, yenilgi zemininde ihanet dayatılıyordu.

Bu nedenle mesajları kutsaldı. Kutsal niteliğinde olan eylemleri de kutsalca anlaşılmalı, mutlak anlamda doğru algılanmalı, hakikate giden yolun tüm detayları görülmeliydi. Çünkü birgün sonra binlerce, hatta milyonlarca insana yol gösterecek bir manifesto olacaktı. Bu yüzden Ferhat, son sözlerini çok daha özenle kaleme almıştı. Bir hata olmasın diye son bir kez daha bakmıştı bildiriye... Bir yerde, eylemlerini izaha çalışırken kullandığı sözcüğü “eylemimiz” olarak düzeltilmiş ve ardından üç arkadaşını köşeye çağırıp metni okumuştutu.

Necmi: Yeterlidir ama ‘sömürgeci devlet’ yerine, ‘sömürgeci devletler’ denilse daha iyi olur. Çünkü Kürdistan dört sömürgeci devlet tarafından sömürgeleştirilmiştir.

Eşref: ‘Eylemimiz teslimiyet ve ihanete karşı geliştirilen militanca

bir cevaptır' belirlemesi de eklenmeli diyorum.

Mahmut: 'Biz tutsaklar uzun vadeli olarak bu yenilgi süreci içerisinde kalamazdık' belirlemesi daha uygundur.

Koğuşun arka tarafında bulunan küçük bir 'dehliz' de oturuyorlardı. Tedirgin, ürkek ve deyim yerindeyse 'tetikte'ydiler. Elbette ki tedirginlik ve ürkeklikleri bireysel korkudan değildi, korkuları eylemlerinin deşifre olma ihtimalinin varoluşundaydı. Bu nedenle son derece titiz davranıyorlardı.

Manifestolarına son biçimi verdikten sonra sessizliğe bürünmüş ve uzun bir zamana kadar sessiz kalmışlardı... Bu sessizlik zamanı gerçekten de uzun sürmüş, saatlere tekabül edecek kadar bir zamanı andırmıştı adeta. Sanki bitmeyecek, sonu gelmeyecek ince uzun bir yolun yolcusuydular. Saniyeler saatler gibi uzun ve sıkıcı gelmişti onlara. Hüzünle kaplı bu uzun zamanın sessizliğinin daha uzun sürmemesi gerektiğine inanan Ferhat:

– Tamam, kalkalım artık. Zaman kalmadı, neredeyse şafak sökecek. Henüz herkes uykudayken zamanı değerlendirelim, demiş ve yavaşça kalkmıştı. Ardından arkadaşları... Sessizce koğuşun en arka tarafındaki kalorifer kazanının olduğu odaya yürümüşlerdi teker teker. Odanın ortasında sevgiyle sarılıp kucaklaşmayı, son bir kez birbirlerine sarılıp hasret gidermeyi ihmal etmemişlerdi.

Ve son olarak her gün adeta damla damla, kaşık kaşık, parça parça topladıkları yanıcı maddeleri zulaladıkları karanlık köşelerine çekilip çömelmişlerdi... Her üçü de dizüstü çökmüşlerdi. Her şey tamamdı, artık fitili ateşleme zamanıydı. Kurallar ve aralarındaki ilişki düzeylerine göre önce Ferhat yakıcı maddeleri dökecekti üzerine, ondan sonra da diğerleri...

Kural buydu, ahlaki duruşları da bunu gerekli kılıyordu. Örgütsel düzeyleri ve hiyerarşik yapıları da böyle olunmasını emrediyordu...

Ve Ferhat nefsi üzerine dökmeye başlamıştı bile. Adeta her tarafı yakıcı sıvıyla sıvanmış olan Ferhat arkadaşlarına bakmış ve kararlı bir ses tonuyla sormuştu:

“Herkes tamam mı?” demişti ama bunu öylesine sorduğu bir soru olduğunu, çünkü her üç arkadaşının da kendisinden önce hazır olduğunu gayet iyi biliyordu. Gerçekten de hazırıldılar, her üçü de tepeden tırnağa yakıcı maddeyle adeta yoğrulmuş olmalarına

rağmen hala üzerlerine dökmeye devam ediyorlardı.

Necmi bir eliyle yağlı boyayı, öbür eliyle nefti döküyordu üzerine. Mahmut ve Eşref her iki eliyle hala üzerlerine dökmeye devam ediyorlardı.

Ferhat bir kez daha ‘iş olsun’ diye sormuştu:

– Eğer herkes tamamsa kibriti çıkacağım!

Çoktan beri hazırdılar. Ferhat, “hazırız” işareti aldıktan sonra kava sürmüştü kibrit çöpünü. Çöpün parlamasıyla büyük bir patlama meydana gelmiş, patlamayla birlikte alev almıştı bedenleri. Ateşin ortasında omuz omuza vermiş oturuyordu dört özge can...

Alevler yükseliyor, küçük parlamalarla gürleşiyordu durmadan. Belleklerde yıllarca yaşayacak şiddetli bir patlama takip etmişti “tamam” diyen sesi. Birdenbire her tarafı aydınlatan bir ateş topu olmuştu karanlık köşe. Alevler büyük bir öfkeyle, sonsuz maviliklerden gelen kutsal ışığa koşarcasına duvarı yalayıp tavanı kaplamıştı, önüne gelen her şeyi yakıp kavurarak, pencereden göğe doğru yükselmiş ve ateşin ortasından koro halinde “Kahrolsun Sömürgecilik” sloganı yükselmişti hemen...

Doğan güne hazırlanırken dünya, Ateşgahta şafağı tutuşturdu dört yürek, Mazlum’dan ödünç almışlardı kutsal ateşi, filize durmuştu dört yaşam daha. Ateşten doğmuşlardı ve ateşe gidiyorlardı güneşin çocukları...

Sıradan bir Pazartesi’ydi, uyuyordu Memo Tan. Ağır, ölümü çağrıştıran bir uykunun kolları arasında derinlere yuvarlandıkça yuvarlanmıştı. Aniden gelen büyük bir patlama ile yatağından fırlamıştı. Kızıl alevlerin parlaklığı gözünü kamaştırıyordu. Korkunç bir manzaraydı...

Koğuşa kısa sürede duman dolmuştu. Göz gözü görmüyor, tutsaklar nefes alamıyorlardı. Herkes öksürüyordu. Memo ateşin kaynağına doğru ilerlerken, masanın üzerinde beyaz bir kağıt ilişmişti gözüne. Bu bir mektuptu... Demek ki...? Anlamıştı Memo Tan. Daha doğrusu tahmin etmişti. Tarihi, anı kaydetmek için saatine bakmıştı. Sabahın 04.30’uydu. Takvim 17 Mayıs 1982 Pazartesi’yi gösteriyordu...

Mektubu bir solukta okumuştı. Gözlerinden sicim gibi yaşlar akıyordu. Şaşkındı, alevlere doğru koştu. Daha fazla yanaşamadı,

kızgın alevler yüzüne doğru hücum ediyordu. Ateş ona öfkeli gibiydi... “Ne duruyorsun bu zulme karşı, nedir bu ölüm sessizliğiniz” diye çemkiriyordu sanki. Alevlerin arasında kimin olduğunu daha anlayamamıştı. Tam bu sırada o öfkeli yalımların içinden sloganlar yükselmisti...

Koşuş karmakarışikti. Neye uğradığını şaşırarak kalkanlar arasında olayın sersemliğini üzerlerinden atanlar, koşuşun camlarını kırmaya başlamışlardı. Koşuşu saran ateş büyüdüğüce panik halinde deli gibi koştururken bağırıp imdat isteyenler dışında, tuvalet bölümünden sürahiyle su getirenler de ateşi söndürmeye yeltenmişlerdi. Ki, o anda alevlerin içinden bir ses duyulmuştu:

– Su dökmeyin! Su dökmeniz ihanettir! Ateşi gürleştirin, gürleştirin ateşi!.

Keko da, tıpkı diğer tutsaklar gibi patlamayla uyanmıştı. Uyku sersemliğiyle neler olup bittiğini anlayamamış, kalorifer kazanının olduğu kısma koşturmuştu. Keko da onları izlemiş, duvarı ve tavanı yalayan ateşi görmüştü.

– Su dökmeyin, su dökmeyin, su dökmek ihanettir. Çünkü bu bir eylemdir!

Uyarı yapan ses yabancı gelmiyordu, kulaklarına inanamamıştı. Ses devam ediyordu:

– Bu bir eylemdir! Bu bir direniştir! Bu bir isyandır! Bu Mazlum Doğan’ın çağrısına verdiğimiz cevaptır!

Ferhat’tı bu, evet Ferhat, Ferhat hocanın sesiydi bu ses... Hemen oracığa çöküvermişti Keko.

Selim, kaloriferlerin orda alevlerin göğe doğru yükseldiğini fark eder etmez ranzanın üçüncü katından aşağıya atlayıp gelmişti. Keko’nun çöküp kalakaldığı yerde şaşkın şaşkın dikilip durmuş, olanları anlamaya çalışmıştı. Keko’dan bir şeyler öğrenmek istemiş, fakat vaziyetini görünce vazgeçmiş, koşuşa ses bombası atıldığını sanmıştı ama camı kırmaya çıktığında pencereden yüzlerce askerin cezaevini çembere almaya başladığını görünce, olsa olsa şiddetli bir deprem olabileceğini düşünmüştü. Şoku atlattıktan sonra, olup bitenleri öğrenmek için alevlerin yükseldiği köşeye doğru ilerlemiş, birkaç adım atıp durmuştu. Alevler harlayıp gürleyerek yükselmişti birden. Ateşin yoğunluğu düşünce, alevler arasında oturan dört karartı görünmüştü...

Ferhat'ı silüetinden tanımıştı. Ses de, slogan da onundu. Onu öyle görünce dizlerinin üzerine yığılıvermişti. Üzerlerine su dökmek isteyenleri, "bu herhangi bir yangın değil, bu bir eylemdir. Bu nedenle ateşimizi söndürmeyin, söndürmeyin!" diye uyararak durdurmak istemişti ateşin çocukları. Selim ne diyeceğini bilmiyordu, ne kadardır öyle yığılıp kaldığını da. Kendine bakan Ferhat'a:

– Ne oldu hocam, ne oldu? Neden böyle yaptın? Bari bir şey söyle, ne olur bir şey söyle!

Ferhat, alevler arasından sevgiyle bakmıştı ona. İki gözünün birleştiği yerden bir alaz fışkırıvermişti. Kaşları, kirpikleri, bıyıkları, saçı sakalı tamamen yanmıştı. Ortalığa tarifi mümkün olmayan bir koku yayılmıştı...

– "O şarkıyı söyle. Son bir kez. Hatırlıyorsun değil mi? Hani bazen bana söyledin, 'sevdaliya min'ı, işte onu", dedi Ferhat. Bu mümkün müydü, nasıl söyleyecekti ki? İmkansız! İlk kez karşılaşılıyordu böyle bir şeyle. Bir tarafta Ferhat'ın isteği ve ateşler içindeki hali, öbür tarafta Esat Oktay'ın korkusu... Yüzbaşı, Selim'in orada şarkı söylediğini duysa, onu da yakardı cayıır cayıır. Ama Ferhat'ı kıramazdı Selim. Çünkü Ferhat'a duyduğu sevgi ve saygının sınırı yoktu. Gerçek hayatın felsefesini, doğru yaşamının temel ilkelerini, insan olmanın esas sırrını ondan öğrenmişti. Bu nedenle onu kutsal bir insan olarak görüyordu. Kirlenmemiş, leke almamış, düşünce ve ruhunda zerre kadar kötülüğe yer vermeyen kutsal bir insan... Kutsadığı bu insanın son isteğini reddedemezdi. Her şeyden önce bir insan olarak var olmanın en asgari ölçütü, kutsadığı insanın son isteğini yerine getirmektir. 'Okumalıyım, hem de şimdi' dedi ve elini usulca kulağının arkasına götürüp, şarkıyı söylemeye başladı. Orada, o kutsal ateşgahın etrafında çember oluşturan, Onlar'ın ateşini kutsayarak yavaş yavaş kendine gelen herkes, evet istisnasız herkes ağlamaya başlamıştı Selim'in yanık sesinin yükselmesiyle birlikte. Ferhat'ın yüzündeki etler yavaş yavaş dökülmeye başlamıştı. Alevler Selim'i dinleyen Ferhat'ın tebessümüyle birlikte yüzündeki etleri de eritip dökerken, arkadaşları da birbirlerine kenetlenmiş ona bakıyordu...

Hayatı boyunca unutamadı Selim, o anı. Ömrü boyunca tattığı en ağır ızdırabı yaşamıştı. Tanrının hemen oracıkta canını almasını, bir

daha gözlerini açmaya izin vermemesini, sol göğsünün altındaki cevahiri hemen durdurmasını ne kadar da çok istemişti...

“... ”

Özlenen ateş yakılmıştı sonunda
Bir ağıttır belki Agırî’de Zilan deresi
Dersim’de Laç deresi bir kanlı şiir
Oysa bir destanı Amed kalesi
Ve
Diyarbakır Zindanı ateşle sevişen
dörtlerin gecesi
...”

17 Mayıs’ı 18 Mayıs’a bağlayan gecenin son demi. Şafak ha söktü ha sökecek. Gece gündüze, karanlık aydınlığa, sessizlik ise sese gebe...

Birbirine göz kırpan sabırsız kalpleri feci çarpsa da, kaçamak bakışlarla birbirlerine kur yapacak iki ‘kaçak’, birazdan boy vereceklerdi Amed’in ince uzun sokaklarında...

Alipaşalı çocukların ‘simit var abe, tatlı var kekê, sıcak ekmek var, bak, bak da nasıl duman yükseli bacı, kaçırmayın, pişman olursunuz’ diye çığırmaları duyulacaktı o çamurlu yollarda...

Birazdan esnaf dükkanına, emekçi işine, öğrenci okuluna gitmek üzere çıkacaktı evinden... Şehrin sabah vardiyası yollara düşmek üzereydi velhasıl...

Bir mahkumun yaşamını tatlandıran düşleri canlanırken, suçu gökyüzünde parlayan yıldızla bakmak olan başka bir mahkum falaka düzenine yatırılacaktı birazdan.

Amed’in, Ankara’nın, Brüksel’in, Kahire, Tel-Aviv’le Santiago ve Washington’un sorgu evlerinde çırılçıplak titreyen sayısız kadın askıya alınacaktı. Bir yerlerde Filistin askısında, karşısına getirilen eşinin çıplak bedeniyle oynanmasına tanık binlerce onuru kırılmış erkek ‘serbest’ bırakılacaktı...

Satın alacak parası olmadığı için küçük kardeşine süt çalmaktan çıktığı dokuzuncu mahkemede tutuklanan Eğit, kaldığı cezaevinin karanlık bir köşesinde ölü bulunacaktı...

Dörtlerin kararı, günlük ya da bir anlık oluşmuş değildi. Bilinçleri de öyle... Mazlum üç kibrit çöpünü yakarak mesajını taşımıştı. Dörtler de ateşi yakarak mesaj olacaklardı. Mazlum'dan direnişe uzanan köprü kurma fikri kendilerini kutsal bir ateş topu haline getirme eylemini doğurmuştu. Mazlum'dan sonra ancak tutuşan ateş olabilirlerdi. Bu denli çetin bir yolu; ancak herkesi böyle uyarılabileceklerini düşündükleri için seçmişlerdi. Ferhat onları kutsayan ateşe su dökenlere; "Dökmeyin, bu bir eylemdir, bu ihanete ve teslimiyete karşı bir karşı çıkıştır" diyerek Dörtler için olmazsa olmaz bir sevdıyla haykırıyordu. Bu seveda; üç çöpün kıvılcımını bozkırları tutuşturan alevlerle büyütecekti... Zifiri geceler son demindeydi. Zerdüş'tün ateşgahında tavlana büyük yangın harlıyordu, asla sönmemek üzere...

Zerdüş'e göre, dünyayı oluşturan beş elementten biridir ateş. Canlıların ve insanların hareketine özü verendir. İnsana 'yaşam kaynağı' olandır. Dürüst, ahlaklı, onurlu ve erdemli olmasını sağlayandır. Zerdüş'e göre ateş kutsal ve dokunulmazdır. Onun olduğu yerde kötülüğün, yaşamı tehdit eden hastalıkların yeri yoktur. Günahkarlar, suç işleyenler, kirli maneviyatlı olanlar; ancak yanan ateşin üzerinden atlayarak arınırlar. Zerdüş'e göre ateş yaşamın özüdür. İnsanları birleştirip bütünleştiren, bunun sürekliliğini sağlayan ana unsurdur. Aydınlığın özü, güzelliğin ruhu, mutluluğun kaynağıdır...

İşte Dörtlerin ateşi seçmelerinin nedeni bundandı... Ateşten başka hiç bir şey o zifiri karanlığı aydınlatmaya, ihaneti ezmeye, vahşeti durdurmaya yetmeyecekti. Ateşin kutsal özgürlük gücünü Prometheus'un 'hırsız'lığından, Demirci Kawa'nın ocağından, Mazlum'un üç kibrit çöpünden öğrenmişlerdi. Biliyorlardı aydınlığın özünü, karanlığın zıddını, mutluluğun kaynağını...

Bunun için tepeden tırnağa ateşe bürünmüşlerdi. Kutsal ateşin kıvılcığında güneşe yürümüşlerdi. Direnişleri, tıpkı Mazlum'ununki gibi bir başka milat olmuştu. Eylem; biçim, zamanlama ve duruş tarzı itibarıyla müthiş bir etki yaratmıştı. Tutuklularda şiddetli sarsıntılar meydana getirmiş ve kurulu düzeni altüst etmişti. "Biz kimiz? Biz hangi dünyanın insanları, hangi yolun yolcularıyız? Hangi filozofun öğrencileri, hangi ideolojinin çözümseycileri, hangi yaşamın

havarileri, hangi çağın temsilcileriyiz?” gibi sorular, Mazlum’dan sonra bir kez daha gündeme gelmiş ve tutsakları yoğun bir iç sorgulamaya sevk etmişti.

Dörtler; o koşullarda her gün biraz daha eriyen, dümeni düzenden yana kıran kişilikleri de sarsmış, artık saptıkları yolun ayrımına varmalarını sağlamıştı. “Demek ki, her şey daha bitmedi, bu vahşet koşullarında hala devam edebiliyor” diye düşündürmüş ve bu kişilerin tamamen batağa batmalarını engellemişti. Hayalleri, bilinç ve bellekleriyle birlikte eriyenlere bilinç, yaşama umudu tükenenlere yaşam enerjisi vermişlerdi. Karanlıkta el yordamıyla yürüyenlere meşale, kendini ideallerine adayanlara güç, fedai adaylarına kafalarında şimşek gibi çıkacak bir mesaj vermişlerdi. Ferhat’ın ateş kokan son nefesinden çıkan; “Birbirinize destek olun, yardımcı olun, güç verin, kenetlenin. Birbirinizi yalnız bırakmayın, kendinize, ulusunuza ve halkınıza asla ihanet etmeyin” sözleri, yeni yaşam havarilerinin omuz omuza verme isteklerini yenilemiş, Özgürlük Hareketi’nin mayası durumundaki paylaşımcı özelliği canlandırmıştı...

Dörtlerin eylemi, kuralları, askeri yaşamı, yenilgi sürecini fiili olarak ortadan kaldıramamış, tanrıları zulüm yağdırmaktan alıkoyamamıştı ama ihanete giden düzene darbe vurarak tanrıları paniğe sokmuştu. “Kurallara uymuş olsalar da, dize gelmiyorlar” diyordu zalimler. Büyük ‘tanrı’ Esat: “Bunlar adam olmaz. Bunları Türkleştirip özlerinden boşaltmam olanaksız” diyordu.

Dörtler; teslimiyetin acısını zafer sevincine dönüştürmek için çıkış yolu arayan insan iradesinin nelere kadir olduğunu, özgürlüğe sevdalı olanların neler yapabileceklerini, insanlığa gönül verenlerin gözlerini kırpmadan kendilerini nasıl birer ateş topuna dönüştürebileceklerini göstermişti. Dörtler’in eyleminden sonra zulüm ve korku yok olmamıştı ama gücünü kaybetmişti. Artık dipten gelen dalga misali yavaş yavaş büyüyecek, anı ve geleceği temsil eden, aydınlık yarınları doğuracak olan, yolunu ölüm ve ateşle döşeyerek açan direniş olacaktı. Kürtlerin tarihi bedenlerle tutuşturulan ateşin kızıl alevleri arasında feda edilen canlarla yazılmaya devam ediyordu. Tarihin tekerrür etmeme ihtimali büyüyordu. Onu gerçek sahipleri yazabilecekti...

14 Temmuz...

Bir doruğun manifestosu

Her halkın tarihinde ak ve kara günler olmuştur. Kimi zaman özgür, refah ve güzel yaşarken, gün gelir acı ve zulümle karanlık çöreklenmiştir. Özgürlük kadar kölelik, güzellik kadar çirkinlik, barış kadar savaş dolu zamanları olmuştur halkların. Kuşkusuz tarihte tarihte yol alırlarken de; ufukları ak, yolları dikensiz olmamıştır. Zulüm ve katliamlar yaşamış, karanlık, uçurumlu, mayınlı yollardan geçerek varmışlardır bu günlere. Dolayısıyla tarihsel gelişim süreçlerinde halkların karışık biçimlerini yaşadıkları başat iki çizgi olmuştur; karanlıkla aydınlık, kölelikle özgürlük. Kölecilik zulmün katmerlisini tattıkları ölüm kalım dönemleri yaşayanlar da olmuştur. Bu dönemlerde maruz kaldıkları zulüm ayyuka çıkmış, hiç görmedikleri kadar horlanıp aşağılanmış, namus ve onurları ayaklar altına alınmıştır...

Bir halkın tarihten silinmekle karşılaştığı böylesi zamanlarda pespaye kölelikler, düşkünlük ve alçaklıklar, teslimiyet ve ihanetler çok fütursuz haller alır. Bunlar dayatıldıkça korkunç acılar, dayanılmaz ızdıraplar yaşanır. Dünyanız sarsılır, şimşekler çakar, yıldırımlar düşer, kütleler halinde başınıza ateşler yağar, dev dalgalar sadece hasadı değil, ruhunuzu da vurup düşürür, yerlerde süründürür... Ölümün gölgesi üstünüze çöker. Bunlar mahşeri zamanlardır. Dünyanız kaosa dönüşmüştür çünkü.

Halklaşma yürüyüşünde yeryüzünde yaşama imkanını bulamayıp yitiren o kadar halk var ki! Demek oluyor ki, bu tür 'bela'lara maruz kalmayan halk çok az veya yok gibidir.

Zaman yolculuğunda tünele girip de modern tarihe sağ çıkanlar da, bazı duraklarda mahşeri günler yaşamışlardır.

Alın Fransızları. Fransa modern zamanların en büyük ulusal felaketini, Alman faşizmine karşı ciddi bir direnme göstermeden teslim olduğunda yaşamıştı. Gök kubbe başlarına yıkılmıştı. O günlerde Fransa sokaklarında 'sıcak kestane satılmamıştı.' İşgal, Fransa'yı çöktürmüştü adeta. Ülke özgür iradesini yitirirken, ulusun onuru faşizmin ayakları altında korkunç bir biçimde çığnıyordu.

Grek halkı da benzer felaketi yaşamıştı. Yunanistan Mussolini'nin

ardından Hitler'in işgaline uğradığında, sadece halkın özgürlüğü değil, ruhu da ezilmişti. Vietnamlılar, Cezayirli ve daha onlarca ulus ve halk bu süreçten geçmiştir. Kürt halkının tarihinde de bu tür zamanlar az değildir. Tarihi baştan başa acı ve kanla yoğurulmuştur demek, abartı değildir. Kürt halkı hakikaten büyük dram ve trajediler yaşamıştır. Kana boyanmış kimi kesitleriyse çok daha acıtır.

80'li yıllarda Kürdistan'da, Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'nde yaşanan vahşet bunlardan sadece kısa bir kesittir. İşte bu kısa kesiti tam bir vahşetle yoğuran mekanizmanın başı Esat Oktay Yıldırım; "Burası cezaevi değil, askeri bir okuldur" diyor ve devam ediyordu; "Sizler, tamamen bu askeri okulun esaslarına göre eğitileceksiniz. Türk kültürüyle, Türk bilinciyle, Türk yaşamıyla, Türk kişiliğiyle yoğurulacaksınız. Eski düşüncelerinizi, eski ideallerinizi, eski kültür ve yaşam tarzınızı unutacaksınız. Onları yedi kat yerin dibine gömeceksiniz. Daha da önemlisi Kürt değil, Türk bilinciyle hareket edeceksiniz. Bu bir temenni değil, bir emir, uymanız gereken ve mutlaka yerine getirmeniz gereken bir emirdir. Bunun dışında başka çareniz, başka şansınız yok! Ya Türk olmayı kabul edeceksiniz ya da yok olup öbür dünyaya gideceksiniz..."

Evet, birçok halk zulüm ve kırımlar görmüş ama hiçbir halk bu biçimde inkar edilmemiş, yok sayılmamış, dilini, kimliğini, kültür ve kişiliğini değiştirmesi için bu denli işkencelere, ölümlere maruz bırakılmamıştır. Düşünüp tartarsak görürüz ki, bir halkı tamamen yok sayma, onların dilini, kültürünü, kimlik ve kişiliğini yok etme gibi bir politika izleyen sömürgeci çok azdır. Çok da zayıftır. Zayıf sömürgeci güç bir talihsizliktir; güçsüz doğası gereği egemenliği altına aldığı halklardan beslenmek üzere onları delice kendine benzeştirmeye çalışır. Bu açıdan Türk egemenliği nadir görülen bir sömürgeci özelliğe sahiptir ama o ulusalcılığına pek kötü öykündüğü Fransa bile Cezayir halkına, "Siz Arap değilsiniz, çölde zaman içinde yabancılaşmış, farklı bir dili kullanan Fransızlarsınız" dememiştir. İngilizler Hindistan halklarının dilini, kültürünü, kimliğini inkar etmemiştir. Keza eski sömürgecilerden Portekiz de, Gine Bissao, Mozambik ve Angola halklarının dil ve kimliklerini yok etmeye yönelmemiştir.

Bir halk için en büyük yıkım, o halkın yaşam dışına itilmesidir.

Bir ideoloji, bir politik görüş yasaklanabilir. Ama bir ulus, nüfusu kırk milyonu aşkın bir halk, yaşarken yok sayılamaz. O halka “sen yoksun, sen bir hayal ürünüsün, sen; sen değilsin, ‘dilim, kültürüm, kimliğim’ dediğin şeyler sana ait değildir” denilemez!

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’yle kurulan faşist askeri konseyin talimatlarına uyularak, Diyarbakır Cezaevi’nde söylenenler bu bakımdan ibret vericidir; “Kürt diye bir halk yoktur. Sizler Türksünüz, değilseniz de, Türk olacaksınız. Başka çareniz yoktur!” Buna direnen Kürt tutsaklara ise en vahşi işkenceler uygulanmıştır. “Ya Türk olacaksınız, ya öleceksiniz! Ya Kürt olduğunuzu inkar edeceksiniz, ya kafanız parçalanacak! Ya kendinizi reddedeceksiniz, ya da yaşama hakkınızı!”

Bu sözlerin anlamı şuydu; Kürdistan bilinci yok edilmeli, Kürt halkının isyana kalkma gücü ezilmeli, özgürlük bilinci kafalardan silinmeli, direngen kişilik dize getirilmeliydi. Düşmüş, ruhu karartılmış, umudu tüketilmiş, kendi özüne yabancılaşmış kişi ve toplum yaratılmahydı.

Bu sözler sadece söylenen, öylesine anlatılan, ayakları havada kalan sözler değildi. Gereklerinin yerine getirilmesi için 5 No’lu Askeri Cezaevi’nde yoğun ve sistemli işkence yapılmış, onlarca tutsak vahşice katledilmiştir. Amaç; Kürt özgürlüğü için isyana kalkmış bir halkın esir düşmüş öncü güçleri kendi kökenlerini inkar eder de imana gelirlerse; Kürtlük de mezara gömülmeye başlayacaktı. Islah olmuş bu kişiler birer Türk olarak toplumun içine salınacak ve Türk olmanın faydalarının, aksi halde ise görülecek zararların canlı örnekleri olacaktı. Bunların çoğalmasıyla hastalıklı hale gelecek olan toplum yavaş yavaş yok olmaya doğru gidecekti. Evet, amaç buydu.

Bunun için vahşet her gün biraz daha ağırlaşıyor, şiddetin dozajı yükseliyor, işkence ve kurallar durmadan çoğalıyordu. Bu, aynı zamanda korkunun bir ifadesi, güçsüzlüğün dışı vurumuydu. Şiddeti doğuran, besleyen, onu geliştiren, ona kaynaklık eden kaybetme korkusuydu. Güçsüzlük korkuyu, korku şiddeti doğuruyordu. Şiddet ise yeniden korkuyu üretiyordu. Bir madalyonun iki yüzüydü bunlar, biri olmadan diğeri olamazdı ve durmadan birbirini besliyordu.

Zulmün uygulayıcısı Esat Oktay güçsüzleştikçe korkuyor, korktukça

şiddeti tırmandırıyordu. Ayağının altındaki toprağın kaydığını, tutsakların ruhlarında kurduğunu sandığı imparatorluğu peş peşe darbelerle göçtükçe, o da baskıyı arttırıyor, şartları ağırlaştırıyordu. Şiddet tırmandıkça, cezaevindeki itirafçıların sayısı da artıyordu. Her eylemden sonra, itirafçı başları olan Şahin Dönmez ile Yıldırım Merkit, yeni itirafçıları türetmek için mahkemelerde her gün biraz daha saldırganlaşıyorlardı. Şahin-Yıldırım ikilisi Kürdistan Özgürlük Hareketi'ni karalamak, doğrulara saldırmak, ihaneti derinleştirmek için işkenceyle düşürdükleri kişilere yazdıkları itirafları mahkemelerde okuyor, tutsakların en kutsal değerlerine hakaretlerde bulunuyor, siyasi savunma yapanlara söz hakkı bile verilmemesi için mahkeme heyetine dilekçe üstüne dilekçe yazıyorlardı. Esat Oktay, mahkeme heyeti, 7. Kolordu Komutanı ile kol kola, mahkemede sözcüğün tam anlamıyla terör estiriyor, savunma yapan tutsaklara saldırıyorlardı.

Mahkemelerin asıl işlevi; İstiklal Mahkemeleri'nde olduğu gibi Kürt halkının siyasi, ulusal ve insani kimliğini savunan tutsaklar için idam fermanı çıkarmak, öncülerini şahsında Kürt halkını ve insanlığı mahkum etmekte.

Tarihi, toplumsal, siyasi ve ahlaksal olarak suçlu olanlar yargılayan konumundayken, sanık kürsüsüne oturtulanlar tarihin yüz akı ve gururu olanlardı. Mahkemelerde hukuki ilkeler ters yüz edildiğinden, insanlığın biriktiregeldiği değerlere yoğun bir saldırı vardı. Özgürlük Hareketi kadroları özgürlük ütopyalarından güç alıyor, insanlık tarihinin olumlu değerleri temelinde halkın yaşamsal hakları ve özgürlüklerini savunuyorlardı. Her türlü çirkinliği bağrında taşıyan sistemin temsilcileriye mahkemelerde de onları bastırmaya uğraşıyorlardı. Bu çatışmada ya özgürlük kazanacaktı, ya kölelik!

Saldırıları paralel olarak siyasi savunmaları derinleştirmek, itirafçıları kapsamlı teşhir etmek zorunlu hale gelmişti. Mehmet Hayri Durmuş, Kemal Pir ve diğer öncü kadrolar saldırıları püskürtmeyi, tersyüz edilen tarihi gerçekleri açığa çıkartmayı, teslimiyeti ve ihanetin etkilerini kırmayı hedefliyorlardı. Savunmalarında inkarcı zihniyeti teşhir ediyor, saldırı ve karalama karşısında değerlerini savunuyor, tutsaklara kendilerini koruma, direnişe katılma çağrısı yapıyorlardı.

Savunmalar sömürgeciliğin inkar ve ihanet ettirme politikasını

önemli oranda boşa çıkartıyordu. Özgürlük çizgisi, Kürdistan tarihi, Kürt ve Türk gerçekliği ortaya konuluyor, tutsakların şahsında insanlık değerlerine dönük saldırılar teşhir ediliyordu. Kürdistan tarihinde sömürgecilik ilk kez bu denli açık ve kapsamlı bir biçimde yargılanıyordu. Bu çabalara rağmen yenilgili süreç giderek derinleşiyordu. Teslimiyet ve ihanet, bünyeyi saran kanserli bir ur gibi her gün biraz daha büyüyerek bedene yayılıyordu. Mazlum ve Dörtlerin direnişi, kanserli urun bünyeden sökülüp atılmasını sağlayamamıştı. Kanser öyle ilerlemişti ki, uru bir iki neşter darbesiyle almak olanaksızdı. Yeni bir çıkışa ihtiyaç vardı. Yüreklere yaratılan korku duvarlarının yıkılması, beyinleri saran uyuşmanın temizlenmesi için yeni müdahale şarttı...

Hayri, tek başına kaldığı dört metrekairelik hücrelerinde, düşünüyordu. Duyguları da düşünceleri gibi yoğun ve derindi. '81 yenilgisinden, Mazlum'un reddiyesinden, Dörtlerin çıkışından sonra fırsat bulduğunda süreci yeniden, yeniden değerlendiriyordu. Çoğu kez kendi kendisiyle tartışarak sabahlıyordu. Geceleri yatamadığı için sık sık uyarılıp işkence görmesine rağmen, çıkış yolu aramaya devam ediyordu. Mazlum'un eyleminden sonra denetime tabii tutulmuş, bir gardiyan onu hücreesine bakan mazgaldan sürekli izliyordu. 'Abla Çocuğu' denilen blok çavuşu sık sık geliyor, düşünce ve duygularını öğrenmeye çalışıyordu. Geceleri genellikle başını ellerinin arasına alıp düşündüğü, yemekten içmekten kesilen Hayri'nin sonsuz bir acı içinde kıvrandığı halde gene de derin bir yoğunlaşmayı yaşadığını anlamıştı Çavuş. Ve bir gün açıkça sormuştu:

– Hayri, bir şey mi var? Yemeden içmeden kesildin. Geceleri de yatmıyorsun, hep düşüncelisin. Dalgın ve durgunsun. Daha önce böyle değildin, Mazlum'un ölümünden sonra başladı bunlar. Böyle olmaz. Bak işte, bir deri bir kemik kalmışsın.

– Doğru, düşünüyorum, olayları daha iyi anlamaya çalışıyorum. Açık söylemem gerekirse, bir yol arıyorum.

– Ne yolu, hangi yol? Hem neden bir yol arıyorsun?

– İçinde bulunduğumuz koşullar bize göre değil.

– Nasıl yani?

– Her yönüyle ters, düşüncelerimize, yaşamımıza, ideallerimize,

ütopyamıza, duygularımıza, ruhumuza, kısacası her şeyimize terstir.

– Olabilir ama yatmamak, yememek, hep düşünmek, çare değil ki!

– Daha çok Mazlum’u ve diğer dört arkadaşımı düşünüyorum. Onların yaptığını anlamaya çalışıyorum. Direnişlerinin nedenlerini, mesajlarını algılamaya çalışıyorum.

– Bu yöntemle mi?

– Mazlum, çok değer verdiğimiz bir arkadaşımızdı. Sevilen, sayılan, önem verilen birisiydi. Tabii ki üzüleceğim, onun ardından düşünceğim.

– ?

Hayri kendi eylemine varana kadar her şeyi sorgulamaya başlamıştı. Şimdiye kadar ciddi mücadele vermişti ama artık güne Mazlum’u, direnişini, Dörtlerin eylemini, verdikleri mesajları düşünerek başlıyor, çözüm yolu aramaya yönelerek sabahlıyordu. Mazlum hep gözlerinin önündeydi. Onunla dertleşiyor, ilginç ortak anılarını anımsıyor, bazen de tartışıyordu. Mazlum; “Özgürlük Hareketi’ni içeride boğmak istiyorlar doktor, bu hareketi kurtarmalıyız. Birinci derecede görev bize düşüyor, sorumluluk omuzlarımızda. Bunu unutmayalım, aklımızdan çıkarmayalım...” demişti. Bu sözler hep bir burgu gibi işliyordu içine. Öteki arkadaşlarının da beklentileri bu yönlüydü. Biliyordu. Sanki herkes koro halinde “Hareket zor bir dönemeçte doktor. İhanet, hareketi bitirmek istiyor. Hareketi kurtarma görevi senindir” diye bağıırıyordu.

Düşlerinde sık sık hareketin karşısına çıkıyordu. Bazen saatlerce dimdik ayakta, eski çalışma arkadaşlarını dinliyordu. Konuşmak istiyor; konuşamıyor, oturmak istiyor; oturamıyor, gitmek istiyor; gitmiyordu ve arkadaşları her defasında “hareket hangi durumda doktor?” diye soruyorlardı. Onları hep yanıtsız bırakıyordu. Belki cevabı olmadığı için. Belki diyecekleri varken bile bile susuyordu. Nedeni kendinde saklıydı ama sonuçta susmayı tercih ediyordu. Susmak onaylamak olsa da. Ama susmak, her zaman suçlu olmayı mı anlatırdı? Hayır, o söz konusuysa; doğru değildi bu yorum. Onun susması, neden bir erdem sayılmasın? Sözün bittiği yerde gözler veya eylemler devreye giriyordu işte. Gerçi kelimeler de yetmiyordu duygularını ifade etmeye. Ki kelimeler değersizleşmişken, bu zordu.

Hem onun tumturaklı sözlere ihtiyacı yoktu. Duygu yüklüydü, kafası arı kovarı gibi, içindeyse fırtınalar kopuyordu.

Akşamdan beri uzandığı beton sekiden doğrulup kalktı. Lavaboya gidip yüzünü yıkadı. Duvarda asılı duran havluya yüzünü sildikten sonra sekiye oturdu. Başını ellerinin arasına alıp uzun süre sessiz kaldı. Bu yaptıkları yasaktı o saatte ama ceza düşünenecek halde değildi. Bambaşka bir dünyada yaşıyordu. Tekrar kalktı, iki adımlık hücrede yavaş adımlarla voltaya başladı. On dakika sonra oturdu. Sırtını nemli ve yer yer kan izleri taşıyan duvara verdi. Kolunu demir parmaklıklara dayadı, dışarıya baktı, daldı gitti. Gökyüzü cam gibi aydınlıktı, yıldızlar cıvı cıvı kıpıraşıp duruyordu. Hücrelerdeyse ür-kütücü bir sessizlik hüküm sürüyordu...

Aradan epey zaman geçmişti. Günlerdir sürdürdüğü alıp verme-lerden sonra düşünceleri billurlaşmıştı. Kolunu parmaklıklardan çekti, ayaklarını uzattı. Sigara içmezken nedense canı çekti. Paketten bir sigara çıkardı. Acemice yakıp bir iki nefes çektikten sonra, içinden gelenleri dışa vurdu. “Evet, tabii ki yeter artık! Hamle zamanı geldi. İlki Mazlum’un, ikincisi Dörtler’indi, şimdi hamle sırası bizde... Bugüne kadar siyasi savunmayı başarıyla sonuçlandırmak için bekledik. 12 Eylül faşizmi altında, ölümün kol gezdiği ortamda, mahkeme kürsüsünde sömürgeciliği yargıladık, feodal ve işbirlikçi komprador burjuvaziyi mahkum edip içimizde türeyen ihaneti teşhir ettik. Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizme dayanan çizgiyi ortaya koyduk. Yetersiz de olsa omzumuzu yüklenmiş görevin gereğini yaptık. Geline aşamada beklemenin anlamı kalmadı. Hem her geçen gün yeni biri ihanete çekiliyor. Artık vahşet durdurulmalı, teslimiyet kırılmalı, ihanet çemberi mutlaka parçalanmalıdır. Birinci görev budur. Mazlum, bunun için kendini feda etti. Dörtler, bu nedenle kendilerini cayır cayır yaktı... Mazlum, gelişmeleri çok iyi görerek tahlil etti, olayların seyrini sezdi. Yapacağımız ortak eylemi beklemeden kendini adadı. Ardından Dörtler onu takip etti ama ihanet hala devam ediyor, inkar, imha sürüyor. Yeni hamle gerekli, zorunlu ve artık gecikemez. Darbe vurma sırası şimdi bizde...”

Kemal Pır, Karasu ve Muzaffer de aynı katın hücrelerinde Hayri gibi düşünüyor, onlar da “artık yeter” diyordu. Kemal sabırsızdı. Yenilgi günlerinde onun için yaşam durmuştu. İşkencenin katmerlisini

yaşıyordu ruhunda. Enternasyonalist devrimciliğinden taviz verdiğini düşünüyordu. Heyecanını yitirmemiş, canlılığını kaybetmemişti ama iç dünyası karışık. Hep diken üzerindeydi sanki. Bu durumda olmak ona göre değildi. Özgürlük yürüyüşü boyunca hep önde yürümüş, görevinde hep başarılı olmuş, arkadaşları, dostları tarafından sevilip sayılmıştı. Yaşamında yenilgiyi, başarısızlığı görmemiş, bu duyguları tatmamıştı. Şimdi sıkılıyor, omuzlarına binmiş yükün ağırlığı altında kendini kötü hissediyordu.

“...Ben Kemal Pir’dim. Halka verilmiş sözüm, özgürlük yürüyüşçüleri karşısında yeminim vardı. Onları asla mahcup etmemeye kararlıyım. Üstelik ben bir özgürlük yürüyüşçüsü olarak her koşulda özgürlüğü temsil etme gibi bir sorumluluk sahibiydim. Ama mevcut pratiğim buna denk düşmüyor. Buna kahroluyorum işte. Kaldıramıyorum. Yediremiyorum kendime. Mahcubiyetini an be an yaşıyorum. Bunun için bir an önce yeni hamleyi başlatmalıyız. Mazlum yol gösterdi, Dörtler bu yolda yürüdü, şimdi sıra bizde...”

Günler hızla akıp giderken; bir gün Hayri, Kemal ve Karasu elleri arkadan zincire vurulmuş halde, mahkemeye götürülmek için bekletilen tutsakların arasındaydılar. Dar koridor karanlıktı, biraraya gelmişlerdi. Normalde bu olanaksız gibiydi. Fırsat bu fırsattı ve onlarda bu fırsatı değerlendirmişlerdi. Birbirlerinin kulaklarına fısıldamış, bir iki cümlede anlaşmışlardı:

“Eylemimizin biçimi Ölüm Orucu olacak. Çıkacağımız ilk mahkemede Ölüm Orucu eylemini açıklayacağız. Sözcümüz Hayri arkadaş olacak!”

Cuntacıların uyduruk askeri mahkemelerindeki göstermelik yargılamalar yavaş yavaş sona doğru geliyordu. Hayri, Ölüm Orucu direnişini açıklama fırsatı bulamıyordu. Hemen hemen her mahkemede elini havaya kaldırıp söz hakkı istiyor, bunu her duruşmanın sonuna kadar sürdürüyordu. Ama nafi! Mahkeme başkanı, her seferinde; “Tamam, tamam Hayri. Sana söz vereceğiz. Biraz bekle” diyor ama o söz hakkını bir türlü vermiyordu. Bilinçli geçiştirme politikası izliyordu yargıçlar.

Normal bir duruşma günüydü. Salonda oturan tutsakların gözleri, her zamanki gibi, karşı duvarda ‘Adalet Mülkün Temelidir’ yazılı panonun ‘Mülkü’ne kilitlenmişti. ‘Mülk’e bakmak zorunluydu. Bütün

gözler, duruşma sonuna kadar yazıya kilitlenirdi. Göz ne pahasına olursa olsun kırılmayacaktı. Salonda onlarca gardiyan tutsakları sürekli kontrol ederdi. Tutuklular esas duruşta, sessiz, en ufak bir harekette bulunmadan saatlerce bakarlardı ‘mülk’e. Söz sırası gelen tutuklu, gardiyanların eşliğinde, esas duruşunu bozmadan sanık kürsüsüne çıkardı. Esas duruşunu bozmadan kısa künyesini okur, “görüş ve emirlerinize hazırım komutanım” dedikten sonra, kendini bir iki cümleyle ifade ederdi. Tabii ki bazı tutuklular mahkeme heyetine “komutanım” demeyi, bizzat salonda anında yapılan işkence ve baskıya rağmen reddediyordu.

Bazı tutuklular elleri ve ayakları zincirli, mahkeme koridorundaydı. Koridor tıpkı bir köle pazarı gibiydi. Buraya şafaktan beri tutuklular getirilip götürülüyordu. Her şafak vakti korku hakim olurdu burada. İşkence gürültüleri, feryatlar ve naralarla yankılanıyordu. Korku ve kaçınılığın da, boyun eğmezliğin de bir arada sergilendiği bir meydandı aynı zamanda...

Bugün gardiyanlar daha acımasız, subaylar feci gaddar, memurlar vicdansız, yüzbaşı Esas Oktay tamamen çılgındı... Göz açtırmıyorlar, coplar, kalaslar sağanak halde yağıyordu. Eli ayağı kelepçeli tutuklular yerlerde, her darbe büyük acı veriyordu. Sağa sola bakmak, yer değiştirmek, işaretleşmek, diz bükme, ihtiyaç talebinde bulunmak kamilen yasak. Sıkıyönetim içinde sıkıyönetimi uygulamak bundan başka neydi ki?

Gerçek şu ki; tutsaklar zincirlerden çok yasaklar zinciriyle bağlanmışlardı. Hayatları, vurulup da an be an can veren bir güvercin ürkekliğindeydi. Sayıları yüzleri buluyordu ama birleşemediklerinden hiçbir anlam ifade etmiyordu. Derin bir yalnızlık ve güvensizlikle vurulmuşlardı, yaşama veda etmeyi ne kadar da istiyorlardı. Yalnız, sessiz ve ölümün gölgesinde var olmanın kavgasını veren tutsakların dört gözle baktıkları Hayri, belki on kez elini kaldırıp söz hakkı istemişti fakat her defasında değişik gerekçelerle reddedilmişti. Öyle ki, yargıçlar artık Hayri’ye bakmaz olmuşlardı.

Bir kez daha söz istedi. “Tamam Hayri, sana söz vereceğiz” denilmiş, ilerleyen dakikalara rağmen verilmemişti. Bu kez kararlıydı, ne pahasına olursa olsun konuşacaktı. Bıçak kemiğe dayanmıştı, tek gün bile dayanamazdı artık. En ön sırada oturuyordu. Esas duruşunu

bozmuş, serbest hareket ediyordu. O gün ‘Mülk’e hiç bakmamıştı. Gardiyanlar ısrarla söz istemesinden işkillenmişlerdi zaten. Bu anormalliği anlamış gibiydiler. Çünkü Hayri rahattı, yüzünde bir değişiklik vardı. Onun duruşu karşısında sessizleştiler. Heyetten izin almadan ayağa kalktı.

– Konuşmak istiyorum. Bazı önemli açıklamalarda bulunacağım. Birinci derecede sorumlu bir insanım, siz de beni bu sıfatla yargılıyorsunuz. Neden bana konuşma hakkı vermiyorsunuz?

dedi ve beklemeden sanık kürsüsüne gitti. Heyet bu oldubittiye şaşırmıştı.

– Tamam Hayri, konuş! Ne anlatacaksan anlat.

14 Temmuz Salı günüydü, hava sıcaktı. Sanki gökyüzünden ateş yağıyordu. Mahkeme nizamı-intizamından başlayarak her türlü düzenin eriyip havaya uçacağı bu günün birazdan tarihi bir milada dönüşeceğini, birkaç kişi dışında kimse bilmiyordu. Onca tutuklu ve onları mahkum etmekle görevli yargıçlar huzurunda konuşmaya başladı:

– Ben burada, mahkeme salonunda oturan tüm tutsaklardan birinci derecede sorumluyum. Şimdiye kadar bu sorumluluğumun gereklerini yeterince yapamadım. Bu nedenle hem tarih karşısında hem halkım, hem de oturan arkadaşlarım karşısında hatalı olduğumu belirtmek istiyorum. Yargılanmamız politik amaçlıdır. Bize yöneltilen bütün uygulamalar gibi, hepsi birer devlet politikasıdır. Sizin bunu değiştirmeye gücünüz yetmez. Bize karşı geliştirilen askerleştirme politikası, tamamen kişiliksizleştirme ve ihanet ettirmeyi hedeflemektedir. Biz burada düşüncelerimizi savunabilelim diye bugüne kadar bekledik. Ama artık bu da elimizden alınıyor ve ihanet tek seçenek olarak önümüze konuluyor. Mazlum Doğan bunu protesto etmek için yaşamına son verdi. Ferhat Kurtay, Necmi Öner, Mahmut Zengin ve Eşref Anyık bize doğru bir yaşama hakkı tanınmadığı için kendilerini yaktılar. ‘Ya ihanet edip devletin hizmetine gireceksiniz, ya da baskı ve zulme dayalı bir yaşamı kabul edeceksiniz’ denilerek başka hiçbir seçenek bırakılmıyor. Mademki ihanet etmemenin karşılığında yaşam bize karşı bir silah olarak kullanılmak isteniyor, o zaman biz de bu yaşamı şiddetle reddediyoruz. Eğer yaşam bir değirmen taşı olup boynumuza asılıyorsa; bu yaşamı kabul etmeyeceğimizi

burada bir kez daha belirtmek istiyorum. Bugünden itibaren kayıtsız şartsız Ölüm Orucu'na başlıyorum. Bu mahkemeye son gelişim olacaktır.

Ben PKK'liyim. Siz de beni PKK'li olduğum için yargılıyorsunuz. PKK yeni bir hareket olarak doğdu, gelişti ve egemenlerin, dünya emperyalizminin korkulu rüyası oldu. 12 Eylül Darbesi PKK'yi tasfiye etmek için yapıldı. Bize karşı bu kadar acımasız bir politikanın sürdürülmesinin nedeni de budur. Bu mahkeme salonunda bizim şahsımızda bir halk yargılanıyor, yok edilmek isteniyor. Bu yalnız benim sorunum da değildir. Özgürlüğüne susamış bir halkın, ezilen ve horlanan bir ulusun sorunudur... Bizi bitirmek istiyorsunuz. Bunu önce Diyarbakır Cezaevi'nde, daha sonra da dışarıda gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz. Ama şahsımızda Partimizin ve halkımızın tasfiye edilmesine izin vermeyeceğiz. Aç ve susuz kalır, işkencelere katlanırsınız, gerekirse kendimizi feda ederiz ama yine de izin vermeziz...

Hayri'nin sözü bitmemişti. Söyleyeceği daha çok şey vardı. Ama yargıçlar sözünü kesmişlerdi. Şaşırmışlardı. Hayri'nin çıkışını bu kadar erken beklemiyorlardı. Yoksa O'nun günün birinde patlayacağını, Mazlum'un, Dörtlerin ardından mutlaka bir şeyler yapacağını biliyorlardı. Bu sözler mahkeme salonunda oturan tutsaklara sevinç ve biraz da korku verirken, heyette soğuk duş etkisi yaratmıştı. Hava yavaş yavaş 'normal'leşti.

Mahkeme başkanı kendini toparladı ve müdahale etti:

– Bir dakika Hayri! Yasaların sınırlarını aşıyorsun! Savunmayla ilgili sorunları dile getir, bazı şeyler var, bizi de aşıyor.

Engellenmesine tepkiliydi ama saygı sınırlarını aşmayıp devam etti:

– Beni dinlemenizi istiyorum. Son sözlerimi söyleyeceğim ve bir daha konuşmayacağım. İnançları, politik kimlikleri, ütopyaları ne olursa olsun ölüme gidenlerin son sözleri sonuna kadar dinlenir. Beni de dinlemenizi istiyorum..

Yargıçlar öfkelenmişti ama ortamı daha fazla gerginleştirmek istemiyorlardı. 'Havuç' taktiğini uygulamak zorundaydılar. Heyetten bir yargıç, araya girip sözünü keserek, "Ama Hayri böyle yapmayın. Biz de emir kuluyuz. Yasalar..." diyordu ki,

Hayri söze girdi:

– Bu güne kadar konuşurmadingiz, ölüme giderken de konuşurmuyorsunuz. Fakat ben konuşacağım. Ölüm Orucu’nun amacı; cezaevinde ve mahkemelerde uygulanan işkenceleri, politik kimliğimize ve Kürtlüğe dayatılan ihaneti protesto etmektir. Eğer ben bu ölüm biçimiyle arkadaşlarıma, halkıma ve insanlığa faydalı olabilirim, bundan son derece mutluluk duyarım. Bütün çabamla kendimi bu davaya adamama rağmen, hala da halkıma karşı görevimi tam olarak yerine getiremediğimi biliyorum. Bu yüzden de halkıma karşı hep borçlu olduğumu herkesin huzurunda belirtmek istiyorum...

Yargıçlar durumdan sıyrılmaya çalışırken, otoriteyi kaybetme telaşıyla Hayri’yi susturmak da istiyorlardı. Heyetin başı kendini tutamıyordu. O güne kadar astığı astık, kestiği kestik bir kral gibiydi ama şimdi otoritesine büyük darbe vurulmuştu. Daha birkaç dakika öncesine kadar esas duruşta bekleyen, ‘otur’ dediğinde oturan, ‘kalk’ dediğinde kalkan tutsaklar, şimdi hesap soruyordu. Başkanın gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Sağa sola, tutuklulara, askerlere bakarken iradesi dışında söyleniverdi. Öndeki tutuklular duymuştu onun, “Aman tanrım, bu ne felaket!” dediğini...

Kurulu sistem yıkılmıştı. Onca emekle inşa ettikleri nizam intizam, tuzla buz olmuştu bir anda. ‘Askeri okul’un mayası tutmamıştı. “Sonlarını getirdik. Bölücülüğün belini kırdık. Kürtlerin başını ezdik” derken, şimdi bunun bir düş olduğu ve gerçekleşmeyeceği söyleniyordu uluorta.

Bütün bunlar bir bir geçmişti aklından mahkeme başkanının. Babası, “Oğlum, söylemek ayrı, onu yaptırmak ayrı” derdi. Anımsamıştı, doğruydu evet, iddia ettiklerini yaptıramıyorlardı işte. Başkanın felaket dediği kadar vardı, salon gevşemişti. Hayri’nin konuşmasıyla birlikte tutuklular rahat komutu verilmişçesine oturmaya başlamışlardı. ‘Mülk’e bakmıyorlardı artık. İstedikleri gibi bakabiliyorlardı birbirlerine. Kendilerini kaşıma özgürlüğünü de elde etmişlerdi. Bir anda ruhlarındaki özgür kuş kanatlanmıştı...

Atmosfere gardiyanlar da uymuşlardı. Onların sistemi de bozulmuştu. Her an saldırma duruşundan vazgeçmişlerdi. Üstün gayretlerle oradan oraya koşup tutukluları dürtme, küfretme yerine, durup Hayri’yi dinlemeye başlamış, “Mülk’e bakın ulan, sağa-sola bakmayın

ibneler, kolunu kaşıma o... çocuğu, esas duruşunuzu bozmayın lan!” demeyi unutmışlardı adeta. Heyeti hayal kırıklığına uğratan manzara buydu, sadece birkaç dakikalık işkencesiz ortam yani. Ve buna tahammülleri yoktu.

– Yeter Hayri, çok uzattın! Bitirmen gerek! Tamam, amacını ve talebini anlattın, Ölüm Orucu’na başlamanın nedenlerini de izah ettin. Artık bitir!

– Son olarak şunu söylemek istiyorum: Kürtlerin Özgürlük Mücadelesi’ne, onun özgür yaşam talebine inanan her dürüst insanın, bu mücadelenin başarıya ulaşması için, sonunda ölüm de olsa her türlü yol ve yöneme başvurması bir insanlık borcudur. Söyleyeceklerim, kısaca bunlardan ibarettir...

Salon bir düello meydanına dönmüştü adeta. Hayri ile yargıçlar arasında kalan tutsaklar düşünemiyordu şimdilik. Birkaç kişi dışında kimin nasıl karar vereceği bilinmiyordu. Gerçi açıklamayla birlikte herkes kendini sorgulamak zorunda kalmıştı. Yüzlerce ‘ama’yla birlikte sayısız soru işareti de oluşmuştu kafalarda. Bu ‘ama’lara yanıt vermekse hiç kolay değildi.

Herkesin kaderini değiştirecek yeni bir döneme girilecek, böylece bu süreçte herkes bir biçimde yer alacaktı. Ama nasıl? Gerçek risklerle dolu günlerdi. Ateş kadar sıcak ve yakıcı riskler... Bu konuda kafalar netti. “Peki ne yapacaksın?” diye sorulduğunda, birkaç kişi dışında, hiçbirinin net cevabı yoktu. “Başarabilir miyim acaba” deniliyordu. Genelin çelişkisiydi bu.

Bir de ‘ölüm’ denilen olgu vardı. Evet, işin sonunda kaçınılmazdı bu. Her gün parça parça gelecekti. Her saniye Azrail’in nefesi ensede hissedilecekti... Her gün rutin biçimde görülecek işkenceler, düşündürülen bir başka sorundu. Eyleme katılmanın bir karşılığı olacaktı, bu kaçınılmazdı. Kaderleri, alın yazılarıydı. Bütün bunlar düşündürüyor, kafalarda soru işaretleri yaratıyordu.

Ama bir de Hayri’nin duruşu vardı. Yaptığı açıklamalar çok açık, ortaya koyduğu perspektif çok netti. Herkesi göreve, kendi sorumluluğunu yerine getirmeye davet etmişti. Tutsaklar çıkmazdaydı. Korkunun yönlendirdiği ürpermeler ve Hayri’nin çıkışıyla mayalanan harekete geçme arasında sıkışıp kalmışlardı. İki arada bir derede, yani Araf’ın tam orta yerindeydiler ama zaman her şeyin ilacıydı. En

iyi öğretmense pratik olacaktı. Yaşayarak öğreniyorlardı, öğrendikçe de sorunlarını çözeceklerdi.

Gerçek şuydu ki; tohum toprağa düşmüştü. Gerisi kolaydı. Filize durması, ardından başak tutması uzun sürmeyecekti. Güneş ufuktan doğmuş, ok yaydan çıkmış ve köprüler yıkılmış, gemiler yakılmıştı. Artık geriye dönüş yoktu. Bunları tartmış olanlar ve anlayabilenler kafalardaki çelişkileri de yavaş yavaş çözen o değerli adımı birbiri ardından atmaya başladılar. Eller havaya kalkıyordu. Havaya kalkan her el, çelişkinin de çözülüşünün işaretiydi. Yargıçlar bunun anlamını iyi biliyordu. Birbiri ardına kalkarak çözümü garantileyen elleri durdurmaya çalışmalıydılar. Heyet başı, derhal devreye girmişti. Hayri'yi yalnızlaştırmamanın yolu artık onu susturmak değildi. Tam tersine, Hayri'yi ikna etmekten geçiyordu. Baş yargıç ikna çabalarına başlamıştı bile.

– Yapma Hayri, gel vazgeç! Sorunlarınızla ilgileniriz. Baskı dediğiniz şeylerin kaldırılması ve savunmalarınızı rahat yapmanız için ilgili makamlara yazarız. Vazgeç, yanlış yapıyorsun.

Hayri'nin yanıtı çok açık ve netti:

– Hayır! Artık ok yaydan fırlamıştır. Nasıl ki atılan oku geri getirmek mümkün değilse benim de geriye dönüş yapmam mümkün değildir. Bunu siz istediniz.

Yargıçlardan birisi araya girdi:

– Hayır deme Hayri! İşi inada bindirmenin bir anlamı yok. Sizi anlamaya çalışacağız.

Ama iş işten geçmişti. Hayri, namludan çıkan kurşun gibiydi. Doğasına aykırı bir ses tonuyla şu yanıtı vermişti yargıca:

– Siz de atalarınız gibi hiçbir zaman anlamadınız, bizi dikkate bile almadınız ve hep başkalarına karşı savaştıracak asker diye gördünüz. Bize hep koşturan, kazandıran, ganimet bıraktıran aşiretler olarak baktınız. Güvenmediniz, sırtınızı vermediniz, hep ikiyüzlü davrandınız. Şimdi de aynı oyunları oynuyor, aynı bakış açısıyla değerlendiriyorsunuz. ‘Sorunlarınızı çözmek için çaba sarf ederiz’ diyorsunuz. Bu sözlere de yabancı değiliz. Evet, hatırlıyorum bu sözlerinizi. Şêx Seîd döneminde, Koçgiri’de, Sason’da, Agirî ve en son Dersim’de söylemiştiniz. Yalandı. Gerçekten de yalan. Ben bizzat kendim, tüm arkadaşlarım adına burada, bu kürsüde sorunlarımızı

onlarca kez dile getirdim. Sistemli bir biçimde işkencelere maruz kaldığımızı, dünyanın hiçbir yerinde görülme- yen uygulamalara tabii tutulduğumuzu hep anlattım. Öldürülen, kendilerini yakan, ipi boğazlarına geçirip kendilerini asan onca arkadaşımızın ismini söyledim ama siz, “bizi ilgilendirmez” dediniz. Her defasında, “bizim işimiz sizi yargılamaktır, onlar idari iştir” diyerek, en ufak bir yaklaşım göstermediniz. Daha da ötesi; işte burada, bu salonda, sizin gözlerinizin önünde işkencelerden geçirildik. Tek bir kez dahi itiraz bile etmediniz. Siyasi savunma yapmamızı engelleyen sizlersiniz. Söz hakkı vermeyen heyetinizdir. Bir itirafçıyı saatlerce konuştururken, bize bir iki kelime ettirmek bile istemediniz. Bütün bu uygulamalardan siz de sorumlusunuz. Bu nedenle Ölüm Orucu kararım kesin ve nettir. Bunun dışında başka yol ve yöntem yoktur...

Ali'nin havaya kalkan eli inmiyordu bir türlü. Bıkıp usanmadan söz istiyor, yargıçların başı ise görmezlikten geliyordu. Fakat Ali söz hakkı almakta kararlıydı. Bir ara bağırarak istemişti ama zamanı gelmemiştir daha. Heyetin de dini imanı yoktu, Hayrı'yi yalnız bırakmak için her türlü yolu deniyordu. O Ali Çiçek'ti. İşin erbabıydı. Taşı ne zaman gediğe oturacağını gayet iyi biliyordu. Gençti ama çok şey görmüş geçirmiş, yaşam onu olgunlaştırmıştı. Nerde nasıl hareket edeceğini özgürlük yürüyüşünde öğrenmişti. Her şeyin bir sınırı vardı. Yargıçlar sınırı aşmışlardı. Biraz daha dayanacaktı ama ondan sonra ne yapacağını biliyordu. Gülümsedi birden, geriye doğru yaslanıp ayaklarını hafifçe öne doğru uzattı. Dirseklerini sandalyenin kollarına dayadı ve derin bir nefes çekti. Geçmiş yıllar geldi gözlerinin önüne, kısa ama dolu geçen yaşamını anımsamıştı...

Yıllar öncesiydi. Bir gün eve, kapıyı çalmadan yavaşça girmişti. Annesi tek başına sobanın önünde oturuyordu. Ayaklarının ucuna basa basa ilerlerken annesi, Ali'nin içeriye girdiğini hissetmişti.

– Ali'm, sen misin? Yine annene oyun oynayacaktın değil mi?

– Evet anne, benim. Yine başaramadım. Kazanan sen oldun...

Yavaş yavaş anılar denizine dahiyordu ki, kendine geldi birden. Hayır, şimdi zamanı değildi. Şimdi konuşma zamanıydı. Eylem anıydı. Bugün kervana katılmalıydı...

Önce birini, ardından öteki elini kaldırdı. Ama nafiye, heyet gör-

memeyi sürdürüyordu. Bir ders verilmeliydi. Yoksa çok geç olacaktı. Heyet duruşmayı bitirmeye hazırlanıyordu. Ok gibi fırladı yerinden. Genel saygı kurallarına uymanın gereği yoktu artık. Saygı kuralları karşılıklıysa bir anlam ifade ederdi, tek taraflı olmazdı. Söz hakkı istemeden sertçe konuştu:

– Neredeyse yarım saattir ellerim havada. Bana söz hakkı verin! Konuşmak istiyorum, çok önemli açıklamalarda bulunacağım. Heyet az zararlı işi kurtarmaya çalışıyordu. Kinlerini dışa vurmuyorlardı. Başkan Emrullah Kaya, alttan aldı:

– Tamam Ali, tamam! Sana da söz hakkı vereceğim.

Ali rahatlamıştı. Öfkesi dinmiş, kasları gevşemişti. Hemen bir taslak hazırlamalıydı kafasında. Konuşmanın çerçevesini çizmeli, düşüncelerini belirlemeliydi. Daha önce hazırlık yapmıştı. Şimdi derli toplu aktarmanın sırasıydı. Zamanı yoktu. Hemen işe girişti. Düşüncelerini son kez gözden geçirdi. Hazırdı ki, Emrullah Kaya ona işaret etti.

– Gel kürsüye Ali! Ne diyeceksin?

Hızla kalkıp, seri adımlarla kürsüye yürüdü. Beklediği an gelmişti. Metni tam istediği gibi olmasa da yeterliydi. Bu koşullarda o kadar olabilirdi. Ona uzun gelen mikrofonu düzeltti. Veda edercesine, herkesi gözleriyle taradıktan sonra hafifçe eğdiği başıyla arkadaşlarını selamladı. Heyet, sanki imana gelmiş, Ali'ye bir şey dememişti. Sakince onu izliyorlardı. Ali konuştu:

– Ben Türk devletinin gerçek karakterini burada, bu salonda, cezaevinin dar koridorlarında çok daha iyi tanıdım. Yüzlerce ciltlik kitap okumuş olsaydım, devletin gerçek karakterini bu kadar açık anlamazdım. ‘Pratik her şeyin aynasıdır’ sözü, ne kadar da doğruymuş. Bu arada kendimi de bu salonda, cezaevi hücrelerinde çok daha iyi tanıdım. Kürt olduğumu söylüyordum, bunun için mücadele de ediyordum ama eğer cezaevine düşmemiş olsaydım, herhalde kendimi ve halkımı bu kadar iyi tanımayacaktım. Hep düşündüm. İşkence görürken, kalaslar altındayken bile hep düşündüm. Günlerce aç, susuz bırakılırken de. Neden? Neden bu kadar işkence? Neden bu kadar zulüm? ‘Nasıl bir işkence?’ diye sorarsanız, cevabım, işkenceyle öldürülen onlarca arkadaşımın ismini bir çırpıda saymak olacaktır. Ona da gerek yok. Bundan bir yıl önce, bu mahkemede, şu banklarda

oturan ama bugün olmayan onlarca tutuklu nerede? diye sorsam, sanırım vereceğiniz cevap olmayacak.

– Ali, esas konuya gel! Ne demek istediğini anlat!

– Bizi hep böyle uyardınız. ‘Esas konuya gel’ dediniz. Esas konu ne? Bizim için esas konu bunlardır. Biz hiçbir duruşmada, bireysel savunma yapmadık. Buna ihtiyaç da duymadık. Biz bir davanın insanlarıyız. Özgürlüğe yürüyen tutsaklarız. Eskiden devleti soyut bir olgu olarak düşünüyordum ama burada, kalaslarla kafalarımızı parçalayan askerleri gördüm. Hücrelerimize girip, bizi sabahlara kadar işkencelerden geçiren polisleri gördüm. Boğazımıza ip geçirip, bizi demir parmaklıklara asan yüksek rütbeli subayları gördüm. Ve sizi...

– Çok ileri gittin Ali! diye, bağırdı Emrullah Kaya.

Ali sürdürdü:

– Sonunda Kürt olduğum için vurulduğumu anladım. Özgürleşmeyi seçen Kürt olduğum için işkence gördüğümü, onurlu bir Kürt olarak yaşamayı tercih ettiğim için idamla yargılandığımı ve onlarca arkadaşımın kafalarının neden parçalandığını kavradım. Kürt ve sosyalist olduğumuz için teslimiyet ve ihanetten başka seçenek tanımıyor bize. Ama biz, bu seçeneği kabul etmiyoruz. İnsanca, onurluca, özgürce yaşama seçeneği de vardır. PKK bana bunu öğretti. Her koşul altında teslimiyeti ve ihaneti reddetme bilincini verdi. Bu bilincin gereklerini burada, 5 No’luda yeterince yerine getiremedim.. Ben de Ölüm Orucu’na gireceğimi belirtmek istiyorum.

Konuşmasının ardından, kürsüye çıktığı gibi, yine sakın, tebessüm ederek salondakileri süzdü ve yerine geçip oturdu.

Havada birkaç el daha vardı. Kalkan her el artık eylemi ifade ediyor, eylem özgürlüğe giden yolu gösteriyordu. Tarihin hiçbir döneminde havaya kalkan el ve özgürlük bu kadar iç içe geçmemişti. Ama burası Diyarbakır Zindanı’ydı işte. O eller arasında birisi vardı ki, daha yüksekteydi. Durmadan dikiliveriyordu. Sahibi söz verilme-yeceğinden korktukça, eli de ısrarla yükseliyordu.

O elin sahibi Kemal Pir’di. Sabrı çoktan taşmış, öfke yüklüydü. Boğazına kadar dolmuş ve patlamak üzereydi. Öfkeden, sinirden titriyordu adeta. Yargıçları beklemiyordu. Her şeyiyle hazırdı. Söylenmesi

gerekeni Hayri söylemişti, uzatmanın anlamı yoktu. Birkaç cümleyle eyleme katılacağını açıklayacaktı. İzin almadan konuşacaktı, el kaldırıp söz hakkı istemek gerekmiyordu artık. Öyle de yaptı. Ali kürsüden ayrılır ayrılmaz oturduğu yerden hızla ayağa kalktı:

– Ben de birkaç cümleyle bazı şeyleri açıklamak istiyorum, dedi.

Yargıçlar inisiyatifi tamamen yitirmişlerdi, her biri birer korkuluğu andırıyordu. Enkaz altında kalmış gibiydiler. Dudakları sarkmış, gözlerinin ferisi sönmüş, yanakları kızarmış ve artık bağırıyorlardı. Kemal'in 'kuralsız' davranışına da tepki göstermediler. Bir saat önce olsaydı, neler yapmazlardı ki? İşkencenin bin bir çeşidini uygulatırlardı. Ama hani 'gün ola devran döne' derler ya, işte devran öyle dönmüştü. Tiranların, zalimlerin, yeni Dehak'ların dışında, mazlumların sözleri yazılacaktı artık.

– Uzun konuşmayacağım. Buna gerek de yok. Çünkü söz bitmiştir. Söylenmesi gerekenleri Hayri ile Ali söylemiştir. Onlara olduğu gibi katılıyorum. Önce özeleştirimi vereceğim. Bu süreçte yeterli olamadım, gerekli oranda temsili sağlayamadım, keşke kendimi biraz daha derinleştirebilseydim. Direnişin değişik yol ve yöntemleri üzerine gerekli yoğunlaşmayı sağlayabilseydim, bugün burada özeleştirisini verdiğim eksikliği yaşamamış olacaktım. Tek yanlı kalış beni yanlış ve yanılığlı bir noktaya götürdü. Oysa temsil ettiğim hareket böyle tek yanlı ve tek hamle perspektifine sahip olmayan bir harekettir. Evet, şimdi bu eylemle girmiş olduğum yetersizliği gidermeye çalışacağım...

Bir de şunu belirtmek istiyorum; aslında daha önce böyle bir eylemi başlatmamız gerekiyordu. Mazlum'dan, Dörtler'den önce hep birlikte, tek bir eylem ve ortak bir ruh temelinde direnişi başlatmamız gerekliydi. Geç kaldık ve dolayısıyla süreci de gecikmeli olarak başlatmış olduk.

Hayri geniş ve derinlemesine anlattığı için, fazla uzatmadan şunu vurgulamak istiyorum; 1981'de çok direndik ve büyük bir mücadele ruhuyla sürece yüklendik. Çeşitli nedenlerden dolayı fiili olarak yenildik. Ancak, mahkemelerde ideolojik, cezaevinde ise düşünsel ve ruhsal alanda büyük bir direniş örneği verdik. Her şeye rağmen yenilmemeliydik. Fakat yenilgiden büyük dersler çıkarttık ve işte bu

seferki Ölüm Orucu direnişi bu derslerle örölü geleneğin bir sonucu olarak ortaya çıktı ve gidişatı da bu doğrultuda olacaktır...

Mahkeme heyeti çıldırmıştı adeta. Başlangıçta tutukluları kızdırarak tepkisel katılımlara neden olmak istememişti. Bu nedenle mümkün oldukça 'yumuşak' davranmış, tutukluların bam teline basmak istememişti. Ama Kemal'in yaptığına karşı sessiz kalmak da olmazdı. Hiçbir devlet yetkilisi, hiçbir yargıç, hiçbir savcı bu kadar tahammül gücü gösteremezdi. Devleti temsil eden, devletin selameti ve güvenliği için çalışan bir savcı, 12 Eylül'ün emirlerinin gereklerini yerine getirmekle sorumlu olan bir mahkeme heyeti 'anarşistlerin', 'bölücülerin', 'haydutların' meydan okumalarına asla izin veremezdi. Böyle de olmazdı ki! Bu duruma mı düşeceklerdi, bu kadar mı çaresiz ve çözümsüzlerdi? Peki, 12 Eylül ne diye yapılmıştı? Askerler, generaller, Evren Paşa ve arkadaşları ne diye yönetime el koymuşlardı? Bu anarşist, bu haydutlar yüzünden değil miydi? Bu bölücüler i susturmak, bu hainlere büyük bir ders vermek için değil miydi? Bu kin ve nefretle kendi kendine konuşan savcı artık daha fazla dayanamamıştı. Normalde 'sanıklara' müdahale etme hakkına sahip olmamasına rağmen direkt Kemal'e hitap ederek:

– Yeter artık Kemal, yeter! Devlete, millete, vatana, toprağa bu kadar hakaret edemezsin!

dedi titrek, tiz ve öfkeli sesiyle.

– Bak görüyorsunuz işte...

– Biz tam iki yıldır sizi dinliyoruz. Burada, bu salonda bize hakaret ettiniz, küfrettiniz, askerleriniz gözleriniz önünde bize işkence yaptı...

– Hala hakaret etmeye devam ediyorsun, sus, sus, yoksa fena olur!

– Bakın hakaret etmeye devam ediyorsunuz. Biz fazla konuşmadık, bir veya birkaç kez bize söz hakkı verdiniz, o da onlarca kez araya girip sözümüzü kestiniz.

Mahkeme başkanı da tıpkı savcı gibi öfkelenmişti ama savcıya göre biraz daha temkinli ve 'ılımlı' olmak zorundaydı.

– Tamam, Kemal, tamam! Konuşmanı bitir! Genel konuşma, kendinle ilgili olarak konuş, ne yapacaksan onu söyle!

– Sayın yargıçlar, ben tek başıma bir şey ifade etmiyorum. Beni

burada yargılarken; Partimden, PKK Merkez Komite üyesi olmamdan dolayı yargılıyorsunuz. Yani beni PKK'den soyutlayarak, onun dışında tutarak yargılayamazsınız. Dolayısıyla ben de PKK ile bağlantılı olarak konuşmak durumundayım. Zira beni PKK'siz, PKK'yi de bensiz yargılayamazsınız. Bu iki olgu etle tırnak gibi yapışkıdır. Eğer beni PKK'siz yargılayacaksanız, o zaman beraat ettirmeniz gerekecek. Çünkü, beni PKK'li olmamdan, onun kimliğini taşımamdan dolayı yargılıyorsunuz. Bunlar ne kadar doğru ve yerindeyse, PKK ile bağlantılı olarak konuşmam da o kadar doğru ve yerindedir.

– Son sözünü alalım, fazla uzatmaya gerek yok. Zaten söylemen gereken şeyleri söyledin.

– Bu salonda adaletin, hukuk ve vicdanın olmadığını biliyorum. Bu nedenle sizden adalet talep etmek için konuşmuyorum, tarihe ve duyarlı insanlığa bir not düşmek için konuşuyorum.

– Kemal, fazla ileri gidiyorsun! Propaganda yapıyorsun! Bulduğumuz salonda, yüce mahkememizde bölücü propaganda yapamazsın, kesiyorum sözünü!

– Ben de Hayri'nin başlatmış olduğu Ölüm Orucu eylemine katılıyor, bundan sonra isteklerimiz yerine gelene kadar eylemi sürdüreceğimi belirtmek istiyorum.

Mahkeme heyetini öfkeliendiren inisiyatifi tamamen kaybetmiş olmasındı. Gerçekten işler hiç de iyi gitmiyordu. Bir el kalkıyor, diğeri iniyordu. Tutuklular kendi aralarında durmadan konuşuyordu. Hatta tebessüm edenler, sırıtıp gülenler bile vardı. Kemal, yerine geçseydi, ortaya çıkan sorun ve kaos da önemli oranda bitecekti. Kemal konuştuğu tutuklular biraz daha hareketleniyordu. Bu nedenle mahkemenin selameti için Kemal'in yerine geçip oturması gerekiyordu. Konuşmasını tamamlamış olmasına rağmen gidip oturmadığı gibi, bir iki kelime daha konuşmak istediğini belirtiyordu.

Mahkeme başkanı ortamı sakinleştirmek istedi:

– Ne diyorsun Kemal? Konuşmanı bitirmiştin. Ne istiyorsun? diye sordu.

Kemal de istediği sözleri söyleyebilmek için ses tonunu birazcık daha düşürdü ve;

– Birkaç dakika daha zaman almak istiyorum, dedi.

Emrullah Kaya, önce karşısında oturan onlarca tutukluya, sonra

savcıya, ardından da Kemal'in yüzüne bakıp;

– Tamam, Kemal ama fazla değil, sadece üç dakika, dedi, belirsiz bir ses tonuyla.

– Tarihe şunların da geçmesini istiyorum; Mensubu olduğum bu harekete sarsılmaz inancımı burada bir kez daha belirtmek istiyorum. Dünya görüşüne, ideolojik, siyasi ve felsefi düşüncelerine sonuna kadar katıldığım ve bağlı olduğum PKK Hareketi'nin sadece Kürtleri değil, Türkleri ve Ortadoğu halklarını da birleştireceğine olan inancımı yinelemek istiyorum. Eğer demokratik, eşit ve müreffeh bir Ortadoğu Cumhuriyeti kurulacaksa, onu da mutlaka bu hareket kuracaktır...

Korkularını yenen birkaç tutuklu daha direniş saflarına geçmiş, Kemal'den sonra Bedo, Ali ve Çavgun Ölüm Orucu'na katıldıklarını açıklamışlardı. Mahkeme salonunda açıklanmayla başlayan direniş bir kartopu gibi büyümüş, kurulu düzeni ezip geçecek bir çığa dönüşmüştü. Korku duvarları yavaş yavaş yıkılıyor, yüreklerde oluşan bentler devriliyor, beyinleri saran örümcekler temizleniyordu. Büyük bir dalgalanma yaşanıyordu. Tutuklular birer birer Ölüm Orucu'na katılıyordu. Yargıçlar uyuşmuşlardı adeta ama buna artık son verme zamanıydı. Yükselen dalganın kesilmesi zorunlu hale gelmişti.

Heyet, sonunda çözümü bulmuştu; tutukluların yüzlerine bakmadan, onlara söz vermeden, ısrarlarını dikkate almadan bir an önce duruşmayı bitirmek... En kısa ve kolay çözümdü bu. Mahkeme başkanı gerekli birçok bürokratik işi yapmadan, kimseye bakmadan duruşmayı kapatırken, yargıçlar kendilerini apar topar dışarıya atmışlardı. Düelloda yenilip rezil olma duygularıyla, arkalarına bile bakmadan kaçmışlardı.

Duruşma sonuçlanmıştı. Başkan, duruşmayı kapatıp heyet salonu hızla terk ettikten sonra, ortalığa sessizlik çökmüştü. Koca salonda çıt çıkmıyordu. Zaman zaman vızıldayan kara sinekler de olmazsa, hayat durmuş sanılırdı.

Gerçekten hayat neydi ki? Sadece fizyolojik olarak var olmak mı? Eğer sadece bu değilse o zaman yok demekti. Evet, salonda hayat yoktu. Ama hayatı var etmenin mücadelesi veriliyordu. İşte o gün, 14 Temmuz'da, o salonda gerçek hayatın yeni tohumları atılmıştı. Atılan bu tohum filizlenecek, başak tutacak ve ürünlerini verecekti.

Başardık...!

Yeni yaşamın yolcuları olmak kolay değildi ve bizzat kendi elleriyle tohumu serpmişlerdi. Salonda bulunan herkes duygular denizindeydi; sevinç, üzüntü, keder, korku, öfke ve hatta nefret yan yanaydı. Kimse konuşmuyordu. Ama yüzlerdeki ifadeler, birbirlerine kenetlenen gözler, titreyen dudaklar, yumruk haline gelen eller, zaman zaman yanaklara süzülen yaşlar çok şey anlatıyordu.

Gardiyanlar sessizdi hala. Oysa duruşma bitimlerinde ayrı bir vahşileşirlerdi. Yargıçlar, 'duruşma bitmiştir' der demez fırtına kopar, tutukluların başlarına hemen o anda onlarca cop inerdi. Bilek kemiklerine oturan kelepçeler iyice sıkıldıktan sonra, sopa altında ringlere ve askeri panzerlere doldurulan tutsaklar, cezaevine kadar kanlar içinde kalmış olurlardı. Koridorlarda ise daha ağır sahneler sergilenirdi. Bu mahkeme dönüşü kanlı sahneler yaşanmamış, gökyüzüne yükselen çığlıklar duyulmamıştı. Karanlık koridorlarda kan akmamış, demir parmaklıklara bedenler asılmamış, 'Co'nun dişlerine et parçaları takılmamıştı...

Amed, 1982'nin 14 Temmuz'unda, belki de ilk kez özgürdü. O gün kendi çocuklarının çığlıklarını duymamıştı. O gün cellatlar da sessiz, suskundular. Onlarda mı hüznüydüler sanki? Hayır değillerdi. O insan maskeli canavar yüzlerinde hüznü, o çirkin bakışlı gözlerinde, şefkat olamazdı. Katrana kesilmiş yüreklerinde merhamet ve sevginin yeri yoktu. Hayri'nin yarattığı atmosferin yansımalarıydı onlar. Bu kez 'papaz' rolünü oynuyorlardı. Sessizlikleri yalandandı ve fazla da sürmeyecekti...

Mahkeme dönüşünde Hayri, duruşmada olmayanlara müjdeyi veriyordu:

– Başardık, başardık, altı kişiyle başardık!

Evet, başarılımış, eylemin açıklanmasıyla direniş kıvılcımı çakılmıştı. Direniş, kuruyan yapraklar misali tutsakları tutuşturacaktı. Bundan böyle dur durak olmayacaktı, çünkü maraton başlamıştı.

O gün mahkemede olmayan Akif Yılmaz ile Firat iki gün sonra, Karasu ise üç dört gün sonra kaldıkları hücrede eyleme katılmış, daha sonraki günlerde PKK Hareketi'nden katılımlar devam etmişti. Değişik tarihlerde Deza, Muzaffer, Şener, Hasan Hüseyin, Hamit,

Emin, Rıza, Koço, Çepo, TKP/ML TİKKO hareketinden Hasan Hayri Aslan ve daha birçok tutsak, katılımıyla Ölüm Orucu'nun süreklilik kazanmasını sağlamışlardı. Hasan Hayri Aslan TKP/ML TİKKO'nun ileri düzeyde temsilini yapan bir devrimci olarak Ölüm Orucu'na katılmıştı. Türkiye sol hareketi adına sadece O'ydu. Bu anlamda katılımı anlamlıydı...

Ölüm Orucu eylemi, her geçen gün artan katılımlarla yoluna devam ediyordu. Açlıktan ölüm sınırına gelmiş, bedenlerini ölüme yatırmış direnen insanların kervanıydı bu. Onursuz bir yaşam yerine, onurlu bir ölüme doğru yürüyen, kendilerini insanlığa adayan bir avuç direnişçinin kervanı...

Yavaş ve daha zahmetli bir direniş dönemi başlamıştı. Gerçi vahşet koşullarında da bu böyleydi ama bu kez çok daha katı ve katmerli bir dönem olacaktı. Dayanmak için tepeden tırnağa inanca, çelikten iradeye, geniş sabıra, demir gibi sağlam sinirlere ihtiyaç vardı. Olağanüstü irade, mangal gibi yürek gerekiyordu. Kızgın ateş üzerinde gözünü kırpmadan yürüyebilecek kadar öfkeli ruhlar için, şimdi kılıç ağzı kadar ince ve keskin bir çizgide ölümle dans edebilecek kadar cesur yürekler gerekiyordu. Olmazsa olmazdı bunlar. Kazanmanın başka yolu yoktu. Herhangi bir inançla, vasat iradeyle, sıradan bir duruşla direnişi zaferle tamamlamak mümkün değildi. Zamanı bu kez tutsaklar belirleyecekti. Kızgın ateşte yürüyen cesur yüreklerin zamanıydı. Temmuz sıcaklığında gece gündüz kan ter içinde hücre hücre eriyerek gerçek insanın yaşamını doğuruyorlardı...

Direniş kervanı yoluna devam ediyordu. Çıplak bedenlerinden başka bir şeyleri yoktu direnişçilerin. İradeleriyle, inançlarıyla, düşleriyle, umutlarıyla yürüyorlardı...

Yarınları yürüyorlardı.

Yarınları amaçlamışlardı kendilerine.

Yarınları duydukları inançla kilitlemişlerdi hedefe.

Yarınlar umuttu, düştü, yaşama duyulan saygıydı onlar için.

Bunun için çıkmışlardı yola.

Yürüyor, koşuyorlardı.

Ütopalarına açılan o ilk kapıya ulaşacaklardı da.

Ama kapıdan içeriye giremeyeceklerdi.
Zafer ipini göğüsleyeceklerdi.
Ama halayını tutamayacaklardı.
Düşlerinin meyve tutması için ne gerekiyorsa yapacaklardı.
Ama kendileri bu meyveleri tadamayacaklardı.
Ardıllarına yolu düzlüyorlardı sadece.
Bu, onların felsefesiydi...

Küçük balık...

Ölüm Orucu direnişiyile birlikte, Esat Oktay'ın hesapları da altüst olmuş, yüzbaşı inisiyatifini yitirmişti. Akıntı önünde oluşturduğu koca kalın bentler yıkılmış, dev dalgalar kabarak onu önüne katıp boğmak üzereydi. Gün geçtikçe köşeye sıkışyordu. Özgürlük Hareketi'ni bitirme planının boşa çıktığını görünce, ne yapacağını bilemeyen şaşkın bir ördeğe dönmüştü. Yarattığı korku şatoları temelden sarsılınca, onulmaz bir yara almıştı. Kan ve şiddetle oluşturduğu otorite büyük oranda etkisini yitirmiş, Şahin Dönmez'in sistemli işkencesi, susuzluk ve açlık politikası da kar etmemişti. Şahin'in iddiası değil, subayın toplantıda yüksek sesle, "herkes sen değilsin Şahin" sözü doğrulanmış ama daha pes etmemişti. Hala kin, nefret ve öfkeyle doluydu.

Eski dönemleri arıyordu. 'Askeri okul' günlerinin nizamı intizamını, büyük bir istekle arıyordu. Eskiye arzuladıkça yeni planlar yapıyor, yeni taktikler geliştiriyordu. Öncelikle yarattığı korku sistemini darbeleyen Ölüm Orucu'nu etkisizleştirmeli, direniş çekim merkezi olmaktan çıkarmaya çalışmalıydı. Daha da önemlisi, tutsakların inançla bağlı oldukları Hayri ile Kemal'in otoritesini ezmeliydi. Ne pahasına olursa olsun eylemi kırmalıydı. Çeşitli oyun ve komplolarla direnişçileri düşürmeliydi. Eğer bu olmazsa eylemcileri tecrit edip marjinal hale getirmeliydi. Başka yolu yoktu. Her şey Ölüm Orucu'nun kırılmasına veya eylemcilerin soyutlanmasına bağlıydı. Bu zordu ama olanaksız değildi. Denemekte fayda vardı. Esat düşünüyordu...

Başka seçeneği yoktu. Direnişe öncülük eden Hayri ile Kemal'in teşhir edilip itibarsızlaştırılması önemliydi. Yeni katılımların önünü

almak, direniş bir umut kaynağı olmaktan çıkarmak için karalama, küçük düşürme, imaj kırma oldukça etkili kullandığı bir yöntemdi. Ölüm Orucu'na güven sarsılırsa, Hayrı ile Kemal'e çamur atılırsa, Ölüm Orucu'na girmekle, kendini yakmakla bir yere varılamayacağı düşüncesi kafalara yerleştirilirse, onları başarısız kılabilirdi. Bunun için her yol mübahtı. Gerekiyorsa ikna, tehdit, teşhir, şantaj, her şeyi kullanmalıydı...

Aklı her zaman kurulacak tuzakla meşgul bir avcı olan Esat Oktay, işini iyi biliyordu. Sanki Ehriman'ın yeryüzündeki temsilcisiydi; nerede bir kötülük varsa oradaydı. Tanıma, tarife sığmayan yeryüzündeki kötülüklerin 'tanrısı' bu gudubet, yine sinsice pusuya yatmış avını bekliyordu. Evet evet, en iyisi ölüm kervanını yarı yolda bırakanları devreye sokmaktı.

Bunun için günlerce direnişe katılanları tek tek incelemiş, kişilik yapılarını, sorgu ve cezaevindeki tavırlarını yeniden yeniden gözden geçirmişti. Sonuçta oltasına yolunu şaşırp okyanusa gelen, ancak okyanusa uyum sağlayamadığından ayrılmak isteyen 'küçük bir balık' takılmıştı.

Esat'tı bu, 'küçük balık' da olsa, ondan 'en iyi' biçimde faydalanacaktı. Etinden olmasa bile yağından, o da olmazsa kemigiinden yararlanacaktı. Eylemcilerin içinde amacına göre birini bulmuştu. Bu adam yorgun düşmüştü. Bünyesiyle birlikte iradesi de zayıflamış, kazanma inancı kalmamıştı. Okyanusun dalgaları karşısında çaresiz kalmış küçücük bir balıktı. Harekete duygularıyla katılmış, katılımını zenginleştirip kendini güçlendirememişti. Bu yüzden direniş ancak belli bir noktaya kadar getirebilmiş, sonunda eylemi 30. gününde bırakmıştı. Bırakmakla da kalmamış, aynı zamanda oltaya takılmıştı. Esat Oktay, Küçük Balık'taki irade zayıflığını çok iyi tespit etmiş, hele zaafını yakalayınca yerinde duramaz olmuştu. Zaafı affetmeyen biriydi. Her türlü ahlaki değerleri çiğneme pahasına, gördüğü en ufak bir zaafı kişiye karşı kullanırdı. Hem de acımasızca. Tutukluları düşürmek, onları kendi özlerine karşı savaştırmak, suçlu konuma sokmak için her şantaja başvurmaktan geri kalmazdı. Onun için önemli olan insanın kendi değerlerine karşı suçlu konuma düşmesi, ruhen kendini suçlayarak her şeye açık hale gelmesiydi. Bu, onun en çok üzerinde oynamak istediği bir durumdu. İnsanı kirletme, onun

temel felsefesi idi. Zaaflı noktadan vurma, zayıf halkadan yakalayarak düşürme, beşeri yetmezlikleri kişiye karşı silah olarak kullanma, felsefesinin özüyüdü. Onun için araç, amaç olabiliyordu, amaç da araç. Hedefe varmak için her şey kullanılabilir. Kullanmak onun tipik özelliği idi.

Bu adam onun nezdinde çantada keklikti. Esat Oktay ise böyle bir çaylağı es geçeceklerden değildi, çiğ çiğ yiyecekti onu. Doğrusu Küçük Balık bayağı tedbirsizdi; hep derelerde yaşamış, birdenbire kendini okyanusta bulunca dünyası kararmıştı. Küçük sularda olduğu oranda, tehlikelerden uzaktı. Genel olarak özgürleşmemiş, daha çok bağlandığı yörüngelerde dolaşan biriydi. Aslını sorarsanız acemi bir balıkçıktı sadece. Kuşkusuz kullanılmaya, kendi karşısına dönüştürülmeye açıktı. Nitekim fazla geçmeden Esat onu iş başında yakalamıştı:

– Ee, oğlum! Kantinden yiyecek almak, karavanadan aşırıp yemek öyle kolay değil ha! Ne dersin?

Suçüstü yakalanmış ve Esat'ın kapanına girmişti artık. Kurtulması olanaksız değil ama zordu, yapacağı tek şey, yeniden Ölüm Orucu'na başlamakta ama o daha da zordu. Zaten dayanamadığı için yürüyüşü terk etmişti. Esat Oktay bunu iyi biliyordu. Onun için derhal düşürmeye çalışmıştı. Sıkıştırdıkça sıkıştırıyordu.

– İtiraf etmelisin. Direnişe karşı tavır almalısın. Ölüm Orucu'nun anlamsızlığını açıklamalı, Kemal Pir'e mutlaka saldırmalısın. Doğru olup olmaması önemli değil, bir şeyler söylemelisin. Konuş hoparlörde, tamam mı? Bunu yaparsan yemek yiyebilir, kantine gidip alış veriş yapabilirsin. Kabul etmezsen; yemek almak, kantine gitmek yok, bir tek lokma bile bulamazsın. Tercih senin...

Küçük Balık, fazla zarar vermek istemiyordu. Yaşadığı zaafı bu noktaya varmadan durdurmak istiyordu. Aslında vaziyeti kurtarmanın peşindeydi. Geçmişini, direnişteki arkadaşlarını karalamak istemiyordu. Onları seviyor, sayıyordu. Daha doğrusu öyle biliyor, öyle sanıyordu. Yürüyüşü tamamlamamıştı için, onlara karşı mahcuptu. Esat'ın dayatmalarını kabul edemezdi. Hele söyledikleri şeyler aklının ucundan bile geçmezdi. Kemal Pir'i karalamak, onun yapmadığı bir şeyi yapmış gibi göstermek, iftira atıp küçük düşürmek... İlginç bir durumla, hesapta olmayan kocaman bir sorunla karşı karşıya kalmıştı.

Hayatında düşünmediği, aklının ucundan bile geçirmediği bir olay için muhasebe eder hale gelmişti. Hani, ‘olamaz’ denilir ya, işte öyle bir şey. Gerçekten de olamazdı. Bunu yapamazdı. Kemal Pir’e, başkasına değil de Kemal Pir’e hakaret etmek, onu karalamak, en güçlü olduğu noktada olmasına rağmen büyük bir zaafiyet içinde olduğunu söylemek.. Hele hele, ‘beni tehdit ederek Ölüm Orucu’na soktu, o olmasaydı Ölüm Orucu’na girmeyecektim ama beni ölümle tehdit edince girmek zorunda kaldım’ demek! Aman tanrım, ne büyük bir yalan, ne korkunç bir karalama, ne sınırı olmayan bir iftira demekten kendini alamamıştı Küçük Balık.

Esat Oktay’dan teklif geldiğinde, “öyle iş mi olur? Bu adam çıldırmış olmalı” demişti kendi kendine. Sonra, acı acı gülererek, “bu onursuzluk, hatta ihanettir. Kabul edemem. Bunları kabul etmemek için yıllarca direndim” demişti. Ama Esat Oktay peşini bırakmamıştı. Zaafını yakalamıştı bir kere. Acımasızca bastırmıştı yarasına. Bastırdıkça inadı kırılmıştı. Sonuçta pes etmiş, yüzbaşının isteklerine boyun eğmişti. Kendisi değildi artık. Bir hiçti. İradesi tamamen kırılmış, kendini Esat’ın insafına terk etmişti. Tek bir düşüncesi vardı; bir an önce vaat edilen ‘lezzetli’ yemeklere kavuşup ağız dolusu mideye indirmek... Gerisi önemli değildi.

Zembereğinden boşalırcasına anlatıyordu.

Hoparlörle tutuklulara ‘bilinmeyen gerçekleri’ anlatıyordu. Güya Kemal Pir’in dayatması ve tehdidiyle Ölüm Orucu’na katılmıştı. Direnişteki gizliden yemek yiyorlardı. Ölüm Orucu’na katılmanın anlamı yoktu. Aç kalmakla bir yere varılabilmiş miydi ki falan...

Esat Oktay, denizin ortasında yılana sarılmıştı. Küçük Balık’ı ko-nuşturmakla güvensizlik yaratıp direnişi kıracağını sanmış ama yanlışmış. Evdeki hesap çarşıya uymamış, kurduğu kapana bizzat kendisi girmişti. Tutuklular, Esat Oktay’ın kara propagandasına karşı yeni bir grupla direnişe katılarak cevap vermişlerdi. Böylece, Küçük Balık’ın hoparlördeki konuşması bir bumerang gibi dönüp yüzbaşının kendisini vurmuştu.

Direnişe her yeni katılımda, cezaevi idaresi de yeni önlemler alıyor, Esat Oktay durumun kötüye gittiğini görüyordu. Çareyi ko-ğuşlarda bulunan tutuklular üzerindeki şiddeti daha da ağırlaştırmada

buluyor, statüsü sarsıldıkça vahşetin de dozajını artırıyor. Yeni şiddet dalgasının mesajı açıktı; “Eyleme girer ve kurallara uymazsanız tek biriniz bile sağ kurtulamazsınız.”

Şiddet dalgası, bir yönüyle de tutuklulara nefes aldirtmama, göz açtırmama, düşünme fırsatını tanımama amaçlıydı. Her eylemden, her ölümden sonra şiddetin dozajı artırılır, kısıtlamalar had safhaya ulaşırdı. Bu kez de öyle olmuştu. Vahşet inanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Tutukluların bütün haberleşme imkanları kesilmiş, aynı koğuşta kalanların birbirleriyle konuşmaları tamamen yasaklanmıştı. Tecrit ve izolasyon öylesine yoğunlaştırılmıştı ki, bir çok tutuklu eylemi ancak günler sonra duyabilmişti. Koğuşlarda ekstra baskı süreci yaşanırken, 35. Koğuş da denilen hücrelerde tam tersi bir süreç işliyordu. Burada şiddetin dozajı önemli oranda düşmüş, savunma kısıtlamaları kısmen kalkmış, yazılı sözlü savunma olanağı belli oranda sağlanmıştı.

Geçmişte olduğu gibi, bu kez de direnişin merkezi 35’ti. Başkaldırının ocağıydı. Sönmemiş bir volkan, sürekli yanan bir ateşgah, her zaman baş kaldırmaya hazır bir dergahtı. Burada kalan tutuklular ağır travmalar yaşamış ama hiç diz çökmemiş, aman dilememiş, ‘bir daha asla’ dememiş, her fırsatta direnmişlerdi. Düşüncelerini her zaman açıkça dillendirmiş, zamanı geldiğine inandıklarına duraksamadan uygulamaya koyulmuşlardı. Esat Oktay, 1981 Darbesi’nden sonra sık sık sorardı Kemal Pir’e, yine sormuştu:

– Patron, başkaldırıp direnmeyecek misin bir daha?

Kemal ünlü yanıtlarından birini vermiş, derhal görmüştü onun elini:

– Birçok ordunun geleneğine göre yenilen bir komutan, bir daha aynı ordunun başına geçip savaşa girmez. Ben de 1981 Direnişi’nde yenildim. Bu nedenle ordunun başına geçmeyeceğim. Ama eğer yarın bir kişi yeniden direnişi başlatırsa, ikinci kişi ben olurum. Bunu böyle bilmeni isterim yüzbaşı.

– Öyle mi?

– Evet, öyle. Beni tanıımıyorsun.

– Sen de beni tanıımıyorsun Kemal.

– Tanıyorum sizleri. Ordu elemanları tek tip yetişirler, birini tanıdıktan sonra, diğerlerini de tanımış olursun.

– Hayır, doğru değil bu. Ordudakilerin kendilerine özgü yanları da vardır.

– Öyle de olsa, sizi tanıyorum, hem de gayet iyi tanıyorum.

– Nasıl yani?

– Bakın yüzbaşı, yeni geldiğiniz zaman siz kendiniz yüzbaşı Esat Oktay'ı çok iyi anlattınız. Bundan daha iyi bir tanıtmaya olamazdı. Yani portrenizi kendiniz bizzat çok güzel anlattınız.

– Her neyse, öyle olsun Kemal. Beni tanıyacaksınız daha...

Bozulmasına karşın altta kalmamayı tercih etmişti bu kez de. Ve ne gariptir ki, daha tanınacak yönleri vardı. Oyun çoktu onda. Tedbirliydi Esat. Hücrelere yönelirken sürekli temkinli, kontrollü, daha denetimliydi. Bu kez de öyleydi. Baskı ve şiddet, eyleme henüz katılmamış olanları cepheye yönlendirici bir vesile olabilirdi. Tutuklular, ‘madem işkence görüyoruz, madem değişen bir şey yok, o zaman ne duruyoruz?’ diyebilirlerdi.

Zaman değişmiş, devran eskisi gibi değildi. Eskiden çaresizdi tutsaklar, şimdi alternatifleri vardı. Artık her yer zifiri karanlık değildi. Yemyeşil hayat dolu aydınlık bir vaha yaratılmıştı. Teslimiyetten ihanete giden yola karşı, direniş alternatifi ortaya çıkmıştı. Kimliğine bağlı kalmak isteyenler aydınlığa yönelebilirlerdi ama bu gelişmeler koğuşlarda kalan tutsaklar için henüz geçerli değildi. Çünkü onlar, 1981’de yenilgiyi kolay kabul etmişlerdi. Koğuşta kalanlar ‘onun’du Esat Oktay’a göre, ‘sicilleri zaaflydı’, ‘Fazla direnmeden kurallara uymuşlardı. Onların işi tamamı. Askeri okulun disiplinine ve yaşam tarzına harfiyen uyuyorlardı. Onlar artık Türk’tüler! Böyle düşünüyordu.

Paradoksal görünen iki farklı uygulama aynı ihtiyaçtan kaynaklanıyordu. Koğuşlara şiddet, yani kamçı gerekliydi; hücrelere ise esneklik, yani havuç...

Altı kişiyle başlayan, yeni katılımlarla birlikte çoğalan eylemciler, bir ucunda kölelik, diğer ucunda özgürlük olan bir maratondaydı. Ruhlarının derinliklerinde seveda taşıyanlar, yüreklerinde insanlık onurunu koruyanlar peş peşe gelmiş, fiili olarak yer almayanlar da ruhlarıyla katılmışlardı. Esat Oktay, eylemin ilk günü mahkeme dönüşünde, Kemal Pir’i tehdit etmişti;

– Patron, daha önce yenilmiştin. Bu sefer de yenilirsen senin için

çok kötü olur! Öyle yaparım ki, ayaklarından tutup, seni koğuş koğuş süründürürüm.

– Hayır yüzbaşı, bu sefer ben kazanacağım. Eğer sen kazanırsan, o zaman bana her kötülüğü yapabilirsin ama adım gibi eminim, yüzde yüz kazanan ben olacağım!

– Patron, hani beni iyi tanıyordun, hani beni benden daha iyi çözümlemiştin?

– Evet, öyledir. Bunu yeniden tartışalım mı?

– Hayır, tartışmak için demiyorum.

– Peki, ne için gündeme getirdin?

– Bu sefer de kazanacağımı söylemek için.

– Hayır yüzbaşı. İnan ki ben kazanacağım. Bu zaman içinde kimsenin düşünemeyeceği kadar düşündüm...

– Sonra ‘yanlış hesap yaptım’ demeyesin ha?

– Hayır, hayır. ‘Yenginin anası yenilgidir’ sözü üzerinde çok düşündüm, çok doğru bir söz. Eylemin nasıl seyredeceği üzerinde de durdum. Kendim kadar sizi, sizin kadar da arkadaşlarımı tanımaya çalıştım. Artık kendimi de, karşısına geçip mücadele edeceğim gücü de çok iyi tanımış durumdayım.

– Neyse patron, hep birlikte yaşayıp göreceğiz.

– Hayır yüzbaşı, ben göremeyeceğim. Ne yazık ki zaferimi ve do-layısıyla yenilgini göremeyeceğim.

– Neden?

– ?

– Ha! Eh göreceğiz bakalım!. Ha ha ha!

Ölüm Orucu’na katılanlar, eylemden iki gün sonra 35’ten alınıp 36. Koğuş denilen diğer bloktaki hücrelere götürülmüşlerdi. Her biri bir hücreye konulmuş, birbirleriyle ilişki kurmamaları için aralarında birkaç boş hücre bırakılarak dört kata dağıtılmışlardı. Birer askeri battaniye ve yatak diye de birer minder verilmişti. Askeri battaniyeleri tahmin edebilirsiniz, minderlerse yataktan başka her şeye benziyordu. Toz toprak içinde askeri kumaş parçaları, küçük taşlar, molozlar, talaş, kuru ağaç dalları katık edilerek doldurulmuş birer torbadan ibarettiler. Açlıktan takatsiz kalmış bedenleri en çok yoran bunlardı. Bir tarafa dönüldüğünde taşlar, kuru ağaç dalları batardı

çelimsiz bedenlere, öbür tarafa dönüldüğünde ise koca kıymıklardan kurtulmak mümkün olmazdı. Bir de bataklık gibi sürekli pis kokar, fabrika gibi durmadan bit üretti. Sözcüğün gerçek anlamıyla birer işkence aracı haline gelmişlerdi. Ter ve sidik karışımına, birbirlerini yiyen farelerden arta kalanların yaydığı kokuyu ekleyin; acı, çile dolu günleri çekilmez kılıyordu.

Hayri'ye daha gaddar davranılmış, ona bu yataktan bile verilmemişti. Direnişin son gününe kadar o tek battaniye üzerinde yolculuğunu tamamlamıştı.

Bit ve lağım fareleri gerçekten de dayanılmazdı. İşgal orduları gibi dadanmış, gece gündüz demeden ha bire saldırıyorlardı. Bitler, tutsakların günden güne hızla incelen damarlarındaki kanı da emerken, farelerse kulak memeleri, burun uçları ve parmaklarını kemirmek için adeta birbirleriyle yarışyordu.

Her hücrenin önüne bir plastik su bidonu konulmuştu. Bu suyu içmek başlı başına işkenceydi. Günü gününe değiştirildiğini falan sanırsınız şimdi, ne yazık ki hiç değiştirilmedi. Zamanla lağım suyundan beter bir hale gelecekti bu su da. Eh, kırk derece sıcaklık altında, petrol mamülü plastik bidonlarda mayalanıyordu. Kızgın güneşin bidonları bozuşturarak suyu nasıl kokutacağını tahmin edersiniz. Bazen bidona batırılan bardağın içinden kocaman bir fare leşi çıkardı. Tutukluların Temmuz sıcaklığında kaynamış, bilumum leş dolu bu iğrenç sıvıyı içmekten başka çareleri yoktu. Kaldı ki çoğu zaman bu bile verilmez, tehdit ve şantaj aracı yapıldı.

Tutukluların iradelerinin kırılması, morallerinin bozulması, ruhsal açıdan çökmeleri için ne gerekiyorsa o yapılıyordu. Bazen sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar farklı rahatsız edici sesler çıkartılarak uyutulmazlardı. Üzerlerine su dökülür, demir parmaklıklar arasından ayaklarına iğne batırılır, küfürler edilir, bazen de gizliden yemek yedikleri söylenirdi. Bu oyunlar, eylemin sonuna kadar sürmüştü.

Zor günlerdi, kızgın ateşle yoğrulmuş zamanlar. Ölümün tırpanı enseleri sıvazlıyordu. En ufak bir 'hata' örgütsel ve siyasi bir ölümü getirebilirdi. Ondan da beteri, acılar dizisiydi. Bazen ölüm kurtuluş

olabiliyordu ve herkes ani gelecek bir ölüme hazırdı. Bitmeyen acılar zincirineyse dayanmak kolay değildi.

Mahkemeye gidenlerin her zaman olduğu gibi merakla beklediği, ağır ve acı dolu bir gündü. Güneş ya batmak üzere ya da batmıştı. Hücrelerde güneşin batışı ya da doğuşu görülmez, tahmin edilirdi. O akşam da öyleydi ve en kalabalık grup olan Urfa Grubu'nun mahkemeden dönüşü bekleniyordu.

Askerin 'marş kes!' komutuyla sessizliğe gömülmüştü hücreler. Mahkemelerdekiler gelmişti. Akif'in hücresinden sabah erkenden götürülen Kemal yorgun, aç, perişan, anlaşılabilir bir yüz ifadesiyle dönmüş, Akif, 'ne oldu?' diye fısıldamıştı kulağına. Kemal cevap vermemişti. Çünkü gardiyan peşinden geliyordu. Peşinde 'Azrail' varken konuşmak meseleydi; yasaktı ve bedeli ağırdı. Ama o gün bir değişiklik vardı hem de olağanüstü bir değişiklik. Herkes bunun farkındaydı, fakat neden böyle davranıldığını bilen yoktu. Mahkeme dönüşünde işkence yapılmamış, tutuklular kırılıp geçirilmeden hücrelerine konulmuşlardı. Kemal'in arkasından gelen gardiyan da işkence yapmamıştı. Oysa Kara denilen gardiyan, tam bir cellattı, vurduğunu deviren, ayaklarıyla ezen, yerde sürükleye sürükleye hücreye sokan bir sadistti. Kara yavaş yavaş kapıya yanaşmış, aynı yavaşlıkta palaskasına bağlı olan anahtarı cebinden çıkartmış ve sessizce kapıyı açmıştı. Kemal'i sakince içeriye almış ve ardından hücredekileri başıyla hafif selamladıktan sonra, ölgün bir sesle konuşmuştu:

– Haydi, hepinize afiyet olsun!

Aynı sessizlikle çekip gitmişti. Hayret! Yemek saatiydi. Karavana dağıtılmış, alınan yemekler yerde duruyordu. Kimse yememişti. Kemal'in duruşu, ciddi bir olayın yaşandığını gösteriyordu. Sanki yastaydı, Akif, dayanamayıp sormuştu:

– Ne oldu Kemal, anlatır mısın? Kemal, ellerini rastgele sallayarak, "Hayri abi, Kemal abi" diye kekelemişti.

– Ne olmuş Hayri ve Kemal abiye?

– Ölüm Orucu'na girdiler... Ali ve üç arkadaş daha.

Hücreyi hüznün kaplamıştı. Kötü bir haberin ağırlığı altında ezilirdesine acı içindeydi bazıları. Kimileri bir şey daha soramayacak kadar duygusallaşmışlardı. Biri kendini tutamamış, gözlerinden yaşlar boşanmıştı.

Akif farklıydı. Yüzünü sevinç kaplamıştı. İçi içine sığmıyordu. Sevinç çığlıklarını atmamak için kendini zor tutmuştu. Arkadaşlarını mahcup etmek istemiyordu. Eylemin ne anlama geldiğini anlatmayı seçmişti Akif.

– Kendinize gelin arkadaşlar!

demmişti şefkatle ve devam etmişti sesini biraz daha yükselterek;

– Sanki yastasınız. Neden sevinmiyoruz? Cehennemde, zebanilerle, her gün onlarca kez öler ve öldürülerek, vahşiler tarafından parçalanarak yaşıyoruz. İşte Hayri ve Kemal’lerin başlatmış oldukları eylem bu yaşamı yıkmaya dönük yapılan bir eylemdir. Eylemin, ölüm ve direnişin dışında bu cehennemden çıkmak mümkün mü?

Ağlayan tutsak, Akif’e dönerek; “tamam ama ya sonra, sonra ölüm çıkarsa, ya sonra Hayri abiler hayatlarını kaybederlerse” dedi kekeleyerek.

Akif, eylemin anlam ve öneminin daha da anlatılması gerektiğine inanarak şunları söylemişti:

– Yaşayan birer ölüyüz arkadaşlar. Her gün kendimizle onlarca kez çelişerek yaşıyoruz. İdeallerimizle, düşüncelerimiz ve ütopyamızla ters bir yaşamın tam orta yerindeyiz. Bu yaşamdan çıkmak için hep düşünerek bugünlere geldik. Şimdi bir yol bulundu ve biz bu yoldan yürüyerek doğruya çıkacağız. Daha doğrusu Mazlum ve Dörtler’in yolunu izleyerek cehennemden cennete doğru yol alacağız. Yapılan budur. Bundan daha güzel ve anlamlı ne olabilir?

– ?

Eğitim saati gelip çatmıştı. ‘Askeri okulun öğrencileri’ eğitime kalkmalı, ezberlenmiş yüzlerce marş yeniden, yeniden okumalıydılar. Ayaklarını sertçe yere vurarak yeri göğü titretmeli, onlarca kez Yunan’ı Ege Denizi’ne dökmeliydiler. O gün Akif’in hücreesindeki tutuklular, derin düşüncelere dalmışlardı...

Çelişkilerle dolu bir günün bitimini beklemek zordu, kafalarındaki çelişkileri çözmek günün sonunu beklemekten daha da zordu. Gün biterdi ama çelişkiler bitmeyecek, sorular asılı kalmaya devam edecekti. Yanıt da çıkmıyordu karanlık düşüncelerden. Ki gecenin renginden daha koyuydu kafalardaki kör karanlık. Kafalardaki gece, daha acımasız bir zamanın koynunda tutuyordu onları. Soru işaretlerini

yaratan, Ölüm Orucu'ydu. Eylemin ilanıyla birlikte herkese düşen; bu yeni göreve katılmaktı. Eyleme katılmaksa ciddi bir duruşu gerektiriyordu. Acaba bu duruşu gösterebilecek miydiler? İşte, esas sorun buydu. Soruların kaynağı da bu sorundu.

Karar vermek zor işti. 'Evet' demek yüzlerce riski göze almak demektir. Elini tonluk taşın altına koymak demektir. Büyük sorumluluk gerektirirdi. En ağır işkencelere katlanmak kadar, ölümlerin en zorunu kabul etmek demektir. Hayır demekse, o işkenceli yaşama, bir anlamda onay vermektir. Ne 'evet' kolaydı, ne de 'hayır'.

Yine iki arada bir deredeydiler. Akşam yemeğinden beş dakika sonra herkes o sıcakta battaniyeyi ayak parmağından saçlarının teline kadar örterek 'kaybol'muştu. Akif aynı hücreyi paylaştığı beş arkadaşıyla konuşuyordu... Katılım konusunda netti, en ufak bir tereddüt taşımıyordu. O gün hücredekilerle diyalog geliştirmiş, eyleme katılım konusunda eğilimlerini öğrenmişti. Zor bir zamandı... Verilecek kararın bir ucunda manevi, öbür ucunda ise fiziki ölüm vardı! Akif, Fırat'a sokuldu. Yüzü karıştı.

– Ah, ah! Ne kötü! Sanki korku çağındayız. Korkunun, mertliği bozan çok etkili bir silah olduğunu biliyor muydun?

Fırat anlamıştı vaziyeti. Hücre arkadaşlarından somut yanıt alamamıştı anlaşılan. Moralini bozmamalı, işlerine bakmalıydılar.

– Hiç bir şey eskisi gibi değil artık. İki yıl önce tanıdığın insanlar da aynı degiller. Çok kötü bir süreç yaşadık. Hala da yaşamaya devam ediyoruz. Korku sistemi bir silindir gibi geçti üzerimizden. Kolay değil. Zamana ihtiyaç var.

Geceydi. Battaniyenin altı daha da karanlıktı. Fırat, Akif'in yüzüne yansıyanları seçebilmek için, belki karanlığı azaltır diye sigara içmeyi düşündü. İçse miydi acaba? Bu sorunla meşgulken, Akif'in fısıltılarıyla kendini bıraktı.

– Aklım ermiyor. Bu kadar hızlı değişim olamaz! İnsan; hayvan, taş, ağaç veya uzayın derinliklerinde herhangi bir madde değil ki? Adı üstünde; insan! İnsan, yaşamı boyunca öğrendiği erdemlerin iki yılda bu kadar derin bir biçimde yara almasına izin veremez! Yaşamının bir parçası haline getirdiği güzellikleri, kısa zamanda ruhunun derinliklerinden söküp atamaz! İnsan bu kadar anlamsız bir noktaya gelemez, değil mi? Yoksa yanılıyor muyum?

Firat'ın düşünmeye ihtiyacı vardı. Çünkü vereceği her sorunun yanıtını mutlaka ölçmesi, tartması ve düşünce süzgecinden sadece bir kere değil, en az birkaç kez geçirmesi gerekiyordu. Zira vereceği her cevabın yanıtı tarihe düşecek birer belge olacaktı. Dolayısıyla ne sürece katılanlar, ne de sürecin dışında kalanlar mağdur olmalıydı. Akif'in sabırsızlıkla beklediğini bilen Firat fazla derinlere dalmadı;

– Biliyorsun ki, bir şeyi almak, vermekten çok daha zor değildir.

– Neden?

– Tıpkı, yıkmanın yapmaktan çok daha kolay olduğu gibi.

– Öyle mi?

Firat derin soluk aldı, içlenmişti:

– Evet, öyle. Bir insanın gelişim sürecini düşün. Doğumdan öncesini, doğumu, emeklemeyi ve sonrasını... Ergenlik, olgunluk ve son yılları getir gözlerinin önüne. Muazzam bir emek yoğunluğu bu değil mi? Bir de yüreği sevgiyle dolu, elleri nasırlı, deniz kadar gözyaşı döken cefakar anneleri düşün.

– Nereye varmak istiyorsun?

Firat hüznü ve oldukça düşük bir ses tonuyla:

– Bir insanı, yılların birikimi ve emeğiyle yoğrulmuş bir insanı bir dakikada yok etmek mümkün.

– Doğru ama bunu yapan yine insan.

– Evet. İnsan böyledir işte. Boşuna dememişler, 'insanın en büyük düşmanı, yine insandır' diye.

Akif tartışmayı teorik ve soyutlama düzeyinde ele almak yerine, daha çok güncel sorun olan eyleme getirmek istiyordu. Bu nedenle her sorunun ve yanıtın son cümlesini oraya getirmek için adeta özel çaba sarf ediyordu;

– Neyse, şimdi felsefe yapmanın zamanı değil. Eylem zamanı, eylem!..

– Felsefe ve eylem... Bence birbirlerinden ayrılmaz iki temel olgu. İkiz kardeş gibi, et ile tırnak gibi yapışıktırlar.

– Tabii ki öyle. Takılmak istedim...

Firat, Akif'in ne istediğini, Akif de Firat'ın vereceği yanıtı çok iyi biliyordu. Ama yine de somut yanıt istiyordu. Pratik bir karara ulaşmaları gerekiyordu. Ne zaman, 'biz de varız' diyeceklerdi?

– Yarın mı, yoksa öbür gün mü?, diye sordu Akif.

- Yarın da olur, öbür gün de, benim için fark etmez!
- Somut bir günü tespit etmek daha doğru olur. Sence yarın mı, yoksa öbür gün mü?
- Karar senin, nasıl uygun görüyorsan...
- Birlikte karar verelim, daha anlamlı olmaz mı?
- Fark etmez. Vereceğin karar da zaten ikimizin kararı olacak. Bence günün tespiti teferruattır. Bu teferruatı sen belirle.
- Tamam, öbür gün olsun.
- Tamam!

Geç saatlere kadar sohbet etmiş, geçmiş günleri anmış, yenilgi sürecinde kaybedilen değerlerden, yarattığı erozyonlardan söz etmişlerdi. Bıkıp usanmadan konuşmuşlardı o gece. Çekinmeden açmışlardı iç dünyalarını. Birbirlerini seven sayan iki arkadaşlıklar. İnanmış, güvenmişlerdi birbirlerine. İhanetin cirit attığı, teslimiyetin kol gezdiği, ihbarcılık ve puşluğun şaha kalktığı bu ortamda, birbirlerine zarar verip ihanet etmeyeceklerini iyi biliyorlardı. Bu sarsılmaz arkadaşlığın mayası, ihanetin kol gezdiği zemindeki bil-lurlaşmış öfkeydi. Bu öfkenin bağrında anlamını bulan sevgiydi. Bu sevgi filiziyle göğermiş, inanca dayanan güvendi...

Yeni bir gün başlamıştı. Her şeye gebe yeni bir gün... Tutsaklar, yine her zamanki gibi tek sıra halinde, ayakta marş okumaya başlamışlardı. Akif ile Fırat oturmuş, alçak sesle sohbet ediyor, gardiyanın gelmesini bekliyorlardı. Aldıkları kararı bildireceklerdi. Hüzün, sevinç, korku ve bilinmezlik sarmıştı hücreyi. Ayakta marş söyleyenler de marştan vazgeçmişlerdi. Hepsisi oturup sessizce birbirlerine bakıyorlardı. Konuşmuyorlardı ama birbirlerini anlıyorlardı. Akif, 'Kam-bur' lakaplı çavuşu çağırmıştı.

- Çavuş, bakar mısın çavuş?

Normalde 'komutanım' demesi gerekiyordu. 'Askeri okulun emir-namesinde kural buydu.

Esat Oktay'ın talimnamesinde yazıldığı gibi, her askere 'komutanım' demek bir zorunluluktur. Ama devran değişmişti. Ölüm Orucu'na girenler için askerler artık komutan değil, askerd. Her asker, rütbesiyle çağırılacaktı artık, Akif de bunu yapmıştı.

- Ne var Akif?

– Ben ve Firat, bugünden sonra Ölüm Orucu’na başlıyoruz. Bizi arkadaşlarımızın yanına götürmenizi istiyoruz.

Kambur’un rengi gitmişti, değişik renklerle bezenmiş yeni bir sima gelmişti yüzüne, bir saniyelik zaman dilimi içerisinde başka bir insan olmuştu adeta. Ruhu canından fırlayıp gitmişti sanki ama fazla uzun sürmeden, o ilk şaşkınlığı üzerinden atan Kambur;

– Öyle mi? Başka kimse var mı?

dedi yarı kızgın bir ses tonuyla.

– Bizim hücrede ikimiz varız.

– Bekleyin. Biraz sonra geleceğim.

Fazla geçmeden Kambur, koridorun ana kapısından Akif ile Firat’ın kaldığı hücreye doğru yöneldi. Hızlı adımlarla yürüyordu. Hücreye ulaşip tek hareketle kapıyı açtı.

– Akif, Firat’la birlikte çıkın, gidiyorsunuz?

Önce Akif, sonra da Firat, çıkmadan önce arkadaşlarıyla tek tek kucaklaştılar. Ayrılığın verdiği hüzne, yeni hayatın vereceği sevinç karışıyordu. İki de birbirlerinden habersiz, aynı anda ellerini havaya kaldırarak, sessizce uzaklaştılar. Akif ve Firat, yıllarca kaldıkları 35. Koğuş’un 1. kat 7. hücresinden çıkıp sessizce ayrılırken, son kez ürkek gözlerle katları taradılar. O zamana kadar yaşamış oldukları bütün acı anıları geride bırakıyor, artık bilinmezliğe açılan başka bir koridorda emin adımlarla ilerliyorlardı...

Kambur, Akif ve Firat’ı 35’in karşısındaki hücrelere, 36. Koğuş’a götürmüştü. Akif’i 3. katın 5. hücresine, Firat’ı ise 2. katın 3. hücresine koymuştu. 2. katta Hayri ve Küçük Balık, 3. katta Ali Çiçek ve Çavgun vardı. Kemal ile Bedo da 4. Katta kalıyorlardı. Kambur, Akif ile Firat’ı 36’ya götürürken, iki koğuşun arasında bulunan büyük koridorda Esat Oktay’ın yardımcısı Üsteğmen Ali Osman Aydın ile karşılaştılar. Ali Osman, Kambur’la bir şeyler fısıldaştıktan sonra yoluna devam etmişti. Aradan kısa bir süre geçmişti ki Akif ile Firat’ın bekletildiği küçük koridora gelmiş ve sormuştu:

– Çavuş bunların ne işi var burada? Neden bir an önce hücrelere koymuyorsun? Bunlar dünyanın en tehlikeli teröristleridirler, üstelik hem saldırgan hem de kaçabilirler.

Öfke doluydu sesi.

– Komutanım, eğer onlar en tehlikeli teröristlerse ben de en

tehlikeli Türk askeriyim, elimden kaçamazlar,
diye yanıtlamıştı Kambur'la birlikte olan onbaşı.

Üsteğmen Ali Osman Kambur'a bakarak sordu:

– Bunları nereye koyacaksın?

Kambur:

– Akif'i üçüncü, Fırat'ı da ikinci kata yerleştireceğim komutanım.

Üsteğmen Fırat'a yanaştı, bir şey söyleyecekti ki, vazgeçti. Karşiki pencereye gitti. Havalandırmada spor yapan tutukluları izledi bir süre, sonra Akif'in yanına geldi. Onlara baktı ve tekrar pencereye gitti. Gardiyanların naraları, Co'nun havlamaları ve çığlıklar birbirine karışmıştı. Ali Osman, havalandırmada yapılanları sanat eseri izler gibi izliyor, bazen tebessüm ediyor, bazen de somurtuyordu. Dönse yüz yüze geleceklerdi. Çığlıklar ayyuka çıktığında Akif'e döndü;

– Bana bak Akif, iyi bak! Burası 36. koğuş. Yani 35. Koğuş'un öteki yüzü. Bunu biliyorsun. Burası size mezar olacak. Hiç biriniz kurtulamayacaksınız buradan. Bazılarınız resmen, bazılarınız da aklen öleceksiniz. Bunu unutma!

Akif geçiştirmek için acı bir gülümsemeyle yetindi. Ancak Esat Oktay'ın öteki yüzü olan Ali Osman durmuyor, sataşmayı sürdürüyordu.

– Neden mezara girmek istiyorsunuz? Bu dünya size dar mı geldi?

Akif'in sesi de sertleşmişti yüzü gibi.

– 36. Koğuş'un kime mezar olacağı, bize mi yoksa size mi mezar olacağı ileride belli olur.

– Sen kim oluyorsun da beni tehdit ediyorsun!

– Ne tehdidi üsteğmen?

– Daha nasıl olacak?

– Neden sizinki tehdit olmuyor da, biz bir şey deyince hemen tehdit oluyor?

– Tabii ki öyle olacak. Sen farklı ben farklı.

– Neden farklı?

– O kadar da olsun. Çünkü sen anarşistsin, üstelik bölücü ve vatan düşmanısın, bense ordu mensubuyum.

– Hayır, üsteğmen böyle olmaz. Hepimiz insanız. Kimse kimseden

üstün değildir, olmamalıdır, olursa sorun çıkar.

– Valla ne dersen de, bu böyledir ve böyle de devam edecek.

– Bak işte bu olmadı Üsteğmen. Zaten biz buna karşı çıkmak için başkaldırdık, başkaldırıyoruz. Herkes eşit duruma gelene kadar da bu başkaldırımız devam edecek.

– Başkaldırı! Peki, kime baş kaldırmışsınız? Tabii ki devlete, bayrağa ve Türk milletine.

– Evet doğru, devlete, bize zorla kabul ettirmeye çalıştığınız ve onun için her gün onlarca kez işkencelerden geçirildiğimiz bayrağa başkaldırmışız. Bundan bir yanlışlık mı var?

– Neresinde bir tek doğru var ki, Allah aşkına?

– Yanlış olan tek bir şey yok. Her şeyin doğru olduğunu sana burada anlatmam mümkün değil. Öncelikle bizi halkımızla, ulusumuzla ve kimliğimizle kabul edeceksiniz. Bir halkın inkarına karşı başkaldırdık, bir halkın yasaklanmış dili için başkaldırdık, bir kültürün asimile edilmesine karşı isyan ettik.

– Neyse, sizinle uğraşacak halim yok. Ne dersek diyelim siz bildiğinizi okumaya devam edersiniz. Siz ölmeye devam edin, bakalım ne olacak?

– Sen hiç merak etme, zaman kimin haklı kimin haksız veya kimin ne olacağını gösterecektir.

– Onbaşı, çabuk her ikisini de hücreye atın. Hücreleri ayrı olsun ve ikisinin arasında da bir hücre boş kalsın. Çürüyüp geberene kadar orada kalsınlar. Bakalım hele o zaman ne diyecekler?

Eylemciler Spartaküs'ün özgürlüğe susamışlığıyla susamışlardı. Her şeyi olduğu gibi konuşma, tartışma, yüksek sesle sohbet etmeye de hasrettiler. İki yıldır doğru dürüst konuşmamış, tartışmamış, yüksek sesle sohbet edememiş, birbirlerinin yüzlerine bile doya doya bakamamışlardı. Zaman zaman konuşma fırsatını bulduklarında ise ya birbirlerinin kulaklarına fısıldamış ya da kaş göz hareketleriyle diyalog kurabilmişlerdi. Aynı hücrede, aynı koğuşta, hatta aynı sofrada karşılıklı oturup birbirleriyle yemek yiyenler bile, bu süre içinde bir sohbet edememişlerdi. Çünkü her şey yasaktı. Konuşmak, tartışmak, ağlamak, gülmek, eğlenmek, şaka yapmak, oyun oynamak, yüzünü buruşturmak, sevmek, öfkelenmek, üzülme, hastaya yardım

etmek, yere düşeni kaldırmak, bir tutukluya bakmak, biriyle dayanışmada bulunmak...

Kesinlikle yasaktı...

Aylarca, yıllarca sürmüştü bu yasaklar. Yıllarca dışarıda birbirini tanıyan, arkadaş, hatta akraba olanların sohbetlerine bile izin verilmemişti. Birbirlerine iki çift söz söylemek, sağlıklarını merak etmek, 'nasılsın?' demek için yüzlerce, belki de binlerce kez işkence görmüş, çoğu kez bir yerleri kırılmış, nice katıksız ekmek cezasına tabii tutulmuşlardı. Her mahkeme dönüşünde, hücrelerin önünden her geçişlerinde mutlaka dayak yemişlerdi. Onlar da fırsatını buldukları her seferinde mutlaka ya tebessüm etmiş ya da işaretlerle durumu izah etmişlerdi. Bunu işkenceden geçme, aç kalma, tecrit içinde tecridi yaşama, hatta ölüm pahasına da olsa yapmışlardı. Zaten 5 No'luda kalmak bile başlı başına beterin beteri idi...

Ama Ölüm Orucu eylemcileri; bu cehennemde işte şimdi özgürce konuşuyor, doyusıya tartışıyor, hiçbir engel tanımadan sohbet ediyorlardı. Hücredeydiler, demir parmaklıklar arkasında, aç, susuzdular. Bedenleri halsiz düşmüştü. Ağlıktan ağızları kokuyor, bitlerle boğuşuyorlardı. Yüzleri bulan ve sürekli çoğalan lağım fareleriyle yaşamaya mahkum edilmişlerdi ama özgürdüler. İstedikleri zaman konuşuyor, istedikleri zaman tartışıyor, istedikleri zaman sohbet ediyor, istedikleri zaman volta atabiliyorlardı. Daha da önemlisi o daracık hücrede istedikleri gibi düşünüp istedikleri gibi hareket edebiliyorlardı. Etrafları cellatlar tarafından kuşatılmış da olsa kendilerinin bulunduğu o daracık yerde kendilerince kurguladıkları kısa da olsa bir hayatları vardı. Askerlerin dokunamadığı, yüzbaşının karışmadığı, Ali Osman Aydın'ın asla engelleyemediği bir iç dünyaları vardı. Bu dünyaları özgürdü, bu dünyalarına başkaları dokunamazdı. Onlar için önemli olan yabancıların, askerlerin, ya da genel anlamda cellatların hakim olamadıkları bir yaşamdı...

İşte buna özgür iradeleriyle girmiş oldukları özgür eylemle ulaşmışlardı. Şarkı bile söyleyebiliyorlardı. 'Yat' saati, artık onları ilgilendirmiyor, 'kaybolun' komutu bir anlam ifade etmiyordu. İstedikleri zaman uyuyor, istedikleri zaman uyanıyorlardı. Askerlerin hakaretlerine sessiz kalmıyor, küfür gibi insani olmayan tavırlarına karşı tepki

gösterebiliyorlardı. Elde ettikleri özgürlüğü doyasıya yudumluyor, onun nimetlerinden faydalanıyorlardı...

Ölüm Orucu'nun ilk günlerinde, Kemal Pir dayanamayıp coşmuştu:

– Oh be! Özgürlük ne güzel şey!

Ve devam etmişti:

– Köleliği bilmeyenler özgürlüğü de bilmezler. Köle bir yaşamın acısını çekmeyenler, özgürlüğün kıymetini de anlamazlar. Tıpkı bizim gibi. Özgürlüğü bu kadar değerli kılan, vahşet sürecinde yaşadığımız o korkunç acılardı...

Canlı, atak, enerjik, yerinde duramayan, yaşamın her alanında deyim yerindeyse hazır ve nazır olan Kemal, durmadan konuşuyordu. Konuştukça açılıyor, her yeni konu bir başkasının açılmasına gerekçe oluyordu. Cıvayı, kalıpta durmayan bir cıvayı andırıyordu. Ölüm Orucu eyleminde derin düşüncelere daldığı günler az değildi. Bazen uzun uzun düşünüyor, düşündükçe yoğunlaşıyor, yoğunlaştıkça hayal dünyasını dışa vuruyordu. Diğer eylemcilerle konuşup tartışma, düşlere dalma ve geleceği tasarlama arasında adeta mekik dokuyordu.

İşte bir kez daha mekik dokuduğu bir anda 'Kemal' diye seslenilmesiyle uyanmıştı o derin düşler dünyasından. “Ne var, kim çağırdı?” dedi, yüksek ama solgun bir ses tonuyla. “Benim ben,” dedi Hayri. Hayri olduğunu anlayınca, uzandığı yerden doğrulayarak, “buyur doktor, seni dinliyorum” dedi, Kemal.

– Ne yapıyorsun Kemal, bugün sesin çıkmadı. Sanki durgunsun. Bir şey var mı?

– Hayır, hayır durumum gayet iyi. Bazen dalıyorum, yoğunlaşıp derinlere dalıyorum, daldıkça da çıkmam imkansız oluyor.

– Hayal gücün kuvvetli desene.

– Bu ara epey düşünüyorum, hayal ediyorum ve dolayısıyla görmem gereken tüm arkadaşları da bu vesileyle görmüş oluyorum.

– Öyle mi?

– Evet, öyle doktor.

– Kimleri görüyorsun, daha doğrusu düş dünyanda kimler yer alıyor?

– Kimler yok ki?

– Mesela..

– Ya aslında görmem gerekenleri görüyorum, görmemem gerekenleri de görmüyorum.

– Onları görüp görmemek senin elinde mi ki?

– Elimde tabii. Hayal eden, onları görmek isteyen ve hatta randevu alan benim. Görmek istemediklerimle ilgili randevu almazsam onları görmemiş olurum. Sence de öyle değil mi?

– Doğru, bence de öyle.

– Doktor, bir şey sormak istiyorum.

– Akif, Fırat ve Karasu'dan sonra kimse yanımıza getirilmedi. Şunu öğrenmek istiyorum, acaba kimse eyleme katılmadı mı, katılıp da yanımıza mı getirilmediler, yoksa arkadaşların katılmamaları için bir bildiğiniz mi var?

– Hayır Kemal arkadaş, diğer arkadaşların eyleme katılmamaları konusunda herhangi bir yaklaşımımız olmadı. Bu konuda böyle bir karara gitmek de doğru olmaz. Ama bence herkesin bir anda eyleme katılmasına da gerek yoktur.

– Ama neden? Neden katılmasınlar? Neden bize dahil olmasınlar? Neden tek irade olmayalım ve neden kölelik zincirinden kurtulmak için hepimiz bir seferde, tek hamlede eyleme katılmayalım?

– Kemal arkadaş, korkunç bir sistemin denetimi altındayız. Tam bir korku ve imha imparatorluğu var karşımızda. Öyle bir sistem kurulmuş ki ve bu sistem öylesine bir korku yaratmış ki, sözcüklere dökmek imkansız gibi bir şey. Bu sistemi adlandırmada bile zorlanıyorum. Faşizmden de öte bir imha ve korku üretme mekanizması kurulmuştur. Bunu aşmak o kadar kolay değil ki.

– Tam ifade edemedim. Kolay olduğunu söylemedim. Zaten zor olduğu için herkes eyleme katılsın ki, ona göre kısa sürede sonuç alalım diyorum.

– Ama öyle olacağını sanmıyorum. Kurumlaşmış faşizme karşı, kısa sürede mücadelede sonuç almak mümkün değildir.

– Evet, ben de aynı şeyleri düşünüyorum...

– Belki de ama şunu belirtiyim; önce tek tek eylemlerle zayıflata zayıflata ve giderek parça parça düşürerek ancak hedefe ulaşılabilir. Bu korku imparatorluğu ancak tek tek ve büyük ama oldukça etkili ve sonuç alıcı eylemlerle dize getirilebilir. Bu nedenle gücümüzü bir seferde kullanmayalım. Yani cephaneliğimizi tek hamlede tüket-

meyelim. Küçük gruplar halinde uzun ve etkili eylemlerle daha kolay sonuç alacağımızı düşünüyorum.

Hayrı'nın dediklerine karşılık verme anlamında değil ama kendi düşüncesinin bilinmesi için yeniden söz alma gereğini duyan Kemal, şunları ekleme zorunluluğu hissetmişti:

– Doktor, size katılıyorum hem de olduğu gibi. Ben hamlelerin çok daha şiddetli ve derinlikli olursa ancak sonuç alacağımızı düşünerek birçok arkadaşın eylem sürecine katılması gerektiğini belirttim. Mesela eğer 35 ve koğuşlarda birkaç grup bizi takip ederse ve ‘artık kurallarınızı kabul etmiyoruz, dediklerinizi yapmayacağız’ deyip güçlü bir biçimde eyleme başlarsa inanıyorum, çok kısa sürede sonuç alırız. Yani kısa sürede derken az kayıpla birçok kazanımı elde ederek sonuç alabiliriz.

– Evet, dediklerin doğru ama bu ilk hamle sürecine katılacak o kadar insan henüz kendine gelmemiş ki? Önce bize bakacaklar, sonra eylemimizin gidişatını izleyecekler ve ardından da kendi duruşlarını belirleyecekler. Yani gidişatımıza göre yönlerini belirleyecekler.

– Evet, doğru, gelişme dediğin tarzda olacak. Tamam doktor, haklısınız...

Kemal, anlamlı bir hayatın arayıcısı olarak dik durmasını ve dikliğinden taviz vermeyi asla düşünmeyen ‘Altın Çağ’ın bir çocuğu olarak var olmanın ağırlığını yaşadı hep. Hiç bir zaman anlamlı olmayan hayatı, hayattan saymadı, böyle bir hayata asla tenezzül de etmedi. Bir toz zerreciğinin bile anlamlı hayatı kirleteceğinden onu üzerine düşürmemek gerektiğine olan inancını hep korudu. Bu nedenle yaşadığı hayatı her zaman ak pak tutmasını bildi.

Felsefesi; insandı. Ama gerçekten de insan, yani insan gibi insandı onun var oluş felsefesi. Ona göre kirlenmemiş, leke almamış, içi-dışı, özü ile pratiği, hayatı ve davranışları aynı olan, düşünsel ve ruhsal güzelliği aynı potada eriten insan ancak gerçek anlamda insan olabilirdi. Ve bu insan topluluğuyla bir hayatı ve bu hayatta bir toplumu düşlerdi her zaman. “İnsanlığın amacı; ‘Altın Çağ’ın insanını ve bu insana yakışır bir hayatı yaratmak olmalı” diye düşünüyordu. Buna gelmeyen, bunun gereklerini yerine getirmeyen insan gerçek anlamda insan olamazdı.

Zerdüşt'ün düşlediği insanı düşlerdi hep. Hiç kuşkusuz ki Nietzsche'nin 'ideal', 'mükemmel', 'kusursuz' insan tipini arayan bir felsefeye sahip değildi ama insanın gerçek anlamda insan olması gerektiğini savunan bir felsefeye sahipti. En azından suçlu bir konumda olmayan, kendi özünden uzak düşmeyen, düşünce, akıl ve ruhsal bütünselliği doğru temelde kullanmasını bilen, yaşamı ve içsel dünyası birbirine çok yakın olan, analitik zeka ile duygusal zekayı birleştirmesini bilen bir insan tipinin olması gerektiğini savunuyordu. Deyim yerindeyse her zaman, 'ne idüğü belli olmayan' bir insana gerçek anlamda insan demenin de esas olarak insana aykırı olduğunu vurguluyordu.

Düşüncesi derin, ruhu zengin, kalbi temiz, iç dünyasında sürekli fırtınalar kopan, özü sözü, eylemi, düşüncesi ve davranışları bir olan, erdemli olmayı bir yaşam biçimi haline getiren, fedakarlıkta sınır tanımayan, kolektif olmayı ete kemiğe büründüren bir insan topluluğu ve bu topluluklarla oluşan bir dünyanın mutlaka yaratılması gerektiğini söylerdi. "Yaşama anlam veremeyen, hayatın hakkını teslim edemeyen bir insana, insan gibi dik durmasını bilmeyen, kültürel, estetik ve ruhsal varlık olmanın erdemliliğini yaşamayan bir insana gerçek anlamda insan demek mümkün değildir" diye hatırlatırdı her zaman. "Bir insan, insanlığın özüne uygun biçimde yaşamalı ve davranmalıdır. Eğer bir insan kendi özüne göre yaşamıyor ve davranmıyorsa o zaman bu insanda büyük bir eksiklik var demektir" diyordu. "Ahlak, vicdan ve adalet olgusu bir insanın temel ölçüleridir. Eğer bunlardan birisi yoksa veya aşınmışsa o insanın doğru düşünmesi, doğru konuşması ve doğru bir pratiği söz konusu olamazdı" düşüncesi, onda somutluk kazanmış, fikirleri arasında en billurlaşmış olanıydı. Bu fikir ve düşünce yoğunluğu büyük bir eylem insanı olan Kemal'i aynı zamanda bir felsefe düşünürü konumuna getirmişti. Evet, o gerçekten de aynı zamanda bir düşünürdü...

Eylem içinde, bir dağ silsilesinden öbür dağ silsilesine, bir uçurumdan diğer uçuruma doğru uçan, gökyüzünün mavi derinliklerinde süzülerek en tehlikeli düşmanlarına meydan okuyan bir kartalı andırıyordu adeta. Her konuda konuşur, düşünce belirtir ve siyasi yorumlarda bulunurdu. Bıkıp usanmadan, yorulup sitem etmeden,

gece veya gündüz demeden, her daim adeta nefes nefese konuşurdu. Eylemcilerin içerisinde en fazla konuşan, tartışan, soru soran ve sorulan sorulara zamanında yanıt veren de gene oydu.

İşte yine bir gecenin son deminde, şafak sökmek üzere, birçok eylemci uykunun en derin yerindeyken o hala devam ediyordu. Karasu ile girdiği derin sohbetin ardından Fevzi'nin, "Kemal abi, Riha'da faşistler senin peşindeydiler, biliyor muydun?" sözüyle sohbeti kesmişti. Fevzi'nin sözleri hayli ilgisini çekmişti. "Tam anlayamadım Fevzi, bir daha tekrarlayabilir misin" dedi, yumuşak bir ses tonuyla.

– Riha'daki faşistlerin peşinde olduğunu, almış oldukları öldürme emrinin gereklerini yerine getirmek için özel tetikçi ayarladıklarını söyledim.

– Öyle mi?

– Evet, doğru. Hatta iki ekipti.

– Demek, beni tespit etmişlerdi, öyle mi?

– Tabii ki seni tespit etmişlerdi. Hatta Laz olduğunu bile biliyorlardı.

– İlginç ama bu kadar ayrıntıyı nereden biliyorsun?

– Kemal abi, ben o zaman onların içindeydim.

– Nasıl yani?

– Parti'ye, yani PKK'ye katılmadan önce MHP ile birlikte çalışıyordum. Yani anlayacağın ben PKK'den önce faşisttim.

– Hayret bir şey! Her sözün bir olay. 'Nereden nereye' demek gerek ama bu kadar zıt bir dönüşüm, sanırım pek az bulunur. Peki, neden vurmadılar beni?

– 'Vurmadılar' değil Kemal abi, vuramadılar. Deyim yerindeyse seni bir bardak suda bile boğmak isterlerdi ama bulamadılar. Bir ara, tetikçiler üstten gelen fırçadan dolayı senin yerine birkaç sıradan insanı vuracaklardı.

– Bu kadar detayları bildiğine göre, sakın 'ben de senin peşindeydim' deme.

– Aynen öyleydi Kemal abi. Ben de seni vuracak ekibin içindeydim.

– Şaka yapıyorsun değil mi Fevzi?

– Yok abi, ne şakası? Gerçekten ben de ekibin içinde vardım.

– Ya o zaman onların içinde de bu kadar örgütlü ve ekipler içinde

yer alabilecek kadar belli bir konumun var mıydı?

– Vardı ama tabii ki Parti’ye katıldığım gibi MHP saflarına bilinçli katılmamıştım.

Yüzeysel, sıradan, niçin katıldığını bilmeyen ve dolayısıyla fazla ne yapacağını bilmeyen bir konumdaydım. Elimize birer silah vermişlerdi, ‘al işte, bu komünisttir, gidin vurun. Eğer kim ki bunlardan birisini vurursa o cennete gider ve tabii ki babası, annesi ve hatta tüm sülalesi de dahildir’ derlerdi ve biz de bu kör inançla sokaklara daldardık.

– Beni şaşırtmaya devam ediyorsun. Gerçekten de ilginç bir durum. MHP militanlığından PKK militanlığına, katı faşizmden komünist bir kimliğe varmak, bu kadar tezatlık arz eden bir durum söz konusu olamaz. Allah sonunu hayırlı eylesin mi desem, ne? Peki, ne oldu, beni neden vurmadınız?

– Vuramadık. Çok araştırdık, çok uğraştık, gece gündüz demeden aradık seni ama bulamadık, daha doğrusu fırsat düşmedi. Drêj Alo’nun içinde yer aldığı grup seni bir kere görmüş Çamlık Mahallesi’nde. Aslında seni tam tanıyan, bilen kimse yoktu. Hepimiz ancak verilen tarife göre çarşıda seni arıyorduk. Hayalet gibi bir şeydi işte. Drêj Alo’nun grubu da seni Çamlık’ta görmüş, fakat sonra izini kaybetmiş.

– Yok ya, kim söyledi?

– Seni gören grup söyledi. Lokalde ballandıra ballandıra anlatıyorlardı. Tabii onların tarifi ile başkalarının tarifi birbirini tutmuyordu. Herkes duyduğu tarife kendisi de bazı şeyleri eklediğinden, sonuçta çok farklı bir profil ortaya çıkmıştı.

– Anladım, daha doğrusu anlamaya çalışıyorum. Peki, neden beni birinci hedef seçmişlerdi?

– Seni Riha’daki çalışmaları merkezileştiren hem örgütleyici hem de eylemci olarak görüyorlardı. Kürt olmaman da onların çok zoruna gidiyordu. Kürt olmayan birisinin Kürtleri örgütlemeye kalkışmasını çok daha tehlikeli görüyorlardı. Bu nedenle ‘onu vurursak bir daha kimse gelmez, en azından bir Türk öyle kolay kolay cesaret edip buralara gelmez’ diyorlardı.

– Dediklerin doğru ama bence en çok da, ezilen, yoksul olan, birbirini anlayan Kürt ile Türk’ün ittifakından korktukları için beni

hedef tahtasına koymuşlardı.

– Tabii insan şimdiki düşünceyle baktığı zaman, iki halkın birlik-teliğini engellemek istediklerini ve esas amaçlarının bu olduğunu açık görüyor. Daha çok biz öyle düşünüyorduk; eylemciler, tetikçiler, sıradan kadrolar böyle yorumluyorduk. Ama üst düzeydeki kadrolar bence de senin söylediğin çerçevede düşünmüş ve planlamalarını bu ekseninde yapmışlardır. Bir Lazın gelip Kürtleri örgütlemesi, Kürtler için mücadele etmesi, evini, ailesini, iş ve okulunu bırakıp faşistlere karşı kavga etmesi, öyle basit ve sıradan ele alınacak bir durum değildir. Bu durum MHP için daha da kabul edilmez bir durumdu...

Kemal, yorulmuş olmasına rağmen hala soruları bitmemişti. Daha doğrusu sorduğu her sorunun, verilen her yanıtın ardından Fevzi'ye onlarca soru sormak istiyordu. Halsizdi, neredeyse takati bitmek üzereydi, midesi bulanıyor, başı dönüyordu, vücudunun her santimi adeta uyuşmuştu. Ağzı zehir gibiydi, dili sanki pasla sıvanmış, damağında tek bir canlı hücre kalmamış, süngerle kaplanmıştı adeta. Ağzından sızan sıvı için, “Zehir kadar acı ve rahatsızlık yaratan bu yeşilimsi sıvı da olmasaydı” deyip, yeniden Fevzi'ye dönmüştü;

– Peki, PKK'yle nasıl tanıştın, neden katıldın, hangi ihtiyaçtan kaynaklandı? Bir de MHP'nin davadan dönenleri vurduğunu biliyoruz. Onlardan ayrılırken korkmadın mı?

– Yatılı okulda tanıştım onlarla. Okulda hakim olan MHP'ydi, daha doğrusu onlardan başka kimse yoktu. İstesen de başka bir gücü tercih edemezdin. Çünkü sadece Ülkücüler vardı. Terör estiriyor, sağa sola gözdağı veriyor, büyük bir sindirme politikası uyguluyorlardı. Ayrıca hocaların hepsi Ülkücü'yü. Yani nereye gidersen git onlarla karşılaşlıyordun. Sadece o da değil, onlarsız okula kayıt yapmak, sınıfı geçmek, yatakhane de bir yer bulmak bile mümkün değildi. Bu tür durumlarda doğal olarak 'MHP'li oluyorsun, olmadığın zaman da onlardan yanaymışsın gibi bir hava yaratıyorsun.

– Doğru, Kürdistan'ın tüm okullarında bu politika uygulanıyor. Yatılı okullar zaten Kürtler için bir hapishane görevini görüyor. Kürt çocukları beş-altı yaşlarında annelerinin kucaklarından alınıp buralarda adeta öğütülerek yeniden biçimlendiriliyor. Buralara kayıtların yapılmasıyla birlikte, Kürtçe konuşmak tamamen yasaklanıyor. Hatta

okul dışında Kürtçe konuşan çocuklar bile ağır bir şekilde cezalandırılıyor.

– Çok daha ağır hakaret ve işkencelere maruz kalıyorduk. Daha ilk gün hocalar, “derste Türkçe’den başka bir dille konuşmak yasaktır. Sadece derste veya okulda değil, yaşamın her alanında, evde, okulda, çarşıda, sohbet ve konuşmalarda hep Türkçe konuşacaksınız” dediler. Hem de azarlayarak, tehdit ederek, gözdağı vererek tembih ettiler. Üstelik bir iki sefer de değil, iyi kavranana, bilince çıkartana ve daha doğru bir söylemle özümsetene kadar tembih ederlerdi. Evde anne ve babalarımız bizimle Kürtçe konuşurken, biz Türkçe konuşur, sorularına Türkçe yanıt verirdik.

– Gerçekten mi?

– Evet, evet Kemal ağabey. Sadece bu da değil, çocuklar birbirlerini Kürtçe konuştukları için ihbar ederlerdi. Yani normal günlük yaşam içerisinde de Türkçe konuşulması gerekiyordu. Fakat öyle kolay değildi, anadili birkaç gün içinde bir kenara bırakmak öyle kolay değildi. İlk dönemlerde doğal olarak okul dışında Kürtçe konuşurlardı. İşte Kürtçe konuşanlar, daha doğrusu doğal alışkanlıktan dolayı anadilleriyle konuşan çocuklar, arkadaşları tarafından hocalarına ihbar edilirdi.

– Demek ki bu kadar çılgın ve vahşi bir uygulama vardı, öyle mi?

– Ne demek Kemal ağabey?

– Ya ben Türk devletinin politikasını gayet iyi biliyorum. Sömürgecilik inkar, imha ve katliam üzerinde inşa edilen bir sistemdir. Ama bu kadarını da, itiraf etmeliyim ki bilmiyordum. Üstelik bunlar basit uygulamalar değildir. Tabii ki biz daha çok Fransa, İngiltere ve Portekiz sömürgeciliğini esas alarak belli sonuçlara gittik/gidiyoruz. Bence Türk sömürgeciliğini çok daha derinden incelemek gerek. Türk sömürgeciliği dünyadaki diğer sömürgecilikten çok daha inkarcı, tahripkar ve derindir. Senin anlattıkların Fransız ve İngiliz sömürgecilerine söylense, hayretler içinde kalırlar. Eminim ki, ‘vay be, boynuz kulağı geçmiş’ demekten kendilerini alamazlar.

– Anlattıklarımın hiç birisi soyut ve birer hayal ürünü değil. Bizzat kendim yaşadım, bana uygulandı ve ben Kürtçe konuştuğum için sayısız kez dayak yedim, falakaya yatırıldım, başım kırıldı.?...

– ?..

– Kemal ağabey, benim Kürtçe bilip bilmediğimi bilmezsiniz tabii.

– Doğru, bilmem ama Kürt olduğunuza göre mutlaka biliyordur.

– Hayır, bilmiyorum. Neden bilmediğim de biraz önce anlattığım yatılı okulda Kürtçe’nin yasak oluşundandır. Evet, ben okula giderken bir tek kelime Türkçe bilmiyordum ama okuldan mezun olduğum gün de tek kelime Kürtçe bilmiyordum. Yani gittiğim okulda anadilimi olduğu gibi unuttum, her şeyimi orada yerin yedi kat dibine sokarak bıraktım. Bir Kürt olarak okula gittim ama bir Türk olarak, aslında ne idüğü belirsiz bir kişi olarak oradan ‘mezun’ oldum. Okuldan ayrılıp eve gittiğimde artık Feyzo değil, Fevzi’ydim. Annem bendeki özüne yabancılaşmış kişiliği hiçbir zaman kabul etmedi. “Ben bu çocuğu böyle mi gönderdim, hele bakın, hele bakın allah aşkına ne hallere girmiş. Biz Kürtçe konuşuyoruz, o bizim bilmediğimiz bir dille cevap veriyor. Keşke doğurmasaydım, keşke” der ve benden adeta kaçardı.

– İşte sömürgecilik budur, Türk devletinin Kürtleri ne hallere soktuğunun en iyi tanığı sensin. Uzaklara, başka kıtalara, başka devletlere gitmeye, oralardan örnek vermeye gerek yok. Burada işte, hemen yanı başımızda Fevzi var. Gerçekten de Feyzo’nun nasıl Fevzi’leştiğini iyi anlamak ve kavramak gerekiyordu. Bunu iyi kavarsak, doğru bir temele oturtursak ve çağdaş bir örgüt anlayışı yaratma gücünü gösterebilirsek hiçbir gücün Kürtleri durdurmaya gücü yetmez...

Eylemcilerin içinde en genç olanı Ali’ydi. Ali, Kemal’i eskiden beri tanırdı. Henüz çok daha gençken Kemal’le tanışmış, ondan eğitim görerek mensup olduğu hareketi çok daha sistemli ve değişik boyutlarıyla öğrenme şansı yakalamıştı.

Birkaç yıl önceydi, 1979 yılının ortaları... Riha’da faşistlerle yaşanan bir silahlı çatışma ile bazı sosyal şoven gruplarla girdiği tartışma ve ardından yaşadığı kavgadan dolayı önce gözaltına alınmış, daha sonra 6. Kolordu Komutanlığı’na bağlı olan Adana Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi’ne sevk edilmişti. Birkaç dakikalık duruşmanın ardından tutuklanarak Adana Cezaevi’ne gönderilmişti. Ali, bir akşamın geç vaktinde nöbetçi mahkeme tarafından tutuklanıp

cezaevine gönderildiğinde, nöbetçilerin dışında tüm tutuklular çoktan derin uykularına dalmışlardı. Ama buna rağmen yeni bir tutuklunun geldiği haberi koğuşlara erken ulaşmıştı. Toplam iki koğuşta bulunan siyasi tutsakların sorumluları, gardiyanlarla ilişkiye geçip yeni gelen tutsağın kendi koğuşlarına verilmesini istemişlerdi. İdare, önce tutsakların isteğini kabul etmese de, sonuçta Ali'yi Kemal'in bulunduğu koğuşa vermişlerdi.

Yeni 'misafir'lerinin henüz çocuk yaşlarda olması temsilcileri şaşırtmıştı. İlk kez böyle bir arkadaşları olacaktı. Demek ki iş bu noktaya gelmişti. Çocukların da tutuklanması, elbette mücadelenin ulaştığı boyutu gösteriyordu. Bu iyiydi ama bir çocuğun tutuklanması, ondan önce de işkenceden geçirilmesi tabi ki özenle ele alınması gereken başka bir durumdu. Ali, temsilcilerin yaşından dolayı üzüldüklerini ve bu nedenle kendisine acıdıklarını anlayınca durmadı;

– Bana öyle hüznü ve acı dolu gözlerle bakmayın arkadaşlar. Siz yüzümdeki çocuksu hatlara bakmayın. Ashında yaşım büyük ama öyle küçük gösteriyorum, dedi, gülümseyerek.

Temsilcilerden biri yaşını sordu, sevecenlikle. Ali, daha ilk anda yaşından dolayı 'sorun' olmak istemiyordu ama yapacağı bir şey de yoktu. "16'dan fazla, evet 16 ile 17 yaşlardayım ama arkadaşlar, önemli olan yaş mı, yoksa baş mı?" dedi, tebessüm ederek.

Temsilcilerden uzun boylu olanı;

– Yok, arkadaş, tabii ki önemli olan 'baş'dır. 'Öylesine sorduk', diye yanıtladı.

Diğer temsilci konuyu değiştirdi :

– Hele otur, şimdi açsın, yemekten sonra güzel bir banyo yap. Yaraların var mı? diye sordu;

– Yaradan çok ne var, her tarafım simsiyah, bedenim yara dolu ama önemli değil, hepiniz aynı süreçten geçtiniz, şimdi de ben geçtim dedi, Ali gülerek.

Temsilcilerden birisi yemek ve banyodan sonra bir kişinin yattığı yatağı göstermişti Ali'ye. Ali önce yatağa girip girmeme arasında tereddüt yaşamış, daha doğrusu bir yanlış anlamadan kaynaklandığını ya da kendisinin yanlış anladığını düşünerek, gösterilen yerin hemen sol tarafında bulunan sütunun dibinde öylece ayakta durmuştu. Ali'nin ayakta beklediğini gören temsilci;

– Sayımıza göre ne ranza, ne de yer var. Bunun için birkaç sefer isyan ettik, sorun çözülmedi. Bu sefer açlık grevine girdik fakat yine de gördüğün gibi her yatakta en az iki kişi kalıyoruz. Bu nedenle sen de o arkadaşla birlikte yatacaksın dedi, üzgün bir ses tonuyla.

– Aha, tabii ki tam anlamamıştım. Tamam, sorun yok diye yanıtlamıştı Ali.

“Günaydın yoldaşlar, rojbaş arkadaşlar” sesiyle uyanmıştı sabah. Gözlerini açtığı anda, daha sabahın ‘körü’ydü. İlginç ve anlaşılmazdı ama durumu öğrenmek için de henüz çok erkendi. Kaldı ki bu muammayı çözmek için, deyim yerindeyse daha çok fırın ekmek yemesi gerekiyordu. “Bunun için önce arkadaşları tanımalı, sonra yeni yaşamın sırlarını öğrenmeli, ardından da bu garip olayları çözmeliyim” dedi kendi kendine.

Ali bu düşünceyle uyanmış ve hemen alelacele giyinerek, herkesin gittiği yöne doğru gitmişti. Herkes lavabo ve doğal ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ‘havalandırma’ denilen geniş ve uzun bir avluda sıraya dizilmişlerdi. Bir kişinin en önde koşmasıyla birlikte, bekleyenler de peşinden koşmuşlardı. Önde koşan tutuklu ‘bir, iki, üç’ diyor, diğerleri tekrarlıyorlardı. Tutuklular spor yapıyordu. Koşu ve ısınma, ardından kültür fizik hareketleriyle sürmüştü beden eğitimi. Bir süre sonra “son harekete geçiyoruz” komutuyla tüm tutuklular şınav vaziyetine geçmişti. “Elli bir şınav çeken duşa gidebilir” diyen eğitmen de şınavı bitirdikten sonra kalkıp koğuşa gitmişti.

Cezaevindeki ilk sabahı zor ve çetin geçen Ali, daha sonraki sabah ve günler için adeta kara kara düşünmeye başlamıştı. Spor; günün ilk basamağıydı, ikinci basamak; eğitim, üçüncüsü; grup eğitimi, ardından araştırma ve inceleme basamağı geliyordu. ‘Doğa boşluğu sevmez’ felsefesiyle yaşama bakan tutuklular gün boyu değişik çalışmalarla kendilerini geliştiriyor, zamanı dolu dolu geçiriyorlardı. An an planlanan bu yaşam içerisinde Kemal’i tanıyan Ali, ilk kez bu kadar derin ve ‘her şeyi bilen’ bir devrimciyle karşılaşlıyordu. İlk sabahın eğitiminde onun derin ve ‘her şeyi bilen’ birisi olduğunu anlamış ve o günden sonra, “bir gün ben de böyle olacağım. Her şeyi bilen, anlayan, konuşan ve tabii ki yeni insanlara ders veren bir konuma getireceğim kendimi” demiş ve gerçekten de Kemal’in verdiği eğitimden en fazla etkilenen ve verilen eğitimi oldukça iyi

özümseyen biri olmuştu.

Ali burada ideolojik gıdasını almış, düşünsel ve ruhsal zenginliği yakalamış, inanç ve ideallerine olan bağlılığını güçlendirmişti. Burada Kürtleri, Kürt halk gerçekliğini, Kürtlerin içinde bulunduğu durumu ve genel olarak sosyalist dünya görüşünü kavrayarak özümsemişti. Burada aynı zamanda Kemal'den bir insanın nasıl olması gerektiğinin yanı sıra, bir de yeniçağın ve yeni felsefenin genel hatlarını öğrenmişti. Dürüst, soylu ve erdemli olmayı ama aynı zamanda da insan olmanın ağırlığını belleğine kazınmıştı.

Ali, iki yıla yakın bir süre Kemal'in verdiği eğitimden geçtikten sonra tahliye olmuştu. Tahliyeden iki gün önce kendisi için düzenlenen 'moral gecesi'nde yaptığı konuşmada; "İki gün sonra tahliye olacağım. Çok az bir bilinç, yetersiz bir düşünce yoğunluğu, zayıf ve yeterince sağlamlaşmamış bir kişilikle gelmiştim ama şimdi sağlam bir bilinç, derin bir düşünce ve sarsılmaz bir kişilik yapısıyla tahliye oluyorum. Daha da önemlisi sağlam, sarsılmaz ve çelikten bilenmiş bir iradeyle dışarıya çıkıyorum. Bir de, evet bir de Kemal abi gibi bir insanı tanıma ve ondan bir devrimcinin nasıl olması gerektiğine dair dersleri alma şansını yakalamış oldum. Bir insanın 'iyi ki cezaevine girdim' demesi sanırım oldukça zordur ama ben tereddütsüz bir biçimde 'iyi ki girdim' diyorum. Çünkü çok daha derin ve çok daha kararlı bir kişilik ve yürek gücüyle çıkıyorum. Fazla uzatmayayım; sizi, hepinizi ve daha çok da beni gerçek anlamda kendi özümle buluşturan ve adeta beni yeniden yaratarak Kürt halkının sadık bir evladı haline getiren Kemal ağabeyi asla ama asla mahcup etmeyeceğim" demişti.

Evet, Ali tahliye olmuştu. Herkes havalandırmada onu uğurlamak için sıraya geçmişti. Kemal, sıranın başında bekliyordu. Ali, herkesle kucaklaşıp vedalaştıktan sonra onun yanına gelmişti. Kemal, Ali'yi kucaklayıp yanaklarından öptükten sonra, duygulu bir ses tonuyla; "Emin ve kararlı adımlarla devrim yolunda her türlü engeli aşacağına inancım tamdır. İradeni ve bilincini bütünleştirerek hedefe doğru yürüme cesaretini gösterebilirsen, o zaman amacına ulaşabilirsin. Bunu unutma" dedi.

Ali, tahliye olduktan sonra Riha merkezde çalışmalara başlamıştı. Eskisinden daha verimli, derin ve nitelikli bir faaliyet yürütmüş,

kısa sürede bölgede bilinen ve sevilen bir devrimci konumuna gelmişti. “Ben iyi bir asker ve iyi bir eylemci olmayı düşünüyorum” diyen Kemal’in seçmiş olduğu mesleği seçmemesi elbette ki düşünülemezdi Ali için. Evet, Ali de profesyonel devrimcilik yaşamında askeri mesleği seçmiş ve iyi bir eylemci olmak için bıkmıp usanmadan çalışmıştı. Artık sadece iyi, dürüst ve güvenilir bir devrimci değil, aynı zamanda güçlü bir eylemci de olmuştu.

Günlerden bir gün, bölgede farklı alanlarda faaliyet yürüten birimler arasındaki ilişkiyi kuran bir kurye kendisine bir not vermişti. Notu yazan kişi, Parti’nin Riha İl Komitesi sekreteriydi. Notta şunlar yazılıydı. “...Tarihinde, Saat arasında, cezaevinden firar edecek olan Kemal Pir’i alıp cezaevinin hemen yanındaki mezarlıkta sizi bekleyecek arabayla ‘Eligor’ istikametine doğru yola çıkacaksınız. Seninle birlikte eyleme katılacak... arkadaş nereye gideceğinizi size söyleyecektir. Ne pahasına olursa olsun sıfır riskle Kemal arkadaşını gerekli yere ulaştıracaksınız...”

Ali, notu bir solukta okumuştı. “Vay be, demek ki Kemal Pir’i kaçıracam. Ne ilginç bir tesadüf? Hocamı, öğretmenimi, komutanımı ben kaçıracağım. Ne mutlu bana” dedi, sevinçle dolarak...

Aradan yıllar geçmişti. Bu kez Ali ile Kemal’in yolu Diyarbakır Cezaevi’nde buluşmuştu. Şimdi de bir Temmuz ayının en sıcak günlerinde Ölüm Orucu’nda kesişmişti yolları. Kaderleri aynı çizgi üzerinde yürüyen iki kaderdaş. Sanki bedenlerine kan pompalayan ana damar birbirine bağlıydı. Evet, ikisinin de yaşam çizgisi en zor ve en çetin koşullarda buluşmuştu. Tüm bunları anı anına belleğinin derinliklerinden adeta söke söke alıp bugünle birleştiren Ali, Kemal’le eski anılarını tazelemek için bugüne kadar bir fırsat aramıştı hep. Sohbet etmek, eski günleri anmak ama daha çok da Kemal’in kendisine ilişkin izlenimlerini öğrenmek istiyordu. “Tam zamanı” dedi kendi kendine Ali.

– Kemal abi, nasılsın, yorgun musun?

diye seslendi, içtenlikle.

Fevzi’yle yapmış olduğu uzun sohbetin ardından oldukça yorgun olan Kemal, yarı uykulu yarı uyanık haliyle,

– Kim o?

diye sordu.

- Benim Kemal abi. Ali, Ali Çiçek diye yanıtladı.
- Ali arkadaş, sen misin?
- Evet, Kemal abi, benim, ben çağırdım.
- Evet, dinliyorum.
- Yorgun musun abi? Biraz sohbet etmek daha iyi olur diye düşünüyordum da.
- Buyur tabii, biraz yorgun olsam da, sorun değil. Zaten ben de sohbet etmek, hatta biraz da tartışmak istiyorum.
- Önce nasıl olduğunuzu, sağlığınızın iyi olup olmadığını öğrenmek istiyorum. Elbetteki ortamdaki konuşmaları, sizinle Hayri ve Karasu abi arasındaki sohbetleri dinliyorum.
- Ama bizzat sizden öğrenmek istiyorum.
- Sohbeti sağlığım ile başlatsak ne sen, ne de ben bir tat alabiliriz. Bu nedenle ne sen sordun o soruyu, ne de ben yanıt verdim desek bence en doğrusunu yapmış oluruz.
- O zaman sağlık konusunda ciddi bir problemle karşı karşıya olduğunuzu söyleyebilir miyim?
- Bak Ali arkadaş, bunu geçelim. Ölüm Orucu’ndayız, ölüm yatağına girmiş bulunuyoruz, ölümle dansa tutuşanlar artık. Bu nedenle sağlık sorununuz yoktur, olamaz da.
- Tamam, abi, bunu geçiyorum.
- Tamam, geçelim.
- Şeyi soracaktım, hatırlıyor musun Adana Cezaevi’ndeki günlerimiz?
- Ne demek! Tabii ki hatırlıyorum, hatırlamaz mıyım? Cezaevi olmasına rağmen yoğun olduğumuz günlerdi. Onlarca arkadaş yetişti orada, birçok genç militanlaştı. Bugün mücadele saflarında en iyi kavgayı veren de gene bu gençlerdir.
- Evet, öyle ağabey.
- O gençlerden birisi de sensin Ali. Hatırlıyorsun değil mi eğitim süreçlerimizi?
- Hatırlamaz mıyım? O eğitim devreleri bizi bu noktaya getirdi. Örneğin ben, tamam, sürece profesyonel düzeyde katılmışım ama öylesineydi katılımlım, kendiliğindendi, bilinç ve ideoloji yönü son derece zayıftı. Esas olarak ideolojik katılımı orada, bize verdiğiniz

eğitim süreçlerinde yaptım.

– Diğer arkadaşların çoğu da sanırım böyleydi. Çok dürüst, samimi ve kararlı arkadaşlardı ama dediğin gibi bilinç ve ideolojik yön yetersizdi. Adana Cezaevi'nin bu boyutu tamamlama noktasında epey katkısı oldu. Yani düşman sözde bizi gençlerden soyutlamıştı ama yanımıza getirdikleri gençleri soyutlayamadı bizden. Biz de öyle sıkı bir eğitimle katılım sağlayan gençlerin teorik ve ideolojik seviyelerini geliştirdik. Bilemiyorum biz mi karlı çıktık, yoksa bizi alıp zindana tıkatanlar mı? Tabii ki tartışılır bir durumdur ama orada yetişen onlarca gencin olduğunu biliyorum.

– Yok, ağabey, tabii ki o zaman sizin gibi arkadaşların içeride olması iyi değildi, biz yine bir şeyler yapıp ideolojik ve teorik düzeyimizi yükseltmenin bir yolunu bulurduk ama sizin gibi arkadaşların orada olması hareket açısından büyük kayıptı.

– Yok, sanmıyorum. Her zaman 'doğru' gibi görünen şey doğru değildir. Bazen 'doğru' dediğimiz şey gerçekten de doğru değildir. Bazen de tersi bir durum olabilir. Yani yanlış gibi görünen birşey, aslında aynı zamanda doğru da olabilir. Buna yanılsama denilir. Yanılsama son derece tehlikeli bir durumdur. Doğruyu görüp görmeme, gerçekleri kavrayıp kavramama, var olanı olduğu gibi algılama ile algılamama arasında gidip gelmeye direkt bağlantılı olan yanılsamanın bir devrimci için çok daha tehlikeli olduğunu vurgulamaya bile gerek yoktur.

– Doğru, öyle, ama bence sizin cezaevinde olmanız hareket için büyük bir kayıp, bu bir yanılsama olabilir mi?

– Olabilir, yanılsama dediğiniz gerçeklerle yanlış olanı birbirine karıştırma olayıdır. Burada önemli olan sonuçtur. Sanırım politikayı sonuçlarla izah etmek daha doğrudur. Son tahlilde kazanılana, elde edilene bakılır. Eğer son tahlilde kazanan, yani karda olan bizsek zaten sorun yoktur. Burada sadece sorun cezaevinde verdiğimiz be-deldir. Zaten biz de bu bedeli vermeye hazır olduğumuzu söylediğimiz için, doğal olarak o da sorun olmaktan çıkmaktadır.

– Anladım, doğru.

– Ondan öte geçmişe ait en fazla anımsadığım ve adeta sürekli andığım olayların başında gelen nedir biliyor musun Ali arkadaş? Urfa Cezaevi'ndeki firar olayıdır. Orada seninle ikinci kez karşılaşmış

oluyorduk ama doğruyu söylemem gerekirse firar ederken, seni karşımda görünce hem çok sevindim hem de şaşırdım. “vay be, bu bizim ufaklık Ali” demekten kendimi alamadım.

– Öyle mi ağabey?

– Evet, doğru, ‘bu bizim ufaklık Ali’ dedim.

– Belki de beni unutmuşunuz.

– Eee, doğrusunu söylemek gerekirse unutmamıştım ama öyle belleğimde çok canlı bir siman da yoktu. Yani tamam, ‘Ali’ diye bir arkadaşımız vardı, cezaevinde eğitime alınmıştı fakat aradan epey zaman geçtiği için ne yaptığını ve nelerle uğraştığını pek fazla bilemiyordum. Ama elinde silahla, cin gibi karşımda gördüğüm kişinin bir zamanlar eğitime katılan ufaklık Ali olduğunu görünce, o zamanki genel duruşun hafızamda belirgin biçimde canlanmış oldu.

– Bana ‘Kemal ağabey’in firar eylemine katılacaksın’ denildiğinde öylesine sevinmiştim ki, bunu kelimelerle anlatamam. Ben sizi ne unutmuşum, ne de belleğimdeki varlığınız zayıflamıştı. Tam tersine ben devrimcileştikçe, faaliyetlere daha fazla katılım sağladıkça sizi anma, anımsama artıyor, belleğimdeki yeriniz daha fazla elle tutulur hale geliyordu.

– Mükemmel bir planlama ile gerçekleşen bir firardı. Gerçekten de ustaca hazırlanmış bir özgürlük eylemiydi. Tabii ki birçok şeyi bir araya getirerek gerçekleştirdiğimiz bir firar olayıydı. Yarıaık Cezaevi’ndeki yurtseverlerin katkıları az değildi, onların da epey emeği oldu. Hem iç gelişmeleri yönlendirip koordine ettiler hem dışarıdaki arkadaşlarla bilgi akışını sağladılar hem de fiili firar eylemi gerçekleştiği zaman gerekli yardımı sağladılar. Dışarıya çıktıktan sonraki planlama da mükemmeldi.

– Aslında bize fazla iş düşmemişti. Her şeyi içeride halletmiştiniz. Bize düşen görev bir araba, herhangi bir olumsuzluk durumunda can güvenliğinizi sağlamak ve sizi sağlam bir biçimde gerekli yere ulaştırmaktı. Bunu yapmaya çalıştık. Bence çıkışınız ilginçti Kemal ağabey.

– Nasıl ilginçti?

– Sizinle birlikte en fazla üç kişi olacağınızı söylemişlerdi. Karşımda kalabalık bir grubu görünce şaşırdım. Ama iyi ki planlamamız biraz derli topluydu. Yoksa sorun çıkabilirdi.

– Sizden, daha doğrusu dışarıda çalışmaya dahil olan arkadaşlardan korkuyordum. Açık vermelerinden, sağlam çalışmayacaklarından çekiniyordum. Özellikle beni almaya gelecekleri günden korkuyordum. Cezaevinin önünde panik, heyecan, korku gibi nedenlerden dolayı açık verme ihtimalinin yüksek olduğunu düşünüyordum ama korkuğum başıma gelmedi.

– Siz çıkmadan yarım saat önce cezaevinin yarıaçık kapısının önünde beklemeye başlamıştım. Aslında sabah erkenden oralardaydım. Cezaevinin hemen yanında Eyyüp Peygamber Mezarlığı’nda biraz bekledik, hemen yan tarafında bir camii vardı. Bu camide de epey bekledikten sonra, saat onikiye on kala cezaevinin yarıaçık kapısının önüne geldik. Beklerken büyük bir heyecan içindeydim. Aslında sadece heyecan değil, her şeyi iç içe yaşıyordum. Heyecan da, sevinç de, hüznün de, korku da vardı ruhumun derinliklerinde. Müthiş bir bekleme, bir dakika bana bir ay gibi uzun gelmişti. Zaten fazla beklemekten hemen siz çıkıp geldiniz. Sizi görünce büyük bir sevinç ve korku patlaması yaşamıştım. ‘Evet, o anda, yani siz kapıdan dışarıya ayağınızı attığınızda ‘işte tarihin yazacağı an’ diye düşünmekten kendimi alamamıştım.

– Demek kalabalık halimizi görünce şaşırdınız, öyle mi?

– Evet, doğru, çünkü bize ‘en fazla üç’ kişi demişlerdi.

– Aslında arkadaşlar doğru söylemişlerdi. Yani normalde benimle birlikte üç kişi gelecekti. Ancak son anda firardan haberi olanların tümü “biz de geleceğiz” dediler. Ne kadar karşı çıksam da ikna edemedim. Daha fazla ısrarın firar girişimini boşa çıkaracağını düşünerek, benimle birlikte Parti’ye gelmeleri şartıyla kabul etmek zorunda kaldım. Hepsi de şartımı kabul ettiler, belki de o an kabul etmek zorunda kaldılar. Gerçi birkaç kişinin dışında diğerleri benimle birlikte geldi, sonradan öğrendiğime göre onlardan ikisi şehit düşmüştü.

Kemal konuşurken artık tamamen yorgun düşmüş, adeta enerjisi ve konuşma yetisini kaybetmişti. Yarı baygın, yarı uykulu, yarı uyanık haliyle artık sohbete devam edemeyeceğini anlamıştı, yine de Ali ile olan sohbetini yarıda bırakmak istemiyordu ama uyku ve yorgunluğa dayanamayarak derin bir sessizliğe gömülmüştü.

Çağrı ve sorduğu sorulara yanıt alamayan Ali, Kemal’in yorgunluktan uykuya daldığını anlamıştı. Onun da dinlenme zamanı gelmişti;

ruhunu zinde tutmalıydı...

Hala vahşetin kol gezdiği bir dönemdi. Karanlığın egemen olduğu, gökyüzünün pusularında vampirlerin, yarasaların hüküm sürdüğü zamanlardı. Her yer zifiri karanlıktı daha. Dünya ise; kasırga ve dev dalgalarla sarsılıyordu. Esat Oktay'ın iki dudağının arasından çıkan her söz yasa olup uygulanıyordu. Yani zaman 14 Temmuz Miladı'ndan önceki bir zamandı daha...

İşte bu zamanın bir günü Akif sevinçli ama buruk halde dönmüştü mahkemeden. Sakin ve düşünceliydi. Efkarlı bir tebessümle yanıtlamıştı soruları. Ayakta, esas duruşta bekliyor ama marş okumuyordu. Ağzını açıp kapatarak okuyormuş gibi yapıyor, sabırsızlıkla 'kaybol' komutunu bekliyordu. Yatakta, battaniyenin altında anlatacağı her şeyi. Bu yol daha güvenliydik. Zaman gelip çatmıştı. Akşam yemeği verilmiş, 'kaybolma' saati gelmişti. Akif Firat'a yanaşarak;

– Kulaklarımı yaklaştır ve iyi dinle beni Firat arkadaş. Bu sabah, hücreden her şeyi göze alarak çıktım. Hayri ile Kemallerle konuşmak için ne gerekiyorsa yapacaktım, nitekim öyle de yaptım. Biraz dayak yedim, bir dişim gitti ama sonuçta ikisiyle de konuşmayı başardım. Giderken ancak Hayri ile konuşabildim, dönüşte de Kemal'le konuşmayı başardım. Hayri, ilerde direnişe geçeceğimizi, eylemin Ölüm Orucu olacağını, katılma gücünü bulan arkadaşların destek olabileceklerini söyledi. Yani direniş ufukta. Dolayısıyla 18 Mayıs'ta kendimizi Mazlumvari bir eylemle feda etme kararımızın bir anlamı kalmıyor. Eyleme biz de katılırız. En azından şimdilik böyle düşünüyorum. Ne diyorsun? Çünkü kararı birlikte almıştık. Yine birlikte karar verelim.

Tek sözü dahi kaçırmamıştı Firat. Soru üstüne soru yağdırıyordu;

– Ne zaman? Kimler katılacak? Ne kadar beklenecek?

– Ayrıntıları bilmiyorum. Ama en kısa zamanda olur. Beklemek ölümden beter artık.

– Tamam, 18 Mayıs'ta yapacağımız eyleme gerek yok artık. Mademki Ölüm Orucu başlayacak, biz de dahil olalım. Böyle düşünüyorum ama eğer geç olursa veya hiç olmazsa o zaman büyük bir hata yapmış oluruz. Dörtler'in ardından hemen bir eylemin konulması ve silsilenin bozulmaması gerektiğini daha önce çok tartışmıştık. Sence de riskli değil mi?

– Bence de riski var. Ama riski olmayan bir şey yok ki. Yaşam çelişkilerle dolu ve her çelişki aynı zamanda bir riski de taşıyor bağrında. Eskiden ‘toplulu halde bir eylem gerçekleşse ve bu eylem başarıyla sonuçlansa 12 Eylül Cuntası taviz vermek zorunda kalır’ diyorduk. Şimdi böylesi bir süreçteyiz ve planlanan Ölüm Orucu eylemi tam da bunu ifade ediyor. Bu nedenle ‘bekleyelim ve biz de Kemal ile Hayri’lerle Ölüm Orucu’na girelim’ diyorum.

– Tamam, öyle yapalım. Eğer ertelenir, çok uzun bir süreyi alır ve gecikme durumu meydana gelirse o zaman yine tasarladığımız eylemi gerçekleştiririz...

– Tamam, anlaştık...

Firat, uzun bir süreye kadar Akif’in başka şeyleri anlatmasını beklemişti. Ancak daha çok eylemle ilgili konuşmuştu. Aslında eylemin dışında başka şeyleri de anlatmasını beklemiş, çünkü öyle bir izlenim almıştı. Araya başka şeyler girdiği için unutmış olabileceğini düşünerek Akif’e seslenmişti:

– Anlatmak istediğin başka şeyler yok mu? Sanki bir şeyleri unuttun? Yanılıyor muyum yoksa? dedi, yavaş bir ses tonuyla.

Akif:

– Yok unutmadım, geleceğim oraya ama uzun olacak ve dolayısıyla tahammül göstermen gerek dedi hüzün dolu bir sesle.

Firat mahçup bir sesle:

– Ne demek tahammül? Sabaha kadar anlatsan da sıkılmadan ve tek bir sözcüğü kaçırmadan dinlerim seni.

Akif, Firat’ın mahçup olduğunu görünce takılmak amacıyla öyle söylediğini belirtmiş ve esas konuya geçmişti:

– Şimdi beni dinlemen istiyorum. Sana bir şey anlatacağım, mutlaka yarınlara aktarılması gerek. Konu son derece önemli.

– Tamam, dinliyorum.

– Eylemi Hayri’den öğrendikten sonra, mahkemede yapmam gereken bir açıklama vardı. Yaptım ama yetersiz oldu. Mahkeme heyeti, davayla ilişkisi olmadığı gerekçesiyle sözlerimi kesti. Devam ettim. Ama beni birkaç kez uyardı. Üstelik konuşmam, tutanaklara eksik geçti. Beni sabırla dinle.

– Tamam, dinliyorum. O konuda kuşkun olmasın.

– İçimdeydi hep. Bir gün bile aklımdan çıkmadı. Gece gündüz

demedi hep düşündüm. Vicdanım rahat değildi, kendimi huzursuz hissediyordum, hatta zaman zaman onun yokluğundan kendimi sorumlu gördüğüm de oldu. 'Eğer görevimi yerine getirmiş olsaydım, O, şimdi yaşıyor olacaktı' diye çok düşündüğüm olmuştur.

Battaniyenin altında, kulağını neredeyse Akif'in ağzına dayamış, pür dikkat dinliyordu Firat. Akif'in neden söz ettiğini bilmiyordu. Saadete gelecek miydi? Yoksa onu nasıl anlayacaktı? Soracaktı ama cesaret edemedi. Düşüncesinin dağılacığından çekindi. O derece üzgündü Akif. En iyisi dinlemektir.

– Mazlum Doğan arkadaştan bahsediyorum,
dedi Akif.

Zor duyuluyordu sesi, kısılmıştı sanki. Kahırla içini çekip devam etmişti;

– Onu cezaevinden kaçıracaktık ama olmadı... O dönemde bölge sorumlusu Baki'ydi. Benle Felek diye bir arkadaşı çağırdı. Mazlum'u kaçıracağımızı, hemen harekete geçmemiz gerektiğini söyledi. Planlama yapıp işe giriştik. Her şey hazırdı. Belirlenen günde, zaman yitirmeden yola çıktık. Ancak esas nokta yerine, yanlışlıkla başka bir noktaya gitmiştik. Yanlış noktadan doğru noktaya ulaşana kadar da iş isten geçmişti. Mazlum, dolu olan bir çöp bidonu içinde, çöp kamyonu ile dışarıya çıkmıştı. Kamyon çöplüğe geliyor, askerler çöp bidonlarını boşaltırken Mazlum'u görüyorlar. Daha doğrusu çöplerle birlikte bidondan bir insanın da çıkıp yere yığıldığını fark ediyorlar. Mazlum, akşamdan sabaha kadar bidonun içinde hareketsiz kaldığı için bedeni tamamen uyuşmuş meğer. Bu nedenle ne ayağa kalkabilmiş, ne de kendini savunup müdahale edebilmiş. Çöpler arasında hareketsiz kala kala, çöp döküldüğünde olduğu gibi yere yığılıp kalmış. Askerler önce paniğe kapılmışlar. Ancak Mazlum'un halini görünce üzerine atlayıp yakalamışlar, hemen arabaya bindirip tekrar cezaevine getirmişler.

Çöplükte, yani çöpün döküldüğü yerde epey bekledik ama ne Mazlum'u, ne de askerleri gördük. Geldiğimiz zaman yanımızdan geçen askeri arabadan şüphelendik ama sadece şüphelenmiştik...

Anlattıkça anlatıyordu, durdurmak mümkün değildi. Sesi kah kızgın, hüznü, kah boğuk çıkıyordu. Üzgündü. Durmuş, derin bir nefes çekmiş ve yeniden başlamıştı:

– Baki, sanırım biraz geç haber vermişti bize. Bazen onu suçlu görüyorum. Ama öyle değil. Esas biz hatalıydık. Baki'ye rağmen hızlı davransaydık, hazırlıkları süratli yapsaydık, daha hızlı bir tempoyla gitseydik Mazlum'u kurtaramaz mıydık acaba? Hep bu soruyu soruyorum kendi kendime... O hayattayken de bunu düşünüyordum ama ölümünden sonra bunun ağırlığını daha çok hissetmeye, hatta giderek kendimi suçlu görmeye başladım. Evet, ben görevimi yapamadım. Böyle bilene!

Farelerin bitlerle işbirliği edercesine ölüm kervanındakilere karşı taaruza geçtikleri, susuzluktan dudakların çatladığı sıcak Temmuz günlerinden birinde konuşuyor, anlatıyor, bir başka tarih yazıyordu Akif. Ölüm yolculuğunda bile kendini sorgulamaya, daha da önemlisi hesap vermeye devam ediyordu. Verilecek neyi varsa onu ortaya koymasına, arkadaşlarını kurtarmak için kendini adım adım, dirhem dirhem eritmesine rağmen, hala yetersiz görüyordu bunları. Bir ara nefesi kesilir gibi olmuştu.

Firat, Akif'in daha derin bir nefes alması, yaşadığı hüznünün dağılması, kendine dönük keskin konuşmasını bir nebze de olsa yumuşatması için araya girmişti:

– Battaniyeyi kaldırıp biraz hava alsan acaba, bir şey olur mu?

– Yok, hayır, ne olacak ki?

– ?

– Sanki burada yaşamıyorsun Firat. 'kaybol' komutundan sonra yatmak dışında her şey yasak değil mi?

– Yasak!

– O halde?

– Bir yasağı delmiş oluruz.

– Ne bir yasağı, onlarca yasak saydım.

– Dayaktan veya ölümünden ötesi var mı?

– Yok!

– Öyleyse battaniyeyi kaldır, derin nefes al ve kaldığın yerden devam et.

Akif, dikkatle kaldırmıştı battaniyenin ucunu. Açılan gedikten hava almış ve sürdürmüştü:

– Neden böyle olduk? Neden yenilgi sürecini bu kadar kötü yaşadık? Neden bir yıl önceki direniş başarısız oldu? Söyleyebilir

misin, bu soruların izahatını yapabilir misin Firat arkadaş?

– Hayır, soruların yanıtını veremem. Daha doğrusu, şimdilik, şu an, soruları peş peşe sıraladığın şu dakikalarda tam anlamıyla veremem ama eğer önce sen biraz izah edersen, belki ben de bir şeyler söyleyebilirim. Evet, sence neden böyle olduk?

– Yetersiz kişiliğimizden. Tamam, tecrübesizdik, cezaevi pratiğimiz yoktu. Bu konuda tarihi birikimden yoksunduk. İsyancılar kadar, yenilgilerle dolu bir tarihe sahiptik ama bunların hiç birisi belirleyici değildi. Esas belirleyici olan yetersiz duruşumuzdu. İyi bir yoğunlaşmayı yaşamadık. Sistemli, sonuç alıcı bir direniş geleneği oluşturamadık. Düşmanı, tarihsel konumunu, sınıfsal karakterini yeterince kavrayamadık. Yönelimlerin anlamını, amaç ve hedefini bütünlüklü kavrayamadık...

– Uzun, orta ve kısa vadeli bir plandan yoksunduk. Rastgele bir tavırla karşı koyduk. Bir de ruhumuzu, benliğimizi, duygu ve iç dünyalarımızda bizi biz yapan, yani varoluşumuzu belirleyen hayat damarlarımızı bir kalıba döküp yeniden bir cevher haline getiremedik. Yani cesaretimizi düşünsel dünyamızla, devrimciliğimizi tarih bilincimizle, geçmişimizi geleceğimizle ve bütün bunları belleğimizdeki kayıtlarla tam anlamıyla yoğurup yeniden anlamlı kılmada yetersiz kaldık. Bence bunları da eklemek gerek Akif arkadaş...

– ?...

Ağustos sıcakları son demindeydi artık. Eylül’e girildiğinde kervan sınıra dayanmıştı. Ölüm gelip çatmıştı kapıya. Kemal, bir efsaneydi. Can çekişen bir şövalye gibi, ölüme karşı direnmeye devam ediyordu. Dirhem dirhem, hücre hücre direniyordu ama ipi artık göğüslemek üzereydi. Fiziki yaşamın son etabına gelmişti.

– İlkın ben ölmeliyim. Önce ben yummalıyım gözlerimi, demişti eylemin ilk günlerinde.

Sanki bu sözlere bağlı kalıyordu. Ölümle yaşam arasındaki incelmış çizgide dans ediyordu adeta. Işıl ışıl, bin bir renkle süslenmiş pisti ise göremiyordu. Çılgınca yükselen melodilere kendini kaptırmış bir dansçı kadar hareketliydi ama karanlıktaydı. Dünyayı, yıldızları, güneşi, ayı ve ışığı artık sadece hayal edebiliyordu. Gözleri o çakmak çakmak ışığını yitirmişti. Baktı mı insanın içini ışıtan aydınlık gülüşlü

gözler yoktu artık. En sevdiği Zühal yıldızını bir daha seçemeyecekti, onun geceleri gökyüzünde nazlı bir gelin gibi süzülüşünü izlemek için bekleyemeyecekti. Güneşin sıcaklığını, ayın şavkını, doğanın o muhteşem güzelliğini hissedebilecekti yalnızca. Bir daha annesinin sevecen ama kederli yüzünü göremeyecek, şefkatli gözlerine bakamayacaktı...

– Doktor, artık gözlerim görmüyor. Her taraf karanlık... Vay be! Demek ki, körlerin dünyası böyle! Yaşamın onlar için ne kadar acımasız olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum.

Bir gece ansızın seslenip bunları söylemişti Hayri'ye.

– Hiç mi görmüyorsun Kemal? diye zorlukla sorabilmişti Hayri.

– Hayır doktor, hiç. Tamamen karanlık... Ama önemli değil, zaten günlerim sayılı.

Gardıyanlar bilmesinler. Bana karşı kullanabilirler.

– Öyle deme Kemal, kimin önce gideceği belli değil.

– Hayır doktor, önce ben ölmeliyim. Bunu bana çok görmeyin.

– Bir arkadaşın daha, benden önce ölmesine dayanamam Kemal. Ben de senin gibi kan ağlıyorum. Mazlum'un bizden önce gidişi, Dörtler'in kendilerini feda etmeleri beni feci yaraladı. Bir de, bir de... Hayır, hayır kabul edemem, buna izin veremem ve bence sen de beni anla Kemal...

– Doktor. Seni anlıyorum. Acısına dayanılmaz günleri birlikte yaşadık. Sorumluluğun ne kadar büyük olduğunu da çok iyi biliyorum. Ama buna rağmen 'önce ben ölmeliyim' diyorum. Sen de beni anla. Tamam mı?

– !!...

Hayri, konuyu değiştirerek ancak Kemal'in dayanılması mümkün olmayan isteğini gündemden çıkartabilirdi. Bu nedenle hiç hesapta olmayan bir soruyla gündemi değiştirmek istemişti:

– 'Ağlama yar ağlama/ mavi yazma bağlama' türküsünü bilen arkadaş var mı?

Müthiş bir şarkıdır. Acıyı, yalnızlığı ve daha çok da ana hasretini çok yalın bir biçimde dile getiren bu şarkıyı hep dinlemek isterim. Bilen varsa söylerse çok iyi olur.

Bilen yok mu?

Bilen yoktu ama söylenmesi de gerekiyordu. Hayri istemişti

çünkü. Ama hepsi de şarkı söyleme konusunda beceriksiz insanlardı. Sanki sesi güzel olmayan ve şarkı söyleme yeteneğinden yoksun kişiler özellikle seçilerek Ölüm Orucu'na girmişlerdi. Ses güzelliği bir yana, hiç birisinin ezberinde şarkı sözü bile yoktu. İçlerinde sadece ezbere şarkı bilen Karasu'ydu. O da bir iki şarkıyı öğrenmişti. Hayri'nin isteğinden sonra herkes belleğini zorlamaya çalışarak, bildiği ezber kırıntılarını hatırlamaya başlamıştı. Halbuki hepsi de, 'ağlama yar ağlama'yı çok dinlemiş, hatta moral gecelerinde koro halinde okumuşlardı. Ama sözlerini tek başına söyleyecek kadar anımsamıyordu hiçbirisi. Peki, ne olacaktı? Karasu yetişmişti imdatlarına. 'Tamam, hepimiz birlikte, koro halinde okuyalım' demişti. 'Koro halinde okursak becerebiliriz' diye devam etmişti.

Gerçekten de becerebilmişlerdi. Koro halinde okumuş ve şarkıyı sonuna kadar götürmüşlerdi. Ama 'nasıl okudular' diye bir soru sorulmuş olsaydı eğer, verilecek en doğru cevap, 'berbat' yanıtı olacaktı. Evet, okumayı becermişlerdi, zaman zaman birbirlerine yakın notalarda buluşmuşlardı ama kötü okumuşlardı. Şarkı bittikten sonra Karasu, 'okuduk fakat şarkıyı da tanınmaz hale getirdik ama olsun, okuduk ya' diyerek, gelecek olası eleştirilerin önünü kesmişti. Hayri, koroyu alkışlamıştı. İsteği yerine gelmişti. Nezaket gereği, 'çok güzel söylediniz, sizi tebrik ediyorum' demiş, kendisinin de koroya eşlik ettiğini söylemişti.

– Sanmayın ki yalnız siz söylediniz, ben de size eşlik ettim, diye devam etmişti moral yüklü bir ses tonuyla.

– Karasu, ben de eşlik ettim a. Sanmayın ki sadece siz söylediniz, diye araya girmişti Kemal.

– Valla bilemiyorum Kemal, sesin bana gelmedi, daha doğrusu senin söylediğine dair en ufak bir işaret alamadım.

– Nasıl bir işaret bekliyordun?

– Bayağı işaret işte. Okuyan arkadaşlardan işaret alabiliyordum ama senin tarafından, bilemiyorum alamadım.

– İşaret?

– Evet işaret...

– Peki, bu işaretin işaretini nasıl anlayacağız Karasu?

– Kemal, tabii ki gökyüzünden, gözlerimize doğrudan yansıyan bir ışık değildir, bir ateş, bir ışık kütlesi, bir yıldızın kayması, güneşin

doğması da değildir tabii...

– Vay vay vay, edebiyata bak hele, edebiyata!

– Yok, yok ne edebiyatı Kemal arkadaş?

– Vala kabul etmem Karasu. Kusura bakma, işaret almamışsan o senin sorunun. Daha dikkatli dinleyerek dediğin o işaretlerden bir tanesini alsaydın...

– Tamam, okuduğunu kabul edelim.

– Hayır, ne demek ‘kabul edelim?’ Eğer işaret alamamışsan senden kaynaklanmıştır, ben söyledim, okudum. Emeğimi inkar etmene izin vermem.

– Tamam, okudun ve anlaştık, bundan sonra daha dikkatle dinlerim.

Karasu ile yapmış olduğu söz düellosunun ardından, kısa bir sessizlik molasından sonra yeniden sohbete katılan Kemal çok sevdiği bir şarkıyı istemişti:

– Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz’ı biliyor musun Karasu?

– Hayır, bilmiyorum. Daha doğrusu sözlerinin tümü aklımda değil ama bunu da koro halinde söyleyebiliriz herhalde.

– Tamam, söyleyelim. Ben de söyleyeceğim, sonra ‘işaret alamadım’ demeyesin ha.

– Tamam, tamam, bu sefer daha iyi dinlerim, deyim yerindeyse kulaklarımı dört açarım ve senin tarafından gelecek o işaret veya ışınları mutlak anlamda duymak için özel bir çaba sarf ederim...

Koro Kemal’in isteğini de yerine getirmişti. Nakarat tekrarlandığında Kemal’in belirgin sesi yükseliyordu hemen. Koronun en bas sesiydi. Bir de en üst perdeden okuduğundan sesi müthiş çıkıyordu. Gür ve kalın ses hücrede yankı yapıyordu. Karasu’nun duymaması, işareti almaması mümkün değildi. Şarkı bittikten sonra,

– İşareti aldın mı Karasu?

diye seslendi Kemal.

– Aldım aldım hem de çok iyi aldım Kemal arkadaş, bundan sonra seni de koroya alabiliriz ha, dedi.

Gerçekten de Kemal’in sesini beğenmişti.

– ‘Alabiliriz’ diyorsun, öyle mi?

– Yok, yok, ‘alabiliriz’ değil ‘alıyoruz’ diye düzeltiyorum.

– Tamam, biraz dinlenmem gerek Karasu.

– Tamam, Kemal, sen dinlen. Ben de biraz uyuyacağım.

Bugün hangi ilde olduğumuzu, nerede dolaştığımızı ve dolaşırken neleri gördüğümüzü, faşistlerle kavga edip etmediğimizi söylemedik Kemal arkadaş.

– Evet, doğru. Eylemin de 47. günündeyiz. Dolayısıyla bugün Mêrdîn ilindeyiz. Kürdistan’ın en hareketli, en tarihi, en renkli halk mozağının olduğu, çok kültürlü bir şehri olan Mêrdîn’i çok sevdiğimi söylemeliyim. Bugün tarihi yerlerini gezdim, kalesine çıktım, o mimari yapısına hayran kalarak seyrettim. Faşistlerle kavga edemedim, çünkü Mêrdîn’de faşist yoktur ama birkaç sosyal şovenle tartıştığımı söylemeliyim.

– Ben de sessiz bir biçimde dolaştım. Yörülunca kaleye çıktım, orada su satan çocuklardan su alıp içtim. Bir ara bu şehri fetheden fatihleri düşünmekten kendimi alamadım. Ne zalimleri, ne hunharları, ne cellatları görmüş olan bu şehir, kim bilir kaç kez yakılıp yıkılmıştır diye düşünürken, şimdiki zalimler geldi aklıma. Sanki bunlar eski zalimlerden çok daha mı vicdanlı? Kemal, dinliyor musun?...

Kemal uyumuştı, hayır, hayır derinlere, düşünce sınırlarını aşan sınırsız mekanların ötesine dalıp gitmişti. Açlık ve susuzluğun, güçsüzlük ve takatsizliğin verdiği halsizlik onu oralara doğru götürmüştü. Bu nedenle Karasu’nun Mêrdîn’le ilgili anlattıklarını fazla dinlemeden aşmıştı sınırsız mekanları...

Hipokrat’a ihanet eden doktor

Şimdi her şey farklıydı. Yaşam bambaşka bir renge bürünmüş, düşler, hayaller, rüyalar bile değişik tonlardaydı. Öyle ya, ölüm bağdaş kurmuştu eylemcilerin sofrasına. Kemal’in bünyesi artık dayanamıyordu. Hem gözlerini hem de takatini yitirmişti. Bilinci bir gidip bir geliyor, cümleleri toparlayamayacak kadar halsiz kalıyordu. Geceleri yattığı sekiden yuvarlanıp yere düşüyordu. Gözleri görmediğinden, çoğu zaman sigaranın filtreli ucunu yakıyordu. Bazen susuyor ama daha çok konuşuyor, durmadan konuşuyordu. Doktor ve gardiyanların eylemi bıraktırma tutumları oldu mu müthiş öfkeleniyor, bağırıyor, bazen de küfrediyordu. Cezaevi doktoru Orhan Özcanlı, Kemal’le daha çok uğraşıyordu.

– Bak Kemal! Ölüyorsun, ölüm yavaş yavaş yaklaşıyor sana ve sen bir şey yapamazsın ona karşı. Düşünsene, yaşamının sonuna geliyorsun. Artık bu dünyadan göç etmek üzeresin. Gel vazgeç bu işten. Bu yolun sonu yok...

– Doktor, bana iyi bak! Aç kulaklarını, dinle. Söyleyeceğim her cümleyi kafana kazı... Ben bilinçli başladım bu işe. Yolun sonunda ölümün olduğunu biliyordum ve şu an yolun sonundayım, biliyorum. Şu an bile onu, onu temsil eden celladı çok yakınımda hissediyorum. Nefes alışverişini bile duyabiliyorum. Anlatabiliyor muyum?

– Yaşam güzel bir şey Kemal. Yaşamı seveceksin. İnsan fani de olsa sonuçta bu dünyada yaşamak ister ve ölümden korkunç derecede korkar. Bu nedenle ‘ölümden korkmam’ sözü yalandır. En yiğidim, cesurum diyen bir insanın bile ölüm karşısında bacaklarının tir tir titrediğini hepimiz biliyoruz. Sen de bir insan olduğuna göre, ölüm karşısında senin de korkun vardır mutlaka ama bu halinle de olsa seni kurtarabilirim...

– Sen ne sanıyorsun beni doktor! Beni hala tanımadın mı? Ben Kemal Pir'im. Hani övünmek gibi olmasın ama Karadeniz topraklarında dünyaya gelmiş, oranın o cesur, o kendine has özellikleriyle oldukça dürüst ve dosta karşı dost, düşmana karşı düşman olan insanlar arasında hayatın en katı ama en temiz halini öğrendim. Daha sonraki yıllarda Anadolu topraklarında yaşayan 72 milletten insanla tanışarak bugünlere gelen ve bugün de Kürtlerin özgürlüğüne kendini adayan Kemal Pir'im ben. Bilemiyorum, anlatabildim mi?

– Anlatabildin de...

– Bu işin ‘desi’ ‘mesi’ yoktur doktor. Sana kendimi olduğu gibi, hiç abartıya kaçmadan, herhangi bir yalan katmadan, son derece dürüst ve yalın bir dille anlatıyorum. Ama buna rağmen hala ‘eğer’ ve ‘de’lerden söz ediyorsan, artık o senin bileceğin bir şey.

– Ama hayat başka türlü akıyor Kemal. Kendini nasıl anlatırsan anlat, sonuçta herkes ölüm karşısında aynı şeyi düşünmekten kendini kurtaramaz. Ölüm korkusu korkunç bir duygudur. İnsanı her renk ve kılıfa sokan bir duygu depresi yaratır. Öylesine bir depresim ki, bazen insanı insanlıktan bile çıkartır.

– Bak işte ilk kez doğru bir söz çıktığı ağızından.

– Ne demek yani?

– Anlaşılmıyor mu?

– Ben ölüm ve korkudan bahsediyorum. İddia ediyorum ki, her insan ölüm karşısında aynıdır. Herkes ölümden korkar. Ve aynı zamanda onun karşısında hummaya yakalanmış gibi tir tir titrer. Bu Kemal Pir de olsa.

– Bak doktor, yaşamın, ölümün, diri veya mevtâ haline gelmenin ne demek olduğunu, kimin ölümden korkup korkmadığını, ölüm karşısında kimin bacaklarının tir tir titrediğini gayet iyi biliyorum. Bu dünyadaki faniliği de, öbür dünyadaki cennetlik veya cehennemlik halleri de gayet iyi biliyorum. Sen ve senin gibileri bu tür şeyleri bilmezler, anlamazlar, anlasalar da anlamazlıktan gelirler. Sana bir şey daha söyleyeyim mi doktor?

– Söyle, tabii.

– Doktor, yaşamı öylesine seviyorum ki, hem de uğrunda ölebilecek kadar. Bak işte, bizzat tanıksın. Göreceksin, bizzat gözlerinle göreceksin yaşam uğrunda nasıl öldüğümü, hayatımı nasıl feda ettiğimi, gözlerimi kırpmadan nasıl ölerek yaşama sarıldığımı...

Doktor, Kemal i ölüm karşısında pes ettirmek için ne gerekiyorsa onu yapıyordu. Ölümün anlamsızlığından tatalım da yaşamın vazgeçilmez güzelliğine kadar durmadan, bıkip usanmadan anlatıyordu. Bazen mesleğin verdiği tecrübe gücüne, bazen askerliğin verdiği ukala duruşuna dayanarak Kemal'i ikna etmeye çalışıyordu;

– Boşuna öleceksin Kemal, boşuna. Ölümle bir yere varılmaz. Hayatta kalacaksın ki, yapmak istediğin şeyi elde edesin, yoksa kimse senin amaçların doğrultusunda harekete geçmez. 'Kahraman olma hayali' geçici bir hayaldir. Kaldı ki bunu da doğru ve anlamlı bulmuyorum. Bir insan öldükten sonra kahraman olmuş, heykeli dikilmiş, adına kitaplar yazılmış, filmler çekilmiş, bana göre bir anlamı yoktur. Giden gitmiştir.

– Zaten hiç bir şeye inanmayan birisisin sen. Amacı olmayan, geleceği düşünmeyen, yarınki çocuklara hiç bir şey vaat etmeyen bir inkarcı olduğun için, her şeye günlük ve maddi yaşamla bağlantılı olarak yaklaşıyorsun. 'Geçmiş geçmiştir, geleceği gelecektekiler düşünsün, anı yaşa, anı düşün ve anı tasarla' düşüncesine sahipsin. Bu nedenle kahramanları, kahramanlıkları anlayamazsın sen.

– Ben hala yarın seni soracak, heykelini dikecek, adına kitaplar

yazıp filmler çekecek, ‘bir zamanlar burada yiğit bir Karadenizli vardı, bizim için Ölüm Orucu’nda hayatını kaybetti’ diyebilecek kimsenin olabileceğini düşünmüyorum. Belki sırf zaman harcamak için marjinal bir grup adını anabilir ama hiç bir zaman bir ulusa, bir halka mal olabilecek kadar kahramanlaşamazsın. Aha bunu buraya yazıyorum Kemal.

– Neden hep kahramanlık veya adımın anılmasından bahsediyorsun doktor? Bir insan normal toplumsal ve tarihsel görevini yerine getiremez mi? Neden mutlaka karşılığını istiyorsun?

– Burada ciddi bir şeyden, yani ölümden bahsediyoruz Kemal. Tabii ki karşılığı olmalıdır. Ölüyorsun, bari kahraman ol, bari adın anılsın, bari adına kitaplar yazılsın.

– Çok önemli olmamalı dediğin unvanlar. Önemli olan görev ve sorumluluktur. ‘Her şeyin mutlaka karşılığı olmalıdır’ yaklaşımı, çığırından çıkmış bireyci bir yaklaşımdır. Kendini kaybeden, özüne, ruhuna ve varoluş gerekçesine ters düşen bir tutumun en çıplak halinin dışı vurumudur.

– Ben hala ‘ne diye öleceksin’ sorusunu sormaya devam ediyorum. Boş bir amaç uğruna olacak ölümün. Devleti iyi tanıyan ve bilen birisi olarak da şunu söylemeliyim ki, devlet sizi muhatap almayacak. Hepiniz ölseniz de, buradan tabut tabut çıksanız da, devlet büyüklerimiz sizi asla ciddiye almayacaktır. Bunu böyle bilin.

– Sabahtan beri konuşuyor, tartışıyor ve can alıcı şeyleri anlatmaya çalışıyoruz birbirimize ama sen hala dik, sert ve deyim yerindeyse bidon kafalı olmaya devam ediyorsun. Bence doktor değilsin, hatta tıp fakültesinin önünden bile geçmemişsin. Bir kasap, bir cellat, bir katil olabilirsin, belki de bir canavar ama asla bir doktor olamazsın.

– Bana hakaret ediyorsun Kemal. Tartışıyoruz, konuşuyoruz ve zaman zaman belki birbirimize kızıyoruz da ama hakaret olmamalı.

– Senin bütün konuşmaların hakaret yüklüdür. Gelenen aşamada seninle tartışmak mümkün değil. İnsan biraz insan gibi konuşmalı, tartışmalı.

– Ne olursa olsun hakaret etmemelisin bana.

– Böyle konuşursan sadece hakaret etmem, eğer gücüm yeterse kavga da ederim, sen de bunu böyle bil.

– Boynu Azrail’in pençesi altında olan birine haksızlık ve hakaret

etmek istemem. Nasıl olsa öleceksin, nasıl olsa gidicisin, nasıl olsa 'elveda' diyorsun hayata.

– Bak işte, inançları uğruna ölen birisi için nasıl konuşuyorsun? Bir doktora yakışır mı bu?

Doktor Mustafa Özcanlı hala yanlış konuşmaya, Hipokrat'la karşılaşmaya, onun kemiklerini sızlatmaya devam ediyordu :

– Seni kurtarabilirim, iyileştirebilir, seni eski haline getirebilirim. Yol yakırken dön

Kemal.

Doktorun tahammül edilemeyecek kadar kışkırtıcı ve tahrik edici tutumuna rağmen Kemal hala soğukkanlı olmaya, uslubunu korumaya, sinirlerine hakim olmaya devam ediyordu;

– Ben inançlarım uğruna ölüyorum. Bu nedenle boşuna ölmüyorum. Ben kendimi insanlık davasına adadım. Dolayısıyla insanlık için ölüyorum. Özel olarak da, Kürt halkına karşı bir borcum var. Kavgamın, mücadelemın özel boyutu da budur ama sen bunu anlamazsın, anlayamazsın!

– Günah benden gitti. İstesen de artık seni kurtarmayacağım! Zaten gizliden gizliye neler yaptığınızı, neleer, neler yediğinizi biliyorum...

Diyalogu duyan diğer eylemciler müdahale etmek istemiş, fakat sonra vazgeçmişlerdi bundan. Doktorun yemek yeme suçlaması zorlarına gitmişti. Vcdansızlık olurdu da, bu kadarı olmazdı. Dünyanın başka yerinde, böylesi birşey yaşanmış mıydı acaba? Ölümün eşliğindeki inançlı insanlara düşmanları saygı duyabilirlerdi ancak. İnsanlık bu kadar ayaklar altına alınamazdı.

– Bana bak doktor!

– Evet, Kemal baktım. Ne var, ne diyeceksin?

– Gizliden yemek yediğimi mi iddia ediyorsun? Yemek yiyenin ...! Ama sen onurunu yitirmiş birisin... Bak doktor, yemek yemediğimi bir iki gün sonra göreceksin.

– Neyse Kemal, bırakacaksan gel seni hastaneye kaldırayım. Unutma, eğer bunu yaparsam mutlaka bir karşılığı olacak.

– Defol git başımdan. Senin cellat yüzbaşın, onun daha da büyüğü Kemal Yamak paşan beni dize getiremedi, sen mi getireceksin? Defol derhal buradan!... Bir daha görmek istemiyorum seni.

- Zaten görmüyorsun Kemal. Burada olsam ne çıkar!
– ?

Çavgun ve Bedo mahkemede Ölüm Orucu'na girdiklerini söyledikten sonra, kaldıkları 36. Koğuş'un 4. katına konulmuşlardı. Onlar da 3. ve 4. kattaki eylemciler gibi, doğal ihtiyaçlarını göremeyecek kadar güçsüzleşmiş ve Kemal gibi sık sık beton sedirden yere düşüyorlardı. Çok erken güçten düşmüşlerdi, ikisi de konuşamaz durumdaydılar.

Susuzluk 4. katı tam bir Kerbela'ya dönüştürmüştü. Alt katlarda günde bir iki sefer de olsa musluktan su akardı. Ana vanadan tazyikli pompalanmadığından, su son iki kata ulaşmazdı. Bu katların eylemcileri susuzdular...

Çavgun, üst katın 9. hücresinde, Hayri'nin kaldığı 2. kat 9. hücreye ip uzatıp su almaya çalışıyordu. Epeydir uğraşıyorlardı. Başaramamışlar, yorgun düşmüş, artık ayağa kalkamayacak hale gelmişlerdi. Çavgun'un iki kat üstten sarkıttığı ama bir türlü hedefe ulaştırmadığı ipi yakalamak için, Hayri ısrarla uğraşmaya devam ediyor, bıkip usanmadan ipe ulaşmaya çalışıyor ama bir türlü yakalayamıyordu. Artık nefesi tamamen kesilmek üzereydi.

– İpi iyice salladıktan sonra gevşek bırak, demiş ve sesi kesilmişti. İlk akşamdan beri “sağa çevir, sola kaydır, ileri çek, geriye at, biraz daha gevşet ve aniden çek” diye, diye boğazı çatlamıştı. Çavgun'un nereden bulduğu belli olmayan ve bir naylon poşet bağladığı iple su alma macerası tam bir drama dönüşmüştü. Çavgun, önce poşeti hücresinin demir parmaklıklarından dışarı çıkartıyor, sonra iki metre ötesinde bulunan başka bir demir parmaklıklı engelin arasından aşırtıp aşağı sarkıtmaya çalışıyordu. Bu aşamalardan sonra ipe ulaşma sırası Hayri'ye geliyordu. Naylon torbayı almak için iple bağladığı ayakkabısını torbanın üzerine atıp ona takılmasını sağlamalıydı. Takılırsa kendine çekecekti. Saatleri bulan çabalarla, bazen tamamen şans eseri torba ayakkabıya takılırdı ama genel olarak harcanan emek boşa giderdi. Yemsiz oltaya balık bekleyen adamın hikayesine benzeyen bir uğraştı işte. Elbette deneme sınamanın yarattığı el alışkanlığı şansı artırdığı gibi, zamanla profesyonel hal alırdı. Başarısız kalan çabalar sonucunda Hayri yorgun düşmüştü. Elindeki ip de,

kendisi de yerdeydi. Allahtan battaniyesinin serili olduğu yere düşmüştü. Zor bela nefes alıp veriyordu. Yerdeyken tek söz daha edemeyecek kadar yorgun olduğunu anlamıştı ama buna rağmen yaptığı işten büyük bir heyecan duymuştu. Başarısız kalmış olsa da, sonuçta arkadaşına su ulaştırmak için uğraşmıştı. Yorgunluğunu gidermeye çalışırken, karşığı kirli, kanlı duvara bakarak mırıldanmıştı;

– Keşke insanın yorulması bu tür amaçlar için olsaydı. Kutsal ve değerlidir böylesi yorgunluklar!

Nazik bir tebessüm gelip konmuştu yüzüne... Beton zeminde uyuyakalmıştı. Uyumuştı ama sanki cehennemdeydi. Ne kadar hayvan, ne kadar böcek varsa saldırmıştı. Uyuduktan birkaç dakika sonra kan ter içinde uyanmıştı. Kendini yabancı bir yerde hissetmiş, Çavgun'un sesiyle kendine gelmişti yeniden;

– Seni çok yordum Hayri arkadaş.

– Hayır, hayır ne münasebet!

– Sabahtan beri o torbayı çekmek için uğraşıp duruyorsun.

– Yapmak zorundaydım.

– Su içmesek de olur. İdare bilinçli olarak böyle yapıyor. Aynı zamanda bizi deniyor. Bu nedenle bundan sonra su istemeyeceğim.

– Çavgun arkadaş, beni dinler misin?

– Dinliyorum, dinliyorum.

– Bak biz Ölüm Orucu'ndayız ama su alıyoruz. Bu konuda herhangi bir tavrımız olamaz. Bu nedenle bunu bir zafiyet olarak değerlendirme.

– Tamam, doğru su alıyoruz ama onlar bize vermiyor. Bu nedenle 'tavrı almak gerek' diyorum. Tıpkı senin yatak istemediğin gibi...

Çavgun ölümü bekliyordu. Kapı önünde duran bidondaki suyu içse sorun kalmayacak ve dolayısıyla normal ölümü bekleyecekti ama eğer leşi, mahlukatları görmezden gelerek bidondaki suyu içmez, Hayri'den de su alamazsa, onu bekleyen erken bir ölüm olacaktı. Bir deri bir kemik kalmış, elden ayaktan da düşmüştü. Göremiyordu. Durmadan kasılıp öğürüyor, sarımtırak bir sıvı kusuyordu. Yaşam, onun için tam bir işkenceye dönüşmüştü. Gardiyanlar, doktorlar leş kargaları gibi bekliyorlardı etrafta. Gardiyanlar psikolojik baskı da uyguluyordu. Çoğu zaman bağırıp çağırarak, eylemcileri rahatsız etme gayretindeydiler.

Çavgun, artık söylenenleri algılayamıyor, algılasa da sözcüklere dökemiyordu. Uzandığı yerde sırtüstü saatlerce kalakalıyordu. Eylemin kırkinci günlerinden sonra konuşamıyor, duymuyor görmüyordu da. Eğer yaşamını yitirmez de, hayatına devam ederse işte o zaman tümünden karanlıkta kalacaktı... Gözlerini kaybettikten bir hafta sonra bilincini de yitirmiş, komaya girince hastaneye kaldırılmıştı. Doktorların müdahalesine, kendisine serum verilmesine ve değişik vitaminlerin damarlarına zerkedilmesine rağmen ancak daha sonraki günlerde kendine gelebilmişti. Uyandığı her seferinde çırpınmış, koluna bağlı serumları çekip çıkarmış, ilaç almayı reddetmişti. Ancak doktorlar her defasında serum vermeye, vitamin takviyesine devam etmişti. Sonunda vücudu damardan verilen sıvıları kabullenmişti. Onun hayata tutunmasını sağlayan bu olmuştu ama bir daha ayağa kalkamamış, algılama yetisini kazanamamış, konuşma ve düşünme gücüne kavuşamamıştı. Sonraki yıllarda ise tercih ettiği bireysel ve düşünsel yaşamını yatalak haliyle sürdürmüştü...

– Bir kişiyi daha sedyeyle getiriyorlar komutanım, dedi Çavuş.

– Daha çok getirecekler. Bunlar daha başlangıç! diye yanıtlamıştı hastane doktoru, kızgındı.

Çavuş yaşananları öğrenmek istiyordu. Bu kadar insanın neden ölüme yattığını, ölümün eşğine varmalarına rağmen neden tedavi kabul etmediklerini öğrenmek istiyordu. Daha önce cezaevinde yaşananlara ilişkin bazı şeyler duymuştu. İnanılması güç şeylerdi. Bunların ne kadar doğru olduğunu bilmiyordu. Hasta tutsakları hastaneye getiren askerlerle sürekli mesafeliydiler. Hiçbir zaman cezaevindeki uygulamaları anlatmazlardı. Kendisi gibi askerlere güvenmiyorlardı. Bazen ağızlarından kaçırıldıkları sözleri yorumlayarak kimi sonuçlara ulaştırabilirdi. Daha çok, her gün değişik yerleri kırık, yaralı bereli getirilen onlarca tutuklunun dolaylı anlatımlarıyla bazı şeyleri öğreniyorlardı. Komaya girenler de içerde neler olabileceği hakkında fikir veriyordu ama bunlar yeterli değildi. Hem korkuyor, hem de bu sır dolu yer hakkında bilgi sahibi olmak istiyordu.

Doktor da en az Çavuş kadar merak ediyordu cezaevini ve cezaevindeki uygulamaları. Gerçi hastaneye gelen hasta ve yaralı

tutsaklardan epey bilgi edinmiş, yapılanlar hakkında doğrudan gözlemlerine dayalı daha derli toplu bilgilere sahip olmuştu. Yaşamı boyunca böyle bir vahşeti ne görmüş, ne de duymuştu. Bunca yıllık doktordu ama bu kadarını akli almıyordu. Bubo'yu unutamamıştı. Anlattıkları korkunçtu. Düşününce uykuları kaçıyordu ancak inkara yönelerek kendini koruyordu, inanamıyordu.

– Olamaz, insan o kadar kötü muameleye dayanamaz. Dayanmanın da sınırı var. Bu aşılsa insanın hayatta kalması zaten mümkün olmaz, diyordu.

Bubo'nun anlattıkları hastanede hemen her gün gördükleriyle birleşince, bu uygulamaların abartılmış olamayacağı sonucu çıkıyordu. Doktor, Bubo'nun hayatını da dinlemişti. Biliyordu ki, bu hayatta kurgu ve hayal gücüne yer yoktu. Sade biriydi Bubo ve o güne kadar da sıradan bir yaşamı olmuştu ve bu sıradan yaşama denk düşen sıradan bir anlatımı vardı. O yüzden böylesi bir kurgu yapabilme gücüne sahip olması imkansızdı. Her tarafı kırık olduğu halde sedyeyle getirilen Bubo'ya ilk müdahaleyi yaptığı geceyi unutamıyordu. Acil müdahaleden sonra neden böyle olduğunu sormuş, korku dolu gözlerle ona bakan Bubo'dan önce resmi, sonra da ısrarları üzerine hikayesini dinlemişti. Bubo, merdivenlerden, sonra ranzadan, bir ara da çatıdan düştüğünü söylemişti. Hastane odasında, doktorun yanında olsa da ellerinde cop kendisine öfke dolu gözlerle bakan askerler oradayken başka ne diyebilirdi ki? Zaten daha önce bu konuda tüm tutsaklar onlarca kez uyarılmışlardı. Ne pahasına olursa olsun konuşmayacak, kim sorarsa sorsun asla yanıt vermeyecek, eğer mutlaka bir şey söylemeleri gerekirse merdivenlerden veya ranzadan düştüklerini söyleyeceklerdi. Hiçbir yerde cezaevinden bahsetmeyecek, kesin açık vermeyeceklerdi. Bubo buna uymuştu. Ama doktor inanmayıp ısrar etmişti.

– Bana doğruları anlat. Seni bu hale sokan kim?

Yumuşak ve güven vericiydi sesi.

– ?...

– Konuşmalısın Bubo, konuş ki gerçekler ortaya çıksın.

– ?

– Anlatmayacak mısın?

– Düştüm... Ranzadan...

– Hayır, doğru söylemiyorsun. Ben doktorum. Bana doğruyu söylemezsen seni tedavi edemem. Tamam mı?

– Tamam.. Ama ne olur sana anlattığımı kimseye söyleme.

Yüzbaşı duyarsa beni öldürür. Çoğuna böyle yaptı. Anlattığımı duyarsa bana günlerce işkence yaptırır, aç susuz bırakır. Öyle bir ayarlar ki, bütün bunların sonunda zaten ölürüm. Ölümü de bir doktorun ‘intihar etti’, ‘ranzadan’ veya ‘merdivenlerden düştü’ raporuyla aileme teslim eder. Tabutun açılmasına da asla izin vermez. Bunun için ilgili bölge savcılıklarına özel bir yazı gönderilir. O tabut Esat Oktay veya askeri konseyden birinin özel emriyle açılabilir ancak...

Bubo, büyük hata yapmıştı. Asla bilinmemesi gereken şeyleri bir çırpıda söylediğini, devletin sırlarından birini deşifre ettiğini sustuğu anda anlamıştı. Tabi Bubo’nun derdi sırrının ifşasıyla devletin üzerine düşecek gölge falan değil, kendisiydi. Hayatı söz konusuydu. Esat Oktay yitirirdi onu o dakikada. Gözünü kırpmadan hem de. Bubo için hayatı da fazla önemli değildi. Ölümünden korkmuyordu, tıpkı diğer tutsaklar gibi, o da bir an önce ölmek istiyordu. Korkutucu olan o korkunç işkencelerdi. Hem de her türlüşünü yaşayarak ölmek!... Dayanılmaz olan buydu işte. Elleriyle gözlerini kapattı ve başına neler getirdiğine hayıflanarak hüngür hüngür ağlamaya, bunları kimseye söylememesi için doktora yalvarmaya başlamıştı.

– Ağlama Bubo... Ağlamakla bir yere varamazsın, dedi doktor. Kendi kendisine söylercesine devam etti.

– Sanki gerçekler öğrenilse bir yere mi varacağız? Hayır. Doğruyu söyleyen de bir şey olacağı yok. Şu halin, her şeyi anlatıyor zaten. Ranzadan veya merdivenden düşseniz bile böyle parça parça olmazsınız. Cezaevinde vahşi hayvanlar da yok, öyle değil mi? Demek ki işkenceyle bu hale gelmişsin. Her şey gözler önünde. Sadece sen de değilsin bu hale gelen. Şimdiye kadar onlarcası geldi. Kırıklar, yaralar aynı. Bir başka aynı şey daha var, nedir biliyor musun?

– İfadeleri, kısacası yalanları da aynı. Öyle değil mi doktor? dedi Bubo, utangacça.

– Nereden bildin?

– Tahmin ettim.

– Bu kadar doğru tahmin olmaz.

– Asla bir şey anlatmayalım diye, baskı yaptıkları için söylenecekler de belli zaten.

– Bubo? Neyle vurdular, ne yapıldı sana?

– Hangisini anlatayım? Vahşetin bini bir para!...

– Orada olup bitenleri bilmek istiyorum.

– Çok zor, her şeyi eksiksiz anlatabilmem mümkün değil.

– Kaba hatlarıyla anlat, yeter.

Bubo duruşunu bozmadan sessizliğe gömülmüştü. Beti benzi solmuş, yüzü bir anda sapsarı kesilmişti. Acı anıların yakıcılığını bilirdi doktor ama deşmesi de gerekiyordu.

– Tamam, istemiyorsan anlatma. Sen üzülme. Anlaştık mı?

Bu sözlere dayanamadı Bubo.

– Yok. Anlatacağım ki, tutsakların ne kadar büyük bir tehlike altında olduğu bilinsin.

– Tamam, dinliyorum.

– Nasıl başlayacağım, bilemiyorum.

– Kendini zorlama. Nasıl anlatabiliyorsan öyle anlat.

– Kupkuru, tek bir otun, rüzgarın, suyun, iyilik ve güzelliğin, arkadaşlığın, kısacası hayatın olmadığı bir yeri düşün. Öfkeyle kin, nefret diz boyu... Ateşte fokur fokur kaynayan kazanları, gökte kasırga, yerde tufanın en berbatını, yeri göğü inleyen feryatları getir gözünün önüne. İçi yılan çıyan dolu çuvala, eli ayağı sıkıca bağlanmış biri konulmuş olsun, düşün. Kışın sıfırın altında, yazın elli derece sıcakta betonda çıtırçıplak bırakılmış erkekleri kadınları mı ararsın? Anadan üryan, ayaklarından, saçlarından asılmış saatlerce çırpınan insanı mı ararsın? Binlerce iğne batsa duyumsayacak hali kalmamış, ruhunun derinliklerinde insanlık adına ne varsa...

Utanmıştı doktor. Bir heykel gibi donmuştu oracıkta. Bubo'nun yüzüne bakamıyordu. Onu dinlemekten vazgeçmişti. Uzaklara bakıyordu hüznü. Böyle birşeyin olamayacağını düşünüyordu. Mademki insanın en büyük düşmanı bu vahşeti uygulayan yaratıklar da insan sıfatlıydı; o zaman onlarla olmamalı, aynı havayı solumamalı, aynı mekanı paylaşmamalı diye düşünüyordu. Doktorun kopup gittiğini fark etmişti Bubo.

– Ne oldu doktor?

– Yeter, evet yeter!

– Ama daha anlatmadım ki!

– Ne demek istediğini anladım. Fazlasıyla da anladım ama ne yapacağımı bilemiyorum.

– Bir şey yapamazsın doktor. Öyle bir sistem kurmuşlar ki, ancak yıkılırsa biter bu.

Buna da daha çok var.

– O zaman gelir mi dersin!

– Gelecek, bir gün mutlaka gelecek...

Doktor gülümsedi:

– İşte, ‘bir gün mutlaka’ denilen gün, bugündür Çavuş, dedi yüksek sesle.

Onu anlamamıştı Çavuş.

– Ne dediniz komutanım?

Zorunlu askerlik görevini, mesleğini icra ederek tamamlamaya çalışan doktor onu da üzmemeliydi. Kendini kaptırınca mahcup olmuştu;

– Pardon. Dalgındım, laf attım. Kusura bakma Çavuş!

Her zaman sevgide kusur etmeyen doktora ast-üst ilişkilerinden ziyade, arkadaş gibi yaklaştırdı Çavuş.

– Kusura bakacak bir şey yok ki komutanım. Ölüm Orucu’ndaki tutuklularla ilgili derin düşüncelere daldığınızı, onları kurtarmak için adeta çırpındığınızı biliyorum.

– Ne çırpınması Çavuş! Bir şey yapamıyorum. Bu beni eziyor... Bunlar insan

Çavuş, senin gibi benim gibi insan! İnsana bu kadar zulüm yapılır mı? Neyse, hadi çabuk ol, yeni gelenin yanına gidelim, dedi şefkatli bir sesle...

Bedo’nun düş dünyası

Üst katın 5. hücresindeydi. Yaşamla bağı giderek zayıflamış, artık yüzde yüz sonsuzluğa doğru yol aldığına inandığından dalmış gitmişti... Petrol kuyularının bol olduğu bir Kürt kentinde dünyaya gözlerini açmıştı. Burada var olmanın anlamını bilince çıkarmış, petrol kuyularının karanlık dehlizlerinde yaşamın rengini tanımıştı. Seviyordu kentini. İlk oyunlarını burada oynamıştı, kuytu köşelerinde

yaşamıştı platonik aşklarını. Çaktırmadan izlemişti onları, bazen de yalandan yol sormuştu... Burada sevmişti hayatı. Sevddiği insanlarla arkadaş, yoldaş olmuştu.

En çok da Mazlum Doğan'ı tanıdığı için sevmişti kenti. 'Keko' diye tanınan PKK kadrolarından Mazlum'u ilk kez bir salonda seminer verirken görmüş, çarpılmıştı; 'Vay be, nasıl da seri, düzgün konuşuyor. Karşı tarafı mat etmek için kitaplardan ezbere alıntı yapıyor. Tam bir filozof!' diye düşünmüştü. Seminerden sonra da oturup kalkmasına, yemek yiyişinden sohbetine kadar her davranışını incelemişti. 'Çok farklı bir insan, hiç de diğerleri gibi değil' diye geçirmişti içinden. Bedo ısınmıştı ona, yakın olma isteği ağır basmaya başlamıştı. Aynı kahvede çay içmeye, aynı lokantada yemek yemeye, birlikte eğitime katılmaya ve aynı evde kalmaya kadar ilerlemişti bu yakınlaşma.

Keko'nun seminer, panel ve eğitim çalışmalarını kaçırmıyordu. Zamanla arkadaş, yoldaş, deyim yerindeyse can ciğer olmuşlardı ama daha sonraki yıllarda farklı kentlerde faaliyet yürütmek amacıyla yolları ayrılmış, ikisinin de yolları yine yıllar sonra Diyarbakır Cezaevi'nde kesişmişti. Bedo lise yıllarında bir devrimci, dünyayı yorumlayan, siyasal sorunları tartışan, toplumsal gelişmeleri analiz eden bir sosyal düşündürdü. 'Keko'nun iyi bir öğrenci adayı olarak profesyonel düzeyde başlayabilirdi yeni mesleğine. Nitekim öyle de oldu. Sevddiği kenti terk edecek, ondan epey uzaktaki Siverek'e görevli gidecekti. Kavganın, ruhsal ve eylemsel yoğunluğun en fazla iş gördüğü bu kente yabancı da olsa iyi bir giriş yapmıştı. Hareketin bu kentte, feodal ve komprador burjuvaziye karşı geliştirdiği silahlı direniş kararlılıkla yürütülüyordu. Gelen her kadro bu sıcak mücadele atmosferine dahil oluyordu. Aynı zamanda sıcak pratik içinde pişme alanı olan Siverek'de uzun süre yaşayıp sıcak çatışma sürecinde kalmak başarı demekti. Zira devletin en gelişmiş silahlarla donatıp desteklediği Bucak eşkiyalığına karşı direnmek ve bu askeri siyasi gücün otoritesini kırmak öyle kolay değildi. Bedo da bu süreci başarıyla geçen öncü kadrolardan biriydi.

Susuzluktan acı içinde kıvranan Bedo; kah gerçek kah nostaljik dalıp gitse de yolun sonuna doğru hızla ilerliyordu. Dünü anla, anı gelecekle birlikte düşünmek bir yana, artık onları birbirinden ayrış-

tıramayacak kadar sık sık bilinç kayması yaşıyordu. Zaman, onu ağır gerçekler dünyasından alıp kaçırarak acısını dindiriyor, hayatın mevcut ağırlığını hissetmemesine yarıyordu. Hayal, nostalji ve bilinç kapanmaları, can simidiydi adeta. Hayatı bunlardan ibaretti, başka türlüsünü düşünemiyordu bile. Kocaman bir kaya gibi sırtında duruyordu yaşam oysa. Kıpırdadıkça ağırlık daha da artıyordu. O da hep düşlere sığınıyor, sanki maratonu onlarla bitirmek istiyordu. Yine, düşten düşe atlıyordu. Hangi hikayenin beyaz atına binip dörtnala koştursaydı acaba? Bol anısı vardı...

Bir kış günüydü. Kar ve yağmur karışmış, gökten kütle halinde yağıyordu. Soğuk havayı anlatmaya yetmiyordu kelimeler. Soğuktan da öte bir soğuktu. Üç gündür uyumamış, ağızlarına bir şey almamış, boğazlarından sıcak bir şey geçmemişti. Üç koldan gelen asker ve ‘tirşikçi’ operasyonundan kurtulmak için mola bile verememişlerdi. Tam üç gün, üç gece hem çatışmış hem de ele geçmemek için yürüyerek büyük bir manevra yapmışlardı... İlk iki gün durmadan Bucak ‘tirşikçi’larıyla bazen ‘kozik’, bazen serbest, bazen düzenli, bazen de gerilla savaşı yürütmüşlerdi. Üçüncü günde takviye gelen asker de eklenmişti çatışmaya. Karşı tarafın sayısı yaklaşık yüzü buluyordu. Ağır makineli tüfek ve değişik silahları kullanmalarına rağmen en az beş kayıp vermişlerdi. Sırayla, dönüşümlü olarak çatışmaya giren asker ve tirşikçiler her yönlü üstünlüğe rağmen başarılı olamamıştı. Kendileriye sadece yedi kişiydiler. Ama ya o kar, ya o gökten kurşun gibi inen yumurta büyüklüğündeki dolu neydi öyle? Hele kuzey rüzgarıyla buza kesen havaya ne demeli? “Gerçekten düşman baş edemedi ya bu soğuk hakkımızdan gelecek bizim. Bir de açlık...” demekten kendini alamamıştı Bedo.

Evet, dinmeyen ve kesintisiz süren çatışma. Doğadan kütleler halinde gelen soğukluk. Dışarıda her şey buza kesiyor, soğuk insanı iliklerine kadar donduruyordu. O ortamda, hele çatışmada ateşe kesen kızgın namluyla elini ayağını ısıtması, unutulacak gibi değildi. Asker ve tirşikçi ‘kozik’larından kendi ‘kozik’larına çevrilmiş namluların yağdırdığı kurşunlardan koruması da mucize gibiydi. Keskin nişancı bir tirşikçi, adeta nefesini kesmişti. En ufak bir hatanın ölümüne neden olacağını gayet iyi biliyordu. Adam her tetiğe bastığında, ‘kozik’ siyah dumana boğuyordu. Eski bir eşkiyaydı, belliydi.

Bedo da az değildi. Attığını vurmakla nam yapmıştı. Savaşçıydı. Hedefe çok uzaklardan isabet ettirdiği, hatta elindeki tüfeğin kapsama alanı dışında kalan hedefi bile vurduğu anlatılırdı ama esas uzman olduğu alan şehirlerdi. Bir kır ya da dağ gerillasından ziyade, daha çok bir şehir gerillasıydı. Bu nedenle dokuz milimetrelilik silahlara daha fazla hakimdi. Alberto Bayo'nun konuşma ve ders notlarını okuyarak iyi bir şehir gerillası olmuştu. 'Kozik'ı ateş çemberine alan ve adeta nefesini kesen tirşikçiyi yakın denetime almış olmasına rağmen bir türlü isabet ettiremiyordu. Adam tilki gibiydi. 'Kozik'ı son stratejik bir yerdeydi, tam bir kartal yuvasını andırıyordu. Her iki tarafı uçurumdu, arkasında en az birkaç tane daha 'kozik' vardı, ön tarafı da zaten kendisi gözetiyordu. Dolayısıyla sağ ele geçirmek mümkün olmadığı gibi, isabet ettirmek de bir hayli zordu. Adam o ufacak yerde adeta dans ediyor, bir dakika bile durmuyor, habire yer değiştiriyordu. Birden fazla silah kullandığı belliydi. Bazen 'beşik' denilen İngiliz tüfeğiyle, bazen G3'le, bazen de 'çaplı' denilen silahla ateş ediyordu...

Bedo, adamın stratejik konumda bulunması, dolayısıyla çatışmayı yöneten ve sürükleyip götüren bir pozisyonda olduğunu anlamıştı. Etkisizleştirilmesi halinde çatışmada dengeler tamamen değişecekti. Herif mutlaka etkisiz hale getirilmeliydi. Bedo, bu işle uğraşmaya başlamıştı...

O an yeniden gözlerinin önüne gelmişti. Adama tuzak kuruşunu, onun bertaraf edilmesiyle çatışmanın kaderinin nasıl değiştiğini ve öbürlerinin nasıl da kaçtıklarını anımsamış, gülümsemişti. Ashında ağız dolusu kahkaha atmak istemişti. Kurumuş ağzı, şiş dili engellemişti bunu. Tebessüm eder etmez dudaklarından kan sızmaya başlamıştı ama o aldırmamıştı...

– Beni koru Emin. Bu adamı halletmezsek işimiz zor. Ya hepimiz burada Aşık Veysel'in 'kara toprağı'na gireriz, ya da TC'nin zindanlarında parça parça çürür gideriz. En iyisi, bu adamı bertaraf etmek. Tercihin hangisi?

Emin tereddütsüz yanıtlamıştı:

– Elbette ki adamı bertaraf etmek.

– Öyle mi? 'Kesinlikle ve tereddütsüzce adamı bertaraf edelim' diyorsun.

– Tabii ki. Savaşta yız. Vurmazsan vururlar, bertaraf etmezsen bertaraf olursun.

– Yani diyorsun ki savaşta olanlar, savaş kanunu uygularlar?

– Evet, doğru. Savaşta savaş kanunu uygulanır.

– Tamam. Mademki savaş kanunu uygulamamız gerekiyor, o zaman beni koru.

Koru ki, savaş suçu işleyen bu deyyusu ‘tahtalıköy’e gönderelim...

Emin, Bedo’nun şaka yaptığını düşünmüştü. Bir delilik yapmasını şimdi bu? Düşündüğü olanaksız değildi ama son derece zor, riski de oldukça yüksekti. En az birkaç ‘kozik’in arasından sıyrılıp adamın bulunduğu yere ulaşması gerekecekti. Orası da en az birkaç nişancı tarafından korunuyordu. Adam da tam bir belaydı, bu ölüm makinesi muhakkak ortadan kaldırılmalıydı. Ucunda ölüm ve esir alınma riski olsa da bu en doğrusuydu.

– Tamam, koruyacağım ama dikkatli ol. Kudurmuş itle dalaşacaksın, ona göre!

– Merak etme sen. Evet, doğru. Kudurmuş, biliyorum, fakat bu yaşlı itin de kiminle dans ettiğini bilmesi gerek.

– Tamam, hemen çık. Merak etme, gözüm sende.

‘Kozik’ından sessizce çıkan Bedo, hemen yanda uzayıp giden doğal arka süzülüp sürünmeye başlamıştı. Zaman zaman arkın alçaldığı yerde yükselmeye başlayan tümsekler, onu kem gözlerden saklıyordu. Tümsek alçaldıkça ark derinleşiyor, ark yerle aynı düzeye geldiği zaman da tümsek araya giriyordu. Çok ilginç olan bu tesadüf sayesinde, hedefe rahatça ulaşabilmişti...

Karlı yağmur o sıra doluya çevirmiş, rüzgar bayağı sertleşmişti. Rüzgarı, doluyu ciddiye almayan Bedo’nun komşusu olan Remo, ‘kozik’tan birkaç metre öteye kadar sürüklenmişti. Bereket, yanında Celo vardı. Yetişip çekmişti onu ‘kozik’a. Remo sonunda kendini bir taşa bağlamak zorunda kalmıştı.

Bedo, yılan gibi sessizce açıyordu avına. Emin onu pürdikkat izliyor, hedef şaşırtmak için ters yöne ateş açıyordu. Tırşikçılar, Bedo’nun yerini tespit etmemeliydiler. Yoksa birkaç dakika içinde kalbura çevirirlerdi. Usta eşkiyaydılar. Dayanabilmek için hem usta nişancı, hem çok iyi bir taktisyen, hem tilki kadar kurnaz ve hem de gözü kara olmak gerekiyordu. Bedo da az değildi. Hedefe ulaşmıştı

bile. İflahlarını gevreten adamın hemen arkasındaydı. Habire sağa sola ateş kusuyordu adam. Onu hemen bertaraf edebilecek durumdaydı. Tetiğe basması yeterliydi. Bir adım ötesinde çömelmiş duran adamın hayatı, M16'nın tetiğine kalmıştı. Ama Bedo, tetiğe asılmak yerine adamı izliyordu. Adam gerçekten de müthiş savaşıyordu...

Neysel! Bu alçak her an bir arkadaşını vurabilirdi. Eğer arkadaş ölürse, kanlısı olacaktı. Kendini bir kemiğe satmış bu şahsiyetsiz, derhal boylamalıydı eşek cennetini. Tetiği çekti. Kurşun adamın ensesinden girmiş, alnından çıkmıştı. Kurşunu yediği gibi yere yığılan o iriyarı bedeni bir daha kalkmamıştı...

O çatışmada kayıp vermeden, tüm arkadaşlarını sağlam olarak gerilla üssüne ulaştırmasından dolayı komutanı Mehmet Karasungur'dan ödül almıştı. Yaşamında ilk kez ödül alıyordu. Hem onur duymuş hem de anlatılamayacak kadar heyecanlanmıştı. Ödülü veren Mehmet Karasungur; "Umarım ki bundan sonraki yaşamında da ödüller alır ve diğer yoldaşlarına örnek olursun" dediğinde, arkadaşlarına karşı daha büyük bir mahcubiyet duymuştu...

Son demlerini yaşadığı şu anda dünyanın en büyük acısını hissediyordu. O günleri anımsayınca hüüzlenmişti... Hangisi daha zordu acaba? O günler mi, bugünler mi? Bu dünyadan gitmek üzereydi. Düşünmek, geçmişini anımsamak da yoruyordu onu. Bunu anlamasına rağmen maziyi, olayları yeniden yeniden anımsamaktan kendini alamıyordu. Nostalji de olmazsa, içini çökerten bu yaşama katlanmak hayli zordu. Nostalji, birazcık da olsa katlanır kılıyordu.

Yeni gelen Bedo'ydu. Komaya girince hastaneye kaldırılmış, kelimenin tam anlamıyla artık yolun sonuna gelmişti. Müdahaleleri hissetmemek veya kendini savunamamak, artık birçok şeyin sonuna geldiği anlamına geliyordu. Nerdeyse öz savunmasını yitirmişti, yarı ölüydü. Geçmişle önemli oranda bağları kopmuş, anı ise yönlendiremeyecek kadar zayıf düşmüştü. Bir grup gardiyan ve hemşire Bedo'nun sedyesini, 'acil' yazılı bir odaya sokmuşlardı. Hemşirelerin hali gardiyanlardan sorumlu çavuşun kanına dokunmuştu;

– Telaşlanmayın, bunlara bir şey olmaz. Yavaş yavaş yapın işinizi. Hemşire onu nazıkçe yanıtlamıştı.

– Hasta ağır, çavuş efendi. Hızlı davranmazsak geç kalabiliriz.

– Yok, yok geç kalmazsınız. Hem, kalsanız ne olur? Bir şey olmaz!

– Çavuş efendi, mesleğimin gereğini yapmak zorundayım. Kusura bakma ama askerliğe göre değil, tıbbın kurallarına göre hareket ederim.

Çavuş burnundan soluyordu adeta. Yüzünü buruşturup dudaklarını bükmüş, hemşireye öyle bir bakış fırlatmıştı ki, sanki onu çiğ çiğ yiyecekti. Onu fark etmişti hemşire, altta kalmamıştı;

– Bana öyle öfkeli öfkeli bakma çavuş. Buna hakkın yok. Üstelik ben asker değilim. Dolayısıyla askeri kurallara göre hareket etme gibi bir zorunluluğum yok. Okulda neyi öğrenmişsem onu yapacağım, demişti sert bir tonda.

Hemşirenin afrası bardağı taşıran son damla olmuştu. Hele şu eksik eteğe bakındı! Bir de fırça atıyordu. Hem sivil hem de kadındı üstelik. Askerin borusunun öttüğü şu zamanda, bir askere karşı bu haddini bilmezliğe elbette tahammül edilemezdi. Bunca ukalalık, hele kafa tutmak, olacak şey değildi. Altta mı kalacaktı! Kendini epey gaza getirmişti. Cezaevinde nasılsa öyle davrandı. Dağarcığından aldığı kuvvetle meyilli olduğu erkeksi şiddete başvurmakta duraksamadı. Saçlarından tuttuğu gibi başını önüne eğdirdi hemşirenin.

– Bana bak kadın! Burada ben ne dersem o olacak. Meslek filan dinlemem! Unutma ki burası da Türkiye sınırları içinde... Demek hangi dönemde yaşadığımızı daha sana hatırlatan olmamış, ha? De-diğimi derhal yap, tamam mı?

Saçlarını hırsla çavuşun elinden kurtaran hemşire, sertçe karşılık vermişti:

– Bir daha bana dokunma. O kirli ellerini bedenime dokundurtma, yoksa fena olur, benden söylemesi!

Boyun eğmemiş, çavuşa ağzının payını vermişti ama korkmuştu da. Karşısındakinin dayandığı kuvveti iyi biliyordu fakat tehdide rağmen, sedyeyi, güvenlik adına yolu kapatan askerleri yara yara acil servisine yönlendirmekle kendini de Bedo'yu da bu handikaptan çekip almayı başarmıştı...

– Merhaba arkadaşlar!

Doktordu. Yanındaki hemşireyle acildeki odaya girmiş, daha önce odada bulunan ve hastanın baş ucunda bekleyen hemşireden hastanın durumunu sormuştu. Hemşire hızlı hızlı yanıtlamıştı;

– Müdahaleye cevap vermiyor, şuurunu kaybetmiş durumda.

Bu arada Bedo'nun üzerindeki battaniyeyi yavaşça kaydırmış ve müdahale için hazırlığa koyulmuştu. Büyük boy serumun kapağına poşetten çıkarttığı şırıngayı ustaca batırmış, sonra da Bedo'nun kolunda damar aramaya başlamıştı. Kolu sıkıyor ve alkollü pamuğu kolun içine boydan boya sürüp sürüp duruyordu. Ama nafile! Uygun damar yoktu.

– Ne oldu yahu, bir serumu takamadın?

Doktorun lafına aldırış edecek halde değildi hemşire.

– Damar bulamıyorum, hepsi erimiş sanki, iğne batırmam mümkün değil.

– O zaman kolu aç, hortum yerleştir, serumu ver. Çabuk, zaman kalmadı.

Hemşire, Bedo'nun koluna küçük ama derin bir yarık açtı ve hortumu yerleştirdi.

Ucuna bağlı iğneyi de yerleştirdiği hortuma batırıp serumu hızla açtı.

– Ellerini ayaklarını ranzaya bağlayın hanımlar,

dedi doktor. Buna anlam verememişti hemşire, sordu şaşkınlıkla.

– Nasıl yani?

– El insaf, yahu! diye kızmıştı doktor. Hemşirelerin yüzlerinde hayret belirtisinin hala sürdüğünü gören doktor, öfkelenmişti:

– Bunlar istekleri kabul edilmediği sürece tedavi kabul etmezler de ondan diyorum. Daha önce bunların hikayelerini kısaca da olsa anlatmış ve herkesin hem hızlı hem de son derece dikkatli olması gerektiğini söylemiştim, öyle değil mi? Yoksa unuttunuz mu?

Biraz sakinleştikten sonra sürdürmüştü.

– Kabul etmedikleri için ancak bağlayarak tedavi edebiliriz. Normalde hastanın rızasını alarak tedavi ederiz, rıza alınmadan tedavi sürecini geliştirmek doğru değildir. Fakat tedavi sürecinde eğer hasta kabul etmezse tedaviyi kesmek durumundayız ama şuurlarını kaybettikleri için diyalog kuramıyoruz tutsaklarla. Bu durumda doktorların inisiyatif geliştirerek hastayı tedavi etme sorumluluğu vardır. Biz de öyle yapıyoruz. Bu gençler ölmemeli, yaşamalılar. Serumdan sonra kendine geleni ikna etmeye çalışalım, tamam mı?

Doktorun, “bu gençler yaşamalı” sözünden etkilenmişti her iki

hemşire de. Adeta seferber olmuşlar, Bedo'nun ellerini ayaklarını alelacele ranzaya bağlayıp çıkmışlardı. Onlar gitmişlerdi ama askerler nöbet tutmaya devam etmişlerdi.

Gecenin ortalarına doğru serumun etkisiyle kendine gelmişti Bedo. Uyandığında hala cezaevinde olduğunu sanmıştı. Sanki günlerdir uyuyordu. Uyuşmuştu her bir yanı. Ayaklarını hızla kendine doğru çekmiş, ancak kendine gelmiş, bu işte bir hinliğin var olduğunu anlamakta zorlanmamıştı. Elleriyle ayaklarını aynı anda bir kez daha çekince kısıkırak bağlı olduğunu anlamıştı. Demek korktuğu şey başına gelmişti. Bilincini yitirmeden önce, iradeleri dışında serum takılabileceğini konuşmuşlardı. Eylemin ilerleyen günlerinde aralarında yaptıkları bir sohbette, Kemal Pir, bilincini kaybetse de kendine geldiğinde kolundaki hortumu söküp atacağını, hatta gerekirse serum takan doktorlar hakkında dava açacağını belirtmişti.

Bedo, sırtüstü uzatılmış, kolları yatırıldığı ranzanın dayandığı duvara, ayakları da bileklerinden öteki ranzalara bağlanmıştı. Hareket edemeyecek kadar bağlar sıkıca bağlanmıştı. Ortaçağlara ait dönme dolaba gerilmiş gibiydi. Aklına Hz. İsa gelmişti. Meryem'in oğlunun sırtlandığı çarmıhla Golgotha'ya tırmanışı, zalimlerin kışkırtmasıyla birkaç suçlu cahil ve kendini bilmez hakaretleri, kadınların sessiz ağlayışları, etrafta kendisine yardımcı olmaya çalışanlar, sırtlara inen kamçılar, çarmıha çivilenmesi ve çivilerin çakıldığı kollarla ayaklardan yere dökülen kan damlaları geçmişti gözlerinin önünden...

İsa'ya, ardıllarına, bilimle uğraşırken 'hal'edilip diri diri yakılan bilim insanlarına neler yapılmışsa kendilerine de yapılanlar aynıydı. Bunlar bağlı oldukları sistemin binlerce kez tekrarlanmış halleriydi. Bunu gayet iyi biliyordu Bedo... Derin derin soluklanıp kolundaki hortumu hızla çekip atmıştı. Hortumu söktükten kısa bir süre sonra yeniden halsiz düşmüş, başı dönmüş, midesi bulanmaya başlamıştı. Onu gören askerlerin çağırdığı hemşireler müdahale ederek serumu bağlamışlardı yeniden. Çırpınışlarına, bağırıp çağırmasına, bazen küfür etmesine rağmen hortum yeniden kolunda açılan yarığa yerleştirilmişti. Aksi gibi, var olan gücünü de kaybetmişti.

Tek başınaydı odada. Zaman zaman gelen hemşire ve askerlerin çıkardıkları gürültüden başka ses yoktu. Derin, korkutucu ve soğuk bir sessizlikti bu. Hayra alamet değildi. Kaldığı oda psikolojik

sorunları olan hastalar için düzenlenmişti. Tavana ucu halkalı zincirler çakılıydı hala. Bir halkadan öbürüne geçen kalın ipler birbirine bağlanmıştı. Her duvara yapışık birer ranza yerleştirilmişti. Saldırgan hastaların etkisiz hale getirilmesi için oluşturulmuştu bu düzenekler. Bilincini kaybetmişken verilen serum sonucu gelmişti kendine. Önlemeye çalışmıştı ama iş isten geçmişti. Kendini gelişmelerin seyrine bırakmış, artık eskisi gibi serumu çıkarmaya çalışmıyordu. Objektif durum onu sürecin dışında tutmuş, maratonun son kilometrelerinde damarından akış sağlayan serum suyu, irade dışında da olsa gelişmelerden soyutlamıştı onu. Başka bir ifadeyle, maratona başlamadan önceki yaşama yeniden dönmüştü beden. Ama kalbi hala, maratonla birlikte adım attığı yaşam için çarpıyordu ve beyni hala bunun için çalışıyordu. Fakat sınırdaki yaşanan uyumsuzluk, bu gerçeği gölgede bırakıyordu. Bu gölge, gerçeği gizleyen bir sis perdesi gibiydi. Gerçi bugün, sol göğsünün altında duran cevahir gölgede kalmıştı ama yarın mutlaka parlayan ışıklarla gölgeyi delip gün yüzüne çıkacaktı. İşte o zaman, güneşin balçıkla sıvanamayacağı gerçeği, bir kez daha doğrulanmış olacaktı. Yakın mı, uzak mı olduğunu kestirmek zordu ama o günün mutlaka geleceği kesindi...

Karasu fedailerle yan yana

Kürdistan ile Türkiye sınırlarının zaman zaman kesişip ayrıştığı ama genel olarak iç içe geçtiği Sivas (Sivas) ilinin Gurun (Gürün) ilçesinde dünyaya gelmişti. Sınırların bitişikliği, bu sıfır noktasındaki yerleşimcilerin yaşam ve kişiliklerini de belirleyen temel hususlardan biriydi. Dil, kültür, düşünce, ruh ve davranış biçimleri arasındaki geçişkenlik, doğal şekillenmede önemli paya sahipti.

İlk ve ortaokulu bu sınır kentinde bitirdikten sonra, İstanbul'a göç etmişti ailesi. Ailenin en büyük erkek çocuğuydu. Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdikten sonra, yetmişli yılların başında Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kaydını yapmıştı. Türkiye Devrimci Hareketi'nin en hareketli olduğu yıllardı. Sistem sorgulanıyor, siyasi iktidara karşı yumruklar sıkılıyordu. Başka bir yaşamın, farklı bir dünyanın da var olması gerektiği düşüncesi hızla gelişip yaygınlaşıyordu. Dışarıda sosyal ve ulusal kurtuluş hareketleri gelişirken, içerde ise; Mahir

Çayan, Deniz Gezmiş ve İbrahim Kaypakkaya gibi devrimci gençlik önderleri kısa sürede gruplar kurarak fırtına gibi esmişlerdi. İdeolojik, siyasi, düşünsel, örgütsel ve eylemsel hareketlenme iç içe, adeta nefes nefeseydi. Mahir; verili siyasi tarih boyunca oligarşik yapı ile halk arasında oluşan suni dengenin silahlı propaganda eksenli öncü savaşı bozulması gerektiğini, Deniz'ler; kırdan şehire doğru bir halk savaşı kuşatmasıyla ancak sistemin yıkılmasının mümkün olabileceğini, Kaypakkaya ise; kurulacak işçi köylü ordusunun uzun vadeli vereceği halk savaşıyla patron ağa devletini yıkacağını vaad eden devrimci tasarımlarla yola çıkmışlardı...

Bu üç liderden Mahir Çayan; 1972'nin 30 Martı'nda Kızıldere'de yapılan kapsamlı bir operasyon sonucu hayatını kaybetmiş, Deniz Gezmiş; iki arkadaşıyla, 1972'nin 6 Mayıs'ında idam edilmiş, İbrahim Kaypakkaya ise; 1973 yılı 18 Mayıs'ında Diyarbakır Zindan'ında işkencede hunharca parçalanarak katledilmişti.

Karasu tüm bu siyasi, sosyal ve sınıfsal olayları, gelişmeleri izlemiş ve tarafı haline gelmişti. Önce Türkiye sol hareketlerine sempati duymuş ancak zaman geçtikçe bu hareketlerle arasına mesafe girmişti.

Bir gün hesapta olmayan biriyle tanışmış ve hayatı tepeden tırnağa kadar değişmişti. Bir arkadaşı götürmüştü O'na. Bu dolgun yüzlü, iri gözlü esmer gençle karşılıklı sohbet etmişlerdi önce. Derken ev sahibi sohbeti derinleştirmiş ve bir süre sonra da inisiyatifi tamamen eline almıştı. Karasu artık bir dinleyiciydi. Konuşulanları algılamaya, anlatılanları mümkün oldukça kavramaya çalışıyordu. Hafızasının alamayacağı kadar derindi ve ilk kez duyuyordu bunları. Bilmediği birçok şeyi öğrenmişti. Kafasındaki setler yavaş yavaş çatlamaya, kalıplar parçalanmaya, ruhu daha başka türden aydınlanmaya ve derinliklerinde bambaşka bir dünya kurulmaya başlamıştı. Kısacası her şey altüst olmuştu. Belleği eski bilgileri fırlatıp atarken, benliği hiç bilmediği açlığını doydurmuştu sanki. Kendisine yabancı ama bir o kadar da yakın gelen bilimsel bilgilerle donanmaya başlamıştı bile.

İlgisini çeken bağlı bulunduğu ulusal topluluğa dair sorular ve yanıtlardı. Kimliğine yabancı olmadığını sandığı halde, bunun farkına nasıl da varamadığını düşünüyordu hayretle. Ev sahibi ilgisini deşip duruyordu;

– Dünyada buna benzer bir durum var mı?

– Tam bilemiyorum ama...

– Yok, yok. Böyle bir şey yok. Sadece bizde, Kürdistan’da böyle bir durum var. Kim kendi öz kimliğini, içinden çıktığı toplumu bilmez, biliyor musun? Devşirilmiş insanlar. Onlar çocukken ailelerinden koparılıp, özel ocaklarda, özel amaçlı olarak eğitilirler. Bu nedenle ait oldukları milliyetlerini bilmezler ama biz Kürtler öyle değiliz... Mensup olduğun ülke olan Kürdistan’ı tanıyor musun ve bu ülkenin dört başı mamur bir sömürge olduğunu biliyor musun?

– Hayır, yeterince bildiğimi düşünmüyorum. Kendimi daha çok Türk, ülkemin ise Türkiye olduğunu biliyor, diğer toplulukları da bu ekseninde tanımlıyordum. Ermenilerin, Rum ve Yahudilerin durumları zaten biliniyor.

– Ne ayıp değil mi? Bir insanın kendi kimliğini, mensup olduğu toplumu veya durumunu bilmemesi ya da gerçek anlamda bilincinde olmaması kadar kötü bir şey olabilir mi?

– Yok, sanmıyorum.

– Bir koyun bile kendi cinsinden olmayan hayvanlarla bir arada kalmaz. Bir keçiyi içinde her türlü hayvanın bulunduğu bir yere bırak, hayvanları teker teker koklar, sonunda kendi hemcinsini bulur. Tüm hayvanlar böyledir. Ama Kürtler farklı dil, kimlik ve kültüre sahip oldukları halde, kendi kendilerini tanımazlar. Farklı kimlikleri olduğu halde, başka uluslara ait kılınmışlardır. Bu yüzden, onlardan olduklarını düşünür hale gelmişlerdir.

– Doğru.

– Yanlış anlama. Sorun senin bilip bilmemen değil. Hemen herkes öyle. Kürt halkı bu noktaya getirilmiş durumda. Asimile edilmiş, kendi özünden uzaklaştırılmış ve en kötüsü bunu kabullenmiş durumda... Yaklaşık kırk milyonluk bir ulusal topluluğu yok sayan, tarih boyunca büyük baskı ve katliamlar yapan egemen ulusların burjuvaları yani Türk, Fars ve Arap egemenleri kadar yerli işbirlikçileri de bu konuda suçludur. Halk elbette kendi toplumsal varoluşu tehlikeye girdiğinde direnmiş ama başarılı olamamış, her başkaldırıldığında vurulup kırılmış, kılıçtan geçirilmiş, yakın tarihte bile özerk yaşamak istediğinde büyük katliamlarla susturulmuştur...

– Elbette ki resmi kayıtlarda böyle bir şey yok. Bu durum halkın

ve hatta Türkiye sol hareketine de aynı tarzda yansıyor. Yani devletçi mantık üzerinde inşa edilen bir inkar gerçekliğinin, burada da yaşandığını rahatlıkla görmek mümkün. Kime sorarsanız sorun, hiç kimse Kürtlerin bu kadar kalabalık bir yapıya sahip olduğunu kabul etmez. Hatta, 'Kürtler bu kadar dağıtılmış, bölünmüş ve Ortadoğu'nun bir çok ülkesine serpiştirilmiş' deseniz size güler, bu, 'bize masal anlatıyor' derler. Türkiye sol hareketi de bundan farklı düşünmez. Ben de benzer bir düşünceye sahip olduğumu söylemeliyim...

– Aslında Kürtlerin bu kadar dağıtılmış ve bu kadar parçalanmış halde olduğunu sadece Kürtler, solcular, aydınlar ve demokratlar bilmezler. Ama devletler gayet iyi bilirler. Çünkü devletler ve egemen sınıflar onların bilinçlerini çok kötü bir biçimde tahrip etmiş ve belleklerini tamamen silmişlerdir. Bu nedenle silik, pasif ve sınıf ile ulusal bilinçten, doğru perspektiften, hakikat ve gerçeğin özünden uzaktırlar. Kürdistan, Kürt halkı, ayrı ulus, ayrı halk ve bağımsız olma gerçeği söylediğimizde devletten önce onlar paniğe kapılır, onlar korkar ve onlar karşı çıkarlar. Bu kadar gerçeğe ve hakikata yabancı hale getirilmişlerdir. Elbette ki sen de bu gerçeğin bir parçası olarak yaklaşıyorsun.

– Doğru. Tamamen yabancı, gerçeğe tamamen aykırı, belleği tamamen silinmiş ve doğruları yanlış, yanlışları doğru gören bir durum. Kendimi bunun dışında tutmadan okumak, araştırmak ve belli sonuçlara ulaşmak istiyorum.

– Evet, mutlak anlamda araştırmalı, yeni bir perspektif ve bakış açısına sahip olmalısın. Önümüz uçurum ve deyim yerindeyse 'bela'larla dolu bir yol var, daha bu yola girmedik. Bundan sonra sık sık görüşelim. Çünkü Kürtlerin durumunu öğrenmek yetmez, aynı zamanda örgütlemesi de gerekiyor. Mademki özgürlüğe ihtiyaçları var, o zaman bu özgürlüğü gerçekleştirecek imkanlar ve bunun için bir örgüt gerek. Biz her şeyi birlikte yürütüyoruz. Hem araştırıyoruz hem teorik tartışmaları yürütüyoruz hem de örgütleniyoruz. Çok sonra yapmamız gereken bir iş olacak. Bu nedenle acele etmeyelim. Önce Kürt ve Kürdistan tarihini bir bütün olarak araştıracağız. Yine sömürgeci egemenlikler altında yaşadıkları ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yapıları açığa çıkaracağız. Bu sosyo-ekonomik yapıyı nasıl ve neyle değiştireceğimizi somutlaştıracacağız. Bunların sentez-

lenmesiyle oluşacak teorik yaklaşımımızı, dünya görüşümüzü netleştirecek ve bu duruma uygun bir örgüt oluşturacağız. Son olarak da sömürgeciliği defetmek için gerekli olan ulusal kurtuluşun temel ilke ve özelliklerine göre kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler belirleyeceğiz. Bilmem, anlatabildim mi? Sanırım bazı temel hususlar anlaşılmıştır.

– Evet, anladım. Kafamda oluşan birçok soru önemli oranda cevaplandı diyebilirim. Mümkün oldukça araştırıp inceleyecek, ortaya koyduğunuz temel ilkeler konusunda çok daha derin görüşlere ulaşacağım.

– Umarım. Unutma, zaman zaman görüşelim. Bu sürede inceleyip araştırdığın konular hakkında tartışma da yürütürüz. Böylelikle doğru ve anlamlı bir sonuca ulaşmış oluruz.

– Tamam! Benim için her şey yeniydi. Kendi kimliğimle yüz yüze geldim. Hem de sizinle birlikte hareket etme anlamında görüşme benim için verimli oldu. Bence de bundan sonra zaman zaman bu tür sohbetleri derinleştirsek iyi olur.

Karasu, daha sonraki günlerde de o eve sık sık gidip gelmeye başlamış, ev onun için bir eğitim yeri haline gelmişti. Eve girişi farklı, çıkışı farklı olmuş, zamanla büyük bir değişim geçirmişti. Artık profesyonel bir devrimciydi. Onunla sık sık konuşup tartışan, Kürt gerçekliğini kavratan, gelişmeler hakkında bilgi veren kişi, Kürt Halk Önderi Abdulalh Öcalan'dı. Yoğunlaşıp düşünerek, “ben de varım” demişti sonunda.

O günden sonra verdiği sözün gereklerini yerine getirmeye çalışmıştı. Türkiye ve Kürdistan'ın birçok ilinde, ilçesinde faaliyet yürütmüş, en son Amed merkezde polisle girdiği çatışmada yakalanmıştı. İlk günden, Ölüm Orucu'na girene kadar en ufak bir inançsızlık yaşamamıştı. Şimdi eylemde son nefesini verecek olsa bile, yıllar önce verdiği sözün gereklerini yerine getiriyordu.

Birinci gruptaki eylemcilerle onlardan hemen sonra katılanlar tümünden hastanedeydi. Geride, Karasu ve daha sonraki günlerde eyleme katılanlar kalmıştı cezaevinde. O da takatten düşmüş, konuşup ayağa kalkamıyordu artık. Doktorun, askerlerle subayların onunla sık sık polemige girmesi, meğer erkenden yıpratıp güçten düşmesi içinmiş, bu daha sonraki dönemde anlaşılmıştı. Tansiyon düşüklü-

günden dolayı yattığı sekiden onlarca kez düşmesi gücünü hızla tüketmişti.

Hastaneye getirilirken tıpkı Kemal ve Hayri’lerde olduğu gibi, civarda Olağanüstü Hal ilan edilmişti. Cezaevi ve hastane etrafındaki evler arandığı gibi, yayalar ve araçlar durdurularak kimlik yoklamaları yapılmıştı. Bu tedbirler, arkadaşları tarafından kaçırılmasını önlemek içindi güya.

Kemal Yamak askerleri uyarıyordu...

Ölüm Orucu’yla birlikte başlayan kriz, giderek derinleşmiş ve belli bir aşamadan sonra kurulan bir kriz masasıyla sorun giderilmeye çalışılmıştı. Ancak bırakalım sorunun giderilmesi, tersine her gün biraz daha büyüyerek derinleşen bir hal almıştı. Elbette ki yaşanan ve yaşatılan sorundan birinci dereceden sorumlu 7. Kolordu Komutanı Kemal Yamak’tı. Bu nedenle geline nokta itibarıyla kriz masasından birinci derecede kendini sorumlu kılmış ve ne gerekiyorsa onu yapmanın çabasını yürütüyordu.

Kriz masasını, derin devletin ‘babası’, onun ‘ruhu’,ve ‘beyni’ olarak bilinen Kemal Yamak yönetiyordu ama o da işin altında kalmıştı. Ne yapacağını bilmeyen, büyük bir stres ve paniği yaşayan, bu nedenle de hem ‘esnek’ hem de sert davranan yani ‘şeker’ ve ‘kamçı’ politikasını iç içe kullanan bir çizgide adeta zikzaklar çiziyordu. Sadece ölümleri değil, firarları da düşünmek, bunun da önlemini almak zorunda olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle toplantı üstüne toplantı yapıyor, yaptığı her toplantıda ‘büyük’ nutuklar atıyor, elinden geldikçe ‘önlemler’ almaya çalışıyordu.

Karasu hastane yolundayken güvenlik tedbirleri alacak subay ve askerlerle bizzat kendisi toplantı yapmış, uzun uzun konuşmuştu.

– Sakın ha, ‘bir şey olmaz’ demeyin! Her zaman söylediğim gibi ‘su uyur düşman uyumaz!’ Bunların birer azılı terörist olduklarını asla unutmayacaksınız!

– ?

– Bakın, hayatım boyunca bunlarla uğraştım. Vatanın birliği ve bütünlüğü, tek bayrak, tek millet, tek dil uğruna bıkıp usanmadan teröristlerle mücadele ettim. Hiçbir konuda tereddüt etmedim.

Onlara sınırsız kinim var. Zaten beni başarıya götüren temel amillerden biri de buydu. Düşmana karşı sonsuz bir kin ve nefret besleyeceksiniz ki, muvaffak olabilesiniz. Anlaşıldı mı asker! Evet, şimdiki görevi de bu bilinçle yapacaksınız. Hastaneye götüreceğiniz kişi azılı teröristlerdendir. Vatanımızı, çocuklarımızı, kadınımızı bile yabancılara satabilecek kadar Türk'e, Türk milletine ve ırkına düşman bir örgütün ileri gelenidir. Bu nedenle yarın hastaneye götürürken herhangi bir şey olduğunda, ilk önce onun kafasına sıkacaksınız. Öyle sağ bırakıp kaçmak veya diğerlerinin peşine takılıp onu olay yerinde sağ bırakmak olmaz. Önce onun kafasına sıkar, ardından onu kaçırmaya gelenlerin peşine takılırsınız. Kısacası duyacağınız ilk silah sesi, onun kafasına sıktığınız kurşun olacak. İlk kurşun sesini duyduğumda, onun kafasına sıkılmış olduğunu anlayacağım.

Anlaşıldı mı asker?

Tesbih taneleri gibi tek sıra halinde esas duruşta bekleyen askerler bir ağızdan “emredersiniz komutanım” dedikten sonra aynı anda çil yavruları gibi sağa sola dağılmaya başlamışlardı.

Onlarca asker, gardiyan, subayı taşıyan askeri araçlardan birinden indirilmişti aceleyle. Askerlerin korku ve şaşkınlık içinde silahlarını sağa sola çevirip durmaları, sivillere bağırıp çağırmaları, etraftakileri tekme tokat uzaklaştırmaları karşısında hastane personeli olanları izlemekle birlikte; hayretler içerisinde kalmış, aynı zamanda öfkelenmişlerdi.

Onlarca askerin ortalarına alarak ittirdikleri sedye sağa sola yalpalanıp devrilmek üzereyken, iki hemşire atılıp düzeltmişti de, devrilmekten kurtulmuştu. Hemşireler ile askerler arasında kısa bir çekişmeden sonra doktor ve askerlerden sorumlu subayın anlaşması sonucunda sorun çözülmüş ve sedye hemşirelerin denetiminde acil servise götürülmüştü.

Karasu, sistemli bir bilinç kaybı yaşamadan hastaneye kaldırılmıştı. Algılaması bazen bozuluyor, bazen düzeliyordu. Bayılıyor, kendine geliyor, bazen peltek konuşuyor, bazen konuşamıyordu. Acil serviste doktorlar müdahale ettiğinde durumu iyiceydi. Serum takma girişimine karşı çıkarak tedaviyi reddetmişti. Doktorların ısrarlı yatmalarına rağmen sert ve öfke dolu bir tavırla tepki göstermişti;

– Size ‘hayır’ diyorum doktor bey, ‘hayır!’ Ben eylemdeyim. Üstelik hayatımı ortaya koymuşum. Neredeyse altmış gün oldu. Son noktaya gelmiş bulunmaktayım. Ortada hiçbir şey yokken koluma serum takıyorsunuz. Bunu kabul edemem.

Orta boylu, kumral, biraz dolgun, kırklarında olan doktor oldukça nazikti;

– Bana kızabilirsiniz beyefendi. Ama benim derdim can kurtarmak, sizi yeniden yaşama döndürmek ve sağlığınıza kavuşturmaktır.

– Ne sağlığı doktor bey! Onurumuzla oynanırken sağlıktan bahsedilir mi?

– Anlıyorum, yapılanları da biliyorum.

– Mademki anlıyor, yapılanları da biliyorsun, o zaman ne diye hemen koluma serumu takıyorsun?

– Ama ben sizin ölmenizi istemiyorum. Ölmekle bir yere varamazsınız ki. Yaşa, ne yapmak istiyorsan yap!

– Öyle demek kolay! Bize ya onursuz yaşamı ya da ölümü dayatıyorlar. Başka seçenek tanınmadığı için, onursuzluk yerine ölümü tercih ediyoruz.

– Bence onursuz duruma düşmeden de yaşayabilirsiniz.

– Hayır, yanılıyorsunuz. Bu dönemde ancak sistem dışına çıkarak onurlu yaşanılabilir. Hem sistem içinde kalmak hem de onurlu yaşamak olmaz.

– Birçok insanın sistem içinde de onurlu yaşadıklarını biliyorum. Bazen sistem içinde alternatif sistem oluşturmak mümkündür.

– Hayır, bu da yanlış. Dedğiniz, sadece bazı özel koşullarda doğru olabilir ama mevcut 12 Eylül sistemi içinde sistem oluşturmak mümkün değil. Her şeyiyle inkar, imha ve yok etme felsefesi üzerine kurulmuş, derya gibi işleyen bir sistem bu. Onun içinde örgütlü olunmazsa yutulursun veya dalgaların bir parçası olursun.

– Seninle bunları daha geniş tartışmak isterdim. Şimdi eşit koşullarda değiliz, fakat beni dinlemelisin. Ölümün eşliğindesin. Tedaviyi kabul ederek yaşarsan, haklarınızı başka yol ve yöntemlerle ararsınız. En azından ömrünü biraz daha uzat ki, farklı bir mücadele mümkün olsun.

– Doktor bey, iyi niyetli ve duygusal bir insansınız, belli oluyor. Hipokrat yemini sizin böyle olmanızı gerektiriyor. Aranızda Hipokrat’a

ihanet eden bazıları çıksa da, siz doktorlar genel olarak duygusal ve insancıl olursunuz. Yeminine bağlı bir doktor için, görev başında olduğu sürece düşman yoktur. Dini inancı, kimliği ve konumu ne olursa olsun hasta dokunulmazdır. Tedavi olacak, bıçak altına yatacak veya ilaç verilecek kişilere karşı son derece saygılı olunur ve her koşul altında tedavisi yapılır. Bu, doğru bir felsefedir. Bu felsefeye göre düşünmek ve yaşamak insanidir.

– Evet, doğru. Benim de yapmaya çalıştığım budur.

– Ama faşizmin esareti altında insanların kendi bedenlerini ortaya koyarak değişik eylemler yapmak zorunda kaldıklarını unutmamak gerekiyor. Hakları gasp edilmiş insanlar değiliz sadece. Varlığımıza da kastedildiği için mecburen eylem yapıyoruz. Ölüm Orucu ve açlık grevi, iki eylemin ucunda da ölüm var. Tıpkı şimdi içinde bulunduğumuz durum gibi. Bu tür durumlarda eylemcilerin rızası olmadan müdahale edilmemeli. Bu, sadece eylemciler için geçerli değil, herhangi bir hasta tedavi kabul etmezse onu tedavi edemezsiniz.

– Tamam, bu konuda denecek bir şey yok. Ama siz de takdir edersiniz ki, bazen teori ile pratik birbirini tutmaz. Teorinin pratiği, pratiğin teoriyi reddettiği o kadar olay var ki. Yani demek istediğim, hayat tek renkten oluşmuyor. Mesela hiçbir zaman iyileşmeyecek yatalak bir hastanın istemiyle, çok acı veren ama belli bir tedavi sonucu iyileşebilecek bir hastanın istemi aynı değildir. Yasak olmasına ve tıpta yeri olmamasına rağmen yatalak bir hastanın intihar istemesi bile saygıyla karşılanmalıdır ama hayati tehlikesi olmayan, sadece acıya dayanamadığı için ‘beni öldürün’ diyen bir hastanın istemi asla kabul edilemez. Bu bir cinayet olur. Buradan size, sana geliyorum.

– Doktor bey, bana gelme, lütfen klasik tıp felsefesiyle beni ikna etmeye çalışma. İkna olmam. Çünkü ben bir eylemciyim ve eyleme niçin girdiğimi çok iyi biliyorum. Bu eylemin bir ucunda ölüm olduğunu daha başlarken herkes bilir ve kabul eder. Bilmem anlatabildim mi?

– Bir daha düşün. Peşinen reddetme, biraz düşün, arkadaşlarınla konuş, ondan sonra karar ver.

– Tamam, siz beni rahat bırakın, ben de sizi. Ha! Arkadaşlarımı soracaktım doktor bey.

– Arkadaşlarından ikisi burada, şu an senin bulunduğun odada

kalıyor. İki de yan odada. Bir kişi ayrı bir yerde. İki kişi de alt katta.

– Peki, Hayri ve Kemal nerede, hangi odada kalıyorlar?

– İsimlerini tam bilmiyorum ama iki kişi burada. Belki de onlardır.

Doktorun hemen arkasında duran onbaşı araya girmişti.

– Komutanım, burada kalanlar Akif Yılmaz ile Ali Çiçek'tir. Hayri Durmuş ile Kemal Pir yan odadalar.

– Gitmeden bir kez daha tedavi olmaya davet ediyorum seni. Yaşaman ve mücadeleni başka bir mecrada yürütmek daha doğru. Vücudundaki potansiyel güç bile tükenmek üzere. Bu dönemde bünyen iyileşmez bazı hastalıklar kapabilir. Bir daha düşün.

Doktor, umutsuzdu. Hemşireyle birlikte odadan çıktı. Geride askerler kalmıştı. Onbaşı askerlere aceleyle seslenmişti;

– Çabuk, bunu ranzaya bağlayın. Her gece nöbet tutulacak. En alttaki kapıda, aşağı kattaki koridorda, iki kişi de burada, acil servisin kapısında. En ufak bir hata istemem. Sonra bana bir düzine mazeret gösterip kendinizi affettirmeye çalışmayın. Bak, şimdiden diyorum, en ufak bir hata istemem. Anlaşıldı mı? Her şey dört dörtlük olacak.

İki asker aldığı emir gereği, hiç zaman harcamadan Karasu'nun elini ayağını ranzaya bağladı. Tavandan yere inen ince zinciri de ayağına taktılar. Bağırıp çağırarak itiraz etti, kendini sağa sola vurdu ama onbaşı tınmadı.

– Emri duydun, gereğini yapıyoruz Karasu. Kafamızdan yapmıyoruz ya!

Onbaşiyi az çok tanımıştı. Azılı işkencecilerdendi. Hele bu yıl görevi dışında, canı istediğinde işkence yapacak kadar sadistleşmişti. Belki bir tutuklunun hastane odasında ranzayla böyle zincirlenmesi kuraldan sayılabilirdi ama bu normal hastaysa ve tedavi öyle gerekiyorsa geçerli olabilirdi. Oysa Karasu altmış gündür Ölüm Orucu'ndaydı. Bir deri bir kemik kalmış, ayağa kalkamayacak kadar halsizdi. Bazen bilincini kaybedip bayılmaktaydı da. Yani biri, “hadi kalk, firar et, kaç git burdan” dese de, kalkıp kaçamazdı. Komalıktı ve kaçamayacağı bilinmesine rağmen, ranza dışında bir de tavana bağlanması keyfiydi, sadizmin dışavurumunun en derin haliydi. Gaye ölümün eşliğinde acı çektirmekti.

Onbaşı, Nuh deyip peygamber demiyordu. O da dönüp yanı

başında yatan arkadaşlarıyla sohbet etmek istedi. Bu daha önemliydi. Gerçekten de Akif'le Ali miydi onlar? Merak içindeydi. Ali ve Akif ondan birkaç gün önce hastaneye kaldırılmışlardı. Ali'nin sağlık durumu daha kötüydü. Sık sık kusuyor, inliyor ve bilincini kaybediyordu. En son hücredeyken sekiden düşmüş, kalkamadığı için üç gün yerde kalmıştı. Akif de benzer durumdaydı. Hiç konuşmuyor, sessiz sakin uzanıyordu. Zaman zaman kusuyor, ağzından yeşilimsi bir sıvı geliyordu. Öğürmekten ötürü hayli zorlandığı için olmalı, sıvıyı çıkarmasının ardından başı dönüyor, bayılıp düşüyordu. O da zaman zaman bilincini kaybediyordu. Hücrede düşmüş, kafası hafifçe yarılmıştı. Kan kaybettiği görülünce hemen hastaneye kaldırmışlardı.

Karasu, hastanede onları ilk kez görmüş olacaktı. Gerçi diğer arkadaşlarını da görmek istiyordu. Nerede olduklarını bilmiyordu. Ey-lemdekilerin akıbeti hakkında da bilgi alamamıştı. Doktorla onbaşının anlatımlarından bazı sonuçlara ulaştığı için hayli sevinmişti. Fazla beklemeden, sabırsızlıkla seslendi, titrekti sesi;

– Akif, Ali, Ali, Akif! Benim, ben, Karasu. Beni de getirdiler. Kabul etmememe rağmen zorla getirdiler.

Yanıt gelmeyince sarsılmıştı. Acaba yaşamlarını yitirmişler miydi? Kalkmak istemişti, kalkamamıştı. İri kıyım biri üzerine abanmışçasına ağırlık çökmüştü omuzlarına. Bir daha denemiş ancak yine kalkamamıştı. Demek ki o da yatalak olmuştu. Artık kalkamayacak, yavaş yavaş eriyerek yolu tamamlayacaktı. Öyleyse ölmeden, yanı başındaki arkadaşlarını görmeliydi. Onları görmeden gitmemeliydi. O ne, biri mi seslenmişti? Başını hızla arkaya çevirmiş, Akif ve Ali'nin kaldığı tarafa bakmıştı.

– Akif!. Ali!. Cevap versenize arkadaşlar. Ne oldu size? Böyle olmaz ki!

– Karasu!

Sesle, yeniden arkaya baktı. Arkaya bakması refleksti, yılların alışkanlığıydı. Artık tam göremiyordu. Yüzler, cisimler ancak karartı halindeydiler. Çok iyi tanıdığı birini bile tam seçemezdi.

Akif ile Ali görme yetilerini kaybetmişlerdi. Karasu'yu görmeleri zaten mümkün değildi. Dünya zifiri karanlıktı artık. Odada kimler vardı, uzakta mıydılar yakında mı? Üçü de bilmiyordu. Her seslenişten sonra kapıdaki nöbetçinin küfür ve hakaretlerine maruz kalışı

Karasu'yu kızdırmıştı. Nöbetçi ikide bir çıkışıyordu:

– Ne delleniyon lan! Burada senden başka kimse yok, demedim mi?

– Küfretme be adam! Ne bağırıp çağırıyorsun? Sende insanlıktan eser kalmamış. Yarın öbür gün ölüp de, hesap günü gelip çatığında, merak ediyorum, acaba nasıl bir savunma yapacaksın?

Akif'ti seslenen. Uzun süredir yitirdiği bilinci yerine gelmiş, dıştan gelen sesleri algılamaya başlamıştı. Akif, Karasu'yu tanımıştı. Bir iki sefer kulak kabarttıktan sonra seslenmişti.

Karasu, tekrar o yöne döndü.

– Evet Akif, benim, ben. Nasılsın, ne yapıyorsun, sağlığın nasıl?

– İyiyim. Merak etme. Arkadaşlar nasıl?

– Dün akşamdan beri buradayım. Senden ses çıkmıyor, yeni mi getirdiler?

– Hayır, hastaneye getirildiğimizden beri buradayız.

– Peki, neden sesini çıkarmadın?

– Bazen duymuyorum. Bazen de bilincimi kaybedip, bayıldığım-dandır. Giriş çıkışları fazla farkedemiyor, gelen sesleri de gardiyanların olduğunu sanıyorum. Dünden beri de kendimde değilim.

– Tamam, anladım. Peki, odada senden başka kimse var mı?

– Var, Ali.

– Onun durumu nasıl, sağlığı ciddi mi?

– Valla aynı durumdayız. Ali sıvı alamıyor. Hastaneye getirildiğimiz zaman bilincini yitirdi. O durumda serum verildi. Fakat vücudu kabul etmedi. Serum, belki hala başucunda asılı duruyordur. Doktorlar ölümünü bekliyorlar.

– Diğer arkadaşlardan haberin var mı?

– Yok. Seslerden de fazla bir şey anlamıyoruz.

– Yok ya! Peki, arkadaşların durumlarını nasıl öğreneceğiz?

– Bu odada psikolojik sorunlu hastalar kalıyordu. Önce başka bir yerdedik. O hastaları başka bir yere gönderdikten sonra bizi getirdiler.

– Anladım. Zaten çakılı halkalardan belli.

Akif ağır ağır konuşabiliyordu. Derin nefes alıyor, söyleyeceklerini tasarlıyor, ardından cümleleri heceliyordu. Oldukça yorgundu.

Karasu'nun durumu da aslında Akif'ten aşağı değildi. Hırıltılı ve

kesik kesik nefes alıyordu. Boğazı tahriş olmuş, yaralar açılmıştı. Her şey bir yana, bu bir yanaydı. Geçirdiği hastalıklardan daha fazla acı veriyordu. İyileşecek gibi de görünmüyordu.

Karasu, arkadaşlarının akıbetleri hakkında bilgi peşindeydi. Özellikle de Hayri ve Kemal'i görmek, onlarla eylemi değerlendirmek istiyordu. Fırat, Çavgun, Bedo ve diğerleri neredeydi? Merakından uyuyamıyor, yatakta bir sağa bir sola dönmeye çalışıyordu. Bazen saatlerce kıpırdamadan uzanıyor, bakışları sabitleşmiş halde dalıp gidiyordu ama yatak batıp kemikleri ağrıdığı için durmadan sağa sola dönmek istiyordu. Arkadaşları için kaygılıydı. Acaba yaşıyorlar mı? diye soramıyordu bile. Ne acayip bir ikilemdi bu? Bir yandan bilerek, isteyerek çıkmıştı bu yolculuğa, öte yandan ise bu sözcüğü ağzına alamayacak, aklına getiremeyecek kadar çekiniyor, korkuyordu. Kendinden önce kimsenin ölmesini istemiyordu. 'Önce ben gitmeliyim' diyordu.

– Akif! Ali uyanmadı mı daha?

– Yok, daha kendinde değil herhalde. Hep inliyor.

– Koluna serum takmışlar, mutlaka kendisine gelir.

– Peki, sen nasılsın? Durumun nasıl? Görebiliyor musun?

– Sizden daha iyiyim. Görme konusunda ben de sorunluyum ama sizin kadar değil tabii. Uzağı hiç göremiyorum. Yakın da sisli. Fark edebiliyorum, ancak gözlerimi iyice ovduktan sonra görebiliyorum.

– Evet. Acaba arkadaşlar nasıllar? Bir şey öğrenebildin mi?

– Yok. Doktor söyler belki. Şu onbaşımın yaptığı da çok ahlaksızca. Bilincimiz yerinde değil, sağa sola dönemiyoruz. Böyle de olmaz ki Akif? Kıpırdayamıyorum ama adam beni kısıkrak bağlayıp mıhladı yahu!

– Bizi de öyle bağladılar. Sonra görmediğimizi, kıpırdayamadığımızı anlayınca bundan vazgeçtiler. Tabii doktorun da etkisi oldu.

– Hele bir doktor gelsin, bakalım ne olacak?

– Bir gelişme var mı Karasu?

– Bize yansıyan bir şey olmadı. Olsaydı mutlaka yansır.

– Peki, bilenler dışında eyleme katılan kimse oldu mu?

– Evet, epey katılan oldu. Sayılarını tam bilmiyorum ama bize yansıyan otuz civarında. Bir de bilmediğimiz katılımlar var. Çünkü

herkesi aynı yere vermiyorlar. Katılanları farklı yerlere veriyorlar.

– Peki, eyleme katılanlara şiddet uygulanıyor mu?

– Dozunu tam bilemiyorum ama şiddetin uygulandığı kesindir. İlk dönemde katılanlara karşı çok yoğundu. Yanımıza getirilen birinin çenesini kırmışlardı ya? Hatırlamıyor musun?

– Hatırlıyorum tabii. Sadece ona değil, o grubun tümüne işkence yapmışlardı. Hatta bazıları göze alamayınca eylemi bırakıp gitmişlerdi.

– Evet, doğru. Deza Hamit’e yapılanın haddi hesabı yoktu. Tam on gün boyunca işkencedeydi. “Ya eylemi bırakıp gideceksin ya da seni burada öldüreceğiz” demişti Esat Oktay.

– Şevket ve Koli’ye karşı da öyle davranmışlardı. Ayrı yerlere götürüp, bu sefer mutlaka öldürecekleri tehdidi yapmışlardı.

Günlerdir birbirlerinden ayrıydılar. Sohbeti sürdürmek istiyorlardı. Ama takatleri buna izin vermiyordu. Artık can çekişiyorlardı. Zamana oynayan iki boksör gibiydiler adeta. Bunu onlar da biliyorlardı.

Akif, daha yakındı sınıra. Bir ara sohbet için seslenmişti ama Karasu uyumuştı. Kendisi de dalıp gitmişti.

– Kaçınıcı uyku Karasu arkadaş... nasılsın?, der demez seslenmişti ona Karasu. Keşke uyandırmasaydı, yarım saat sonra çağırıyaydı diye geçirmişti içinden.

– Buyur.

– Uyumadan önce sana seslendim ama uyumuştun.

– Öyle mi?

– Özel bir şey yoktu. Sohbet etmek için çağırmıştım.

– Anladım. Biraz önce ne düşündüm biliyor musun?

– Ne düşündün?

– Dışarıyı, arkadaşları, Abdullah arkadaşşı düşündüm. Bu koşullarda onları düşünmem, artık umudumun tükendiği anlamına geliyor herhalde.

Karasu, Akif’in ‘artık umudumun tükendiği anlamına geliyor’ sözünden hareketle ruhunda derin bir acı hissetmişti. Çünkü Akif’in gerçekten de artık dönüşü olmayan bir zaman diliminin en keskin yerinde olduğunu biliyordu;

– Umut tükenmemeli Akif arkadaş.

– Yok, o anlamda değil. Bu devlete karşı artık ciddi bir tutum takınma zamanı gelmiştir diye düşünüyorum.

– Doğru ama hareketin hangi durumda olduğunu tam bilmediğimiz için insan bir şey diyemiyor. Örneğin; büyük bir karşı taarruza yani bir gerilla savaşına ihtiyaç vardır. Ama bunu yapacak güçte miyiz?

– Zaten ben de onun için dedim ya ‘arkadaşları düşündüm’ diye. Durumları nasıl? Hangi aşamalardan geçtiler? Gerilla eğitimi yapıldı mı? Halk başlatılacak savaşa hazır mı? Bu gibi soruların yanıtını tam bilmeyince insan kesin bir şey diyemiyor gerçekten.

– Doğru ama insan bir şey diyemiyor işte.

– Aslında dışarıda kalan kadrolarla bile bir şeyler yapılabilir. Yani önemli bir güce sahip olduğumuzu söylemek istiyorum.

– Tamam doğru da, önemli olan nicelik değil, nitelik çok daha önemlidir böylesi dönemler için. Kadro çok olabilir ama önemli olan onları doğru ele alan, değerlendiren, eğiten ve aynı zamanda savaştıran bir sisteme ihtiyaç vardır. Savaşmak; savaşa komuta etmek, büyük bir disiplin ve alt-üst ilişkilerinin en katı halini gerektiriyor. Sistemli altyapı oluşturmadan, savaşa girmek peşinen kaybetmek demektir.

– Akif arkadaş, duyuyor musun?

– Evet duyuyorum. Sürekli ‘he, he’ diyemiyorum ama seni dinliyorum.

– Karasu... Karasu arkadaş.. Nasılsın?

– Ali mi?

– Evet... Benim... Karasu arkadaş... Ben...

Ali’ydi. Dişlerini sıkarak, cümleleri ezerek konuşuyordu. Sanki çenesi kırılmıştı. Karasu heyecanla sordu:

– Nasılsın Ali? Sağlık durumun nasıl?

Ali koluna takılı hortumu hızla çıkarıp attıktan sonra konuşmuştu:

– Çok iyiyim.. Hem de bomba gibi. Nasıl başladıysam hala öyleyim. Sanki kavrulmuş bir kuzu yemişim valla!

Tebessüm ediyordu.

– Sevindim Ali. Hem de çok sevindim. Yatıyor muydun? Dün akşamdan beri buradayım, Akif’le sohbet ettik. Sende ses yoktu. Bizi duyuyor muydun yoksa uyuyor muydun?

– Bazen duyuyordum sizi, bazen de uyuyordum. Daha çok dinliyordum. Hem konuşarak fazla enerji kaybetmek istemiyorum. Şairin dediği gibi, ‘düşmana inat biraz daha fazla yaşamak’ gerek.

– Doğru, doğru. Mademki şairden, şiirden bahsettin. Bari bir şiir oku.

– Ben mi?

– Evet, tabii ki sen!

– Karasu arkadaş, sen de biliyorsun ki bu konuda yetenek fukarasıyım. Morallerde bile şiir okumamak veya şarkı söylememek için, geceyi organize edenlerden gizlerdim kendimi.

– Gerçekten mi?

– Evet.

– Seni yormayayım. İstirahat et. Ama ara sıra sohbete katıl. Tamam mı?

– Tamam.

Sessizliğe bürünmüştü oda. Karasu karşığı pencereden bakarken dalıp gitmişti. Serin bir rüzgar esiyordu. Çocuk sesleri geliyordu dışarıdan. Kopan yapraklar savruluyordu dört bir yana. Güvercinin biri havada birkaç takla attıktan sonra gelip pencereye konmuş, ürkek yoklamalarla bakmıştı içeriye. Tehlike olmadığını anlayınca, havalanıp Ali'nin kaldığı ranzaya konmuştu. Sanki hüznüydü, eylemcilerin en küçüğünün başucuna konmakla 'ona iyi bakın, bir daha göremeyeceksiniz' diyordu.

Karasu ilgiyle izlemişti onu. "Bak işte, bir güvercindir ama buna rağmen önce kimin yanına gidilmesi gerektiğini gayet iyi biliyor" demişti kendi kendine. Yaşamı boyunca ilk kez bu kadar hüznlenmiş, düşmana lanet okumuştur. Bir tarafta çocuk cıvıltıları, havada takla atan güvercinler, rüzgara takılıp hüznle yuvarlanan güz yaprakları, odalarına kadar gelip Ali'nin başucuna konarak adeta yas tutan güvercin, öte yandan ise kendilerine dayatılan teslimiyet ve ihanet, faşizmin en katı hali. Buna karşı koymak için yaşamlarını hiçe saymıştı nice yiğitler. Hayatlarının baharında ölümle dans eden genç devrimciler, şimdi ölümü birer birer göğüslemeye ramak kalmış fedailerdiler...

Hayri sessiz ama derin bir su gibi akıyor; dağları, ovaları, bentleri aşarak ilerliyordu hedefine doğru...

Bir inanç denizi...

Bir düşünce abidesi...

Bataklığın ortasında boy veren bir lotus çiçeği...

Bütün dertleri omuzlamış bir çilekeş...

Kendini dünya nimetlerinden arındırmış bir derviş...

Derya misali sessiz, derin ve sonsuz bir yaşam kaynağıydı...

Umut yüklü, okyanuslar kadar geniş bir çağdaş Mevlana'ydı Hayri...

Bir deri, bir kemik kalmıştı. İlk günden beri, zemine serilmiş tek battaniyeyle sürdürüyordu yaşam mücadelesini. Herkese bir battaniye ile bir minder, ona ise sadece bir askeri battaniye verilmişti. Kemal'in ısrarına rağmen minder istememişti Hayri.

– Hayır Kemal, hayır, minder istemem doğru olmaz. Bilinçli vermiyorlar. Bir unutkanlık da değil. İrademi sınamaya çalışıyorlar. Ben de istemeyeceğim.

– O zaman biz isteyelim.

– Doğru olmaz Kemal.

– Ama böyle olmaz ki! Biz rahat edemeyiz. Günlerce beton üzerinde uzanamazsın.

Kaldı ki, biz eylemdeyiz. İsteme hakkımız var. Onlardan dilenmiyoruz, alıyoruz.

– Bu bir politik tercihtir Kemal. Esat Oktay kurnazdır. Her şeyi bilinçli yapar. En ufak bir şeyi mutlaka ölçer, biçer, bir amaç için yapar. Bana minder vermemesinin nedeni vardır. Benim de isteme-yişimin bir nedeni olmalı...

– Yani istemeyelim, kalsın mı diyorsun?

– Evet, istemeyelim. Eylemimiz aynı zamanda keskin bir kopuşu da ifade ediyor. Kopuşun keskinliği, ilişkimizi ve onlara karşı duruşumuzu da belirler. Bu anlamda kopuşun gerekleri neyse onu yapmalıyız.

– Aynı zamanda köprülerin yıkılması, gemilerin yakılması anlamına da geliyor, değil mi doktor?

– Evet, doğru hem de çok doğru. Köprüleri yıktık, gemileri de yaktık Kemal. Artık geriye dönüş yok. Geline aşamada bindiğimiz atı asla gemlemeyeceğiz. Sürebildiğimiz kadar süreceğiz Rocinante'yi. Sınırsız bir zaman ve sonu gelmeyen bir yolun yolcusuyuz.

– İkinci bir hata sanırım bizim için ölümün en kötüsü olacak. Ölüm Orucu'ndan hemen sonra, cezaevi dönüşünde maltada yanıma gelen Esat Oktay'ın ne dediğini biliyor musun doktor?

– Yok... Söylemedin ki.

– Korkunç bir adam. Tam bir düşman ama gerçekten de bir düşman. Adam öyle bir yaratılmış ve öyle bir eğitilmiş ki, insan hayretler içinde kalıyor.

– Esat’ı yeni tanıyor gibi konuşuyorsun Kemal.

– Ama o adamla konuştuğça onu daha fazla tanımaya başlıyorum. Her seferinde sanki yeni bir Esat’la karşılaşıyorum.

– Bizi zırlı arabadan indirip kapıdan içeriye alırken grubu ilk karşılayan Esat oldu. Sanırım sen de fark ettin?

– Doğru, ben de gördüm onu.

– Ama bizi görür görmez hemen yan çizdi ve orada bulunan küçük bir koridora doğru hareket etti. Aradan bir kaç dakika geçtikten sonra yeniden geldi. Öyle bir havayla geldi ki sanki bizi, daha doğrusu seni ve beni görmemiş gibi bir havadaydı. Aslında sanki fazla dikkate almayan bir yaklaşım içerisindeydi ama öbür taraftan da gözaltından sürekli bizi izliyordu. Arama ve gerekli bürokratik işlemler bittikten sonra, çavuş bizi götürürken, tam kapıda yolumu kesti. Sizi içeriye almışlardı.

– Öyle mi?

– Evet, ‘bana bak’ dedi. Ciddiye almadım ve bakmadım kendisine. ‘Bana baksana patron’ dedi yeniden. ‘Ne var, yine ne diyeceksin’ dedim, birazcık sesimi yükselterek. Her iki elini arkadan bağlayarak, ‘bu sefer de, evet, bu sefer de ben kazanacağım. Bunu unutma patron’ dedi, küstahça. Aslında bir insandan ziyade, daha çok bir yılanın tıslamasına benziyordu sesi.

– Çok iyi bir benzetme yaptın Kemal. O adamın sesi gerçekten de yılan tıslamasına benziyor.

– Aslında ciddiye almayı cevap vermeyecektim ama altında kalmamam gerektiğini düşünerek, ‘Hayır hayır yüzbaşı, bu sefer biz kazanacağız. Ne olursa olsun, bizi dilim dilim de kessen biz kazanacağız’ dedim. Sesimi yükseltmiş, yüzümü de buruşturmuştum. Adam, dom dom kurşunu yemiş gibi sarsıldı, ardından sağına soluna ve hemen yanda yukarıya doğru uzanan küçük, dar ve bir labirent biçimindeki maltaya baktı. Sonra da, sağ elinin işaret parmağını sallayarak; ‘ben kazanmaya alışmış bir komutanım. Yenilgi ya beni ölüme götürür ya da tayininin çıkmasına neden olur. Askerlik yaşa-

mımda yenilgi almamış bir askerim ben. Bu nedenle ben kazanacağım' deyip, karşıya geçerek, bu kez parmağını gözüme sokarcasına uzattı.

– İlginç. Adam bizimle pek ilgilenmedi. Desene, tüm hırsını senden çıkartmak istemiş.

– Parmağın gözüme yaklaştığını görünce, 'parmağını uzaklaştır yüzbaşı!' dedim sertçe. 'Artık farklı bir konumdayız. Dünyü değil, bugünü yaşıyoruz. Bugün de Ölüm Orucu'nun başladığı gündür. Aynı zamanda özgürüz bugün. Bu nedenle artık bize hakaret etme hakkın yok', dedim.

– İçeriye girdikten sonra gardiyan beni hücreme koydu. Epey zaman geçmesine rağmen seni getirmediler. Kambur gardiyana sordum. 'Merak etme, Hayri geliyor' dedi.

– Baktım adam işi ciddiye alıyor, ben de 'kazanmaktan başka şansı olmayan bir ordu konumundayız. Bu nedenle ordunun gücü ne olursa olsun kazanma şansı yoktur yüzbaşı. Haberin olsun, ona göre bizimle savaş' dedim. Sonra gardiyana, 'alın bunu diğerleriyle birlikte 36'ya götürün. Her birini bir hücreye koyun, iki hücrenin arası da boş kalsın' dedi, öfkeyle.

– ?

– Anladın değil mi doktor?

– Anladım Kemal. Esat ile arandaki diyalog, Ölüm Orucu'nun çok çetin ve yoğunluklu geçeceği anlamına geliyor. Evet, eylem süreci çok çetin geçecek, çokk...

– Doğru. Peki, bu minder konusunda ne diyorsun? Ben söylesem?

– Sabahtan beri Esat Oktay'ın tavrını, bize karşı özel yaklaşımını anlatıyorsun. Bu bile tek başına nasıl hareket etmemiz gerektiğini göstermiyor mu?

– Gösteriyor. Tamam, süreçle ilgili seninle aynı fikirdeyim. Ama bu farklı bir şey.

– Hayır, 'farklı' diye bir şey yok. Esat her şeyi kullanacak ve her şeyimizle oynamaya çalışacaktır. 'Bir minderdir' deyip geçme öyle Kemal. Bu adam bir tüccar gibi, 'anasını boyayıp babasına satacak' sahtekarın tekidir. Bu nedenle tavrımız son derece önemlidir. Atacağımız her adımı, söyleyeceğimiz her sözü, içerisine gireceğimiz her davranışı ince eleyip sıkı dokumak gibi bir zorunluluğumuz vardır. Düşmana karşı üstünlük sağlamanın en önemli etmenlerden

birisi, ona karşı sağlam savaşmak olduğu gibi, tavrımıza ciddiyet kazandırmak da önemlidir. Bu konuda öyle fazla bir sorun olacağını düşünmüyorum. Dediğin gibi de yapabiliriz ama mademki bana minder verilmedi, o zaman biz de istemeyelim. Verirlerse reddetmez, alırız, fakat vermezlerse de onların bileceği bir şeydir...

-Tamam doktor, dediğin gibi yapalım. Ben de senin adına istemeyeceğim, eğer vermezlerse bence biz de kullanmayalım.

-Ona da 'hayır' demiştin. Doğru olmayan bir şeyi yapmanın bir anlamı yok.

Neden kendimize eziyet edelim ki? Kimse onlardan minder istemedi, mademki verdiler o zaman biz de kullanalım. Yani kısacası bana verilse de verilmese de minderi olan arkadaşlar kullansınlar. Anlaştık mı Kemal?

- Anlaştık doktor. Tamam, sorun bitmiştir!

Kemal ikna olmuştu ama Hayri'nin, iliklerine kadar hissettiği acıyı dindirememenin çaresizliğini yaşıyordu. Bir ara, kendisine verilen yatağı dışarıya atmayı düşündü, fakat Hayri ile yapmış olduğu onca tartışmadan sonra deyim yerindeyse hala 'bildiğini okuma'ya devam etmeyi etik görmemişti. 'Tamam' dedikten sonra Hayri'yle konuştuklarını esas almalıydı. Eğer Hayri bir şeyi söylüyorsa mutlaka bildiği bir şey vardı. Evet, Hayri eğer bir şeyde ısrar ediyorsa mutlaka bildiği bir şey vardı. Bu nedenle Hayri'yi esas almak ve ortaya çıkan sorunu bu eksende çözmek en doğrusuydu. Şimdi Kemal bu 'en doğru' olanı yapmanın en derin halini, en derin acısını yaşıyordu...

Hayri ile Kemal yıllar önce tanışmış, aynı saflarda yer almış iki arkadaşlıklar. Mücadeleye birlikte katılmışlardı. Omuz omuza mücadele vererek, yaşamlarını adamışlardı kavgaya. Özgürlük bilincine aynı dönemlerde varmış, halkların kardeşliğine büyük anlam vermişlerdi. Biri Kürt, diğeri Karadenizli, iki farklı halkın arkadaşlığını kurarak birlikte ant içmişlerdi ortak yaşamı güzelleştirmeye. Söz vermişlerdi yeryüzündeki kötülöklere, her sabah sofralarına insan beynini servis eden çağdaş Dehak'lara, Nemrut'lara karşı savaşan yeni insanların hakikata ulaşmada izledikleri yolda yürümeye; yaşam gerekçeleri kötölöklere karşı savaşmakla geçen ve insanlığın ilerlemesinde kendilerini feda etmekten tereddüt etmeyen devrimcilerin ruhlarını

yeniden canlandırmaya...

Mücadeleyi sırtladıkları günden beri sürekli, her işe gönüllü ve önde koşturmuşlardı. Ortak işlerde yorulmuş, ortak sevinçlerle solumlanmış ve yürümüşlerdi bıkip usanmadan ileriye. Aynı havayı solumanın heyecanını yaşamış, közde patatesi tuzlayıp yemenin tadına doyamamışlardı. Acılardan sevinçler üretip paylaşmayı bilmişlerdi.

Aradan yıllar geçmişti. Yetmişli yılların ortalarında başlayan kader ortaklıkları hala devam ediyordu. İşte yine acıyı birlikte tadıyorlardı. İki namus abidesi gibi dikilmişlerdi vahşetin karşısına. İki lotus çiçeği gibi açmışlardı bataklığın ortasında. Birlikte aynı deryada kulaç atıyor, karaya varacak yolu döşüyorlardı ardıllarına. Yarışları birbirleriyle değil; ölümleydi, onu yeneceklerdi bu kez. Her biri diğerinin arkasında kalmamayı arzuluyordu sadece.

Kökünden koparılmış bir çınar gibi uzanmıştı sekide. Sessiz sedasız ölümü bekliyordu. Artık, tüm gücünü kullanarak ancak kalabiliyordu. Hayır, hayır! Ayağa kalkamayacak kadar takatten düşmüştü. Ruhunda yaşamış olduğu diriliğinin dışında bedeni artık işlevini göremeyecek kadar halsiz düşmüştü. Sık sık sekiden aşağıya doğru düşüyor, her düştüğünde yeniden sekiye çıkıyordu. Ayağa kalkamadığı için, çoğu zaman sekiye tırmanarak çıkıyordu. Daha sonraki günlerde artık sekinin üzerine çıkmaktan vazgeçmiş, yere serdiği battaniye üzerinde uzanmaya başlamıştı. Su içmek için her defasına elini bidona uzatıyor ancak daha yarı yolda eli yere düşüyordu. Zaman zaman dudaklarını ıslatmakla yetiniyordu sadece. İki metrekarelik hücresinde tek başına, her gün hücre hücre eriyerek sona gelmişti. Koma sürecindeydi artık. Konuşamayacak kadar bitkin düşmüş, derisi pul pul dökülmüştü. Kovamadığı fare ve sivrisinek saldırılarından ötürü vücudu yaralarla doluydu. Bedeni uyuşmuştu. Canlı hücresi kalmamıştı sanki. Artık acı hissetmiyordu. İlk günkü gibi hala sakin, sessiz ve serinkanlıydı. Nefes alıp vermede zorlanıyor bazen uzun uzun inliyor, kusuyordu. Zehirden acı, yeşilimsi bir sıvı geliyordu ağzından. En kötüsü de buydu...

Hayri, gecenin bilinmez bir saatinde, bir elin dokunmasıyla gözlerini açmıştı. İnsana benzeyen bir karartıydı ama kime ait olduğunu çıkaramamıştı. Elleriyle gözlerini ovuşturmuş ama değişen

bir şey olmamıştı. Sonra dünyanın niçin karardığını anlamıştı. Acı acı gülümsedi. Demek ki gözlerini de yitirmişti...

– Hayri, beni görüyor musun? Sen de Kemal gibi ‘görüyorum’ deme sakın. O zaman ben de Kemal’e yaptığımı yaparım sana.

Cezaevi doktoru Orhan Özcanlı, Kemal’le yaptığı tartışmayı Hayri’yle sürdürüyordu. Başka ne işi vardı ki, türlü haşeratin cirit attığı bir yerde o da üzerine düşeni yapacaktı! Fazla beklememişti, işaret başparmağını kaldırarak, “bu kaç” diye sormuştu. Yaşamı boyunca doğru yoldan ayrılmamıştı Hayri, yalan söylemeyi asla bilmezdi;

– Evet, doğru, artık göremiyorum. Gözlerimi yitirdim. Artık her taraf karanlık ama önemli değil. Bundan sonra, daha doğrusu birkaç güne kadar da olsa artık ruhumla, yüreğimle, düşüncelerimle göreceğim. Önemli olan ideallerim, düşüncem ve davam.

– Yapma Hayri! Gel seni kurtarayım. Hepiniz birer birer gidiyorsunuz. Kemal öldü. Diğerleri de ölmek üzereler. Bu devlet, sizinle pazarlık yapmaz. Boşuna ölüyorsunuz.

– Bak doktor! Bu kadar baskı ve zulüm var. Bunları kendi gözleriyle görüyorsun. Sen bir doktorsun. Hipokrat yemini etmiş bir insansın. Görevin sadece hayat kurtarmak. İşkenceyle öldürülen insanlara sahte raporlar vererek işkencecilerle ortak oluyor, zaman zaman kendin de işkence yapıyorsun. Ha bire can alıyorsunuz. Bunlar yetmiyormuş gibi, şimdi de bana ‘devlet size taviz vermez, gel Ölüm Orucu’nu yani direnişi bırak’ diyorsun.

– Tamam, doktorum. Hipokrat yemini de ettim ama tarafım. Size karşı öfkeliyim, ‘hepinizin ölmesini istiyorum’ desem, sanırım en doğru olanı söylemiş olurum. Bende yalan yok. Nasıl düşünüyorsam öyle konuşurum, ne yapmam gerekiyorsa öyle yaparım.

– Bir de övünerek konuşuyorsun. Sanki iyi şeyleri düşünüp doğruları yapıyormuşsun gibi bir havayla anlatıyorsun kendini. ‘Ben neyi düşünüyorsam onu yapıyorum’ diyerek, doğruları kendi tekeline almanın en ucuz yolunu seçtiğini bilmeden hava atmaya girişiyorsun. Oysa bugün yaptıkların, yarın bir diken gibi sana batacak. Bundan eminim ama o zaman iş işten geçmiş olacak. Beni rahat bırakmanı istiyorum.

– Sen bilirsin. Size karşı öfkeli olmama rağmen, yine de seni has-

taneye kaldırabilirim. Ama Kemal'e söylediğim gibi, eğer tedaviyi kabul edersen, Kürtçülük ve komünistlikten vazgeçersen seni yaşatırım.

– Beni rahat bırak!

– Görevimi yapıyorum. Amacım sizi hem topluma kazandırmak, hem de yaşatmaktır, fakat benim için topluma kazandırma işi önceliklidir. Topluma yararı olmayanın yaşamasına da gerek yok bence. Gel topluma mal ol, seni yaşatayım.

– Sen gerçekten ikinci Mengele'sin. Sıfatını unutma, belki bir gün lazım olur.

Doktorla birlikte Kambur gardiyan da gelmişti. Üzgündü. Vicdanını tümünden yitirmemiş bir gardiyandı. Belki de insaniyetini biraz olsun koruyan tek askerd. Hayri'ye hep saygılı olmuştu. Doktor, Hayri ile konuşurken tek söz etmemişti. Betona serilmiş yaralı bedene bakıp durmuştu hep. Görmediğini, artık kör olduğunu, gözlerindeki ışığı kaybettiğini söylemişlerdi nöbetteki askerler. Sivrisineklere, farelerin kulaklarını kemirmesine tepki göstermediğinden de haberdardı. Bir zamanlar, kalaslarla vurduğu ellere kaydı gözleri Kambur'un. Vurduğu sert darbenin yanağında bıraktığı izi görür gibi oldu. Darbelerle çatlayan ayak tabanlarına takıldı gözleri daha sonra. Hele kavrulmuş mosmor dudaklarına daha fazla bakamamıştı...

Konuşmak isterdi; karanlık günler, günahlı anılarla dolu geçmişte yaşananlar için ama mecali kalmamıştı. Eğer konuşma imkanı bulabilseydi, belki sadece özür dileyecekti... İnsan işte! Bambaşka bir yaratık... Sayısız düşünceyi, onlarca çelişkiyi aynı anda taşıyan özgün bir canlı. O kısacık zaman içinde hesap edilemeyecek kadar kötüyü, iyiyi, güzeli, çirkini yaşadığını duyumsayabilen bir varlık. Öfke ve nefreti, şiddeti, yardımseverliği ve adaleti iç içe yaşayan tek canlı. Zaman, mekan ve iç dünyaya bağlı olarak biri ön plana çıkabilir.

Kambur'un fazla nedeni yoktu. Onunki bir vicdan azabıydı. Geçmişte büyük zulme uğramış birisinin son deminde de gösterdiği dirayet ve metanet karşısında, bilinçaltında birikmiş olanların dışı vurumuydu. Onunki fazla konuşmayan, direnen, bir derviş gibi çile çeken, sızlanmayan Hayri'nin karşısında duyduğu ezikliklendi... Elbette ki bu eziklikte dahi bir insani boyut vardı. Boyun eğdirilemeyen, onurunun ayaklar altında ezilmesine izin vermemek için her gün

hücre hücre eriyen bir insana karşı, içten içe duyduğu saygıydı bu...

– Karasu, Akif ve Ali!

Derin hayal dünyasından çekip aldı bu ses onu... Sadece gözlerini açmakla yetinmişti.

– Nasılsın? dedi doktor. Yanıt vermeye gerek duymamıştı. Derdi nasıl olduğu değil, arkadaşlarının nerede olduğuydu. Bunu da ancak ondan öğrenebilirdi. Çaresiz konuşacaktı. Doktor, Akif'in, sonra da Ali'nin üzerine serili çarşafı kaldırmıştı. Çarşaf alınınca gözlerini açmışlardı. Işık sanki deliyordu gözlerini. Balyozlar iniyordu beyinlerine adeta. İkisi de çılglık atmamak için kendilerini hayli zorlamışlardı. Doktor anlamıştı sorunu. İlerleyen günlerde her eylemci için ışık bir sorun olarak öne çıkıyordu. O ise serum takma derdindeydi ama tutsaklar izin vermiyordu. Doğrusu Ali için serum da artık çözüm değildi. Her ne kadar zaman zaman konuşup tartışmalara katılsa da, arkadaşlarına veda etmek üzereydi. Doktor, Akif'e nasıl olduğunu sordu yavaşça. Akif gözleriyle iyi olduğunu belirtti. Doktor acı acı te-bessüm ederken söylendi;

– Ne iyisi Akif, ne iyisi! Kulak asmayacaksınız, belki ağır biçimde suçlayacaksınız ama olsun, yine de söyleyeceğim. Beni dinlerseniz, eyleme ara verin, bir bakın, izleyin, ilgili yetkililerle görüşün, eğer bir şey değişmezse yeniden başlarsınız. Bu gidişle görüşme yapacak, haklarınızı savunacak kimse kalmayacak. Baksanıza, birer birer gidiyorsunuz.

Karasu'nun dikkatinden kaçmamıştı bu son sözü. Öylesine söylememişti, boş laf değildi, sürç-i lisan da olamazdı. Demek ki arkadaşları hayatlarını kaybetmişlerdi. En ağıruları Çavgun, Bedo, Kemal'le Hayri'ydi. Doktor Akif'lere bakıp yanına gelmişti.

– Sen nasılsın?

– İyiyim doktor.

– Hepiniz aynı şeyi söylüyorsunuz. Gerçekten de hanginizin iyi, hanginizin kötü olduğunu bilemiyorum. Hem mesleğimin gereğini yerine getiremiyorum hem de bir insan olarak acı çekiyorum.

– O değil de doktor bey, yaşamını yitirenler kimler?

– Bilemiyorum... Herşey son derece dağınık ve ben hakim olamıyorum... Kimin nerede, hangi durumda olduğunu bilemiyorum.

– Yapma doktor bey. Lütfen. Bu izahat yeterli değil. Arkadaşların

yanına da gidiyorsun. Kaldı ki onların durumlarını bilmezsek, zaten hiçbir biçimde bırakmayız eylemi. Hem, bugün olmazsa da yarın mutlaka öğreniriz.

– Karasu, sonuçta ölümle burun buruna gelmiş durumdasınız. Benim derdim sizi kurtarmak, başka düşüncem yok. Ne dememi istiyorsun?

– Sadece gerçeği.

– Evet, doğru. Ne yazık ki iki arkadaşınız yaşamlarını yitirdi.

– İsimlerini öğrenebilir miyim?

– Kemal Pir ve Hayri Durmuş.

– !!...

– Keşke ‘başınız sağ olsun’ demekten başka yapacağım bir şey ol-
saydı!

Karasu buzdan kesilmiş bir heykele dönüşmüştü adeta. Nefes almadan, gözünü kırpmadan, hiç bir şey duymadan uzandığı yerde donakalmıştı... Sonra yavaş yavaş kendine gelmiş ve bu sefer uzun ince, engebelli, zikzaklarla dolu bir tünelin kapısından girip bir maraton koşucusu gibi hızla yol almıştı. Eski günlere, birlikte kaldıkları yıllara, eylemlerine, tartışmalarına, açlıktan kıvrandıkları günlere, kış günlerinde soğukta donmamak için varolan tüm giysilerini üzerlerine giyinmek zorunda kaldıkları zamanlara doğru nefes almadan hızla koşmuştu. Gözyaşları, kurumuş gözpınarlarından yerden yeniden fışkırırcasına oluk gibi akmıştı adeta. Önce gözyaşlarına engel olmak istemiş ancak baş edemeyince kendini bırakıvermişti. Doktoru unutmuştu bile. Önce sessiz sonra hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Rahatlamıştı sonunda...

Hemen yan tarafta bekleyen doktor, Karasu’nun sakinleştiğini görünce:

– Bir daha büyük geçmiş olsun, başınız sağolsun, ruhunuz ferah olsun, umarım ki amacınıza ulaşırsınız, dedi.

– Sağolun doktor.

– Ben gidiyorum. Yarın yine geleceğim. Bir şey diyor musun?

– Evet, elimin ayağımın çözülmesini istiyorum. Onbaşı firar etmemem için bağladı. Israrlarıma rağmen çözmedi. Değil firar etme, yerimden bile kalkamıyorum.

Doktor onbaşıya baktı, göz hareketiyle gerekenin yapılmasını

istedi, fakat o lakaytça karşı çıktı, aldığı emrin gereğini yaptığını söyledi.

– Sana ‘aç’ diye emir veriyorum onbaşı!. Sorumlusu sen değilsin, benim.

Onbaşı bozulmuştu. Ahkam kesip duran adam gitmiş, havası bir anda sönmüştü. Süt dökmüş kedi gibiydi bağları çözerken. Sağlık ekibi çıktıktan sonra Karasu sordu hemen;

– Duydunuz mu?

Ne tesadüf, ikisi de duymuşlardı.

– Ne yapabiliriz ki. Eylemdir. Direniş yolunda bunun da olduğunu zaten biliyorduk. Hepimiz aynı durumdayız, bu süreçten bizler de geçeceğiz. Başka alternatif yok. Bu yaşamı kabul etmeyeceğimizi, düşüncemize ters bir ortamda yaşamayacağımızı söyledik. Bunu değiştirmek için yola çıktık. Şimdi teker teker gidiyoruz. Taa ki hedefe ulaşana kadar. Hepimizin başı sağ olsun!

– Demek, bundan sonra Hayri ve Kemal yoklar. Her şeyi düşünürdüm, ama bunu asla düşünemezdim, dedi Ali. Demek ki Kemal ve Hayri abi şehit düştüler öyle mi? Hele Kemal abi! Kemal abi ile ölümü yan yana getirmek olanaksız. Onun olmadığı bir yaşamı düşünmek de anlamsız!

Odaya çöken derin sessizliği önlemeye yetmedi bunlar. Aksine gittikçe yoğunlaşan duygularla sarmalandıkça ölen arkadaşlarına veda ederlerken daha beter suskunlaşmışlardı...

7 Eylül 1982... Sessizdi Amed sokakları ve alabildiğince sakin... Rüzgar yaprakları oraya buraya savuruyordu. Yaşamın varoluşunun kanıtı sadece sararmış yapraklardı ama onlarda ağaç ananın dallarında kalma gücünü yitirmişlerdi. Elveda deme fırsatını bile bulamamışlardı. Kopup düşen yapraklar, acaba küskünler miydi ağaçlara? Onları yalnız bırakmıştı ya anaları. Bilinmez...

Ya sonbahar yaprakları gibi birer birer kopup gidenler ‘Onlar’ ne düşünüyorlardı acaba? Onlar’ da kızgın mıydılar acaba? Hayır değildiler. Hem gidişleri sır değildi ki? Rüzgara göre de yön almıyorlardı. Yönlerini, yol haritalarını ve sonsuzluğa doğru akan güzergahlarını biliyorlardı. Sonsuzluğa gidiyorlardı düpedüz. Yıldız parlaklığına, ay güzelliğine, güneş sıcaklığına koşuyorlardı ‘Onlar...’

İşte Kemal! Veda etme fırsatı bulamadan yürüyordu güneşe doğru... Dağ, taş, soğuk, sıcak, açlık, susuzluk demeden, önüne çıkan engellere takılmadan ilerliyordu hayatın gerçek sırrını bulacağı yıldızlar dünyasına doğru. Elini atsa yalımlarını yakalayacak denli yakındı şimdi güneşe. Birazdan buluşacaktı artık yaşam fışkıran ışınlarla...

Ve takvim yaprakları 7 Eylül 1982'yi gösterdiğinde, gökyüzünün en derin ve en parlak yerinde misafir olmuştu Zühal yıldızına.

Can yoldaşı Hayri de, hastanenin küçücük bir odasında idi. Komaya girmek üzereyken getirilip yatırılmıştı. Konuşamıyordu. Bilincini yitirmişti, doktorlar epey uğraşmışlardı ancak müdahaleyi kabul etmemiş, şiddetle karşı çıkmıştı. Komaya girdikten sonra da müdahale sonuç vermemişti.

1982 Eylül'ünün 12'siydi. Maratonun altmış dördüncü günü. Ağaçlar kalan son yapraklarını dökerken, güneş son ışınlarını batının en son, en ücra köşesine gömerken ve yıldızlar gökyüzünden insanlara tebessüm ederken, Hayri bu zorlu maratonun zafer ipini göğüslemişti...

Evet, sevdikleri onu bir daha göremeyecekti. Dostları, varoluşun anlamını, varolmanın ağırlığının dersini bir daha ondan alamayacaklardı. O artık bir onur abidesi olarak hep dikili kalacaktı insanlığın belleğinde. Tüm zamanlar için; umudun, sevecenliğin timsali olarak onurlu yaşamın yolunda ilerleyenlerin huzuruna gönül rahatlığıyla çıkacak, onları selamlamaya devam edecekti...

İki gece sonra Akif, kolundaki saati çıkarıp yeğenine göndermek üzere Karasu'ya vermişti. Bir gece sonra da komaya girmiş ve bir daha çıkamamıştı o derin uykudan. Karasu saatlerce seslenmiş, ranzasına dokunmuştu. Ama nafile. Sanki seslendikçe o daha fazla sessizliğe gömülmüş, dokundukça suskunluğu derinleşmişti. Doktor, belki kendine geleceğini düşünerek Akif'in naaşını iki gün beklettikten sonra morga göndermişti. Akif yoktu artık, fiziki olarak ayrılmıştı. Yaşamını yarımlara katık etmiş, Mazlum'lara katılmak üzere sevdiklerini geride bırakmıştı...

Diyarbakır Askeri Hastanesi Psikiyatri Bölümü... Koridordaki son oda.. Burada bir yaşam daha durmuştu.

Bir yıldız daha kaymıştı.

Evlatlarını ağırlama hazırlığındaydı toprak

Kan ağlayarak.

Karalara bürünmüştü hava.

Dağı, taşı, uçan kuşu, börtü böceğiyle doğa ana.

Sarı yapraklar bile yastaydı.

Serhed hazan günleri yaşıyordu.

Çok zulme uğramıştı bu topraklar.

Sayısız evladını bağrına basmıştı.

Toprağında yatan nice meçhul isyancının iniltileriyle gelmişti bu-
günlere.

Bu kez daha bir öfkelenmişti.

Günlerce, aylarca kara haberi beklemişti.

Akif gelecekti...

Yola çıkmıştı işte...

Maratonun 65. gününde zafer ipini göğüslemişti. İki gardiyan onu tutup morga koymuştu. Kuru, çatlamış dudakları, görmeyen gözleri, uzamış sakalları, kir tutmuş bıyıklarıyla yatıyordu. O kirlenmemiş bir kardelen, öyle saf ve temiz, Serhed'in özgürlüğe sevdalı Akif'i... Dosta dost, insana insan, düşmana düşman yaklaşan yigit... Yufka yürekli, insan olmanın ağırlığını hep korumuş yanıyla morgda Hayri ve Kemal'le buluşmuştu...

Ali, doktorların anlatımlarına göre tıbben yaşamıyordu artık ama her konuda olduğu gibi eylemciler bu konuda da şaşkınlık yaratmıştı. Tıbbın 'artık bilinci kilitlendi, fiziki ölüm gerçekleşene kadar bir daha kendine gelemmez, konuşamaz ve dışarıya tepki veremez' dediği Ali, tıbbın bütün bilimsel verilerini de altüst etmişti. Ali zaman zaman kendine geliyor, bazen gözlerini açıp konuşuyor, hatta bazen anılarıyla geçmişe uzun yolculuklar da yapıyordu. Durmadan inliyor, bazen hummaya yakalanmış gibi tir tir titriyor, anlaşılmaz şeyler sayıklıyordu. Yüzü tamamen değişmiş, elmacık kemikleri fırlamış, gözleri çukura kaçmış, alnı öne çıkmış, kafası sanki üçgenleşmişti. Ağzından beyazımsı bir sıvı köpürdüyordu durmadan. Bazen sanki birisi iki elini imiğine geçirmiş gibi acayip sesler çıkartıyor, saatlerce aynı pozisyonda duruyordu.

Doktor, Ali'den umudu kesmişti artık. Karasu'yu kurtarmaya ça-

lışıyordu daha çok. Bu nedenle sık sık Karasu'nun bulunduğu odaya gelip tartışıyor, gelişmeleri anlatıyor, neden yaşamaları gerektiğini uzun uzun izah ediyordu. Art niyetli olmayan insancıl doktor hem işkencelere hem faşizme hem de Ölüm Orucu'na karşıydı. Ona göre işkence bir insanlık suçuydu ama bu insanlık suçuna karşı koyarken biraz daha yumuşak ve işin içinde ölüm olmayan eylem biçimleriyle karşı koymanın daha doğru olacağını düşünüyordu. Sosyal demokrat düşünce tarzına sahip olan doktor, bu nedenle Karasu'yu ikna etmek için adeta çırpınıyordu.

– Bak Karasu, Ali'ye bak. Tıbben ölmüş, yapabileceğim hiç bir şey yok. Bari seni kurtaralım. Hala yaşayabilirsin!

Karasu her defasında aynı yanıtı veriyordu;

– Sorun benim kurtulup kurtulmamam değil, sorunlarımıza çözüm bulunmalı. Biz isteklerimizin karşılanması için Ölüm Orucu'na girdik. Bu yapılırsa ancak bırakırız eylemi. Durup dururken girmedik eyleme. Kemal'le Hayri durduk yerde ölüme aşık olmadı. Akif bu odada çok istediği için hayatını kaybetmedi. Buyurun biz buradayız. Gelsinler, isteklerimizi yerine getirsinler, biz de eylemi bırakalım.

– Ama ne olursa olsun ölmemelisiniz.

– Doktor, ölmemeliyiz diyorsun fakat bize dayatılan vahşet ortamında zaten her gün parça parça ölüyoruz.

– Ben de, evet ben de faşizme, işkenceye ve insanlık dışı uygulamalarına karşıyım hem de şiddetle karşıyım.

– Karşı olmak yetmez, bir de bunlara yani faşizme, işkenceye ve insanlık dışı uygulamalara karşı mücadele etmek gerek. İşte bu konuda farklı düşünüyoruz.

– Ama mutlaka ölünmesi mi gerekiyor?

– Başka nasıl olacak?

– Başka yolları yok mu?

– Yok, başka yolu yok. Dilekçe mi verelim, avukatlarımıza mı söyleyelim? Bunları da yaptık. Ama faşizm dilekçeyi takar mı, avukatların söyleyecekleri sözleri dinler mi? Kaldı ki bunları da yaptık. Avukatlarımız bizi savunmasın diye onları da yanımıza getirdiler. Yani kısacası faşizme karşı aktif mücadele olmadan, onu durdurmak mümkün değildir.

– Yani mutlaka ölmek mi gerek?

– Risk olmadan, bedel verilmeden, can ve kan sunmadan; faşizmi geriletemeyiz. Bunu böyle bilmeni isterim doktor bey.

– ?

Yaşamla ölümün buluştuğu yerde hayata veda etmek üzereyken, Ali'nin bilinci bir kez daha açılmıştı. Her bilinci açıldığında kısa bir süre sonra mutlaka anılar deryasına dalıp gidiyordu. Son günlerde kendine geldiğinde hep geçmişi düşünür olmuştu. Arkadaşları, annesi, babası, köyü, çocukluk günleri...

Hele Curnê Reş (Hilvan) günleri... Derya sonsuzluğuna deli bir ırmağın akışı gibi girmişti hayata. O zamanlar daha çok gençti, on-beş-onaltı yaşlarındaydı. Ele avuca sığmaz, cıva gibi bir delikanlıydı. Nerede hareket varsa oradaydı; 'hareketin olduğu yerde bereket vardır' diye.

İşte, hareketin en yoğun, kan ve barutun bereketli olduğu Curnê Reş (Hilvan) kırsalı. Henüz çok genç olan Ali burada, bu hareketin içinde, kan ve barut deryasının orta yerinde. Bir gerilla grubunda. Grubun en küçüğü. Belindeki silahın namlusu taşlara çarpa çarpa aşınmış olsa da; grubun cesur, gözü pek, afacan gerillası...

Anılar birer birer canlanmıştı. Neydi o günler! Heyecan, anlam buluyordu o sıcak zamanlarda. Kendisine boyundan uzun bir silah verilmişti. Her hatırladığında kırıla kırıla gülerdi. Uzun namlulu, beş mermi alan, atış menzili oldukça yüksek bir İngiliz beşlisiydi. Bu nedenle ona 'İngiliz Ali' derlerdi. Az iş görmemişti beşlisiyle. Hele askerle saatlerce süren o çatışmaları. Sabahın köründe başlamıştı. Hala karanlıktı ortalık. Gri bir sis tabakasıyla kaplıydı gökyüzü. Yağmur yağıyor, rüzgar da aksi gibi sert esiyordu. Yerler çamur olduğundan iz bırakıyorlardı. Çamurda yürümek bir hayli zordu. Ayakkabıya yapışıp kendine çekiyor, yürüyüşü bayağı ağırlaştırıyordu.

Grup, yürüyüş halinde bir noktaya doğru ilerliyordu. Hedefi belli ama zamanı bilinmez bir randevuya gidiyorlardı. Köyden ayrılmadan önce yola gözcü çıkarmış, herhangi bir tehlike görmeyince yola çıkmışlardı. Ancak yanılmışlardı, yanıltılmışlardı. Önlerine tuzak kurulmuştu. Askerler yolun kenarında, geçecekleri güzergahta pusuya yatmış, bölgeden sorumlu yüzbaşı aldığı ihbar üzerine derhal harekete geçmiş, büyük bir askeri güçle alana gelip yerleşmişti. Yüzbaşı, grubu imha etmeye kararlıydı, bunu kafasına koymuştu.

Öteki yüzbaşıya; “Bir teki bile kurtulmayacak. Devletin ne kadar güçlü olduğunu anlayacaklar” diyordu.

Tesadüf işte. Tesadüf diye bir şey var mı acaba? Eğer varsa, nedir tesadüf? Hesapta olmayan olayların, önceden tasarlanmamış herhangi bir zaman ve mekanda vuku bulması mı? Ya da olayın bir anda, herhangi bir biçimde patlaması mı? Ne denirse denilsin, böylesine can kurbandı! O sabah hakikaten bir tesadüf sonucu kurtulmuşlardı. Hiçbir şeyden haberleri yoktu. Pusuya doğru neşeyle ilerliyorlardı. Derken, grup sorumlusu ani bir kararla güzergahlarını değiştirmişti.

– Şu yönden gitsek daha yakın olur. Bir de bu tarafı fazla tanımıyoruz. Ne olur ne olmaz, demiş, grup da o yöne sapmıştı.

Hayatlarını işte bu tesadüf kurtarmıştı. Tesadüfün iyisi bu. Bir de kötüsü varmış kaderde. Saptıkları yolda askeri konvoyla karşılaşmazlar mı? Karşılaşma büyük bir çatışmaya dönüşmüştü. Şafak vakti başlayan çatışma, güneşin batmasıyla son bulmuştu... Bazen kozik, bazen pusu, bazen de bir ileri bir geri taktığıyle gün boyu çatışmışlardı.

Ali o şafağa sürmüştü atını şimdi. Ağlamak istedi ama yapamadı. Takati yoktu. İlk defa eyleme lanet getirdi. İnsanı bu kadar güçten düşüren başka bir eylem tarzı yoktu, olamazdı..

“Ali! Ali!” diye sesleniyordu biri. Uzaktan, çok uzaktan geliyordu ses. Baktı kapıya doğru. Kimseyi göremeyecekti, bunu biliyordu; çünkü göremiyordu artık... “Aliim! Alim!” diye bağırıyordu. Eskisi gibi duyamıyordu ama yabancıysa değildi sesin. Bir yerlerden anımsıyordu bu sesin sahibini. İçten, kucaklayan, sıcacık ses, tatlı bir haz veriyordu. Alıp götürmüştü onu uzaklara. Oturuyor, koşuyor, bazen yürüyordu. Kah engin sularda kulaç atıyor, kah gökyüzünde uçuyordu... İnce, uzun, sarı saçlı, beyaz tenli bir meleğe ait olunca tanımıştı sesin sahibini. Annesiydi! Kollarına atılmak istemişti. Daha o emeklemeye uğraşırken çekip alıvermişti onu o şefkatli kolları. Sıcacık kucaklandığı mis kokan ana bağrında gevşeyivermiş ve yavaşça dalıp gitmişti hayatın sonsuz olduğu Zühal diyarına, yıldızlar kervanına.

Ali de misafir olmuştu güneşin sofrasına, o da ‘altın çağ’ın en yüksek ve en temiz yerinde yapılmış inançlar tahtında, bağdaş kurmuşların arasına katılmıştı...

Akif'in naaşı morga kaldırıldıktan iki gün sonra, Ali de morga kaldırılmıştı. O da yoktu artık. Arkadaşlarına, dostlarına elveda diye-mededen gitmişti. Gardiyanlar Ali'yi kirli bir battaniyeyle sarıp morga kaldırırken, Karasu sağ kolunu havaya kaldırarak selamladı onu.

– Mekanın cennet olsun! Güle güle arkadaşım!... Güle güle arkadaşlar!...Tarih sizi altın harflerle yazacak, buna tüm kalbimle inanıyorum. Kürt halkı fazla uzak değil; yakın hem de çok yakın bir zamanda sizin adınıza şarkılar, marşlar, şiirler okuyacak, yeni doğan çocuklara adınızı verecek, buna tüm kalbimle inanıyorum. Birgün, evet birgün geldiğinde Partim şahsınızda yeni bir toplumu, yeni bir ahlak ve kişiliği yaratacak, buna tüm kalbimle inanıyorum...

Ağlamak istiyordu Karasu. Yanı başında birer birer giden arkadaşları için ama ağlayamıyordu. Duyguları, ruhu, her bir hücresi adeta kan ağlıyordu. Duygulanınca birkaç damla gözyaşı dökülüvermişti gözlerinden...

Güzün ilk ayıydı ve mevsim yaprak döküyordu. Ağaçlar çıplaktı neredeyse. Yer sararmış yapraklarla kaplıydı. Rüzgarda savrulup duruyor, bazen deliler koğuşuna kadar ulaşıyorlardı...

İşte biri daha gelmişti tutsağın başucuna. Tutsak tek katlı ranzaya yatırılmıştı. Günlerdir sırtüstü yatıyordu. Altındaki yatak kan, irin ve sidikle kaplanmıştı. Üzerine atılan askeri battaniye ise bitlerle doluydu. Dudakları yarılmıştı. Paslı dili ağzına tıklanmış bir sünger parçası gibi şişmişti. Açık ağzından yeşilimtırak bir sıvı sızıyordu. Saçı sakalı birbirine karışmış, sakalı öyle uzamıştı ki, yüzünü seçmek bir hayli zordu. Elmacık kemikleri dışarıya fırlamış, avurtları çökmüştü. Yüzü kırış kırıştı, yer yer soyulmuş kupkuru bir tabaka halindeydi derisi. İskeletin üzerine sadece bir deri geçirilmiş gibiydi, küçük kemikleri bile sayılabiliyordu. Vücudu yanmış gibi kokuyordu. Keskin sidik kokusu baskındı odada. Karasinekler ve sivrisinekler tutsağın ağzına, burnuna girip çıkıyorlardı. Kesik kesik inliyor, öksürünce dayanamayıp kusuyordu. Vücudu keçeleşmiş, hareket edemeyecek kadar güçten düşmüştü. Zaman zaman bütün gücünü toplayarak ancak kıpırdatabiliyordu. Bazen bir şey arıyormuş gibi, elini sağa sola uzatıyordu. Dilini hareket ettiremediğinden, aradığı şeyi söylemeye çalışıyor ama onu kelimelere de dönüştüremiyordu.

Adlandıramadığı şey suydı. Su arıyordu. Ciğerleri bir yangın yeri, bir köz parçası gibi için için yanıyordu. Sudan başka bir şey almıyordu. Ölüm Orucu'nun kuralları böyleydi. Onu da vermiyor, "eylemi bırakmadan su yok" diyorlardı. Ya su, ya eylem...

Su, vücudu besleyen, biyolojik yaşam için olmasa olmaz bir sıvı. Eylemse inanca, insanın geleceğine, ütopyasına kan veren ateşli bir akışkan. İkisi de zorunlu ihtiyaç. Ne var ki, birbirinin zıttı haline getirilmiş durumdaydı. Tutsak, uyuşan vücudunu zorlayarak yana dönmek istemiş ancak birkaç hamlede başarılı olabilmişti. Döner dönmez yine zehirli acı sıvı gelmişti ağzından. Kalanı da çıkarmak istemiş ama başaramamıştı.

Takatten düşmüştü tamamen. Dilini çevirip damağına yapışan katılaşmış sıvıyı temizleyemiyordu. Unutmuştu zehrimsi tadı. Onun geçici olduğunu sanıyordu. Meğer öyle değil de o zehrimsi tada mı alışmıştı dili? Evet, tat alma duyusunu da yitirmişti. Suyu aramıştı yine ellerini gezdirerek. Nafile! Her yer boştu. Bir şeylere değmediğinden iki yana düşmüştü elleri. O da arkadaşları gibi görme yetisini önemli oranda yitirmişti. Odaya girenleri henüz algılayabiliyordu. Kapının açılışı, ayak sesleri, çok gerilerden belli belirsiz karartı gözüktü mü birileri gelmiş demekti. Bir karartı hissetmişti tutsak. Ardından ayak sesleri duymuştu. Sesler yaklaştıkça, karartı gölgeye dönüşmüştü. Ses yaklaştıkça beynine inen balyoz darbeleri de artıyordu. Baş ağrıyor, midesi bulanıyor, daralıyordu;

– Kararını verdin mi? diye sordu sesin sahibi. Yanıt alamayınca sinirlenmişti;

– Hey, sana söylüyorum! Dilini mi yuttun yoksa?

Yine yanıt yoktu. Ama bu kez sesi tiz çıkmış, tutsağın beynine burğu gibi saplanmıştı. Öfke kusmaya devam etmişti adam;

– Allah kahretsin sizin gibi pislikleri! Üstelik leş gibi kokuyor. Baksana onbaşı, insanlıktan çıkmış. Uzaydan gelen bir yaratığa benziyor!

– Bunlar ölmüyor da komutanım. Ben de onların insan olduklarından şüpheleniyorum. Sanki yedi canlılar. Bir insan altmış gün açlığa dayanabilir mi? Vallahi ben bir gün bile dayanamam,

dedi onbaşı.

Oysa tutsak ölüm döşeğinde can çekişiyordu. Yaşamının son demine gelip dayanmış, duyu organlarını önemli oranda yitirmiş bir yatalaktı. Ona çıkıyorsa bir doktordu. İnsan hayatını kurtarmak adına tıp bilimini öğrenen, yıllarını adayıp mezun olduğunda toplum sağlığı adına ant içen biriydi ama can kurtarmak için zerre kadar çaba sarf etmiyor, yataktaki hasta için kılını kıpırdatmıyordu. Ölümle yaşam arasında gidip gelen bir insana yardım etmek yerine, pazarlık yapıyor, eylemi bıraktırma uğraşı veriyordu. Su istiyordu tutsak, başka bir şey değil. Sadece bir yudum su istiyordu:

– Hayır, diyordu doktor.

– Eğer eylemi bırakır, direnişe son verirsen, devletin kurallarına uyar, ‘Türküm’ dersin veririm!

Yaşam acımasızdı, insan kendi özüyle büyük çelişki içindeydi, biliyordu tutsak, anlam verebiliyordu bütün bunlara. Ama bu kadar da olamazdı. Tutsağın aklından çıkmazdı tıbbın babası sayılan Hipokrat. Ona hayranlık duyardı. Bir an heykelini hatırlamaya çalıştı. Evet, siması duruyordu belleğinde. Büyük kafasını, açık alnını, geniş yuvarlak çenesini, biraz çukurda o zeka fışkıran keskin gözlerini düşündü... İki bin beş yüz yıl önceydi, Hipokrat’ın yaşadığı çağ dün kadar yakındı sanki insanlık tarihi adına ama bu coğrafyaya da bir o kadar uzak. Kendisine işkence yapan doktor ile Hipokrat’ı kıyaslamaktan vazgeçti.

“Hangi eve gidersem gideyim, hastaya yardım için gideceğim. Tedavimi hiçbir vakit kötülük için değil, yardım için yapacağım” diyen Hipokrat’ın yaşadığı çağda yaşasaydı keşke... Konuşamayan tutsağa, sanki ilahi bir kudret gelmişti. Beklenmeyen bir güçle tepki gösterdi;

– Ben bir insanım doktor. Bu çağda yaşayan bir insan. Onurumu, insani duygularımı koruyan biriyim. Bunların elimden alınmaması için kavgam...

– Ya ben neyim?

– Hipokrat’a ihanet eden bir döneksin.

– Yoo, vatanını seven biriyim ben.

– Başka insanları sevmeyen ne kendi insanını, ne de kendi vatanını sevebilir.

– Ben milliyetçiyim.

– Bırak palavrayı! Sen insanlığı çalmak isteyen bir hırsızısın. Vicdansız yaratık!

– Ne demek oluyor bu?

– Çok açık değil mi?

– Hadi onbaşı, gidelim. Bunlar insanlıktan anlamaz. Hastadır diye, kendisini kontrole gelmiştim. Gebersin. Adın neydi senin? Fırat mı? Evet, Fırat diye yazılı evrakta...

Fırat, askeri hastanede akli dengesini yitirmiş hastaların kaldıkları bölümde yaşamın son basamağına gelmişti. O küçük odada ölüm yuvarlanarak büyüyen bir çığ gibi geliyordu üstüne. Azrail homurdana homurdana yokluyordu onu. Belki yaşama yenik düşecekti ama başka Fırat'ların şahsında kazanacaktı. Kesin ve tartışılmaz olan buydu...

Dar koridorda yankılanmıştı ayak sesleri. Odadaki ölümcül sessizliği bozarak içeriye giren başka bir doktordu. Her zamanki gibi nöbetçi çavuşla asker de yanındaydı. İçeri girer girmez doğru Fırat'a yönelmiş. Alelacele nabzına bakmış, ellerini alnına koymuş, sonra çenesini tutup, hafifçe kaldırmıştı;

– Çavuş, çabuk serum getir.

– Komutanım, müdahale edilecek mi?

– Evet, dört kişi öldü. Birçoğu da ölmek üzere.

– Bilmem ki! Daha önce değışikti de?

– Oğlum, bunlar ince şeylerdir. Sen anlamazsın.

– Ama komutanım...

– Amayı mamayı bırak oğlum. Ne diyorsam onu yap.

– Emredersin!

Bir kaç dakika içinde gerekli şeyleri tamamlayıp odaya dönmüştü çavuş. Fırat bilincini yitirmişti. Müdahaleden habersizdi. Doktor, sıvı vitamini seruma enjekte etmiş, serum şişesini sehpaye asıp iğneyi batıracağı damarı aramış ve alelacele batırmıştı. Ancak olmamıştı. Başkasını denemiş fakat yine başaramamıştı. Damarlar erimişlerdi adeta. Sonunda kolda açmış olduğu bir kanala takabilmişti serumu.

– Tamam, çavuş, gidelim. Ama sık sık kontrol edin.

Akşama doğru kendine gelebilmişti Fırat. Ayaklarını karnına çekmek istemiş ancak yapamamıştı. Kollarını da kıpırdatamıyordu.

Bir tuhaflık vardı. Gözlerini açmış, zorlayarak görmeye çalışıyordu. Kolundaki hortumu, ayaklarını ranzaya bağlayan ipi, sehpadaki şişeyi belli belirsiz fark etmiş, tuhaf gelen şeyleri kavramaya başlamıştı. Müdahale edilmişti demek ki. Buna izin veremezdi. Aniden ayaklarını, kollarını salladı. İpi koparıp serum şişesini devirmek istedi. Bir iki daha denemiş, ancak başaramamıştı. Oysa serum vermeye kalkıştığı ilk seferde doktoru uyarmış, kendi rızası dışında asla yeltenmemesi gerektiğini söylemişti. Kendine geldiğinde bağırarak ağlamış, bazen de yalvarmıştı, tıbbi müdahaleye son verilmesi için çok ısrar etmişti. Neler anlatmamıştı ki... Özgürlüğe bağlılığının nedenini, çocukluğunu, düzene karşı tepkisinin gerekçelerini... Doktor, Nuh demiş peygamber dememişti.

– Bak Firat! Şunu aklından çıkarma; devlet bundan sonra hiçbir tutuklunun ölmesine izin vermeyecek. Sorunu çözmeye çalışıyor.

– Peki, kaç kişi öldü, bana söyleyebilir misin?

– Yanlış anladın. Henüz kimse hayatını kaybetmedi ama birçok kişi, tıpkı senin gibi son nefesini vermek üzere.

– Neden doğru söylemiyorsun? Kemal yaşıyor mu? Ya Hayri?

– Sana söyledim. Unutma, ben doktorum. Daha da önemlisi, bir askerim.

Ne yapacağını bilmiyordu. Duygu karmaşası içinde kıvranıyordu adeta. Bir tarafta müdahalenin yarattığı rahatsızlık, öbür tarafta doktorun ağzından kaçıracağı ölüm haberi... Ne sesini duyurabiliyor, ne yardım isteyebiliyor, ne de elini ayağını çözebiliyordu. İlk kez bu kadar berbat hissediyordu kendisini. Durmadan ağlıyordu. Bir şeyler duyduğunda sesleniyor, bazen de bağırıp çağırıyordu. Serumunu değiştirmeye gelen hemşirelere kızıyor, küfrediyordu. Hemşirelerse aldırıyor, işlerini yapmaya devam ediyordu.

– Bak Firat, verilen emirlerin dışında hareket edemeyiz.

– Siz hep emir ve talimatlardan bahsediyorsunuz. Peki ya insanların duyguları, onlar ne olacak?

– O bizi aşar.

– Ne demek, sizi aşar? Sağlıkçısınız. İnsanların sağlığından sorumlusunuz. Belki fiziki olarak beni yaşatacaksınız ama hayat boyunca da içimde büyük yaralar açacaksınız. Bunun farkında değilsiniz.

– Ama biz emir kuluyuz. Bize inanın.

– Ama bir asker gibi konuşuyorsunuz. Ne demek, ‘biz emir kuluyuz?’

– Tamam sağlıkçıyız, hemşireyiz, mesleğimiz kutsal ama unutmayın ki her mesleğin de mutlaka uyulması gereken kuralları vardır.

– Her mesleğin kuralı olduğunu biliyorum ama her meslek de savunduğu ve uğraştığı alana göre kural oluşturur, onu da biliyorum.

– Doğru fakat bazı katı ve belki de zor anlaşılır kurallarımız da vardır. Bu nedenle kurallara aykırı davranmak istemiyorum. Bir de hayatınız sözkonusu.

– Kurallara aykırı olan, şu an ellerim ve ayaklarımın bağlı olmasıdır. Hayat da benim...

– Lütfen, bizi anlamaya çalışın. Bir insanın hayatı sadece kendisinin hayatı değildir; herkesin hayatıdır, böyle öğrendik. Bu nedenle ellerinizin bağlı olması, sizin ve herkesin hayata kalması içindir.

– Siz hayat kurtarmıyorsunuz ki, öldürüyorsunuz. Arkadaşlarım ölecekler ama ben onlarsız yaşayacağım. En büyük acı bu. Unutmayın, beni yaralıyorsunuz.

– Tamam, anlattıklarını doktora söyleriz. Acil şifalar!

Çözumsuzlük içindeydi. Ama bir iki gün içinde kendine gelmişti. Serumun etkisiyle kendisini ifade edebiliyordu artık. Dilini, duyu organlarını daha iyi kullanabiliyordu. Bu, ona daha fazla acı veriyordu. Bilincine varabildiği konular arttıkça zihni berraklaşıyor ama içinde bulunduğu labirent çıkılması çok daha zor, kör bir kuyuya dönüşüyordu. Arkadaşlarından haber almaması kahrediciydi. Tek başına ve yalnızdı. Günde bir iki kez gelen doktor ve hemşirelerin dışında kimsenin yüzünü görmüyordu. Arkadaşları nerede, ne yapıyorlardı? Yaşıyorlar mıydı acaba? Onların da, ellerini ayaklarını bağlamışlar mıydı? Onu bu fırtınalı girdaptan doktor kurtardı. Sert adımlarla girmişti odaya.

Hemşirenin sözünü ettiği yeni doktordu. Orta boylu, biraz dolgun, esmer tenli birisiydi. O da bir askerdi. Astsubay rütbesini taşıyordu, ama sanki değişik bir mizaca sahipti. Duruşu, davranışları, üslubu farklıydı. Yanında iki hemşire, bir erle onbaşı vardı.

– Firat, iyisin değil mi? Firat, beni duyabiliyor musun?

– Evet, seni duyuyorum, dedi Firat, kısık sesiyle.

– O zaman neden cevap vermiyorsun?
– Cevap verecek bir şey yok da ondan?
– Bak, bir hasta ile onu tedavi eden doktor arasındaki ilişki böyle olamaz!

– Beni anlayamazsın doktor. İçimde kopan fırtınaları bilemezsin ki!

– Olabilir ama sen de beni yeterince tanımiyorsun. Unutma, bu haki elbiseyi giyen herkes aynı değildir. Dış görünüşleri benzeyebilir ama fikir, düşünce ve dünyaları farklı o kadar çok insan var ki?

– Hiç rastlamadım.
– Ama bu, farklı insanlar olmadığı anlamına gelmez.
– Madem vardı, neden hiç rastlamadım?
– Ben varım işte.
– Öyle mi?
– Bak Firat, ölmenizi istemiyorum. Size yapılanları şiddetle kınıyorum. Ben de doğuluyum.

– Doğulu musun?
– Evet, Sivas'lıyım Karasu ile birbirimize yakınız.
– Doğulu, Sivas'lı ve Karasu'ya yakın!..
– Evet, bu nedenle sizinle bu kadar ilgileniyorum.
– Bunun için mi ellerimi ayaklarımı bağlayıp bana zorla serum verdiniz?

– Evet, bunun için müdahalede bulundum.
– Yani bana iyilik yaptığını mı düşünüyorsun?
– Öyle. Yapmasaydım şimdi yanımda, benimle böyle sohbet etmemiş olacaktın. Siz yaşamalısınız; buna inanıyorum. Bunun için yaptım.

– Yaşamak dediğin ne ki?
– Nasıl yani?
– Yaşamak sadece yemek, içmek mi sence?
– Hayır... Ama fiziki yaşam olmazsa diğer şeyler de yapılamaz.
– Diğer şeyler!..
– Firat, sohbet etmeyi çok isterdim ama yorulmamalı, başka konularla meşgul olmamalı. İyileşince tartışırız. Size sağlık dolu saatler diliyorum...

Firat yine kendisiyle baş başa kalmıştı. Geçmiş ve anı düşünüyordu

daha çok. O da son altmış günden ibaretti. Belleğine saplanan bir hançerdi günler. Yaşamla ölüm arasında durmadan kolan vurarak geçmişti. Sarsılıyordu şimdi... Dondurulmuş bir dünyadaydı. Bu mekanda zamanı donduran, ruhunun pencerelerini kapatan başka biri var mıydı acaba?

Cevapsızdı...

Biri seslenmişti. Hem yabancı, hem tanıdık bir sestti. Kim olabilirdi? Kemal miydi yoksa? Hayri neredeydi? Ali yaşıyor muydu, Akif hala ölüme direniyor muydu? Karasu'ya ne olmuştu?

– Firat! Firat, neredesin?

Sesin sahibini tanımıştı, Karasu'ydu, evet evet, oydu. O dondurulmuş zamandan silkinip uyanmıştı adeta. Demek Karasu yaşıyordu... Acaba diğer arkadaşlar da yaşıyorlar mıydı? Karasu yaşadığına göre diğerleri de hayatta olabilirlerdi?

– Evet, Karasu, benim ben, Firat. Delilerin tedavi edildikleri yer-deyim.

– Ben de. Karşı taraftaki odada olabilirim. Burası da öyle bir yer.

– Nasılsın? Diğer arkadaşlar neredeler?

– Ben yalnız kaldım. Diğer arkadaşlar hayatlarını kaybettiler.

– ?!!

– Beni dinliyor musun Firat?

– Sesin geliyor ama fazla duyamıyorum.

– Dört arkadaş hayatını kaybetti. Hayri, Kemal, Akif ve Ali.

– Öyle mi? dedi zorlukla.

Nefretle bakmıştı koluna takılı seruma, dişleriyle sökmek istedi, ama ... Haber, keskin bir bıçak gibi inmişti yüreğine. Hakiki fırtınalar kopuyordu içinde. Karasu seslenip duruyordu. Sesi derin bir kuyudan geliyordu sanki.

– Dört arkadaş yaşamımı yitirdi. Unutma; Hayri, Kemal, Akif ve Ali. Firat, duyuyor musun?

– Evet.

– Görüşme süreci başladı ama henüz ne olacağı belli değil.

– Müdahale edildi ve yaşıyorum hala. Bir anlamda kendiliğinden oluşan bir 'uysallık' hali... Anlıyor musun? Sesi karmakarışık.

– Anlıyorum. Moralin bozma. Yakında her şey yoluna girer.

– Belki de, diyebildi sesi boğulurken.

Gözyaşları içine akıyordu Firat'ın. Yaşam; volkandan fışkıran lav gibi yakıp kavuruyordu bedenini, kalbinin sol köşesine bir hançer olup saplanmış, boynuna geçirilmiş değirmen taşı kadar ağırdı. Sıkıntı, sancı, sızı ve ayağına takılmış paslı bir prangaydı artık.

Maratonun sonu...

Peş peşe yaşanan ölümler ve birçok eylemcinin komada olması sadece cezaevi idaresini değil, askeri cuntayı da çıkmaza sokmuştu. Cunta, direniş sürüp ölümler arttıkça, zindanda çökecek faşist otoritenin büyük zarar göreceğini biliyordu. Bu işlerine gelmiyordu. Sıkıntıları büyürdü. Zaten şimdiden tedirgindiler. Eylemin etkisinin giderek diğer tutsaklara, ailelerine, onlardan da topluma yayılacağını farkındaydılar. İktidar, cezaevi idaresini çoktan harekete geçirmişti. Direnişin kırılması için çabalamışlardı ancak olmamıştı. Hem ölmesi gerekenler gitmişti. Geride kalanları engellemek, politik riskin büyümesini önleyecekti. Ölüm döşeginde olanlara müdahale etmek, belli bir anlaşmayla eylemi bitirmek zorunlu olmuştu. Plan hazırды. Hayata geçirme zamanı gelmişti.

Eylemi bitirmek için Kolordu Komutanı Kemal Yamak'ın bilgisi dahilinde görüşmeler başlatılmıştı. Ancak 1981'de verilen sözlerin gereklerinin yerine getirilmemesi, tutsakları kaygı ve kuşkuya düşürüyordu. Hem taleplerin kabulü için eylemin devamında ısrar ediyor, hem daha önceki hatalara düşmemek için son derece hassas davranıyor ve hem de yeni ölümler konusunda belli bir tereddütü yaşıyorlardı.

Talepleri kısa, açık ve özdü; Fiilen uygulanan işkenceler son bulmalıydı. Siyasi savunmalar üzerindeki baskılar kaldırılmalıydı. Askeri eğitime son verilmeli, sosyal ve insani yaşam düzeltilmeliydi...

Bu taleplerin kabulü, Diyarbakır Zindanı'nda uygulanan ve bütün topluma dayatılan ırkçı faşist inkar, imha politikasının büyük yara alması demekti. Savunmalar üzerindeki baskıların kaldırılması, dayatılan ihanet ve inkar politikasının gücünü kıracaktı. En önemlisi de, tutsaklar kendilerini siyasal ve ulusal olarak kabul ettireceklerdi. Bu, darbeyi gerçekleştiren askeri gücün ideolojik ve politik olarak yenilmesi anlamına gelecekti. Siyasi tutsakların yenilmezliği, iç ihanet ve tasfiyelerle Kürt halkının yok edilemeyeceğinin somut bir ifadesi olacaktı.

12 Eylül Darbesi'ni gerçekleştiren Askeri Konsey bunları biliyordu.

Bu nedenle, tereddütlü ve kaygılıydı. Ancak tutsakların şahsında Kürdistan Özgürlük Hareketi'ni muhatap almaktan başka yol da kalmamıştı. Eskisi gibi yalan ve kandırmayla da sonuç alınamazdı. Bu nedenle pazarlığa oturup anlaşmak, tutsakların isteklerini yerine getirmek zorundaydılar. Önce anlaşmaya yanaşmamış, 'askerler pazarlığa oturmaz' diyerek, diyaloga şiddetle karşı çıkmış, fakat peş peşe gelen ölümler karşısında tutsakların isteklerini kabul etmek zorunda kalmışlardı...

Birinci ve ikinci gruptaki tutsaklar neredeyse tamamen devre dışı kalmışlardı. Bazıları hayatlarını kaybetmiş, bazıları koma halinde hastanede, önemli bir kesimi de bilinçlerini yitirmişlerdi. Bu nedenle idareyle pazarlığa, üçüncü grupta yer alan eylemciler başlamışlardı. Pazarlık sürecine bunlar damgasını vuracaklardı. Grupta Şevket ve Muzaffer de yer alıyordu. Pazarlığı esas olarak bu iki eylemci yürütecekti. Pazarlık süreci en az eyleme başlama kararı verme ve bunun gereklerini yerine getirme süreci kadar önemliydi. Karşı tarafın saldırı ve taktiklerinin doğru ele alınması ve bunlardan kesin sonuçlara ulaşılması gerekiyordu. Savaş meydanında kazanıp diplomasi koridorlarında, anlaşma masasında kaybetmeyi asla unutmamak gerekiyordu. Tilki kadar kurnaz, çakal kadar asalak, kurt kadar yırtıcı olan devlet sahibi diplomat ve askerlerin bulunduğu bir ortamda, en az onlar kadar uyanık ve gelişmelere hakim olmak gerektiği kesindi.

Cumhuriyetin, Osmanlı devletinin bir uzantısı olduğu gerçeği de asla unutulmaması gereken diğer bir gerçektir. 'Osmanlı'da oyun bitmez' deyimi öyle boşuna söylenmiş değildi. Bu nedenlerle Ölüm Orucu'nda bulunan tutsaklar adına pazarlık edecek kişilerin son derece dikkatli olmaları gerekiyordu.

İkinci ölüm dalgası kapıdaydı. Dört eylemci hayatını kaybetmişti, en az bir o kadar eylemci de koma halinde hastanede ölümü bekliyordu. Doktor Sait'in dediğine göre 'on beşe çeyrek var'dı. Yani komada bulunan eylemciler her an ölebilirlerdi. Bu nedenle arabulucularla pazarlık sürecine katılacak olan tutsakların bir an önce harekete geçmeleri gerekiyordu. 7. Kolordu Komutanı Kemal Yamac da eylemi bitirmek için bir an önce eylemcilerle temasa geçilmesini istiyordu. Doktorların anlattıklarına göre Kolordu Komutanlığı, peş peşe yaşanan ölümlerin uygulanmakta olan 'vahşet' politikasını ulus-

lararası düzeyde deşifre etmemesi için eylemin bir an önce sonuçlandırılmasını istiyordu. Komutanlığa göre ‘vahşet’ politikası ve yaşanan ölümler, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından Türkiye’nin karşısına ciddi bir sorun olarak çıkarılabildi. Bir ‘baş ağrısı’ niteliğini taşıyabilecek olan bu durum, böyle gündeme gelmeden, eylemcilerle belli bir pazarlık temelinde de olsa bitirmek en doğru olanıydı. Kolordudan eylemin bir an önce bitirilmesi gerektiği konusunda kesin emir alır almaz harekete geçen arabulucular, tutuklu sözcüleri olan Muzaffer ve Şevket’le görüşmüşlerdi.

Temsilciler genelkurmayın arabulucu olarak seçtiği kişilerle Diyarbakır Askeri Hastanesi’nde bir araya gelmiş ve adeta kılı kırk yararak sıkı bir pazarlığa oturmuşlardı. İlk kez arabulucularla karşı karşıya geliyorlardı. Bir grup subaydan oluşan arabulucular, belki de hayatlarının en ezik ve en ‘mağdur’ günlerini yaşıyorlardı. Asker kibri ve ukalahğının zerresi bile kalmamıştı üç askerde de. Taviz vermeyen, geri adım atmayan, tek konuda bile en ufak bir özeleştirme vermeyen, her halükarda haklı olan ve ‘astığım astık kestğim kestik’ konumundan asla vazgeçmeyen, daima alan, fakat aldığını da onlara katlayarak yeniden satan arabulucu grupta yer alan subaylar, işte bu nedenle ezik ve ‘mağdur’ pozisyonuna girmişlerdi. Hayatlarını emir komuta zinciri üzerine inşa eden, bu nedenle en az krallar kadar güç ve yetki sahibi olan arabulucu grubun içinde bulunduğu hal, kelimenin gerçek anlamıyla trajikomik bir durumu ifade ediyordu ama ‘kader’ işte! Demek ki kaderde bu da vardı, demek ki hayat grupta yer alanları bu noktaya götürebilecek kadar ‘nankör’dü...

Yapılacak fazla bir şey yoktu. Grupta yer alan üç subay da aynı anda Kolordu ve komutanlarının, yok yok, 12 Eylül Darbesi’ni yapan beş kuvvet komutanının durumunu düşünmüşlerdi. ‘Vay be, demek ki komutanların da taviz verecekleri bir yer varmış ve darbe yapanların da gücü ve kuvveti ancak bir yere kadar olabiliyormuş; demek ki zulüm ancak bir yere kadar sonuç alabilir, insan ölümü göze alırsa elde edemeyeceği zafer yoktur’ diye devam etmişti arabulucu grubun sözcüsü. Acı acı gülen subay, fazla düşünmenin ve derinlere inmenin onu yanlış yönlere götüreceğini bildiğinden hemen konuya girmişti.

Subay: Hemen başlayalım mı arkadaşlar?

Tutuklular, Ölüm Orucu'na neden olan koşulları fazla tartışma gereğini duymadan hemen konuya girmişlerdi.

Muzaffer: Doğru, hemen konuşulacak konulara girsek iyi olur. Fazla beklemeye, uzatmaya gerek yok.

Subay: Tamam o zaman, öncelikle rahmete kavuşan arkadaşlarınız için başsağlığı dileyerek konuya girmek istiyoruz. Durumları ağır olan, şuurlarını yitiren ve hala ayağa kalkamayan arkadaşlarınız var. Hiç olmazsa bundan sonra ölümlere sebebiyet vermeyelim. Bir an önce ortak bir sonuca ulaşalım. Bunun için, bizce önce komada olan arkadaşlarınıza müdahale edilsin, serum takılsın, beyinsel olarak fazla zarar görmemeleri için bazı vitaminler de hemen verilsin, diyoruz. Eğer siz de aynı fikirdeyseniz, ki aynı fikirdesiniz, hemen doktorları harekete geçirelim. Ne dersiniz?

Muzaffer: Neden Ölüm Orucu'na girdiğimizi, arkadaşlarımızın neden hayatlarını kaybettiklerini siz de en az bizim kadar iyi biliyorsunuz. Bu açıdan; 'Neden Ölüm Orucu'na girdiniz?' gibi bir soruyla daha şimdiden muhatap olmamak için öncelikle bunu vurgulamak istiyoruz.

Subay: Hayır, bu noktada böyle bir soru gerekli değil. Eylemin bir an önce bitirilmesi gerekiyor.

Muzaffer: Elbette biz de eylemin sonuçlandırılması gerektiğini düşünüyoruz. Bakın dört arkadaşımız hayatını kaybetti. Hala komada olan arkadaşlarımız var. Tabii ki bu arkadaşlarımızın da hayatlarını kaybetmeleri gerekmiyor ama koşullarımızın kabul edilmesi durumunda ancak bu böyle olabilir. Yoksa hiçbir şey yokmuş gibi davranamayız.

Subay: Bizce de öyle. Benzer şeyleri savunuyoruz. Çok görüş ayrılığımız olmadığından dolayı anlaşmak daha kolay fakat yaptığımız öneriye ne diyorsunuz?

Muzaffer: Yok, hayır. Önce konuşalım, anlaşalım, yapmamız gerekenlerle yapmamamız gerekenler arasındaki hatları netleştirelim, ondan sonra arkadaşlarımız tedavi kabul edebilirler. Konuşup tartışmadan tek bir arkadaşımız bile serum almayı kabul etmez.

Grupta yer alan Doktor: Arkadaşlarınızın sağlık sorunları oldukça ciddi. Her an ölebilirler.

Muzaffer: Arkadaşlarımızın sağlık sorunlarını tahmin edebiliyoruz.

Yok hayır biliyoruz, evet biliyoruz.

Doktor: Madem biliyorsunuz, o zaman ne diye ölüme terk ediyorsunuz arkadaşlarınızı?

Muzaffer: Arkadaşlarımızı ölüme terk eden biz değiliz, doktor. Sizsiniz, siz! Bizi her gün, her saat, hatta her dakika öldüren sizsiniz, siz!

Subay, Muzaffer'in öfkeli ve tepkili halinden ürkmüştü. Gözü kan çanağına dönen, sinirinden dudakları titreyen, göğüs kafesi adeta bir körük gibi kalkıp inen Muzaffer'in halini görünce, diyalog masasından kalkma ihtimalini düşünerek ortamı 'yumuşatmaya' çalışmak adına papaz rolüne girme gereğini duymuştu.

Subay: Sakin olmalısınız Muzaffer bey, sakin olmalısınız. Gerginlik olmamalı, burada can kurtarmaya çalışıyoruz.

Muzaffer: İşkence yaralarımızı bir sonraki işkence seansı için, evet sadece bir sonraki seans için iyileştirenlerin kimler olduğunu gayet iyi biliyoruz. Şimdi de karşımıza geçip, sözde arkadaşlarımızı ölümden kurtarmaya çalışıyorsunuz. Hayır, bu adaletli bir yaklaşım değildir, bu vicdanlı bir insanın içerisine gireceği bir davranış değildir, bu Hipokrat yemini etmiş bir doktorun duruşu hiç değildir.

Subay: Lütfen arkadaşlar, lütfen.

Muzaffer: Bakın ağzıma, iyi bakın! İşte şu boş olan yer, sağlam dişimi çektiğiniz yerdir. Şimdi de kalkıp bana doktorluk taşıyorsunuz ve sözde arkadaşlarımızı kurtarmaya çalışıyorsunuz.

Subay: Böyle olmaz Muzaffer bey, böyle olmaz!

Doktor: Bir şey demedim, kızmanıza da gerek yok.

Subay: Tamam, doktor bey, tamam. Polemik yapma zamanı değildir.

Şevket: Tamam, doktorun dediği gibi durumları iyi olmayan arkadaşlarımız var, doğru ama onların ölüme karşı nasıl direndikleri de en iyi bilen sizlersiniz.

Doktor: Yanılıyorsunuz, ölüme karşı direnmek diye bir şey yok. Fiziki ölüm bedende bulunan canlı hücrelerin cansız olan hücrelere karşı galibiyet kazanması ile gerçekleşir. Yani insanın elinde olmayan bir şeydir fiziki ölüm.

Şevket: Bedensel ölümü belirleyen, canlı hücrelerin direnişine ve ölümü benimseyen, daha doğrusu direnme kuvvetlerini kaybedip

can veren hücrelere karşı verdiği mücadele kararlılığı ve azimli duruşudur.

Doktor: Öyle olabilir ama sonuçta direniş halinde olan hücreler sonsuza kadar direnemezler ki.

Muzaffer: Bu konuyu kapatalım. Kararımız kesindir, anlaşma yapılmadan arkadaşımız serum almayacak.

Subay: Doğru, suni şeylerden ziyade, daha çok somut konuları ele alalım.

Muzaffer: Bu durumda şu soruyla işe başlayalım: İlk; kaba-ince her türlü maddi ve manevi işkence kaldırılmalı. İkinci olarak; siyasi savunmalar serbest bırakılmalı, bu konuda hiç bir baskı yapılmamalı. Üçüncüsü; katı tecrit koşulları ile zorla okutulan marşlar kaldırılmalı. Bunlar asgari taleplerimiz... Tabii ki üzerinde hemfikir olacağımız konuları hala eylemde bulunan diğer arkadaşlarımıza da sunacak ve ona göre sonuca varacağız.

Subay: Tamam tamam Muzaffer, ileri sürdüğünüz istekler insani gördüğümüz isteklerdir. Bu nedenle 'bu olsun, şu olmasın' demeyeceğiz. İlgili kurum ve kişilerle konuşup isteklerinizi ileteceğiz.

Arabulucular talepleri makul bulmuş ve ileri sürülen istekleri üstlerine ileteceklerini belirterek ayrılmışlardı. Temsilciler de görüşmeleri tutsaklara aktaracaklardı... Aynı günün akşamı tutsakların ileri sürdüğü talepler kabul edilmiş ve eylem sona ermişti. Yapılan görüşmeler sonucunda ırkçılığı, asimilasyon ve kişiliksizleştirmeyi içeren eğitim haftada iki güne indirilecek, zorla itirafçılaştırmaya son verilecek, işkence yapılmayacak, siyasi savunmalara dokunulmayacak, bir kısıtlamaya gidilmeyecekti...

14 Temmuz Ölüm Orucu bir milat olmuştu. Bir çağı kapatıp yenisini açar gibi yeni bir dönem başlatmıştı. Faşizmin halkları inim inim inlettği, teslimiyetin kol gezdiği, tanrı Esat'ların zulüm yağdırdıkları o zifiri karanlık döneme son verirken, özgürlük günlerinin kapısını aralamıştı. Artık Esat Oktay yoktu ve kurduğu korku imparatorluğuyla birlikte saltanatının da sonu gelmişti.

Faşizmin bu vahşi yarattığı, kuyruğunu kısırtarak çekip gitmişti sonunda. Bir kızıl ölüm gelip onu buluncaya kadar karanlıkta kalmış, kayıplara karışmıştı. Ama 14 Temmuz yakasını bırakmamış, hesap sormayı da başlatmıştı karanlıklar tanrısından. Onun devrini

kapatmakla defterini düren ilk darbeyi de vurmuştu...

14 Temmuz, ihaneti kalbinden vuran kurşun, tiranların beynine saplanan ok, namusuyla yaşamının, onuruyla ayakta kalmanın, tanrılar diyarında özgürlük türküsünü ateş ortasında haykırmının adı olmuştu. Envai türüyle ölüme endekslenen demir parmaklıklar arkasında yaşamı muştulayan muazzam bir doruktu o... O, o güzel yaşamı uğrunda ölebilecek kadar sevmenin, vahşetin derinliklerinde kalmış yaşam isteminin altı kişiyle canlandırmanın, 'başardık' diyebilmenin, her gün hücre hücre eriyerek yaşamı yeniden beton çatlaklarından filizlendirmenin, en zor koşullarda tanrılardan hesap sormaya kalkışmanın inanılmaz öyküsüydü...

1 Eylül Devrimi...

14 Temmuz Ölüm Orucu yeni bir dönem açmıştı. Ali Ereğ'le başlayan, Mazlum'la süren, Dörtler'le devam eden ve Ölüm Orucu'yla doruğa ulaşan ölüme direniş, bu ağır bedeller pahasına kurumlaşmıştı artık. Kürdistan halkının 'onur abidesi' olarak tarihe geçecek bu dönem; yarıştta yere düşürölmeyen bir bayrak yarışı gibi kesintiye uğramadan devam ediyordu. 14 Temmuz'un sağladığı kazanımlar bütün fitilleri ateşlemişti. Bu yüzden bayrak yere düşmesine izin verilmeden sürekli elden ele dolaşıyordu.

14 Temmuz; yalnızca vahşeti, yenilgili süreçte dayatılan kurallar ve sürekli gündemde tutulan ihanet politikasına büyük darbe vurmamış, aynı zamanda Esat Oktay'ı ve oluşturduğu sisteminin de belini kırmıştı. Artık direnişe inanılıyor, özgür yarınlara ulaşılacağına güven duyuluyordu. Mahkeme salonlarında teslimiyetin batağından, ihanetin pençesinden kurtulma çağrıları yükseliyor, direnişte olmayan koşullardaki tutsakları da önemli oranda etkiliyordu. Çağrılar, koşullarda açık bir direnişini ortaya çıkarmasa da, uygulamalara karşı çıkma, tepki duyma, kuralları isteksiz yerine getirme gibi tutumları getiriyordu. Bu anlamda koşullardaki direniş de gittikçe gelişme gösteriyordu. İdare hücreleri tamamen kaybetmişti. Koşullardaki tutsakları da kaybetmek üzereydi ama otoriteydi. Eskisi gibi olmasa da hala şiddete başvuruyor, inisiyatifini elinde tutmaya devam ediyordu. Ancak tutsaklar da o eski tutsaklar değildi artık.

Geliştirilen eylemler, yaşanan ölümler onları değiştirmiş, iç dünyalarında dinmez fırtınalar yaratmıştı. Özellikle 14 Temmuz Eylemi, bütün tutsakları derinden etkilemiş, o güne kadar iliklerine kadar işlemiş olan korkuyu önemli oranda kırmıştı. Tutsaklar adeta yeniden ruh kazanmışlardı. Bu, direnme bilincini ve düşmanla hesaplaşma duygusunu ve gerçekleştirilen zincirleme eylemler ve yaşanan ölümler örgütlenme koşullarını çok daha güçlendirmiş, dağıtılmış olan yaşam sil baştan kurulmaya başlanmıştı. Tutsaklar örgütsüz direniş olamayacağını, direniş için mutlaka irade birliğine ulaşılması gerektiğini bizzat yaşayarak öğrenmişlerdi. Bunun için örgütlenip güçlenmeye çalışıyorlardı.

Yepyeni bir dönem geliyordu artık. Eski düzen tamamen yıkılmanın eşğine gelmişti. Karanlık dönemin sona ermesi yakındı. Askeri idare elbette bu durumu hazmedemiyordu. Örgütlü, güçlü ve iradeli bir yapı tehlikeliydi. Yaşamın örgütlenmesi, birliğin oluşması yeni bir direnişti. Kabul edemediği için, her fırsatta anlaşmayı ihlal ediyor, yerine getirmesi gereken talepleri erteleyerek askıya alıyordu. Koşullardaki tutuklulara zaman zaman şiddet uyguluyor, ne olursa olsun sonuçta bir şeyin değişmeyeceğini empoze etmeye çalışıyordu. Ancak bu boşunaydı. Geriye dönüş mümkün değildi artık. Ölüm Orucu ve hayatını yitiren tutsakların yarattığı deprem dengeyi sarsmış, tutsakları önemli ölçüde değiştirmişti. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Nasıl ki yaydan fırlayan oku geri çevirmek mümkün değilse 5 No'luya da Esat Oktay'ın sistemini yeniden geri getirmek artık asla mümkün değildi. Bunun gerçekleşmesi için öncelikle tutsakların yeniden kurallara uymaları, eski dönemde olduğu gibi yeniden taviz vermeleri gerekiyordu. Hele bunun yeniden böyle olması zaten hiç mümkün değildi. Zira tutsaklar; yenilginin, kurallı yaşamın ve tavizli hayatın ne demek olduğunu artık çok iyi biliyorlardı. Direnmenin yanında ölmenin ne demek olduğunu, daha doğru ve anlaşılır bir ifadeyle; nerede, ne zaman ve nasıl ölünmesi gerektiğini öğrenmişlerdi.

Yaklaşık üç yıl cehennemde yaşamışlar, zifiri karanlığın labirentlerinde hayatın ne kadar çetin ve anlamsız olduğunu bizzat görmüşlerdi. İnsanın nasıl sıradanlaştığını birçok kişinin şahsında görerek üç yıl geçirmişlerdi. Darbelerle yere düşen, kafaları parçalanana, kemikleri

kırılan, yere yığılıp kalan hasta arkadaşlarından birisine yardımcı olamamanın ne kadar zalimce olduğunu ve bu uygulamaya karşı sessiz kalmanın ne kadar zavalıca bir duruş olduğunu da asla ama asla unutmamışlardı. Bu nedenle yeniden eskiye dönüşü sözlüklerinden söküp atmış olan tutsaklar, elde ettikleri bazı insani ve siyasi hakları daha ileri taşıma arayışına girmişlerdi. Tıpkı diğer eylemlerde olduğu gibi her şeyi ince eleyip sık dokuma ilkesine uygun davranıyorlardı. Hiç bir şeyi basite alma gibi bir lüksleri yoktu. Ciddi düşünüp tartışıyor, disiplinli çalışıp hareket ediyorlardı.

Hiç bir şeyi şansa bırakmamayı, genel görüş olarak yeni bir hamleye ihtiyaç olduğunu düşünüyorlardı. Eskiden kalmış kuralların aşılması konusunda hemfikirdiler. Sadece zaman konusunda henüz kesin bir sonuca varamamışlardı. Haftanın belli günlerinde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, İstiklal Marşı ve bazı ırkçı marşlar hala okunuyordu. Yine asker ve subayların önünde ayağa kalkma kuralı hala bir biçimde devam ediyordu. Koşullarda bulunan tutsaklara işkence etme politikasından tam vazgeçilmemişti ve zaman zaman yapılan operasyonlarla tutsaklara kaba işkence yapılıyordu. Siyasi savunma üzerindeki baskılar hala bir bütün olarak ortadan kalkmamıştı.

Evet, 5 No'lu yeni bir sürecin arifesine gelmişti, yeni bir kavşakta, yeni bir karar aşamasındaydı. Ya hep geçiş sürecinde olunacaktı ya da büyük bir cesaretle yeniden bir eylem sürecine girilecekti. 'İki arada bir derede' politikası fazla uzun sürmeyecekti. Kaldı ki sürse bile tutsaklar için uygun bir konumlanma değildi. Cezaevinin bir bütün olarak düzeltilmesi, kuralların ortadan kaldırılması, askeri otoriteye son verilmesi gerekiyordu. Yenilgili süreçten kalan kurallar ve dayatılan uygulamaların silinip atılması 'olmazsa olmaz'dı. Bir hamle yeterliydi, evet bir hamle...

Bu hamleyle her şey yeni baştan düzenlenecek, inisiyatif ve otorite el değiştirecekti. İşte tutsaklar bu hamleyi, bu anı bekliyorlardı. Bu nedenle hep tetikteydiler...

İçinde bulundukları süreç bir anlamda dinlenme, nefes alma, iç ve dış kamuoyunu anlama, geçmişin eksikliklerinden dersler çıkarma süreciydi. İdare açısından da süreç benzer şekilde işliyordu. İki taraf için de dönem belirsizliklerle doluydu. Tutsaklarla idare arasında karşılıklı taktik savaşı devam ediyordu bir anlamda. Tutsaklar, kesin

zafere henüz ulaşmamışlardı, idare ise otoritesini yeniden güçlendirip sürdürmek için ne gerekirse yapıyordu.

Davalar da birer birer sonuçlanıyordu artık. Kararlar hukuk dışı ve politik temelde verildiğinden yargılama hukuku ve ahlakı da hiçe sayılıyordu. Savcılar, hakimler dosya hakkında en ufak bir araştırma ve inceleme yapma zahmetinde bulunmuyorlardı. Polis fezlekeleri, tutanakları, işkence zoruyla alınan ifadeler, onlar için tartışılmaz gerekçe ve dayanaklardı. Zaman zaman işkencelerden kurtulmak için işlemedikleri cinayetleri kabul etmek zorunda kalan tutsaklara dahi idam cezası verilmişti. Birçok tutsak bu nedenle idam ve diğer ağır cezalara çarpıtılmışlardı. İtalya'da Kızıl Tugay'larca kaçırılıp vurulan Aldo Moro olayını polis sorgusunda kabul ettiği için bu suçtan yargılananlar bile olmuştu...

Zanlılar hiçbir zaman mahkemeye tanık çağırma talebinde bulunamazlardı. Yasal hakları vardı ama hiç bir pratik değeri yoktu. Uygulanması asla söz konusu olmadı zaten. Hapis veya idam cezaları, rejimin subjektif niyetlerinden hareketle birkaç savcıyla hakime kolayca verdiriliyordu. Haşmetlilere göre önemli olan delil değil, zanlıların kimlikleriydi. Yani cezayı belirleyen, tutukluların hak arayışına cesaret eden Kürt olmalarıydı. Bu, karakollarda işkence görüp cezaevlerinde çürütülmeye yeterli bir unsurdu. Eğer polis sizi evden veya herhangi bir yerden alıp getirmişse bu, 'peşinen suçlu' olduğunuz anlamına geliyordu. Zira 'suç işlemeyen ne karakolluk olur', 'ne sorguya alınır', 'ne de cezaevlerine düşerdi'. Ee camiden de alınmadığınızıza göre! Size her şey müstahaktı!

Genelde askeri, özellikle de 7. Kolordu Komutanlığı'na bağlı Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri'ne bakan savcı ve hakimlerin anlayışı bu çerçevedeydi. Kürdü potansiyel suçlu gören zihniyet, politik Kürdü çok daha suçlu görecekti elbette... Bu zihniyet gereği, 'ana dava' denilen toplu dosyada yapılan göstermelik yargı sonunda; bir günde kırk PKK'li tutsağa idam verilmişti. Bir başka mahkeme heyeti de aynı biçimde 16 PKK'li tutsağı idama çarptırmıştı. Değişik mahkemelerde, farklı zamanlarda onlarca idam cezası verilmişti. Bir yıl içerisinde peş peşe verilen idam ve ağır hapis cezaları, 12 Eylül'ün Kürtlere karşı ne kadar acımasız politikalar izlediğini gösteren en önemli öğelerden biriydi. Verilen cezalar Şêx Seîd Agirî

ve Dersim isyanlarından sonra verilen en ağır ve kapsamlı cezalardı. İşkenceyle teslim alınamayan Kürtler, idamlarla dize getirilmek isteniyordu ama bu da kar etmeyecek, idamlar da tutsakların yüreğindeki ateşi söndüremeyecekti...

İdare ve mahkemelerin müşterek zamanlamayla uyguladığı bastırma ve sindirme politikalarına karşı artık, direnişe başlamak zorunluydu. Süreç oldukça hassastı. Birçok politika bir arada yürütülüyor, birçok mücadele biçimi aynı anda veriliyordu. Bir yandan kaba işkencelerle değişik kurallar dayatılıyor, diğer yandan tutuklularla görüşülerek tepkiler yumuşatılmaya çalışılıyordu. Tutsaklar içinse bu noktaya öyle kolay gelinmemişti. İnadına direnerek, can vererek varılmıştı buralara. Ve öyle kolay kolay eskiye dönecekleri falan yoktu. Kısacası taşlar henüz yerli yerine oturmamıştı ve zemin hayli kaygandı. Teslimiyet de galip gelebilirdi, direniş de... Bu durum bir yere kadar doğal ve anlaşılırdı. Ama sonsuza kadar süremezdi. Bu dengenin bozulması, idareden yana olan koşulların tutuklular lehine düzeltilmesi gerekiyordu. Yenilginin izlerini taşıyan kurallara son verilmesi, onları zorla dayatan askeri yaşam, disiplin ve eğitimin kaldırılması gerekiyordu.

Anlaşmanın ihlali, yıkılan Esat Oktay rejiminin tekrar kurulmak istenmesi, vahşeti artık kabul etmeme, hala süren dış destek yoksunluğunu da aşabilmek amacıyla yeni bir direnişe şiddetle ihtiyaç vardı. Yani kısacası bir kez daha vuruşulacak, bir kez daha kavgaya tutuşulacaktı...

En beter ölüm dayatılıyor ve hala can istiyordu tanrılar. Onlardı kanun, ve bütün imkanlar ellerindeydi, kırımcıyla emperyal dünya kol kola, yalnız ulusla atan kalbi iç içe, burada dört mevsim cehennem, mertlikle puştluk, güzelle çirkin yan yana, Diyarbakır Zindanı'ydı burası. Ölümüneydi yaşama hakkı, kazanılabilirdi ama her şeye inat bir irade ve o muhteşem yalnızlık ortasından, peş peşe yükselen kutsal çağrılarla...

Üç arkadaşlılar. Her üçü de fırsat buldukça aynı hücrede kahlırlardı. İki metrekarelik yerde birlikte oturup birlikte kalkar, birlikte düşünüp birlikte karar verirlerdi. Aynı atmosferde aynı havayı soluyarak yatıp kalkarlardı. Birlikte gülüp birlikte ağlar, birlikte sohbet edip, birlikte eylemlere girerlerdi...

İşkenceyi de birlikte görür, birlikte falakaya yatırılıp, birlikte aç ve susuz kalırlardı. İşkence için avuçlarını birlikte demir parmaklıklar arasından uzatırlardı. Gardiyanlar da eşitlik bozulmasın diye her üçünün avuçlarını aynı miktarda coplardı. “Mademki hep birliktesiniz, mademki aynı mekanı paylaşıyorsunuz, mademki yediğiniz içtiğiniz aynı değil, o zaman aynı oranda da işkence görün” diyen gardiyanlardan birisi, birisine verdiği aç bırakma cezasını diğer ikisine de vermişti. “Birlikte de aç kalın” demiş ve tam beş gün hücrelerine ekmek ve yemek vermemişti...

Her üçü de idam cezasına çarptırılmışlardı. Mahkemede yapmış oldukları siyasi savunma, kurallara karşı duruşları, gardiyanları sık sık ‘yoran’ tutumları ‘dik kafalılar’ olarak lanse edilmeleri için yeterli olmuştu.

‘Dik kafalılar’ etiketi iç yapıda da bir algı oluşturmuş, genelde ‘rahat durmayan’, ‘örgütlü davranmayan’, ‘işleyişe dikkat etmeyen’ ‘üç kafadar’ olarak görülürlerdi. Bir ara ‘Ebu Musacılar’ da denilmişti onlara ama her şeye rağmen ‘onlar’ ‘diğerleri’ ne, diğerleri de onlara karşı saygıda kusur etmezlerdi.

Her üçüne vurulan ‘etiket’lerin esas nedeni de, başlatılacak olan açlık grevinin ve yenilgi döneminde hala bir biçimde devam eden ırkçı yaşamın izlerini taşıyan kuralların bir an önce kaldırılmasına dönük yapmış oldukları ‘sabırsız’ davranışlarıydı...

İnce uzun boyu, kumral ve ela gözleri ile oldukça yakışıklı olan Yılmaz Uzun; kalıbına sığmayan bir devrimci olarak dikte ettirilen kurallar sistemine karşı sert duruşuyla herkesin dikkatini çekmişti. Yaşamın her alanında olduğu gibi, direniş konusunda da en önde yürüyen ‘Ebu Musacı’lardan birisiydi.

Sakin, sessiz ve soğukkanlı, titiz, temkinli, duyarlı, sevecen; durgun fakat ruhunda fırtınalar yaratan özelliği ile “sanki dünyayı fethetmeye çıkacağız. Yapacağımız bir ölüm orucu eylemi ve fiili olarak kurallara uymama tavrı olacak” demişti, alıngan, sert ve tepki dolu bir ses tonuyla.

Dışarıdan hızla kapıdan içeriye girmiş ve öfkeli bir ruh haliyle hücrede bulunan Çepo ve Firat’ın hemen yan tarafında yerde serili olan battaniyenin üzerine oturmuş ve adeta isyan ederek konuşmuştu.

Firat, Yılmaz'ın kiminle tartıştığını bilmiyordu ama tahmin etmişti. Çünkü son bir aydır aynı düzlemde ve aynı tempoyla süren bir tartışma vardı ve kendisi de bu tartışmalara müdahildi. Kıran kırana yürütülen tartışmanın odağında “eyleme başlayalım mı başlamayalım mı? Ölüm orucuna girelim mi girmeyelim mi? Kuralların kaldırılması için fiili direnişe geçelim mi geçmeyelim mi?” değildi. ‘Zaman’dı tartışmaların ana odağında oturan.

Evet, tartışma konusu olan zamandı. ‘Ölüm orucuna ne zaman başlayalım?’ tartışmasıydı esas olarak sorunu oluşturan. Yılmaz ve onunla aynı düşüncede olan bir grup tutsak bir an önce ölüm orucuna başlama taraftarıydı, fakat, “zamanı iyi kollayalım, zaman olay ve olguları belirlemede oldukça rol oynuyor” diyenler de vardı. Bu düşüncede olanlar hem nicelik olarak, hem kurumsal ve hem de kararsal olarak etkiliydiler. Bu nedenle zamandan yana olanların düşüncesi hakim olmuş, dolayısıyla ölüm orucu eylemini Yılmaz'ın istediği biçimde bir an önce gerçekleştirme olanağını ortadan kaldırmış oluyordu.

Yılmaz'ın öfkesi, tepkisi ve tansiyonu yükselten tartışması bundandı. Her tartışmanın polemığe dönüşmesinin, zaman zaman protestocu tutumlara girmesinin, hatta tartışmaların bazen kırınglıklara neden olabilecek kadar hararetli bir havaya dönüşmesinin nedeni bundandı.

Yılmaz'ın hücreye büyük bir tepkiyle girip kendi kendine yüksek sesle konuşmasının, daha doğrusu bağırıp çağırarak öfkesini dile getirmesinin nedeni de bundandı. Firat yaşanan tartışmaların bizzat içinde olması nedeniyle hem Yılmaz'ın öfkesini ‘normal’ görmüş, hem de aynı zamanda duygularına tercüme olduğu için içten içe sevinmişti. Ama bu nedenle ortamın sık sık gerginleşmesini de doğru bulmamıştı. Bu konuda çelişkili bir ruh haline sahipti. Hem ortamın gerginleşmesini istemiyor, hem karşılıklı polemikleri doğru bulmuyor, hem de eylemin gerçekleşmesi için Yılmaz'la birlikte dayatıcı oluyordu. Bu çelişkili ruh hali, onu zaman zaman hem polemiklere, hem karşılıklı tepkilenmelere, hem de uzlaşmalara götürüyordu. Ondaki esneklik ve zaman zaman uzlaşarak geri çekilmesi, Yılmaz ve Cepo'nun gerginliğini frenleyen bir rol oynuyordu. Bu, belli bir dengeyi de oluştuyordu. Bu nedenle Yılmaz'ın öfkeli haline kesin

bir tutum belirleme konusunda da tam net değildi. Hem ortamın gerginleştirmesini istemiyordu, hem de Yılmaz'ın mağdur olması-
nı.

Gerçek düşüncesiyle çelişse de belli bir denge oluşturmak zorundaydı. Başka çaresi yoktu. Gerçek düşüncesi Yılmaz'dan yana olmaydı. Düşündüğü gibi davranırsa Yılmaz'ı haklı bulacak, polemikleri onaylayacak, eylemi zamansız görenleri Yılmaz'la aynı noktalarda eleştirmiş olacaktı. Bu da ortamı daha da kızıştırıp, varolan gerginliği derinleştirme anlamına gelecekti. Bunu yapamazdı, böyle bir şeyi göze alamazdı. Buna gerek de yoktu. Bu nedenle ortamı bulacak, her iki tarafın eksikliklerini eleştirecek, polemikleri anlamsız bulacak ve zamanın zorunluluğundan bahsederek Yılmaz'ı ikna etme çabasına girecekti.

– Neden bu kadar öfke?

Hala öfkesi dinmemiş, tepkili ve adeta tetikte bekleyen Yılmaz kesik ama sert bir ses tonuyla:

– Neden olmasın bu kadar öfke?

– Bence yanlış düşünüyorsun, daha doğrusu izlediğin yöntem yanlış.

– Hayır, neden yanlış olsun, neden izlediğim yol doğru olmasın?

– Çok öfkелisin, çok tepkili ve çok gerginsin. Böylesi bir yapıyla sağlıklı bir tartışma yürütölmez ki.

– Ne oluyor Firat arkadaş? Sanki ben haksızmışım, doğru olmayan, gerginlik ve polemği yaratan benmişim gibi konuşuyorsun?

– Yanlış anlama, seni suçlamıyorum, düşüncelerini ve eylemi bir an önce yapma önerisini destekliyorum ama...

– Bence aması yok. Aynı şeyleri savunduk, aynı noktalardan hareket ederek aynı yerlere varma çabası içinde olduk. Yani kısacası birlikte aynı yaklaşımı savunuyorduk, şimdi sanki ben haksızmışım gibi...

– Dur, ama önce düşüncelerimi söyleyim, ne demek istediğimi anla, sonra da ne diyorsan de. Anlaştık mı?

Öfkesi biraz da olsa gidermiş bir üslupla Firat'a dönerek:

– Tamam, tamam. Kusura bakma bazen demokrasi ve demokrat olma ilkelerini aşıyorum, bunu sana da uyguluyorum.

Firat, Yılmaz'ın sakinleştiğini görünce, biraz daha açık ve eleştirel

bir üslup kullanma cesaretini göstererek:

– Bana bile böyle yaptığına, bir çırpıdan söz hakkımı elimden aldığına göre, kim bilir diğer arkadaşlara neler yapıyorsun?

– O kadar da değil ama...

– Tamam onu geçiyoruz ama gerçekten de artık arkadaşları fazla daraltmamak, varolan sorunları birlikte ele alıp değerlendirmek ve son tahlilde de arkadaşların düşüncelerini esas almak gerekiyor diye düşünüyorum.

İlginç bir şey olmuştu. Fırat'ın da anlayamadığı bu 'şey' sanki bir mucizeydi. İlahi bir şey, ilahi bir durum ve ilahi bir olaydı bu 'şey.' Gökyüzünden zembille inen bu 'şey', Yılmaz'ın o öfke halinin aniden, Fırat'ın konuşmasının son bulduğu andan itibaren bitmesi ve tek bir söz etmeden "tamam, haklısın" demesiydi. Kolay değildi, beklenen bir durum da değildi. Gerçekten de Yılmaz'ın öfkesini bir anda, bir kılıç darbesiyle durdurmak mümkün değildi. Bu nedenle gerçekleşen bir mucizeydi, ilahi bir kuvvetin 'dur' demesiyle oluşan o 'şey'in vuku bulmasıydı.

Evet, Yılmaz ikna olmuş ve böylece 'sorun' bitmişti. Artık o günden sonra fazla tartışma olmamış, ama eskisinden çok daha yoğun bir eylem arayışına gidilmişti.

İşte 1 Eylül Devrimi bu arayışın bir sonucu olarak gündeme gelmişti. Yılmaz, eylem kararını büyük bir sevinçle karşılamış, istediği olmuş, amacına ulaşmıştı ama bir isteği daha vardı; Eyleme katılmak. Büyük bir arzu ile yanıp tutuşmanın en derin halindeyken eyleme katılma önerisinde bulunmuştu. Yılmaz'ın önerisinin reddedilmesi düşünülemezdi. Çünkü eylemi ısrarla isteyen, ölüm orucunun bir an önce başlatılması için günlerce 'kavga' eden kendisiydi. Bir anlamda eylemin kurgulayıcısı ve düşünsel önderiydi. Dolayısıyla fiili olarak eylemin dışında kalması olamazdı. Bu nedenle önerisi tartışmasız bir biçimde kabul edilmişti. Tabii ki Fırat'ın sürecin dışında kalması düşünülemezdi. O'da Yılmaz'la birlikte aynı meyvde yerini almıştı.

Eylemin biçimi ölüm orucuydu. Karar böyle verilmişti. Yılmaz'ın kendisi de karar sürecine katılmış, Ölüm orucu eylemi ile ancak vahşet ve yenilgi sürecinden kalan kurallar kalıntısını ortadan kaldırılabiliirdi. O güne kadar böyle gelmiş ve bir süreye kadar da böyle

gidecekti. Çünkü Esat Oktay Yıldırım'ın kurduğu sistem gerçekten de sağlamdı, kökleşmiş ve neredeyse yaşamın bir parçası haline getirilmişti. Mazlum'un eylemi, Dörtler'in direnişi, Hayri ve Kemal'lerin isyanı bu sistemi derinden sarsmıştı ama kalıntıları hala devam ediyordu.

Bazen 'kalıntı' denilen şey kök derinliğinden geldiği için onları koparmak güçtür. Çok çaba ve emek ister, müthiş bir derinleşme ve yoğunlaşmayı gerektirir. Onları söküp atmak en az kök kadar uğraştırır. Hele bu sosyal ve iktidarı bir durumsa, çok daha ciddi bir yoğunlaşma ve çabayı gerektirir. 5 No'lu Zindanı yönetimi de böyleydi. İnisiyatifi elden bırakmamak, kuralları uygulatmak, oluşturduğu sistemi korumak için elinden geleni yapıyordu. Çünkü varlık nedeni; iktidarda olmak, oluşturmuş olduğu sistemi korumak ve görevi olan tutsaklara kuralları dayatmaktı.

Tutsaklar hem idarenin bu direncini, hem de son kuvvetin çok daha tahripkar, çok daha ölümcül olduğunu biliyorlardı. Bu direnci ve ölümcül kuvvete karşı herhangi bir eylemle karşı konulmayacağını, herhangi bir karşı koyuşla, protesto ve kısa süreli bir eylemle sonuç alınmasının da mümkün olmadığını gayet iyi biliyorlardı. Ellerinde tek bir etkili ve sonuç alıcı eylem vardı; ölüm orucu...

Sonunda Mazlum'un ateşgahı, Hayri'nin dergahı, Kemal'in mekanı olan direnişin kalesi 35. Koğuş'ta bir kez daha ölüm orucu kararına gidilmişti. Bu sefer tutsaklar örgütlüydüler. Dış dünyayla iletişim kurmanın yanında, birbirleriyle görüş alışverişi yapma, ilişkilenme koşulları nispeten uygundu. Dolayısıyla hata yapma olasılığı çok daha zayıftı. Koğuşlardaki tutsaklar da artık eski tutsaklar değildi. Çok daha diri bir bilince, daha kudretli yürek gücüne sahiptiler. Anlayış ve irade birliğine ulaşma konusunda ciddi bir zaafiyetten bahsedilemezdi. Zira eskiye göre daha bilinçli, daha cesaretliydi ve şimdi bakış açıları çok daha farklıydı. Bilgi ve tecrübeleri de eskisinden kat be kat fazlaydı. Çünkü bizzat yaşayarak görmüşlerdi zalimlerin zulmünü ve Esat Oktay'ın vahşetini yaşayarak anlamışlardı. Kimlik ve kişilik soykırımından geçerek görmüşlerdi doğruları. Tek kelimeyle özetlemek gerekirse; koğuşlarda kalan tutsaklarda da direnme mayalanmıştı...

Direnişin hedefi; bu enerji yüklü potansiyeli harekete geçirmek, koşuşları 35'le bütünleştirmekti. Bunun için tüm tutsaklara çağrıda bulunup, direniş saflarına katılmalarını sağlamak şarttı. Direniş bu kez birkaç kişiyle sınırlı tutulmayacak, mümkün oldukça genişletilecek, tüm tutsakların katılacağı toplu kitlesel bir direnişe dönüştürülecekti. Kitleselleşecek olan eylem bir meydan muharebesi anlamına da gelecekti...

Mevsim sonbahar...

Yaşamın nadasa bırakıldığı mevsim...

Yaşama elveda eden yaprakların havalarda uçuştığı güz zamanı...

Yıl 1983, Eylül'ün ilk günü...

İnsanlığın, barış sembolü kabul ettiği Evrensel Dünya Barış günü...

Bedenlerini ölüme yatırmış,

idam cezalarının gölgesinde direnişi güçlendiren yirmi iki tutsak...

Direniş içindeki yeni direniş de başlamıştı.

1 Eylül 1983 günü sürmekte olan fiili direnişe bir de ölüm orucu eylemi eklenmişti.

Yirmi iki tutsak 1 Eylül 1983 tarihinde, cezaevi idaresine verdikleri dilekçeyle, içinde bulundukları koşullar düzeltilene kadar ölüm orucunu başlatmış olduklarını belirterek, ilan etmişlerdi yeni direnişi. Dilekçede geçmiş süreçle bağlantılı olarak sorunları ele almış ve ne pahasına olursa olsun eylemi mutlaka sürdürececeklerini belirtmiş, son derece kararlı olan tutsaklar bir kez daha ölüme yatmışlardı...

Tarihte bazı anlar vardır ki, oldukları zamandan çok daha sonraki zamanları etkilerler. Belki son derece kısa bir zaman ve hatta belki de farkına varılamayacak kadar kısa anlardır bu anlar...

İşte şimdi Diyarbakır Zindanı bir kez daha böyle bir anı yaşıyordu. Belki mekan dardı, tutsakların sayısı azdı, ancak kendilerinde günün ve geleceğin çelişkileri gizliydi. Bir halkın kaderi tarihsel bakımdan burada yazılacak, yarınları biçimlenecekti. Sürüp gelen direnişler tutsakların dünyasını derinden sarsmıştı. 14 Temmuz Direnişi turnusol kağıdı gibi, namuslu ve lanetli uğursuz gerçeği tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermişti. Durumun farkına varanlar bataktan

çıkma arayışına girmişlerdi. Kendisini ölümlerle besleyen süreçten mutlaka kurtulmak gerektiği bilinci dalga dalga yayılıyordu artık.

1 Eylül'de yirmi iki kişiyle başlayan ölüm orucu eylemi, 5 Eylül'de büyümüş, bir patlamaya dönüşmüştü. 1 Eylül'de, 35. ve 36. koğuşların hücrelerinde çıkan kıvılcım, 5 Eylül'de diğer koğuşlarda alevlenmiş, o güne kadar yüreklerde biriken öfke bir volkan gibi patlamıştı. Kendilerini Mazlum'a karşı mahcup, Kemal ve Hayri'ye borçlu hissedenler akın akın akmışlardı eylem saflarına. "Biz de varız, biz de direneceğiz, biz de öleceğiz" deyip, ölüm orucu saflarına katılmışlardı...

Ölüm orucunun yanında, bir de fiili direniş vardı. Ölüm orucuna girenler ölüm orucuna, ölüm orucuna giremeyenler ise fiili direnişe katılıyorlardı. Direniş gün gün, saat saat, an an büyüyerek kitleselleşiyordu. Kabaran dalgalar sağanak yağmurdan sonra oluşan sel gibi yükseldikçe yükseliyordu.

Takvim yaprakları 5 Eylül'ü gösterdiğinde artık tutsak yapısı keli-
menin gerçek anlamıyla bir volkan gibi patlamıştı. Kaçıp idareye sığınan bir kaç muhbirin dışında koğuşlarda ve hücrelerdeki tüm tutsaklar direnişe aktif katılmışlardı. Katılmayan bir tek tutsak yoktu. Bir zamanlar Esat Oktay "cezaevinde kurallara uymayan bir tek sinek bile kalmayacak" demişti ya, 5 Eylül'de de direnişe katılmayan bir tek tutsak bile kalmamıştı. 'İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek!', 'Ölmek Var Dönmek Yok!', 'Yaşasın Ölüm!' sloganları bu tavrın ölümüne keskinliğini yeterince anlatıyordu.

5 Eylül süreci, bir devrim patlamasıydı. Demek devrim böyle oluyordu, kurulmuş sistemler böyle devre dışı bırakılıyor, çürümüş düzenler böyle temizleniyordu. Hainler böyle kovalanıyor, devrim sürecinde dönekler, kendilerini bir tas çorbaya satanlar böyle sıvışıyorlardı, böyle sığmıyorlardı karşı-devrimin saflarına. Demek mücadele böyle sonuç veriyordu, özgürlük böyle kazanılıyor, yeni yaşam böyle kuruluyordu.

Evet, tutsaklar, 5 Eylül sabahı devrimi gerçekleştirerek inisiyatifi ele almış, eskiye ait ne varsa hepsini yerle bir edip, koğuş yönetimlerine el koymuşlardı. Bir devrim gibi her şeyi yeni baştan kurmuşlardı. Kendi yönetimlerini oluşturmuş, muhbirleri yargılamış, ispiyonculara yaptırımlar uygulamış, kültürel ve sosyal yeni yapılanmalara dahi gitmişlerdi.

İlk sloganla birlikte barikatlar kurulmuş, idareden hiç bir yetkilinin koğuşlara girmesine izin verilmemişti. Kitleselleşen direniş her geçen gün yeni boyutlar kazanıyordu. Her gün biraz daha büyüyen insani öfke, giderek bir isyana dönüşmüştü. Direniş Koordinasyonu, koğuşlardaki tutsaklarla ilişki kuramadığından, direnişi tek potada yeterince eritememiş, hareket tarzını tüm tutsakların ortak davranışı haline getirememiş olsa da, sonuçta devrim dalgası koğuştan koğuşa, koridordan koridora, hücreden hücreye hızla yayılmıştı.

Bir zamanlar 5 No'lu Cezaevi üzerinde dalgalar halinde acı, ızdırap ve tutsak çığlıkları yayılırken, şimdi devrim sloganları ve intikam yeminli öfke olarak; eskiden duvarlara çarpıp dört duvar arasında kalan hawarlar şimdi intikam yeminli sloganlar olup bütün dünyaya yayılıyordu. Işık hızını andıran intikam öfkesi her tutsağın ağzında birer kurşun olup dağılıyordu Kürdistan'ın dört bir yanına.

Her toplumsal ve sosyal olayda olduğu gibi burada da kontrol dışı bir isyana dönüşme ihtimali olabilirdi. İsyanın kontrol dışına çıkması ise kendi içinde birçok riski taşıyordu. Evet, kontrolsüz isyan, tutsaklar için dezavantajlar yaratabilirdi. İdare zaten bahane arıyordu. Kontrolsüzlük bahaneye uygun bir koz olabilir, büyük 'temizliğe' vesile olabilirdi. Fakat bu süreçte katliam yapmak işlerine gelmiyordu. Zira deşifre olmuş ve oldukça yıpranmışlardı. Politikalarını yeniden aynı biçim ve araçlarla hayata geçirmekse akılsızca bir şey olurdu. Tabii ki idare bu kadar akılsızlık yapmazdı ama yine de eline koz vermemek gerekiyordu. Eylem koordinasyonu isyan yerine, daha çok uzun soluklu direnişi tercih ediyordu. Ölüm orucu ve fiili direnişle kamuoyu oluşturmak ve zamanla idareyi pazarlık masasına çekmek daha doğru ve mantıklı olacaktı. Koordinasyonun temel taktiği az kayıpla direnişi başarıya götürmek, eskiden kalan kuralları ortadan kaldırmak ve belli bir dengeyi oluşturmaktır.

Ancak koğuşlar cephesinden gelen haberler durumun vahim olduğunu, daha doğrusu eylemin giderek fiili bir isyana dönüştüğünü gösteriyordu. Sadece isyan değil, idareyle göğüs göğse çatışmalara girildiği haberleri de hızla yayılıyordu. 'Barikatlar kuruluyor, gardiyanlar içeriye alınmıyor, mahkemeler protesto ediliyor, ispiyoncular ve ihbarcılar koğuşlarda yargılanarak değişik cezalara çarptırılıyor'

gibi haberler koordinasyona kadar geliyordu. Gidişat denetime alınmalı, eylem yeniden rotaya sokulmalıydı...

Koordinasyon bu doğrultuda harekete geçmiş ve Esat Oktay Yıldıran'ın yerine atanan yeni İç Emniyet Amiri Yüzbaşı Abdullah Kahraman'la görüşülmesi gerektiği sonucuna varılmıştı. Blok subayı ile haber gönderildikten kısa bir süre sonra görüşmede bulunan yüzbaşı, kaba isyana son verilmemesi durumunda kuvvet kullanacağını belirtmiş ve önce tutukluları tehdit etmişti. Koordinasyon sözcüsü sürecin hassasiyetini de dikkate alarak diyalogun sürdürülmesi konusunda belli bir yaklaşım göstermişti. Sözcünün 'esnek' ve 'yumuşak' üslubundan cesaret alan yüzbaşı tutumunu daha da sertleştirmiş, kuvvet kullanma, şiddet uygulama ve operasyon düzenleme konusunda kesin kararlı olduğunu vurgulamıştı. Yüzbaşının kuvvetten başka bir dille konuşmayıp, diyalogdan yana olmadığını görünce sözcü de tutum değiştirerek reste restle yanıt vermişti;

– Bakın yüzbaşı! İyi niyetimizi suistimal etmenize gerek yok. Sorunları diyalog yoluyla çözmek amacıyla çağırdık ama...

Sözcünün lafını kesen yüzbaşı tutumunu daha da sertleştirmişti;

– Siz ne sanıyorsunuz kendinizi? Hangi yetkiyle benimle diyalog yoluyla sorunları tartışarak çözeceksiniz? Diyalog falan yok.

– Her şey bugün değildir. Yarın da vardır, öbür gün de.

– Ne olmuş yarın veya öbür gün?

– Sorunların olduğu bir gerçek. Biz bunun için Ölüm Orucu'na girdik. Tam 22 arkadaşımız ölüm orucunda, tüm koşullar ayakta, adamlarınız koşullardan kaçıp size sığınıyorlar. Daha da önemlisi tutsakların yüzde doksanı isyan halinde. Bunları inkar edemezsiniz ve bu sorun giderek derinleşecek.

– Bakıyorum bilmediğiniz bir şey yok.

– Bilinmeyecek bir şey yok ki. İsyân daha fazla genişlemeden ve derinleşmeden durduralım diye düşünüyoruz.

– Ortada bir şey yokken sorunu bu kadar derinleştirdiniz. Beni kızdıran budur. Durup dururken ölüm orucu, ardından isyan.

– Tutuklular çok hassas yüzbaşı. Hem de çok hassas. Sizden önce çok kötü uygulamalara tabii tutulduk, onlarca arkadaşımız hayatını kaybetti. Buradan her gün bir iki tabut çıkıyordu. Hassas olmamızı normal karşılayın.

– Ama bu kadar da olmaz ki. Eğer böyle devam ederse her sözü-müzün altında bir art niyet ararsınız.

– Hayır, hiç de öyle değil. Siz bizi anlamaya çalışırsanız, en ufak bir sorun çıkmaz.

Durup dururken neden sorun çıkaralım. ‘El insaf’ diyeceğim. Kaldı ki sorunu yaratan idaredir. Söylediğim gibi onlarca arkadaşımız burada hayatını kaybetti. Yine de ‘çok hassassınız’ diyorsunuz, bu haksızlık.

– Hayır, haksızlık falan yok.

– İşte böyle olursa sorun çıkar. Ben size onlarca arkadaşımızın ölümünden söz ediyorum, siz hala ‘bir şey yok’ diyorsunuz.

– Hayır, geçmiş için bir şey demiyorum. Benim dönemimde ‘bir şey yok, olmadı ve olmayacak’ diyorum. Eğer geçmişte kötü muameleler olmuşsa ben size bundan sonra ‘olmayacak’ diyorum.

– İsterseniz ‘isyan’ dediğiniz sorunun çözümüne gelelim. Eğer fazla boyutlanmasını istemiyorsak karşılıklı olarak çözebiliriz.

– Nasıl çözebiliriz?

– Tutukluların öfkelerini, onların üç yıllık nefretlerini durdurmak mümkün değil.

Geriye dönüş onlar için yeniden vahşete dönüştür. Bu nedenle bu kadar radikalleşip hemen barikat kurabiliyorlar.

– Hayır, ‘vahşete dönüş’, ‘işkencelere kapı aralama’ diye bir şey yok!

– Ama tutsaklar öyle düşünüyorlar ve kendilerini buna inandırmışlar.

– Ama öyle de olmaz ki.

– Biz de bu yüzden diyalog geliştirelim, birlikte konuşup birlikte çözelim diyoruz.

Yüzbaşı sohbet sürecinde yumuşamıştı ama insani diyalog yoluyla sorunu çözme konusunu sözcüklere dökmeyi kendine yediremiyordu. Kendince asker olmanın ağırlığını taşıyordu. Taşıdığı bu ağırlığı, sözünü geri alarak hafifletme gibi bir yaklaşımı olamazdı. ‘Asker sözünün eri olmalı’ kültürüyle büyümüş bir ordu mensubu olarak ‘esnek’ olamazdı. Ne söz ettiği askeri ahlak, ne kültür, ne de kişiliği buna izin veremezdi ama öbür taraftan da ciddi bir sorun vardı. Yeni gelmiş bir İç Güvenlik Emniyet Amiri’nin görevli olduğu alanda düzensizliğin baş göstermesi, disiplinin sağlanamaması, hatta daha da

kötüsü isyanların baş göstermesi, kesin başlı başına bir ‘sorun’ olarak karşısına çıkardı. Bu durum tüm askerlik yaşamını etkileyecek kadar derin bir sorundu. Sadece karizması çizilmeyecek, terfisine de yansiyacak bir sorun olarak kimlik bilgilerine eklenecekti. Bu nedenle yüzbaşı tereddüde girmekle yetinmemiş, giderek kafasında ağırlık teşkil eden temel bir çelişki haline gelmişti. Sonuçta ‘ne şiş yansın ne kebab’ anlayışıyla hareket etse ne olacaktı ki? Evet, “öyle bir yol izlemeliyim ki, ne tükürdüğümü yalayayım, ne de rütbemden olayım” diye düşündü ve sözcüye döndü:

– Neyse, bakalım, daha sonra haber gönderirim,

dedi yumuşak bir ses tonuyla. Yüzbaşı ensesini kaşıyıp, mahcup biçimde sözcünün hücrelerinden idare binasına doğru hızlı adımlarla ilerlemişti...

Direniş, tutsakları olduğu kadar idareyi, kolordu komutanını ve diğer derin kurum ve kişileri de harekete geçirmişti. Ankara’nın da ayakta olma ihtimali yüksekti. Zira ‘dize’ getirilmesi an meselesi olan bir cezaevinde bu kadar hızlı bir biçimde eylemlerin peş peşe patlak vermesi, elbette ki sorgulanması gereken bir durumdu.

Oysa Ankara çok daha farklı bilgiler almıştı. Gelen raporlar her şeyi farklı gösteriyordu. Sözde her şey ‘tamam’dı; ölenler ölmüş, kalanlar da devletin saflarına, ‘Genç Kemalistler’ örgütüne katılmıştı. Ankara’ya gönderilen raporlarda, ‘Askeri okul’ olarak gösterilen cezaevinde kalan tüm tutukluların “biri Türk evladı olarak yetiştirildiği” yazılıyordu. Peki, Ankara olup bitenler karşısında “ne oluyor?” demeyecek miydi? Elbette diyecekti. Peki, yüzbaşı ne diyecekti?

Yüzbaşı büyük bir çıkmaza girmişti. Ayrıca cezaevi müdürü ve kolordu komutanından yediği fırça dünyasını alt üst etmişti. Ne diyeceğini ve ne yapacağını bilmiyordu. Kaotik bir belanın tam da orta yerine düşmüştü. Geçmiş uygulama ve başarısızlıklardan sorumlu olan o değildi tabii ki, zira geçmiş onu ilgilendirmiyordu. Daha yeni gelmişti, tutukluların durumları ve genel duruşları hakkında tam bir bilgiye de sahip değildi. Tamam, genel bağlamda bilgilendirilmişti. Tutukluların ne yapmak istedikleri, ne kadar azılı ve vatan haini oldukları konusunda bir kaç brifing dinlemiş ve açık olan arşivden epey yararlanmıştı, fakat yine de bunlar yetersizdi. Tutukluları

tanımak için belli bir zamana ihtiyaç vardı. İşte bu zamanı yeterince bulamamış, daha gelir gelmez ölüm orucu, ardından da isyan baş göstermişti. Askerlik, ordu ve devlet işlerinde devamlılık esastı. Yeni göreve gelen birisi bir öncekinin yetersizlikleri için, “beni ilgilendirmez, beni bağlamaz” diyemezdi. Nasıl ki önceki dönemin sorunlarını kendi sorunları olarak ele alması gerekiyorsa kendisinin bırakacağı sorunlar da ardından gelenin sorunuydu. Velhasıl işler karıştı, kafası çelişkilerle doluydu ve yaşanan sorunların onu nereye kadar sürükleyeceği de belli değildi. İşin kötüsü bu aşamada yapacağı bir şey de yoktu. En iyisi bekleyip görmektir...

Yüzbaşı tüm bu olan bitenleri yeniden ele alıp değerlendirmiş, kendisiyle birlikte çalışan blok subaylarının da düşüncesini alarak tutsakların sunduğu öneriyi kabul etmek zorunda kalmıştı. Öneriye göre yüzbaşı hücrelerde kalan tutsaklardan bir grupla birlikte koğuşlardaki tutsaklarla görüşmeye gidecekti. Tutsaklardan oluşan grup, tüm cezaevinde kalan tutuklular adına görüşmede bulunacak ve eylemle bağlantılı olarak belli bir tartışmayı yürüteceklerdi. Bu görüşmeyle eylem tek potada eritilecek, tek strateji ekseninde gelişmelere bağlı olarak belli bir rota izlenecek, ortaya çıkan sorunlar tek elden çözülecek, idareyle yapılacak görüşme ve pazarlıklar aynı temsilciler tarafından gerçekleştirilecekti. Kısacası eylem tek elden koordine edilecek, tek beyin tarafından yürütülecekti.

Bu vesileyle üç yıl aradan sonra ilk kez bir grup tutsak, tüm cezaevindeki tutsaklar adına bir araya gelmişti. Karasu'nun sözcülüğünde oluşan koordinasyon tüm koğuşları dolaşmış, tutsaklarla bazen tek tek, bazen gruplar halinde görüşmüş, direnişin genel gidişatı ve eylemin hareket tarzına ilişkin gerekli bilgi alış verişinde bulunmuşlardı.

Direnişçilerin bir koordine halinde koğuşları dolaşmaları, tek tek tutuklularla görüşmeleri, eylem planlaması dahilinde genel ve özel sunumda bulunmaları basite alınacak bir şey değildi. Bu görüşme bile kendi başına büyük bir devrimi ifade ediyordu. Katı tecrit koşullarından, her şeyin yasak edildiği bir zamandan, tabut tabut ölümlerin çıktığı bir dönemden tutsak eylemcilerin bir koordine biçimde koğuşları dolaşma sürecine girilmesi, gerçekten de büyük bir devrimdi. Devrim eğer baskıcı bir iktidarın isteklerine karşı

çıkmaq ve ona boyun eğmemek, dayatılan bir sistemi reddedip kendi sistemini kurmaq ve yeni bir yaşamı icra etmektse;

1 Eylöl'de başlayıp 5 Eylöl'de gerçekteşen isyan ve ardından tut-sakların koğuşları dolaşması düpedüz bir devrimdi. Evet, 5 No'luda gerçekteşen kitlesel Eylöl Direniş i tam bir devrimdi...

1 Eylöl Direniş i, birikimlerin patlamasıydı. Mazlum'la başlayan, Dörtler'le devam eden, 14 Temmuz'la zirveleş en kadrosal direniş in kitleselleşerek önlenemez boyutlar kazanmasıydı.

Eylöl Direniş i; tam yirmi yedi gün, diş e diş , kıran kırana süren bir mücadelenin en kızgın muharebesi olmuştu. Bir yanda her türlü araçları elinde bulunduran cellatlar, öte yanda çıplak beden ve iradelerinden başka hiçbir şeyleri olmayan tutsaklar vardı. Direniş gün gün, saat saat, dakika dakika, emek ve alın teriyle, inanç ve iradeyle örölmüştü. Sonuçta; kazanan emek, inanç ve insan iradesi olmuştu. Gerçekten de Eylöl Direniş i'nin her anı zorlu bir muharebeydi. Ustaca, sabırla örgütlenerek geliştirilmişti. Ve direniş , tutsakların istemlerinin çoğunun yerine getirilmesiyle sonuçlanmıştı. Zebani soylular bir kez daha geri adım atmıştı...

Her direniş sürecinde, her isyanda olduğı gibi bu direnişte de can verilmişti. İsmet Karak, bulunduğı koğuşta arkadaşlarıyla birlikte sadece direniş sürecine katılmakla yetinmemiş aynı zamanda bari-katların kurulmasında yerini almış, ardından hücreler bölümüne gelip eylemin en üst biçimi olan ölüm orucunda da yerini almıştı. Direniş sürecinde en ufak bir tereddüde girmemiş, güçlü moralle maratonu sonuçlandırmıştı. Fakat direnişten sonra sara hastalığına yakalanmış olmasına rağmen tedavi edilmemiş, uzun uğraşlardan sonra ancak hastaneye kaldırılmıştı. Hastanede ciddi bir müdahale bulunulmadığı gibi tedavi edilmeyerek ölüme terk edilmişti.

Yirmi yedi gün süren bir açlık maratonu daha başlayıp son bulmuştu. Bir kez daha zafer ipini göğüslemişti maratoncular. Hayat ve direniş in ne kadar iç içe ve birbirine bağı olduğı bir kez daha açık ve net biçimde ortaya çıkmıştı. Hayat olmadan direniş ve onurun, direniş ve onur olmadan da hayatın olamayacağı bir kez daha anlaşılıyordu. Hayat direniş i besliyor, direniş de onuru ve insan olmanın erdemliliğini koruyordu. İşte İsmet Karak'ın hayatı pahasına

kazandığı insan onuru, direniş onuru, insan olma onuru ve güzel bir yaşamı kazanma onuru buydu... Eylem bitmiş, direniş sona ermiş, İsmet Karak hayatını kaybetmişti...

Yeni bir sürece girilmişti, yeni bir döneme doğru adım atılmış ve kazanılmış bilinç ve moralle yeni ufuklara yelken açılmıştı. Cezaevinde açılan yelkenle her zaman hedeflenen rotaya doğru yol alınmazdı. Cezaeviydi ne de olsa. Saati saatini tutmayan cezaevi rüzgarı her zaman yönünü değiştirebilir, yelkenleri suya düşürebilirdi. Bazen bir müdürün, bazen bir savcının, bazen bir askerin, hatta bazen bir blok gardiyanının bile bir sözülle durum hepten değişebilirdi. Durumun değişmesi rüzgarın yön değiştirmesi, rüzgarın yön değiştirmesi ise rotanın değişmesi demektir.

Rüzgarın yönünü belirleyen, onun hareketini sağlayan, hatta nerede ve nasıl yelken açılması gerektiğini ortaya koyan idareydi; yani cezaevinde görev yapan müdür, subay, çavuş, on başı ve erlerdi. Bunlardan her birisi en az bir tanrı kadar etkili, yetkili ve güç sahibiydiler. Bu nedenle cezaevinde esen rüzgarın hareketine bile hakimdiler. Kendilerine göre yönü belirleyen bu yer yüzündeki tiranlar ne yazık ki tutsaklara dönük uygulamaların düzeyini de belirliyorlardı, fakat her şeye rağmen onların etkileme ve yönlendirme güçleri belli oranlardaydı. Sınırsız değillerdi, her şeyi sonsuza kadar etkileme ve yönlendirme durumları yoktu. Onlar sadece fiziki olarak hakimiyet sağlayabiliyorlardı. Bu konudaki güçleri sınırsızdı ve istediklerini yapma gibi her türlü hakka sahiptiler. 'Astığım astık kestiğim kestik' ti.

Evet, sınırsız güç kullanma konusunda onları engelleyecek hiç bir mekanizma yoktu ama bu işin sadece fiziki yanıydı. Bir de işin manevi boyutu vardı. İradeyle bağlantılı olarak ele alınması gereken bu manevi yöne hakimiyet sağlamaları ya imkansız ya da son derece zordu. Çünkü bir tutsağın iradesini kırmak veya teslim almak ancak tutsağın tercihi ve isteğiyle mümkün olabilirdi. Eğer bir tutsak istemese, onu teslim almak, iradesini kırmak ve teslimiyet sürecine çekmek mümkün olmazdı. Zira acılara katlanmak, her türlü işkencelere rağmen teslim olmamak ve irade kırılmasına izin vermemek her tutsağın elindeydi. Bu nedenle tiranlar bu noktada istediklerini ya-

pamazlardı. Çoğu zaman tıkanmalarının, daha doğrusu sinirlenip çığırından çıkmalarının nedeni de buydu. İşkenceciler bir tutsağı teslim almak istediğinde bir an önce teslim almayı hedeflerler. Bir zaman dilimi içerisinde onu istediği çizgiye getirmeyi esas alırlar. Bu nedenle yüklendikçe yüklenirler. Sonunda belirledikleri süre içinde eğer teslim almışlarsa zaten sorun yoktur ama eğer teslim alamamışlarsa işte o zaman deyim yerindeyse 'kıyamet kopar'dı. Kıyametin kopması, tiranların çıldırması ve giderek çığırından çıkmaları demekti. Zaten birçok tiranın amacına ulaşamayıp çığırından çıkmasının nedeni de buydu. Cezaevlerinde sayısız cinayetin işlenmesine neden olan da buydu.

5'No'lu bir anlamda ölümün öldüğü, daha doğru bir ifadeyle ölümün öldürüldüğü bir yerdi. Burada direnişler de, ölümler de artık kanıksanmıştı. Her tutsağın ölüme 'hoş geldin sefa geldin' dediği bu yerde bir ölümün daha vuku bulması herkesi derinden üzdüğü gibi bir o kadar da 'normal' görülüyordu. Üzüntü veren, aralarından ayrılan canların bir daha asla geri dönmeyecek olmasıydı. 'Normal' ruh hali ise, geri dönmeyenin yerine daha anlamlı bir yaşamın hayat bulma koşullarının yaratılmış olmasıydı. Tutsaklar için en büyük teselli kaynağı buydu.

Evet, Eylül Direnişi'nden hemen sonra hayatını yitiren İsmet Karak'ın da Eylül Direnişçileri için anlamı buydu. Katı idealistler gibi olmasa da, İsmet'in ruhunun yeni bir yaşamda anlam bulacağına, bir sonraki nesil için büyük bir ilham ve toplumsal seferberlik kaynağı olacağına inanan tutsaklar, Eylül yorgunluğunu arkalarında bırakarak, kasırğa ve fırtınanın yarattığı toz duman içinde gözün gözü göremediği yeni ufuklara doğru yelken açmışlardı...

Ocak'ta vahşet...

İnsanca bir yaşamın altyapısı kurulmuş, düşünce ve ruhsal dünyanın mozaik taşları ile onun temel öğeleri oluşmuştu. Bu görece 'rahat' ortamda yenilgili günlerin yaraları sarılmıştı. Eski süreç kişilikten bilince, bellekten yüreğe kadar hemen bütün yaşamsal alanlarda derin tahribatlar yaratmıştı. Bunların giderilmesi zorlu çabalar gerektiriyordu ve epey zaman alacaktı. Olsun, bir yerden

başlanacaktı. Başlanmıştı işte...

Görece rahatlıkta sağaltıcı çalışmaların etkisiyle oluşan normal yaşam ortamının gün be gün gelişmesi idareyi rahatsız etmeye başlamıştı. Kendi güç ve emekleriyle yaratmış oldukları insanca ortamda, tutsakların belli bir rahatlatma yaşadığını gördükçe ruhlarındaki zehirli dalga da giderek yükseliyordu. Yenilgi veya vahşet ortamı onlar için olmazsa olmazdı. Bu nedenle sürekli eskiyi arıyor, vahşete geri dönmeyi istiyordu idare. Bunun için ne gerekirse yapıyor, her fırsatta tutsakları tahrik ederek, yaratılan o görece 'rahat' yaşamın temel taşlarını birer birer söküp alıyordu.

Kısacası yeni Esat'lar, çağdaş Dehak'lar 1 Eylül Direnişi'nin sonuçlarını hazmedemiyorlar, örgütlü yaşamın hayat bulmasını istemiyorlardı. Tutsakların birlikte konuşup tartışma, birlikte eğlenme ve yaşama, ortak komün kurma gibi asgari normalleşme çabalarını dahi kaldıramıyorlardı. Meseleyi bitirememenin, Kürtlüğü boğamanın, o karanlık dehlizlerde bir avuç tutsağın şahsında insanlığı teslim alamamanın ezikliğiyle öfkeliydiler. Sanki tutsaklara vahşetten başka bir yaşam tarzı layık değildi. En ufak bir insani yaklaşımı bile lüks görüyor, tutsakların her türlü kötülüğü hak ettiğini düşünüyorlardı. Son direniş de, askeri yönetimin son vahşeti de sert ve keskin olmuştu. Bu direniş ve karşı yönelim, var etmeyle yok etmeyi, yaşatmayla katletmeyi, özgürlükle köleliği ifade ediyordu. Kaybeden anı, kazanan ise tarihi yazacaktı.

Yeni Esat'lar, 3 Ocak 1984'ün ilk saatlerinde tüm güçleriyle, her türlü imha edici araç ve gereçleriyle karşı saldırıya geçmişlerdi. Bir gülümseyişi, günde bir iki kez havalandırmaya çıkıp taze havayı içine çekmeyi, yüksek duvarların izin verdiği kadar gökyüzüne bakmayı çok görmüşlerdi. Resmi görüşe göre Kürt Özgürlük Hareketi mensupları bölücü, eşkiya ve teröristti, yıkıcı ve düşmandı. Özgürlük Hareketi'nin dışındaki Kürt hareketleri de sonuçta Kürtlerdi ve mevcut statüyü istemiyorlardı. Onların da Kürdistan adında bir ülke için özgürlük diye bir hayalleri vardı. Bunların dışında kalan Türk sol hareketleri de sosyalist ve komünisttiler. Onlar da memlekete bambaşka bir sistem, Rus rejimini getirmek istiyorlardı. Dolayısıyla bunların tümüne her şey yapılabilirdi. Her şeyi hak etmişlerdi.

3 Ocak şafağında tüm tutsaklar uykudayken, “Allah Allah” naraları eşliğinde saldırı gerçekleşmişti. Saldırı, tek kelimeyle korkunçtu. Vahşet yeniden dayatılmıştı. Tutsaklar bir kez daha teslimiyet ve ihanet çemberine alınmıştı. Bir kez daha Kürdün idam fermanı çıkmıştı. Payına yine zulüm, yine kırım düşmüştü.

Esat Oktay’ın yenilgisinin ardından yeni İç Güvenlik Amirliği’ne getirilen Abdullah yüzbaşı; “Esat Oktay’ın düzenini getireceğiz” diyordu. Bu, vahşet sürecini yeniden uygulamak ve tekrardan sil baştan demekti. Yeniden teslimiyeti yaşamak, ihanete kapı aralamak, insanların hunharca linç edilmesi, inleye inleye can çekişmesi demekti. Teslimiyetin yanında bir de tek tip elbise dayatmıştı yeni yüzbaşı. Saldırı dalgası öyle yoğundu ki, nefes almak bile olanaksızlaşmıştı. Anlaşılması zor bir kin ve nefret yüklü şiddete maruz kalmıştı tutsaklar. Yine tek seçenek bırakılmıştı tutsaklara; ya teslimiyet ya da direnerek ölmek!

Direnış henüz yeni boy vermişti. Onu korumak ve geliştirmek, ancak eylem zaferle sonuçlanabilirse kalıcı olacaktı ve artık bu devrim savaşçılarının zorunlu göreviydi. Şiddet dalgası durdurulmaz da yenilgi süreci tekrar egemen hale gelir, teslimiyet ve ihanet bir kez daha boy verirse baş aşağı gidişı durdurmak mümkün olmayacaktı. Tutsaklar için bu durum önlenmeliydi. Zorlu bir mücadele verilecekti. Geri adım atılırsa, yüzbaşı Abdullah, Esat Oktay’ın bıraktığı yerden devam edecekti ve hiç durmayacağı kesindi... Ancak tutsaklar buna izin vermeyecek, vahşeti, teslimiyet ve ihaneti asla kabul etmeyeceklerdi. Gerekirse yine can verecek, yine ölüme yatacaklardı. Can verenlere sadakat bunu sadece zorunlu kılmıyor, temel bir görev olarak da dayatıyordu...

Tek tip elbise giyilmesi, İstiklal Marşı’nın okunması ve diğer kurallar eşliğinde başlatılan şiddet, her gün biraz daha artarak devam ediyordu. Saldırı sınırsız, şiddet derindi. İşkencenin hadi hesabı yoktu. Gece gündüz demeden, zaman mekan ayırmadan operasyon üzerine operasyon düzenleniyor, koğuşlar basılarak tutuklular kırılıp geçiriliyordu. Basılan her koğuşta istisnasız her tutsak komaya sokulana kadar dövülüyordu. Hastane ve revir yaralı doluydu. Birçok yaralı vurulduğu yerde bırakılıyor, her operasyondan sonra koridorlar yara bere içinde, kafası, kolu, kaburgası, beli, bacağı

kırık insanlarla doluyordu. Ayakta olanlar arkadaşlarının ezilmiş, yaralı bedenleri üzerinden geçerek yürümek zorunda kalıyorlardı. Mahkeme ve görüşe gidiş gelişlerde, yeniden tutsaklar üzerinde tam anlamıyla terör estiriliyordu... Baskınla koğuşlardan alınanlar ‘sinema salonu’, ‘banyo’, ‘ziyaret kabinleri’ gibi yerlere götürülüyor, saatlerce işkencelerden geçiriliyorlardı. Bu soğuk, karanlık ve korku dolu yerlerde günlerce bekletilen tutsaklar her türlü insanlık dışı yaptırım ve uygulamaya maruz bırakılıyor, günlerce kan revan içinde, çırpıplak, aç ve susuz, dondurucu soğuk altında ölüme terk ediliyorlardı.

Tutsaklar kendilerini korumak ve can güvenliklerini sağlamak için barikatlar kurmuşlardı. Koğuş kapılarının arkasına kurulan barikatlar da vahşeti durduramıyordu. Katliamların denendiği operasyonların önü alınamıyordu. Önce dışarıdan atılan sert cisimlerle pencerelerin camları kırılıyor, sonra hortumlarla tazyikli su sıkılıyor, ardından içeriye değişik gaz bombaları atılıyordu. Sonunda yüzlerce maskeli asker “Allah Allah!” naralarıyla koğuşlarda bulunan tutsakları etkisiz hale getiriyordu. Etkisiz kılınan her koğuş, adeta fethedilmişçesine önce feci bir biçimde ağır işkencelerden geçiriliyor, sonra tüm tutsakların el ve ayakları bağlanarak sinema salonuna götürülüyor, ardından da koğuş talan edilircesine eşyalar tahrip ediliyordu. Fethedilip işgal edilen koğuşlarda esir alınan tutsaklar, düşman kabul ediliyordu. Düşmana yaklaşım da belliydi; gereği yapılıyordu. Saatlerce dövüldükten sonra hastaneye gönderilmesi gerekenler hastaneye, revire götürülmesi gerekenler revire, teslim alınıp ihanet ettirilmesi için sinema salonuna gönderilmesi gerekenler ise oraya gönderiliyorlardı.

Sınırsız vahşete rağmen, direnişi kırmak mümkün olmuyordu. Tüm dezavantajlara, her türlü insanlık dışı uygulamaya rağmen tutsaklar geri adım atmıyor, cellatlara teslim olmuyor, iradelerini zindan zebanilerinin eline vermiyorlardı. Vurulup kırılıyor, düşüp kalkıyor, zulmü iliklerine kadar yaşıyorlar, fakat aman demiyorlardı. Bedenleri parçalanıyor, eziliyor, kırılmadık yanları kalmıyor ama teslim olmayı asla düşünmüyorlardı.

Yüzlerce tutsak ısrarla direniyordu. Ama fiili direniş tek başına

işkenceleri durdurmaya, şiddet ve zulmü kırmaya, daha da önemlisi yeniden gündeme sokulan ve teslim olmuş tutsaklara kabul ettirilen kuralların kaldırılmasına yetmiyordu. Süreci tersine çevirecek, gelişmelere yön verecek, işkenceleri hafifletecek, tutsaklara nefes aldırtacak yeni bir hamleye ihtiyaç vardı...

Atılacak adım sağlam olmalıydı. Yeni hamle ile sonuç alınmalı, hamle büyük bir moral vermeli, sınırsız bir özgüven oluşturmalıydı...

Direnış biçimine ilişkin fazla düşünmeye gerek yoktu. O cehennemi koşullarda, baskı ve zulmün şaha kalktığı ortamda ancak ölüm orucuna gidilebilirdi. Başka yolu yoktu. Diğer direniş biçimleri yetersizdi. Yine her zamanki gibi ölüm orucu ihtimali tek seçenek olarak görünüyordu.

Bu sefer cezaevindeki politik gruplar birleşmiş, hemen hemen tüm siyasi hareketler bir araya gelip direniş platformunda yerlerini almışlardı. Güçlerini birleştirmiş, devletin imha politikasına karşı koymaya başlamışlardı. Bu seferki ölüm orucu birkaç grubun katılımıyla başlayacaktı. Kısa bir tartışma ve belli bir yoğunlaşmadan sonra, hemen hemen tüm grupların katıldığı ölüm orucu eylemi başlamıştı.

Şiddet devam ediyor, operasyonlar hızından bir şey yitirmiyordu. Bu nedenle fiili direniş ve ölüm orucu yanında, bireysel düzeyde fedai eylemleri de boy vermişti. Fedailer; Yılmaz Demir ile Remzi Aytürk saldırının boyutunu kavramış iki tutsaktı. Farklı koşullarda oldukları halde, aynı eylem biçimini tasarlamışlardı. İki tutsak da, ne pahasına olursa olsun saldırının durdurulması gerektiğini düşünüyorlardı. Bunun için gerekirse can verilmeliydi. Yılmaz Demir belli bir yoğunlaşmadan sonra, “hayır, hayır, ‘can verilmeliydi’ değil, ‘can verilecektir’, evet ‘can verilecektir’ demek daha doğru ve daha gerçekçidir” diye düşündü ve fazla zaman geçmeden şunları haykırdı: adalet, ahlak ve vicdan dünyasına;

– Yeniden geriye, yani vahşet sürecine dönüş asla olmayacaktır. Bunun için ne gerekirse o yapılacaktır. Bunu gönül rahatlığıyla, düşünsel ve duygusal hayatla bağlantılı olarak insana olan sonsuz güvenimle söylüyorum. Herkes ölse bile, tek bir kişi kalmasa da bu direniş yenilmeyecek, kırılmayacak ve başarısızlığa uğramayacaktır.

Bu sefer insan iradesi her şeyi yenecek kadar büyük bir ideolojik, düşünsel ve doğal güce sahiptir. Daha doğrusu bu sefer tutsaklar bu üç temel olguyu çok ahenkli biçimde kullanmasını bilecektir. Hiç kimse olmasa bile bu kez bunu ben yapacağım. Evet, bu kez sıra bende. Bu kez en önde ben gitmeliyim, özgürlük ağacına hayat suyunu bu kez ben vermeliyim, en önünde yürüyen ben olmalıyım, evet ben vermeliyim canımı, ruhumu ve bedenimi...

“Bu kez insan kazanmalı, onur zafere yürümeli, irade kırılmamalı, yaşam çirkinliğe izin vermemeli. Bu kez de tutsaklar kazanmalı, özgürlük haykırmalı. Cellatlar, Dehak’lar, zalimler, zulüm yağdıran erdemsizler mutlaka kaybetmelidirler...”

“Peki, bunları kim ve kimler yapacak? Kim onuru kazandıracak; cellatlara, Dehak’lara, zalimlere kim ‘dur’ diyecek, kimler ‘bu kavganın orta yerinde ben de varım’ diyecek? Evet, bu sefer ben de varım, ben de olacağım bu kavgada, bu onurlu kavganın bir neferi olarak ben de olacağım. Madem zafer mutlak olmalı, mademki cellatlar ve zalimler kaybetmeli, o zaman bunu yapacak olanlardan birisi ben olmalıyım. Bu sefer sağda veya solda, arkada ya da yanda değil, kavganın en önünde olmalıyım...”

Hayatın en derin yerinde yaşaması gerektiğini düşünen Remzi Ertürk de tıpkı Yılmaz gibi kendini feda etmeyi kararlaştırmıştı. Onurunu korumanın tek yolunun fedaice düşünme ve bunun gereklerini yerine getirmekten geçtiğine artık o da kesin biçimde inanmıştı:

“Başka çaresi yok. Zulmü durdurmanın, yeni Dehak ve cellatların kırımına engel olmanın başka yolu yok” diyen Remzi, Mazlum Doğan’ın ‘ölmesini bilmediğimiz için yenilgi yaşandı. Eğer ölmesini bilseydik belki de vahşet dönemi olmazdı’ sözünü hatırladı. “Ne kadar da doğru söylemişti Mazlum” dedi yumuşak sesiyle;

“Ama ölmesini öğrendik. Evet, Mazlum’dan, Hayri’den, Kemal’den öğrendik. Bu nedenle artık yenilmek, geri çekilmek olmaz ve hele hele kaybetmek hiç olmaz, kesin bir kararlılık, yüzde yüz bir fedailik iradesi olmalıdır. Bu irade can vermeye, kan ve bedel ödemeye hazırdır. Peki ama kimler can vermeli, kimler hayatından vazgeçmeli, kimler bedenini ak kefenlere sarmalı?”

‘Kimler olmalı’ sorusu Remzi’yi bir kez daha bir iç hesaplaşmaya

götürmüştü. Ayrı bir mekan ve zamanda olan Yılmaz gibi o da aynı konuda yoğunlaşmış ve ikisinin de iç hesaplaşma sonunda ulaştığı sonuçlar aynı olmuştu:

“Neden kendini feda etmesi gerekenler biz olmayalım? Neden başka canlar, başka bedenler? Çıkmalıyız meydana. Ölümle yaşam arasındaki ince dansa biz de katılmalıyız. Bizde halaya durmalıyız, cenk meydanında ‘biz de varız’ demeliyiz. Biz de ‘eğer ölümden korkuyorsak namerdiz’ diye haykırmalıyız...”

“Ey cellatlar, Dehak’lar, zalimler geleceğiniz varsa göreceğiniz de vardır deme şerefine biz de ulaşmalıyız...”

“Ey zalim düşman, eğer sizden korkuyorsak namerdiz, eğer önünüzde bir tek milim bile geri adım atarsak yine namerdiz, eğer ‘ölüm de olsa şerefimizdir’ demesek, bir kez daha namerdiz...”

“Eğer sizin tek taraflı savaş ilanınıza karşı en yüksek sesimizle şunları haykırmazsak bize direnmek haram olsun;

İşte buradayız zalim düşman, buradayız!

Kanla, insan etiyle beslenen tiranlar,

Kafataslarından şarap içip sarhoş olan tiranlar!

Buradayız işte!

Savaşa savaş, direnişse direniş, ölümse ölüm!”

Remzi Aytürk fedai eylemi öncesinde mesaj niteliğinde üç mektup yazıp bırakmıştı. Birisini ailesine, ikincisini idareye, diğerini ise direnişte yer alan arkadaşlarına yazmıştı. İlkini saygının bir gereği olarak açıp okumamışlardı arkadaşları. İkincisinde şunları yazıyordu Remzi; “Ölümümünden cezaevi idaresi sorumludur. Ben cezaevindeki baskı ve işkencelerin son bulması için hayatıma son veriyorum. Aileme yazdığım mektubu aileme teslim edin, ölümümünden koğuş arkadaşlarım sorumlu değil. Tekrar söylüyorum, benim ölümümünden cezaevi ve idaresi sorumludur...”

Direnişte yer alan arkadaşlarına yazdığı mesaj ise şöyleydi;

“Tüm devrimci ve demokrat arkadaşlarıma;

Bu cezaevindeki baskının ve işkencenin son bulması için bedel ödemek gerekir, direnmek gerekir. Ben de bu direnişin bir parçası olarak bedenimi feda ediyorum. İnanıyorum ki tüm devrimci ve demokratlar beni unutmayacaklardır. Bu bir zayıflık değildir, sakın zayıflık olarak değerlendirmeyin. Hoşça kalın...”

Evet, yanlış anlaşılacak bir şeyi yoktu fedailiğin. Fedailik tarih boyunca saygı gören, taktirle karşılanan ama daha çok da büyük bir kahramanlık örneği olarak gösterilen kutsal bir eylem türü olarak görülmüştür. Remzi, fedailik ilhamını Mazlum ve Dörtler'den alarak tarihe geçen bir fedai eylemcisi oldu Amed'in kalbinde...

Yılmaz'la Remzi, farklı yer ve zamanda, birbirlerinden habersiz ama işkence yüklü havayı artık bir daha içlerine çekmemek üzere sözleşmiş gibi kendilerini asarak feda etmişlerdi...

‘Çocuklarımız bizimle gurur duyacaklar ya sizinkiler?’

1984 yılının Ocak-Şubat ayları, geçmiştekilere hiç mi hiç benzermiyordu. Kar, yağmur, dolu, fırtına... Kızılca kıyametti. Karakış; adının hakkını veriyordu. Gökte soğukluk namına ne varsa inip insanı iliklerine kadar donduruyordu... Tesadüf müydü, şanssızlık mı, bilinmez ama kesin gazaptı...

Zalimlerle buluşmuştu sanki doğa. İnsana cephe almıştı düpedüz. Bir taraftan zorla sifıra vurulmuş kafalara zulüm yağarken, öbür taraftan anadan doğma tutsak bedenler kar, yağmur altında tir tir titriyordu...

Yerin ve göğün donduğu o gün Necmettin Büyükkaya ile Şevket koğuştan alınıp banyoya götürülmüşlerdi. İdare ikisini de konumları gereği özel olarak teslim almak, iradelerini kırıp etkisiz hale getirmek istiyordu...

Onlar vasıtasıyla direnişi kırmak, kurallara uymaları yolunda geneli ikna edip direnişten vazgeçmelerini sağlamak da vardı hedefleri arasında. İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni okutup tek tip elbiseyi giydirmeye götürülen bu iki tutukluyu mutlaka teslim almak istiyordu Abdullah yüzbaşı ve çömezleri. İdareye göre ilki çok eski bir sosyalist, Kürtçü, birçok örgütün merkez ve yönetim kademesinde yer almış bir liderdi. Diğeri ise hem PKK yönetiminde hem de cezaevi bileşiminde yer alan bir 'PKK lideri'ydi. Her ikisi de ne pahasına olursa olsun düşürülmeliydiler. Böyle düşünüyordu Abdullah yüzbaşı ve işkencenin en ağır biçimini uygulayarak sonuç almak istemişti. Kelimenin gerçek anlamıyla Esatlaşmış ve işkenceden başka bir şey düşünemez olmuştu.

Beş gün boyunca kesintisiz işkence yaptırmıştı. Kaba işkenceyle birlikte aç susuz bırakma, uyutmama gibi farklı işkenceleri iç içe kullanarak sonuç almak istemişti. Sonunda Şevket'i teslim almıştı. Onu sadece teslim almamış, aynı zamanda tutsaklara zorla giydirmek istediği tek tip elbiseyi de giydirip, tek tip elbiseyi reddeden, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni okumayarak direnişi sürdüren tutsakların karşısında dikmiş ve ne kadar ırkçı marş varsa hepsini bir çırpıda okutmuştu.

Birçok tutuklu gibi Şevket de önce direniş göstermişti. Daha doğrusu her tutuklu gibi dayatılan kural ve teslimiyeti reddetmişti. Ancak her işkenceci gibi yüzbaşı Abdullah da uzman bir işkenceci olarak Şevket'in ruhsal ve düşünsel dünyasını çözmüştü. Beş günlük işkence sürecinde Şevket'in en çok korktuğu şeyin kaba işkence ve ölüm olduğunu anlamıştı. Bu keşiften sonra sorun bitmişti. Zira bir işkenceci için en önemli şey kurbanının zaafalarını ve onu teslim alacak ruhundaki şifreyi tespit etmektir. Zayıf nokta ve şifrenin tespit edilmesi, kurbanın yarı yarıya çözümlenmesi demektir. Amaca ulaşmanın en uzun ve zor yanı kurbanın zaafalarını keşfedememektir. Bu keşif gerçekleştikten sonra gerisi kolaydır, deyim yerindeyse çorap sökücü gibi peşi sıra sökülüp gelir. Nitekim işkenceci yüzbaşı Abdullah ile kurbanı Şevket'in hikayesi de böyle başlamıştı.

Yüzbaşı önce kaba işkenceyle Şevket'e yüklenmiş, ardından onu kanlar içindeki Necmettin Büyükkaya'nın bulunduğu 'banyo'ya götürmüştü. Necmettin'in kanlı ve adeta linç edilmiş bedenini gören Şevket, adeta şoke olmuştu. Hayatı boyunca unutamayacağı bir manzarayla karşılaştığı için beyninden vurulmuş gibi dona kalmıştı. İlk kez bedeni işkenceyle paramparça edilmiş bir insanı görmüştü. Sanki kasaturayla dilim dilim edilmiş ve özel bir çabayla kesilmişti. Kafasının sol tarafı adeta taşlarla ezilmiş, burnu ve çenesi tamamen dağıtılmış haldeydi. Çırlıçıplaktı bedeni, göğsü ortadan sanki kör bir bıçak veya kamayla kesilmişti. Sol bacağı dizden aşağı kırılmış gibi görünüyordu. Sağ kolu omuzlarından bileklerine kadar soyulmuş, sol kolu kesiklerle doluydu. Her iki ayak bileğine kablo bağlanmış haldeydi. Saç, bıyık ve sakalları birbirine karışmış ve kanla boyanmışlardı sanki.

Şevket gördüğü manzara karşısında şoke olmuş, büyük bir panik ve korkuya kapılmıştı. Bu öylesine bir korkuydu ki, ruhunun derinliklerinde adeta ne kadar canlı hücre varsa hepsi bir anda ölüvermişlerdi. Sadece hücrelerin ölmesi değil, aynı zamanda damarlarında akan kan da kurumuştu sanki. Bu korku ve panik içinde bedeni gelmişti aklına. Kasaturayla parçalanmış vücudunu, kırılmış kol ve bacaklarını, kanlar içinde kalmış kırıklarla dolu başını, saç sakal karışmış halini getirmişti gözlerinin önüne. Yutkunmuştu önce, ardından buz gibi bir ter basmış, nabızı hızlanmıştı. Gözleri kararmış, dizlerinin dermanı tükenmiş, sıtmaya yakalanan biri gibi titremeye başlamıştı. “Aman tanrım, bu ne korkunç bir şey” diye fısıldamıştı kısık bir ses tonuyla. “Hayır, hayır böyle olamam, bedenimi bu hale sokamam, kemiklerimin un ufak olmasına izin veremem” diye devam etmişti: “Ama, ama” diyerek, bu badireden nasıl çıkacağını bilmez halde öylesine kalakalmıştı.

Fazla zamanı yoktu Şevket’in. “Biraz düşün, yok, yok biraz değil, beş dakika, evet beş dakika düşün ve ona göre kararını ver” demişti yüzbaşı. Şevket her şeyi beş dakikaya göre ayarlamak zorundaydı. Beş dakikaya kocaman bir tarihi, düşünsel ve belleksel zamanı sığdırmalıydı. Sadece o da değildi, bir halkı, bir ulusu, hatta onların şahsında insanlığın onurunu sığdıracaktı bu kısacık zaman dilimine. Bunları düşünerek hareket edecek ve kararını bu bağlamda verecekti. İyi düşünecek, iyi yoğunlaşacak ve kesin bir karara varacaktı. İlk ve son kararı olacaktı. Zira verdiği karardan bir daha asla geri dönecekti, bir daha asla “bu olmadı, şunu yapamam, böyle demek istememişim” diyemeyecek ve bunun için saniyelik bir zamanı bile olmayacaktı. Çünkü her şey bu saniyede olacak ve dolayısıyla bir daha geri dönüşü mümkün olmayacaktı. Bu anlamda hayatı da ölümü de buna bağlı olacaktı.

Şevket aynı zamanda bu süre içinde hayatı konusunda da kesin bir karara varacaktı. Dolayısıyla öyle basit ve sıradan değil, son derece ciddi bir yoğunlaşma ve kararlaştırma içine girecekti. Aslında Şevket’in karşısında iki, evet sadece iki seçenek vardı: ‘Ya hero ya mero.’ ‘Hero’ seçeneği onu ruhsuz bir bedenle yaşamaya, ‘mero’ seçeneği ise onu bedensiz ama özgür bir ruh güzelliğine götürecekti. Yani bu karar onu Necmettin’in onurlu ve şerefli sofrasına konuk

edecekti, diğeri ise onu bir foseptik çukurunun dibine gömecekti. Her iki karar da son derece açık ve netti.

Necmettin hala orada, o beton zeminde, parçalanmış halde upuzun duruyordu. Şevket ona bakarken düşünüyor, büyük bir he-saplaşma yaşıyordu. Gerçekten de büyük bir sınavla karşı karşıyaydı. Sınavı en az Terzi Hermes'in sınavı kadar zor ve çetindi ve aynı zamanda onun tek şansıydı. Sınav onu ya Necmettin'in şerefli bir konuğu yapacaktı, ya da onu Şahin ve Yıldırım çizgisiyle buluşturacaktı. Daha bir karara ulaşmadan, hatta çok ciddi bir sürece girmeden, ölümün derin korkusunu ruhunda hissederken, verilen sürenin bit-tiğinin farkına varmadan ağır bir eli omuzlarında hissetmişti.

Zamanının bittiğini anlamıştı, sürenin sonuna geldiğini de. Artık verdiği kararı sadece söylemesi gerekiyordu. Bu nedenle dönüp bakma gereğini bile duymamıştı omzundaki elin sahibine. Ne diye bakacaktı ki? Bakıp da ne yapacaktı? Üsteğmen de olabilirdi, yüzbaşı da, hatta binbaşı da olabilirdi. Tüt ki bir onbaşı veya çavuştu. Bir şey değışecek miydi, kendisini kurtaracak mıydı ki? Hayır, hayır hiç kimse ona yardım elini uzatmayacaktı. Kim olursa olsun sonuçta kendisine bir çelme takacaktı. Yöntemleri farklı da olsa son tahlilde hepsi de aynı yola çıkacaktı. 'Tüm yollar Roma'ya çıkar' misali, burada da tüm yollar teslimiyet ve ihanete çıkardı. Hangi asker, hangi subay, hangi grup veya kişi olursa olsun sonuçta 'teslim olacaksın', 'bizimle birlikte çalışacaksın' diyecekti, kesindi. Şevket, iki arada bir derede dolaşıp kilise ile cami arasında mekik dokurken;

– Zamanın doldu. Hatta geçti bile. Epey zamanın oldu, çok dü-şündün; büyük ihtimalle iyiyle kötüyü seçebildin, dedi elin sahibi.

– Zaman çok dardı, bu nedenle fazla düşünemedim. Bana biraz

...

Omuzlarındaki el, sözünün bitirmesine izin vermedi;

– Sakın, sakın ha bana biraz zaman daha ver deme cesaretini gös-termeye kalkışma, dedi, öfkeli ses.

Şevket, kendine ikinci kezdir ölümü bu kadar yakın hissediyordu. Birincisi yakalanıp işkence sürecine tabii tutulduğu zamandı. İkincisi de şimdiydi. 'Sakın ha' sesi, bir burgu gibi saplanmıştı beynine. İçine bir ok gibi saplanan bu 'sakın ha', onun için bir milat olmuştu. Korku, ölüm korkusu, belki de korkunun korkusu saplanmıştı

ruhuna. İlginç ve anlaşılmaz bir durumla karşı karşıyaydı: Bir cenazenin ağırlığını hissetmişti. Evet, ölü bir insanın, ruhu olmayan bir beden, ağırlığı gibiydi sanki. Sadece bunu yaşamıyordu, başka ilginç bir şey daha gelmişti aklına: Bir mezar taşının üzerinde “ey mahlukat, madem ki dayanma gücü yoktu sende, neden kendini verdin fani dünyaya” yazısı geldi aklına. Ne anlama geldiğini bilmediği yazıdan öte, onu esas düşündürten neden bir mezar taşının aklına geldiği idi. Aslında bilmeyecek bir şey yoktu ama o bilmezlikten, anlamazlıktan geliyordu, fakat anlamazlıktan gelse de, sonuçta ölüm korkusu içine oturmıştı. Bunu gayet iyi biliyordu. Hiçbir tutarlı düşünce ve davranışı kalmamıştı. Anlık ve aklına gelen ‘ilginç’ şeylere göre davranış ve ruhuna biçim veriyordu. Anı anını tutmuyordu. Her an her şey yapabiliirdi.

Peki, neydi o şey? O şey, direnme ruhunun tükenişiydi. Uçup gitmişti artık, insanlık adına ne varsa, yok olup gitmişti. Direnci kırılmış, kalbinde tek bir direniş kırıntısı bile kalmamıştı. İç dünyasında saklı bıraktığı bir tek sağ hücre bile yoktu artık. Evet, artık bitmişti, tükenmiş ve ruhunu tiranlara teslim etmişti. Ölüm korkusu onu demir pençesine almış, sıktıkça sıkılmış ve posasını çöp tenekesine atmıştı. Bundan sonra konuşacak olursa eğer, çöpteki posa konuşmuş olacaktı...

Ve posa alıp vermeye başlamıştı:

“Tamam, buraya kadar. Bundan sonra yokum, evet yokum artık. Ölemem, mezara giremeyecek kadar gencim hala. Üstelik ne gereği var ki? Necmettin’i gördüm, bedenine baktım, kanlar içindeki kafasını, kırılmış çenesini, oluk oluk kanın aktığı burnunu, patlamış dudaklarını, siyah olmuş vücudunu gördüm. Buna dayanmam, o hale giremem, öyle mezara giremem. Kaldı ki o hale gelene kadar yüzlerce kalas, binlerce cop yemem, asılmam, yerlerden süründürülmem, Co’ya teslim edilmem gerek. Yok, hayır, buna dayanmam. Neden konuşmuyorsunuz benimle, neden bana bir soru sormuyorsunuz ki?...” Elin sahibi yüzbaşıydı. Gözü kan çanağına dönmüş, kan ter içindeki yüzbaşı sordu:

– Beni tanıdın mı?

– Evet, yüzbaşı olmalısınız, yüzbaşı Abdullah değil misiniz?

dedi, yorgun ve yenic ses.

– Tanıdın, bravo! Bu, iyiye alamet. Demek fazla sorun yaşanmayacak.

– Hayır, hayır sorun olmaz. Artık teslim oluyorum ve kurallarınıza uyuyorum.

Ses zavallıydı.

– Teslim olmak yetmez, kurallara uymak işin bir boyutu...

– Ne istiyorsunuz benden?

– Bize yardımcı olacaksın.

– Nasıl yani?

– 'Nasıl yani' deyip, işi uzatmaya ve bizi yormaya gerek yok.

– Hayır, inan ki, benden tam ne istediğinizi bilmiyorum.

– Devletler, örgütler, gruplar veya insanlar birbirlerine nasıl yardımcı olur?

– Birçok yönüyle.

– Tamam, sen de öyle yapacaksın.

– Biraz düşünsem.

– Bak Şevket, biraz önce 'sakın ha' demiştim. Onu boşuna kullanmadığımı bilmeni isterim.

– Peki, tam olarak ne yapacağım?

– Diğerlerini kurallara uydurma konusunda çalışacaksın.

– Mesela?

– Mesela gidip tek tip elbiseyi giymelerini, fazla sorun yaratmalarını söyleyeceksin.

– Bunu yapmazlar.

– Deneyeceğiz, her şeyi deneyeceğiz.

– ?

– 'Giymezseniz başta Karasu olmak üzere öldürürler sizi' diyeceksin. Bu konuda onları ikna edeceksin.

– 'Onlarca ölümü göze almışlar' diyeceksin. 'Elbise giymezseniz ölürsünüz' diyeceksin. 'En başta Karasu gidecek, peşinden de en güvendiği arkadaşları vurulacak' diyeceksin.

– İnanmazlar bana, daha doğrusu sizin böyle büyük bir öldürme işini yapacağınıza inanmazlar.

– Sana neden görev veriyorum? Onları ikna etmen, çizgiye çekmen ve doğru bir rotaya sokman için.

– Bilemem ki?

– 'Bilemem ki' olmaz. Başka çaren yok, şansını farklı tarzda denemeye de gerek yok. Ya ikna edeceksin, ya ikna edeceksin!

– ?

– Teslim olduğuna dair herhangi bir işaret vermeyeceksin. Sadece elbiseyi giydiğini söyleyeceksin. Diğer konularda da bir pazarlık havasını vererek sonuçlandıracaksın.

– Bana güvenmezler. Daha ilk anda beni hain ilan ederler. Onlar kimseyi affetmez.

– 'Elbise giymezsek, kuralların bir kısmına uymazsak saldıracaklar ve birçok kişiyi öldürecekler' diyeceksin.

– Ya İstiklal Marşı, Atatürk'ün Gençliğe hitabesi ne olacak?

– Ne olacak ki? Onların da okunması için çaba sarf edeceksin.

– Onu demiyorum yüzbaşım! Onlarca tutuklunun gözleri önünde o marşları okudum. 'Bu adam teslim oldu, haindir, ihanet etti, kimse dinlemesin, söylediklerine de inanmasın' diyecekler.

– Yok, yok demezler. Deseler de bir yolunu buluruz. Başka çaren yok. İstiyorsan başka yol da bulabiliriz senin için.

– Hayır, 'tamam' dedim, bu konuda ciddiyim. Bu direnişin bitmesi, elbisenin giydirilmesi konusunda gerekeni yapacağım. Teslim oldum artık, o kadar tutuklunun gözü önünde İstiklal Marşı'nı, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni, Andımız'ı okudum. Ve şimdi de elbiseyi giyeceğim. Dolayısıyla bu aşamada bir şey yapmamam, yardımcı olmamam ve direnişi kırma konusunda onları ikna etmem söz konusu olamaz. Ama...

– Aması maması yok. Buraya kadar ne yapman gerektiğini söyledim ve seni bu noktaya getirdim. Bundan sonrasını da sen yapacaksın. Her şeyi benden beklemene gerek yok. Senin arkadaşlarındır, tanıyor sun, ne yapacaklarını tahmin edebiliyorsun. Zaaflarını, eksik ve yetmezliklerini en iyi sen biliyorsun. Tersinden de öyledir. Direnç noktalarını da biliyorsun. Bu nedenle diyorum, 'gerisini sen yapacaksın.

– Tamam yüzbaşım.

Şevket artık bir hiçti ve bunu ait olduğu yönetim, daha doğrusu örgüt yapısından çok ustaca gizlemişti. Yüzbaşı ile yapmış olduğu plan gereği gerçekten de arkadaşlarının bulunduğu ve direnişin hala çok diri biçimde devam ettiği 35. Koğuş'a götürülmüştü. Burada

her hücrede barikat kurulmuş, gardiyanların içeri girmemesi için her anahtar deliği kibrit çöpüyle tıkatılmış ve direnişçiler sabahdan akşama, akşamdan sabaha kadar nöbet tutarak direnişi sürdürmüşlerdi. Akli rahatsızlık yaşayan hastalara giydirilen, adi bezden diktirilip lacivert boyaya batırılmış, ancak yıkandıktan sonra her türlü renge giren, deyim yerindeyse ‘deli elbisesi’ diye tabir edilen ‘tek tip elbiseyi’ hala giymeden direnişlerine devam ediyorlardı tutsaklar. Son mevzi olarak hala direnişi sürdüren 35. koğuş, Şevket’in gelişiyile birlikte büyük bir sessizliğe bürünmüştü. Yüzbaşı Abdullah’ın planı temelinde tutsaklarla görüşen Şevket, konseptte uygun biçimde ‘bazı öneri’lerde bulunmuştu:

– Tüm koğuşlar düştü. Mevcut durumda sadece 35. Koğuş’ta direniş var. Yüzbaşı ve binbaşının aktardığına göre tek tip elbise bir zorunluluktur. Olmazsa olmaz olan bir konuda pazarlık yapmanın mümkün olmadığını, üstten aldıkları emirle mutlaka giydirileceğini söylemişlerdir. Önce elbise giyilecek, sonra bazı insani haklar pazarlık konusu yapılabilecektir.

Yani kısacası tek tip elbise koşulsuz giyilecek. Sinema salonunda görüştüğümüz yüzbaşı ve binbaşı bunları aktarmamı söylediler...

Tutsaklar, duruşu ve ruh halini görünce Şevket’in bir zaafiyet içinde olduğunu, örgütle devlet arasında bir aracı haline geldiğini anlamışlardı ama ona duydukları güven nedeniyle farklı bir düşünce arayışına girmedikleri gibi, teslim olma ve direnişi kırma rolünü üstlenmiş olabileceğini akıllarının ucundan bile geçirmemişlerdi. Tabii ki tutsaklar yanılmışlardı, hem de çok yanılmışlardı. Zira Şevket’in teslim alındığını, direnişi kırmak için idareyle işbirliği içerisine girdiğini, dolayısıyla hain konumuna düştüğünü söyleyen birkaç direnişçiye rağmen yine de ‘olamaz’ diyerek, onun dediğini esas almışlardı. Oysa Şevket bir bukaletun gibi kendini saklamış, büyük bir katliamın yaşanmaması için geçici olarak tek tip elbisenin (TTE) giyilmesinin daha doğru olacağını vurgulamış ve bu düşüncesini cezaevi örgütüne kabul ettirmeyi başarmıştı.

Şevket’in ihanetine uğrayan Necmettin’in yanıtı ise büyük bir direniş olmuştur. Hayatını adadığı mücadeleye sırt çevirmemiş, direnişin her halini sürdüren ve ölümün kıyısında büyük bir cesaretle yürüyen tutsak arkadaşlarına bağlı kalmıştı. ‘Ölüm nereden ve nasıl

gelirse gelsin, beni arkadaşlarım ve mücadele gereklerinden alıkoymayacaktır' diyerek, büyük bir direnme örneğini göstermişti. İşkencecilerle kıran kırana mücadele ederken haykırmıştı yüzbaşı Abdullah'ın yüzüne:

– Ne yaparsanız yapın yüzbaşı, isterseniz canımı alın, isterseniz bedenimi parçalayın, yine de arkadaşlarımla birlikte, onlarla aynı direniş saflarında olacağım.

Yüzbaşı: Ölebilirsin, hayatını kaybedebilirsin veya ömrünün sonuna kadar tekerlekli bir sandalyede yaşamaya mahkum olabilirsin. İyi düşün, sadece bugünü değil, yarını da unutma.

– Onları da düşündüm yüzbaşı, hem de çok düşündüm. Kaldı ki... yüzbaşı, Necmettin'in sözlerini yarıda kesmişti:

– Öncelikle bana edebiyat yapma, gerçekleri, doğruları söyle. İçinden ne geliyorsa onu anlat. Ben dobra bir adamım, ona göre.

Necmettin ağzında biriken kanı yavaş biçimde tükürdü, koluyla çenesine yapışan salyayı temizledi, ardından yüzbaşıya öfkeyle baktı ve konuştu:

– Bana bak yüzbaşı, ben bu yola girerken yolumun üzerinde nelerin olup olmadığını gayet iyi biliyordum. Kendiliğinden, rastgele ve bilinçsizce girmedim. Önce dünyayı yorumladım, bu yorumla ülkem Kürdistan'ın hangi konumda olduğu sonucuna vardım ve ardından da özgürlüğe giden yolda yürüme kararlılığına ulaştım.

Araya girip, hayatın ne kadar güzel olduğundan dem vurmıştı yüzbaşı:

– Ben Esat Oktay değilim, Adım Abdullah. Esat'ın adı çıkmış olabilir ama ben adı çıkmayan Esat'ım. Bunu asla unutma. Taviz vermeyeceğim, ben Esat gibi burayı terk edip de gitmeyeceğim. Kürtlüğün, Kürt devletini kurmaya kalkışmanın ne demek olduğunu size bir kez daha göstereceğim ama bence kendini, eşini ve çocuklarını düşün. Hatta daha da düşün...

Necmettin fena öfkelenmişti. Burnundan soluyordu. Yaralarının verdiği acıyı unutmuştu. Sol kolunu kaldırıp ağzından çenesine doğru ince bir iz bırakarak aşağıya doğru akan kanı temizlemek istemiş, fakat yapamamış, çünkü kolunu kaldırmayı başaramamıştı. Kırılmıştı kolu. Yerde göllenen kana baktı, yüzünü kangölünün yansımasında görmek istercesine eğildi. Kan çoktan pıhtılaşmıştı ama

tazesi akmaya devam ediyordu. Yerdeki kan gölünün derinliklerine dalıp gitmişti Necmettin. Hayalle gerçek arasında gidip geliyordu, yerdeki kanda neleri görmemişti ki?

Hayatı bir film şeridi gibi gözlerinin önünden akıp gitmişti. Neler yoktu ki yaşamında? Kürdistan'ın en diri ve mücadelenin en keskin yıllarının saklı olduğu yaşamını anımsadıkça hem sevinmiş hem de üzülmüş, 'neredeen nereye' demekten kendini alamamıştı. "Hayat işte, hayatın bir tiyatro olduğunu söylediklerinde inanmamıştım ama öyleymiş, evet, hayatın iki perdelik oyun olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. Birisi dünü ve bugünü anlatan, diğeri ise yarını, oynanacak olanı, henüz oynanmamış" diye düşünmüştü. Sîwêreg'in (Siverek) karataşlı evlerini, zikzaklı sokaklarını, 'Şeytan kuçesi'ni, şehrin ortasında göğe doğru yükselen 'giri' ve karataştan yapılmış kaleyi anımsamadan olur mu hiç? Ağalar, şeyhler, bey ve 'efendiler' gelip oturmuştu düşüncesinin ortasına. Bucaklar aşiretine daha fazla zaman vermişti her nedense. Okul yıllarına, Adana ve İstanbul'a gitmekte zorlanmadı, hukuk fakültesindeki okul arkadaşlarıyla teker teker kucaklaştı. Örgütleri, parti ve fraksiyonları düşünmeden edemedi. Nasıl düşünmezlik edebilirdi ki? Herkesi, her örgütü, her lideri tanımıştı. Çayını içmediği, kahvesini yudumlamadığı, sofrasına oturmadığı bir tek Kürt örgütü yoktu. Birçok örgüte katılmış, içinde faaliyet yürütmüş ve değişik görevler üstlenmişti. "Dün ile bugün, bugün ile yarın arasında ne kadar da incecik bir çizgi varmış" diye düşündü.

Kadere inanmıyordu ama onu bir bütün olarak reddetme gibi kuru bir düşünceye de sahip değildi. Düşünceyle madde arasında incecik bir çizgi olduğuna ve bu çizginin birbirine kopmaz bağlarla bağlı olduğuna inanıyordu. Ruhun ve maddenin varlığı ve bütünlüğü, her ikisinin de ayrı ayrı işleve sahip oluşları, vs... Bu felsefe tarzı ona daha inandırıcı gelmişti.

"Felsefeye takılma durumu da nereden çıktı?" diye düşündü. Aşlında boşuna takılmamıştı. Dünü, bugünü ve yarını düşünürken gelmişti aklına. Daha düne kadar bu denli derinlere inmemişti. Bugün, şu an, tam da başı zalimlerin kılıcının altındayken düşünmesi ona ilginç gelmişti. Ölümle dans ettiği şu sıralarda derinlere dalmaktan kendini kurtaramamıştı: "Derin düşünmeme, derinlere

inememe halimin, beni yanlış yansıttığına inanıyorum. Ruhumun ve duygularımın derinlerinde kopan fırtınanın tam yansımısını engelleyen temel faktör iç dünyam olmuştur. Gerçeğimin dışa yansımısını kırık-dökük vermiştir. Tıpkı kırık bir aynanın yansıttığı görüntü gibi. Bu nedenle dostlarımın bir kısmı bana farklı bakmış ve dolayısıyla davamın daha doğru ve daha hızlı gelişmesinin seyrini şu veya bu biçimde etkilemiştir. Oysa hiç bir zaman özel bir hayatım, hep bana dediğim bir yaşamım olmamıştır.

Kürdistan'ın dört bir yanını karış karış dolaşırken hep onun hayaliyle yaşadım. Ülkem Kürdistan'ın özgürlüğüne adanmış bir yaşama sahip olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim. Aslında bütün bunları yüksek sesle haykırmak ve beni yanlış anlayanlara bir daha düşüncelerini söylemek isterdim. Ama sanırım artık çok geç, evet çok geç. Saniyelerle ölçülü bir zamanım kaldı. Etrafım cellatlarla çevrili, zalimler şarap yerine kanımı içmek istiyorlar, Esat'ın halefi yüzbaşı Abdullah canımı benden almak için sabırsızlanıyor. Ben; davamızın düşmanları tarafından öldürüldükten sonra, beni yanlış anlayan dostlarımın, beni daha iyi anlayacaklarına inanıyorum..." diye düşünüp yüklendi;

– Beni Esat'tan daha Esat'çı birisiyle tehdit etme yüzbaşı. Esat'ın başaramadığını sen başaramazsın. Kaldı ki işkence etme, zulm etme, bizi öldürme konusunda Esat'tan gaddar olabilirsin. Bu, aranızda olup biten bir şeydir. Ama bizi de basite almayın.

– Şu elbiseyi giy, fazla sorun yaratma. Ölmeni istemiyorum. Elimi kana bulama.

– Her sabah elini kanla yıkıyorsun zaten. Son bir aydır kaç tutsak öldü veya ölmek üzere, biliyor musun?

– Çocukların var, eşin var, ailen...

– Kürt halkının özgürlüğü ailemin özgürlüğünün gerisinde değildir. Onların özgürlüğü Kürtlerin özgür olmasından geçer. Kaldı ki çocuklarım benimle gurur duyacaklar, ya seninkiler yüzbaşı?

– Hakaret ediyorsun. Yapacağın fazla bir şey yok. Sadece elbise giyeceksin, Adalet Bakanlığı'nın emriyle bize gönderilen tek tip elbiseyi giyeceksin, o kadar.

– Hayır, o deli kıyafetini giymeyeceğim. İnançlarımıza, kişilik ve adalet duygularımıza terstir. Neden zorla dayatıyorsunuz ki?

– Seni araştırmıştım. Birçok örgütle ilişkin olmuş, şu an Kuzey Irak'ta etkin olan bir örgütün merkez komitesinde görevlisin. Ayrıca DDKD örgütüyle de bağlantıların var. Suriye'de PKK ile görüşmelerin olmuş; Türkiye'ye örgütü canlandırmaya gelmişsin. Bunlar doğru mu?

– Bunları şantaj aracı olarak kullanmak için söylediniz herhalde ama yanıyorsun yüzbaşı. Dediklerin doğru olsa bile sonuçta mahkemeye çıkıyorum ve yargıçlar bana o soruları soracaklardır. Boşuna nefes tüketme, kurallara uymayacağım ve elbisenizi giymeyeceğim.

– Günah benden gitti...

Adamları acımasız, yüzbaşıysa vicdansız ve namertti. Zalim, soysuz ve vahşiydiler. Efendileri için durmadan can alıyorlardı... Arkadaşları tarafından 'Neco' diye hitap edilen Necmettin'in çıplak bedeni banyoda, bir duvarın dibinde olduğu gibi bırakılmıştı. Çıplaktı. Çakalların saldırısına uğramış gibiydi, kesik ve kırıklarla dolu bedeni kanla yıkanmıştı. Derin ve uzun bir kuyunun boşluğunda sağa sola çarpa çarpa yere düşmüş bir kemik yığını andırıyordu. Cellatlar, boyun eğdirip emellerine alet edemeyince Neco'yu adeta linç ederek katletmişlerdi.

Necmettin Büyükkaya, Ocak direnişinde hayatını kaybeden üçüncü tutsaktı. Daha onlarca tutsak koma halinde hastane odalarındaydı. Şevket'in teslim alınması ve Necmettin'in katledilmesinden sonra, idare tüm gücüyle direnişin koordine edildiği 35. Koğuş'a yönelmişti. Direniş son derece şiddetlenmiş, adeta meydan muharebesine dönüşmüştü. Tutsaklar, koğuşlarda kurdukları barikatların arkasında kendilerini savunmak için ellerinden geleni yapıyordu. Yüzbaşı ve adamları ise barikatları kırmaya çalışıyordu.

Tepeden tırnağa işkenceydi. Yirmi dört saat boyunca işkencenin her biçimi uygulanıyor, her türlü madde araç olarak kullanılıyordu. Cezaevinden yükselen tutsak çığlıkları dehşet vericiydi. Koridorlar, yerlerde sürünen, kanlar içinde kalmış tutsaklarla doluydu.

Ne olacaktı? Dur durak bilmeyen işkencenin sonu gelecek miydi? Hep böyle mi sürecekti? Feryatlar, acı ve ızdıraptan başka şey olmayacak mıydı? Evet, tutsakları kendilerinin örgütlü güçlerine dayanmaktan başka kurtaracak başka birşey yoktu yine. Ancak bu sayede hayata tutunabileceklerdi.

Peki, hangi yol ve yöntemle bu karanlık günleri aşacaklardı? Düşünmüş, bıkıp usanmadan tartışmış, gece gündüz demeden görüş alışverişinde bulunmuşlardı. Sonunda direnmekten başka yol bulamamış, “direnişe devam” demişlerdi. Direnişi, esas olarak ölüm orucu ile fiili tutum belirleme biçiminde sürdürüyorlardı. Operasyon sırasında, çoğu zaman koşuşları ateşe veriyorlardı. Buna benzer ortaya konulan eylem biçimleriyle ölüm orucunu güçlendirmeye çalışıyorlardı. Koşuş baskınları sırasında birçok tutsak bedenini ateşe veriyordu. Kimileri kafalarını kaloriferlere vururken, kimileri ise kendilerini merdiven boşluklarından atıyordu. Nihayetinde kıran kırana yürütülen, her türlü vahşi saldırıyla kırılmak istenen direniş, eylemin 3. ayında, ölüm orucunun ise elli üçüncü gününde yapılan anlaşmayla sonuçlanmıştı...

Ölüm orucunun müdavimlerinden olan Karasu, bu kez de eylemin en ön saflarında yerini almıştı. Tutsak arkadaşlarının ısrarla itiraz etmelerine rağmen ölüm orucu eylemine katılma kararına varmıştı. “Ben olmalıyım, “olmazsa olmaz” demek zorunda kaldığım için mahcubum ama gerçekten de ben olmalıyım” diyerek, ölüm orucuna girecek eylemcilerin listesinde adını en başa yazdırtmıştı. Ruhu derin bir direnç gücüyle yoğrulmuştu sanki. Keskin, kırılmaz, bükülmez, belki de Zülfikar sağlamlığında bir irade kuvvetine sahipti. Eylemden eyleme koşan bir maratoncu gibiydi adeta. Eylemsiz bir yaşamın gerçek anlamda yaşam olamayacağını, böylesi bir yaşamın olsa olsa yeme içme ve güdülerini tatmin etme olabileceğini düşünenlerdendi. Yaşamı hantal, edilgen ve statik görenleri, yaşama hakkını vermeyenler olarak görür ve bunların yaşamı ve hakikati değil, yarasarlar gibi karanlıkta yaşamayı hak ettiklerin olduğunu söylerdi. “Bir insanın yaşaması gereken en güzel ve anlamlı yaşam; günde onlarca kez gökyüzünde takla atan bir güvercinin hareketi ve estetik dolu yaşamı olmalıdır” dediği de olurdu.

Düşman bilinci çok sağlam, derin ve köklü olan Karasu, yenilgiyi, ezikliği, başkasına karşı boyun eğip diz çökmeyi bir insana yakışmayacak davranışlar zinciri olarak kabul ederdi. Nasıl olurdu da bir insan başka bir insana kulluk edebilir, zorbalığına ve elinde bulundurduğu şiddet ve zenginlik kaynaklarına karşı diz çökebilirdi? Devleti elinde bulunduran kişi ve kurumlara karşı da aynı biçimde boyun eğilmemesi

ve onun uyguladığı şiddete kaşı tutumsuz kalınmaması gerekliliğine de sonuna kadar inanan Karasu, bir kez daha baskı ve zulme karşı en ön saflarda yerini almıştı.

Herkesin “bu kez ölecek” diye bahse girdiği Karasu, bu sefer de “ucuz” kurtulmuştu. Herkes, “bu sefer ilk ölecek olan Karasu’dur” diye düşünürken, hesapta olmayan Dev-Yol davasında tutuklu Orhan Keskin ve PKK’ye üye olmakla yargılanan Cemal Arat eylemin 52. gününde yaşamlarını yitirmişlerdi...

Evet, fedakar, cesur, gözü pek iki yiğit insan daha tohum olup düşmüştü toprağa... Ocak Direnişi, Diyarbakır Zindanı’nda yaşanan direnişler içinde en uzun süreli, en kanlı, en fazla cana mal olan direniş olmuştu. Beş tutsak can vermiş, onlarca tutsak sakatlanmış, daha fazlası komaya girmiş, yüzlercesi de ağır yaralanmıştı...

Ocak Direnişi, zulme karşı bir onur mücadelesiydi. Ocak Direnişi; vahşiyane bir şiddet ve kırım politikasıyla dahi, tutsakların artık teslim alınamayacağını, katliamlarla ihanetin bir daha asla geri getirilemeyeceğinin ispatlandığı bir mihenk taşı olmuştu.

Ocak Direnişi’nin en önemli özelliği bir dönemi bitirip yeni bir dönemi başlatmış olmasıydı...

Artık tutsakları işkence, şiddet ve kaba yöntemlerle teslim alma, iradelerini kırma, inanç ve özlerini boşaltma yerine, bu amaca şiddetsiz, daha doğrusu kaba işkenceleri tali plana atarak, daha çok saptırarak, yozlaştırıp erozyona uğratarak, rotayı yavaş yavaş şaşırtarak, modern adıyla rehabilitasyon yöntemleri kullanarak, onları gıdım gıdım ehlileştirme dönemi başlamıştı...

5 No'luda kadın olmak

Umudun tükendiği, yaşamın anlam yitirdiği, düşünme ve insan olma bilincinin giderek işkenceye dönüştüğü bir zamanın son demiydi. Evet, her şeye ramak kaldığı bir zamanın şaha kalktığı son andı...

Herşey karanlıktı artık... Hem de zifiri karanlık. İnsan olarak 'var olmanın dayanılmaz hafifliği' nin eşiğine gelinmişti. Umudun "bitmek üzereyim", duyguların "aşınmanın dip noktasındayım", insan bilinci ve ruhunun "kendimi kaybetmenin son demindeyim" dediği bir zaman işte...

Böylesi bir zamanda var olmak, erdeme sahip olmak, insan duygusu ve bilincini taşımak dünyanın en zor işi olsa gerek. Birinin, "keşke bilincimi, erdemlerimi yitirip, yaşama saygı idraki içinde olmamış olsaydım" dediği bir zamanda, sadece dünyanın en zor işi değil, aynı zamanda insanın da utanç duyabileceği en kaba ve en kahredici haliydi...

Duygu ve bilincin çaresizce çıkmaza girdiği anlar, insanın en zavallı olduğu anlardır. Zavallı olma hali, insanın özsel gelişim seyrine aykırı halin en çarpıcı yanıdır. Çaresiz kaldığı an, insanın kendi özüne karşı kendini ters orantılı olarak dışa vurduğu ilk zaman dilimidir. Çaresizlik, insanın köle olma halini de anlatır. Doğaya karşı çaresiz kalma, kendini besleyememe, yırtıcı hayvanlara veya

dışa karşı kendini savunamama, düşünce ve bilinciyle kendi doğasına uygun tarzda faaliyette bulunamama, kendisinden daha güçlü olana karşı sessiz kalma veya ona teslim olma özgürlüğün karşıtı, köleliğin ise eşit halidir...

İnsanın köle olma hali, onun en rezil halidir. Bir insan esir alınabilir, savaşta tutsak düşebilir, ölümcül bir hastalığa yakalanabilir... Bunlar bir insanın gelişim sürecindeki bazen zorunlu ve bazen de doğal hallerini yansıtır ama köle olma, düşünce ve bilincine ket vurulması, daha yalın bir ifadeyle köle olma hali, denildiği gibi bir insanın en kepaze halidir. Bu hal insanın özüne, sözüne ve davranışlarına en fazla aykırı olan haldir.

Umudun bittiği yer insanın yaşama olan düşünsel isteğinin de bittiği yerdir. Burada artık sadece manevi, ruhsal ve düşünsel değil ama aynı zamanda fiziksel ölüm de yakın demektir. Aslında umudun bittiği yerde, önce manevi, sonra da fiziksel ölüm başlar. Yani fiziksel ölüm, aynı zamanda umudun düşünsel imkanlarının da bitmesiyle gelir.

Dördü de aynı şeyi düşünmüşlerdi. Sakine, Fatma'ya dönerek sormuştu:

– Sen ne diyorsun? Gerçekten de bizim için yaşamın bir anlamı kaldı mı?

Fatma, yılların acısıyla yoğrulmuşluğu yansıtan bezgin halinden sıyrılmadan Sakine'nin gözlerine hüznle bakmıştı. Cevap vermeyecek kadar halsiz ve yorgundu. Hasta değildi ama sanki ruhu bedeninden çıkmıştı. İkili bir ruh halini yaşıyordu sürekli. Daha çok soyutsal bir varoluşun algısal dünyasında dolaşıyordu. Kendini dipsiz, karanlık bir kuyunun boşluğunda sürekli dönen ve duvarlara çarpa çarpa ezilen bir ruhsal varlık olarak gördüğü çok olmuştu...

Sakine, O'nun bu ruh halini biliyordu ama asla kabul etmiyordu. “Uyanmak zorundasın, gerçeği görmek durumundasın” demediği gün yoktu. O'ndan sorduğu sorunun cevabını;

– Benim için yaşam hiç olmadı ki, burada bitsin! Bence kadın yaşamadı. Yaşam denilen o şey başkasının, ‘erk’in, devletin ve dolayısıyla erkeğin yaşamına anlam katmak için bahşedilmiş bize.

– Oralara kadar gitmek istemedim. Buna gerek yok. Ben şimdi, mevcut durumda, içinde bulunduğumuz koşullarda bizim için

yaşamın bir anlam ifade edip etmediğini sormak istemiştım. Yoksa kadının yaşamı, gerçekten de kadına anlam vermek için düzenlenmiş değil. Kadının yaşamı, esasında bütün ötekilerin yaşamını daha anlamlı kılmak için oluşturulan bir katık. Erkeğin yaşamını düzenlemede oluşturulan bir süsten ibaret sadece, değil mi?

– Mevcut yaşamımızdan bahsediyorsan eğer, burada da anlamlı bir şey kalmamış. Yaşam, işin özüne bakarsan şimdi bize karşı kullanılan bir kılıç haline getirilmiş durumda...

Sakine ile Fatma'nın arasında oturmuş, sürekli sağı solu kontrol eden, gardiyan geldiğinde kendine biçim verip, ikide bir yanındakileri dürten Aysel de bir şeyler söylemek için sabırsızlıkla kıpırdanıyordu.

Sesi sinirliydi;

– Öncelikle uzun süreden beri almamız gereken bu kararı bugüne kadar muğlak bırakmamız bir eleştiri konusudur. Bugüne kadar bir şey yapmalıydık, belli bir duruşa sahip olmalıydık. Oysa genel durumumuz daha çok muğlak, anlaşılmaz ve daha çok da 'bekle gör' yaklaşımı olmuştur. Bu eleştirimle birlikte size katılıyorum.

– Burada teorik tartışma yürütmüyoruz. Durumumuzdan hareketle bir şeyler izah etmeye çalışıyoruz. Şimdi eleştiri-özeleştiri platformunda değiliz. Esas olarak ele almamız gereken konu ise, içinde bulduğumuz süreci aşmak, yıllardır uygulanan vahşet koşullarını değiştirmek için ne yapabiliriz ve nasıl bir hareket tarzını oluşturabiliriz sorusuna yanıt vermektir.

Fatma, direkt konuya girmişti;

– Gerçekten de bugüne kadar ciddi bir duruşumuz olmadı, daha çok izleyen ve ne olacağını bekleyen bir pozisyonda olduk. Bu anlamda süreci sorgulayan, değerlendiren ve varacağımız yer hakkında daha derli toplu bir formüle ulaşan yeterli bir yaklaşımımız olmadı.

Gönül, ürkek ve çekingendi. Onun için hayat 'normal'di. Aslında o da hayatın 'normal' olmadığını iyi biliyordu ama 'normal' olmayan bu hayatın öbür ucunda ise çok daha farklı dayatma ve uygulamaların olduğunu da biliyordu. Bu nedenle durgun ve fazla 'ileri' gitmeyen bir pozisyonda duruyordu. Ne çok 'ileri' ne de çok 'geride' kalmayı tercih ediyordu. Zaten yaşamı da iki arada bir dereye geçmişti hep. Cins ve ulusal kimliğinden uzak olduğu kadar, yeni ulus kimliğiyle

de bir bütün olarak kaynaşamamıştı daha. Bu nedenle iki farklı kimlik ve yaşam karmaşından ibaretti dünyası. İki kimlikli yaşam ona iki yüzlü olmayı da getirmişti. İki kimlikli olma hali ona daha geniş, daha kapsayıcı, daha derin ve daha özgür olma yerine, daha çok oportünist ve her eğilimde olma hali kazandırmıştı. Gönül bu genel sınıf karakterine göre davranmıştı doğal olarak;

– Tam bir şey demem mümkün değil. Çok fazla ileri gidersek ayaklarımız bir şeylere takılıp düşebiliriz ama yerimizde de saysak o zaman her tarafımız uyuşur ve dolayısıyla bir bütün olarak halsiz kalmış oluruz. Bu durumda bazen tepki göstermek bazen de suskun kalmak en doğrusudur. Aslında şimdiye kadar yaptığımızı yapmaya devam edelim diye düşünüyorum. Arkadaşların herhangi bir eyleme girme durumları yokken bir eylem planına girmek de doğru ve sağlıklı değildir. Kararı o zaman vermemiz sanırım daha sağlıklı ve yerinde olur...

Sakine, bir daha konuşma gereğini duydu;

– Büyük bir çaresizlik içinde kıvranıp duruyoruz. Kendimizi yiyoruz durmadan. Düşüncelerimiz aşınıyor, ruhumuz parça parça eriyor gün geçtikçe. Her dakika biz biz olmaktan çıkıyoruz. Böyle devam ederse, kendimize gelmeye çalışsak bile gelemeyeceğiz. Çünkü bir baktın ki, biz biz olmaktan çıkmışız...

Kaygıyı paylaşıyorlardı. Fatma dalgınlığından sıyrılarak sormuştu;

– Peki ne yapalım, nasıl bir rota izleyelim, kendimize gelmemiz için? Somut bir düşünce veya pratik plan var mı? Geldiğimiz nokta itibarıyla iyi bir yerde değiliz, doğru bir noktada değiliz ve mutlaka aşmamız, içinden çıkmamız gereken bir yerde olduğumuz kesindir.

O'da Sakine'yle aynı düşüncedeydi, ayrıntılarda bazı farklılıkları olsa da genel hatlarda farklı düşündüğü yoktu. Ama O'nun da kafasında, tıpkı diğer arkadaşları gibi çözüm konusunda somut bir öneri yoktu. Ölümüne hazırlardı, ölmek için can atıyorlardı adeta. Vahşete karşı duruşları netti, fakat ne yapacaklarını tam bilmiyorlardı. Daha doğrusu nasıl öleceklerini bilmiyorlardı. Tıpkı bir zamanlar Mazlum'un; "Ölmeden korkmadık ama ölmesini bilmedik" dediği gibi, onlar da ölmesini bilmiyorlardı. İşte şimdi ölümün yolunu, yordamını arıyorlardı.

Sakine herkesten daha üzgündü. Arkadaşlarının gözü ondaydı, ama O'da ölüm rotasını bulamamıştı. En çok üzüldüğü hususlardan birisi de buydu. Bu nedenle Fatma'nın dediklerine vereceği kesin, somut bir yanıtı da yoktu;

– Hayır. Her çeşit eylem biçimine hazırım/hazırız. Ölüm de buna dahildir ama nasıl yapacağımızı, hangi yolu izleyeceğimizi, daha doğrusu nasıl öleceğimizi bilmiyorum” dedi Sakine, hüznü ve üzüntü dolu bir ses tonuyla.

Ve devam etmişti Sakine;

– Kendi başımıza, erkek arkadaşlardan habersiz, onlarla ortaklaşmadan bir şey yapmak değil amaç ama onlarla ilişkimizin olmadığı da kesin. Diyelim ki, haberimiz olmadan eyleme başladılar. Bu durumda biz ne yapalım? Biz de onlarla birlikte eyleme girecek miyiz mesela?

Fatma heyecanla atılmıştı;

– Tabii ki biz de erkek arkadaşlarla birlikte hareket edeceğiz. Onlar hangi eylemi seçerlerse biz de seçmeliyiz. Geri kalmak her açıdan doğru olmaz. Farklı eylem tarzlarına başvurmak da olmaz. Her iki tarafın duruşu bir olmalı, yaklaşımlarımız ve hatta eylem sürecinde içerisine gireceğimiz davranışlarımız da aynı doğrultuda olmalıdır. Kısacası bu sisteme, bu düzene, uygulanan bu vahşete ‘dur’ demeli, dayatılan teslimiyet ve ihanete karşı sağlam bir duruş sergilemeli, bunun için de erkek arkadaşların başlayacakları eylemin gerisinde kalmamak için elimizden ne gerekiyorsa onu yapmalıyız.

Sakine olası bir eyleme geçilmesi halinde hazırlıksız yakalanmamak ve erkek arkadaşlarıyla birlikte hareket etmek için düşünce birliği oluşturmaya çalışıyordu. Hayat böyle sürmeyecekti, bunu biliyordu. Böyle bir yaşamı kabul etmek mümkün değildi. Teslimiyet ve ihanet kişiliklerinde asla zafer kazanmayacaktı. Ne pahasına olursa olsun ruhlarını onları bitirmek isteyenlerin sofrasına sunmayacak, düşüncelerini bir tas çorba karşılığında pazarlamayacak, varolmanın hafifliğine düşmeyeceklerdi... Bu düşüncelerle sormuştu;

– Sen ne diyorsun Aysel?

Nasıl bir yanıt vereceğini tam bilmiyor, ikili bir ruh halini yaşıyordu. Çelişkilerle dolu bir iç dünyaya sahipti. Vahşetin yarattığı sarsıntı, düşünce dünyasında oluşturduğu kaos, onu sağlıklı bir yorum

gücünden epey uzaklaştırmıştı. Bazen ‘öyle’ bazen ‘böyle’ olabiliyordu. Bu nedenle içinde bulundukları koşullarda yeniden direnmenin anlamlı olup olmadığını, daha doğrusu sonuç elde edip edemeyeceklerini tam kestiremiyordu. Yenilmiş bir gücün yeniden direnme kudreti gösterip gösteremeyeceği konusunda kesin fikri yoktu.

Uygulanan vahşete de fazla anlam veremiyordu Aysel. ‘Bizden ne istedikleri belli ama neden bu kadar zalimce davranıyorlar? Bunlarda insanlık tamamen ölmüş mü acaba?’ demekten kendini alamıyordu. Yapılanları algılamada belli bir sıkıntı yaşıyordu ama Fatma ve Sakine’nin düşüncelerinden farklı bir düşünceye sahip değildi. O da tıpkı diğer arkadaşları gibi vahşet ortamında ve karanlık labirentlerde yaşama, her gün bir fare gibi düşüncelerini biraz daha kemirme, ruhunun derinliklerinde büyük travmaları yaşama yerine; hayatına nokta koyarak, daha büyük anlamlar yüklemeyi tercih edenlerdendi. O da rotayı arıyordu, ölüme giden doğru rotayı bulmanın çabasıındaydı. Her gün onlarca kez kendilerini özgürlüğe götürecektir olan o ölüm rotasını düşünüyordu ama bulamıyordu işte. ‘Nasıl ölmeliyim?’ sorusu, ruhunu kemiren bir soruya dönüşmüştü adeta. Mazlum’un soruya verdiği yanıt, onun ve onlar için cennet kapısını açan anahtar kadar anlamlıydı.

İşte Sakine’in yapmış olduğu sohbet toplantısının esas nedeni de buydu. Yani Mazlum’un ‘nasıl ölmeliyiz?’ sorusuna verdiği doğru yanıtı kadar anlamlıydı.

Aysel sorulan soruya kafasında birkaç kez ölçüp biçtikten, anlamını iyice kavradıktan sonra yanıt vermişti;

– Çok düşündüm bu ara, çok da yoğunlaştım. Daha önce de çok düşünmüş, derin derin yoğunlaşmışım ‘ne yapmalıyız’ diye? Bulamamış, sorduğum soruların tümü de cevapsız kalmıştı. Her soru işareti beynimi kemiren birer burguya dönüşmüştü desem yeridir. Ama Mazlum’la birlikte, Mazlum’un gerçekleştirdiği eylemle ufukum açıldı, daha önce cevap veremediğim sorulara teker teker yanıtlar vermeye başlamış oldum.

Evet, şimdi netim ve ufukum son derece açık. Size katılıyorum, doğru olan bu. Zaten yapılacak başka bir şey de yok. Tüm yollar kapalı, sadece kalan tek şey; bir yol açmak. Aslında yol da açılmıştır, Mazlum’un açtığı yol, tek doğru yoldur, bu yoldan yürümeliyiz.

Fatma daha da net olmak, teorik boyuttan ziyade, sorunu daha çok somuta indirgemek istemişti. Soyutu somuta dönüştürmek, somut hale getirmek, somutlaştırmak, maddi bir duruşa çevirmek Fatma'nın en çok üzerinde durduğu bir olguydu. Bu nedenle Sakine'den önce araya girerek;

– Bence biraz daha netleştirmek, somut halle konuşmak, ilerde yaşanacak kimi olası sorunlara şimdiden meydan vermemek için daha verili konuşmak gerek.

Diyelim ki, birkaç gün sonra erkek arkadaşlar uzun vadeli bir açlık grevine veya ölüm orucuna girdiler ya da şu an bizim düşümediğimiz, aklımızdan geçiremediğimiz bir programla büyük çaplı bir eyleme giriştiler; biz bu eyleme veya eylemlere katılacak mıyız, katılmayacak mıyız?

Fatma'nın imasına alınmıştı Aysel;

– Çok geniş bir biçimde izah ettiğimi düşünüyordum. Demek ki düşüncelerimi yeterince ifade edemedim. Daha önce de söylemiştim, şimdi de söylüyorum; Mazlum'un eyleminden önce net değildim, çelişkilerle dolu bir ruh haline sahiptim. Ne yapacağımızı, nasıl davranacağımızı, nasıl bir çıkış yapacağımızı bilmiyordum. Tamamen çaresiz ve deyim yerindeyse bir labirent içinde dönüp dolanıyordum ama Mazlum'un eyleminden sonra herkes gibi ben de netleştim, kendimi aştım, çelişkilerimi önemli oranda çözdüm ve nerede nasıl davranmam gerektiğini anladım. İşin özeti, nasıl öleceğimi artık biliyorum.

Bu anlatımlardan hareketle şunları çok açık ve net bir biçimde vurguluyorum; Eğer arkadaşlar açlık grevi veya ölüm orucuna başlarlarsa bizim de kadın cephesinden mutlaka katılım göstermemiz gerekiyor. Onlar ne yaparlarsa, nasıl davranırlarsa, hangi eyleme katılırlarsa biz de aynı temelde hareket etmeli, aynı zaman dilimi içerisinde başlatılan eyleme katılmalıyız.

Dışarıya doğru açılan, daha çok gardiyanın kullandığı kapıya, ardından koğuştan havalandırmaya bakan pencereye, sonra da sık sık yanlarından geçen iki genç kıza bakmıştı Sakine. Henüz on yediye giren, daha yaşamlarının baharındayken Esat Oktay'ın cehennemine konulan, buradan ne zaman ve nasıl çıkacakları belli olmayan bu iki kızın masum yüzlerindeki korku, onu derinden

sarsmıştı. Hele şu melek yüzlü ceylanlara bakındı! Mümkün olduğu kadar Esat Oktay'ın çirkin saldırıları karşısında kollayıp işkenceler pahasına yanından ayırmamıştı onları ama artık ne yapacağını bilemiyordu. Onları koruyamayacak kadar ileri götürmüştü işi Esat Oktay. Zaman zaman hiç bir gerekçe yokken kızlara tokat atıyor, gardiyanları saldırtıyor, ellerine süpürge verdirip koridorları, tuvalet ve merdiven altlarını temizletiyordu. 'Temiz olmamış' deyip tekme tokat dövüyor, baldırlarını, kalçalarını, sırtlarını copluyor, saçlarından tutup yerlerde sürüklüyorlardı. Bu, zoruna gidiyordu. Sadece zoruna gitmek değil, adeta çılgına dönüyordu. Ruhu daralıyor, nefesi kesiliyor, öfkeden gözyaşlarına hakim olamıyordu. Bu anlarda gardiyanlarla kavga etmekten, onlara öfkelenip tepki göstermekten kendini alamıyordu. Böyle olunca da sık sık dayak yiyor, işkence görüyor, Esat Oktay'ın özel muamelelerine maruz kalıyordu.

Genç kadınlara bakarken geçmişe dalıp gitmişti yine. Fatma'nın elini sallayarak, "hangi denizde gemilerin battı Sakine arkadaş" demesiyle kendine gelmişti ancak. Elbette işkence sadece bu genç kadınlara yapılmıyordu. Herkese, tüm kadınlara, yaşlılara da yapılmıyordu. En ufak bir ayırım yoktu. Kadınlar da vuruluyordu. Hem de her gün, her saat, her dakika ve her yerde...

Meryem...

"...Uzun boylu, ela gözlü, kumral, güzel bir kızdı. Beline kadar uzanan saçları onu hayli çekici kılıyordu. Narin kıvrımlı dudakları, inci gibi dizilmiş bembeyaz dişleri, hilal kaşları, biçimli burnu, ince uzun gerdanı, yüzüne düşen perçemleriyle sanki itinayla yaratılmıştı. Hani, 'ancak bu kadar olur' denir ya, işte öyle büyüleyiciydi ama iç dünyası dış görünüşünden çok daha güzeldi. Bir meleğin yeryüzüne inmiş haliydi sanki. Ruhunu iyilik, güzellik ve canlı cansız doğadaki bütün varlıklara merhamet süslüyordu. Bunlar onun iç ziynetleriydi. Yemeden yediren, içmeden içiren bu kız henüz 13 yaşlarındaydı. Bu yaşta sevdalanmıştı özgürlüğe, güzel yarınlara. Ve ver elini deyip çıkmıştı vebali sevdalı özgür saflara...

'Ben de varım' demişti, bir gecenin son deminde parmakları teteğe, gözleri arpacığa yapışmış nöbetçi Şoreşger'e. O gülümüş,

biraz da alay etmişti. Mimikleriyle, ‘bu işler senin gibi henüz ağzı süt kokan kızlara göre değil’ diyordu düpedüz. ‘Sen kim şoreşlik kim?’ demekten son anda vazgeçmişti ama Meryem anlamıştı. Onun ağzından söz çıkmamıştı ya gayet iyi anlamıştı niyetini. Sessiz kalarak geçiştirmek istemişti, fakat ‘madem ben de varım dedim, o zaman tam olmalıyım. Neden ben de varım dediğimi anlatmalıyım. Bu işin şakaya gelir yanı olmadığını söylemeliyim’ dedi kendi kendine Meryem. Fazla geçmeden sözler dökülürverdi kendiliğinden;

– Evet, kimlikteki halime göre reşit olmayabilirim ama çocuk da değilim. Aklımla, yüreğimle, düşünce ve ruhumla bu işi yapabilecek yeterlikte olduğumu düşünüyorum. Her şeyden evvel yok sayılan bir halkın kızıyım. Daha da ötesi her gün bize neler yapıldığını bizzat gözleriyle gören bir tanığım. Katılmalıyım. Sadece erkeklere, büyük kadınlara, delikanlılara yapılmıyor baskı; biz genç kızlara da, Kürt çocuklarına da yapılıyor. Bu nedenle çocuklar da katılmalı, yaşlılar da. Kısacası herkes katılmalı bu kervana.

Yumuşak ve dokunaklı vurguların afallattığı nöbetçi, hayretler içindeydi. ‘Bu kız, bu kadar sözü nereden bulup da getiriyor? Ben de bu çocukların sırf iş olsun diye eğitim çalışmalarına katıldıklarını sanıyordum. Meğer ne veriliyorsa alıyorlarmış’ demişti kendi kendine. Onu fazla ciddiye almadığı için yüzü turp gibi olmuştu. Özür dilemek de yetmeyecekti... Meryem, nöbetçinin yüzündeki pişmanlık belirtilerini kaçırmamıştı ama bir daha böyle davranmaması için bazı şeyleri hatırlatma gereğini duymuştu:

– Belki sizin kadar katkı sunmayabilirim, belki sizin gibi üstüme düşen görev ve sorumlulukları yerine getiremeyebilirim. Küçük de olabilirim, fakat tüm bunları zaman içerisinde aşabilirim. Yeni katılanın eksiklikleri neyse, benimki de o kadar olabilir sadece.

– Tamam. Tabii ki katılabilirsin. Yaşın küçük de olsa, zamanla alırsın. Herkes yeni dahil olurken aynı durumu yaşamıştır. Seninki de doğaldır.

– Yani ‘olur’ diyorsun. Biraz önce sanki farklı düşünüyordun, ‘sen de nerden çıktın’ der gibiydin.

– Doğru. Şaşırdım. Daha doğrusu katılacağını hiç düşünmemiştim.

– Neden?

– Sana hep çocuk gözüyle bakıyordum. Gözümde hala, ‘küçük, afacan Meryem’ din. ‘Ben de varım’ dediğin zaman hayret ettim. Nasıl desem, küçümseyen değil de, ani bir durum karşısında şaşırma diyelim.

– Bir de kadın olunca tabii...

– Tam olmasa da... Onun da payı var elbette.. Kadın arkadaşlar var ama fazla değiller. Bu nedenle, tam anlamıyla kendilerini kanıtlama durumları olmadığı için, ister istemez ilk etapta belli bir tereddüt yaratıyor bu.

– Bence artık bu tereddüde bir son verin.

– Doğru, bizim de zamana ihtiyacımız var. Egemen erkek zihniyetini bir hamlede ortadan kaldırmamız oldukça zor.

– Tamam işte. Bu zihniyeti aşmanız için bizim daha fazla katılmamız, daha derinliğine sürece dahil olmamız gerekiyor ama eğer bize ‘hayır’ dersiniz, o zaman bu ‘erk’i aşamazsınız.

– Doğrudur, katılıyorum. Hakkı olan sizsiniz. Umarım hareket içinde gelişip güçlenir ve halkımıza çok daha yararlı bir kadro haline gelirsiniz...

– Teşekkürler. Ben de şunu derim ki halkıma, kadına ve siz değerli arkadaşlara layık olmaya çalışacağım...

O günden sonra Meryem siyasal çalışmalara profesyonelce katılım sağlamaya başlamış, o da artık bir nefer olarak özgürlüğe giden yolun yolcusu olmuştu.. Zaman hızla akıp gitmiş, gelişmeler beklenmedik biçimde sonuçlanmıştı. Türkiye’de radikal sol hızla gelişmiş, örgütlenme ve eylemsel bazda Türkiye’nin tüm şehirlerini sarıp sarmalamıştı.

Kürdistan’da ise Özgürlük Hareketi bir çığ gibi büyümüş, şehirden kırsala, kasabalardan köylere doğru gelişen örgütlenme ve eylemsel çalışmalarıyla yaşama yeniden anlam kazandıran ciddi bir oluşum olarak tanınmıştı. Curnê Reş (Hilvan) ve Sîwêreg (Siverek) gibi ağa sisteminin egemen olduğu bölgelerde yaygınlaşarak halk hareketi hüviyetine bürününce de, devletin korkulu rüyası haline gelmişti.

Kıscacası Türkiye’de sistem ve hayatın değişmesi gündeme oturmuş en önemli konuydu. Halkların devrim taleplerinin sıcak gündem olması demek; Türkiye’nin ABD ve AB’nin denetiminden çıkması demekti. Batı’da solun, Doğu’da Özgürlük Hareketi’nin hızla

gelişmesi ve sistemi alternatif olarak zorlaması ABD ve Türkiye'deki oligarşik güçleri de hızla harekete geçmeye yöneltmişti. Kürdistan'da, Curnê Reş (Hilvan) ve Sîwêreg'de (Siverek) gördükleri halklaşma, yeni bir 'durum' yaratmıştı, kendi deyimleriyle bu tehlikeli kalkışmanın mutlaka önlenmesine buraları gezdikleri sırada karar vermişlerdi. Bu 'durum'dan vazife çıkartan generaller, çok geçmeden uluslararası emperyal güçlerden sağladıkları onayla, Curnê Reş (Hilvan), Sîwêreg (Siverek) gezilerinden bu yana örgütlemeye koyuldukları askeri darbeyi, 12 Eylül günü gerçekleştirmişlerdi. Karşı direnişlerin kolayca sonlanması sonucu paşalar Türkiye'yi 'kurtarmış', ülkeyi babalarının malı gibi yönetmeye başlamışlardı. Tam bir zindan haline getirdikleri Türkiye'nin batısında Metris ve Mamak'a başrol oynatırlarken, doğusunda Amed'de ise özel olarak 5 Nolu Cezaevi'ni yaratmışlardı. Öldürdükleri, kurşuna dizdikleri ve bir de yurtdışına çıkabilenler hariç rejimin tüm önemli muhaliflerini bu zindanlara doldurmuşlardı. Dışarıda tek alternatif ses kalmamıştı. Devrimci, demokrat, aydın, kimliğinin bilincinde ne kadar insan varsa tutuklayıp aylarca işkencelerden geçirmişler, sonra da iradelerini kırıp toplumu ehlileştirmede kullanmak üzere hazırladıkları bu özel zindanlara atmışlardı...

Meryem de bu süreçte alınmıştı 5 No'luya. Ulus, sınıf ve cins bilincine sahip birçok genç gibi Meryem de ağır işkencelerin ardından cezaevine getirilip kadınlar koğuşuna atılmıştı. Koğuştaki seksen kadın tutsağın en yenisiydi. Çocuk yaşıydı ama gözü pekti, haksızlığa tahammül edemezdi. Zalime karşıydı, özgürlük hayallerine bağlılığı gereği hep başını dik tutmuştu. Saldırıları maruz kalmış ama onurlu duruşundan taviz vermemişti. Seansların ardından arkadaşlarına hep gülererek, şakalaşarak güç vermeye çalışırdı.

Esat Oktay bu onurlu Kürt kızına boyun eğdirmek için özel işkenceye tabii tutmuştu. Sudan gerekçelerle durmadan falakaya yatırırdı; ziyarete çıkartmamakla, sabaha kadar tek ayak üzerinde bekletmekle, fazladan marş okutmakla, havalandırmada yerlerde süründürmekle, bazen de açlık ve susuzluğa mahkum etmekle cezalandırırdı ama o ruhunu, moralini ve yüreğini diri tutmasını bilmişti hep. Her seanstan sonra adeta 'ne yaparsanız yapın, işkenceleriniz öfkemi biliyor, intikam duygularımı derinleştiriyor' der gibiydi. İşkence sırasında genellikle ya gözlerini işkencecilerinin

gözlerine dikip ısrarla bakar ya kendisine zulmedenlere tebessüm eder ya da başını dik tutup sessiz kalırdı..

Neolitik dönemin ardından sistemleşen erkek egemenliği altında kadın cinsine dayatılan onursuzlukla, halkın yaşadığı güncel trajedinin sembolü olan Meryem'in korktuğu başına gelmişti sonunda. İki şeyden korkardı; Küçük kız kardeşinin de getirilmesinden ve beline kadar uzattığı saçlarının kesilmesinden.

Çocuklaşıp gizlice Sakine'ye sokulur, gözlerine bakarak; “ya küçük kız kardeşimi getirirlerse? Ya saçlarımı kökünden keserlerse... ne yaparım ben?” der dururdu. Sakine, ne kadar moral verici ve teselli edici söz varsa hepsini söylerdi. Bir anne şefkatiyle saçlarını okşar; “bunları da nerden çıkartıyorsun? Merak etme, bir şey olmaz. Ne saçlarımı keserler, ne kardeşini getirirler” derdi demesine ya; dolup taşar, ağlamaklı olurdu o da. Meryem oracıkta ikna olur ya da en azından ikna olmuş gibi davranır, sonra sil baştan sorar da sorardı... O defasında böyle yapmadı. Sakine'nin kulağına fısıldadı;

– O söyledi!

– O kim?

– Esat Oktay.

– Ne dedi?

– Bugün yine bana işkence yaptılar. Kapının dış tarafını temizlemek için Horoz beni çağırdı. Hasta olduğumu ve gelemeyeceğimi söyleyince, Esat Oktay'ın emri olduğunu, hiçbir itiraz kabul etmeyeceğini söyledi. Dışarı çıktım, o da bekliyordu. Kendi copuyla ellerime vurdu. Copu çenem, yanaklarım, boynum üzerinde gezdirdi, iki göğsüm arasına koydu ve pis küfürler ederek, ‘Koğuşta olup bitenleri söylemezsen küçük kız kardeşini getireceğim’ dedi. Dün de Horoz, öteki gardiyana, bir hafta sonra bu güzel saçların yerinde yeller eseceğini, dazlak kafa kalacağımı söyledi. Bu bir emirmiş ve kısa sürede uygulanacakmış.

– Kız kardeşini getiremez ama saç meselesini bilemem. Buna hazırlanmalısın. Bu herif vicdansız, bilirsin. Dini de yok, imanı da. Canavar gibi hepimizi yutmak için elinden geleni yapıyor. Bizim görevimiz de direnmek. Evet, şimdi işkencelere nasıl direniyorsan ona da direneceksin. Önce karşı çıkarız, yani kestirtmeyiz, eğer zorla yaparlarsa şimdilik fazla bir şey yapamayız ama onun da günü

gelir, merak etme! O günü bekleriz, tıpkı şu an kuralları kaldırma anını beklediğimiz gibi.

– Hayır, hayır saçlarımın kesilmesini asla istemem. Karar vermişim. Eğer keserlerse...

– Ne demek şimdi bu? Çocuk değilsin ki! Olgunlaştın artık. Nasıl davranmamız gerektiğini gayet iyi biliyorsun. Biz ne yaparsak sen de öyle yapacaksın. Tamam mı?

– Hayır, hayır!

– Öyle deme Meryem. Başına bir şey gelmesini istemem.

– Sana ne kadar büyük değer verdiğimi tahmin edemezsin. İdealimdeki en büyük insansın. Asla saygısızlık etmem, edemem. Ama...

Sakine Meryem’e baktı manalı manalı. Hak veriyordu, kendine saygı göstermenin gereği idi bu ama bir de bu koşullarda, kurallara uymanın getirdiği zorunluluklar vardı. Bu nedenle bazen doğru olan şeyleri hemen hayata geçirmek mümkün olmuyordu ve bunları Meryem’e anlatmak, onu ikna etmek zordu. Bildiği türden doğruları söylerse sonuç alabilirdi belki ama gel gör ki hayatın gerçeği böyle değildi. Apayrı şeydiler şimdi, Meryem’le gerçekler...

Meryem gençti henüz, hayatı tanı mıyordu. Hayat çok farklı çehrelere sahip, binlerce tuzağın gerçek seçeneklerle örülü olduğu, sayısız oyunun şans ve fırsatla dalaştığı, iyiyle kötünün, güzelle çirkinin, korkakla cesurun karma rollerine uyarlanmış teatral senaryolardan ibaretti. Normalde doğal yaşamının akışına göre hayatını sürdürmesi, arkadaşlarıyla gezip dolaşması gereken Meryem, dört duvar arasında işkence tezgahının en kaba halini yaşıyordu. Bu vahşi ortama alınmış, bir anlamda burada büyüyen Meryem’in sertleşmesi, öfkeyle oturup kalkması, hayatı gerçeğe göre değil, kendi algılarına uygun yorumlayarak yaşamak istemesinden daha doğal ne olabilirdi ki?

Cehennem...

Çeşitli kutsal kitaplarda cehennemden bahsedilir ve buranın, yani cehennemin korkunçluğunun tasviri yapılır.

Göge doğru yükselen, hiç bir zaman sönmeyen ama durmadan gürleşen, gürleştikçe kızgınlaşan, kızgınlaştıkça yakıcı olma hali

daha fazla artan ateş kütlesini, kazanlarda fokur fokur kaynayan suyu, her tarafı ziftlenmiş kaygan ve kapkara bir zemini, eli sopalı, zincirli, çok değişik kalas ve farklı maddelerden yapılmış sopalı insan azmanı zebanileri düşünün...

Cehennem; hemen hemen tüm inançlara göre günahkarların azap, ızdırap, acı çektirilen yer olarak ifade edilir. Maddi dünyada günaha girenler, tanrının gösterdiği yoldan çıkanlar, inançlarına göre yaşamayanlara burada, yani cehennemde büyük acılar çektirilir ve burada kazanlarda kaynayan sıcak suda ve göğre doğru yükselen ateşler içinde yanarlar. Yanarlar ama ölmezler; burada hep yaşayarak, hep canlı bir biçimde kalarak yanmaya devam ederler.

Bir de buranın sahibi, efendisi, tanrısı olan zebaniler vardır. Evet, cehennemi esas olarak cehennem yapan, onu daha da çekilmez kılan, deyim yerindeyse terörün terörünü estiren korkunç kılıklı zebaniler bulunur burada.

Cehenneme gelenler yalnız ve tek başınadırlar. Ne birbirleriyle konuşabilir ne de onlara muhtap olacak birileri vardır. Her şeyden mahrum, yalnızlığa mahkum edilen bu 'günahkarlar'ın tek muhatapları onlara azap vermekle, işkence etmekle, ızdırap çektirmekle görevli zebanilerdir.

Zebanilerin işi ızdırap çektirmek, 'günahkarlar'a işkence etmek, 'konukları'na sonsuz acılar vermektir. Tanrının adaletinin tecelli edilmesinde birinci derecede sorumlu olan bu acıip kılıklı yaratıklar, duygu dünyasından yoksundurlar. Öyle anlaşılıyor ki tanrı onları duygudan arınmış bir biçimde yaratmıştır ki, acıma bilincinden yoksun olsunlar, günahkarlara çektirdiği ızdırap karşısında ruhlarında sarsıntılar yaşamassınlar diye.

İyi biliyoruz ki dünyada en derin ve en şiddetli acı bile unutulur zamanla. Cehennemde zebanilerin uyguladıkları acı, dünyadaki acılardan kat kat daha fazla ve daha derindir. Bu nedenle 'günahkarlar'ın çektikleri acılar asla ama asla unutulmaz.

Peki, zebaniler ne yaparlar, nasıl ve hangi uygulamalarla 'günahkar'lara sonsuz acılar çektirirler?

'Günahkar'ların aşağılanması ve daha derin acıların çektirilmesi için 'demirden kamçılar', 'bukağılar' ve 'tasmalar' bulunur bu işkencehanede. Günahkarlar 'iplerle direklere bağlanırlar', onların

'boyunlarına tasmalar geçirilir, ayaklarına zincirler vurulur'. 'Saçlarından tutulup yerlerde sürüklenir ve cehennemin çok daha fazla azap verici bir köşesine yüzükoyun olarak çılgın ateşler içine atılırlar.' Burada 'kaynar suyun azabı başlarının üstüne dökülür', ayrıca acının daha da derinleştirilmesi için 'özel olarak hazırlanmış kamçılarla, tasmalarla, bukağılarla, zincirlerle sıkı sıkıya bağlanarak dövülürler...' Ve insan aklının sırrına ulaşması mümkün olmayan binlerce, yüz binlerce işkence türleri...

İşte 5 No'lu'yu burayla, bu mekanla, bu işkencehaneyle, yani öteki dünyanın ötesi olan cehennemle kıyaslamak, tutsaklara yapılanları 'hafif göstermek anlamına gelir mi?' diye düşünmek, 'acaba abartılı olur mu?' diye tartışıldı hep. Hayır abartılı değildir, fazlalık hiç değildir. 'Cehennem de ne ki?' demek, 'Sezar'ın hakkını Sezar'a' vermek anlamına gelir. Kaldı ki, Meryem'e yapılanlar bile tek başına anlatmaya yetmiyor mu?

5 Nolu Cezaevi'nin C Blok'unda 80 kişiden daha fazla kadın tutuklunun kaldığı koğuş gerçek bir cehennemdi. Hayır, hayır, tarifi mümkün olmayan çok farklı, bambaşka bir yerdi, yani cehennemden de öte, henüz tasviri yapılmamış başka bir mekandı.

Peki ya gardiyanlar, ya işkenceciler? Bunlar da zebaniler miydi? Yok, hayır, 5 No'luda görev yapan, burada tanrı konumunda olan işkenceciler de zebanilerden çok öte, onlardan daha gaddar, daha zalim, daha vicdansız zebanilerdi. Bunlar melek olma ruhlarını taşımayan zebanilerdi.

Gecenin bilinmez bir vaktinde bir grup gardiyanın, yani meleksel ruhlarını yitirmiş bir sürü zebaninin baskınıyla uyanmışlardı kadınlar. Paniklemişlerdi, izahı mümkün olmayan bir duyguyla gözlerini açmışlardı uykudan; gardiyanların ellerinde kalas, cop, demir çubuk, zincir ve diğer işkence aletleri vardı. Öfkeli ve son derece kabaydılar, koğuşa girer girmez sağı solu dağıtmaya, gözlerine kestirdikleri kadın tutukluları tokatlamaya, küfrederek bağırıp çağırmaya, dolaplarda ne varsa birbirine katmaya başlamışlardı. Anlaşılan yine bir sindirme, irade kırma, özü ezme, onuru zedeleme operasyonuydu.

İlk değildi. Yüzlercesi yapılmıştı. Her birinin ayrı amacı ve gerekçesi vardı. Şimdiki gerekçe saç kesmeydi, amaç; kadınlık onurunu zedelemektir. Kürt kadınında saçın son derece önemli ol-

duğunu, hatta namus ve onuru simgelediğini biliyordu Esat Oktay. Çok önemli bir olay olduğunda ya da kapsamlı bir sosyal alt üst oluştta kadın saçını keserdi ancak.

Bir kadın çok sevdiği bir yakını öldüğünde, yaşamış olduğu derin üzüntünün sonucu olarak saçlarından bir tutam keserdi. Yine toplumsal ve sosyal ahlakla çelişen bir kadının saçları kökünden kesilerek, onun davranışı kınanmış ve cezalandırılmış olurdu. Esat Oktay, bu geleneksel gerçeği bildiği için operasyonu yaptırmıştı. Baskını yöneten subay, askerlerin hırçın ve saldırgan davranışlarını zevkle izliyordu. Yaptığı işten memnun kıkırdıyordu durmadan. Yüzünü kaplayan hayvansal tatmin ifadesi bunu gayet iyi anlatıyordu. Askerler her şeyi kırıp dökerek, ortalığı birbirine kattıktan sonra lütfetmişti:

– Yeter asker, yeter! Berberi çağırın, kızların saçlarını güzelce bir kesin. Hadi bakalım!

Öfkeliydi Sakine ama subayın sözleri, bardağı taşıran son damla olmuştu.

– Sabahtan beri burayı savaş alanına çevirdiniz. Ne istiyorsanız bahane aramadan isteyin, ne yapmak istiyorsanız sağı solu kırıp dökmeden yapın ve insanca yaklaşın. Sanki talana gelmişsiniz.

Subay kızmıştı:

– Hop, hop Sakine hanım, öyle kafa tutup hakaret etme!

– Hayır, ne hakaret ettim ne de öyle bir şey düşünüyorum. Sadece neden bu kadar öfke ve intikam duygusuyla yaklaştığınızı anlamaya çalışıyorum.

– İstedğimiz zaman gelir, istediğimiz şeyi yapar ve istediğimizi de alıp götürürüz. Bunu böyle bilin!

Koğuş sorumlusu Nuran, bu hakaret ve çıkışmayı yanıtlamak isteğiyle araya girmişti:

– Sakine arkadaş söyledi ama ben de koğuş sorumlusu olarak bir şey söylemek istiyorum; Sanki bahane arıyormuşsunuz gibi bir görüntü çıkıyor. Saçımızı kesmek için önce farklı şeyler yapmaya çalışıyorsunuz gibi geldi bana.

– Hayır. Buna ihtiyacımız yok! İstedğimiz gibi davranırız! Var mı itirazın?

– Saçımızı kesmek zorunda mıyız? Yani mecbur muyuz?

– Bunu söyleme hakkınız bile yok. Siz bakmayın ben yumuşak

davranıyorum. Başka biri olsaydı şimdi saçlarınızdan tutup süründürür, saatlerce dayaktan geçirirdi. Ne demek, ‘saçımızı kesmek zorunda mıyız? Tabii kesmek zorundasınız. Kaldı ki biz görüşünüzü almaya değil, saçlarınızı kesmeye geldik!

– ?

– Var mı itirazınız?

– ?

– Tamam o zaman, berber, iş başına!

Kadınların çoğu buna izin vermeyeceklerini söylemişlerdi. ‘Saçlarımızı kesmeyeceğiz’ sesleri karşısında adeta çılgına dönmüştü subay;

– Asker, çabuk yere yatırın. On beş dakika mühlet! Herkesin saçı kesilmiş olacak!

Askerler ikiletmediler. Zalimce saldırdılar. Kadın tutsakların üzerlerine su döktüler ve kabaca giriştiler. Her kadını en az beş asker yere yatırmış, botlarıyla basarak ellerini ayaklarını etkisizleştirmişti. Berber de makasıyla koyun kırpar gibi kırpyordu onları.

Operasyon bitmişti. Saçlar rastgele kırılmış, kadınlar tanınmaz hale gelmişti. Sanki Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nden kaçmışlardı. Birbirlerine baktılar, sonra korkunçtu gördükleri. Çoğu birbirlerine sarılarak ağlarken, elleriyle yüzlerini kapatanlar da göz yaşlarını içlerine akıtıyorlardı.

Meryem perişandı. İpeksi saçları gitmişti. Bir köşede, yere kaplanmış, ağlıyordu. Zalimlere okkalı küfürler savururken, hemen ötede yerde kan revan içinde yatan Sakine’yi görmüştü. Onu öyle görünce kendi derdini unutuvermiş, fırlayarak yanına gitmiş, yere atılmış havluyu alıp yüzündeki kanı özene bezene temizlemeye başlamıştı. Sakine gözlerini açtığında Meryem’i görmüş, gülümsemişti.

‘Küçük afacan’ dediği bu yürekli kızı çok seviyordu. Gerçek bir Kürt kıızıydı. Masumiyetin tüm saflığıyla hayata bakan bu ‘afacan’ ve ‘yaramaz’ın başına bir şey gelmeden mutlaka tahliye olmalıydı. Ama nerede! Bu cehennemden başına bir bela gelmeden kurtulmak öyle kolay değildi. Büyük bir şefkatle elini tutmuştu Sakine. Havluyu alıp, Meryem’in dudaklarını, sonra da yarılmış kaşlarından yanaklarına doğru akan kanı silmişti yavaşça. Meryem, Sakine’nin saçlarına

bakmış ve sonra ellerini başına uzatmıştı. Ağlamak istemiyordu. Sakine'yi üzmemeliydi ama gözyaşlarına hakim olamamış, kendini bırakarak hüüngür hüüngür ağlamaya başlamıştı. Duygu seline kapılmıştı Sakine de. Adeta sonsuzluğa giden patikadan baş aşağıya hızla bırakmıştı kendini. Birbirlerine sarılmış, gözyaşları birbirine karışmıştı. İçlerinden fısıldayan sesin gürleyeceği zamanlara ahdettiler kahırlarını...

Görüş günü gelip çatmış, aksi gibi Meryem'in de görüşçüsü gelmişti. Gardiyan, mazgaldan ismini okuyunca Meryem paniğe kapılmış, "keşke bu hafta kimse gelmeseydi" demişti kendi kendine. Gitmekten başka çaresi yoktu. "Çıkmıyorum" diyemezdi. Madem gidecekti, onlara da gününü gösterecekti. Fırsat bulursa saçlarının hikayesini de anlatacaktı ailesine. Bir örtüyle başını sıkıca sarıp, gitmişti. Ailesinin sorularına gözyaşı dökerek yanıt vermişti. Görüşten dönünce, saçlarının öyküsünü ailesine yazmaya karar vermişti. Mektupta gördükleri işkenceden ziyade en çok sevdiği saçının kesilmesine yer vermiş, bir nebze olsun rahatlamıştı. Başına gelenleri paylaşmak iyi gelmişti. Ziyarette anlatamamış, mektuba yazmıştı.

Saf Meryem! Zebanilerin mektubu okumadan göndermediklerini nerden bilecekti! Oysa özel komisyon, mektubu 'sakıncalı' gördüğü için, çoktan direkt Esat Oktay'a vermişti.

Esat Oktay mektubu bir nefeste okumuş, daha son cümleyi bitirmeden kükremişti:

– Kim bu kaltak!

Tır tir titriyordu asker;

– Kadınlar koğuşunda kalıyor komutanım!

Esat Oktay ağzından tükürük saçarak bağırıyordu yine;

– Lan manyak, tabii ki koğuşta olacak, nerede olur başka? Ben bu orospunun kim olduğunu, suçunu soruyorum?

Saniye beklemeden fırlayıp peşine taktığı gardiyanlarla kadınlar koğuşuna seğirtmişti. Horoz'un kapıyı sertçe açmasıyla hızla içeri dalıp, soluk almadan sormuştu;

– Meryem kim?

Çabuk bir adım ileri çıksın, çabuk! Herkes esas duruşta bekliyor, pürdikkat komutana bakıyordu. En öndeydi Meryem;

– Benim, dedi sakince.

Esat adeta çığına dönmüştü. Ona göre Meryem korkmalı, tir tir titrerken teknil vermeliydi. Hiçbir şey olmamış gibi ‘benim’ demek de neydi? Şuna da bakındı, parmak kadar bile yoktu. Bu küstaha haddini bildirmeliydi ki, bir daha havalara girmesin. Demek daha Esat Oktay’ın nasıl biri olduğunu bilmiyordu. Oysa bilmesi gerekiyordu! Burnundan soluyordu Esat Oktay. Meryem’in kolundan tutup, sürükleyerek tutsakların önüne çıkarmış ve hiçbir şey yapmadan sesinin son perdesine kadar bağırıyordu:

– Aç ağzını, çabuk! Eğer tek kelime söylersen bacaklarını ayırırım senin.

Meryem, bunu yapmamış ama bir şey de dememişti. Sessiz duruyordu. Bir heykel gibi gururlu bir edayla kadınlara bakıyordu.

Tanrım, küçük bir tanrıçaydı sanki. Esat Oktay kudurmuş, rastgele tekme tokat girişmiş, özel copuyla vurdukça vurmuştu. Meryem duramamış, yere düşmüştü. Herkes kıpırdamadan bekliyordu, ama içleri kan ağlıyordu. Durre ana, Fatma teyze, Halime abla dua ediyordu küçük melek için, “Acıları bize gelsin yarabbi, kanı kanımıza karışsın, ruhu bizimle buluşsun yarabbi!” diye. Ağzını açmamakta direniyordu Meryem.

Esat Oktay, durmadan bağırıyordu:

– Aç ağzını! Senin değil, benim dediğim olacak!

İki asker zorla açmıştı, Esat da elindeki mektubu Meryem’in ağzına tıkmıştı.

– Çiğne, çiğne diyorum sana! Kurtuluşun yok! Ya yutacaksın, ya da gebereceksin!

Meryem’in açılmış kocaman gözlerinden yanaklarına doğru akıyordu yaşlar.

Mektup, ağzında öylece duruyordu. Ne tükürüp atabiliyor, ne çiğneyip yutabiliyordu...

Tutsaklar çaresiz Meryem’in gözyaşlarına eşlik etmişlerdi...

Yapılan bir kadın kırımıydı. Kürt kadının Meryem’in şahsında düşürme, irade kırma ve kişiliğini asker postasının altında çiğnetme girişimi idi. Burada, bu cehennemde, vahşetin yaşatıldığı bu mekanda Türk kırım iradesini temsil eden Esat Oktay Yıldırım ile Kürt kadın iradesini temsil eden genç Meryem’in şahsında büyük bir kavga yaşanıyordu. Bu kavga tarihin ironisini de anlatıyordu aynı zamanda.

Meryem'in onurlu duruşu, soylu direnişi Kürdistan'da vahşice tecavüz edilip hunharca katledilen sayısız Kürt kadının intikamını da ifade ediyordu...

Ve Meryem çiğneyip yutmamıştı kağıt tomarından oluşan o mektubu...

Helin...

Sabahın erken saatlerinde gardiyanlar, ellerinde beyaz masa örtüleriyle koğuşa gelmişlerdi. Tutuklulara; “çabuk, çabuk masaları yan yana dizin, bu örtüleri de üzerine serin” demişlerdi. Tutuklular, yeni bir sahnenin hazırlanmak istendiğini anlamışlar, birbirlerinin gözlerine anlamlı anlamlı bakmakla yetinmişlerdi. Sonunda masaları dizmek zorunda kalacaklardı.

Koğuş gardiyanı ‘Horoz’un sıkıca tuttuğu iki vazoda çiçekler vardı. Horoz, vazoları üstün gayretle yavaşça masalara bırakmış, başka bir gardiyan da, yeni bir voleybol topunu göze çarpacak bir yere koymuştu. Masaları süsleme işi bitmiş, Horoz baklayı ağzından çıkartmıştı:

– Haydi kızlar, hızlı davranın, elinizi çabuk tutun. Bugün çok özel bir ziyaret olacak. Savcı, yüzbaşım, binbaşı ve bir grup gazeteci sizi görmeye gelecek. Tabii ki hem ziyaret hem de ticarettir, ona göre. Bazı sorular sorulacak, siz de sorulan sorulara uygun cevaplar vereceksiniz. Ha bir de en güzel elbiselerinizi giymeyi unutmayın. Anlaştık mı kızlar?

– ..?

Tutuklular, savcı ve gazetecilerin neden geleceklerini öğrenince niyeti bozabilirlerdi. Horoz her olasılığa karşı gerekli hatırlatmaları aktarmalıydı.

– Beni dinleyin, diye başlamıştı yine.

Herkes, Horoz’un olduğu yere doğru bakmıştı. Horoz, kapının yanındaki sandalyenin üzerine çıkmış, kadınların her davranışını titizlikle inceliyordu. Sandalyenin ayağı sağlam basmıyordu yere. Sağa sola sallanan Horoz, yandaki ranzaya tutunduktan sonra sert ve yüksek bir ses tonuyla şu emri vermişti;

– Beni iyi dinleyin! Sonra ‘bilmiyordum’, ‘anlamadım’, ‘duymadım’

‘unuttum’ demeyin. Gazetecilerin soracakları her soruya mümkün mertebe cevap vereceksiniz ama vereceğiniz cevaplar önemlidir. Her cevap hayatınızı tayin edecek. Anlaşıldı mı?

– ..?

İnşallah anlaşılmıştır. Ses çıkmadığına göre anlaşılmıştır. Suskunluğunuzu da beni onayladığınıza, anlaşıldığına, daha da önemlisi hiç bir tereddüde yer vermeyecek kadar her şeyin açık oluşuna bağlıyorum. Tüm bunlara rağmen bir şey söyleyecek misiniz kızlar?

– ..?

– Şimdi de gazetecilere ne söyleyeceğinizi sıralıyorum. Söyleyeceğim her şeyi, oluşturacağım her cümleyi yüzbaşımın emirleri olarak anlayacaksınız. Burada, yani kadınlar koğuşunda işkence diye bir şey yok, hakaret yapılmıyor, küfür edilmiyor, rencide edecek davranışlar söz konusu değildir...

Her gün üç öğün yemek yiyorsunuz, her öğünde üç çeşit yemek geliyor. Yerleriniz geniştir, bu nedenle herkes tek yatakta yatıyor. Sadece haftada bir gün İstiklal Marşı’nı, bir gün de Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi’ni okuyorsunuz.

Koğuşunuza erkek gardiyan gelmiyor, üç sivil kadın gardiyan ihtiyaçlarınızı karşılıyor. Aslında üç kadın hizmetçiniz var, bunlar her istediğinizi yerine getiriyor. Mahkeme tarafından yasaklanmış olanların dışındaki tüm kitaplar serbesttir, okuyorsunuz. Her gün istediğiniz gazeteler de geliyor. Anlaşıldı mı?

– ?...

– O zaman anlaşılmıştır. Madem ki ses yok, demek ki her şey tamamdır. Tek bir olumsuz cevap ölümünüzü de getirebilir. Sorulara uzun uzadıya yanıt vermeye gerek yok, tek cümle halinde, hatta mümkünse hece hece cevap verseniz çok daha iyi olur.

Mesela “çok iyiyiz”, “hiç bir sorunumuz yok”, “günde en az üç öğün yemek veriliyor”, “dayak mı, işkence mi, onlar ne, ilk defa duyuyoruz bu şeyleri” gibi cevaplar sizin için çok daha faydalı cevap örnekleridir.

Kadınlar koğuşunun en küçük mahkumu 3 yaşındaki Helin’di. Annesi altı aylık hamileydi yakalandığında. Helin, içerde doğmuş, dışarıyı hiç görmemişti. Onun dünyası koğuştan ibaretti. Erkek olarak gardiyanları bilirdi. Zaman zaman gördüğü erkek tutuklulara

Kürtçe ‘amca’ der, onları sever, işkence yapan gardiyanlardan da nefret ederdi.

Horoz’un tehdit dolu konuşmasını da ağlayarak dinlemişti. Kadınlar karar vermişlerdi; idarenin ısrarına rağmen yeni elbiselerini giymeyecek, her zaman oldukları gibi olacaktı. Bir de konuşmayacak, sorulara yanıt vermeyecek, sorulacak her soruya suskun kalacaklardı. Eğer gelenler gerçekten de gazeteci idiyse; çaresizliklerini görünümlerinden, suskunluklarından çıkaracaklardı elbette.

O an gelip çatmıştı. Koğuşun kapısı kibarca açılmış, Yüzbaşı Esat Oktay, Minik Asteğmen, Apartman Sami, İç Güvenlik Amir Yardımcısı Üsteğmen Ali Osman Aydın, sivil giyimli birkaç kişi daha koğuşa girmişlerdi. Sonra da TRT 1’de program sunan Ertürk Yöndem ve ekibi. Grup içeriye girdiğinde kadınlar ‘hazır ol’da tek sıra halinde duruyorlardı. Esat Oktay koğuştaki kısa bir tur atıktan sonra sıra halinde ayakta esas duruşta bulunan kadın tutsaklara sert ve tehdit edici bir göz attıktan sonra yumuşak bir ses tonuyla;

– Burası da kadın koğuşumuz. Gördüğünüz gibi her şey tertemiz. Rahatları yerinde. Bol bol okuyor, yazıyor, yiyor, içiyor ve uyuyorlar.

Sonra sırtarak, voleybol topunun bulunduğu yere doğru yürümüş ve eğilip topu almıştı, ardından sıra halinde gelen heyetin görebileceği bir biçimde topu havaya fırlatmıştı;

– Görüyorsunuz işte, istedikleri zaman havalandırmaya çıkıp bol bol top da oynarlar. Zaman zaman ses sanatçıları getirip açık hava konseri de veriyoruz. Biliyorsunuz ki müzik ruhun gıdasıdır.

Esat’ın konuşmasının ardından koğuşa sessizlik çökmüştü. Kadın sıralarında süren ölüm sessizliği hala devam ediyordu. Kadın tutsaklar, kurallara, okulun işleyişine, askeri duruşa aykırı olmasına rağmen, bu kez suratları asık, boyunları bükük halde önlerine bakıyorlardı.

Helin de annesinin kucağında, oynanan komediyi izliyordu. O bile bir gariplik sezerken, ‘amcası’ Ertürk Yöndem’in birşeycikler anlamaması mümkün değildi. ‘Ünlü’ programcı, moderatör Ertürk Yöndem, Esat Oktay’a dönüp, sessizliği bozdu. Demek bu komediye böyle başlanacaktı. Ne denir, varsın olsun;

– Komutanım, gerçekten de sevindim. Olup bitenleri gözlerimle görünce; burada, sizin komutanlık yaptığınız bu cezaevinde, pırıl pırıl kızları nasıl eğitip vatan için hayırlı evlatlar haline getirdiğinizi

daha iyi anladım. Bu manzaranın, bu pırıl pırıl koğuşun, bu cennet gibi cezaevinin hikayesini Avrupalılara iyi anlatmak gerek. Anlatılmadığı için burada işkence olduğunu, hatta onlarca insanın öldürüldüğünü, mahkumların açlık ve sefalet içinde olduklarını söylüyorlar. Hani işkence, hani açlık, hani kötü muamele? Elin gavuru vargüciyle, binlerce kilometre uzakta bizi karalayarak zayıf düşürmeye çalışıyor. Komutanım buna izin vermeyelim. Bu okulu çoğaltalım, daha fazla cezaevi, daha fazla Diyarbakır inşa edelim.

Herif duygusal tonu tutturmuştu ama koğuşa yeniden sessizlik hakim olmuştu. Bazıları tir tir titriyordu. Yüzleri açık işkence izlerini taşıyanlar çoğunlukta, güç bela ayakta duruyor, zaman zaman yere yığılıyorlardı. Horoz, düşeni kaldırıp sıraya koyuyordu. Uzun zamandır kamplarda kalan esirleri andırıyordu hepsi de. Bir deri bir kemik kalmışlardı zaten. ‘Ünlü’ televizyoncunun nutkundan haz alan Esat Oktay kadınlara dönerek;

– Sayın Ertürk bey, sorun, istediğiniz soruyu sorun. Eğer tek bir tutuklu ‘burada bana kötü muamele yapıyor’ derse, ben her şeye razıyım. İstifa eder, çeker memlekete giderim. Benim olduğum yerde işkence mi olur yahu?

Yöndem aceleyle yanıtlamıştı onu;

– Ne münasebet komutanım. Her şey göz önünde. Soru sormanın bir anlamı yok. Sizden aldığım bilgiler temelinde hem gazeteye bir dizi yazarım hem de televizyona birkaç program hazırlarım. Siz merak etmeyin efendim!

Tutsaklar suskun kalmak zorundaydı. Tek bir söz hayatlarının sonu olabilirdi. Komaya sokulana kadar dövülür, ölmeseler de sakat kalabilirlerdi. Yapılanları dillendiremiyorlardı. Söyleselerdi de ne çıkardı ki? Kenan Paşa ve diğerleri tarafından sürekli denetlenen devlet televizyonundan gelmiş, Evren’den daha Evrenci gazetecinin kendisi de zaten Esat’tan daha Esatçı davranıyordu. Özel sektörden gelen gazetecilerde de bağımsız gazetecilik emareleri görülmemişti şu ana kadar. Hem hangi gazeteci gerçeğin peşindeydi ki? Hangi gazete patronu yapılanları yayınlayabilirdi ki? Hayır, ne gerçekleri kaleme dönecek cesur gazeteci, ne de bunları gazetesinde yayınlayacak cesur patron vardı.

Her şeyin karanlık ve herkesin bakar kör olduğu bir zamanda

askıda kalan gerçekler anlamsızlaşırken, onları ifade edebilecekler de sessiz kalmak durumundaydılar. Zamanın diliydi sessizlik; gerçekler ancak susarak ifade edilebiliyordu. Ama bu garipliğe anlam veremeyen de vardı. Ki, dayanamadı Helîn, dayanamadı bu yalancı kişiliklerin sahte gülümsemelerine ve annelerin, ablalarının sessiz çığlıklarına dayanamayıp, küçücük parmağıyla Esat Oktay'ı gösterdi:

– Bu adam işkence yapıyoy...
dedi, annesinin kucagında.

Hayat durmuştu sanki. Herkes dona kalmıştı. İşkenceciler dut yemiş bülbül gibiydiler. Helîn, Esat Oktay'ın, 'ünlü' televizyoncunun ve cellatların gerçeklerin gün yüzüne çıkmasını engelleme oyunlarını yüzlerine vurmuştu. Üç yaşındaki bir çocuk bile eğer korkunun kol gezdiği bu mekanda gerçekleri çıplak biçimde açığa çıkartacak cesarete sahipse, korkuyu yenmiş bir adam cehennemde olsa da doğruları dobra dobra haykırabilir bu ülkede artık...

Ve özgürlüğün ruhu diğer kadınlar...

Henüz yirmi-yirmi beş yaşlarında genç kadınlardı. Onlar da 12 Eylül Askeri Darbesi'nin estirdiği fırtınaya yakalanmışlardı. Zulüm onları da pençesine almış, faşizmin silindiri onların da üzerinden geçmişti. 12 Eylül'de karakol ve zindanlarda yapılan vahşete onlar da maruz kalmıştı. Onlar da gözaltında falakaya yatırılmış, Filistin askısına alınmış, elektrik kablolarına bağlanmış, taciz ve tecavüze uğramış, saçlarından tutularak yerlerde süründürülmüş, aç ve susuz bırakılmış, aylarca tecritlerde, nemli ve karanlık hücrelerde, pislik ve yeraltı dehlizlerinde çürütülmeye mahkum edilmişlerdi.

Evet, onlar da mahkemelerde siyasi savunma yapmış, Kürdistan devriminin haklılığını yargıçların yüzlerine haykırmış, yaşamın her alanında kadın ve politik kimliklerine sahip çıkmış, teslimiyet ve ihanete karşı büyük direnerek onurlarından asla taviz vermemişlerdi.

İşte onlardan birkaçı...

Ve Sakine ‘Orayı’ bir kez daha anlattı...

“...1981 Mart’ında Elazığ Cezaevi’nden Diyarbakır Cezaevi’ne götürüldüm. Daha ilk girişte cehennemi anımsatan bir yer gibi geldi. Askerler koridor boyunca dizilmişlerdi. Koridorun her iki tarafında dizili olan gardiyan ve muhafız askerler düşmanca bakıyor, fırsat buldukça da tekme tokatla vuruyorlardı.

İlk giriş askerlerin sataşma ve atıkları tekmelerle başlamıştı. Esat Oktay büyük bir nefret, kin ve tokatla karşılaşmıştı beni. Sözcüğün gerçek anlamıyla bir terör estirilmişti. Belli bir süre sonra, önce hücreye, sonra da Kadınlar Koğuşu’na götürülmüştüm. 80’e yakın kadın vardı. Partili, partili olmayıp ama sempatzan ve taraftar olan kadınlar vardı. 65-70 yaşındaki insanlar da, 12-13 yaşındaki çocuklar ve genç kız olanlar da vardı. PKK’nin dışında değişik hareketlerden kadın tutsaklar da bulunuyordu. Sayı sık sık değişiyor, fakat hiç bir zaman 70’ten aşağı düşmüyordu.

Diyarbakır Zindanı, Elazığ ve diğer zindanlardan çok daha farklıydı. Burada sistemli işkence vardı. Koridorda 70-75 arkadaş duruyordu. Herkes çıırılçılak olduğu halde, dayakla, şiddet ve işkenceyle içeri alınmıştı. Yani koridorun sağındaki ve solundaki her asker gidene kadar o arkadaşları coplarla dövüyorlardı. Kadınlar, yapılan işkence ve onur kırıcı uygulamalara karşı direniyordu. Direniş de işkence gibi sınırsız ve güçlüydü kadınlar koğuşunda. Burada da 35-36’daki direnişe bağlı olarak belli bir döneme kadar hiç bir kurala uyulmadı. (...)

İşkenceler sistematik ve her gün giderek biraz daha ağırlaşıyordu. Her gün, her saat, her dakika işkence yapılıyordu. Erkek arkadaşlarla kadın arkadaşlara yapılan uygulamalar aynıydı. Bu konuda eşitlik vardı; ‘kadındır’ diye es geçme durumu söz konusu değildi. Copla, kalasla, zincirle dövülme, falakaya yatırılma, kol ve bacaklardan asılma, askıya alınma, lağım suyuna yatırılma, foseptik çukuruna konulma, cinsel taciz gibi işkenceler çok yoğun ve sistematik bir biçimde yapılıyordu.

Kadınların koğuşu erkek koğuşlarından ayrı bir bölümdeydi. O bölüm de alt kat ve üst kat diye ikiye ayrılmıştı. Alt katta bir koğuş, diğer katta ise hücre bölümü vardı. Daha çok yeni gelenler oraya,

yani hücre bölümüne konuluyordu. Bazen tecrit edilmek istenilen kadın tutsaklar da oraya konulurdu. Üst kat L şeklinde iki koğuş halindeydi. Her iki koğuş da dolu oluyordu. Bazen bir ranzada, yani tek yatakta 4 kişi yatıyordu.

İşkence yöntemleri ve biçimlerini saymakla bitiremem. Bize yapılan işkenceler; tarih boyunca egemenlerin kullanmış oldukları ne kadar işkence varsa hepsini kapsıyordu. Her defasında, her seansta çok değişik işkence türü uygulanıyordu. Kadınlara karşı kullanılan en etkili işkence hiç kuşkusuz ki taciz ve tecavüz etme tehdidiydi. Sadece tehdit değil, bazı genç arkadaşlarımıza tecavüz de edildi. Tecavüz demoklesin kılıcı gibi başımızın üzerinde sallanıyordu. Sorgudan gelen bir çok kadın tutsağa tecavüz edilmişti. Betonda uzun süre tutma, yatırma, su içinde bıraktırma, falaka, cop, hortum ve zincirlerle dövme zaten günlük yaşamın bir parçasıydı. Bir de çoğu zaman toplu dayaktan, işkenceden, kalas ve coptan geçirme oluyordu. Lağım boruları bilinçli olarak tıkatıldığı için her taraf pislik içinde kalıyordu. Bizi boğazımıza kadar pislüğün içinde yatırıyorlardı. Bokların içinde bizi dolandırıyor, o şekilde marş sölettiriyorlardı.

Bu işkenceler her kadında derin izler bıraktı. Depresyona girenler oldu. Herkes darbe yedi. Bir çok rahatsızlık, hastalık gelişti. İşkenceler sürecinde kadınlardan şehit düşenler olmadı. Çıktıktan sonra Sîwêreg'li (Siverek) bir kişi intihar etmişti. O süreçte daha çok erkek arkadaşlardan şahadetler oldu. Erkeklerden tecrit olduğumuz için cezaevi içinde cezaevini yaşıyorduk adeta. Daha sonraki yıllarda kadınlar da açlık grevi ve ölüm orucu eylemlerinde yer aldılar.

Her an ispiyonculuk, itiraf, bilgi alma dayatılıyordu. Bilgi almaya çağırıyorlardı. Bu konuda baskı, işkence uygulama hep vardı. İtirafçılık, işkenceyle birlikte genel bir politika olarak dayatılıyordu. (...)

Erkek arkadaşlardan ayrı bölümde olduğumuz için gelişmeleri geç öğreniyorduk. 1982 Newroz'unda her şeyi göze alarak, Kadınlar Koğuşu'nda saatlerce halay çektik. Nerden bulduğumuzu bilmediğimiz beyaz renkte mumlar vardı, onları yaktık. Küçük parçalara böldüğümüz mumlarla, koğuşun ortasına 'Bijî Newroz' yazdık ve etrafında halay çektik. Direniş umudunu hep taşıdık; bir gün mutlaka direnişin yeniden başlayacağını düşündük ve hep inandık. 'Newroz'da bir

şeyler olur' diye düşünüyorduk. Cezaevinde çok derin bir sessizlik vardı. İki kişi yan yana geldiğimizde bile dayak yiyorduk ama Newroz halayımız saatlerce sürmüş, Kürtçe marşlar söylemiştik. Müdahale edilmedi ama ertesi gün gelip grup grup dövdüler.

O gün yemek almaya giden bir arkadaş, Mazlum arkadaşın ölüm haberini getirmişti. İçeriye girer girmez ağlayarak, "Mazlum arkadaş şehit düşmüş" dedi. İlk tepkimiz ağlamak oldu. Yavaş yavaş şahadetin anlamını kavramaya, daha güçlü layık olacağımızı düşünerek hareket etmeye çalıştık. Arkadaşları topladık, saygı duruşunda bulunduk. Konuşma yaptık. Düşman 'intihar etti' diyordu. Newroz eylemi olarak algıladık. Bir çıkış ve atılım yapma mesajı olarak değerlendirdik. Büyük bir acı duyduk tabii. Koşulların tersine çevrilmesinde bu arkadaşların en önde kendilerini ortaya koymalarını yüce görev olarak algıladık. O gün herkes ant içti; "Koşulları tersine çevirmek için ne gerekiyorsa onu yapacağız" diye.

Curnê Reş'li (Hilvan) Duriye ana vardı. Durmadan ağıt yakıyordu. Gelip dövdüler, işkence yaptılar, yerlerden sürüklediler ama o aldırmadı. Gün boyu ağıt yakmaya devam etmişti. Düşmana inat, göğsüne vura vura ağıt yakıyordu. Mazlum'un yiğitliğini, gözüpekliğini, düşmana karşı duruşunu anlatarak ağlıyordu. Taniyordu Mazlum arkadaşını.

O günden sonra her şeyimiz değişti. Davranışlarımız, duruşumuz, tutum ve tavırlarımız, daha da ötesi ruh halimiz değişti. Sanki yeni bir düşünceyle yeni yeni bir yaşamı öğrenmiş olduk. Herkes bir biçimde kendisini sorguladı. Çeşitli planlar yapmaya başladık. Böyle yaşayamayacağımızı, mazlum'dan sonra içinde olduğumuz hayatın anlamının artık olmadığını düşünerek eylem planlarını yapmaya başlamış ve attığımız her adımı sorgulamaya başlamıştık. Rüyalarımız bile değişmişti. Tüm bunları günlük olarak birbirimizle paylaşıyorduk. Tabii ki çok gizli ve fısıltı halinde. Hani 'yerin kulağı var' derler ya, biz de yerin kulağını olabileceğini düşünerek birbirimizle konuşuyorduk.

Aynı gündü. Mahkemeye gidiyordum. Yine dayakla, yine işkenceyle, yine her türlü ahlak dışı davranış ve küfürle başlayan bir mahkeme günüydü. Gidiş gelişlerde koşullarda bir eylemin olup olmadığını öğrenmeye çalışırdık. Bu kez de aynı çabayla birçok girişimlerde

bulundum. Sonuçta Dörtler'in eylemini öğrenmiş oldum. Artık her mahkemeye gidip geldiğimizde bir olayı öğreniyorduk. Direniş başlamış ve belli aralıklarla bildiğimiz ve yakından tanıdığımız arkadaşlar hayatlarını kaybediyorlardı.

14 Temmuz Ölüm Orucu'nu sonlarına doğru duyduk. Anonslar yapıldı. Biz 'duymayalım' diye bazı kadın arkadaşları alıp tecrit ettiler. Tecride alındığımızda bazı şeyler olduğunu anladık ama ne olduğunu bilmiyorduk; genel anons yapıldığında anladık. "Bunlar Ölüm Orucu'na başlamış ama yiyorlar" diye karalamalar yapıyorlardı... 3-4 arkadaşlık. Karar verdik, hazırlık yaptık. Mahkeme gününü bekliyorduk. Biz de orada başlatacaktık. Dilekçemizi hazırladık. Olup bitenleri bilmiyorduk, sonra duyduk ki Ölüm Orucu sonuçlanmış, eylemin sonunda da 4 arkadaş şehit düşmüş.

84'e kadar cezaevi direnişleri çok önemli bir etki yarattı, çok belirleyici rol oynadı. Davanın haklılığı, mücadele umudunun yeşermesi, sönmemesi... Sistem böyle bir çıkışı zindan şahsında boğmak istedi. Bunu başaramadı. Önemli olan budur. Bu sonuçtur. Mücadele bununla ete kemiğe büründü. Yeniden kendini örgütleme, yeniden kök salma, bunun kararlılığını gerçekleştirme... O dönem sadece cezaevi idaresi değil, devletin çizgimize yönelik planıydı. Burayı, yani Diyarbakır Cezaevi'ni esas aldı, pilot bölge olarak seçti. Her direniş karşısındaki tutum ve günlük olarak yürüttüğü politika bir bütündü. Mücadele bir bütünlük kazandı. Mazlum arkadaş, Dörtler, Ölüm Orucu eylemi ve 15 Ağustos... Bunlar kilometre taşlarıdır. Sistemin temsilcileri hep iki yüzlü davrandılar. Politik karakterlerine ne uygunsa onu yaptılar. Mazlum'un eyleminin herkeste yarattığı etki, bağlılık, umut, onun yemini hiçbir maddede olmaz. Herkeste büyük bir direniş ruhu, kazanma umudu yarattı.

O tecrit koşullarında, çalışma ve Parti'nin geri çekilmeden sonraki genel yapısı hakkında bilgimiz olmamasına rağmen, mücadelenin durdurduğuna inanmadım hiç bir zaman. Umudumu asla yitirmedim, Parti'nin bir gün yeniden geri döneceğine olan inancımı hep korudum. Bunu mahkeme salonlarında da yüksek sesle ifade ettim. Her mahkemeye çıktığımda; "bu mücadele durmadı, durmayacak" dedim. Düşmanın "bitirdik" dediği dönemde, "hayır, bitiremezsiniz" diyerek mücadeleye olan inancımı haykırdım onların yüzlerine.

Nuran Çamlı Maraşlı:

(...)

“...Diyarbakır Zindanı hayatımızın önemli bir parçasını oluşturuyor. 12 Eylül Cuntası’nı Mamak Askeri Cezaevi’ndekeyken karşıladım. Bir yıl Mamak’ta kaldıktan sonra Diyarbakır Cezaevi’ getirildim.(...) Cezaevinin bütün duvarları Mustafa Kemal ve Kenan Evren’in resimleri, sözleri, ırkçı sloganlar ve Türk bayrakları ile donatılmıştı. Yüzlerimiz duvara dönük bekletilirken, insan azmanı askerler, Mamak’tan gelen ‘azılı teröristler’i görmek için eğilip yüzümüze bakıyor, aralarında ‘bunlar mı ulan Mamak teröristleri’ diyorlardı. (...)”

(...) “Bir askerin ‘sola dön!’ komutuyla döndük ve alaylı bir gülümsemeyle ‘hoş geldiniz’ diyen Cezaevi İç Emniyet Amiri Yüzbaşı Esat Oktay, işkenceci ekibi ve meşhur köpeği Co ile karşılaştık. (...) Askerler, kendimizle getirdiğimiz bir kaç parça eşyamızı didik didik ararken, biz de hazır ol vaziyetinde Esat Oktay’ın emirlerini dinliyorduk: ‘Burası Diyarbakır Cezaevi, burada Allah benim. Hepiniz dediklerimi yapmak zorundasınız. Ben burayı hizaya sokmak için gönüllü geldim. Benim olduğum cezaevinde kuş bile uçamaz, buradaki bütün kurallara sizden öncekiler uyduğu gibi, sizler de uyacaksınız..’ diye, uzun uzun talimatlarını anlatmaya koyuldu.”(...)

(...) “Esat Oktay nutkunu bitirdikten sonra ekibine ‘gerekli yere götürün ve iyi ağırlayın, biraz sonra geleceğim’ diye emir verip ayrıldı. Onun gitmesiyle, askerlerin her yandan tekme tokat girişmeleri bir oldu. Birden “soyunun ulan!” sesini duyduk. Soyunmayınca iyice hırçınlaşıp, her birimizi onbeş yirmi kadar asker aralarına alarak bütün güçleriyle vurmaya başladı. Dayak sırasında bir arkadaşımızın kulağı patladı. Her yanı kan içindeydi ama askerler için bu bir şey ifade etmiyordu. Erkek arkadaşların üstlerini yırtarak çıkarttılar, sıra donlarını çıkarmaya gelmişti. Bizim dayak faslımız devam ederken, bir yandan da güzel buldukları yanlarımızın hoşlarına gittiğini söylüyor, lafla sarkıntılık ediyorlardı. Sonuçta biz iki kadın arkadaş da kazaklarımızı çıkardık. İç çamaşırlarımızı da çıkarmamızı istediler, çıkarmadık. Kendileri yırtarak çıkardılar, göğüslerimiz ortaya çıktı. Sözüm ona vücudumuzda ‘yara izleri var mı’ diye bakıp, tutanağa geçeceklermiş. Benim göğsümün ortasında küçüklükten

kalma kedi tırmığı izi vardı. Bu, onlar için bir malzeme oldu ve elle sarkıntılığa başladılar. ‘Senin memelerin onunkinden güzel, seninki küçük, seninkinin uçları daha seksi vs...’ gibi sözlü sarkıntılıklar eşliğinde ‘tutanak’ işlemini bitirdiler. Üç saate yakın arama ve kayıt adı altında yaptıkları işkenceden sonra biz iki kadını diğer arkadaşlarımızdan ayırıp bir hücreye götürdüler.

Kısa bir süre sonra Esat Oktay tekrar geldi. (...)Saatler süren bir nutuk çekti bize. Konuşmasından sonra askerlere hitaben, ‘ne yapacağınızı biliyorsunuz’ diyerek, hücreden ayrıldı.

“Esat Oktay’ın hücreden ayrılmasıyla, ellerinde kalın kalaslarla işkenceci ekibi, Kara Bela, Laz Mevlüt, Ömer Çavuş, Posta Eyüp, Horoz adlarındaki azılı gardiyanlar onun yerini aldı. Bize akıllarına ne gelirse, yığınla abuk sabuk sorular sorup, cevabını beğenmediklerine ‘olmadı’ deyip, ceza olarak her defasında coplarla her bir elimize en az yirmişer defa vuruyorlardı. Bu kez başka bir gardiyan, ‘yine olmadı kız, a... s...’ diyerek, falakaya çekiyordu... İlerleyen saatlerde daha fazla kuduran gardiyanlar çok daha korkunç işkenceler yapıyorlardı. Sabaha kadar falaka, dayak devam etti. Ellerimiz, ayaklarımız mosmor kesilmişti, acıdan sızıdan bağıırıyorduk...”

“Gün ağardığında, ekibin başı Kara Bela, ‘Havalandırmaya çıkın, yan koğuşla konuşursanız a... s.... Artık konuşmak, işaretleşmek, cama çıkmak, yemek yemek, içmek, tuvalete gitmek, volta atmak yasak. Bunlara uymazsanız buradan cesediniz çıkar. Biz sık sık geleceğiz, canınız sıkılmaz’ talimatını verip, toplu halde çekip gittiler...”

15 gün boyunca o hücrelerde kaldık. Her sabah ve akşam sayımlarında mutlaka dayak yerdik. Her şey yasaktı; yemek, içmek, tuvalete çıkmak, konuşmak... Kısacası aklınıza ne gelirse o yasaktı...

Daha sonra bizi önce tecrit bölümüne, ardından da kadınlar koğuşuna verdiler. Burada tüm tutsaklar gibi dayağı, falakayı, hakareti, işkenceyi hayatımızın doğal bir parçası olarak algılamaya başlamıştık...”

“...Biz kadınlar yaşamın hiçbir alanında erkeklerle eşit haklara sahip olmazken, Diyarbekir Zindanı’nda her anlamda eşitliğe sahiptik. İşkencede, hücrede, tekmilde, askeri eğitimde, sürünmede, sınav çekmede ve diğer ne varsa! Yani erkek koğuşlarında uygulanan bütün işkenceler biz kadınlar için de geçerliydi. Hatta fazlası var,

eksiği yoktu. Örneğin; Türk anayasasına göre kadınlar askerlik yapamazdı ama biz Diyarbakir’de yıllarca, bir askeri kışlada bir erin yaptığı ne varsa hepsini yaptık. Yemek duasından nöbete, nazari ve ameli eğitimden sürünmeye, tekmil vermeden künye okumaya, sınav çekmeden defalarca otur kalkmalara, askeri marşların her gün, her saat okunmasına, mıntika temizliğinden günde üç öğün sayımlara kadar....

“İki kişinin yan yana gelip bir laf etmesi kesinlikle yasaktı. Yanındaki ister anan, ister bacın veya başka bir yakının olsun, fark etmiyordu. Konuştuğumuzu yakaladıkları an, saat kaç olursa olsun işkenceci manga koğuşa gelip hepimizi falaka ve sıra dayığına çekti. 25 kişilik koğuştaki 75 kişi kalıyorduk. İkişer ikişer ranzalarda, geri kalanlar tek battaniye ile yerlerde ranzaların arasında yatıyorduk. (...)

“Her koğuş duvarında altışar küçük mazgal ve bunların üzerinde üç üstten, üç tane alttan olmak üzere, altı gözetleme deliği bulunuyordu. Yirmi dört saat bu mazgallardan gözetleniyorduk. Askerler istedikleri saatte bu mazgal deliklerinden bizleri izleyebiliyorlardı. Bir ay sürekli dayakla geçen hücre ve tecrit cezasının bitişinden sonra ilk koğuşa çıkarılışımızda belleğime kazınan bu mazgallar olmuştu. Uyurken hepimizin yüzü mazgallara dönük, sağa-sola dönmek yasak, sırt üstü yatmak zorundaydık. Öyle ki, asker bizi görmek istediğinde direkt yüzümüzle karşılaşabilmeliydi.

“Benim yatak arkadaşım, PKK davasından yargılanan ve ağır cezaya çarptırılan Sakine Cansız arkadaştı. ‘Yat’ emri verildiğinde Sakine’yle ara ranzalara geçip pijamalarımızı giyinirken bana, yavaşça nasıl yatmam gerektiğini anlattı, uyumak üzere yatağıma geçtik. Battaniyeyi yarıya kadar ağzıma doğru çektim. Belki nefesimin sıcaklığıyla uyurum diye.(...)

“...Adet görmek bir işkence idi... Her kadının doğal hallerinden aylık adet görme, bizlerde bir işkence halini almıştı. Çoğu arkadaş stresten adet olamıyor, bunun yarattığı bir takım hastalıklar yaşıyorlardı. Aşırı sinir, şişmanlık, terleme vs... Adet görenlerimiz ise ‘keşke biz de olmasaydık’ diye her ay neredeyse dua ediyorduk. Çünkü koğuştaki pamuk, bez, ped gibi korunmaya yönelik malzemeleri bulundurmamak yasaktı. Kanaması olan arkadaş ya direkt kendi ya da koğuş sorumlusuna

haber verir, o da gardiyanı çağırıp tekmil vererek, bir miktar pamuk alırdık.

Tekmili şöyle verirdik; ‘Nuran Çamlı, 1961, Mûş doğumlu. Kanamam var, pamuk alabilir miyim komutanım?’ Gardiyan ne için pamuk istediğimizi bilmesine rağmen, iğrenç duygularını kabartıp, ağzından köpükler saçarak, ‘niye istiyorsun ağzuna suçtuğum, olmadı hele bir daha de’ diyerek, defalarca tekrarlatırdı.(...)

“Gardiyanı tekmil vermeden, olduğumuz yerden ayrılmak yasaktı. Nereye gidersek gidelim; tuvalete, mutfaka, koridora vs izin almak zorundaydık. Tekmil vererek gittiğimiz gibi geri döndüğümüzde de tekmil vererek yerimize geçmek mecburiydi. Örneğin, adet günlerimizde kirli pamukları atmak tam bir işkenceydi. Koşar adımlarla gardiyanın yanına gider, hazır ol vaziyetine geçer, künye okuduktan sonra ‘elimdeki çöpü atabilir miyim komutanım?’ derdik. Aramızda şöyle bir diyalog geçerdi:

- Ne çöpüdür, ağzuna suçtuğum?
- Kirli pamuk komutanım.
- Kirli pambuk nedir qaltax?
- Kanamam vardı, onun pamuğu komutanım.
- Neren ganadı, ağzuna suçtuğum?

Bu soruya yanıt vermez, kafamız dik ve karşıya bakar vaziyette çöpü atmak için izin çıkmasını beklerdik. Gardiyan histerik duygularını giderdikten sonra, ‘at ağzuna suçtuğum’ diyerek izin verirdi. Koşar adımlarla çöpü atıp gelir, tekrar tekmil verirdik...

“...Diyarbakir Sıkıyönetim Komutanlığı Rızgari – Ala Rızgari Ana davasının iki kadın sanığından birisiydim. Mahkeme sabahı erkenden kaldırılıp ana koridora çıkarıldık. Davanın bütün sanıkları gardiyanların küfür ve hakaretleri içinde koridora diziliyorlar, yüzleri duvara dönük olarak hazır ol vaziyetinde bekletiliyorlardı. (...) Her mahkemeye gidiş gelişlerde büyük işkencelere maruz kalıyorduk. (...) Yine küfür, hakaret ve rastgele bahanelerle kafalara yumruk, ayaklara tekme ile ellerimiz arkadan kelepçelendi. Kelepçeler neredeyse kan oturasiya kadar sıkılıyordu. Sonra sıra halinde ayrıca birbirimize zincirlendik. Ayaklarımızı da birbirine ancak birer adım atacak serbestlikte zincirledikten sonra, başlarımız yere eğik vaziyette, cezaevi avlusunda bizleri bekleyen askeri cemselere bindirildik. Ne bindirilme! Birbirine

zincirlenmiş vaziyette ve itile kakıla yürümek mümkün değildi, birinin sendelemesiyle birbirine bağlı olan hepimizin domino taşları gibi dengemiz bozuluyor, devriliyorduk. Cemselerin içinde yine hepimiz ayakta ve arka arkaya, yapışık vaziyette sıkış sıkış dolduruyorduk. Diyarbakir sıcaklığında, bu kadar insanın nefesi ve havasızlıktan adeta bayılırcasına mahkemenin yapılacağı garnizona götürülüyorduk. (...)

“Mahkeme salonuna alındığımızda da, göz ucuyla bile olsa sağa sola bakmamız yasaklanmıştı. Gözlerimizi hep karşıya, ‘Adalet Mülkün Temelidir’ yazısına dikip sabit tutmak zorundaydık. Bu intizama uymayanlar mahkeme salonunda hakimlerin gözü önünde coplarla yere seriliyorlardı. (...) Hakimlerin karşısında da esas duruşta durmak ve onlara ‘komutanım’ diye hitap etmek zorundaydık. Bize tıpkı gardiyanları hatırlatır biçimde tuzaklı sorular yöneltiyor, ‘evet’ ya da ‘hayır’ gibi kısa cevaplar vermemizi bekliyorlardı...”

“...Cezaevindeki görevlilerin tümü askerdi. Hepsi askeri elbise giyiyordu. Esat Oktay’ın ekibi ise özeldi. Bu işkenceci grup zaman zaman normal asker sağından daha uzun saçlı, bıyıklı, sakallı ve sivil elbiselerle de gelebiliyordu. Özellikle Kara Bela alışılmışın dışında bir askerdi. Bizim koğuşun gardiyanı da askerdi. Tipik bir SS idi. (...) Kadınlar Koğuşu gardiyanı olduğu için arkadaşları onu ‘Horoz’ diye çağırırdı. Yani biz tavuk, o ise ‘horoz’umuzdu. Kadınlar Koğuşu’nun gardiyanı kim olursa olsun lakabı aynıydı: ‘Horoz.’ (...)”

“...Yüzbaşı Esat Oktay ekibine her türlü inisiyatifi vermiş, üzerimizde her şey yaptırma hakkı tanımıştı. O nedenle gerek gardiyan, gerekse işkenceci ekibin diğer elemanları istedikleri saatte, gece geç saatlerde zil zurna sarhoş bir halde koğuşun kapısını açar, hepimizi saatlerce hazır ol vaziyetinde tutar, hakaret, küfür, dayak, falaka seansından sonra giderlerdi. (...)

(...)

“... Esat Oktay’ın ‘kızım’ dediği Co isimli köpeği, biz kadın tutsaklar besliyorduk. Sabah yemeği için bizim hücreye getirilirdi. Her sabah yeni kesilmiş iki kilo yağsız kuzu eti, bazen de dalak, ciğer yediriyorduk. Gardiyan, köpeğe her akşam kan içtirildiğini söylüyordu. Celladımızı kendi ellerimizle besliyorduk. Biz karnını doyurduktan sonra erkek arkadaşların üzerlerine saldırtmak için

diğer koğuşlara götürüyorlardı. Bazen havalandırmada seslerine tanık oluyorduk. Esat Oktay koğuşa her gelişinde köpeği de mutlaka yanında olurdu. Co'ya yemek verdiğimiz için bizi tanıdığını ve saldırmayacağını düşündüklerinden yemek yedirmenin dışında fazla getirmiyorlardı yanımıza...

“...Bir gün benim de içinde olduğum yedi arkadaş, Sakine Cansız, Gönül Atay, Cahide Şener, Fatma Çelik, Aysel Çürükkaya ve soyismini hatırlamadığım Halide adındaki arkadaş keyfi olarak iki gün hücre cezası verildi. Koğuşta dakikalarca süren falaka faslından sonra hücreye indirildik. Her zamanki gibi bütün doğal ihtiyaçlardan men edildik. Akşam sayımında işkenceci ekip zil zurna sarhoş, kahkaha atarak, ellerinde zincirlerle hücreye geldiler. Alay olsun diye zaman zaman isimlerimizle hitap eder, ‘Nurancığım, Sakineciğim, Gönülcüğüm, Ayselciğim’ derlerdi. O akşam, böyle hitap etmeye karar vermişlerdi. Hepimize öncelikle 20-20 el falakasıyla seansımız başladı. Kadınlık onurumuzu aşağılayıcı sohbetlerinden sonra kendi aralarında bir mahkeme kurdular. Kara Bela hakim, Ömer Çavuş savcı, diğerleri kah infaz memuru, kah savcı oluyorlardı. Sırayla isimlerimizi söyleyip, hakkımızda verdikleri cezaları tarafımıza tebliğ ediyorlardı.

Şöyle ki; Kara Bela; ‘Hepsi için ellişer el, ellişer ayak falakası talebiyle duruşmayı açıyorum,’ diyor. Laz Mevlüt Kara Bela’nın önerisine itiraz ederek, ellişeri az bulunduğundan, ‘sayı yüze çıkarılmıştır’ diye yanıtlıyor. Bu kez Kara Bela itiraz ediyor; ‘Yetmiş beşte anlaşılmı, ne acelen var yarak, nasıl olsa sabaha kadar kızlarla beraberiz, yüzü de geçeceğiz, ne güzel eğleniyoruz, daha ne istiyorsun?’ diyordu. Bu cezada karar kılıp uygulamaya geçtiler. Her bir elimize yetmiş beşer olmak üzere, toplam yüz elli el sopası yedik. On copu çektikten sonra ellerimiz dirseklerimize kadar uyustu, morardı. Cop inip kalktıkça ellerimiz patlayıp kan akmaya başladı. Öyle ki artık ellerimizi açamaz hale geldik. Yine de sayı tamamlanmadı diyerek bu kez ellerimize -köpeklerin patilerini yukarıya kaldırdığını düşünün- o halde vurmaya devam ettiler. Ellerimiz bileklerden bağımsız olarak kendiliğinden düşüyor, tırnaklarımızın ucundan kanlar akıyordu. Bir süre sonra ellerimizi kaçırmaya başladık, bu kez içi demir coplarla rastgele vurdular. Tamamen güçsüzleşmiştik,

coplar bedenlerimize indikçe boğazımız yırtılırcasına çığlık atıyor, bağıryorduk, seslerimiz birbirine karışıyordu. Çığlıklarımız gecenin geç saatinde havalandırmada yankı yapıyordu. Durmaksızın vurarak verdikleri sayıyı bitirdiler. “Bu kez, her birimize ellişer olmak üzere yüz falaka da ayaklarımızdan yedik. Ayaklarımız da kısa sürede ellerimizin durumuna geldi. Ayakların altında yarıklar açıldı. Yoruldukları için Kara Bela hakim sıfatıyla, ‘beş dakika ara verilmiştir’ dedi. Biz ise kendimizde değildik, hepimiz yerlerde inliyorduk, işkenceciler üzerimize abanmış vücudumuzun muhtelif yerleriyle oynuyor, ‘çok mu acıyor canım’ diye alay ediyorlardı.

Beş dakikaları dolmuş olacak ki, tekrar Kara Bela’nın sesi duyuldu, ‘Ayağa kalkın ulan, a... s... or.., bu akşam hepinizi tek tek s...’ Bizi zorla ayağa kaldırmaya çalıştılar, patlayan ayaklarımız bizimle değildi, ayakta duramıyorduk. Ayağa kaldırma bahanesiyle bedenlerimize sarılıyor, iğrenç sapık isteklerini tatmin ediyorlardı. Bu kez sözlü saldırıp, psikolojik olarak yönelmeye başladılar. Hepimizi burun, ağız, kulak, kaş, göz, kirpik, yanaklarımızdan göğüslerimize kadar değerlendiriyor, hoşlarına giden yerlerimizde elleriyle geziniyorlar, ‘Gönül’ün burnu Fatma’ninkinden güzel’, ‘Sakine Nuran’dan daha endamlı’, ‘Cahide’nin memeleri daha iri değil mi?’ diyor, her birimize laf atıp, kendilerince moralimizi bozmak için de bazı yerlerimizle ‘sen bu çirkinlikle evde kalırsın, kendine koca bulamazsın, bak biz varız, biz seni s..., hallederiz’ diye alay ediyor, birbirlerine ‘onu önce ben s...', ‘ne kadar çirkinsin, ben karı diye s... sana s...' diye çok iğrenç konuşuyor, histerik şekilde bağıryıyorlardı.

“...Halide arkadaşımız bir kolundan özürlüydü. Dirsekten itibaren eli yoktu. Kalan et kısmı top halini almıştı. Halide’nin önce yüz hatlarıyla epey bir alay ettiler. Kara Bela, arkadaşın özürlü kolunu tutarak zorla açmaya çalışıyor, bir yandan da ‘bomba atarken elinde mi patladı, kolsuz kahraman’ diye, onuruyla oynuyordu. Halide’nin kolunu biri bırakıyor, diğeri alıyor, aynı yöntemi uyguluyorlardı.

“...Gerek fiili işkence, gerekse onurumuzla oynama seansları sabaha kadar sürdü. Hiçbirimizde hal kalmamıştı. İyice yorulmuş, gönüllerini eğlendirmiş olacaklar ki, Kara Bela’nın ‘bu gecelik yeter, yarın geleceğiz kızlar’ demesiyle hücrenin kapısını kilitleyip gittiler.

“...Hem fiziksel, hem de psikolojik olarak kötü durumdaydık.

Ağrımayan bir yanımız, morarmamış küçücük bir et parçamız kalmamıştı. Kendi başımıza kaldığımızda sırayla birbirimizin vücutlarına baktık. Ten rengimiz değişmiş, her yerimiz çürük içindeydi. Bir süre sonra kendimizi toparlamaya çalıştık, herkes kendinden önce arkadaşının yarasını üflüyor, onu teselli etmeye çalışıyordu. (...)

“...Hücre tavandan eşitlenmiş iki pencere, bir ranzanın sığabileceği büyüklükteydi. Burası gardiyan odasıymış, ancak gardiyanlar sürekli işkence nöbetlerinde oldukları için burayı kullanmıyorlardı. Bize hücre yapmışlardı. Bir köşeyi tuvalet yapıp sırayla ihtiyacımızı karşıladık. Taban eğimli olduğu için kısa sürede çiş birikintisi altımıza kadar ulaştı. Ha üzerimize yapmışız, ha oraya fark etmiyordu.

Hava soğuktu, çışten üstümüz ıslanınca iyice üşümeye başladık. Birbirimize sokulup nefeslerimizle ısınmaya çalışıyorduk. Acımızı unutmak için herkesin bir şey anlatmasına karar verdik. Önce gardiyanların taklitlerini yaparak başladık, sırayla komik bir olay, fıkra veya unutamadığımız bir anımızı anlatacaktık. Aramızda konuşmak yasak olduğundan, oldukça yavaş konuşuyorduk. Sakine Dersim’liydi. Köylerinde ‘Apê Xidir’ adında gerçekten yaşamış ve Dersim’de efsaneleşmiş bir yaşlı amcanın yaşamından kesitler anlattı. Sakine’nin dışında bizler bir şey anlatamadık. Çünkü anlattıkları öylesine moral olmuştu ki, artık hiç birimiz başka birşey anlatmaya yanaşmıyorduk. Gülme krizine girmiştik, zaten dayak yiyorduk, bir de güldüğümüz için dayak yerdik. Gülüyorduk ama acı ve sızılarımızın da dozajı artıyordu. Aldığımız tek önlem, patlayan el ve ayaklarımızı mümkün olduğunca bir yerlere değdirmemektir. Çünkü açık yaraydı ve hücre oldukça pisti, mikrop kapabilirdik.

“...İki günlük hücre cezamızı, ilk günün tempo ve işkenceleriyle bitirdik. Koğuşa götürülmeden Esat Oktay hücreye geldi. Yüzümüz dahil, görünen her yanımız şiş ve morluk içindeydi. Görüntümüz Esat’ın çok hoşuna gitmişti, en yakınındaki askerin başını okşayarak,

“...Ellerinize sağlık, güzel olmuş” deyip bize dönerek ‘nasılsınız kızlar, akıllandınız mı?’ diye sordu. Banyoya götürülmemiz, yıkanmamız emrini verdi ve hücreden ayrıldı. Gardiyan tek sıra halinde bizi banyoya soktu, banyo bitene kadar kendi de kapının dışında bekledi.

Büyük olasılıkla kapıyı açıp bizi izliyordu. Hiçbirimizin durumu iyi değildi ki, diğerine yardım etsin. Tutmayan ellerimizle üzerimizdeki pislikleri yıkayıp, temizlenip koğuşa öyle çıktık. Bizi Esat Oktay ve ekibi karşıladı. Koğuştakilere gözdağı olsun diye Esat bizi içtimaya sokmayarak orta yerde tutup, her zamanki nutkunu attı, koğuşa dönüp yüzlerimizdeki morlukları kastederek, ‘renkli yüz görmek iyi oluyor değil mi kızlar, arkadaşlarınıza ilaç sürün, yarına bir şeyleri kalmaz’ diye bir de ‘babalık’ yapmaya çalışıp koğuştan toplu halde ayrıldılar...”

Rahime Kesici:

“...12 Eylül’de işkencenin merkez üssü Diyarbakır 5 No’lu Cezaevi’ydi. 5 No’lu Cezaevi’nin ‘her yeri kanla dolu bir zindandı. Elektrik verme, falakaya yatırma, tuzda yürütme, su dökme, soyma gibi her türlü işkence yönteminden geçirildik ama bu işkenceler içinde gözyaşlarımızla gülüyorduk” (...)

“...DDKD davasından gözaltına alındım. Gözaltına alınma şeklim çok korkunçtu. O süre zarfında sürekli gözlerimiz bağlıydı. Kürtlerde bir laf vardı, ‘Kadının saçına, erkeğin bıyığına dokunulmaz’ ama arkadaşlarımızın yanında saçlarımızdan sürükleyerek, her türlü kaba dayagın olduğu bir gözaltı süreci yaşadık. Parmaktan elektrik verme, falakaya yatırma, tabanlarımızı patlatıp daha sonra tuzda yürütme, su dökme, soyma, cinsel tacize yönelme, anneni ve babanı öldürürüz tehdidinde bulunuyorlardı. Gözaltı süreci tam olarak 45 gün sürdü. Tuvalete günde bir defa götürdükleri yetmiyormuş gibi buna rağmen askerler bizi copleyarak götürüyordu...”

“...Bana kadın polislerin, kadın kimliklerini unutup, işkencede erkek arkadaşlarına yardım etmeleri, aynı hakaretleri onların da bize söylemeleri çok şaşırtıcı gelmişti. Kendime sürekli soruyordum, ‘Bunlar nasıl anne olabilir?’ diyordum. Onlar insanları sevmiyorlardı, peki nasıl kendi çocuklarını sevebilecekler aklım almıyordu. Tanımadığı insanlara nasıl eziyet edebiliyordu. Bunları düşündüğümde şu sonuca varıyordum, bunlar insan değiller, hayvanda değiller. Bunların tamamıyla farklı bir yaratık olduklarına inanıyordum. O dönem saçlarımızı kesiyorlardı. Yaşlı annelerimiz vardı, yazmalarını açmak is-

temezlerdi, bu Kürtler arasında aşiretler arası bir kavga nedeni olurken, bunu Diyarbakır Zindanı'nda yaptılar. Aldılar yazmalarını çıkardılar ve örüklerini kestiler. Çok gurur kırıcıydı. O kadınlar kendilerini en ağır işkencelerden geçmiş gibi görüyorlardı...”

“...Kantinden gelen sütlerin dahi ‘içinde mesaj olabilir’ diye saatlerce kontrol ediyorlardı.

En lüks yemeklerimiz kuru ekmekle yediğimiz soğan ve zeytindi. Tırnaklarımız ikiye bölünceye kadar demir çubuk ve kalaslarla parmaklarımıza vuruyorlardı. ‘Biz düşmanlarımız sevinmesin diye o işkenceler içinde gözyaşlarımızla gülüyorduk. Cezaevinde uygulanan vahşete rağmen mücadeleye olan inancımız ve güçlü kişiliklerimizle yürütülen mücadeleden hiçbir zaman pişmanlık duymadım, yaşamım boyunca da duymayacağım..”

Zeynep H. Kılı:

(...)

“...Şimdi; 24 ve 25 Eylül 2010'da İsviçre'de 5 No'lu Cezaevi tutuklularının buluşmasında, 16. koğuşta yatan bir arkadaştan dinlediğim bir olayı anlatmakla başlayacağım.

‘Bizi esas duruşa aldılar. Esat Oktay Yıldırım gardiyanlarla içeri girdi. Gardiyanlardan birine zeytin yağı ve zeytin yağını koyacakları iki kap getirmelerini istedi. Anında Esat Oktay Yıldırım'ın istemi yerine getirildi. Qoser'li (Kızıltepe) Sêrt Misirc'li (Siirt-Kurtalan) iki arkadaş isimleri söylenerek esas duruşta bulunan bizlerin ortasına alındılar. İkişi çıırılçıplak soyunduruldu. Zeytin yağı kaplara boşaltıldı, coplar tutuklu arkadaşların eline verildi ve zeytin yağında copların yağlanması emredildi. Coplar yağlandı, bu sefer copların bir birlerinin makatına sokulmaları emredildi. Karşılıklı, coplar birbirlerinin makatlarına sokulup coplar birbirlerine yalattırıldı. Bu da yetmedi, ikisini çıırılçıplak havalandırmaya götürülerek orada kanalizasyon kapağı kaldırıltılıp suyun yüzünde yüzen dışkılar tutukluların ellerine verilen kaşıklarla tabaklara dolduruldu ve koğuşa getirildiler. Tabaklardaki dışkılar karşılıklı kaşıklarla birbirlerine yedirildi...’

Yaşamayana abartılmış gibi gelebilir, ancak yaşayan onlarca şahidi ile bu 5 No'luda yaşanan sürecin bir kaç dakikalık gerçeğin kendisi.

(...)

Gördüğüm işkence ve baskının etkisi ile zihnen geriledim, basit konularda zaman zaman kafamı toparlayamıyorum. Uzun süre özgüven sorunu yaşadım. İnsanlara özellikle erkeklere karşı güvensizlik, cezaevi süreci ve sonrası idrarımı tutamamam... Aradan 30 yıl geçmesine karşın halen kabus görürüm. Çok yakın süre önceye kadar yatağa gidip uyumaya korkardım. Evliyken eşime uyumadan önce eğer en ufak bir ses işitirse mutlaka beni uyandırmasını söylerdim. Çünkü her gece kabus görürdüm, uzun süre psikolojik tedavi gördüm. Çocuklarımı büyütürken gerekenden fazla koruyucu, zaman zaman çatışmacı oldum.

Cezaevinden sonraki süreçte özellikle yurtdışında; insanlara, özellikle erkeklere hele üniformalı erkeklere karşı hep kuşkuyla yaklaştım. Halen üniformalı, ünvan kullananlara karşı temkinliyim. Türkiye'ye gelmeye hep özlem duyarım, özlemle Türkiye'ye gelirim. Türkiye'de bulunduğum sürece hep şaşkın ve korku içindeyim... ”(...)

Emine Turgut:

“...Diyarbakır Cezaevi anlatılmaz, yaşanır.

...Her şeyin geride kaldığı dediğim bir dönemde, sadece dönüp askere su soracaktım ki, kendimi gecenin bir karanlığında hücrede çırılçıplak ıslak bir şekilde sular içinde buldum. Gözlerimi açtığımda Esat Oktay'ın köpeği Co bana, ben ona bakıyordum. Uyandığımda üzerimde üç kağıt parçası vardı, İstiklal Marşı, andımız ve Onuncu Yıl Marşı denilen marşlardı. Bunları mutlaka o gece ezberlemem ve ertesi gün onları okumam gerekiyordu! Daha sonra on kişilik bir asker ekibiyle birlikte Esat Oktay beni özel bir yere aldı. ‘ Andımızı ezberlerdin mi?’ diye sordu, ben o anda andın ne olduğunu unutmuştum, daha onu söyleyemeden beni tekrar hücreye aldılar.

Bu marşları ezberleyene kadar orada, o özel tecrit yerinde kaldım. Daha sonra koğuşa götürüldüm. Koğuştaki işkencenin yapılmayacağını, insanca bir yaşamın olabileceğini, burada artık tahliye olana kadar sakin bir dönemi geçireceğimi düşünmüş ama yanılmıştım, daha ilk adımımı attığımda hemen orada işkenceden geçirildim,

benimle birlikte koğuşta bulunan diğerk tutsaklar da sıra dayayığından geğirildi, onlara da işkence yapıldı.

5 No'luda yařamadıđımız hiębir řey kalmadı. Agırı'den de bir kadın getirilmiřti, Tůrkęe bilmiyordu. Esat Oktay'ın karřısında ona tecavůz edildiđini gůzlerimle gůrdům. Tecavůze uğrayan o kadın 3 ay sonra cezaevi dıřına ęıktıđında aklını yitirmiřti, intihar etti.

Boklu suların ięinde bize Tůrklůđů, Andımızı, İstiklal Marřı'nı Onuncu Yıl Marřı'nı ezberlememizi ve yůksek sesle okumamızı istiyorlardı. Bu marřlar zaten yařamımızın bir paręası haline gelmiřlerdi. Yařlı bir kadın vardı, Důriye Kaya, Tůrkęe bilmediđi ięin iřkence yapılıyordu. 'Tůrkům' diyemiyordu, 'Tůrkim' diyordu, 'ulu ۆnder Atatůrk' diyemiyor, 'ۆlů ۆnder Atatůrk' diyordu.

5 No'luda yapılanlar Kůrt kadınlarına dۆnůk bůyůk bir saldırıydı. Kůrt kadınlarının řahsında Kůrt toplumunun, Kůrt insanın iradesi kırılmak isteniyordu. Bu nedenle bize karřı zalimce davranılıyordu. 'Sizi Tůrkleřtireceđiz, Tůrk kanıyla yođurarak Tůrkůn geręek kimliđine ulařtıracadıđ' diyordu Esat Oktay Yıldıran.

Erkek arkadařlara yapılanların on katı bize yapıldı, taciz-tecavůz normal bir davranıř haline gelmiřti. Mesela ben de copla taciz ve tecavůze uğradım. Benim cinsel organım yırtıldı. Yıllardır ęocuđum olmadı, olmayacak da.. Yani gůrdůđům iřkenceden dolayı artık ęocuđum olmayacak...

'38'inci isyan Diyarbakır Cezaevi'ne gۆmۆlecek' diyorlardı.

Őę ęocuk vardı, bir buğuk yaşlarında. Onların ęıđlıkları bizim ęıđlıklarımıza karışıyordu. Bize işkence yapıldığında, ęocuklar eteklerimize sığmıyordu. 24 saat işkence gۆrۆyorduk, haddi hesabı yoktu işkencenin.

Aradan 30 yıl geęti ama her řeyi řu an gibi yařıyoruz. Ben, Diyarbakır Cezaevi'nde gۆrdůđům iřkencelerin bir ęođunu ۆzerimde tařıyorum, vůcudumda zihnimde izleri var. Eđer bugůn dimdik ayaktaysam, yařıyorsam hala, bu geręekten gůęlů bir iradenin, ęok ařırı derecede bir inancın ve geręekten ęevrenin de etkisinden kaynaklanıyor.

Diyarbakır geręeđini asla hiębir zaman olduđu gibi dile getiremeyiz. Diyarbakır Cezaevi'ndeki Tůrkiye'deki cunta sistemi hepimizin beynini yıkadı ve bizi ۆrgůte teřvik etti, bizi bileđi. ۆrgůt beyin

yıkamıyor. Sadece gözaltıyla sınırlı kalmış olsaydım, şu an basit bir insan olarak evimde oturuyordum. Ama işkenceler cunta bizi bile-di...”

Gültan Kışanak:

“...Öncesinde de cezaevinde kötü muamele zaten vardı, fakat Esat Oktay Yıldırım’ın gelişiyle birlikte süreç daha farklı gelişti. Özel yetkiyle buraya geldiğini, her şeyin kendisinden sorulduğunu söyledi. Kendisi ilk koğuşa geldiğinde ününü önceden duymuştuk. Zaten başımızdaki gardiyanlar da askerdi...”

Hiçbir kadın görevlinin olmadığı askeri bir cezaeydi. Gardiyan, o gelmeden önce bize telkinlerde bulundu. ‘Yüzbaşım gelecek, ayağa kalkacaksınız, saygı göstereceksiniz’ denildi. ‘Geldiği gün de dikkat komutu çektiğimde hepiniz ayağa kalkacaksınız’ şeklinde bize emir verildi.

‘Dikkat’ komutu çekildi ve Esat Oktay içeri girdi. Biz yerimizde oturmaya devam ettik. Önce bizi dikkate almayarak koğuştaki tur attı. Yanına 15-20 kişilik asker ekibi çağırdı ve bize doğru dönerek ‘kalkın ayağa diyorum sizel’ diye bağırdı.’

Kalkmayınca Esat Oktay gelip beni kaldırmak istedi. Ben de o gün saçımı yıkamış ve tülbentle bağlamıştım. Beni çekiştirince başımdaki tülbent boğazımı sıkıştırdı, boğulacak gibi oldum. Can havliyle onun yüzünü tırmaladım, hemen askerler üzerime çullandılar. ‘Ayrın bunu, bu benim adamım, buna kimse karışmasın’ dedi. Koğuştaki herkesi dövdüler beni de döverek çıktılar.

Esat Oktay’ın köpeği çok kıymetliydi. Ona özel bakılır, et getirilirdi. Köpeği çıkartıp beni oraya koydular. Adı Co idi. Kemik artıkları ve köpek pisliği vardı. Günde iki üç kez gelip kendisi beni dövüyordu. O günden sonra koğuştaki ‘Türküm’ diyeceksiniz, marş ezberleyeceksiniz baskısı başladı. İki ay kadar sürdü. Koğuştaki arkadaşların bir kısmı bunu kabul etti. Kabul etmeyenleri de benim yanıma getirdiler.

Küçücük odada 6 ay kadar 6-7 kişi işkence çektik. Koğuşa geçirdikten sonra da aynı uygulamaya devam ettiler. 2 ay yalnız kaldığım dönem korkunçtu. Günü 24 saati işkence görüp tuvalete

dahi çıkartılmadığımız o pisliğin içinde oturduğumuz zamanlardı...

Sonsöz

Auschwitz’de yapılan uygulamaların esas amacı, Yahudileri fiziki olarak ortadan kaldırmak, arta kalanları kendilerinden ve taşımış oldukları kimliklerden sonsuza kadar nefret ettirmektir. Başka bir ifadeyle Auschwitz’in şahsında Yahudileri Araf’ta yaşatmaktır. ‘Canlı’ olsalar bile ‘isimsiz insan hurdaları’ olarak varlıklarını sürdürmelerini ve ibreti alemlik bir konumda kalmalarını sağlamaktır...

Yapılanlar doğru ve objektif bir bakış açısıyla ele alınırsa inanıyorum ki, tarih nasıl ki Auschwitz’in Yahudilerin ortadan kaldırılmasına dönük işletildiğinde hemfikir olmuşsa aynı şekilde Diyarbakır 5 No’lu Cezaevi’nin de Kürt halkının ortadan kaldırılmasına dönük olduğunda hemfikir olacaktır...

5 No’nunun esas amacı; Kürt halkının modern direnme ruhu ve düşüncesinin elinden alınmasına, kalan ulusal izlerin silinmesine dönük uygulamalardır. Bu nedenle yapılanlar oldukça derin, sistematik ve ağırdır...

Bu yüzden kitap boyunca hep ölümden, ölümün tutsaklar için büyük bir kurtuluş sayılır olduğundan bahsedildi. Çünkü ölümden başka hiçbir şey, tutsakları bir yaşam biçimi haline getirilen işkence ve acı dolu ızdıraptan kurtaramazdı. Hiç olmazsa kirlenmeden, soysuzlaşmadan, var olmanın erdemlerini yitirmeden, insan olmanın ağırlığını elden bırakmadan gideceklerdi bu dünyadan. O halde ölümü aramanın nedeni; sadece acılardan, işkence ve vahşetten kurtulmak değil, aynı zamanda kirlenmemek adına, kendine, ulusuna, inandığı davaya ve insanlığa ihanet etmemek, insan olmanın erdemini korumaktır.

Zaten öz kimliğine, insan olmanın kutsal değerlerine ihanet etmek düşünülmeyeceğine göre; ölerecek, kendini feda ederek, yaşamına son vererek bu değerleri korumak mümkün olabiliyordu. İşkenceli yaşamın en dayanılmaz hali, hemen yanı başınızda arkadaşlarınızın yerlerde sürüklenerek, kemikleri kırıla kırıla, kafaları parçalana parçalana cansız düşüp morga kaldırıldıktan sonra bir gardiyanın

gelip sırtta sırtta eşyalarını istemesiydi.

Evet, tutsaklar, ruhlarını derinden yaralayan, yüreklerini parçalayan, kanlarını beyinlerine sıqratan bu manzaralar karşısında sadece kahrolmaz, aynı zamanda büyük bir kin ve nefretle dolarlardı. Düşünebiliyor musunuz, yıllarca tanıdığınız, birlikte kaldığınız, aynı amaç ve ütopya uğruna mücadele ettiğiniz, birlikte sevinip üzüntü duyduğunuz, birlikte ağlayıp güldüğünüz en sevdiğiniz arkadaşınızın beyni, gözlerinizin önünde bir anda yere dökülüyor. Arkadaşınızın kafası kalaslarla paramparça ediliyor. Yan hücrede bir arkadaşınızın, ansızın dışarı çıkartılıp işkencelerle can verdiğini görüyorsunuz...

Siz olsaydınız ne yapar, nasıl davranırdınız? Hangi duyguları beslerdiniz? Var olan intikam duygularınızı daha binlerce kez nasıl bilirdiniz? Nasıl bir acı ve ızdırabı yaşardınız? O çığlıkları duydukça, yerlere saçılan beyinleri, kana boyanmış yüz ve bedenleri gördükçe neler hissederdiniz? Sessiz mi kalırdınız? Hiçbir şey olmamış gibi mi davranırdınız? Yoksa var olmanın o en zorlu ağırlığını mı yaşardınız?

İhanet; arkadaşlığa ve insanlığa büyük bir kalleşlik olurdu. Bir ulusun iradesinin kırılmasına, bir halkın bellek ve öz kimliğine karşı büyük saygısızlık, insanlığa karşı büyük suç işlemek olurdu. Bir hain, bir kaçkın, ulusuna, halkına, insanlığın en kutsal değerlerine ihanet etmiş bir soysuz ancak bunu yapabilirdi...

İnsan yaşamı nedir ki? Fiziki olarak var olmak mı? Gezip dolaşmak mı? Sabah kahvaltısını Paris'te, öğlen yemeğini Hawaii adalarında, akşam yemeğini ise Bora Bora adalarında yemek mi? Sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar eğlenerek, yiyip içerek, oradan oraya koşarak, nerede sabah orada akşam mıdır hayat? Elbette hayır! Bunların hiç birisi insan olarak yaşamak değildir. İnsan; düşünme gücünü ruhu ve duyguları birleştirip, dünü bugünle, bugünü yarınla buluşturma ütopyasını oluşturan ve hayatı bu ana eksen üzerinde kurmasını bilen zeki, üretken, saf ve temiz, soylu ve erdemli varlıktır. Bu varlık Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'nde yapılanları asla, ama asla kabul edemezdi...

İşte bu nedenle, evet tam da bu nedenle tutsaklar ölümü tercih etti. Korku, 'ruhun ve düşüncenin, duygu ve belleğin düşmanıdır' derler. Korku, gerçekten de ruhu karartır, düşüncüyü köreltir, duyguyu

zedeler, belleği silikleştirir. İnsanı insan olmanın ötesine hem de çok çok ötesine alıp götürür. Bir başka dünyaya, başka evrene, farklı bir zemine serer. İnsanın ruhuna girer, bir canavara dönüşür. Her gün, her saat, her dakika milim milim karartır seni. Seni sen olmaktan, seni insan olmaktan, çıkartır. Bir korkuluğa, sıradan bir nesneye, içi boş bir tenekeye dönüştürür. Bir kene olup yapışır tenine. Damarlarına, beynine, hücrelerinin ta derinliklerine kadar girer. Kanını emer, durmadan, bıkmadan, usanmadan, doyum nedir bilmeden emer. Sonra kurutur düşünceni; kırar, paramparça eder kalbini. İradeni, cesaretini, erdem ve asaletini yok eder...

Cuntanın beş generali de, korkunun bu işlevini çok iyi biliyordu. Bu nedenle önce korkudan kocaman bir imparatorluk kurdular. Her tutsağın kalbinde, beyninde, belleğinde bu imparatorluğu yerleştirmek için bıkıp usanmadan, sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar, hiçbir kural ve kaide tanımadan işkence ve şiddetin en derin halini uyguladılar...

İstediler ki Kürtler bu imparatorluğun önünde elpençe divan dursunlar. İstediler ki devrimciler bu imparatorluğun karşısında diz çöksünler. İstediler ki aydınlar, sosyalistler, demokratlar, kısacası 'ben insanım' diyen herkes bu imparatorluğa boyun eğsin, dediklerini harfiyen yerine getirsinler...

Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'ndeki uygulamaların hedefi fiziki imhadan ziyade, daha çok tutsakların ruhunu, manevi dünyalarını çökertmekti. Amaç, tutsakların şahsında ruhu ölmüş, düşünce ve beyni köreltilmiş, belleği silinmiş bir ulus ve halk topluluğu yaratmaktı. Kendinden nefret eden, kendinden kaçan, kendinden utanan ve bu nedenle her zaman onu bu hale getiren güç karşısında başını kaldıramayacak kadar korkularına yenik düşmüş bir halk gerçeğini yaratmaktı...

5 No'lunun İç Emniyet Amiri olan Esat Oktay Yıldırım demişti ki; "...hepinizi öldürmeyeceğiz. Yılacak, çıktığınızda bir daha biz Kürdüz, devrimciyiz, sosyalistiz diyemeyeceksiniz. O kadar rezil olacaksınız ki, insanların yüzüne bakamayacaksınız, kimse size saygı duymayacak. Sadece bu da değil, siz kendiniz bile kendinizden kaçıp nefret edeceksiniz... Her gün, her saat ben ben değilim, ben suçluyum, ben yaşamı hak etmedim diyeceksiniz..."

İşte buydu generallerin korkunç planı. Kaleyi içten fethetmenin bir başka biçimi. Bir ulusu kendinden nefret ettirmek, bir halkı bir bütün olarak suçluluk psikolojisine sokmak, bir halkın tüm fertlerini bir başka ulusa çevirip devşirmek, soysuzlaştırmak, egemenlere boyun eğmesini sağlamak. Herhalde dünyada eşi benzeri az bulunan korkunç ve son derece sinsi bir plan ancak bu kadar olurdu...

Hitler Auschwitz'te soykırım yaptı. Diyarbakır 5 No'luda yapılan da buydu. Demek oluyor ki, geçen yüzyılda Hitler'in hedef ve uygulamalarını, generaller yüzyıl sonuna doğru Kürtlere karşı devreye koydu. Hatta iddia edilebilir ki, fiziki olarak bu uygulamaların derinliği, işkencelerin ve yaşatılan şiddetin sistematik hali, Hitler'in temerküz kamplarındakinden daha zalimceydi. Hitler; Yahudileri, devrimcileri, sosyalist ve daha genel anlamıyla muhalifleri fiziki olarak imha etmeyi hedeflemişti. Türk generalleri ise ruhsal ve düşünsel imhayı hedeflemişti. Aralarında öznel farklar vardı elbette. Biri şuydu; Hitler herkesi hedeflemişti. Türk generalleri Kürt hareketinin öncü kadrolarını fiziki olarak yok etmeyi hedeflemiş, diğer tutsakları ise ruhsal ve düşünsel olarak imha etmeyi önlerine koymuşlardı. Bunu insancıl ve vicdanlı oldukları için değil, politikalarına daha uygun gördükleri için yapmışlardı. Herkesi imha etmek hiç kuşkusuz işlerine gelmezdi. Öldürmediklerini kendi özlerinden uzaklaştırmaları, kimliklerine yabancılaştırmaları kuşkusuz politikalarına daha uygundu.

Tutsakları imha edip iç ve dış kamuoyu karşısında kendilerini zor duruma sokmaktansa, onları Türkleştirmeleri çok daha karlıydı. Böylece imha yerine Türkleştirmeyi, fiziki olarak ortadan kaldırma yerine ruhsal ve düşünsel çökertmeyi hedefleyen generaller, Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'ndeki uygulamalarıyla Hitler'e adeta rahmet okutmuşlardır.

Ve fakat Ocak Direnişi'yle vahşet dönemi kapanmıştı. 5 No'lu Cezaevi'nde, kaba şiddet ve işkence geride kalmıştı. Rejimin sadece kaba işkenceye dayalı cezaevleri politikası Amed'de iflas ettirilmişti. Artık yıldırıcı şiddet aracı 5 No'lu modeli öbür cezaevlerine de uygulanamayacaktı. Kurulan son barikatlarla faşist şiddetin vahşet boyutu yenilgiye uğratılmıştı. Yine cezaevlerine dayalı olarak, toplumu, toplumsal direniş imkanlarını bitirme planı oldukça önemli darbeler

yemişti. Uzun sözün kısası, 5 No'ludaki direniş barikatı toplumlarımız ve yarınları adına 12 Eylül faşizmini yenilgiye uğratmayı başarmıştı.

5 No'lu direnişleri için çok şey söylenebilir. Ama en iyilerini vahşetin karartmadığı zindanın ateşten yürekli ay aydınlık cesur yürekli çocukları çoktan söylemiş bulunuyorlar. Hem de hayatları pahasına. Onlarla özdeşleşen bu ateş yakıcılığında kutsanmış yaşam dolu sözcüklere daha hangileri eklenebilir bilinmez. Ama 'yaşamı uğruna ölecek kadar sevme'yi, 'Oh be direniş ne güzelmış' demeyi, bu uğurda 'yutulamayan büyük balıklar olmaya çalışma'yı anlamakla başlayabiliriz.

5 No'ludan sonra artık bir daha yeni 5 No'lulara izin vermeyecek, hayatlarımıza kaldığımız yerden devam edebilmek; ancak 5 No'lu parantezini tüm sonuçlarıyla birlikte kapatmakla mümkün olacaktır...

Anadolu coğrafyasının halkları; gelecek aydınlık yarınlara adına faşizmi bu coğrafyanın bedeninden kesip atmak üzere canını kanını katık eden 5 No'lu direnişçilerine borcunu; 12 Eylül şiddeti ve ona zemin sunan faşizan kalıntılarıyla yüzleşmeye cesaret ederek ödemeye başlayabilirler...

RESİMLER

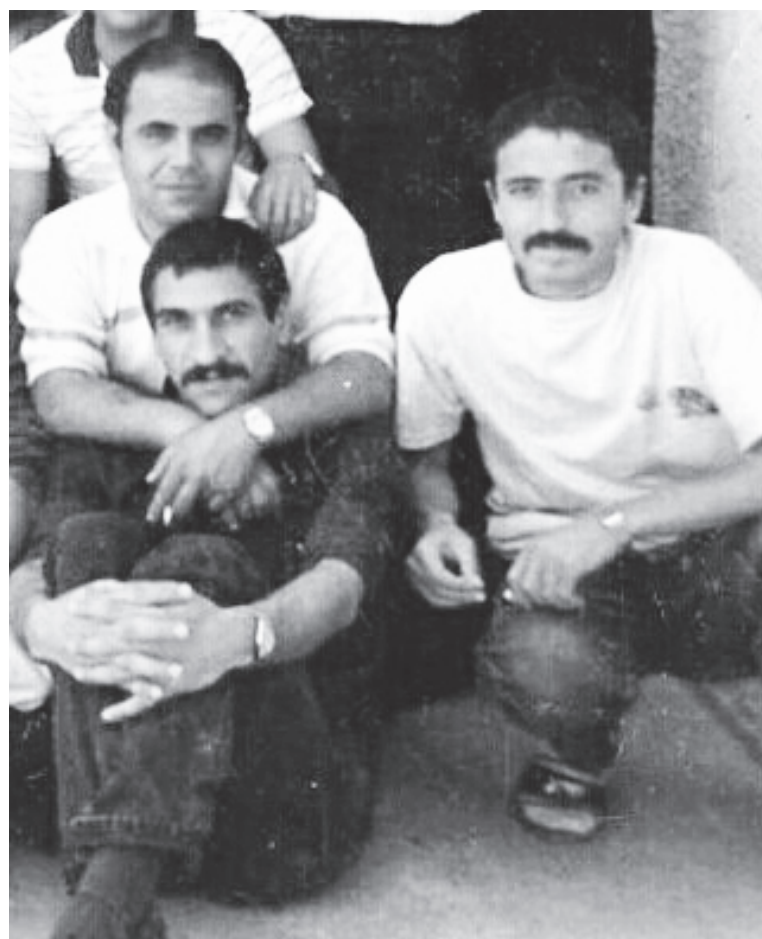

12 Eylül sonrası başlayan PKK davalarından bir görüntü.

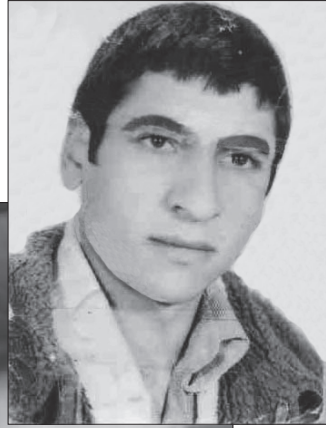
19 Mayıs 1990 Aydın

Düş' gerçektir. Gerçek olan 'düş'tü ve Güneşe yüzünü
dönenlerin düşü bir gün mutlaka gerçekleşecekti...

İşte 'CESUR YÜREKLİ İNSANLAR' kitabı; Kürdistan ülkesinin özgürlüğü için
yola çıkmış, ömürlerinin baharındaki gencecik Kürt evlatlarının bu yolda
ağır bedeller ödediği Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'nde yaşanan vahşeti
birinci ağızdan anlatan belgesel bir anlatıdır...

Bu mezalimin yaşandığı yıllarda; Diyarbakır, bağrından yükselen yüzlerce
evladının çığlıklarını sağır olmuş duymamış, kör olmuş görmemişti.
Zindanın dışı Ay'a, içi Güneş'e dönmüştü yüzünü. Diyarbakır 5 No'lu
Zindanı'nda yaşanan, yaşatılan vahşetin şiddeti,
duyduğum uzak-yakın bütün zamanlarda yüreğimde
derin bir boşluk duygusu bırakmıştır.

Bir Kürt kadını olarak; Diyarbakır Zindan Direnişçileri;
benim koruyabildiğim onurum ve haysiyetimdir...
Kürt özgürlük mücadelesinin katettiği
yol adına onlara minnettarım.

Leman Şahin

14 Temmuz 2013